

CONSTANTIN NEGRUZZI

OPERE

EDIȚII CRITICE

859.0
745

CONSTANTIN NEGRUZZI

OPERE

2

PROZĂ, POEZIE

Ediție critică
de
LIVIU LEONTE

9767

EDITURA MINERVA, BUCUREȘTI — 1984

INTRODUCERE LA VOLUMUL al II-lea

Volumul al doilea din operele lui Negruzzi urma să fie și ultimul. Lucrul la ediție a demonstrat însă că aceasta ar fi dus la o aglomerare de texte și comentarii care ar fi depășit dimensiunile rezonabile pentru o asemenea carte. Am operat deci o împărțire, lăsînd pentru al doilea volum proza și poezia, iar pentru al treilea și al patrulea teatrul, eseurile și publicistica, scrisorile. Un glosar cu trimiteri la pagină va încheia ediția.

Cîteva precizări suplimentare față de nota la primul volum se impun. Am inclus în acest al doilea volum proza și poezia într-o ordine, pe cît posibil, cronologică, nemaiseparînd postumele de producțiile apărute în timpul vieții. Am introdus și *Crispin, rival stăpînă-său*, traducerea unui fragment dintr-o comedie a lui Lesage, aflată în primul manuscris cunoscut al lui Negruzzi, *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Șărăuții, în raiaua Hotinului*, alături de alte traduceri cu care se înrudește în privința limbii și a stilului. Nu am separat nici producțiile originale de traduceri, întrucît operația e foarte greu de făcut, prelucrările abundă în epocă, ideea de proprietate literară rămîne încă aproximativă. În secțiunea a doua sînt publicate cele două volume de traduceri apărute în timpul vieții scriitorului: *Balade* de Victor Hugo (ediția I, 1845; ediția a II-a, 1863), *Satire și alte poetice compuneri de prințul Antioh Cantemir*, traducere efectuată împreună cu A. Donici (ediția I, 1844, ediția a II-a, 1858). Am preferat această ordine, fiindcă prima versiune din traducerea *Baladelor* lui Victor Hugo a apărut în „Albina românească” din 1839.

Așa cum am procedat și în primul volum, nu am luat în considerație, pentru variante, reproducerea textelor în ziarele și revistele din epocă, atunci cînd nu au fost trimise expres de scriitor. Procedura era curentă, fiecare publicație dorea să aibă semnături cît mai numeroase ale scriitorilor de pe întreg teri-

toriul românesc, în ideea exprimării unității naționale prin intermediul culturii.

Am folosit, bineînțeles manuscritele unele din ele publicate acum în premieră. Chiar când au beneficiat de transcrieri mai recente, cu un plus de rigoare față de cele din trecut, am preferat lectura proprie, pe care am dorit-o cât mai fidelă limbii și grafiilor din textul scriitorului. Numai atunci când manuscritele nu mi-au fost accesibile — probabil pierdute — am folosit versiunile publicate postum, deși unele nu au fost prezidate de elementare precauții filologice. Așa se întâmplă cu [Anecdote] sau *Pirostia Elenei*, apărute sub îngrijirea lui N. Iorga în „Revista istorică” din 1918. Absența unor norme cât de cât unitare în transcriere m-au împiedicat să iau în discuție, la variante, versiunea din *Moralicești haractiruri*, publicată de N. Iorga. Am preferat să rămân numai la cea din ms. autograf 3558 de la Biblioteca Academiei. Se înțelege că am căutat să cuprind cât mai mult, inclusiv texte de o valoare mai redusă, instructive însă pentru formarea scriitorului, pentru evoluția limbii literare. Însă nu orice însemnare, orice bruion își au locul într-o ediție, fie și critică. Normele de transcriere pe care le-am explicat în preambulul volumului întâi rămân valabile. S-au ivit însă câteva situații noi, provocate de manuscritele din adolescența scriitorului. Rezolvarea lor s-a făcut în spiritul principiilor enunțate, adică de renunțare la ceea ce apreciem că este grafie și de menținere a ceea ce presupunem că reprezintă o pronunție. Iată câteva cazuri:

ă pentru *î* sau pentru *i* apare frecvent. Cum nu se poate stabili o regulă unică, e nevoie de rezolvat fiecare situație în funcție de ceea ce spun dicționarele și Atlasul lingvistic român.

ă din *crăcimărițe* a fost transcris *î*. Nu am întâlnit nicăieri forma cu *ă*. Dicționarul Academiei menționează, pentru Moldova și Transilvania, formele *cîrcimă*, *cîrcimă* (= *cîrcimă*). La Coresi, Dosoftei, Russo, este consemnată varianta *cricimă* (nu *crăcimă*.) Întîlnim, de asemenea, *cîrci(u)măriță* în Ancheta Hasdeu și *cîrcimăreasă* în poeziile populare culese de Teodorescu și Bibicescu.

A fost păstrat *ă* în *măhniciume*, variantă atestată în traduceri de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, la Beldiman, Conachi, Russo; *măhni* se găsește la Dosoftei, Creangă, *măhnire* în *Psal-tirea șcheiană* și la Creangă.

ă din *mîngăia*, *mîngăiere*, e o variantă mai veche, populară în nordul și estul țării (ca și *întăi*, *călcăi*, *căpătăi* etc.).

ă din *rădica* este vechi românesc și etimologic. Forma se găsește la Coresi, Miron Costin, Neculce, Varlaam, Budai-Deleanu, Creangă ș.a.

ă din *răsăpi*, etimologic, popular, este atestat în limba veche și la scriitorii de mai târziu.

A fost păstrat *ă* din *tălhar*, pronunție regională, întîlnită și la Neculce.

Nu a fost menținut *ă* din *urăciune* și *zădi*.

-i final pentru -ă, (devenit în graiul moldovenesc -î, sub influența africatelor și spirantelor precedente, ț, z, s) în: *dulceați*, *credinți* (sing.), *să îmbrășoșezi*, *îndestuleazi*, *să întrebuițăzi* (pers. a treia), *nepuținți* (sing.), *răspunși*, *să urmezi* (pers. a treia), *temniți* (sing.), *fiți* (sing.), *verdeați*, a fost considerat ca un caz de literarizare. L-am transcris cu varianta literară -ă.

i a fost înlocuit cu e în forme precum: *di-abe*, *di-acești*, *di-odată*, *di-un*, *ni-am dus*, *ti-am auzit*, *toldiauma*, *undi-ai fost*.

Un tratament aparent deosebit de cel cunoscut din volumul întâi îl are s în câteva situații: -s- intervocalic, într-o serie de neologisme (*asil*, *curiositate*, *entusiasim*, *fantasie*, *filosofie*, *fisionomie* etc.); s urmat de t în pluralul unor cuvinte din fondul vechi al limbii (*acești*, *albaștri*, *tristi*), sau al unor neologisme (*ministri*); s din *scoală* sau *scolar* (cuvinte provenite din neogreacă). În primul volum am adoptat o soluție de compromis: am transcris în textul de bază conform normelor actuale (*asil*, *curiositate*, *acești*, *albaștri*, *școală* etc.) și am menționat formele cu s la variante. Același principiu funcționează și în volumul al doilea, numai că majoritatea textelor sînt lipsite de variante. În aceste texte am păstrat formele cu s, pentru a nu elimina o posibilă realitate fonetică a limbii scriitorului. Același tratament a suferit diftongul *ie*, în grupurile *chie*, *ghie* (*chiema*, *înghieța*).

Au fost modernizate formele cu *nn*, conform grafiei actuale: *dinainte*, *înapoi*, *înălța*, *îneca*.

Accentul a fost lăsat pentru a diferenția imperfectul de prezent: *duce*, *merge*, *șine*, *vine*, *zice*, și pentru a evita alte confuzii: *voie*. El a fost menținut la unele cuvinte împrumutate, pe care astăzi am fi tentați să le accentuăm altfel: *arhistrătig*, *gubernător*, *procător*, *poliție*. În celelalte cazuri, foarte numeroase, accentul a fost înlăturat.

Pentru *Oscar d'Alva*, traducere publicată în „Spiciorul moldo-român”, Negruzzi însuși ne-a dat cheia transcrierii:

PROZĂ, POEZIE

„La scrierea românească cu literele strămoșilor noștri latini, s-au întrebunțat ortografia d. Eliad. Aceasta ni s-au părut mai potrivită cu limba noastră.

â, ê, î, û se pronunțiază ca ѡ slavon

ç, ț se pronunțiază ca ѱ

z, đ se pronunțiază ca 3,z

g, ch, c se pronunțiază precum în limba italiană

î, ê, ô se pronunțiază ca ↑, ea, oa

sc, ș, ss se pronunțiază ca ш

j se pronunțiază ca în franțuzește ж [sic!]

qu înaintea lui e, i (fără accent circumflex) se pronunțiază ca ч, iar înaintea lui ê, î (cu accent) precum k" (p. 130).

Cuvintele și citatele străine greșit transcrise, erorile de tipar, scăpările datorate neglijenței în manuscrise au fost corectate în mod tacit. Notele din subsolul paginilor aparțin scriitorului.

La proză, numerotarea rândurilor s-a făcut, începând cu cifra 1, pentru fiecare pagină, luându-se în considerație titlurile, motourile și notele din textul scriitorului. La poezie, versurile au fost numerotate în continuare, pînă la sfîrșitul fiecărei producții, excluzînd titlurile, motourile, notele.

Comentariile nu au amplexat cele din primul volum fiindcă acolo era cuprinsă opera reprezentativă a lui Negruzzi. În schimb, punerea la punct a textelor a necesitat o muncă îndelungă, cu reveniri și confruntări ale manuscriselor. Ea nu ar fi putut fi dusă la bun sfîrșit fără concursul competent și susținut al istoricului Iuliu Ciubotaru, căruia îi exprim pe această cale întreaga grațitudine. Greșelile, presupun nu prea multe, care au mai rămas, se datoresc în exclusivitate editorului. El așteaptă cu sinceritate orice observație în sprijinul perfectării muncii sale.

L.L.

Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822,
1823, la satul Șărăuții, în Raiaua Hotinu

ZUMA SAU DISCOVERIRE SCORTIȘOARII
TĂMĂDUITOAREI DE FRIGURI, ADECĂ A HINII

5 Pe la mijlocul veacului al 17^{le}, mânia indienilor asupra
ispaniolilor urma necontenit. Auzirile celi adivărate n-au
stîns dintre noroadile aceste asuprite înfricoșata pomenire
a cumplitelor fapte a biruitorilor săi; ei era numai supuși,
însă nu era robiți. Întru această vreme un guvernător ave
10 asupra indienilor o mînie și o ură ascunsă mult mai mari
decît aceea a procătuhilor săi. Secretariul lui, cumplit împli-
nitori a poroncilor sale celor strașnice, era rîpitori piste
măsură, pentru aceasta îl ură indienii mai tari decît pe stă-
pîna-său, el au murit de năprasnă, și sămnila cari s-au văzut
15 pe trupul lui după moarte nu lasa nici o îndoială cum că
nu l-au otrăvit indienii. Spre discoverire acelor ce au făcut
această faptă, s-au făcut cercetari, însă nu s-au putut afla
ce mai mică urmă. Această întîmplari au pricinuit mare
spaimă și îngrijiri, căci între indieni urma fapta această ră;
20 știut era că ei cunoște otrava ce omoritoare, căci de multe ori
să dovedisă că ei întrebuițasă otrava, această taină însă nu
să puté scoate de la dînșii nici cu munci nici cu moarte.

După cîtăva vreme, guvernătorul au cerut trebuința a
să întoarce la Ișpania, și curte ispaniolească au ales guber-
25 nător în locul său pe graful Ginhon. Graful acesta, aflîndu-să
în floare vîrstii sale, și avînd toate darurile celi bune, s-au
însurat cu o tînără persoană vrednică de iubit și pe care o
iubea foarte, dobîndind de la ea asămîne iubire. Ea voie a
urma soțului său, dar graful temîndu-să de ura indienilor,
30 voie cu toată măhnicuine ci-i pricinuie dispărțire ca să
rămîie soția lui în Ișpania. Grafina să temé de primejdia
întru cari să afla soțul ei de a fi jărtvit la ura și la răsplă-
tire dușmanilor săi, precum și de cumplita răutate a indieni-
lor. Faptele celi dovedite, iar mai vîrtos povestirile guber-
35 torului celui de pe urmă zugrăve pe indieni ca pe niște robi
înrautățiți cari să arată în ochi ascultători și credincioși,

iar pe ascuns sînt vrednici a face faptele celi mai r le și mai groaznice. Unii și alții poviste lucruri mai necrezute despre puterea și lucrare otr vilor dintru aceste țari, și toate aceste povestiri era adivărate. Frica cari au pricinuit grafinii aceste
5 auziră cu atita mai mult o sile a mergi împreună cu soțul ei, ca s -l păzască cu toată privigherea putincioas  și cu străjuire amoriului. La purcedire sa au luat împreună cu sine cîteva dame ișpanioali care trebuia să fie la curte sa în Lima; între acesti dame se afla o prietină a ei din tinereță, ce mai bună și mai credincioasă. Beatrix (aș  să nume ea)
10 era cu cîtva ani mai mare decit gubernata, dar iubire ei c tr  ea să asămăna cu iubire unei maice c tr  fiică-sa, ea s-au silit cu tot chipul a o faci să rămîie la Madrid, dar v zindu-o că este nestrămutată în hotărire sa, au dat parolă
15 grafinii că o va întov r ș .

Macar că indienii era bucurați că s-au mîntuit de gubernătorul lor cel mai denainte, dar tot nu să arăta cu mai multă iubire c tr  urmașul său. El esti ișpaniol, zice ei, deci nu putem aștepta de la dînsul decit nedreptate, lăcomii
20 de bogăție și tiranie.

Ei nu crede vorbile cari le auze de la alții pentru graful cum că esti om blînd, cu omenie și cinstit, ci numai cît poftore între ei, el este ișpaniol! Acest cuvint care să auză din gura lor, arăta ura lor ce groaznică.

De la luare Americii, face indienii, în necazul lor, o răsplătire ascunsă care niciodată nu o put  prepuni vreun ișpaniol. Ei era siliți a da tiranilor lor tot aurul și toate petrile scumpe a lumii nouă, ins  au tăinuit de ei niște comori mai scumpe și mai folositoare omenirii. Lăsînd ișpaniolilor
30 tot luxusul firii, ei au oprit pentru dînșii numai adiv r tile ei bunătăți. Numai ei știa leacurile cele puternice și minunate împotriva otr vilor celor grele, numai indienii cunoște încă și darul cel minunat a tămăduitoarei scorțisoarei de Hina, și toți s-au îndatorit prin o legătură cu prăznuire cari
35 o p z  ei cu credință, și prin celi mai strașnice giur mînturi și adesăori înnoite, ca niciodată să nu descoperi asupritorilor lor tainile acesti aș  mari.

Indienii ave totdeauna incă și în vreme robiei cei amară un fel de ocîrmuire dinlăuntru. Ei ș-au ales o căpitenie a căruia lucrările celi ascunsă să cuprindă într  aceasta: a-i aduna noapte la vremi rînduite spre a înnoi giurămînturile lor, și spre a ins mna cîte o dată pe vreunul din dușmanii lor spre a-l jărtvi cu moarte. Fiind acei indieni cari l cuie

prin t rgurile celi mici mult mai slobozi decit acei care sluj  în palatul gubern torilor, sau care era întrebunț ți spre lucruri obștești, nu lipse niciodată a veni la acesti adunări de noapte ce să face pe dealuri, pe la locuri pustii, și la
5 cari să put  mergi numai pe niște potoci ce să p re evropeilor ner zb tute. Pe atunce să nume c pitenia lor ce ascunsă (ave ei ins  mai multe) Ximeo. Acesta fiind foarte scirbit pentru nenorocirile și nedreptățile ce p time nația sa de ișpanioli, au izgonit din inima lui ce împodobită din
10 fire cu cucernicie, evlavii și blîndeță, toate simțirile cele liniștite și toată fapta bună. Mînia lui ce iute nefiind mărginită prin temeiurile inv ț turii, l-au făcut mai pe urmă sălbatec și cumplit; cu toate aceste, fapta otrăvirii să împotrive haractirului său, pentru aceasta nu întrebunț  el
15 niciodată această strașnică mijlocire și au oprit acest meta-hirisis și de la nenorocitii lui tovariși, el ur  totdeauna acest fel de fapte r le și nu le pute suferi. Ximeo ave numai un fiu ce să nume Mirvan, pe acesta il iube el foarte, și i-au lasat o parte a uricunii și a pizmei sale asupra ișpaniolilor.
20 Mirvan era t n r, frumos și bun la inimă, el să însuras  de trii ani cu Zuma, indianca ce mai frumoasă din tot cuprinsul orașului Lima. Zuma, fiind tot aș  de bl nd  și de bună cu cît era frumoasă, au întemeiat fericire soțului său și trăie numai pentru dînsul și pentru copilul ei cari era de doi ani.

Azan, altă căpitenie, era acela ci ave, după Ximeo, ce mai mare cinste la indieni. Azan era iute și cumplit și mînie lui ce neimp cat  cu cari era născut nu să potole nicicum cu vreo simțire liniștită, ci mai vîrtos să aprinde. Acesti amindouă c pitenii crede că să trag din neamu crăiesc incas.

Cu vro cîteva zile mai înainte venirii gubernătorului nou, au str ns Ximeo în noapte dint i o adunare pe movila unde să afla copaciul sănătății sau a tămăduirei (aș  nume ei copaciul a căruia scoarță tămăduiește frigurile). După ce s-au adunat toți, le-au vorovit într  acest chip: „Prietenilor! Tiranul nou are să ne tiranisasc , pentru aceasta să înnoim giurămînturile răsplătirii cei drepte; ah! aceasta o putem faci numai într  întuneric! Nenorocitii și ticăloși fii a soarelui, am venit p n într  atita, incit trebuie să ne acoperim cu întunericul noptii...! Stați să zicem cuvintul cel
40 strașnic a giurămîntului aice l ng  copaciul tămăduirei, care giurămînt ne îndatorești a nu descoperi niciodată tainile noastre!“ După aceasta, Ximeo au urmat cu glas mai tare: „Noi giurăm a nu descoperi niciodată fiilor Evropii dumne-

zăieștile daruri a acestui svînt copaci, singură comoara ci ne-au mai ramas! Vai de ticălosul acela ci va vre a dărui această comoară a tămăduirii varvarilor ci ne tiranisăc, și a căroră strămoși au ars capiștile și orașile noastre, au
5 pustiit cîmpurile și țarinile noastre și s-au scaldat în sîngile părinților noștri, după ce le-au dat celi mai crude munci...! Ție ei acel aur ci-l răpesc de la noi, și de cari nu să mai satură; rămîie la ei acest aur pentru care au făcut atîte rale; noi vrem să fie numai pentru noi darul acest ceresc.
10 De s-ar afla vreodată între noi vreun trădători a aceștii taine, așa giurăm: cum că îl vom goni și-l vom stînge de ar fi însuș tatăl, fratile, sau fiul nostru. De va fi însurat, ne giurăm a goni și pe soție și pe copiii lui, și dacă nu-l vor arăta ei, și de ar fi copiii lui în leagîn îi vom jărtvi, ca să-s
15 stîngă soiul lui cel rău...! Prietinelor! Întăriți toți giură-mîntul acesta din adîncul inimii voastre a căruia noimă ne-au lăsat-o strămoșii noștri după moarte lor, și cu un glas: noi făgăduim a păzi blăstămul acesta împotriva fiiștecăruia ci va descoperi taina aceasta; noi giurăm că vom ține această
20 taină neștrămutată, și cînd ar ceri trebuința, sîntem cei mai întăi gata a pătîmi muncile celi mai cumplite și a răbda încă și moarte decît a o discoperi. Luați sama! strîga Azan cel salbatec, că în vremile celi dintăi a asupririi noastre, cînd mii de indieni să trăge la locul cel cumplit a pedepsii, nici
25 unul nu au vrut a-ș mîntui viața cu discoperire aceștii taine pe cari norodul o ține ascunsă mai mult de 200 de ani... Socotiți voi sînguri de să poate afla vreo pedeapsă vrednică pentru arătătoriu aceștii taine! Eu, cît pentru mine, mă giur că de s-ar afla vreunul între noi ci să va faci vinovat
30 de o așa faptă, va muri de mîna me și de ar și ave arătătoriu fimei sau copii de țîță, mă giur să-i omor pe toți.“ Voroava această îngrozitoare nu au vorbit-o el fără scopos. Azan ave pizmă asupra lui Mirvan, fiul lui Ximeo, nu numai pentru că el nu ave așa mari mînie asupra ispaniolilor, dar
35 mai ales pentru că Mirvan, avînd un copil prefrumos, era norocit; căci cei răi fiind de-a purure nenorociți, sînt de a purure zavistnici. „Azane! au răspuns Mirvan, omul îș poate împlini făgăduința fără cumplire, nici unul dintre noi nu va călca acest giurămînt; înfricoșările tale nu sparii pe
40 nimine, și sînt în zadar. Cine nu știi că tu fiind varvar vei goni pe arătătoriu aceștii taine și vei pedepsî pe făcătoriu de rău?“ Azan, mîniindu-să, vroie să răspundă, dar Ximeo au curmat sfada aceasta zîcînd că ar fi fără socoteală și

de primejdie a mai întîrzie această adunari a nopții și îndată toți s-au împrăștiat.

Indienii, prifăcuți fiind de nevoi, arăta cinste și supunire ispaniolilor numai pe dinafară. La întrare guvernătorului
5 în Lima, să afla la porțile orașului mulțime de indieni tineri cu paneri plini de flori, înainte lor sta Zuma; frumusețile, grațiile și fața ei ce lină au pricinuit grafinei o așa plecari de iubire cătră ea încît, nu multe zile după aceea, au cerut-o ca să fie între celelalte roabe cari slujia în palatul său.
10 Grafina au simțit în curîndă vremi cătră Zuma o așa de mari iubire încît au ales-o spre slujbile celi osăbite pentru dînsa. Beatrix, prietina grafinei, socote că această alegire a Zumei era primejduincioasă, căci auzîrile despre fățarnicie indienilor îi pricinuisă o așa mare groază, încît pe
15 lîngă haractirul ei cel bun din fire, să înfricoșă la orice răspuns a răutății pe care i ie-l pricinuie neîncredințare și frica; pentru aceasta nu era ea vinovată, căci ea să temé pentru prietina ei iar nu pentru dînsa. Damile din curte grafinei zavistua foarte tari pe Zuma. Eli întrebuița slăbiciune sufletului Beatrixii făcîndu-o să urască pe indianca, eli îi spune că Zuma esti necredincioasă, fațarnică, ascunsă, iubitoare de slavă și măreață pentru frumusețile ei, cum că pe grafina nu o iubești, și are mari ură asupra ispaniolilor. După puțînă vremi au adaos eli și mai multe, învinovătin
20 du-o că ar fi vorovit vorbe fără de ispravă. Beatrix nu le crede toate, însă tot era în neodihnă și neîncredințare, și au apucat întru adivăr pizmă asupra Zumei cari creștă cu cît vide că guvernata o lua din zi în zi cu atîta mai mult la iubire cu cît era încredințată de ura, nedreptate și zavistie
25 dănilor ce împotriva ei [sic]. Zuma șide de a purure în odaia ei, mergînd la grafina numai atunce cînd o chema.

Guvernătorul nu lăsa nimic spre a să face plăcut indienilor; aceștia însă avusă și mai înainte guvernători cari era la început blînzi, dreți și iubitori, iar mai pe urmă
35 părăsîsă toate acesti frumoasă daruri, dintru cari pricină nici grafal nu au putut cîștiga dragoste căzută bunătății lui cei adivărate. Ei socote bunătate și blîndeța guvernătorului o fățarnicie sau o frică pricinuită din moarte secretariului ci era la guvernătorul procătouhul său.

40 Patru luni trecusă de la venire guvernătorului în Lima, cînd sănătate soției sale au început a pătîmi. La început socote toți că pricina slăbăciunei ei este din ferbinteala climii, dar începîndu-să a să mări din zi în zi, s-au spăriet

cu toții! Grafina au căzut cu adivărat mai pe urmă în boala frigurilor de a tria zi; toate mijlocirile spre tămăduire lor întru ace vremi știute au fost întrebuintate, însă toate au ramas fără lucrare. Grija Beatricii era nemărginită; ea s-au sfătuit în taină cu doftorul ce îl luasă guvernătorul din Ișpania. Acesta, neputînd tămădui boala, îi da a înțalegi cum că boala aceasta să naște dintru o pricină osăbită, ci este lui neștiută; shimile lui celi măhnite, tăcere lui ce ascunsă au umplut pe Beatrix de frică, cum că prietina ei este otrăvită cu otravă pe încet lucrătoare.

Dintru acest menunt nu era ea odihnită nici o clipală de ochi; prepusul ei cel strașnic căuta ea a-l ține ascuns în taină de grafu și grafina, însă nu-l puté tainui și de aceli două dame de curte a grafinii cari întărisă acest prepus al ei. Cine ar fi făcut această ră faptă? întreba ea. Nimine altul, răspunde damile, decît Zuma... Zuma care în tot ceasul întra la guvernata. Dar ce o au putut sili, adăoge Beatrix, după atîte faceri de bine, a faci această cumplire? Ura! răspunde eli la toate întrebările. Zuma îi fățarnică, cu deșărtăciuni, iubitoare de cinste, măreață, și au luat asupra guvernătorului o patimă ascunsă și vrednică de toată pedeapsa, a amoriului!... În scurt, ea este indiancă și este obicinuită din copilărie a purta scopos cătră împlinire celor mai răli fapți!

Beatrix nu au crezut cîteva zile acest strașnic prepus. Ea vide că prietina ei să vestejaște și frica nu o mai sloboză a să lupta cu acest prepus, și a nu-l păzi cu însuș ochii săi: ea asculta toate spusurile și credé toate zavistiile; frica au apucat și pe graful cari, nesocotînd vreo faptă ră, era îngrijăt pentru o așa lungă țineri a frigurilor. Părerea că grafina s-ar fi mai îndreptat au dat cîteva zile bună nădejdi tuturor; doftorul făgăduie deplin însănătoșare; prepusul au adormit și Beatrix era liniștită, poronca ei însă tot urma ca Zuma să-s păzască pe ascuns, și niciodată să nu să lasă a întra în odaie unde era băaturile gătite pentru grafina.

Nevinovata Zumă nu gînde în mijlocul aceștii tulburări decît la guvernata pre cari o iube făr de nici o fățarnicie și cu ce mai mari curățanii a inimii, întristîndu-să cînd cugeta că știi leacul boalei ci topea pe stăpînă-sa, și nu-l poate a ie-l discoperi. Ea știa pre bine giurămînturile acele strașnice, prin cari să legasă indienii ca niciodată să nu discoperi această taină a tămăduirei. De s-ar fi primejduit numai viața ei, fără nici o frică ea ar fi arătat-o, dar discoperire

aceasta ar fi pricinuit moarte și soțului și copilului ei. Ea știa mai vîrtos că Ximeo, cel înfocat de răsplătire, ca să poată lucra mai cu slobozanie, au fost dat pe iubitul ei copil amanet în mîinile salbatecului Azan și a lui Tamir carile era a doua căpitenie și cari era mai puțin cumplit, însă tot era vrăjmaș mare a ișpaniolilor. Zuma nu cuteza a arăta neodihna ei nici însuș soțului său Mirvan, ea să tope în lacrimi, în măhniciune și în tăceri. Neodihna ei să înmulțea, văzînd că nădejde ci o ave toți de însănătoșare grafinii iarș să perdé, și că frigurile au apucat-o mai tare. Doftorul nu mai tăgăduie că grafina va perdi viața întru această boală de va ține ea încă 12 păr la 14 zile...! Acum întristare să împrăstiesă de obște prin palat! Această auzîri adusă pe graful și pe Beatrix în diznădăjduire și pătrunsă inima Zumei. Guvernata, cunoscînd starea sănătății sale, arăta întru această întîmplare atîta statornicie cît și liniște a cugețului și temire de Dumnezău; „fiștecare să dispărțăse cu paci din viața ce fericită, dacă ea au fost fără prihană!“ Ea priimisă sfiintile taine pe cari dore, iș luasă ziua bună de la prietina și soțul ei pe cari îl ruga pentru fericire indienilor și mai vîrtos pentru norocire iubitei Zumii și, după aceasta, s-au lăsat cu totul în mîngîierea legii creștinești.

Zuma, fiind privitoare aceștii jalnice întîmplări, nu mai puté rabda durerea inimii sale ce piste măsură. Pentru măhniciune ci ave de boala ce de trii luni a grafinii, au început a pătimi sănătate ei ce mai dinainte slăbită; într-aceeaș sară au dobîndit boala frigurilor de a triia zi de cari zăce grafina de moarte. După ce o au scuturat frigurile de vro două, trii ori, îi aduce Mirvan, cu slobozanie indienilor, pe ascuns, praful cel scump, cari trebuia să o lecuiască, însă ca s-îi dei în toate zilile numai cîte puțin dintr-însul. Zuma au luat de dimineață parte ci trebuia să o iei sara. Fiind singură, căuta praful, lăcrăma și, rădicînd ochii cătră ceri, zîci: „Preputernice Dumnezăule! Tu ești acel ce îmi însuffle acest gînd, eu nu o pot amintrile scapa de moarte, fără să mă jărtvesc pe mine! Hotărîre me este luată! Eu nu voi discoperi taina ce strașnică. Prin moarte me vor vide indienii cum că eu m-am jărtvit pentru mila și dragoste; ei nu vor socoti că mă fac jărtvă pentru discoperire tainii giurate, ci vor gîndi că însănătoșare ei au urmat cu agiutoriu doftorului; eu nu pui în primejdie nici viața lui Mirvan, nici a fiiului meu... Eu voi muri! Dar ea va trăi...! Ce-i pasă nenorocitii Zumei de viața ei! Însă cît de scumpă este viața

aceştii cereşti fiice cari n-au întrebunţat puterea ei decât
între a sprijini pe cel nenorocit, şi a mîngîia pe cel mîhnit!
Viaţa aceştii evghenişte [sic] apărătoare a saracilor şi a
roabilor pe care o auzăm că să ruga cu glasul slăbit şi mai pe
5 giumatate mort pentru bieţii indieni, pentru acia, zic, care
o lasă să moară!... Ah! făcătoare me de bine! Nici în vremi
cînd te luptai cu moarte nu ai uitat pe credincioasa ta Zuma,
eu auzăm cum gura ta mă chema şi mă binecuvînta...!
10 Eu mă giur pe sînta lumină a soarelui, mă giur să te mîntui
de moarte". După ce au zis cuvintele aceste, au strîns praful,
puindu-l în sîn, şi s-au sculat. Ea gînde după aceasta cum ar
puté întra pe ascuns în cabinetul unde sta băuturile şi dofto-
riile pentru grafina. Ea nu ave ce mai mică frică de prepusul
cel asupra ei, nici de privighere ci o ave toţi în palat ca nici
15 Zuma, nici alte roabe indienci să nu fie slobodi a întra în
odaia grafinii; ea au hotărît a întra în cabinet sara şi socote
că acolo va afla pe vreunul din păzitori adormit, iar împrov-
tivă întîmplîndu-să, au pus gînd să zică că vroieşti a afla
20 pentru stare sănătăţii grafinii. Cercînd cum ar puté întra
în cabinet fără să margă prin odaie grafinii, s-au scobo-
rît pe nişte scăriţi, ea au aflat o uşă mică a cabinetului cari
să dişchidé pe scăriţa, a căria chei era în încuietoare uşii;
au hotărît a întra noapte prin uşa aceasta în cabinet şi s-au
întors iarîş înapoi în odaia ei.

25 După poronca Beatricii, fiiştecare pas ce-l făce Zuma să
pază cu ce mai mari luare-aminte, şi păzitorii au înştiinţat
degrabă că Mirvan au venit astăz la Zuma, că una din damile
curţii asculta la uşă ca să vadă ci vorbesc, însă n-au putut
întălegi nimică, fiindcă ei vorbe foarte încet, şi că Mirvan,
30 cînd s-au dus, arăta neodihnă în faţa lui, că Zuma după
aceea s-au scoborit gios la scăriţi, au cercat toate uşile şi,
în urmă stînd la uşa prin care să întră în cabinet, să păre că
să temi să nu o vadă cineva şi, după aceea, s-au suit în
odaie ei. Beatrix, auzînd aceasta, tremura de frică, căci au
35 înţales îndată că Zuma are scopos a întra sara în cabinet.
Damile au luat poroncă de la dînsa ca s-îi dei de ştire în
menuntul ci Zuma va ieşi din odaie ei ca să-s ducă din cabi-
net şi să lasă cheia la uşă; după aceasta, îndată Beatrix s-au
dus la guvernătorul ca să spui aceli ci s-au întîmplat; el era
40 foarte îngrijăt şi au hotărît să-s ascundă cu Beatrix în
cabinet.

Pe la un ceas de noapte, păzitorii au dat de ştire Bea-
trixii că Zuma să scoboară pe scări, pe întuneric, foarte

îngrijăti şi cu toată paza de taină. Beatrix şi graful s-au ascuns
îndată în cabinet. După cîteva menunte, au văzut ei că
Zuma au deşchis uşa încetişor şi au întrat în cabinet: ea
era galbănî, tremura şi păşă încet, după aceasta s-au uitat
5 împregiurul său cu îngrijări şi au ascultat la uşa prin cari
să întra în odaia gubernatîi: toate era în tăceri. Zuma mergi
la masă, unde sta numai o băătură într-un şip de cristal;
ea scoate din sîn hîrtia cu praful de Hina; o disface, ia şipul
cu o mîna şi cu cealaltă toarnă praful. De abie sfîrşisă ea,
10 cînd guvernătorul, pătruns fiind de grozăvie, sari zicîndu-i
acesti cuvinte: „Ticăloaso! Ci ai turnat în băătură...?”

La această discoveriri, la această straşnică întrebări,
Zuma rămîne înlemnită, şipul îi cadî din mîna şi să strică,
şi ea cadî leşinată pe un scaun, zicînd: „Ah! Eu sînt per-
15 dută!” De acolo au dus-o slugile în odaie ei. Graful şi Bea-
trix hotărîsă a nu discoveri grafinii această nelegiuîtă faptă,
„Căci, zîcé graful, ea numai cît să va supăra rugîndu-mă să
iert pe această cumplită arătari, însă nimică nu mă va puté
faci întru această lumi să iert această urîtă faptă, nu. Tre-
20 bui să-s dei pildă, şi eu voi să o dau.” În palat şi în oraş întru
acel menunt s-au lăţit veste că Zuma ave scopos să otră-
vască pe gubernata şi cum că au şi prins-o întru această
faptă; întru aceeaşi sară, au dat-o guvernătorul giudecă-
toriei şi au poroncit să o ducă la închisoare. După ci au aflat
25 Mirvan această jălnică vesti, s-au dus la Azan şi la Tamir,
şi cugetînd în sine numai moarte, le-au zis: „Fiul meu esti
în mînile voastre, făgăduiţi-mi numai atîta, cum că de vom
ţîné noi taina cu credinţă, îl veţi da înapoi tatălui nostru
după moarte noastră”. „Noi giurăm pentru aceasta, au răs-
30 puns Azan, dar ţîie îţi esti ştiut că de să va discoveri taina
cît de puţin, copilul tău va perdi viaţa.” „Noi vom şti a
muri, au urmat Mirvan.” După aceasta, s-au dus tulburat
şi au întrat de bunăvoi în temniţă. El uşor au înţales fapta
Zumii, însă nu cuteza a vorbi nimică, temîndu-să să nu să
35 jărtvească iubitul său fiu de mînia ce salbatică a lui Azan;
pentru aceasta hotărîsă a muri dimpreună cu soţie sa.

În răvărsatul zorilor s-au adunat giudecătorii ca să cer-
ceteză pricina şi să giudece pe Mirvan şi pe Zuma; uşile
salii s-au deşchis şi s-au poroncit indienilor ca să între în
40 şală; mulţimi de indieni s-au adunat împreună cu căpite-
niile lor celi tainice, Ximeo, Azan şi Tamir. Pe amîndoi
nenorocîţii i-au adus străjile denainte giudecătorilor în fieră.
După ci au văzut Zuma că şi Mirvan esti la închisoari, striga

cu glas mari că el nu este părtaș faptelor ei. „Stăi, Zumo, au răspuns Mirvan, moarte ta s-au hotărît și poți tu crede că eu voi mai pute trăi după moarte ta? Eu nu sînt învinovățit și mă împărtășesc de bunăvoi la nenorocire ta; las, Zumo! 5 să murim tăcînd, las să murim cu vitejii, și copilul nostru să trăiască.“ Zuma au înțales cuprindire cuvintelor acestora, ea n-au răspuns nimic, ci numai vărsa pării de lacrimi: ea nu pute tăgădui fapta ei la cari fusă martori guvernatorul și Beatrix. La întrebarea ci i s-au făcut, de la cine au 10 luat praful ci l-au turnat în băutură? „— De la mine“, au răspuns Mirvan. Zuma să giura de iznoavă că el n-are nici o știință de scoposul ei: „Dar ci fel de scopos avei tu, iarîș o întreba, nu cumva să otrăvești pe guvernata?... Ce ai vrut tu să faci cu praful? Poati că ai întrebuințat vreo tămăduire 15 spre însănătoșari?...“ La această întrebare tremura Zuma de frică; într-acelel menunt uitîndu-să la Azan cel cumplit: ochii lui cei plini de foc umple pe Zuma de groază; i să pare că îl vedi cum jărtvești pe copilul ei: „Nu, nu, strîga ea înspăimîntată, nu, nu știu nici un fel de leac.“ „— Așadar, 20 au trebuit să fie otravă, mărturisăști tu aceasta?“ „— Eu nu mărturisăsc nimic.“ „— Așadar, răspunde.“ „— Eu nu pot decît a tăce.“ La acest cuvînt, iesă Ximeo din mulțime și să pune între amîndoi soții, zîcînd: „Să mi să dei și mie herăle, eu voiesc a muri împreună cu ei.“ „Ah! părintile 25 nostru, trăiești, trăiești pentru copilul nostru“, strîga Mirvan și Zuma, dar Ximeo rămăsă în hotărîre sa.

Judecătorii au luat poroncă să nu întrebuințază munci; ei au trimis pe Ximeo la casa sa și au poroncit ca pe amîndoi 30 soții s-ii ducă iarîș la închisoari, și doftorul zîc că de vreme ci la boala guvernatiei nu au agiutat nicicum, nici celi mai tari și mai lucrătoare doftorii, și că la această boală întîmplîndu-să simptomile celi mai tari, el au trebuit numai-decît a ave prepus de otrăvire, și că fapta Zumii ce cu scopos 35 rău fără de nici o îndoială au întărit socotînta aceasta; în scurt, că el nu să îndoiești că această roabă nelegiuită au dat guvernatiei otravă pe încetul lucrători, făcînd aceasta pentru că s-au văzut dipărtată de slujba ci o făce lîngă persoana grafeniei, și temîndu-să să nu biruiască tineretele guvernatiei, și îngrijire ce pentru ea, otrava ce dată întru o mică 40 parte, au vrut să săvîrșăscă fapta ei ce ră prin o parte mai mari de otravă. Judecătorii, auzînd aceasta, să spăimînta; ca așa i-au hotărît pe amîndoi ca pe niște dovedîți otrăvitori, ca încă întru aceeaș zî să-s ardă de vii. Amîndoi osîndîții

au trebuit să-i aducă înapoi în șală ca să-ș audă hotărîre. Mirvan asculta cu vitejăscă statornicie, dar Zuma, plîngînd necontentit, au căzut la picioarele barbatului ei, zîcînd: „Eu ț-am pricinuit moarte, numai aceasta muștră cuge- 5 tul meu. Ah! Mirvan! Iartî-mă...“ „Las aceasta, au răspuns Mirvan, las să ne jăluim numai asupra nemilostivirii cei cumplite a giudecătorilor noștri! Mîngîie-te, Zumo! și fii liniștită. Cei ci ne osîndesc ne slobod dintr-un giug nesuferit: încă cîteva ceasuri și nu vom mai fi robii lor.“ Acești cuvinte 10 au pătruns inima ce împietrită a lui Azan: „Mirvan, au strîgat el, nu te îngrijî de soarta fiului tău, el trebuie să-mi fie mai scump și mai iubit decît al meu.“

Aceasta au urmat la 2 ceasuri înainte de amiază. Poronca să da de clădire lemnilor. Guvernata era întru adivăr acum 15 aproape de moarti. Doftorul au spus grafului că au pierdut cu totul nădejde pentru însănătoșare guvernatiei, că esti cu neputință să mai poată suferi încă de trii ori furia frigurilor și în 6 zile va perdi viața. Aflîndu-să graful și Beatrix în ce mai mare diznădăjduire, nu mai gînde la milă și iertari, 20 țîind pe Zuma de ce mai urîță arătari ci au putut naște fire; el au poroncit numai lui Mirvan să i să făgăduiască iertari de va mărturisi fapta lui ce fără de legi.

„Spunești guvernatorului, au răspuns Mirvan, că de mi s-a făgădui ca și Zuma să rămîie în viață, iarîș altă mărtu- 25 risire de la mine nu va dobîndi.“

Guvernatorul nu voie să-s afle în orașul Lima cînd vino-vații era să-s ardă, pentru aceea s-au dus la o moșie unde ave casă și grădină departe giumătate de ceas de la oraș, de unde era noapte să-s întoarcă înapoi.

Nenorocitul Ximeo în zadar alcătuia în sine mii de planuri ca să mîntuie de moarte pe Mirvan și pe Zuma: ar fi adunat pe prietini săi, dar aceasta nu era cu putință, căci 30 ispaniolii păză pe indieni în toate diminețile atîta de tari, încît nici nu pute vorbi în taină cu Azan și Tamir. În sfîrșit, după toate s-au dat o proclamații prin cari să poronce tuturor indienilor din Lima să-s afle față la pedeapsa morții 35 inovăților. Indienii era fără arme: gvardia ispaniolească s-au îndoit și s-au așăzat împregiurul grămăzii de lemne; pe lîngă aceasta, 200 soldați trebuia să întovărășăscă acești 40 jărtve nevinovate la locul osîndirii: nu mai rămăsă altă decît a să supune poroncii!

În vreme cînd aștepta tot orașul întristat această trago- die, guvernata zăce în pat fără să știi nimic de această

întîmplare; neodihna celor ci să afla pe lîngă dînsa o au făcut a cerceta pricina: ea prepuné că Beatrix i-a tănuuit cevaș. Beatrix ieșea ades din odai ca să lasă slobodă curgire lacră-
5 milor sale. Într-acei ceas au întrebat grafina pe una din dame ci să lucrează? Poroncindu-i numaidecît să nu-i tănuiască adivărul, și dama au fost slîită a-i discoperi tot, adă-
ogînd că Zuma și Mirvan, în loc să tăgăduiască fapta lor ce nelegiuită, mai vîrtos s-au lăudat că o au făcut; grafina s-au spăimîntat! „O, preputernice Dumnezăule! au zîs ea, pre
10 tine te rog cu credință.“ Ea au poroncit s-îi înhame caii la trăsură, s-au sculat degrabă din pat cu agiutoriiu damelor sale și s-au îmbrăcat; trăsura trage, și ea au poroncit să o suie, cu toate lacrîmile și împrativirile damelor și a Beatricii. Patru robi merge pe lîngă ea și al cincile țîind un cort o
15 apăra de razile soarelui; întru acest chip, săzînd și acoperindu-și fața cu un voal alb, purcede... Ceasul al 6-le bate și Mirvan cu Zuma iesî din închisoare cu herile în mîni și în picioare ca să-s ducă la locul morții. Zuma, de abia putînd
20 păși, să răzâma de umărul unui preot și doi soldați o duce printre mulțime norodului cari năvăle să o vadă.

Între norod zărești ea pe Azan cu copilul ei în brață, ea sloboadă un țîpet pătrunzător; țîpet ci ieșea din inima unii
maice! Sîmțîndu-să atunce cevaș mai în puteri, să smuncește din mînil preotului și a soldaților și să răpede înainte lui
25 Azan cari viné aducîndu-i copilul; Azan îl pune în brațile maicii sale. Nenorocita Zumă varsî pîraie de lacrîmi, dînd copilului său ce de pe urmă sărutari. „Zumo! îi zici Azan încet, nu te temi, socotește că moarte ta este răsplătiri, și
că va țîné taina noastră cu atîta mai mult nevătămata.“
30 „Ah! Eu nu poftesc nici o răsplătiri, au răspuns Zuma, numai de ar scăpa de moarti guvernata...!“ Mai mult nu poate vorbi: soldații o ieu iarîș între dînsii și purced mai înainte, tot însî mai era pînă la locul osîndirii lor vreo 300 pași.

Îndatî trîmbița vestești apropierea vinovaților, și gramada
35 lemnilor să aprinde! Tot norodul întră împreună cu ei în drumul cu copacii în capîtul căruia să vide gramada de lemne aprinsă a căria pară să vide gîlgiînd pînî la nori. Întru viderea această strașnică, leșina Zuma de spaimă: atunce îi lipsăște grija ce ave de copilul și de bărbatul ei,
40 amețala cuprinde locul sîmțîtrei; ea nu mai vede nici sîmțăști altă decît numai groaznica moarte pe cari o vide înainte sa! Puterile o lasî, sîngile i să încheagî, fața i să acoperi cu galbeneala morții și cadî în brațile preotului carile îi da învătă-

tură asupra pocăinții, și o găte spre moarte! „Zumo! i-au zis Mirvan, moarte noastră nu va fi gre: vezi acest fum gros ci să înalță în sus, acesta ne va înăduși întru o clipală de
5 ochi.“ „Ah! au răspuns Zuma, cu glas de abia înțelegători, fiiștecari pas duce pe Zuma mai aproape de moarte și înmulțăști groaza ei!“

Acum indienii întristați și măhniți să înșirasă împregiurul
focului spre sămnuul măhniciei, țîné fiiștecare în mîna
cîte o ramură de chiparis: gvardia ispaniolească îi încun-
5 giurasă... Cînd, fără de veste și neavînd nîmine nici o nădejdi, un călăreț vine cu graba ce mai mari, strigînd: „Stați! Stați! Guvernata vă poroncești, cari vine după mine!“

Îndatî stau toți pe loc. Zuma plîngé cu mîinile rîdicate
cătrî ceri, însî sufletul ei cel slăbit de frică încî nu puté ave
15 nădejdi de mîntuire; iatî că s-au văzut și guvernata. Agiungînd ea pe nenorociiții soți, s-au oprît lîngă ei: gvardie îndată mergi și încungiură trăsura ei. Indienii apropiindu-să, s-au pus în prejma ei într-o giuimătate de țărcul. După aceasta, grafina, rădicîndu-și voalu, îș discoperi fața ce galbăni,
20 bolnavă însă lîină, blîndă și mila arătată. Ea au zis cătră norod: „Eu nu am puteri a faci milă cu cei nenorociți, dar sînt încredințată că mi-i va dărui guvernătorul, însî pârî atunce îi ieu supt apărare și ocrotirea me: să li să iei obezile din mîni și picioari! Și să-s stîngă focul acest strașnic, cari
25 nu s-ar fi aprins niciodată de aș fi știut cevaș de dînsul mai înainte!“

Întru auzul cuvintelor acestora, toți indienii aruncă
ramurile lor de chiparis și striga cu un glas răsunător:
„Să trăiască guvernata!“ Ximeo, ieșînd afară din mulțime,
30 striga: „Drept esti, ea va trăi!“ Zuma cade în genunchi, zicînd: „Preputernice dumnezăule! Săvîrșăști lucrul tău!“ Guvernata cheamă pe Mirvan și pe Zuma ca să margă pe lîngă trăsura ei. Întru acest chip s-au întors în palatul său, pitrecută de mulțime norodului cari binecuvînta mila și
35 bunătate ei cu rîvna ce mai mari.

Agiungînd, au zis lui Mirvan și Zumii să între în odaia ei: să culcă în crevat și le poroncești să șadă lîngî perinile sale. Mișcare, ostineala, jăle și spaima întru atîta slăbisă
puterile sali, încît socote că acum moarte nu esti departe.
40 Ea dă o mîină lui Mirvan și alta Zumei; Zuma, scaldînd mîna în lacrîmi, o priimești îngenunchînd.

Beatrix, neputînd suferi această priveliște cari-i prici-
nuie dureri inimii, să ruga guvernata s-îi triimată pe amîndoi

indienii în alăturata odai, poroncind ca să fie acolo supt pază. „Ba nu, au zis guvernata, eu îi ieu în chizășie me, știind că ei nu au făcut nici un rău înainte preputernicului giudecători. Ah! las-i, las-i aicea, căci ei îmi vor deschide porțile raiului!“ „— O, Dumnezăule mari! zîcé Beatrix, pot să te las în mîna arătărilor ci te-au otrăvit?“ „Unde mi-ar fi mai bine într-acest menunt, urma grafina, între prietini ar trebui să aud numai tînguiuri multe și de prisos, dar mîinile aceste tremurătoare pe cari le strîng mîinile meli îmi întăresc inima: văzînd pe acești nenorociți, sufletul meu dobîndește prin sîngură privala liniște și bucurie!“ „— O, făcătoare me de bine! zîcé Zuma, cu glasul înădușit de lacrimi, de nu va împlini ceriul nădejde me ce mai de pe urmă, atunci va vide fiiștecine de au iubit nenorocita Zumă pe grafina; ea nu va mai pute trăi după moarte ei!“ Beatrix, auzînd cuvintele aceste, zîcé: „Videți urîta fățarnică!“ „Nu o difăima, îi zîcé grafina, ei să căiesc de fapta lor; privești cum le curg lacrimile! O, Zumo! zîcé ea după aceasta, cum voi puté eu ave ce mai mică mînie asupra ta, a căria frumsăța trupu-lui arată a fi în tine un suflet îngeresc, și pentru aceasta te iubem așa de tare: eu vă cunosc pe amîndoi cum că sînteți pricinuitoarii fericirii meli. Eu vă iert cu bucurie greșala voastră, de vă veți întoarce cătrî legi cu asămîne nefățarnicie.“ Zuma, fiind înpăimîntată, voie să vorovască, și poate ar fi descoperit taina cari o munce de o mie de ori mai mult decît apărare și izbăvire vieții sale, dar Mirvan i-au curmat vorba cu aceste cuvinte: „Zumo! Noi trebui să tăcem: glasul guvernatiei va faci ca adivărul să-s descoperi: noi trebui să nădăjduim în Dumnezăul la carile ea să roagă: el va mîntui viața ei ce scumpă și nevinovăția noastră să va vădi.“ El zîcé aceste cuvinte cu un așa îndrăzneț glas și cu un chip așa vesel, încît însuș Beatrix să simțea atînsî. Guvernata au cerut de la Mirvan sî-i lămurească vorba sa, dar în zădar: căci el o ruga să îl cruță de un așa răspuns și au tăcut două ceasuri fără să zîcă vrun cuvînt.

Pări a nu să duci guvernata din oraș ca să mîntuiască de moarte pe Mirvan și pe Zuma, răpezisă un curier la graful, chemîndu-l foarte ca sî-s întoarcă acasă; ea îl aștepta în fiiștecari menunt și să miera di ce pricină încî n-au venit. Tocmai cînd voie să pornească și pe al doile curier, iată s-au auzit în ograda palatului strigări de bucurie: Beatrix iesă afarî ca să-s înștiințază de ce urmează, cînd grafina, cunoscînd glasul guvernătorului cari poroncind să-s deschidă ușile,

striga: „Iertăciuni celor vinovați! Ei sînt izbăvitorii vieții tale“, au adaos el, întrînd în cabinetul grafinii.

Toți cei de față era încremiți: guvernătorul tîné un copil frumos în brațile sale. Zuma sloboade un țîpet de bucurie, cunoscîndu-ș copilu; graful aleargî la dînsa, îi pune copilul în brață și îngenunche înainte ei. Ximeo, apropiîndu-să cătrî Mirvan, îi zîci: „Tu acum poți vorovi cu slobozenia tuturor indienilor, taina s-au descoperit. Noi toți am băut praful păr a nu-l aduci aicea.“

Întru auzul acestor cuvinte, Zuma strîngé plină de bucurie copilul în brațile sale, și mulțame ceriului; Mirvan îmbrățoșază pe tatil său; guvernata faci o dată o mii de întrebări: guvernătorul îi taie vorba, spuindu-i în scurt celi ci i le-au spus indienii. „O, mari Dumnezăule! zîcé grafina, îmbrățoșînd pe Zuma, îngerul acesta s-au jărtvit pentru mine și alții au vrut a-i perdi viața! În vreme cînd ea au făcut fapta ce mai frumoasă, o au îvinovățit-o alții de fapta ce mai nelegiuită! Frica ci ei ave pentru copilul lor i-au făcut să rabde cu o nebiruît statornicie ocară, rușîne și privala morții cei strașnice!“ „Ah! zîcé Zuma, guvernata au făcut mai mult, căci tocmai atunce cînd ne îvinovăță alții ca pe cei mai nemulțamitori, ca pe cei mai nelegiuiți și ca pricinuitoarii patimilor ei, ea ne-au izbăvit, ne-au mîntuit de moarte, ne-au priimit cu prietinie și bunătate ce mai mari!“ Guvernătorul au răspuns: „Ea va dobîndi, precum și voi, răsplătire pentru aceste fapte buni; voi o veți tămădui! — aice sînt două părți din praful cel tămăduitori, una este pentru Zuma și alta pentru guvernata.“ El sîngur au împărțit hina în două grămăgioare: Zuma au luat partea ce dîntăi și grafina a doua parti din băutura ace tămăduitoare, însă numai din mîna Zumii. Toți vărsa lacrimi de bucurie; pe guvernata cari să întrarmasî de bucurie și de nădejdi, ca cînd ar fi fost nou născută, au îmbrățoșat-o soțul ei, Beatrix și fericita Zumă. Guvernata ia copilul Zumii în pat la sîne, îl sărutî cu mare dragoste, făgăduindu-i că în vreme viitoare îi va fi ca o al doile maică. Beatrix și toate damile ispanioale încungiură pe Zuma și nu să pot sătura a să miera de dînsa.

În mijlocul bucuriei aceștii mari, guvernătorul ia de mînî pe Mirvan și pe Zuma, deschide ușa și iasă în balcon ci era făcut cătrî uliță și, întorcîndu-să cătrî norod, zîci, arătînd pe Zuma și pe Mirvan: „Priviți jărtvile celi de voi, pentru mulțumire, pentru simțire firii și pentru sfințania giurămîntului. Indienilor! Faptile acestora celi frumoasă,

și faptele gubernatîi celi lăudate v-au făcut să lăsați pizma de mai înainte, cari o ați avut cu dreptul; numai voi însuși ați putut ridica după voie tuturor giurămîntul cel strașnic; din dușmanii noștri cei tainici v-ați făcut făcătorii de bine a lumii cei vechi, sîrguința noastră deci, a vă faci fericîți nu este de acum înainte numai datorie omenirii, ci ea este și datorie mulțămirii cari trebuiești a fi împlinită ! Indienilor ! Voi toți cari ați jărtvit cu aceasta aducire-aminte a necazurilor celor cumplite la mila ce liniștită a aproapelui, sînteți slobozi de robie; niște așa cugetări și gînduri vă dau drituri asămîne cu a biruitorilor voștri. Iubiți pe stăpînul vostru; fiți lui credincioși; între voi să vor împărți pămînturi; răsădiți pe dînsile copaciul tămăduirei și, răsădindu-l, socotiți că toată lumea vă va mulțami pentru această faciri de bine a zîditoriului !” — Voroava aceasta au pătruns inima tuturor; și guvernătorul au porocit ca Zuma să s-îmbraci cu straile celi mai scumpe, avînd în cap cunună de dafni și să șadă întru o trăsură pre frumos împodobită. Toate damile gubernatîi, înainte căroră mergé Beatrix, mergé împreună cu Zuma, după cari urma gvardia gubernatîi. Un crainic mergé calare înainte, strigînd: „Iată Zuma, soția lui Mirvan celui cinstit, și mîntuitoare gubernatîi”. Zuma șide pe o perină cusută cu fir, țîind în brață copilul său și întru o mîină o creangă din copaciul tămăduirii; întru acest chip au mers Zuma prin celi mai mari uliți a orașului Limii întru strigare norodului cari năvăle ca să o vadă și o umplé de binecuvîntări. După ce s-au întors în palat, o au dus-o damile la gubernata care, îmbrătoșîndu-o, au dus-o întru o odai frumoasă ci era împodobită pentru dînsa și pentru soțul ei, rînduind și slugi spre slujba lor, căci gubernata hotărîsă ca de acum înainte să fie cunoscuți ca cei mai scumpi și mai iubiți ai ei prietini.

Sara s-au iluminat tot orașul, tot palatul și toate casile indienilor, dîndu-să pin grădini ce mai bună mîncari și băutură.

Frigurile au lăsat cu totul pe gubernata și pe Zuma, și gubernata în opt zile s-au însănătoșat deplin. La acel loc unde fusăși focul aprins au porocit guvernătorul să ridici un ovelisc (sămn de pomeniri) de marmoră albă pe cari era scris cu slovi mari, aurite: „Pentru Zuma, prietina și mîntuitoare gubernatîi și făcătoare de bine a lumii cei vechi.” Dintr-amîndouă părțile a acestui ovelisc s-au răsădit copaciul tămăduirei cari este dintru ace vremi la indieni pomenire

tuturor faptilor bune pe cari omenire le cinstești așa de tari ! — Îndatî guvernătorul au trimis în Evropa acest praf scump care mai înainte să nume „praful grafîinii” și cari să numești latinești pări astizi după numile ei.

5 Zuma ce înțăleaptî și cu inimă bună nu s-au oprit pentru cinste și mărire norocului ci au dobîndit. Iubitî fiind de grafina din toată inima, au rămas de-a purure vrednică de slava ci ș-au agonisit prin fapta bună !

SFÎRȘIT

822

MORALICEȘTI HARACTIRURI

CAP. ÎNTĂI

PENTRU NESTATORNICIE

15 Nestatornicie este o ades schimbări a socotînții, iar nestatornicul îi așa: lasă celi mai bune socotînți mai mult pentru nătîngime decît pentru o dreaptî giudecată și, după cum el este foarte nerăbdători ca să socotească cu înțălepciuni faptele sale, așa vre să-s urmezî și să-s facă toate lucrurile după fantasie și plăcerea lui; nici o dreptate sau înțălepciuni nu poate pune hotar patimilor sale, fiindcă este înfierbîntat și iute cătrî dînsile. Di-i placi ceva, în menuntul ci să bucură de dînsile le și urăște. Toate mișcările sale samănă fulgerului cari, cînd lucești, și treci. Ura și dragoste lui nu țîn mai mult decît ca o nălucire. De întrî în inima lui niscaiva bune gînduri, nu le găzdluiești în sîni mai mult decît o noapte iar, de-i vin iarîș piste puțin, le peripiisăști numai ca pe niște oaspeți, iar nu ca pe niște prietini. Socotînța sa este așa de cu îndoialî, încît în menuntul acesta nu știe ci are să facî în celalalt, căci schimbî pe tot menuntul socotînța, precum schimbî luna față. El nu are prietin, ca să-l iubască cineva, nici vrăjmaș de care să-s teamî, căci iubire lui esti fără statornicie și urîciune lui fără multă țîneri, macar că pe fiiștecari zi faci nouî închipuiri, dar poate cineva zîci că nu faci niciuna, căci schimbîndu-le des, îndatî le și uită. Atîta iubești schimbările, încît s-ar bolnăvi de ar fi numai un felî de pitreciri. De va privi cineva năravurile,

socotințele și obiceiurile lui, mai va pute crede că el s-au făcut mai mult din ce dintăi materii decît din celi patru elementuri. Orici lucru îi vesălești auzul, îi stăpînești și sufletul. Fiiștecari zî îi pricinuiesti mahniciuni și bucurii. El este un strein în casa lui: momită în alte locuri și orice altă decît om.

CAP. AL 2-LE

PENTRU NEMULȚĂMIRE

Nemulțămirea este o neplăceri a sufletului pentru starea această de acum, iar nemulțămîtul esti așa, că niciodată nu-i flămînd, nici sătul, și gura lui izvorăști de-a purure parapone. Din toate vremile urăști pe această ci esti, și numai ce trecutî este originalul mîierării și a laudelor lui. El nu bagă în samî nicum aceea ci are, căci este foarte lipit la aceea ci nu ari: niciodată nu poartă grijă pentru aceea ci este, căci grijăști totdeauna pentru aceea ci nu este. De-i scoate prietinu la masă ce mai bună bucată, o ia cu o mulțămire întovărășită cu posomorîri și cîrtire, zîcînd: că nu socotești de fericitî nici o adunari unde nu poate cineva trăi cu slobozării și că mai plăcut este să-ș aleagî cineva sîngur bucatile decît să le iei de la alții. El criticari-săști și poroncile lui Dumnezău și rînduiala firii și darurile norocului. Însurare esti o mari greutate; neînsurare, sîngurătate; slava, foarte zavistuită; prostia neamului, catafronisîță; postul, foarte greu; lege pre cumplită; bogăție, foarte supărătoare; sărăcie, pre necinstită; cuvintile lui trebui să fii dogme nesmintite, și socotințele lui, pravili hotărîtoare. Uriciune lui curge numai din mici fantasii, și o ră și deosăbitî idiomă ci ari i-au făcut catigorie atîta obicei, încît și însuș fapta bună nu este scăpatî de ocările și catigoriile sale: zavistia îl faci uscat și posomorît. El de-a purure află oareșcare lipsă sau nesăvîrșire în stare lui, pârî cînd vedi încî lîngî dînsul oameni care sînt tot cu aceeaș stari și cinste cu el, și nu oftează atîta pentru a lui nenorociri, cît mai mult pentru a altor oameni fericire. Ce mai mari a lui bucurie este să vorbasî de vărsări de sînge, morți, îngiungheri și traghicești istorii. Numai frica îl țîne ca să nu fii nemilostiv, căci de n-ar ave sufletul fricosului, ar ave totdeauna inima vînzătorului, fiindcă fericire celorlalți oameni mai mult îl amărăști decît a lui poate să-l vesălească, moari:

nu atîta de mahniciune cînd el pică, cît de nemulțămiri cînd alții să rîdică.

CAP. AL 3-LE

PENTRU LENEVIRE

Lenevire esti o șideri fără lucru. Iar leneșul esti așa, că nu știi ci vra să zîcă viață lucrătoare, nici socotește altî zîua și noapte decît cum să scape de lucru, și treaba lui ce mai lungî și obicinuită esti somnul. El să mișcî ca o mihanii, umblă ca un podalgos, șade ca un idol fără suflare, să scoală ca un olog și să vedi că pari că n-au adus închieturi în lumi. El vorbești mai mult prin vis decît treaz și visazî mai mult cînd îi treaz decît cînd doarme. Bucătărie, masa și așternutul sînt luptile cinstii, unde dobîndești nemurirea lui. De hotărăști să metahirisascî mînile, nu o faci pentru alta decît ca să-și umple pînticile. El să îngreue mai mult să spui aceli ci nu au făcut, decît alții să istorisascî aceli ci au făcut. Să vedi că s-au zîdit mai mult pentru ceea lumi decît pentru aceasta, și să bucură atîta să opreascî pe alții de la treabă, cît și el să nu faci nimică. El urăști atîta lucru, încît mai bine voiești să moarî de foame decît să-s ostineascî, sau mai bine să caliceascî decît să lucrezi, și protimisăști să-s isterisascî de o mii de lucruri întru această ticăloasă nesîrguință decît să-s sîleascî ca să le dobîndeascî. El este uci-gașu vremii, stricători tinereții, dascal a răutății și, într-un cuvînt, o netrebnică sarcină pămîntului.

CAP. AL 4-LE

PENTRU NECREDINȚĂ (ADEVRA)

Necredința este o izgonire cu totul a slavii lui Dumnezău, iar necredinciosul nu vre să știi nici un Dumnezău, decît că lumea este raiul său, și el însuș idolul său. Cătrî celi sfinte inima sa esti o bucată de carne moartă cari nu simțăști nici frică, nici grij, nici muștrari de cuget. Alt stăpîn nu are decît poftile lui. Minte esti robul său, legea — comedie lui, simțire — evanghelie lui și pofta trupului său — canonul credinții sale. Pe efsevie atunci învață a o fățarnici sau a o difăima, cînd știe că să va folosi de dînsa. De nu să va întîmpla bine vreo lucrare a lui, hulești pronie și pe Dumnezău,

pe care îl difaimă, iar de să va întâmpla după dorința lui, o socotește urmare a norocirii sau a minții sale: norocul este idolul la cari să închinî și pe cari îl cinstești. Illicrinia îi slujăști numai pentru luare în rîs. El dreptățaluiești toate răutățile și ocărăști toate faptele bune; nu își poate aduci aminte de moarte fără groază și blestem, de cari să și temi mai mult decît de pedeapsă, căci de ea esti încredințat, iar de pedeapsă să află la îndoială. El mergi des pe la locurile celi sfinte, dar pentru pitreciri ca la theatru, ca să-ș sature ochii și urechile și ca să iei nouă materii de hulă. O, cum calcă și celi ominești și dumnezăiești, cît agiunge să-s mărească! Și de n-ar purta trup ominesc, ar puté zîci cineva că esti mai mult drac decît om.

CAP. AL 5-LE

PENTRU NEMĂSURATA CHELTUIRI (ASOTIA)

Cheltuitoriu niciodatî nu metahirisăști lucruri potrivite cu puterile sale. Jocul cărților, berbantarie și curvăsăriile nu îi lasî în sfîrșit nici celi de îngropari. Prostime, care îl numești darnic, îi plătești cu binecuvîntări, încît dă și cu îndurări îndată ci nu mai are nimicî. El o are mai de cînte să-s numască un nemăsurat cheltuitor decît cu minte. El împarte de o potrivî avere lui cu prietini și vrăjmași. Cine îl știi înșala mai frumos, aceluia îi dă mai mult decît celorlalți: el faci aceea ci poștește inima lui. Nu ari alți povățuitori și sfătuitori decît simțirile sale și nu știi chivernisî nici duhu, nici punga lui. Înainte sa mergi grija, și după dînsul urmează ticăloșie. El niciodatî nu socotești vreme viitoare, dar priface lipsa în belșug, și nu poate trăi fără o mie de lucruri pe cari o mii alții nici le socotesc. În sfîrșit, el esti mormînt viu a urmașilor și a strămoșilor săi.

CAP. AL 6-LE

PENTRU DISIDEMONIE

Disidémonul întemeiazî credința sa pe o sfințanie greșită. El nu iasă întăi din casa lui păr nu-ș va țilcui toate visurile. Frica întovărășăști sufletul lui, precum și umbra trupul lui. De va călători și-ș va aduci aminte pe drum că au purces întru o zi pe care babile o socotesc ră, să întoarce îndată acasă.

De va întîlni vreun călugăr sau iepuri, sau va vide vreun șerpi mort, sudori răci și tremur de moarte îl cuprinde și să socotești prăpădit. De va auzi vreo cucuveică pe casa megieșului său, sau va vide sara vreun liliac zburînd pe deasupra capului său, aleargî cu multă grabă acasă ca să-ș facă diata, și așază ale casii lui cu atîta fricî, ca cînd i-ar ieși sufletul într-acel ceas. Eclipsis a lunii la dînsul este un sămn rău; un meteor în atmosferă — o ursită, și orice sunet din casă — zuzătul unui tricolici.

De să va bolnăvi și nu mai are nădejdi de scăpari, să mănhești mai mult pentru că au lucrat o duminică după toacă decît că au adichisit sau au înșălat pe cineva. El are mult sévas cătrî toate locurile întunecoasă și păreții zugrăviți. Toate drumurile sînt primejdioasă pentru dînsul. Orice loc nu esti sigur, și orice păduri plină de tîlhari. Nici un om n-au văzut mai multe videnii, nici au avut mai multe prorociri. Acela cari vre sau prin cercari sau cuvînt, sau prin Sf. Scriptură să-i arăte înșălăciune disidemoniei lui, acela este neîndumnezăit. Aceli ci-el slăvești trebui să fie evanghelii, și părerea lui moare împreună cu dînsul.

CAP. AL 7-LE

PENTRU ÎNDRĂZNEALA CE FĂR CUMPĂNIRI

Nesocotitul îndrăzneț să poate asămăna cu o înaltî zidiri cari stă pe stîlpi putrezi. Toate faptele lui sînt îndrăzneți piste măsură, primejduincioasă, nesocotite, și foarte rar folositoare. Întinde vetrile și pe furtună, ca cînd ar vre să-s lupte cu vînturile și cu valurile: el socotești că trebui numai să poroncească norocului, și toate lucrurile ominești și firești și toate darurile și ranile ceriului trebui să-l asculte. El dă dijghinuri calului său pe o potică pe cari alții niciodatî nu calcî fără groază și tremur, aleargî pe malul unii rîpe cu atîta siguranții ca pe o cîmpie, și mergi fără nici să gîndească acolo unde ciuma au săcerat tot, afarî de insecturi. De nu iasă bună vreo cercari a sa, defaimă numai pe noroc; și de iasă bună, o socotești din vitejie lui. Toate faptele lui să rînduiesc de voia lui și niciodată nu sînt analoghisite cu puterile sale. Obraznic fiind la socotinți și nățing la hotărîrile sale, esti nenorocit la sfîrșitul său.

CAP. AL 8-LE

PENTRU GRĂIRE DE RĂU

Grăire de rău esti o plecari a sufletului spre a grăi cineva rău de cialalți oameni. Grăitoriu de rău nu lasă nici un lucru
5 necategorisit: el difaimă și pe această evghenicească faptă bună, zugrăvinduo cu celi mai urite vâpsăle ci poate. Să închide în casa sa ca să alcătuiască minciuni, și mergi în adunare oamenilor să versă huli. De să întâmplă cineva să grăiască de rău pe vreun om ci nu este de față, îl agiută și
10 el, pentru ca să-l înnegrească mai rău: nu poate ascunde nici ce mai mică greșală a altora, dar o propovăduiești pre-tudindine, mai virtos o mărești, și de multe ori dintr-un țințari faci harmasari. Nu vedi birna în ochiul său, dar caută paiu dintr-a frăține-său, nici vre să-s îndrepti pe sîni, dar
15 să sîrguiești a huli pe aproapile său. El varsă ca un stomah stricat toate cîte ari în sîni, și, macar că plata ce obștească a grăitoriului de rău esti să-s lepide de la Dumnezău, precum și diavolul părintile său, și să-s urască de toți oamenii ca o ciumă stricătoare a orașului, dar are o satanicească bucurie
20 să înnegrească ipolipsul aproapelui său, să strice fericire lui și să scurteză viața lui. Gura lui izvorăște amărăciune și vicleșug. Gîtlejul lui varsă blăstămuri și ocări. Limba lui este sabii ascuțită. Voroava lui — otrava viperii.

CAP. AL 8-LE

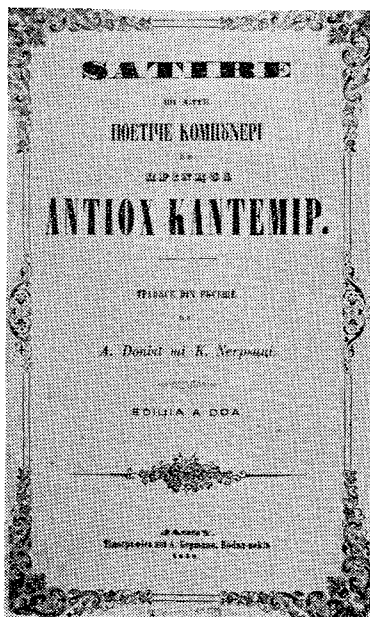
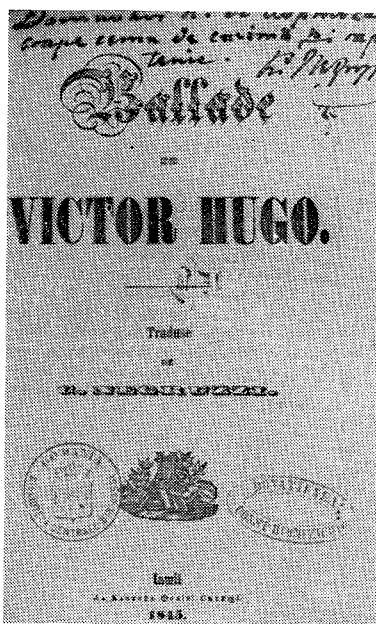
PENTRU LĂUDARE CE MULTĂ

Lăudărosul zîci că esti învățat și procopsit, în vremi cînd nu știe nici buchile. Să laudă că esti milostiv, și de faci vre o milostenie, o propoveduiești în tot orașu, și nu faci nici o
30 milă fără martur. De agiută ceva spre meremetisire vre unii vechi bisărici, sau spre așazare vre unii școli, poroncești s-îi scrie numile cu slovi aurite în pridvoru bisăricii sau la poarta școlii. El să fudulești cu strălucitile sali straie, precum păunul cu penile sale. Să laudă că are prietini pe toți ministrii și nici vorbești altă decît de Curte, vrînd să înșale lume că
35 știi toate tainile cabinetului și este în favorul domnului. Cînd să află în adunare cu alții, scoate din buzunari cu pró-fasis că caută vreo hîrtiuță, feliuri de scrisori pe care însuș le-au făcut, cînd de la domn și ministrii Curții, cînd de la

1. Constantin Negruzzi — tînăr, portret de Joseph August Schoefft, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“, București

12. Ediția I, din traducerea baladelor lui Victor Hugo, cu o dedicație către Const. Hurmuzachi, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

13. Ediția I din traducerea baladelor lui Victor Hugo, cu vinieta în formă de liră și „pleiada” poeziilor români, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

14. Ediția a II-a din traducerea satirelor lui Antioh Cantemir, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

episcopi și arhierii, când de la înțelepți și învățați. De-i va înfătoșa cineva în vreme ce șădi la masă vreun sînet de datorii, caută de dă a înțelegi celor ci șăd la masă împreună cu dînsul cum că îl întreabă pentru pricini politicești, și să faci că-l cheamă la divan cînd creditorul să laudă cu închisoare. De are o slugă, zîci că are atîța de nici numile nu le știi. El moare de foami și își freacă dinții cu periuți. Să laudă că are diamanticele și margaritariuri, cînd punga lui îi mai deșartă decît pînticile lui, și di-l va asculta cineva, și va povesti moșiile strămoșilor lui pe cari niciodată nu le-au avut, vitejiile lui, pe care le-au făcut numai în vis, și călătoriale sale, pe care poate le-au făcut ca un copil pe hărțile gheograficești. El vre să s-arăte evghenist și își dă de gol prostia lui, cu cît mai mult umblă să o ascundă. Într-un cuvînt, el este un burduf plin de vînt, o armonii nepotrivită, mierarea nebunilor și defăimare înțelepților!

CAP. AL 9-LE

PENTRU LINGUȘIRE

Lingușitoriul nu gîndești la altă decît la folosul său. El nu află nici vedi undeva vreo lipsă sau cusur. Ochii săi paravlepsăsc orice rău și prifac răutățile în fapte bune. Gura lui să deșchide numai ca să laude pe alții. Cuvintile lui nu cuprind altă decît mierari. Din toate titlurile pe care deșartăciune le-au aflat nu esti nici unul pe care să nu-l dei el orișicui. El nu cercetează dacî ceea ce spuni îi minciună sau adivăr, agiunge să placă celui ce o spuni. Tot meșteșugul lui este o înșălăciuni musicască a căria canoane sînt minciuna și călcare de giurămînt. Cheltuiești mai multă vreme ca să-ș măreascî folosul decît norocire, și să prifaci precum Profet în toate chipurile cu care să poate face plăcut celuilalt. De aude pe boieri zicînd cî-i cald, el începi să asude, macar de plesnesc pietrile de ger, iar, din împotrivă, de să jăluiești boierul cî-i frig, tremură, de să și topăsc metalurile de nădușală. Vorovind cu dînsul, îl înalță pănî la nouri, zicînd: Tu ești lauda neamului, mărirea patriei, slava înțelepților și altile de acestē. El îi ceri sfat pentru toate, și să supune cuvintelor lui ca unor sfinte poronci. Nu continești de a-l lăuda și în neființa sa, cînd știi că va auzi sau să află

vreunul din cei de față care îi va spune. Iar de să întâmplă de față boierul, să fățarnicești că adecă pentru măsurare vre a-ș tăinui lauda sa, dar nu vorbești niciodată atât de încet încît să nu vie întru urechile sale. El știi îndrepta toate 5 cusurile și toate vicleșugurile, și are meșteșug să puie la orice rană alifii. Într-un cuvînt, el nu faci nici o deosăbire între bine și rău, între cinste și necinste, faptă bună și răutate. Galantonul îl are de-a pururea lîngă sine, și cel puternic la urechile sale. El este ciurma curților, prietinel mesii, idolul 10 celor mari și, în sfîrșit, slujitori și organ a diavolului.

CAP. AL 10-LE

PENTRU TRÎNDĂVIRE

Trîndăvire este o ură a lucrării cei de trebuință, iar trîndavul îș pune toată sîlînța ca să nu facă nimică. El 15 lucrează atîta ca să piardă vreme cît alții să sîlesc ca să o cîștîge, și dacă, zîcîndu-să, îi va da cineva ca să facă vreo treabă trebuincioasă, cel mai nătărău nu să miară atîta cum s-o sfîrșasci, precum el cum s-o înceapă. I-i urîtă vara pentru cî-i zîua mari; o are de păcat să-s scoale păr după răsărîta 20 soarelui, și zaci în pat nu doar că vre să doarmă, dar pentru că i-i leni să-s îmbraci. Nevoie trebuie să-l sîlească să facă vreo hotărîri, și, dacă nu poate să scapi de vreo treabă, priimești încaltea, de să poate, să o mute pe altă vreme. Di-i dă cineva vreo povățuire sau sfat, îl uită. De îl cheamă 25 la giudecată, protimisăște să-ș piardă dreptul decît să-s ostinească ca să-ș înfătoșazi la vadeaua hotărîtă. De multe ori să culcă să doarmă fără să-s mai dizbraci, ca să nu să ostinească de două ori. Mănîncă și nu să închină niciodată altfel decît ca să adoarmă închinîndu-să. În visurile lui nu să temi 30 de altă decît cum să lucreză. Pintre o mii îl poate cineva cunoaște de pe mîinile lui celi scîrnave, de pe straile celi întinate și colbăite și de pe cămeșă sa care pare că caută să poată întreci în necurății obrazul său cel festelit. Să caute cineva trupul său, și va vide doi ochi urduroși, o limbă 35 groasă și un pîntice idropicos. Să socotească cineva și va înțălegi că el nu este altă decît o agalmă neinsuflețită și nici ari ceva ominesc în sine decît chipul și limba.

CAP. AL 11-LE

PENTRU ISCODIREA

Iscodirea esti o periérghii a sufletului prin care iubești cineva să afle ale streinilor răle. De la iscoditori poate cineva 5 afla toate novitalile, căci el pentru aceasta le adună ca să le poată iarîș împrăștia. Lui toate pricinile statului și a altor oameni îi sînt știute, mai ales știe a împodobi povestirile lui cu atîte particularnice întâmplări, ca cînd au fost de față la Divan sau le-au văzut cu ochii săi. Nu să poate să 10 treacă vreun secretari, vreun slujitor, vreun ciohodari pe care să nu-l însărcineză cu o mie de întrebări, și de voiești acela să-s ducă, îl gonești păr îl agiunge și nu-l lasă păr nu-i va spuni vreo minciunică. Aleargi de la o casă la alta, de la mătușă la nepoată, de la bisărici în tîrg. Cu unul vorbești 15 și ascultă pe zăci. Aici să uită și aiuri caută, și după cum puțină istețime trebuiești spre a afla cineva streinile cusururi, asămîne îș puni el toată sîlînța ca să le mărească cu microscopul zavistiei. Îș triimeti slugile prin iarmaroc, răs pintini, pe la botezuri, nunți și îngropări. Bini-au venit! Dacă li-i 20 plină gura de novitale și limba încărcată de minciuni. Așîșdire apucă cu binișoruși slugile streine îi lingușăște și iscodești de la dînșii cum trăiești boierul cu cucoana? Cu ce oameni să adună? Ce mănîncă? Ce vorbesc? Ce fac? Ce gioacă? Ce cîștigă? Și ce păgubesc? Într-un cuvînt, toată 25 treaba lui este să alergi din uliță în uliță, din famelii în famelii, ca să iscodească. Dintru aceasta urmează că uriciune obștească este plata slujbilor lui. Poate credi că ari atîta dușmani cîți prietini și că nu ari prietin decît pe acel cî ari noroc să nu-i fii cunoscut. Vorbești și nimini nu-l credi. 30 Trăiești și nime nu-l iubești. Moare și nimărui nu-i pari rău decît dacă nu zici cineva: Pacat că n-au murit mai de mult!

CAP. AL 12-LE

PENTRU FĂȚĂRIE

35 Fățăria este o prifaciri a cuvintelor și a faptelor spre înșălăciunea altora. Fațarnicul esti cu două fețe și cu două suflete. Credi cineva că s-au însoțit cu posomorire și melanholie, căci amîndouă aceste să vad în fața sa, în vreme ce inima lui esti plină de răutate și înșălăciuni. Rîdi sîngur

cînd socotești cu ce chip frumos știi să înșale pe oamenii ci-
văd și-l ascultă. Toată evlavie și credința cătrî legi să văd zugră-
vite pe fața sa: pe dinlăuntru lup și pe dinafară oai. Nu
5 esti prost la nimic, fără numai la strai, și inima lui nu ari
mai necredincios dragoman decît limba sa. Cînd iesi dimi-
neața și să duci la bisărică, sărută toate icoanile cu atîta
evlavii și smerenii, parcî va să-s poticnească și să cadă gios;
să închină lui Dumnezeu pe cari în sîni îl hulește, ridică
ochii la ceri (socotiți oari că inima sa știi ce zic buzile lui?),
10 cînd să scoală iar în picioari, se uită în giur împregiur și să
vedî ca cînd ar fi cu totul învăpăiet de rîvnă și de dragoste
dumnezăiască! De întîlnești pe vreun prietin a lui pe drum,
îndată îl apucă de mîna, îl îmbrătoșazi, îl sărută și îl giură
să-s catadecsască să vii acasă la dînsul să-l vadă, dar îndată
15 ci acela să duci, să bucură că s-au mîntuit de dînsul așa
de bine, iar dacă să întîmplă acela să vii nechemat, îndată
iarîș ia față curată, îl heretisăști cu plecăciuni și îl roagă
să-l ierte pentru proasta priimiri, dar să uită cruciș împreună
cu fimeia lui cu mari neplăceri pentru că să sîlesc să gătească
20 mai multe bucate decît celi obicinuite; cuvinte dulci și shimi
prietinești nu-i lipsăsc niciodată. Într-un cuvînt, el esti
sfîntul streinilor, sarcina megieșilor, stricător binelui, diavol
în casa lui, înger în lumi, și mult mai primejdios cînd îi
înger, decît cînd îi diavol.

25

CAP. AL 13-LE

PENTRU SCUMPETI

Scumpul credi că orice chip se află tipărit pe vreo
monedă esti un nou sfînt pentru dînsul, căruia să cuvini
să-i afierosască un adînc sévas. El dorește, ca Midas, să-s
30 prifacă toate lucrurile în aur, precum și bucatile și straile
lui. Ochii lui sînt precum și pînticile său de lacomi. El nicio-
dată nu mîncă să-s satori, decît cînd îl ospitează altul.
Dar atunci îș umple pînticile atît de bine, încît nu numai
să îndestulează pentru postirile celi trecute dar să grijăști
35 de agiuns și pentru celi viitoare. De să va întîmpla pentru
rușini vreodată pe an să facă și el masă prietinilor săi, să
jăluiești cu lacrimi pentru neieftinătate și cheltuielile celi
nemăsurate a vremii de acum, și după ce să duc prietini,
numărî ce au mîncat și cîte pahari au băut fiiștecare, și
40 trebuiești ca slugile lui să mînce o lună întreagă din bucăți-

28

le și ciolanile ci au rămas de la masă. De să întîmplă de
strică vreo slugă vreun pahar, sau alt vas, îndată ie-l oprești
din simbria lui. Nimine nu dă banii lui cu atîta dobîndă,
dar totuș nu să mulțamește de va lua și 50 la sută. Să lăco-
5 mești să le aibă el toate, și nu să satură macar de le cîștigă.
De n-ari ceva și vedi că cielalți îl au, îi zavistuiești. Zîua
nu-și închipuiești altă decît bogății, și noapte nu visază
altă decît tîlhari. Cînd să scoală și aleargă cu frică la ușă,
cînd îș numără pungile, cînd iar răscolești sîneturile, cînd
10 caută izvoadile și, într-un cuvînt, niciodată nu-i sigur, nici
cînd îi treaz, nici cînd doarmi. El nu socotești de păcat să
înșeli și pe Dumnezeu și pe oameni, numai să poată cîș-
tiga. Îl poate cineva cunoaște de pe straile celi vechi stră-
moșăști care poartă, pe cari vre să le lasă clironomie și
15 urmașilor săi, împreună cu blagoslovenia. Ci esti mai ieftin
este și mai bun, după socotința lui. El nu urăști răsfrinare și
cheltuielile pentru stricare bunilor năravuri, decît pentru mă-
rime cheltuielilor. Nici un cerșători nu ceri cu atîta supărari,
nici tiran nu tiranisăști pe supuși cu atîta cruzimi. Toate
20 drumurile ci duc la bogății sînt deschisă pentru dînsul. Pre-
tutîndine află mii de chipuri, și fiindcă cîștigu este credința
lui și cugetul o nimică pentru dînsul, nu-i pasă nici pic de
hotărăște pravila pedeapsă sau răsplătiri pentru dînsul. El
35 credi că are atîta dușmani, pe cîți și megieși, și, în adivăr,
ei îl urăsc atîta, pe cît și însuș să urăște pe sine. Nu-i pari
nici pic rău să-ș piardă prietinul pentru ce mai mică pricină,
să-ș chinuiască trupul și sufletul și, cînd toată lume cu glas
răsunători mulțamești lui Dumnezeu pentru anul cel fe-
ricit ci au dăruiț, el poate de ciudă s-ar spînzura, de nu s-ar
30 scumpi să cumperi frînghie!

PENTRU BĂRBATUL CEL GREU CARI, LUÎND O FIMEI
GURALIVĂ, SĂ DUCI SĂ CEI MOARTE LA GIUDECATĂ

Trebuia, o, giudecători, să mori păr a nu mă însura, și
să nu aud pe fimeii vorbind atîte cîte am auzit. Dar, fiindcă
35 nu am scăpat de aceea pentru norocul meu cel rău, trebuiești
îndată după nuntă să viu la voi, pentru cari, iată, am venit.
Și aceasta nedreptățaluit fiind de întîrzierea me, mă rog
vouă! Fiindcă acum de departe am priivit folosul ca să-mi

29

dați sfișit astăzi hotărîrii, căci am agiuns întru atîta rău, încît de a nu trăi o socotesc mai bine decît de a fi cu fimeia. Dar însă, mai dați-mi, o, giudecători, înainte otrăvii încî un mic dar: să nu mă băgați în lungi voroave, suferind pe
5 acești guralivi ritorii a căroră viață este întru a vorbi și a răspunde. Căci mă tem ca nu cumva făcîndu-să întîrzieri în cuvînt, va afla fimeia lucrul, va aduci aice ace limbă a ei, și vă va îneca și pe voi și pe mine; ca să nu să întîmple, deci, aceea, grăbiți! Căci dacă fiind ea de față și vorbind,
10 voi muri, fliaria muierii îmi va lua dulceața morții. Pentru că, dacă cel ci au pus pravili politiei nu ar fi fost cu periérghii și zădarnic la scris¹, nu aş ave acum treabă, sîrguin-du-mă să vă arăt cum că trebui să mori, ce luînd pe ascuns o frînghie de la pat și ducîndu-mă întru o pustietate, m-aș
15 spînzura cu liniște de un copaci, fără să văd norod, nici să aud pe mulți! Dar, fiindcă acela supuin-du-ne pe noi cu toate chipurile, nu au lăsat pe cineva nici stăpîn pe viața sa, ci și aceasta au supus-o giudecătii, îl blastăm, dar însă mă supui și sufăr tulburările celi din divan, pentru ca să
20 scap de acum de altile mai amară. Acei dar care știu firea fimeiască, cred că mă vor ierta că nu mai pot trăi, iar pe cielați socotesc că trebui să le povistesc cu ce amar trăiesc! Și, deci, ascultați-mă, pentru dumnezăi! — Cît pentru acești care sînt aice și rid numindu-mă greu, puțin îmi pasă. Pentru
25 că ce răsplătire să cei cineva mai mare de la dînșii, decît aceea care o au trăind așa stricați, fimeietici, și ticăloși, giucîndu-să de-a purure și neînvățînd niciodată și hăhăind și fleoncăind cu nesocotință orice să întîmplă. Iar pe mine, o, giudecători, tatăl meu mă învătă să-mi strîng minte și
30 să nu o slobod a să împrăștie, să orînduiesc celi ce trebuiesc și nu trebuiesc în viață, și pe unile să le am, iar de celelalte să mă dipărtez; să cinstesc liniște și să fug de tulburări, pe care urmîndu-le, o, giudecători, le fac nu pre mergînd la adunări, dar nu pentru că mă lenevesc spre folosurile
35 obștii, ci pentru glasurile ritorilor care nu pot tăce și nu pre vîrîndu-mă în giudecătorii pentru numili acești multe a giudecătîlor: zîceri, anaforă, tragere, hotărîre, scriire, prescriire, pe care iubăsc a le numi și acei ce nu au nici o treabă; cutari a cutăruia au jăluit asupra cutăruia — dar mie, celui
40 care nici trag nici mă trage nime la giudecată, ce-mi trebui

¹ O pravilă a lui Solon legiuia ca neamul celui ce să omoară singur să rămîie necinstit și averea lui să-s iei în folosul casii obștești.

aceste? Încî și acest păcat a heretizmosului ce au ieșit în adunare, nu știu de unde au venit în viață = cutare să-s
bucure¹ = pentru că eu, în numile dumnezăilor! nu văd
nici un cîștig dintru această vorbă, nici lucrurile celi triste
5 nu să fac mai bune dacă aude cineva zîcîndu-i — să-s bucure!
— Încî de dughenile acele cîte au ilău și ciocan fug cu grabă,
tarapanalile, herăriile și multe altile, iar pe aceli meșteșu-
guri le iubăsc, care să săvîrșesc prin tăceri, cu toate că eu
acum am găsit zugravi cîntînd cînd zugrăve. Așa de drag
10 le este unora să vorbascî și să nu pot stăpîni pe sine!

Pări cînd, deci, trăiem sîngur, dobîndem îndestulă liniște,
fiindu-mi slugile învățate să nu facă nimic de aceli de cari
mă supăr, dar fiindcă au trebuit să dau și piste răle, viind
unul din cei isteți, și defăimînd holteie și însurare laudînd,
15 au zis: Nu voi ca să necinstești numai tu sîngur însurăciune,
fiind un dumnezău și un dumnezău mare², și povesté pentru
oarecare fată de deosăbit neam, în ceasul frumsății, bogată,
întăleaptă și la ale pînzii învățată, și în sfișit au adaos cum
că agiunge să voiesc, și nunta mi-i în mînă. Celelalte, i-am
20 zis, lasă-le, atîta îmi spune, ci fel îi la limbă fetișoara? Căci
știi, prietine, fire me, că nu pot suferi om nici rîgînd, nici
strănutînd, nici horăind, nici tușînd, dar aş voi mai bine
să mă bată, decît să le sufăr aceste, iar guraliv, nici prin
vis nu-l sufăr. Dar dacă să va întîmpla să viețuiesc cu o așa
25 fel, cum socotești? Cum voi trăi? Îndrăznește, mi-au zis,
căci ea nu au învățat de aceste, mai întăi poți face pietrile
să vorbascî, decît pe fată, încît, au adaos, mă tem, nu cumva
aceasta să-i fii greșala, să tacă, zic, mai mult decît trebui.

M-am supus, o, giudecători, căci cum nu, după ce am
30 auzit așa minunată zăstre — tăcerea; deci, cu adivărat din-
tru ace zi mi să gâte otrava, căci nici acele nu au fost la
ea măsurate, huiet mare, ris mult, jocuri, neavînd minte
de mireasă. Toate din toate părțile, cînd am adus pe această
erinie³, curgé ca hîmarii cari, împreunîndu-să la un loc,
35 fac un strașnic sunet, încît puțin au lipsit ca, aruncînd cu-
nuna, să fug din mijlocul nunții; dar însă socotind că aceasta
este a lucrului neplăceri iar nu chipul fimeii, am răbdat
pări la camară, bătîndu-mă de huiete, cu toate că aceasta
era, cît pentru viitoriul război, o pace liniștită. Căci pări
40 a nu să face încă miezul nopții, vorbești nu știu ce, ocărînd

¹ τὸν τὸδε χαίεδν

² Imeneu.

³ Eumenidă.

patul; și pe mine acest grai nu puțin m-au tulburat, căci nu să cuviné la o mireasă! Pe urmă, mă întrebă de dorm? Aceasta mai tare m-au supărat. Al triile, mă întrebă alta, și al patrăle alta. Iar eu nu răspundem nimic, dar mă ruși-
5 nam cătră o făr de rușine, și lucrul s-au întors pe dos, barbatul tăce, iar fimeia grăie. Agiungînd acum pări cătrî ziuă, sculîndu-mă m-am dus la ce ci era triimisă de părinții ei împreună cu ea, și ci-i aceasta? o întreb. Mireasa sloboade vorbe în noaptea ce dintăi, și nu puține? Așa, au zis, sămn
10 de dragosti esti acesta și arătare glasului, dar tu ești sălbatic, căci aceste așa trebuie să fie. M-am supus iarîș și adauăzi mai mult am aflat nenorocirea me care era mai mare decît ce de cu sară, căci poroncind ca să vie la dînsa slujnicile, cerceta să afle numile tuturor, și a părinților,
15 și a mamilor, fiind și eu de față, și cîți copii fiiștecare au născut, și cîți i-au murit, și pentru așternuturi întreba, și de oale, și de sapă, și de greblă, și de cucoși cîți avem. — Nici unul, am zis, nu este la noi cucoș, căci nu-l sufăr să cînte, iar dacă nu-i tăce, nici pe tine! Iar ea îndată au întins laudă
20 cucoșului, și din ce pricină s-au prifăcut în pasări, și cum că era ostaș următori lui Aris, și cum că aceasta să vedi de pe creasta, pintinii și mînia lui.

Încă lăudînd ea, lăsîndu-o, m-am dus la cel ce au cusut nunta ce bună și, o, minunatule! i-am zis, ț-ai prăpădit
25 prietinul, și i-am povestit toate. El mi-au făgăduit cum că va conteni ea cît de în grabă, și nu va mai fi aceasta. Iar viu acasă și ea îndată m-au întreat: Unde-ai fost? De unde vii? Ce vesti să aude? Făcutu-s-au rînduiele de bir? Scri-
30 su-s-au hotărîri? Pus-au cineva vreo pravilă? Împlinitu-s-au giudecățile? Trasu-s-au cineva la giudecată? Prinsu-s-au cineva? — Iar eu să tac îi rău, și să vorbesc și mai rău, pentru că ca să tac, la dînsa-i de difăimari, și catigorii nenumărate au iscodit asupra tăcerii, și cuvînt lung cum că trebui, bărbat fiind cineva, să vorbască, iar de zic vreodată ceva,
35 zădărăsc focul. Am zis odată cum că să întoarce arhistrătigul, iar ea apucînd pe arhistrătig de la amiază pâr sara, nicicum n-au conteni întrebînd: Dar cu cîți au ieșit? Cîți au lepădat? Pe cîți au prins? Și cu ce chip i-au prins? Ta-
40 xiarhî cine sînt? Ofițeri cine-s? Prăzile cîte-s? Cum mergi flota? Dar cine-s triirarhi? Cine-s chiverniți? Vîslari cîți sînt? — Probozîndu-o însî eu, și zicîndu-i că aceste sînt afară de fimeiasca îngrijări, ea iarăș au adaos: Dar tu nu-mi spui cum merg ale moșiei? Și mergi întrebînd pâr și de ciritei și

de cîni și de viermi! Și mai multe vorbe sînt la dînsa pentru celi streine, decît pentru ale noastre, căci rău să-i spuie cineva și bine și rău, fiindcă nasc dintru amîndouî nămol
5 de vorbe. De acolé sari la alta, cum oare au mers astăz cricimărițile? Spun că s-au întîmplat nu știu ce păgubire bacalilor? Mai bună esti viața ciobănească! Mă tem să nu cumva lipsască lemnile pitarilor? Zic cum că s-au învino-
10 vățit făcătorii de bani! De aceste, după cum marea varsă, spune și dîrdîiești, și nimic nu lucrează, iar de vorbit, vorbești! Iar dacă va și pipăi vreun lucru, vorba lucrului ace-
15 luia, este mai mare pagubă decît a șiderii ei. Iar de vine vreodată de la feredeu, vai de ploaie cuvintelor! Cîte zîci pentru feredeu! cîte pentru fimeii! Care au venit; care n-au venit; care făr de slujnici; care cu slujnice; care ave sămn pe trup;
20 care s-au dus bine fereduită; care ave zbîrcituri pe față; cari să salimine pe obraz; care au găsit sapon; care au prăpădit un pantof; care au rădicat poalile feredegiții; care au dat un ban feredegiului; care au dat mai mult; care mai puțin; care nimic, și acii ce n-au dat nimic pornești
25 război. Pe urmă, ca cînd uită cele mai mari, le ia iar din început, aducîndu-și aminte. Iar eu mă cutremur văzînd că vine alt izvor, îmboldîndu-mă de fleoncăiturile ei; și după cum acei ce sufăr bătai aștept sîrșitul pricinii, suspinînd și blăstămînd însurare, și celui care întăi mi-au pomenit
30 de fimeii! Iar de mă simțăști oftînd, întoarci sulul și zîci: Ce lucru din casă nu-ți place? Și începi catalogu de la perini pâr la strachină și la răzătoare. Toate, i-am zis, sînt bune, numai taci; iar acest „taci“ aduci alt roi de cuvinte. Pentru ce să-ți tac? Nu cumva m-am născut din proști? Și numări
35 maice și paramaice, moși și strămoși, pe urmă să suie la al 20-le și 30-le strămoș, adăogînd triirarhii și boierii. Iar pomenire boieriiilor, o triimite la tragodii și începi a ploua, după cum cu cofa, pe cii cari au aflat întăi tragodiile, pe urmașii lor, și cum s-au mărit lucrul și ce au făcut fiiștecare, iar
40 eu mai amară pătinesc decît acii cari să pedepsăsc în tragodii¹, pentru că nu cumva fimeia știe tăce? Părăile întăi vor sta, decît gura ei. Căci orișice lucru la ea esti pricină de vorbă = de șad acasă, de mă duc în tîrg, zăbovire, graba slugilor, lipsa, îmbielșugarea, cele de difăimat, celi de nedi-
făimat, plouare, săcita, iar după ce sîrșești cu limba pe ale noastre, începi pe ale vecinilor, și, dacă nu mai are ce, povistești

¹ acei ce să teatrisesc.

visuri, alcătuiindu-le pe dumnezăi și pe acele după cum să pari. Căci nu doar me, dar și noapte de multe ori să scoală și vorbești și deși vreodată de nevoi priimești somnul în ochi, toate la dînsa dorm, afară de limbă. Iar ea își face 5 scoposul ei și mi să face mai supărătoare decît țîntării.

Mă vedeți, o, giudecători, topit; zîua mă afanisăsc, noapte mă prăpădesc. Urăsc mîncările, urăsc băuturile, fug de viața cari este mai dulce decît toate. Cu mine port vorba ce multă, în suflet îmi zace neplăcerea: răsplățiți-mi, pentru dumnezăi!

10 Dați-mi otrava! Izbăviți-mă de un glas neconținut! — Și ce te nenorocești atîta, de cei moarte? Ce averi ai prăpădit? Cari parte a trupului tău s-au stricat? În ce mari nenorocire ai căzut, de nu mai vrei să trăiești? — Dar tu cine ești, de le cercetezi aceste? Ce-ți pasă pentru moartea me? Tatî-mi 15 ești? Frate? Moș? Sau nepot? Tovarăș de neguțitorie sau de moșie? Sau vei da piste vreun rău după moartea me? Și te-ai făcut împrotivitori celor ce poftesc să moară! O, ce periérghie! Ce? Nici a muri nu esti slobod în oraș fără multe cuvinte, o, omule! Au am venit să cei mîncare sau 20 cunună? Aceste sînt a ritorilor voștri celor ce să folosăsc din norod. Mi-i greu să mai trăiesc, să mă duc voi. Ci mă pizmuiesti? Și apoi mă întrebi pentru ce voi să mori? Pentru tine! Nu mă tulbur și mă mîinii că dreptate, o, giudecători! căci viind la giudecată ca să aflu liniște, aflu pe acești de 25 aice mai supărători decît celi de acasă; zice că nu am pierdut averi, ci? Acesta-i mare rău? Cîți au suferit mari păgubiri așteptînd avuție alta și au scăpat de sărăcie cu agiutoriul prietînilor! Întreg îmi esti trupul, o, prietine! Iar sufletul mi s-au stricat și am pierdut mult mai mult. Plin sînt de 30 dobitocești vorbe! Mă războiesc cu nenumăratile lungimi a cuvintelor! Mă înec de fliarie! M-am înfricoșat de nepotolita gură a muierii! Furtuna muierii m-au biruit, precum marea caicul; nu sînt nebun, dar m-am înădușit, m-am întunecat. Aceste nu sînt destuli profăsuri spre a-mi ceri moarte?

35 De mi-ar fi murit copil, mi-ar fi mîngîieri, cei cari au pătimit asămine și s-ar uita măhnicionile la viitoarele bucurii, iar acest rău numai mii mi s-au întîmplat și nu văd pe nimeni de pildă ca să ieu vreo mîngîieri în suflet.

De trebuiești deci ca să mă măhnesc de viață, mai bini 40 îmi este să nu trăiesc, dacă trebuiești să umblu oftînd, mai de folos esti să mă sfîrșesc. La alții, o, giudecători, alte răle să socotesc, la unii pierdere banilor, la unii a copiilor, la alții fuga din patrie, la alții boala trupului, iar mie vorba ce lungă.

Ce parăxei, deci, este? Dacă nesuferind aceasta, de cari mai tari mă supăr, doresc să mori? Nu-i bețivă fimeia me. Căci aceasta ar fi mai mic rău, pentru că de s-ar îmbăta, poate ar dormi, și de ar dormi, poate ar tăce. Toate la mine, 5 decît aceasta sînt mai mici, toate decît fliaria îmi sînt mai suferite! Aș răbda o fimeie îndrăcită, singură răutate, aș suferi-o înarmată, cheltuitoare, dar acest noian a vorbii m-au biruit și viața mi-au curmat. Spuniți, deci, cari esti mai bine, o dată în nenorocire a muri sau de multe ori a fi aproape de 10 moarte? Îi să zici pe ce dintăi. Dar eu am pățit cel mai rău nu în puține rînduri: de multe ori mi s-au răcit trupul, în numile lui Apolon! bătîndu-mă de fliarii ca cu o grindină: de multe ori mi-au lipsit suflare, umplîndu-mă graiurile ei! Socotiți oare că răul acesta este de suferit, și așa fel cum s-au 15 întîmplat acum? Nicidecum, nicidecum. — Cîntăreț aravicesc esti muieria, înci l-au și întrecut. Mai guralivă decît turturica, decît coțofana, decît privighetoare: întreci herăria Dodonii căci aceea, lovindu-să ca cu un bici de vînturi, huieste, iar fiind liniște, taci, iar limba aceștia nu o poate opri nici 20 iarna, nici vara, nici vîntul, nici liniște! Ci trebui, deci, viața unui om care mergi cătrî dumnezăi pentru neauzite rugăciuni? Căci fiiștecari mergînd la bisărici ceri sănătate în locul jărtvilor. Iar eu ce voi zici îngenunchind denainte icoanelor? Asurzire m-aș ruga să dobîndesc, ca una ce singură ea mă poate 25 mîntui de această neplăceri, sau de nu să va păre aceasta, aș ceri să crească în urechile meli o groasă ceară, ca doar nu ar puté toate graiurile cu de amăruntul pătrunde. Însă dumnezăii neîmplinindu-mi rugămintea, ci sănătos fiindu-mi (precum nu trebuia) auzul, spre scăpari, deci, este moarte, sau 30 aceli cum voi trăi? Unde pitrecînd? În uliți? Dar cei ce vînd, lăudînd aceli ce vînd și strigînd ca crainicii, ca cînd nu ar agiunge trebuința cumpărătorului să-l aducă la dînșii, mă izgonesc de acolo mai tare decît cum m-ar bate cu pietri. La moșie? Și acolo sînt celi supărătoari, glasul broaștelor, nu știu pentru ce, 35 măgari răcnînd, boi răgînd, capri brehănd [sic], oi zgherînd. În Divanuri? Ritorii sînt mai răi decît cucoarale. O singură scăpare, un liman avem, casa, dar și pe aceasta mi-au umplut-o de iarnă limba muierii și nicăiure nu aflu loc cu liniște. La oșteni s-au închipuit oarecare răsuflare vreme tratari-sîrii păcii, iar mîi răsuflari de ticăloșii nici dintru o parte. 40 Căci și de cîte ori s-au bolnăvit muieria, celelalte cîte nu mă supără s-au bolnăvit. Ochii, mîinile, pînticile, picioarele, iar spurcatul glas — cu totul sănătos! Nimică n-au ostenit, n-au

amorțit, limba nu i s-au beșicat, curgire graiurilor n-au făcut să-i pici gușterul, nici una din care înăduși glasul nu s-au supărat. Acelui, deci, om care nu poate trăi nici afară, nici înlăuntru, ce cuvânt și ce pitrecire îi mai rămîne? Nu a lui Pluton?

5 — Tu singur ești pricinuitoarul nenorocirii tale, neînvățîndu-ți fimeia să facă acele care-ți plac, nici îndreptîndu-i năravurile după firea ta. Trebuia să o înveți, să o sfătuiești, să o probozăști. — Și cine ar fi așa de nătărău, carile văzînd, să nu facă acest ușor lucru? Căci nici o zi nu am lipsit, nici un ceas, nici un menut. Patimii aceasta îi zicem, o muieri! Faci pe megieși să rîdă. Îmi pominesc fliarîa ta întru ocară! Zici că ești slobodă? Nu faci, deci, lucruri nevrednice neamului tău. Urmează-mi mie, iubesc viață liniștită, așa să-ți placă și ție. Aceste zicînd, sămănam pietri, căci nu ș-au strămutat

15 pravila, ce împotrivindu-să cu cuvintele, m-au tras cu răpegiune! Cunoscînd, deci, că trebui agiutori, rugînd am adus din cei cunoscuți carii procetisă laudile tăcerii. Iar ea, după cum cei meșteri la armii una pe mulți strica, zicînd celor mulți multe, iar pe cielalți nelăsîndu-i nici să zică, singură pe toți

20 biruindu-i, pări cînd de dînsa minunîndu-să, pe mine tînguindu-mă, iar ei ostenind, au fugit. Văzînd, deci, cum că pe cei vii îi defaimă, iar sfaturile celor vechi poate le va băga în samă, tu, i-am zis, de nu te rușinezi de mine, rușinează-te macar de preînțeleptul acela poetic care zice: „muieri,

25 podoabă muierilor le aduce tăcerea“, iar ea îndată: Și cari este acest poetic? Și a căruia este tată? Și din ce neam? Și cînd au început a faci poemuri? Și cum s-au săvîrșit? Și ziua au cheltuit-o fimeia, și în loc să-mi folosasci, mi-au stătut dimpotrivă poeticul! În loc să oprească fliarîa, mai

30 tare au aprins-o! Stupindu-o, deci, eu și depărtîndu-mă de izvor, am fugit. Pe urmă, după două zile, iar am început a o sfătui, și-i zicem: Că așa la noi, o, fimei! Trebuie să fie tăceri, precum la grieri, bărbatul cîntă (cu toate că și acesta este supărători, căci cîntă piste măsură), iar pe fimei cîntînd

35 nu o vei auzi. Atunci, apucînd ea cuvîntu cel de pe urmă: Aceștiia, au zis, sînt cei buni grieri, grierii cei din oameni, prietînii cu musele cari iubesc mai bine să cînte decît să mînînce, și încungiurînd poveste grierilor, au mers pări sara, încît înecîndu-mă, m-au făcut să las sfaturile, dar în faptă să caut

40 a pedepsi pe nebiruita, cari întrec pe cei mai guralivi păsări. Așadar, o ținem cu mîinile, spuindu-i c-oi s-o bat, dar cum înci nu tăce ci striga, rîdicîndu-i poalile, i-am astupat gura, find însă că odată i-am distupat-o, socotind că să va fi diorto-

sit, foc piste foc am ațîtat! Căci după cum cei ce opresc izvoarele, pe urmă lăsînd stavila, fac mai mare curgire, asămine și eu, puțin oprînd glasul, mai mare am pricinuit curgire, încît puțin n-au răsturnat casa rîcnind și cu desime cuvintelor întrecînd ninsoare. Fiind deci că toate prin care socotem să o supui, n-am adus lucrul spre mai bine, dar mult spre mai rău, ce mă voi face? Unde voi scăpa? Ce dizlegare voi afla a nenorocirii? Dar, zici cineva din orășeni, leapdă-ți fimeia, căci nu o vei mai auzi vorbind. — Înțelept este a

10 lepădării chipul, de ascuțită minte și pe mulți înșală: omule! Înadins grăiești, ori în șagă? Căci dacă luînd în rîs vremea cuvintelor la moarte, nu ești de jucărei: iar dacă o zici dintru adins, să știi că greșăști piste cale. Să socotim, deci, într-acest chip: eu acum voi să mori cu hotărîre diva-

15 nului, muierea însă acasă vorbești cu sine sau cu păreții sau cu vîntul, sau cu altăceva aceasta pe mine care nu sînt acolô nu mă supără nimic, căci nici să audi, nici să vedi, nici strigă, nici rîcnești. Căci nu esti pravilă la cuvintele celi pentru moarte ea să s-arăte, iar dacă ar fi fost aceasta

20 să mă giudec cu ea pentru dispărțire, ar trebui să spui celor ce șad că pătinesc, și giudecata ar fi în douî și ei și mie, și avînd ea slobozănie a fleoncăi, defăimînd, bine știți, pe ascultători, și taxisul lor rîpîndu-l și apa me întrebuițîndu-o ea, atîte ar zice fără răsufare, trîgînd și vîrsînd cu grămada

25 vorbe, încît să mă prăpădească și de-abia m-ar puté scoate giumătate mort de aice! Deci, de-un așa rău fug ca să nu mă giudec împreună cu dînsa, ce fără dînsa, Dar altă ascultați: de ar fi trebuit să mă dispărțesc de fimei cu hotărîre giudecății, aceasta ar fi mai mult nenorocire decît norocire.

30 Căci cum aș suferi pe rudile fimeii ocărîndu-mă, probozîndu-mă, altile piste altile născocind, unul strigînd înlăuntru, altul încoaci și încolô rîcnind, stînd, împregiurîndu-mă, catigorisîndu-mi liniște, numindu-mă nepipăit și nerizători, și numindu-mi viața deosăbită de a altor oameni? Iar acei

35 ce le-ar faci muierea, cine ar fi așa de fier, tare ca diamantul, care să nu le sîmțască. M-ar urma de la giudecată, luîndu-mă de strai, trîgîndu-mă, întorcîndu-să, zicîndu-mi numile dumnezăilor pe rînd, și pe iroi, și pe aceștiia numindu-i, stelile, vînturile, stîlpii, temelile. Iar vîrîndu-mă în vreun loc strîmpt,

40 aș rîcni strașnic, rădicînd pe megieși în glasul ei. Pe urmă, puindu-să în ușa, m-ar poliorchisi cu de-amăruntul, nelăsîndu-mă să ies, strigînd să stau înlăuntru. O zi de vară aș suferi pentru dispărțire, auzind ades: ușa huieste, bate o rudă

a fimeii, aripi mi-ar trebui, fiind tulburat, și întrebat pentru celi făcute, deci ca să nu fie aceasta, mori. Numască-mă muiera și oricine vre greu.

Dați-mi dar, o giudecători, dați-mi facire de bine! Tri-
5 metiți-mă în grabă la ce desăvârșit liniște! Împreunați-mă
cu cei duși, cu răposatii, cu cei ce nu simțesc! Căci cum nu-
fericit când acel ce să duce pe năsălii, fimeile bocindu-să,
rudile tînguindu-să, el nu aude nimic? Pentru că dacă de
a dormi cineva este cel mai mare bine a vieții, cum nu-i
10 mult mai cinstit cel care încă nici simțesti? Gătească-mi,
deci, cineva acum otrava, gătească-mi buna băutură! Dar
aceasta mai întâi: să tacă cel ci mi-o va închina! Nimică
să nu zică de dînsa, nici să vorbască pentru feliul otrăvii.
Curat să fie darul de huiet și de tulburare. Mai hotărîți-mi
15 încă, pentru dumnezăi, și aceasta după moarte, să nu văd
pe muieri când o voi be, nici când va trebui să mori, ea să-s
vadă plîngînd sfîrșitul meu, căci nu va plînge după legea
muierilor, nici să va boci, dar va vorbi și va ritorefsi, și-mi
va face mergire cătră moarte cumplită, să-s depărtezi de
20 băutură! Să-s depărtează! Caută om de piatră care să poată
suferi această neplăceri! Iar eu voi zăce în pămînt, neau-
zind nici un glas! Dulce este, o giudecători, să dobîndească
cineva lumina și să-s bucure de ea, dar mă lipsăște de toate
aceste muiera, și cu acești ce faci, și cu acei ce va faci, căci
25 socotesc cum va fi ea la limbă când va fi îngreunată, când
va fi aproape de naștere, și când va naște, iar de-mi va naște
mulți copii, și aceștia îi vor sămăna, și arătîndu-mi a cui sînt,
cum voi trăi, împregiurat fiind de o așa horă? Nici pic nu
să va deosăbi căsuța me de rădiurile prin cari neamurile
30 păsărilor zboară cu sunet! Iată cu cită stricăciune m-am stri-
cat, multe vorbesc, am sămănat muierii, lung cuvînt am zis!
Dar acesta va fi cel de pe urmă. Căci eu de acum pe nime
nu voi mai auzi, nici altul pe mine. O, fericită zi! O, aducă-
toare de slobozanie! Mă duc cătrî cei de gios. Cătrî cei ce
35 nu vorbesc, voi dobîndi un loc plin de liniște... Dar acum,
făr de vesti aud un cuvînt huind, de care mă tulbur, zic
că și acolo sînt huiete, și lucruri și judecători, și giudecăți
acelor ce să duc, strigari a morților și voroave. Mă tem, deci,
mă tem, nu fugînd de aice de muieri, după puțin să mă
40 întîlnesc cu ea gios, și va fi trebuință iar s-o aud vorbind,
dar acele să prepun, aceste însă să cunosc, deci protimi-
săsc ce neștiută, decît acești ce să văd, mai bine, deci, pentru
siguranție este să fac o rugăciune. O, dumnezăi, toți și toate,

de este vorbă între cei morți, binevoîți a da ca muiera să
agiungă într-o adîncă bătrîneți, ca să dobîndesc în iad
mai multă odihnă! — Dar poate eu sînt pricinuitoarul ră-
lilor mele, căci trebuia, luînd cuțitul, să fac acel vestit lucru,
5 să-i tai limba căci poate și acel ce va lua-o nu va puté suferi
o așa guralivă muieri!

SFÎRȘIT

1822

CRISPIN, RIVAL STĂPÎNĂ-SĂU

COMÉDIE ÎNTR-UN ACT

10

Persoanile

Monsiu Oront	tîrgovăț din Paris
Madam Oront	
Monsiu Orgon	tatăl lui Damis
15 Valer	amorezatul Anghelicăi
Anghelica	fiica lui M. Oront, fagăduită lui Damis
Crispin	sluga lui Valer
Labranche	sluga lui Damis
20 Lizeta	slujnica Anghelicăi

Perdeaua să inchipuiești la Paris!

PERDEAUA I

VALER, CRISPIN *

VALER — Ah! Bine că te mai văd, gelatule!
25 CRISPIN — Să vorbim fără mînie.
VALER — Blăstămatule!
CRISPIN — Să lăsăm, mă rog, evgheniile noastre: de ce te
jăluiești d-ta?

* Întră amindoi prin doui împotrivate laturi.

- VALER — De ce mă jăluiesc, vânzătoriuile? Tu mi-ai cerut voi pentru opt zile, și esti mai mult de o lună de când nu te-am văzut! Ci, așa o slugă trebui să slujască?
- 5 CRISPIN — Credi-mă, boieriule, eu te slujăsc precum îmi plătești: mi s-a pare că unul n-are mai multă dreptate a să jălui decît celalalt.
- VALER — Eu aş vre să știu de unde tu vii acum?
- CRISPIN — Eu am lucrat pentru norocul meu. Am fost
- 10 la Turin cu un cavaleri din prietiniî miei, să fac o mică expediție.
- VALER — Ce expediție?
- CRISPIN — Să ridic un drit ci el ș-au dobîndit asupra oame-nilor de țară prin chipul faptelor sale.
- 15 VALER — Tu vii deci chiar apropo pentru că n-am nici un ban și tu trebui să fii în stari ca să mă împrumutezi.
- CRISPIN — Ba nu, monsiu, noi n-am făcut o norocită păscuire, peștile au zărit undița și n-au vrut nicicum să muște din nadă.
- 20 VALER — Ce bun băiet ești tu! Ascultă, Crispin, îți iert cele trecute, am trebuință de istețime ta.
- CRISPIN — Ce blîndeță!
- VALER — Eu mă aflu într-o mare supărare.
- CRISPIN — Datornicii d-tale nu vor ei să mai aștepti? Acel
- 25 gros neguțitori căruia i-ai dat sînet de 900 franci pentru marfă de 300 ce ț-au dat, au luat vreo hotărîri giudecătorească asupra d-tale?
- VALER — Ba nu.
- CRISPIN — A! Înțăleg: ace darnică marcheză ce s-au dus
- 30 ea sîngură de au plătit croitoriului d-tali cari te trăge la giudecată, au descoperit că noi lucrăm într-un consert cu dînsul?
- VALER — Nu-s aceste, Crispin! Eu m-am amoretat.
- CRISPIN — Ho, ho, și de cine oare?
- 35 VALER — De Anghelica, fiica ce una născută a lui M. Oront.
- CRISPIN — O cunosc din videri. Of, ce frumoasă figură! Tatăl său, de nu mă înșăl, esti un tîrgovăț care lăcuiești într-această casă, și foarte bogat.
- VALER — Așa, el are trii mari casă în celi mai frumoasă
- 40 piațuri a Parisului.
- CRISPIN — Ce vrednică de iubit esti Anghelica!
- VALER — Înci să socotești că are bani gata.

- CRISPIN — Eu cunosc toată mărime dragostii d-tali. Dar pînă unde ai agiuns cu mititica fată? Știi ea plecările d-tali?
- VALER — De opt zile de când am o slobodă întrare la tatăl său, așa de bine am lucrat încît mă vedi cu un ochi plăcut. Dar Lizeta, slujnica sa, mi-au spus o vesti care mă diznădăjduiește!
- CRISPIN — Și ce ț-au spus ace diznădăjduitoare Lizetă?
- 5 VALER — Că am un rival. Că M. Oront au dat parola sa unui tînr om din provinție, cari să așteaptă să sosască la Paris ca să ia pe Anghelica.
- CRISPIN — Și cari este acest rival?
- VALER — Aceasta înci nu o știu. Au strigat pe Lizeta în
- 10 ceasul ce îmi spuné această amară vesti și am fost silit a mă duci fără să aflu numile său.
- CRISPIN — Precum văd, n-om să fim așa degrab stăpînitori celor trii casă a lui M. Oront.
- VALER — Du-te de găsăște pe Lizeta, vorbești-i din parte-me, după aceea vom lua măsurile noastre.
- 20 CRISPIN — Pre bine.
- VALER — Eu mă duc să te aștept acasă. (*Să dure.*)

PERDEAUA AL 2-LE

CRISPIN, *sîngur*

- Cît m-am săturat de slujit! A, Crispin! Tu ești vinovat!
- 25 Tu totdeauna te-ai vîrît în bagateli. Tu trebuia acum să strălucești în finanț! Cu duhul care am, așa să trăiesc, așa fi făcut pâr acum mai mult de o bancherută!

PERDEAUA AL 3-LE

CRISPIN, LABRANCHE

- 30 LABRANCHE — Nu-i acela Crispin?
- CRISPIN — Oare pe Labranche îl văd eu?
- LABRANCHE — Întocma, Crispin, el însuși!

- CRISPIN — Îi Labranche sau mori! Norocita întâlniri! Vin să te îmbrățoșez, scumpul meu! Cu adivărat, nemai-văzîndu-te la Paris, mă temem să nu te fi depărtat vreo hotărîre a Curții.
- 5 LABRANCHE — Credi-mă, prietine, am scăpat-o frumos, de cînd nu te-am văzut, au vrut să-mi dei slujbă pe mare, gîndem c-oi fi cît oi trăi la catarg.
- CRISPIN — O, Dumnezeăule! Dar ce-ai făcut tu?
- 10 LABRANCHE — Într-o noapte, am îndrăznit să opresc într-o hudiță dosită un neguțitori strein ca să-l întreb, pentru curiozita, vești de la țara sa și cum el nu știe franțozăști, au socotit cî-i cer punga, au început a striga „tîlharii”!! Straja vine, m-au socotit de tîlhari, mă duc la catarg unde am șazut șapte săptămîni.
- 15 CRISPIN — Șapte săptămîni?
- LABRANCHE — Aș fi mai șazut încă fără agiutoriu unii teleleți?
- CRISPIN — Adivărat?
- 20 LABRANCHE — Să pornisă foarte asupra me, dar această bună prietină au făcut atîta încît au descoperit nevinovăția me.
- CRISPIN — Bine este să aibă cineva puternici prietini!
- 25 LABRANCHE — Această întîmplari m-au făcut să ieu mult sama.
- CRISPIN — Cred că nu vei mai fi perfergos să știi vești din pămînturi streine.
- LABRANCHE — Nu, pentru Dumnezău! Eu m-am apucat de slujit și tu, Crispin, ce faci tu?
- 30 CRISPIN — Mă aflu ca și tine un tîlhari de cinste, și eu m-am apucat de slujit; dar eu slujăsc un stăpîn fără averi care ține o slugă fără hac; eu nu sînt pre mulțamit de condiția me.
- LABRANCHE — Eu însă sînt îndestul. M-am tras la Chartres, slujesc pe un tînar cu numile Damis; el este foarti vrednic de iubit; iubești jocul, vinul, fimeile, în scurt, esti un om de lumi, noi facim împreună tot felul de berbantarii. Aceasta mă eglendisăște, aceasta mă întoarce de la facirea de rău.
- 40 CRISPIN — Nevinovata viață!
- LABRANCHE — Așa-i?
- CRISPIN — Cu adivărat. Dar spune-mi, Labranche, ce cauți la Paris? Unde te duci?

- LABRANCHE — Mă duc într-această casă.
- CRISPIN — La M. Oront?
- LABRANCHE — Fiică-sa esti făgăduită lui Damis.
- CRISPIN — Anghelica făgăduită stăpînă-tău?
- 5 LABRANCHE — Monsiu Orgon, tatăl lui Damis, au fost la Paris, sînt 15 zile. Eu am fost cu dînsul. Ne-am dus de am văzut pe M. Oront cari esti din vechii săi prietini, și ei au alcătuit între dîșșii această însoțire.
- CRISPIN — Așadar, aceasta esti o treabă sfîrșită?
- 10 LABRANCHE — Dar. Contractul esti iscălit de amîndoi părintii și de madam Oront. Zăstrea, cari esti de zăci mii de galbeni în bani peșin, esti gata; nu să așteaptă decît sosirea lui Damis ca să sfîrșască lucru.
- CRISPIN — Ei! Aceasta fiind deci, Valer, stăpînă-meu, n-ari decît a-ș căuta într-alt loc norocu.
- 15 LABRANCHE — Ce, stăpînă-tău?
- CRISPIN — El îi amoretat tot de ace Anghelică, dar dacă Damis...
- LABRANCHE — O! Damis nu va lua-o. Este o mică greutate.
- 20 CRISPIN — Și care?
- LABRANCHE — Cînd tatăl său îl însura aicea, el s-au însurat la Chartres.
- CRISPIN — Cum?
- 25 LABRANCHE — El iube o tînară persoană cu cari ... în chip că la întoarcirea bunului om Orgon, s-au făcut în taină o adunare de părinți; fata esti de oameni cinstiți. Damis au fost silit să o iei.
- CRISPIN — O, aceasta schimbă socoteala.
- LABRANCHE — Am găsit straille de miri a stăpînă-meu gata; am poroncă să le duc la Chartres, îndată ce mă voi întîlni cu M. și Madam Oront, și voi întoarci parola lui M. Orgon.
- 30 CRISPIN — Să strici parola lui M. Orgon?
- LABRANCHE — Aceasta mă și aduci la Paris. Rămii sănătos, Crispin. Cred că ne vom mai vede.
- 35 CRISPIN — Așteaptă, Labranche, așteaptă, fătul meu! Mi-au venit o idei... Spune-mi, stăpînă-tău esti cunoscut de M. Oront?
- LABRANCHE — Ba, ei nu s-au văzut niciodatî.
- 40 CRISPIN — Știi ce! Dacă tu ai vre, am puté faci un frumos lucru, dar după întîmplarea ta de la bașcă, mă tem să nu fi rămas fără curaj.

- LABRANCHE — Nu, nu, spune, o furtună trecută nu oprești pe un bun corăbieri să mai între în mare; vorbești. Ce vrei să zici? Ce, ai vre să faci pe stăpînă-tău să treacă cu numile lui Damis, și să ia ...
- 5 CRISPIN — Stăpînă-meu? Of, Doamne! Un calic pentru o fată ca Anghelica! Eu îi hotărâsc o mai bună parte.
- LABRANCHE — Cine?
- CRISPIN — Eu.
- LABRANCHE — Să mă crezi, ai dreptate. Aceasta, cum mi
- 10 să pare, nu-i rău socotit.
- CRISPIN — Și eu sînt amoretat de dînsa.
- LABRANCHE — Eu găsăsc de cuviință dragostea ta.
- CRISPIN — Voi lua numile lui Damis.
- LABRANCHE — Bine zici.
- 15 CRISPIN — Voi lua pe Anghelica.
- LABRANCHE — Priimesc.
- CRISPIN — Voi pune mîna pe zăstri.
- LABRANCHE — Foarte bine.
- CRISPIN — Și mă voi duci pînă a nu înțelegi ei încă.
- 20 LABRANCHE — Să ne tîlmăcim mai bine la acest pont.
- CRISPIN — Pentru ce?
- LABRANCHE — Tu zici ca să te duci cu zăstrea fără să pomeni de mine nimic. Trebuie ceva îndreptat într-acest plan.
- 25 CRISPIN — O! Noi ne-om duci împreună.
- LABRANCHE — La această lucrare îți voi sluji de tovarăș. Lucrarea, te încredințaz, esti cam sămeată dar bărbăție me să rădică, și simțesc că sînt născut pentru mari lucruri. Unde ne vom duci noi s-ascundim
- 30 banii zăstriei?
- CRISPIN — În fundul vreunii depărtate provincii.
- LABRANCHE — Eu cred că va fi mai bine afară din stăpînire aceasta; ce zici tu?
- CRISPIN — Vom vede. Spune-mi de ce caracter este M. Oront?
- 35 LABRANCHE — Un țirgovăț tari prost, un duh mic.
- CRISPIN — Dar Madam Oront?
- LABRANCHE — O fimei de la 25 pînă la 60 de ani; o fimei plină de iubire de sine cu un duh foarte nestatornic, care credi tot într-un ceas și *pour* și *contre*.
- 40 CRISPIN — Ajunge; trebuie să căutăm strai pentru ...
- LABRANCHE — Tu te poți sluji cu ale stăpînă-meu ... Așa, tocma tu ești chiar de statul lui.
- CRISPIN — Bine-ai socotit.

LABRANCHE — Văd ieșind nu știu pe cine de la M. Oront. Haide la gazda me să socotim asupra isprăvii lucrării noastre.

- 5 CRISPIN — Trebuie mai întăi să alerg acasă ca să vorbesc lui Valer și să-l fac prin vro minciună să nu vie vro cîteva zile la M. Oront. Îndată te agiung.
(*Să duc.*)

PERDEAUA A 4-LE

ANGHELICA, LIZETA

- 10 ANGHELICA — Așa, Lizeto, de cînd Valer mi-au descoperit pătîmirea sa, o tainuită mahniciuni mă usucă și simțesc că de voi lua pe Damis, îmi va scurta odihna vieții.
- LIZETA — Ce om primejduincios esti acest Valer!
- 15 ANGHELICA — Cît sînt de nenorocită! Privești starea me Lizeto; sfătuiști-mă, te giur, ce trebuie să fac?
- LIZETA — Ce sfat poți d-ta aștepta de la mine?
- ANGHELICA — Acel ce ți-l va însufla interesul cari tu iei la aceea ce să atinge de mine.
- 20 LIZETA — Nu-ți poate cineva da decît două feliiuri de sfaturi; unul, ca să uiți pe Valer, și celalalt să te împotrivești puterii părintești. Ai pre mult amori ca să urmezi pe cel dintăi, pentru ca să-ți dau cel de al doile, cugetul meu îi pre delicat. Acestea sînt supărătoare, precum d-ta vezi!
- 25 ANGHELICA — Ah, Lizeto, mă diznădăjduiești!
- LIZETA — Așteaptă! Mi să pari că vom puté împăca amoriul d-tali și cugetul mieu. Așa. Haide să găsim pe maica d-tali.
- 30 ANGHELICA — Ce să-i zicem?
- LIZETA — Să-i mărturisim tot. Ea iubești colachiile, dizmerdările; să o colachefsim, să o dizmerdăm. În sfîrșit, ea te iubești, și va sili poate pe Monsiu Oront să-ș întoarcî parola sa.
- 35 ANGHELICA — Tu ai dreptate, Lizeto, însă mă tem ...
- LIZETA — Ce?

ANGHELICA — Cunoști pe maică-me; hotărârile sale sînt tari nestatornice.

5 LIZETA — Esti adivărat că ea totdeauna să pleacă după socotința celui ce-i vorbești mai pe urmă. Nu ne pasă; să o tragim în partea noastră. Dar o văd. Tragi-te deoparte. Vei veni cînd eu îți voi faci sămn.
(Anghelica să tragi în fundul teatrului.)

PERDEAUA A 5-LE

10 MADAM ORONT, LIZETA, ANGHELICA
(in fundul teatrului)

LIZETA (făcîndu-să că nu vede pe Madam Oront) — Nu poate cineva tăgădui că Madam Oront esti una din celi mai vrednici de iubit dame a Parisului.

15 MADAM ORONT — Lingușitoari ești tu, Lizeto.

LIZETA — Ah, Madam, nu te videm. Vorbile acesti ce d-ta ai auzit sînt celi mai de pe urmă a unii voroave ce am avut cu Mamzel Anghelica în pricina măritării sale. D-ta, îi zicem, ai ce mai drept giudecătoare din toate maicile, ce mai cu minte...

20 MADAM ORONT — Cu adivărat, Lizeto, eu nîcicacum nu samîn celorlalte fimei. Totdeauna minte mă povățuiește.

MEMNON

Istoriaară alcătuită de Volter
Iar acum talmăcită de pe limba grecească și alcătuită
în stihuri de Costache Negruț, anul 1823, septembrie 25
În Iași, 16 ans

MEMNON

Nu știu ci vra să zică că Memnon au venit
Într-așa fandasie el au catandisît
Ca mai mult decît toți, înțelept să să facă
Și piste a faptei buni margini el să treacă
5 Sîngur fără greșală, fără de strîmbătate,
Cu minte, înțelept, viteaz și cu dreptate,
„Și deci, zică Memnon, cu sîni vorovind,
Ușoare, de nimică aceste socotind,
Să fie cineva-nțelept, să șadă-n fericiri,
10 Zică el, ci-i mai trebui decît nepățimire,
Și ca de pătimi slobod să fii orișicini,
Nimică mai ușor n-au mai stătut în lumi
Mai vîrtos de fimei de tot să mă feresc,
Fii cît de frumoasă, să n-o cumva iubesc
15 Dacă și ce mai frumoasă să va-ntîmpla de-oi vede
S-alerg să mă sfățuiesc îndată cu minte me,
Voi zici: acești obraji cari acum înfloresc
Îi vei vide odată că de tot să zbîrcesc,
Ochii acei frumoși și acei luminați.
20 Pe urmă-i să-i vezi roși și de tot afundați.
Și gîtul acest alb, rătund și grăsuliv
Va rămîné suptiri, zbîrcit și uscățiv,
Și acest cap ci părul pe el împodobesti
Pleșuvire va veni, și iată că-l gătești.
25 Și deci cînd oi vide-o, așa să socotesc

- Că o văd ochii mei după cum și vorbesc.
 Atunci adivărat aceli frumosați
 Nu mă vor zalisi cu ale lor fineți.
 Al doile, iar trebui foarte să mă păzesc,
 30 Mincare, băutura nicicum să nu poftesc.
 Măcar să mă tot chemi și să mă tot poftescă
 Prietinii la masa lor n-or să mă mai zărească.
 Vinașurile buni și nostima mîncari
 Nu mă vor înșala nici într-o adunari
 35 Știind bine aceea ci lucrează beție
 De cap și de stomah, apoi ci va să fii
 Ne strică sănătate, ne ia și liniștire,
 Ne fură încă și vreme cu multă păgubiri,
 Eu deci cu sîrguință oi să mă hotărască
 40 Ca să mînînc atîta cît trebui să trăiesc.
 Așa și sănătate me am de-a purure dreaptă,
 Neamăgită, curată, ș-a minții giudecată
 Aceste sînt ușoari, n-au nici o ostineală,
 Și pot ca să le fac, făr de nici o sminteală.
 45 Dar încă, zice Memnon, ia să și întăresc
 Și pe norocul meu cum am să vețuiesc.
 La vameșul Ninevii am venit întărit
 Venit pre îndestul, bini statornicit,
 Și iată-mă-s, deci, slobod, am cu ci să trăiesc
 50 Fără coló să mă-nchin și ici să mă robesc,
 Fără s-alerg la alții și să mă sîrguiesc
 Să cinstesc mici și mari și să-i colachefsăsc,
 Să nu zavistuiesc niciodată pe nîmi,
 Și alții, asămine, să n-aibă nimic cu minî.
 55 Iată și asta ușoară, fără de supărare
 Să trăiesc pre fericit fără să poftesc mare.
 Dar am, mai zice Memnon, încă prietini mulți,
 Buni, credincioși, cinstiți și oameni pre cumînți,
 Filonichie între noi nicicum să nu mai fie,
 60 Cînd eu le-oi plăce lor și ei mi-or plăce mie,
 Pe dînșii dacă-i voi iubi, după cum ei pe mini,
 Nu ne va strica pe noi nici un lucru în lumi,
 Un foarte ușor lucru am dobîndit, șa [sic] asta
 Mai bini nu să poate și iată acum basta,
 65 Cini va fi ca mini așa de fericit,
 Cini va trăi ca mini așa de liniștit."

După ce în odaie lui Memnon au socotit
 Lucrurile lui toate el le-au siloghisit

- Sîngur închipuind cum să filosofască
 70 Ca un întălept om fericit să trăiască,
 Să uita pe fereastă cu ochi pre liniștiți,
 Și acolo unde platani era mulți răsădiți
 Supt răcoroasă umbră unde raza nu poati
 Decît pre cu dulceață puțin ceva străbati,
 75 Două fimeci umbla, să vedi, la primblari,
 Pîntre acei copaci frumoși și prin verdeață mari.
 Una era zarifă, tînără și frumoasă,
 Ceealaltă cu vrîsta ei să vide bătrîncioasă.
 Bătrîna fără griji arăta mulțămîită,
 80 Tînăra, dimprotivă, să vide pre măhînită,
 Ca cînd nu-i era bini sau o dure ceva,
 Ofta, lăcrăma și să-nfrumusăta.
 Al nostru întălept cu totul să răneshi,
 Dar nu de frumosață el nu să sinhisăști,
 85 Căci în inima lui ave mari credință
 Că nu s-a stăpîni de-o așa neputință,
 Însă îl supăra al fetii măhnicîni,
 Cini de altul nu să măhnești cîndu-i în amărăciuni?
 Deci pe Ninevitisa aleargă s-o agiungă,
 90 Pe a ei măhnicîni să-i spui o apucă,
 Căci scoposu-i era s-o parigorisască,
 Cu a lui întălepiciuni focul să-i răsăpască.
 Atunci începi ea lui să să jăluiască,
 Frumoasa patima ei lui să-i istorisască,
 95 Cu smerit duh și vorbă ea atunci vorovînd,
 În loc de adivăr, o mari minciună alcătuînd,
 Spuni cum că un moș a ei (moș nicicum neavînd)
 Ca un vrăjmaș de moarti o ar fi adichisînd
 Cu multe viclenii și cu tiranisîri
 100 Îi faci totdeauna mari adichisîri.
 I-au răpit avere ei (fără să aibă ceva)
 Fără să să păgubească nici măcar de-o pară,
 „O moșii a me, zici, de dînsul mi-i răpită,
 Și de ceealaltă acum mă văd isterisită,
 105 De un așa viclean, șîrăt și giucători,
 Tălhari, spînzurat și mari înșălători
 Cum să mă diafendepsăsc? Ce drum oari să calc?
 Și de-a lui șeretlicuri cum oari voi să scap?
 Tu îmi pai om cu minte, întălept procopsit,
 110 Cu darurile firii frumos împodobit.
 La tîni, nenorocita, nădejde me o am,

La picioari îți cad, căci alt ajutori n-am,
 Fii-ți milă de-așa hal și de-o așa stări
 Nenorocită alta n-au mai stătut mai mari.
 115 Ia ostineală până aici, până la a me casă,
 Ca să cunoști curat, vai mii ticăloasa!
 Să vezi mari nedrept cari eu pățimesc,
 Nemairămîind altă decît să mă jălesc.
 Îndatorești-mă, te rog, și iar te rog, domnul meu,
 120 De nu mi-i ajuta, apoi trebui să mori eu."
 Memnon n-au mai socotit să nu o mai urmeză.
 Mergi, cu-nțalepciune lui lucru să cerceteză,
 Să meargă s-apuci treaba după cum să cuvini,
 Și să oprească răul cum știi el mai bini.
 125 Cucoana ce măhnită îl ia întru o casă
 Unde-i ameță nasul mirozni prefrumoasă,
 Flori, aromati, afumători spre buna mirosiri
 Toate i-au pricinuit o mari mulțămiri
 Și pe o mari sofă, amîndoi să pun gios
 130 Cu picioarele cruciș, și-și caută duios.
 Îi vorbești cucoana, și ochii în gios lasă
 Și din vremi în vremi cîți o lacrămă varsă
 Și iarăș rădicîndu-i, lăcrămează, vorbești,
 Și într-a-întăleptului Memnon uniori îi țintești
 135 Voroavili sînt dulci, căutăturili frumoasă,
 Și la orice cătătură inima parcă-i arsă
 Din minut în minut, prothimie crește
 Pe cucoană să slujască cu cît el va pute,
 O evghenistă nenorocită, cum s-o îndatorească
 140 Din mînilă nedrepti cum să o mîntuiască.
 Așadar, amîndoi, într-ace înfocari
 A vorbii, au uitat prochîmenul și stare
 Și mai mult nu pot departe ca să șadă,
 Ci-ncep ei de aproape împreună să să vadă,
 145 Și ci este trebuință să spui de-amărunciș,
 Mai mult nu s-au aflat cu picioarili cruciș...
 Acolă cum să afla, iată moșul sosești
 A tinerii, și cum vini, deodată el răcnești,
 Din cap păr în călcăi era el înarmat,
 150 Plin de mîinii, plin de urgii, cu totul înfricoșat.
 Întăiul lui cuvînt este vre ca să-i prăpădească
 Și pe-amîndoi nicicum nu vre să-i mistuiască,
 Cuvîntul lui de pe urmă pentru să-l slobozască
 Memnon trebui destul s-aducă să plătească.

155 Memnon, ca un cuminte, punga sa din sîn scoati
 Și dă în mîna moșului ci era-ntr-însa toate
 Și trebuie mai vîrtos de dar să o cunoască
 Că cu-așa iarmaroc au putut ca să-s mîntuiască
 Și că viața ș-au scăpat pentru că bani au dat
 160 Căci întru ace vremi era încă c rat,
 Atunce înc-America nu era cunoscută
 Și dacă vro cucoană să întîmpla măhnită
 Întăleptul ci căuta s-o parigorisască
 Că s-a primejdui puté să socotească.
 165 Memnon murmurisăști, rușinat și măhnit,
 Acasă să întoarce foarte posomorît,
 Găsăști un răvaș după ce vini acasă,
 De la prietinii lui care-l pofté la masă.
 „De voi rămîné, zici, sîngur acasă amărit
 170 De aceea ci mi s-au întîmplat astăzi fiind măhnit,
 Ideea întîmplării mi-aduci supărare,
 Trebui să postesc și încă mi să pare
 De multa măhniciumi pentru c-am dat din pungă
 Poati și vreo boală să vii să m-agiungă
 175 Ș-atunci adivărat că ace întîmplare
 Va fi de 3 ori mai ră și mai păgubitoare.
 Minte deci trebuiești, mai bini să mă duc
 La prietinii mei, cu dînșii să mînînc,
 Și cu adunare aceasta eu mă voi mai lua,
 180 Și patima ce-am pățit poate c-o voi uita."
 Să duci: dar foarte chefsiz îl întăleg peșin
 Prietinii să-l bucuri trimăt s-aducă vin.
 Vin cînd be cineva, dar însă cît să cade
 Tămăduiești trupul, și râlili le scade.
 185 Memnon știé aceasta, bini o însămna
 Și pentru aceea des păharăle deșărta,
 Be, mai be și iar be, și încă și mai multe
 Aduc beție, tulburare în crieri și în minte.
 Pe urmă, după masă, îl poftesc să voiască
 190 C-un joc prietinesc să să eglendisască.
 Fie, cu prietinii lui cineva de-a păgubi
 Nu-i lucru fără cali și parcă ce-a mai fi,
 Gioacă. Și-i ieu prietinii bănii toți cîți îi ari,
 Și, pe parola lui, o somă și mai mari,
 195 Și cînd giuca începi a fi și sfadă mari,
 Să sfădesc, și un prietin piste dînsu îmi sari,
 Îl plesnești în cap c-o bucată de lemn groasă,

Îi zgrii obrazu și fără de-un ochi îl lasă
 Îl aduc și acasă, de vin fiind amețit,
 200 Fără de bani și de un ochi de veci isterisît.
 Dar însă acum vinul începi să-s mistuiască
 Și-ncepi și cunoștința iarăș să-l stăpînească.
 Ochiul s-au dus, nu mai e chip să să mai lecuiască,
 Dar prietinelor trebuința ceri să li plătească,
 205 Bani ci au giucat trebui ca să-i dei,
 Bani în mînă el n-ari și trebui să cei.
 Trimete deci pe sluga lui la vameșu cel mari,
 La a lui sîgur iconom cari acum nimic n-are
 Dar cum socotiți au rămas cînd sluga alergînd
 210 Cu veste ce pre ră, răbdari neavînd
 Spuni că datornicul lui mofluz s-au arătat
 Și muflujîcul lui prin Ninev s-au strigat.
 Îndată Memnon aleargă la curti să proftaxască,
 Îș leagă ochiul, să duci să adresarisască
 215 O jalobă la crai ca să-ș arăte halu
 Și pentru a lui pagubă să dei arzihalu,
 Într-în palaturi, vedi fimej multi grămadă,
 Suliminîti pe obraz și unsă cu pomadă,
 Cucoane de tot feliu acolô să primbla
 220 Cu strai minunati carile lumina,
 Una cari îl cunoște s-întoarci, îl zărești,
 Îl vedi și fugînd, o! muțună, răcnești!
 Alta ci să-ntîmplasă mai bini să-l cunoască.
 „Kir Memnon, bună vreme, vre să-l heretisască,
 225 Kir Memnon, întru adivăr, nu știu ci ai pățit,
 Kir Memnon, ci-i aiasta? Ochiul ci l-ai făcut?“
 Și-ndată s-au dus, fugi fără s-îngăduiască
 S-audă vrun răspuns, să-s dreptățaluiască.
 Memnon văzînd aceste, să tragi într-o parte
 230 Păr s-a arăta craiul ca să-ș dei el carte.
 Iat-au sosit și vreme, craiul vini și stă,
 S-îchină Memnon de trii ori și arzihalul dă.
 Il ia mărîre sa c-o blîndeță firească
 La un satrap îl dă ca să i-l pominească.
 235 Satrapul, plin de fumuri, și plin de vîrvărie,
 Cheamă pe Memnon într-un colț, cu mari fudulie.
 „Îi zîci cîni spînzurat, chiorule, înșălători
 Obraznic și hursuz, puștiule giucători,
 Fără să vîi să ti videm, fără să îți vorbim

240 Fără noi să ti-ndreptăm și să te povățuim
 Peșin la crai alergi, jalob-înerisăști
 Fără pe noi satrapii nimic să-i psifisăști.
 Dar și mai rău ești, chiorule, ca să catatrexăști
 Pe un mufluz cinstit, fără să socotești
 245 Că este supt a me tari defendipsire,
 Căci nepoțica lui este într-a me iubire,
 Vino-ți în minti, sârmani! Și pre sârmani-m ochi!
 De voiești să-ți rămîi măcar istalalt ochi.“
 Bietul Memnon, o, sârmanul, ca întru o clipală,
 250 Altîli zîci dimineța, altîli vedi sara,
 Dimineța au hotărît să fugă de cucoani,
 De mîncat, de cărți și de a curții goane,
 De tulburări, de sinhisis și de filonichii
 Și de acelor în treabă, boieri de colachii,
 255 Și cătră sară au picat, păr a nu înnopta,
 În toate neputînd nici de una scăpa.
 Cu cucoana le-au pățit și rău s-au înșălât,
 S-au îmbătât, au giucat, și de sfadă s-au apucat,
 Și la curte au cerut trebuința să meargă,
 260 Luări în rîs și tifle cîte-a vre să culeagă.
 Însăpăimîntat sârmanul, el foarte să măhne,
 Și să-ntoarci la casa în cari lăcuie,
 Dar cum, gîndiți, au rămas cînd s-au apropiat
 Și vedi cum că casa lui mai mai s-au dișărtat.
 265 Datornicii lua orice-ntr-însa găsă,
 Pentru cît l-au împrumutat și să interesă,
 Rămîne ca un mort și fiind leșinat,
 Lîngă un pom acolo cu fața-n gios au picat.
 După puțin îș vini în sîne și sta și căuta
 270 La frumoasa cucoană ce-acolô să primbla
 Și de al ei bun moș era-ntovărășită,
 Nu să vide supărată, nu mai era măhnită,
 Îmi toarnă și un hahaha, văzîndu-l supărat,
 Faci mari haz că-l vedi că-i cu ochiul legat.
 275 Dar iată că au înnoptat, s-arată și steluți,
 Și Memnon ca să doarmă trebuiești în uliți,
 Să-ntoarce-ncoace, dă-ncolô, și într-un colțisor
 Află puține pai, să strînge ghemușor.
 Iată că și frigurile vin și îl tăbărăsc
 280 Și păr la mezul nopții de-abe îl slobozăsc,
 În somn pe urmă el de măhnicuini să perdi,

Și atunce un vis așa minunat vedi:
 Vedi că un ceresc duh la el să pogoră,
 Și în văzduh sus deasupra lui că stă,
 285 Cu 6 aripi și de lumină cu tot împodobit,
 Cu rază strălucite a salii aripi întinzînd,
 Mini, picioari și cap el nicum parcă n-ari,
 Nimic cu el în lumi n-are asămănare.
 „Cini ești tu? (răcnești Memnon) ca să cred...“
 290 „Eu sînt protectoru tău ș-am venit să ti văd.
 Supt epistasîia me ești tu enhirisît,
 Am venit căci am aflat că ești tari măhnit.“
 „Dacă ești, îi răspundi Memnon, agiutoriu meu,
 Dă-mi deci lumina me, întoarci-mi ochiu meu,
 295 Dă-mi și sănătate me și lăcuința me,
 Bani și lucrul meu, cu toată minte me.“
 Și-ncepi a-i istorisî c-într-o singură zi
 Le-au prăpădit păn încă noapte a nu să ivi.
 Iată stari, iată tîmplări ci aici să urmează.
 300 „La noi nu sînt, răspunde duhul cel plin de rază.“
 „Și care lumi, întreabă Memnon, voi lăcuți?“
 Duhul îi răspunde: „Ai noștri tîrgoveți,
 Mii de mii de milioane de aici lăcuiesc,
 Mai dincolo de soari ei să sălășluiesc,
 305 Într-o steluță luminătică dar însă mitite,
 De unde să vedi curat Siriiceasca ste.
 Steaua ace de la pămînt cu toții o vedeți,
 A voastre însă patimi nu-s l-ai noștri tîrgoveți.“
 „O, ce aurit loc! Ce loc pre fericit,
 310 Zici Memnon, cu-ativărat ea-i loc blagoslovit!
 Și cum nu sînt la voi spurcate amărăciuni
 Ci-nșală pe betu om cu-a lor dizmerdăciuni;
 Nu sînt prietini cinstiți să-i lei ci ari toate,
 Să-i scoată ș-un ochi ca să vadă pe giuimate,
 315 Nu sînt mufluji, satrapi, ci pentru nepoță
 Jalobile oamenilor le vîră supt salte,
 Fără să lasă pe sāraci să iasă să vorbască,
 Și de la craiul lor dreptul să-ș dobîndească.“
 „Nu-i nici una de-aceste, nu-s de-acești lucrători,
 320 N-ari nimi prepus căci nu-s înșălători,
 Noi de fimei acoló sîntem isterisîți,
 De vicleniile lor ne aflăm mîntuiți,
 Noi niciodată nu pătîmim a beții tulburare,
 Noi nu mîncăm nicum, nu știm ci e mîncare.

325 Mufluzi la noi niciodată nu au fost pomenit,
 Căci la noi nu să află nici aur nici argint,
 Nici ne temim acolo ca ochi să prăpădim,
 Ochi noi nu avem căci alt trup purtăm.
 Nici satrapii fac acoló nedreptate,
 330 Căci acoló la noi toate-s asămănanate,
 Mari și mic acoló nu să pre proslăvești,
 Nimi n-adichisăști, nimi nu să adichisăști.“
 Memnon ca niște povești aceste au auzit.
 Îi zîci: „Strălucite! mă rog de povestit:
 335 Fără fimei, boieriule! Și fără disfătari
 Cum pitreciți viața și vreme aceasta mari?“
 „Noi, duhu îi răspundi, trecim viața noastră
 Cu acei ci avem supt cercetare noastră,
 Multi sferi să află și toate-s lăcuite,
 340 Cari supt a noastră grijă să află enhirisîti.
 Și pentru aceasta viu să ti agiutoresc,
 Nevoie să-ț aud și să ti parigorisăsc.“
 „Vai! Și nu vinei mai demult să mă siguripsăsc
 Și să îmi spui aceea ci am să pătinesc.
 345 Ah! Poate nu făcem atîte nebunii!
 Și poate nu picam într-atîte ticăloșii!“
 Dar a steli lăcuiori îi răspundi: „Răbdari;
 Am fost pâr acum la frati-tău cel mai mari,
 Cu grabă am alergat la el, fără de răsufulare,
 350 Căci el acum să află în mai amară stare.
 Milostivu al Indiei blîndul stăpînitori,
 De la cari-au dobîndit cinsti și agiutori,
 După ce l-au slujit bini cum să cuvine,
 I-au scos amîndoi ochii spre facire de bini,
 355 Nu trebuia atîta pentr-o greșală mică
 Și mai vîrtos să-l arunci într-o temniță adîncă.
 Și acum al tău frate să află aruncat
 În temniță, de mîni și de picioare legat.“
 Memnon au răspuns: „Bini, și fără să te mîinii
 360 Și tu ești diafendepsitori aceștii betii familii.
 Ferici de-amîndoi frați cu bunul protector!
 Unul de-amîndoi ochi orb și celalalt de unu chior!
 Unul să-s afle pe pai aruncat
 Și celalalt în temniță cu greli lanțuri legat.“
 365 „Liniștești-te, îi zîci, să nu te mai întristezi,
 Să va schimba norocu tău, Memnon, ti-ncredințez
 Adivărat, c-un ochi ai să viețuiești

Însă fără de-aista nici un rău n-ai să mai pătimești.
 În bogății și fericiri de-acum ai a întra
 370 Dac-însă nebunie ta ce dintăi vei lăsa
 Cu cari zicei s-agiungi la ce desăvârșită
 Minti și-nțalepciuni de tot nemărginită.“
 Aceste deci Memnon atunce auzind,
 „Cum, zici, nu să poate“ (cu amar el oftînd).
 375 „Așadar, nu să poate, este cu neputință
 Acestui desăvârșit să-i afli lăcuință,
 Om gios pe pămînt a-l ave nu să poate,
 Căci și la noi în ceri piste tot nu sînt date
 Și numai la o sferă este el dărui
 380 Și de la toate celelalti el este isterisit.
 Căci la ce mai de sus acolo lăcuiești
 Și acolo și minte cu totul stăpînești.
 Și la al doile nu este precum la ce de sus,
 Acoló celi mai multe dintru aceste nu-s,
 385 Iar la ce de al triile, acoló mai puțin,
 Dar însă și pe aceea a ei vizit-o țin.
 Și așa pe cînd mergi pâr la ce mai de gios,
 Acolo-s oamenii nebuni, fără pic de folos.“
 „Eu mă tem, zici Memnon, că acest slab pămînt
 390 Este sfera nebunilor și acelor plini de vînt
 Și așa aceasta este timarhanaua lumii
 Și pentru aceea mi-au venit înșălăciune minții.“
 „Nu, lucru nu-i pâr acoló, dar acoló sfîrșăști,
 Fiiștecari după a lui minte o socotești
 395 Iar tu, Memnon, de acum fi să fii fericit,
 Și atîta de bogat și atît de norocit
 Încît nime în lume nu va mai fi ca tine,
 Cinstit ti-ncredințáz și credi-mă pe mine.“
 „Ah! nici una de aceste nu voi eu ca să cred,
 400 Pâr cînd cu-al meu ochi nu voi puté să văd,
 Pâr cînd ochisorul meu nu l-oi tămădui
 Orci va fi în lumi nu voiesc a mai ști.“

SFÎRȘIT
 apr. 24

IDILIE

Alcătuită de C. Negruț 824

SÁTIRII

Întru o dimineată a unii zile de vară cînd de abia înce-
 5 pusă auritele zori a să răvârșa pe orizontul cel ca porfira
 și cînd roua dimineții răcore atmosfera ce aprinsă de arșițele
 soarelui, cînd toate păsărelile împreuna frumoasăli lor gla-
 suri spre a alcătui o armonie dulce de cîntări spre lauda
 zîditoriului și cînd florile aceli de multe feluri aduce un
 10 miros plăcut, unde voi mai afla un așa frumos loc? (zică
 un sătir cari ducé în latile lui spate un mari burduf plin
 de must și suptsuoară o cupă și un bucium), unde un așa loc!
 (adaogé el, căutînd împregiurul lui) aice, iarbă verdi, aice
 răcoritoare umbră supt acești mari stejări, și ce aer minunat!
 15 De pe costișa aceasta privăsc cu dulceață pe vali oile pășu-
 nînd în sunetul fluierului păstoresc. Iată și izvor cu o apă
 mai limpide și mai curată decît cristalul, aice am și acest
 rădiu prin cari razile soarelui nu pot răzbate, of! Aice voi
 șîde. Zîcînd aceste cuvinte, au pus gios burdufu și poamile
 20 ci le culesășă, după aceea turnînd, be must, binecuvîntînd
 pe Bachos că au dat și satirilor dulcele lui nectar. În vreme
 aceea, pe denapoi, un alt sătir viînd încet l-au apucat de
 ochi. — Lasă-mă, cine ești? au strigat istalalt, trăgînd
 flocoasăli mîini a prietenului, cini ești? Lasă-mă, — Pe
 25 numile lui Pan, nu te voi lăsa pâr nu mă vei cunoaște. — O!
 tu ești sătire din alăturata peștiră. — Ah! răule, tu mă
 cunoști de pe glas, eu eram să pui rămășag cu tine ca să-ți beu
 pușintel must ... — O! vino, prietine, că-ți voi da și fără
 de aceea cît îți va trebui. — Dar ce cauți aice? — Astăzi
 30 mi-am călcat pușintel must și am venit să mă vesălesc,
 tocma și tu, sătire, bine m-ai nimerit, vino să bem împreună.

Sătirul îndată s-au pus gios și au început a deșărta des
 cupile și, Prietine, zici, dacă-i să mă ospătezi cum să cade,
 cîntă-m ceva ca să fii desăvârșit: iată-ți și buciumul. — Și
 35 ce să-ți cînt? — Cîntă-mi ... cîntă-mi ... mări, cîntă-m cîn-

tecul cel întâi cari l-au cîntat Pan cu naiul cel făcut din nimfa Sirinx cari s-au metamorfoșat în trestie și cu cari tînguié amoriul său cel nenorocit. — Bucuros, au răspuns celalalt, astăzi voi să te mulțamesc la toate. Aceste zîcînd
5 și bînd și o cupă de must ca să-și mai dreagă glasul, și oftînd au început într-acest chip:

„Nemilostivă Sirinx, dumnezăiesc chip și inimă de tigră, în sfîrșit nu te-ai plecat la rugăciunile meli, în sfîrșit m-ai lăsat într-o vecinică jale, cumplită amorezată! la
10 ce nu ți-am plăcut! Cunosc că acești lungăreți ai mei obraji, sprincenile aceste afundate și nasul meu acest urît nu ți-au plăcut, dar însă cînd încă prunc fiind, Ermat m-au arătat dumnezăilor, toți s-au bucurat, toți au rîs cu veselie de acest hazliu al meu chip. Așa! așa! cu urechile meli te-am
15 auzit zîcîndu-mi că sînt cu coarne și cu barbă de țap, dar însă acest chip al meu au nebunit pe nimfa Iho. Tu de multe ori mi-ai zis că sînt cu picioare de capră, și eu te-am ascultat cu mulțămire, nădăjduind că mă voi învrednici vreodată să te sărut ca să stîng para amoriului acé cari mă arde,
20 dar tu de a purure cumplită, de-a purure surdă la rugăciunile meli, darurile meli îți era urîcioasă, și mielușălul acel încă sugători la țîțile maicii sali pe cari ți-l dam me-l aruncau înapoi. Dar cu toate aceste, o, nemilostivo, nu mă diznădăjduiesc cu totul. Socotesc că voi puté să te îmbrătoșăz,
25 să te sărut, dar acum mi-ai răpit cu nemilostiviri și această de pe urmă mîngăieri, prefăcîndu-te în trestii. Te tînguiesc, o, nimfă, jăluiesc ochii tăi acei negri și mari, mă măhnesc de ace înaltă talie, acel piept ca crinul, mîinile tali aveli albi, pentru cari și Ira te-au zavistuit, ah! aceste toate
30 nădăjduiem să li îmbrătoșăz, să li sărut și să mă vesălesc, dar, o! cum s-au schimbat toate într-o trestie uscată, numai pentru pizma ta, o, Sirinx, numai pentru ca să nu vezi pe Pan fericit, și ai nimerit, o, cumplită nimfă. Iată eu, în loc ca să îmbrătoșez un trup și niște brață, apuc o
35 trestie uscată, în loc ca să sărut răcoritoare buză și niște obraji ca trandafirul, apropii gura me de niște aspri trestii, și în loc ca, îmbătat de disfatari să cînt într-acele fericire me, mă faci să plîng într-însăle, rătăcit, departi de sătiri, prin codrii cei pustii și întunecoși, soarta me ce crudă.

40 Rădiuri și cîmpii, tînguiți pe Pan, livezi și dumbrăvi plîngeți-l pe el, copacilor, nu rodiți, flori și ierburi veștejiți-vă, Pan urăște livezile celi răcoroasă, Pan urăște florile celi mirositoare: nimfilor, nu vă mai bucurați, nimfilor

nu vă mai împodobiți, au prăpădit Pan nădejde, au pierdut pe frumoasa lui nimfă; iată trupul ei cel minunat sădi acolé prefăcut în stuh și bătut de vînturile crivățului. Jăliți sătiri și nu rîdiți, jăliți și nu vă îmbătați, Pan urăște sărbătorile,
5 Pan ș-au spart burduful cu must, ascundeți-vă în fundul peșterilor și acoló în întuneric tînguiți norocul său, și voi, păstori și păstoriți, cîntați cu jăli patimile lui Pan, faciți să răsuni munții și văile de jălnicile voastre cîntări, însuflați și turmelor voastre cu melodie măhniciumile meli. Ah! Plîngiți toate! Tînguiți-vă toate! Că Pan ș-au prăpădit nădejde, și-au pierdut nimfa. Iată acoló stă dumneziescul ei trup, prefăcut în trestie și bătut de vînturile crivățului.“

Aice au isprăvit sătirul cîntecul său și „O, prietine! au strigat celalalt, eu m-am mulțămit cu tine astăzi mai mult
15 decît la nunțile lui Zefs și a Irii cu toți muritorii în Olimp, deci să mîntuim și mustul cari au mai rămas.“ Aceste zîcînd, au început iarăș a be, pār au sfîrșit tot mustul din burduf, și prietînul s-au dus vesel iar celalalt, văzînd că au început a să înfierbînta soarele, s-au tras lîngă izvor pe pajîște,
20 supt umbra unor tufoși tei și s-au culcat să-s odihnească.

[ANECDOTE]

Un om care iubea desfătările mesei zicea: tatăl meu mînca mult, și maică-mea ședea mult la masă; eu li samăn amîndurora.

5 Dionisie tiranul a poruncit să taie barba cea de aur care era la idolul lui Asklepios, zicînd că nu era potrivit ca feciorul să aibă barbă, cînd Apolon, tatăl său, nu avea.

Un guraliv, povestind multe lucruri lui Aristotel, l-a întrebat în sfîrșit dacă poveștile sale nu-l supărau. Nici-
10 decum, au răspuns Aristotel, căci nici nu iau sama.

Un curtezan au zis împăratului Avgust: — Huietul umblă că ai să-mi dai un dar. — Nu crede, i-au răspuns Avgust.

Un soldat, aflîndu-se pe mare cu femeia sa în vremea unei furtuni, au văzut că corăbierii aruncau cu grabă orice pu-
15 teau găsi, neluînd sama la nimic, și, cum ei strigau ca să arunce fieștecare orice avea greu, de voiesc să nu piardă împreună cu averile și viața, soldatul auzind, și-au luat îndată femeia și-au aruncat-o în mare, zicînd că n-are nimic mai greu și mai supărător decît pe femeia sa.

20 Împăratul Conrad al III-lea, luînd cetatea Weinbergului, au hotărît a tăia pe toți lăcuiitorii ei, dînd voie femeilor să iasă și să ducă cu dînsele ce aveau mai scump. Femeile îndată au luat în spate pe bărbații lor, zicînd că n-aveau nimic mai scump decît bărbații.

25 Un himist, care se lăuda că au aflat știința de-a face aur, cerea o răsplătire de la papa Leo al X-lea. Acest papă au poruncit să-i deie o mare pungă deșartă, zicînd că, fiindcă el știe a face aur, el n-are trebuință decît de o pungă ca să-l ție.

30 Un om ruga pe altul să numere nebunii tîrgului. El au răspuns: — D-ta îmi ceri un lucru foarte greu, iar de m-ai întreba cîți înțelepți, și-aș spune că-s mult mai puțini.

Zenon, pentru ca să facă pe un tînăr guraliv să tacă, i-au zis: Firea ne-au dat două urechi și o singură gură ca să auzim multe și să vorbim puține.

Întreba pe Aristotel ce cîștigau mincinoșii din spusul
5 minciunilor. — Ca să nu-i creadă, au răspuns, nici cînd vor spune adevărul.

Se mirau unii de duișimea și duhul cel pătrunzător al lui Pic della Mirandola, care încă nu era de nouă ani.

Un bătrîn le-au zis, în ființa și acestui tînăr prinț: — Cînd
10 copiii au atîta duh de mici, se fac niște nătărăi, cînd ajung într-o vîrstă mai mare. — De este așa, au urmat copilul, să vede că în tinereță ai fost tare cu duhul.

Diogen au zis unui om care, pentru ca să-și arate duhul, vorbea multe: — Boierule, de cînd ai venit din cer?

15 Un episcop, mergînd în caretă, au întîlnit un capuțin mergînd călare și l-au întrebat: — De cînd sf. Franțisc merge călare? Capuținul i-au răspuns: — De cînd sf. Petru merge cu careta.

Un zugrav, arătînd un rău cadru în ființa multora altor
20 zugravi vestiți, se lăuda că l-au gătit foarte degrabă. La care Apelles i-au răspuns: — Nu-i trebuință să-mi spui că l-ai gătit degrabă, căci singur cadrul o mărturisește aceasta.

Prietenii lui Dioghen, întrebîndu-l unde voiește să-l
îngroape, și nu cumva să mă îngropați, le-au zis el. — Așa-
25 dar vei fi de hrana păsărilor și a fiarelor, au adaus prietenii. — Ba nu, au urmat el, să-mi puneți numai un băț în mîină, ca să-i poci goni. — Dar cum să-i gonești, au zis ei, dacă nu vei simți? — Dacă n-oi simți, au zis Dioghen, ce-or să mă supere mușcăturile lor?

PIROSTIA ELENEI

După stricarea Troadei, în vreme ce rămășițele zidurilor, a capiştilor și a palaturilor sale încă abureau și când supt aceste năruiri văpsite de sînge, Priam, norodul și copiii săi erau îngropați, când femeia și fiicele sale se duceau în robie să slujească pe niște biruitori fuduli și când acești însuși biruitori erau să pieie, unii în palaturile lor, alții pe mări, unde cu ticăloșii să umble din țarm în țarm, în voia valurilor, a vînturilor și a furtunilor, — în sfîrșit, când pe cîmpii Troadei, Ahilevs, Hector fiul lui Telamon erau culcați în țarnă și că o mulțime de eroi amestecau dușmăneasca lor țarnă într-un singur mare mormînt, Elena și cu Menelau, împăcați împreună, se întorceau cu liniște și cu chef la Lachedemonia și, jăluindu-se cu dulceață că el au putut-o crede necredincioasă, el cerîndu-și iertăciune că au crezut niște arătări înșelătoare și făgăduind că nu se va mai îndoi de dragostea, nici de credința sa, amîndoi, în sfîrșit, trăind cel mai frumos al lumii, părăindu-le puțin numai rău că pentru un așa mic lucru au urmat atîta huiet, trecînd însă printre Chiclade, ei au fost răpeziți de o strașnică furtună. Și, cum ei vedeau minuntul în care corabia lor era să se sfărîme de stîncele ostrovului Co, ei au făcut o rugăciune lui Posidon: — O, cel mai nestatornic din nemuritori, i-au zis încetișor Elena, ajută o femeie care îți samănă. La aceste cuvinte ea i-au afierosit o pirosție de aur, pe care o scăpase din prada Troadei, și i-au aruncat-o în mare. Îndată marea s-au liniștit.

Așadar, 600 ani după aceea, cum o corabie de la Milet trecea pe lîngă ostrovul Co, în minuntul ce un pescar al ostrovului arunca mreaja sa în mare, milesienii cari erau în corabie au zis pescarului să li vîndă ceea ce într-un noroc se va găsi în mreaja sa. El s-au primit, și în fundul mrejii, când au scos-o, s-au aflat pirosția Elenei.

Pricină necurmată între Co și Milet pentru această comoară, unii zicînd că pescarul nu înțelese să vîndă decît peștele ce l-ar prinde; ceilalți împotrivindu-se că el vînduse tot. Războiul era să urmeze. Pentru ca să scape de această nenorocire, au alergat la Pithia, și oracolul i-au împăcat, poruncind să se deie dar celui mai înțelept dintre înțelepți.

Dar care era cel mai înțelept dintre înțelepți? Această întrebare nu era mai puțin grea de a se deslega decît aceea a mrejii. Au socotit mult pentru ca să știe la care din cei șapte înțelepți care înfloreau atuncea să deie protimisis. — Ei ne vor lămuri ei însuși pentru alegere, au zis unul din sfetnici. Să începem de la cel mai de aproape. Thales este la Milet: să mergem ca să-i punem înainte să primească darul nostru.

— O tu, i-au zis ei, al căruia duh au pătruns în sînul turii și i-au luat cele mai adînci taine, tu, care ai descoperit că apa este singur elementul și că ea este principiul celorlalte stihii; tu, carele dai lumii un suflet peste tot și care socotești că acest suflet este împreunat și firește lipit la materie, după cum sufletul omului este lipit la trupul său, dacă toate aceste sunt adevărate, dumnezeiescule Thales, primește de la noi această pirosție de aur, pe care Apolon ni poruncește să o afierosim celui mai înțelept dintre înțelepți.

— Prietenii mei, au răspuns Thales, dacă toate aceste ar fi adevărate, dacă aș fi eu însumi încredințat și dacă aceea ce eu învăț aș înțelege bine, m-aș socoti cu adevărat înțelept. Dar eu în zădar am vrut să găsesc enigma cea mare a firii: nici afară de mine, nici în mine însumi eu nu văd mai curat decît voi. Eu vă spui acole secretul școlii, căci, cu Apolon, fiindcă el vă trimete, nu este nimic de a ascunde. Eu am cercat să fac foc cu apă, dar eu sînt încă de a înțelege cum în soare apa face un iaz de lumină. Sufletul care am vrut să-l dau lumii pentru ca să regularisesc mișcările și să mișc orînduieile sale, ar fi fără îndoială un frumos lucru, dacă eu aș putea să-mi tălmăcesc cum acest suflet lumesc este tot același în vultur și în cioară, în tigrul și în elefant. Dar acesta este nodul carele mă oprește; aceasta este singurarea ființii sale și felurimea cea nesfîrșită a acestor metamorfosări care întunecă înțelegerea mea. Perierghia nu-i știință, și învățăturile în care eu mă adîncesc sînt de acele poate în care rezonul cel slab al omului nu va afla niciodată decît un haos fără margini și o lată întunecime. Acea ce o numesc înțelepciunea mea ar putea deci să nu fie decît nebunia mea. Căci aceasta este nebunie decît a vrea să

cunoască aceea ce nu este dat omului ca să știe. Cu toate acestea, pentru ca să nu gonesc ucenicii mei și cum, poate, după vremi, vreun colț al pînzei cei mari poate fi ridicat, eu li dau pilda nădejzii și a curajului. Dar, în cărarea ce eu
5 li trag, eu adeseori mă rătăcesc însumi, și eu nu știu mai mult unde sînt. Duceți afierosirea voastră la Solon. El este care merge drept la folos; învățătura lui este aceea a omului, și scopul lui este de a face mai bun, mai drept și mai fericit.

10 Solii ambarcarisiți pentru Atena, s-au dus să vadă pe Solon și, numindu-l cel mai înțelept dintre înțelepți, ei i-au dat pirosția cea de aur.

— Tocma bine ați nemerit minuntul, le-au zis puitorul
pravilelor Athenei, eu sînt gata să nebunesc; eu vin din
15 locul obștesc unde nu am văzut decît niște nemulțămii. Oamenii mării se jăluiesc că am favorisit pe oamenii de la țară, aceia mă învinovătesc că am prea purtat grijă de țirgoveți, și în politie încă-i și mai rău; fieștecare ar vrea
pravile făcute în favorul său și spre păgubirea celorlalți.
20 Dar încă tot nu-i nimic, căci și în însuși casa mea, eu nu sînt niciodată în pace. Voi vedeți această tînără roabă care se mînie și plînge într-un colț. Aceasta-i un mic drac; ea îmi răstoarnă capul. Ea încă nu-i de 18 ani, și aceasta mă ocărăște, și aceasta vrea să aibă mai multă minte decît mine.

25 — Așa, așa, au zis Glicheria, am de o mie de ori mai multă, căci încalte eu sînt dreaptă, eu nu năcăjesc pe nimeni, și eu las pe fieștecare să facă ce-i place. La aceste cuvinte lacrămile iar s-au îndoit.

— Îi păcat de a o măhni, au zis unul din deputați, căci
30 ea este atîta de frumoasă, — cu adevărat frumoasă. Și crede că este. Dar ea nu știe că răutatea sa o face slută. —
— Ei bine, dacă sînt slută, au răspuns supărată, de ce nu mă vinzi? Ce nu mă lași să mă duc? — Și unde te vei duce, mică nebună? Care este stăpînul care va fi așa de bun și
35 așa de milostiv ca mine? — Ce bunătate, ce milă, — care nu-mi lași cea mai mică slobozenie? — Și știți voi, au urmat Solon, care este slobozenia ce ea o cere? Acea de a vedea la mine un mic obraznic pe care îl iubește și care tot una umblă primprejurul casei mele.

40 Îndată cum ies pentru ca să mă duc la Sfat sau la Lichion, într-același minunt sosește; el este primit și, cînd îi prind împreună, ea îmi zice pentru dezvinovățirea lui, că-i mai tînăr și mai frumos decît mine. — Cu adevărat, au strigat

ea, el îi mai tînăr și mai frumos. Cheamă-l ca să vedem, și ca acești străini să ne judece. — Lipsește, necinstito, au zis Solon mînios, și să nu te mai aud. — Acest neastîmpărat pe care ea îl iubește, au urmat el, este un tînăr om cu numele
5 Pisistrat, pentru carele am avut mii de bunătăți, pe care l-am învățat și care își bate joc de învățăturile și de pravilele mele și de pravilele tale! Așa de a purure îmi poștește acest cuvînt al Schitului Anaharsis cum că pravilele sînt o mreață a paingului, în care muscuțele se prind, iar prin
10 care muștile cele mari vor scăpa totdeauna.

— Și de ce nu-ți închizi ușa la acest obraznic?

— Bine, de-i voi închide ușa, va intra pe fereastă. De ați ști cîtu-i de meșter și de înșelător! El au cîștigat pe toți
rôbii mei; rugăciunile, lacrămile și darurile nu-l costisesc
15 nimic. El îi plin de duh și de plăceri; și eu însuși, cînd îl ascult, el are darul de a mă liniști. — Îi multă nevoie, îmi zice el, cinstitul meu dascăl, să ne sfădim pentru o roabă? Dacă noi am fi: dumneata tînăr ca mine și eu bătrîn ca dumneata, nu ți-aș lăsa-o? Vezi care mai bine din noi amîndoi
20 poate să-i placă! — Voi simțiți că aceste rezoane sînt supărătoare. Și pe urmă, dacă-l voi desnădăjdui, el va merge să mă învinovătească, să mă propovăduiască prin norod. Va zice că-s amozat și zular. Cît îi de tînăr însă, el are mai mult credit decît mine; el ascultă pe cei nemulțămii, îi
25 adună, îi desmiardă și pe urmă vine să-mi spuie că nu voi face nimic cu acest norod, dacă el nu se va amesteca; că, lăsînd pe atinei la fireasca lor istețime, eu nu-i cunosc; că ei sînt zădarnici, ușori, nebuni, caprițioși, nemulțămitori, prieteni ai neoterismosurilor; că ei nu vor face decît numai
30 nebunii, dacă nu vor avea în capul lor un om isteț și statornic, care să-i știe povățui, că acest om va fi el. — Iată un nebun foarte hotărît, au zis solii. — Și foarte primejdios, au urmat Solon. El are, după cum v-am mai spus, meșteșugul de a linguși obștea, și acesta este meșteșugul de a o stăpîni. El
35 se laudă, el spune că o va învăli ca cu o mreață, și după ce m-au mîniat prin înfricoșările sale, el mă defaimă că nu-l iubească și se jură pe cei mai mari dumnezei că eu voi fi totdeauna prietenul său, deși fără voia mea. Voi vedeți că un om care se tulbură așa și se sinchisește de două tinere capete
40 nu este înțeleptul ce voi îl căutați. Vă sfătuiesc să vă adresarisiți la Thales Milesianul, căci el își stăpînește sufletul în pace și este fericit cu sine însuși.

— Noi de la dînsul am început, au răspuns deputații, dar și el ca și tine, ne-au mărturisit nebunia sa.

— Și oare are și el o mică roabă care să-l facă să turbeze, un rău care să i-o desmierde și un norod neînduplecat pe care nu-l poate pune la cale? — Ba nu, dar el are tot atîta năcaz în părechea elementurilor, cît ai și tu a ocîrmui pe oameni, și el zice că nebunia sa este de a vrea să tîlmăcească aceea ce nu înțelege.

— Duceți-vă deci la Bias, au adaus Solon; acela trăiește în liniște și deoparte în mica lui cetate a Prienei. El tîlmăcește numai enigmele craiului de Eghipt și logogriurile craiului de Ethiopia. Cît pentru tainele firii, el declarisește că nu înțelege nimic. El lasă să meargă lumea după cum merge, fără să vrea să o puie el la cale, și pentru ca să fie mai slobod de nevoi și de griji, el s-au lăsat de învățatură, după cum și de bogăție.

Ei s-au dus deci la Bias.

— Ah, domnilor, le-au zis el, văzîndu-i intrînd la dînsul, fără îndoială îmi aduceți vreo bună veste. Nu cumva mi-ați găsit cîinele? Nu cumva știți cine mi l-au furat?

Solii i-au spus că ei nu știau nimic.

— Care pricină deci, i-au întrebat cu un aer măhnit, vă aduce la mine?

Ei i-au spus că din partea oracolului de la Delfi i-au adus o pirostie de aur.

— O pirostie de aur, mie! Ce să fac cu dînsa? Ah, oracolul, care le știe toate, să-mi spuie cine mi-au luat cîinele. Numai acest prieten aveam în lume, și și de dînsul m-au lipsit. Ce barbaricească neomenire! Eu nu mai vreau nimic, îi lasasem toate: cinste, noroc, s'ujbă; eu nu ceream nimic, eu îmi lucram singur grădina și ogorașul. Cîinele meu era lîngă mine, noi ne iubeam, noi eram fericiți de a trăi și de a vorbi împreună. Zavistnicii n-au putut să ne vadă bucurîndu-ne mult de această fericire. Ei ne-au despărțit; ei mi-au furat cîinele, singurul meu prieten. Ei poate l-or fi ucis!... Nu, nu este nici o pedeapsă așa mare pentru o așa cumplire.

— Fără îndoială, au zis unul din milesieni, prăpădirea unui cîine credincios este o nenorocire; dar această nenorocire este ea așa mare? — Așa prea mare pentru mine, care nu mai am nimic. Nu este neplăcere pe care să nu o sufăr fără să supăr lumea, nici cerul de jalobele mele. Amelisit în cetatea mea, după ce am mîntuit-o, rău ascultat în sfaturi, eu m-am tras din trebile publice și m-am ținut în col-

țul meu. Eu am cercat o judecată nedreaptă, eu am pierdut-o și n-am zis nimica. Femeia mea m-au înșelat; n-am zis nici un cuvînt nimăruia; copiii mei m-au lăsat; i-am iertat. Aceasta-i îndestulă răbdare. Și cînd vin ca să-mi ieie încă bietul meu cîine, este, socotesc, prea firesc ca statornicia mea să se strice. Ea au venit în vîrf și nu mai pot.

— Ce, se poate, i-au zis unul din soli, ca aceasta să fie stîncă celui mai înțelept din oameni? — Celui mai înțelept. Și pentru ce trebuie ca să fiu? Nu sînt dat ca să fiu. O, nu, eu nu sînt atîta de nebun pentru aceasta. — Cu toate acestea, dacă noi întrebăm cine este cel mai înțelept dintre înțelepți fieștecare va răspunde: Bias! — Bias! Bias! Ei vorbesc după plăcerea lor, și dacă Bias se mîhnește cînd i-au luat cîinele, ei ar fi toți înspăimîntați. Nu, Bias nu este decît un bun om căruia îi fac rău și care simțește răul care îi face. De vroii pe unul mai statornic și cu un suflet tare, pe care nici o nenorocire încă nu l-au ajuns, mergeți de aflați pe spartiatul Chilon.

— Să mergem deci la Lachedemona, au zis deputații. Și sosind ei, au întrebat unde este locuința acestui om atît de vestit prin înțelepciunea și statornicia sa. Le-au răspuns că s-au dus la Pisa să privească la jocurile olimpicești. Călătoresc deci cu grabă și sosesc tocmai în ziua cînd se filonichisea prețul luptei și al pigmahiei împrejurul amfiteatrului.

Ei întreabă unde poate fi Chilon. Li-l arată deci cu totul ocuparisit de lupta între doi atleți, dintre cari era unul fiul său Epimelid și celalalt vestitul Glicon, biruitor odată la jocurile alergării.

Ochii spartiatului înfocați și țintuiți priveau toate mișcările amînduror luptătorilor. Necazul luptei era ca cum ar fi fost tipărit în bătaia mușchilor trupului său, mișcarea sprincenelor sale însemna mișcările amîndurora, fruntea sa curgea de sudoare, mîinile sale, răzimate fiind pe genunchi, se întindeau de cîte ori fiul său strîngea pe protivnicul său, și el se cutremura de cîte ori îl vedea lunecînd sau împiedecîndu-se. La mai mult de un ceas de cît ținea lupta și se îndoia în puteri, cînd în sfîrșit Glicon au picat, și tot împrejurul au răsunit de aceste cuvinte: „Epimelid, fiul lui Chilon, biruitor la lupta trîntei“.

Părintele atunci, mai năcăjit de osteneala războiului și mai obosit decît fiul său, pică fără mișcare și fără glas în brațele vecinilor săi. L-au socotit mort de bucurie; vestea încă au și mers în vreo cîteva cetăți ale Eladei. Dar adevărul era

că au leșinat și că l-au dus în cortul său avînd pe obraz gălbeneala morții. După ce au dobîndit iarăși simțirile sale și au îmbrățișat pe fiul său, solii s-au înfățișat și, socotind să-i vestească un triumf încă mai de laudă, ei i-au dat pirosția cea de aur, pe care Apolon o hotărîse celui mai înțelept dintre înțelepți.

— Vă bateți joc de mine, le-au răspuns spartiatul, ori pesemne nu știți că cel mai înțelept este acela ce stăpînește sufletul său întru o asămănare statornică, fără să lase să se stăpînească niciodată de nici una din aceste patimi? Eu am stricat vreo cîteva, și din cele mai înfricoșate, precum ambiția, zavistia, pofta cea peste măsură, mînia și iată că eu am picat supt aceea de care mă păzeam mai puțin. Norocul au aflat locul meu cel slab; el m-au dat spre teatru la toată Elada după cum un copil de care s-au jucat, și deci acum au venit să mă vadă în stare să mori de bucurie pentru cel mai zădarnic din favorurile sale.

— Nimică nu este mai firesc și mai de iertare, i-au răspuns solii, decît acest sentiment într-un părinte. — Ei nu, au urmat el, nu: eu nu mă lingușesc. Aceasta nu-i decît slăbiciune. Ce, pentru că fiul meu are în mușchi mai multă tărie și virtute decît un altul, am eu atîta de puțină tărie în suflet ca să pic în sincopă, cînd el s-au vestit biruitor în jocurile trînteii? Ce ar fi fost deci, dacă după un război, eu l-aș fi văzut viind biruitor în brațele mele, acoperit de sînge și de praf? Acel care se lasă să se stăpînească de norocul cel bun, ar ști mult mai rău încă să sufere pe cel rău. Și ce vor zice de mine femeile Lachedemonei, ele care cu atîta răceală mulțămesc dumnezeilor cînd li aduc pe fiii lor pătrunși de lovituri, întinși pe o pavază? Mergeți, ascultați-mă, de vă dați prețul înțelepciunii la megieșul meu Fison care nu este ca mine un bătrîn neputincios și zădarnic.

Fison era un soi de urs din pustie, și atîta de sălbatec, încît vecinii lui de abia îndrăzneau să-i vorbească. Solii, heretisindu-l, i-au dat pirosția cea de aur pe care Apolon o hotărî pentru cel mai înțelept dintre înțelepți.

— Căutați-vă de drum, le-au răspuns el cu un aer sălbatec. Apolon cunoaște pe oameni; eu nu sînt nicicum înțeleptul la care vă trimete, și eu mîncarea nu mi-o fierb pe pirosție de aur.

— Este știut, i-au zis ei, că tu defăimi bogățiile, lenevia și poftetele, că tu dai însuși spartiaților pilde unei vieți cumplite și că, în singurătatea ta, călcînd în picioare răutățile, desfă-tările și zădărniciile acestei lumi, ai asupra tuturor simțurilor

tale împărăția unui rezon slobod și puterea unui suflet mare. Pentru aceasta deci noi socotim să ascultăm oracolul, dîndu-ți această pirosție ca un dar rînduit celui mai înțelept din oameni.

— Eu l-aș primi, le-au zis ei, dacă eu aș crede că este în mine o a patra parte din ceea ce voi ziceți. Dar nu se poate cineva face mai bun decît este cu un Dumnezeu care vede așa de curat în suflet. Îmi zic: urîtor de oameni și așa sînt. Dar, dacă eu urăsc oamenii, eu nu mă deosebesc dintr-această ură obștească. Și nu este nimeni de care să fiu mai nemulțămît decît de mine însuși.

— Ești prea măsurat, i-au zis ei.

— Ba nu, dar eu sînt drept. La început eu am cunoscut că omul politic este o minune înfățișată, și, socotind să mă fac mai bun și mai fericit eu m-am făcut sălbatec. Supărarea, neodihna și tristeța m-au scos din această înșelăciune. Dar nu mai era vreme: haractirul meu se auzise și, pentru ca să-l țiiu, eu l-am mai silit încă. Eu întrec afstirotita spartiaților voștri, și eu trec pentru a defăima mai cu mare fudulie decît ei însuși averile pe care nu le am. Dar pentru ce să-mi pară rău de a ști că într-alt loc se bucură de aceste mincinoase averi de care eu mă lipsesc? Ce rău îmi pricinuiesc meșteșugurile Corintului și ale Atenelor, luxul Asiei și desfrînările de la Sibaris? Eu nu pot fi un adevărat înțelept, căci am prea multe fantasii. Dacă-aș fi fericit eu însuși în înfrînarea mea, pentru ce mă voi micșura că au fost fericit altul în avuții? Și cu un alt methodos decît eu? Eu mi-am zis adeseori că, dacă toată Elada ar avea năravurile Spartei, Sparta ar fi robită. După norocire pentru dînsa, megieșii ei sînt femeietici; ar fi trebuit să mă bucur că într-alt loc au năravuri desfrîinate, și pentru aceea nici o dată eu nu gîndesc la aceste sărbători, la aceste priveliști, la aceste adunări pe care oamenii cei slăbănogi obișnuiesc, fără să-mi fie ciudă. Și, pentru ca să mă mîngîi, cere trebuința să-mi zic în sine: acolo-i deci înțelepciunea? O, nu; aceasta-i trufia care sufere și care se răsplătește de înfrînările ce ea își pune. Un adevărat înțelept ar fi acela care, mulțămît de soarta ce dumnezeii, norocul său, alegerea a însuși rezonului său și-ar fi orînduit în parte, ar lăsa, fără să se tulbure, să trăiască toată lumea după pofta sa. Pentru mine, aceea ce-mi mișcă inima, eu simțesc aceea ce o mîhnește, și eu aflu întru adevăr că în fundul misantropiei mele zavistia au ascuns răutatea sa! Nu mă mai siliți deci de a primi un preț ce nu mi se cuvine și căutați în

ostrovul Rodos dacă Cleobul de la Lindos nu va fi omul ce voi căutați. El gustă bunătățile vieții măsurat și cu liniște, avînd bogății pe care el le metahirisește bine și de care nu se stăpînește. El este fericit și slobod, și el află bine ca toți să fie fericiți și slobози ca el.

— Are dreptate, au zis solii, omul care știe să se bucure mai bine fără să înșele trebuie să fie întru adevăr cel mai înțelept.

Și ei s-au dus la Lindos, tocma în vremea cînd Cleobul se pusese în capul pricinilor obștii.

Sosind supt șala unui palat, ei au văzut că vine la dînșii cu un pas măsurat o tînără și frumoasă persoană, îmbrăcată cu înțelepciune, cu o rochie de in, mai albă decît omătul, și încinsă cu o cordea albastră deșchisă pe supt sîn. Părul ei cel negru făcea valuri primprejurul grumazului său celui mai alb decît fildeșul, și pe fața sa strălucea în toată blîndeța sa haractirul bunătății.

Aceasta era minunata Evmetis, una dintre aceste femei vestite, a căreia pomenire vremea se vede că au avut purtarea de grijă de a o păzi. Fiică fiind a lui Cleobul, norodul făcea haz a o numi Cleobulina. Credincios sfetnic al părintelui său, ea îi făcea slava, ea-i era dragostea.

După ce deputații s-au făcut cunoscuți străinilor, le-au zis ea, băgîndu-i înlăuntrul palatului: — Nu vă supărați dacă tatăl meu vă face să așteptați. Într-acest ceas el ascultă pe norodul său. Știu că nu veți voi ca el să scurteze pentru voi cea mai sfîntă din faptele sale. Dar, îndată ce va fi slobod, eu vă voi da de știre.

După aceea, vorovînd cu dînșii asupra năravurilor, a pravilelor, a obiceiurilor, a neguțătoriei, despre alianțele și rivalitățile a feliuri de noroadе ale Eladei, ea au arătat atîta știință și un haractir de duh cu atîta mai presus de vrîsta sa, încît ei umblau să-i deie pirostia pe care venea să o afierosească tatălui ei. — Ah, și se cuvine, i-au zis ei, vrednică de mirare Evmetis, arătarea ce Thales și-au dat la Corint, în palatul lui Periandru, zicînd că tu erai vrednică de a ocîrmui un mare stat! Fericit, fără îndoială, fericit este norodul ce este supus unui părinte a căruia tu ești fiica! Acest crai trebuie să fie înțeleptul cel adevărat, la care oracolul lui Apolon ni poruncește să-i ducem acest dar. Și atunci ei i-au povestit întîmplarea pirostiei de aur.

— Ah, le-au zis ea, întăi că tatăl meu nu o va primi. El și-au făcut lui o așa de înaltă idee de cea adevărată înțe-

lepciune, încît el este departe de a socoti că o va putea ajunge vreodată.

Zicînd aceste cuvinte, ea au văzut norodul ducîndu-se prin sala palatului. Și după ce au paratirisit cu perierghie toate fețele: — Cerule, să fii binecuvîntat, au zis ea; toți se duc mulțamiți! Atunce, cu un pas ușor, s-au întors cătră tatăl său.

— Ah, i-au zis Cleobul obosit de osteneală, nu mai pot. Ah, măcar să tot zici, poate cineva ținea acești oameni? Ar vrea toți să stăpînească. Nu este nici unul care să nu socotească, că dîndu-mi glasul său, el mi-au lăsat locul său, sau care măcar să nu creadă cum că ar trebui să aibă și ei loc în Divanurile mele. Ei sînt toți politici, militari, dascăli a pravilelor, neguțători; ce știi? Și totdeauna cel mai nătărău este mai lipit de ideea lui.

Cleobulina, îmbrățișîndu-l cu dulce bucurie: — Nu-i nimic, părintele meu, încă puțină răbdare! Duhul cel obștesc este rar, și iubirea de sine este proastă. Se știe dar, dacă toată lumea ar fi înțeleaptă, nu ar mai avea trebuință de ocîrmui-tor. I-ai ascultat pe toți? — Așa, pe nime n-am trecut cu vederea. — Așadar, curaj! Ei se vor face mai înțelepți și se vor lăsa a se face fericiți. Acum vino de primește pe niște străini cari te așteaptă, și cari primește-i, fiind din delficescul Apolon. Zic că vin în numele lui să-ți deie un dar de mult preț.

După ce solii de la Co și de la Milet au spus cuvîntul lor, Cleobul, înspăimîntat, tulburat de cinstea ce îi da: — Ce, le-au zis el, nu aveți un Thales la Milet, un Bias la Priena, un Solon la Atena, la Lachedemonia un Chilon, un Fison, mai înțelepți decît mine?

— Ce vrei, i-au răspuns unul din milesieni, noi i-am văzut pe toți. Ei își trimet slava ca o roată de la unul la altul. Nu este nici unul carele să voiască a zice că este înțelept, și fiește-care dintr-înșii pretinderisește că are partea slăbiciunii și a nebuniei sale.

— Dar eu, au zis Cleobul, nu am pe a mea? Înțelepciunea mea de care voi vorbiți, iată-o, au urmat el, arătînd pe fiica sa: a ei diathesis dulce și împăcătoare liniștește amărimea duhului și a năravurilor mele. Vedeți acest aer deșchis, adunat și simțitor, această prostie, această plăcere în petrecerea sa, această tinereță de douăzeci de ani, încă atîta de fragedă și de gingașă. Într-însa lăcuiește o inimă plină de evghenie și de curaj, într-însa este un suflet plin de putere și de bună-tate și, dacă cineva mă crede bun, fiica mea este pricina, fără

dînsa eu aş fi un om netrăitor cu oamenii. — Ah, părintele meu, ce vorbeşti? — Adevărul, iubita mea fiică, după cum trebuie la trimeşii unui Dumnezeu pentru care nu-i nimic ascuns. Aşa, eu, păţimesc de o boală netămăduită, de o anti-
5 patie nebiruită pentru jumătate din neamul omenesc. Eu nu pot să sufăr pe nătărăi, eu am călătorit cu nădejde să scap de dînşii, dar în zădar; peste tot locul eu îi găsesc; peste tot locul ei mă năcăjesc; eu socotesc că-i las la miazăzi, şi ei mă aşteaptă la miazănoapte. Precum un roi de muşte, ei se văd
10 că zboară după mine; obosit fiind acum de a mai fugi de dînşii, eu am venit să mă las în patria mea, dar nu mă pot obişnui.

— Este adevărat că nătărăii, au zis deputaţii, sînt un neam foarte supărător. Dar ce ar fi deci dacă ai găsi peste
15 tot locul nebuni şi răi?

— Bine, au urmat Cleobul, pe nebuni îi închid, căci sînt puţini, şi, cînd nu aduc păgubire, îs vrednici de jale; cei răi sînt însemnaţi; ei rămîn rareori nepedepsiţi, şi, aşteptînd ca praviile să ne mîntuie de dînşii, ne putem păzi.
20 Dar nătărăii! Ah, nătărăii! Acesta-i soiul ce nu mai sacă şi care se înmulţeşte fără pedeapsă. Nu este nici o pravilă pentru dînşii. Ei umblă cu capul sus, şi peste tot locul ei au avantajul numărului, al obrăzniciei şi al netemerii. — Dar, în sfîrşit, ce rău îţi fac ei? — Aceasta este ce eu mă întreb
25 pe sine-mi fără să-mi pot da rezon. Dar, îndată ce-i văd, de departe nervele mele se încreţesc, sîngele mi se aprinde şi, încă pără a nu vorbi, eu îi gîcesc, eu îi simţesc. Acest aer înflorit, mulţămit de meritele lor, încredinţat la avantajurile lor, această iubire de sine în ei însuşi şi această nebagare în
30 samă de stima altora, această silinţă a tăia vorba celui mai învăţat pentru ca să-i spui aceea ce ei ştiu mai puţin şi aceea ce el ştie mai bine, acest ton de zădărnice şi de prolapsis, această plecare de împlinire ce au avut aceea ce ei au zis şi aceea ce va avea, aceea ce ei au să mai zică, acest rezon minci-
35 nos şi obraznic care merge din greşală în greşală, împingînd din toate părţile sensul cel bun şi cele de cuvîntă şi dînd de nuvotăţi, de neauzite adevăruri, cele mai mojiceşti rătăciri, aceste toate mă turbează.

— Ai toată dreptatea, au zis unul din soli; aceşti oameni
40 nu sînt de suferit.

— Ba nu, nu am dreptate, au zis Cleobul, şi eu o simţesc; nerăbdarea mea este de nebun, căci, în sfîrşit, aceste sucite

duhuri sînt ele după cum altele? Au toţi copacii codrului sînt drepti ca chedul? Nătărăii sînt spinii neamului omenesc, şi spinii peste tot locul sînt grămadă. Tînguţi deci pe omul cel slab care nu poate trăi cu nătărăii, şi duceţi-vă, credeţi-mă,
5 de vă căutaţi înţeleptul la Lesbos, unde Pitacus, cu o bună-tate, cu o statornicie neobosită, peripiiseşte şi ascultă toată lumea, şi cu vin din divan cu frigările în sînge. De este în Elada vreun adevărat înţelept, acesta-i Pitacus.

Acum, fiind osteniţi de atîtea drumuri fără folos, deputaţii
10 au trecut la Lesbos, dar, până a nu vedea pe Pitacus, ei au vrut să arunce o căutătură pe ostrovul său, şi, după ce au umblat printr-însul, ei s-au dus la Mitilini, unde craiul lăcuia.

Îndată ce craiul s-au înştiinţat, îndată i-au şi chemat şi
15 unul dintr-înşii i-au zis această voroavă: — Stăpînitorule unui aşa fericit ostrov, în politiile stăpînirii tale prin care noi am umblat, la Methimnia, la Altisa, iar mai vîrtos la Mitilini, şi prin locurile de primprejurul lor, noi n-am văzut decît dragostea lucrului şi icoana îmbielşugării, lucrarea pămîntului, industrie şi negustorie înflorind; peste tot locul
20 buna orînduială şi pace, peste tot o minunată singurătate, o fericită linişte. Această priveleşte alcătuieste lauda ta, şi pirostia cea de aur, pe care Apolon o hotărăşte celui mai înţelept dintre înţelepţi, se cuvine după toată dreptatea puitorului praviilor Lesbosului.

— Aşa ar fi, au răspuns Pitacus, dacă oracolul nu ar cere
25 decît un crai drept şi bun. Eu cred că sînt, dar un înţelept, acesta-i alt lucru. Să mîncăm întăi, şi, după ce ne vom scula de la masă eu mă voi face cunoscut vouă precum sînt.

Mîncarea au fost proastă şi cu puţine feluri. Dar aerul
30 bunivoiri şi al bunătaţii, care era firesc la acest prinţip, cheful cel iubitor al copiilor săi, evgheniceştile şi gingaşele graţii ale maicii lor Amasilii, cei mai frumoase din femei, plăteau mai mult decît luxul. Şi Pitacus, încunjurat de familia sa, s-ar fi arătat cel mai fericit din oameni fără o rană de
35 melanholie care în ochii şi în faţa sa se părea că-i întristează fericirea.

El, auzind de unde îi venea pirostia de aur şi curiositalele neprimiri ce făcuse ceilalţi înţelepţi: — Aşadar, au zis el, nici
40 unul nu-i mulţămit de sine, şi fieştecare dintr-înşii are în sufletul său un judecător mai cumplit decît cum ar fi zavistia chiar, cît este ea de nedomolită. Ah, să credeţi că li s-au căzut

vestea și numele și, așa cum și povestești, ei nu au în pământul lor un criminator care se silește a-i necinsti.

La aceste cuvinte o adîncă oftare au ieșit din sînul său, și, după o lungă tăcere, el au întrebat pe soli de cîntau în Elada stihurile pe care Alcheu le făcuse asupra lui și care îl catigoriseau ca un uzurpător și tiran al patriei sale.

Ei l-au încredințat că aceste scîrnave stihuri, și cunoscute de așa, nu aduceau ocară decît celui ce le-au făcut.

— Ai înțeles? i-au zis crăiasa, acest duh rău este cunoscut, și fierea de care este plin nu este o otravă decît pentru dînsul însuși. Uită-l deci pentru totdeauna, după ce-l vei ierta.

— Așa, au zis el, eu voi crede că toți defaimă satira, dar, defăimînd-o, fieștecare o știe de rost.

După ce s-au sculat de la masă, crăiasa s-au dus cu copiii ei. Și Pitacus, primblîndu-se cu deputații prin grădinile palatului său:

— Cerul îmi este martur le-au zis el, că priimind scaunul ce lesbienei mi-au dat, eu m-am plecat totdeauna la cererile celui mai mare număr și la voile oamenilor celor buni. De atunce am făcut pentru dînșii aceea ce un părinte iubitor ar fi făcut pentru copiii săi cei iubiți, dar însă, cu toate aceste, ticălosul acesta Alcheu nu contenește de a înnegri stăpînirea mea și de a otrăvi facerile mele de bine. În stihurile sale, pravilele mele sînt lanțuri, puterea mea nu este decît un jug, însuși bunătatea mea este o cursă spre a înșela pe oameni, și pără și blîndeța care i-am arătat-o totdeauna cît au fost supt puterea mea, zice că este o lucrare unde de frica defăimării sau de nădejdea cu care m-am măgulit că mă voi face un lingușitor. Ah, marturi mi-s dumnezeii că eu n-aș fi vroit de la dînsul decît să tacă. Ce i-am făcut! I-am răpit acest scaun pe care el mă vede cu ochii sclipind de mînie? Cu ce silă, cu ce nedreptate m-am făcut uricios? Și chiar altul afară de el în Lesbos, în Elada mă poate învinovăți de a fi un tiran? Poate aceste stihuri, în care el mă zugrăvește cu cele mai negre văpseli, vor ajunge și la strănepoți. Dumnezeii, pentru pedeapsa mea, au dăruit darul duhului unui mincinos. Ah! cum această poveste țărănească se arată mincinoasă, că, cînd șerpilor se hrănesc cu ierburile ce odrăslește Eliconul, ei își pierd veninul. Dar inima lui Alcheu este mai plină decît inima viperei, și el îl revarsă pe împărăția mea cu mari valuri.

Solii au vrut să-i răspundă că numele cel drept întunecă pe pîrîșul său și care vreodată, i-au zis ei, au declarat mai

înalt decît tine ura sa cătră tirani? Nu ești tu carele te întrebai: Care este cea mai rea hiară, și care ai dat acest răspuns vrednic de pomenit: Printre dobitoacele sălbatece tiranul, iar printre cele dumesnice lingușitorul? Și deci pe tine însuși te vor învinovăți de tiran?

— Nu, eu nu sînt nicicum tiran, au zis el, căci nici nu voiesc să fiu. Și lăsînd stăpînirea mea, eu voi da samă cerului și pămîntului de metahirisirile ce am făcut cu dînsa.

— Tu, Pitacus, au strigat deputații, tu, pentru ca să te faci plăcut unui critic fără rușine, să lași puterea de a face un norod fericit?

— Așa, o voi lăsa-o, pentru ca să întunec zavistia. Acest norod ar avea încă trebuință de mine; eu o simțesc; nici pravilele, nici năravurile, nici fericirea sa nu sînt încă bine statornicite, pacea și îmbielșugarea pe care eu i-am dat, au răutăți la care eu știu că el este plecat. De va pica iarăși în moliciune și în lene, el nu va întîrzia de a se strica din nou, și poate de a se lăsa la cea mai primejdioasă neînfrînare. Aceasta mi-o zic în toate zilele cei mai înțelepți ai lesbieneilor. Dar așa fel este slăbiciunea mea, că în zădar zeci mii de glasuri se ridică pentru ca să binecuvînteze dulceața și bunătatea ocîrmuirii mele; un om singur îmi strică în fundul inimii toată bucuria și fericirea. Eu îl văd ca pe o furie urmîndu-mă în viitoare vremi. Acest norod, ce m-ar fi binecuvîntat, va fi de mult în țărână, și Alcheu va trăi, necinstindu-mă din vîrstă în vîrstă. Și numai el va fi ascultat; în vremea tăcerii nopții stihurile sale cele fără rușine, dar arzătoare, stihurile sale cele ce scînteiesc de turbăciune și de duh plin de fiere și de dulceață, batjocuritoare și armonioase răsună la urechea mea. Vor trece din gură-n gură, și mi se năzare că pare că-l aud cîntîndu-le în mijlocul noroadelor adunate. Încordările lirei sale tulbură somnul meu, și printre aceste încordări eu aud aceste strașnice cuvinte: Contenește, ticălosule Lesbos, contenește de a sluji un tiran. O, nu! eu nu o am nicicum această putere a înțelepciunii, această putere care calcă în picioare șerpilor zavistiei și ai răutății și care merge cu un pas întreg și slobod pe cărarea cea dreaptă a datoriei. De aș fi un adevărat înțelept, în zădar Alcheu m-ar ocări; eu i-aș lăsa opinia (socotința) obștească și aș lăsa stihurile sale să înșele numele meu, și aș fi norocit cu mine însumi de binele ce aș fi făcut, de binele ce eu aș face locului meu. Dar nu, eu

sînt neodihnit, mișcat, tulburat ca un copil de aceia ce vor
gîndi de mine, asemenea cu căprioara cea fricoasă ce aleargă
din pădure; huietul vînturilor, sunetul frunzelor mă sparie.
Duceți de aice pirostia de aur căci nu se cuvine slabului și
5 mișelului Pitacus.

— Dar la cine deci în sfîrșit să ne adresarisim? l-au întrebat
trimeșii Pitiei. La Periandru de la Corint, au răspuns
craiul Lesbosului. Periandru nu cere să fie pus în numărul
întelepților, dar el iubește să li samene și îi place să-i asculte.
10 Adeseori la o masă el i-au adunat, el îi cunoaște pe toți, și
el însuși va ști să-i prețuiască mai bine decît altul. Dar,
pentru mai multă încredințare, duceți-vă de-i cereți în numele
dumnezeului care vă trimete ca să-i poftească la masă. Acolo,
cu păharul în mîna și cu pirostia de aur pe masă, ei însuși
15 vor judeca la care acest preț a înțelepciunii heleniste (se
cade a fi) prezantarisit prin mîinile voastre.

Acest sfat au fost ascultat. Înțelepții, poftiți de Periandru,
s-au dus toți la Corint unde au șezut la masă împreună cu
solii de la Milet și de la Cos.

— Acum, au zis Periandru la cei de la masă, pe la sfîrșitul
mîncării, după ce au adus pirostia pe masă, încoronată cu
flori, fiștecare pe rînd să ni zugrăvească înțelepciunea, și
prețul să fie dat la acel ce va părea că împreună la cel mai
înalț grad haractirurile adevăratului înțelept. Veți fi judecați
25 de cei ce vă sînt asemenea.

Atunci, după obiceiul ce urma la adunări oamenii, vorbind
fiștecare cînd îi venea rîndul, unii au zugrăvit înțelep-
ciunea: o asemănare a sufletului nesmintită și întru unul și
într-altul noroc; alții: o adîncă cunoștință de sine, îndelet-
nicită a se face mai bun și mai fericit; alții, iarăși, o înfrînare
în pofte care nu trece niciodată peste trebuințele cele adevă-
rate a firii; alții: darul de a orîndui vremea ce este și de a se
păzi de cea viitoare după sfaturile vremii trecute; celalalt:
o tărie de suflet la cercarea patimilor; istalalt: împărăția
35 cea nespînzurată a rezonului pe voie.

Bias era în coadă, și cînd au venit rîndul ce să vorbească
și el, — Înțelepciunea, au zis el, este aceste toate la un loc;
de unde eu socotesc că înțeleptul cel adevărat nu este un
muritor, dar un dumnezeu și un dumnezeu după cum nu sînt
40 nicicum. Socotința mea deci este ca să se trimată pirostia
de aur la dumnezeul care ne face să o primim, căci a lui este.

Aceste gnomii i-au împăcat pe toți și pirostia Elenei s-au
afierosit la capiștea de la Delfi, ca să slujească de scaun
preutesei lui Apolon.

După ce această mare treabă s-au sfîrșit așa, solii au vrut
5 să heretisească pe Bias de împlinirea socotinței sale.

— Heretisiți-mă, le-au zis el, de un mult mai bun noroc.
Eu sînt cel mai fericit din oameni. Eu mi-am găsit cîinele,
și nu mai do:esc nimic.

CUCOȘU ȘI PUICA

- De o tînă ră puiculiță, un cocoș amoretat
O ruga să-i fie milă, de al său amor înfocat
Și să-i dăruiască aceea ce amorezații vor.
— Nu te-ndura, îi zice el, fie-ți milă ! iacă mor !
- 5 El era isteț, galant și frumoasii îi plăcea,
Dar se temea
Că îl știa
Că tainele nu păzește.
— Gustul să ți-l împlinești,
10 Îi zice ea, numai cauți și apoi, cîntînd în glas mare,
Vei da de știre în tot satu că nu mai sînt fată mare.
— Ah, nu te teme, copilo ! Eu sunt un cucuș cuminte
Și de vrei, mă jur pe cinste
Să nu cînt cît oi trăi.
- 15 — Jură-te dar, și te-oi crede ș-apoi și eu te-oi iubi !
Cocoșelu s-a jurat
Cu puicuța a plecat.
După ce ș-a izbîndit
Că ș-a păzit jurămîntu cucușu, nu vă-ndoîți.
- 20 A făcut precum fac mulți din oamenii cei cinstiți,
N-a cîntat (Doamne ferește), dar din aripi a bătut.

URSU ȘI OASPEȚII SĂI

- Într-o zi de carnaval,
5 Ursului i-a venit gust să deie și el un bal.
Am greșit, nu bal, ci masă la care erau poftite
Dobitoacele din codru, prietene, cunoscute
Pentru ospățul acesta, s-a făcut gătire mare
Și îmi pare
Că nu lipsea nimic alta decît chefu, veselie ;
Momița s-a socotit că este într-o pustie
Nu erau vorbe și glume ce fac bucatele bune,
10 *Mauvaise humeur* aveau toți, dar de ce nu știu a spune.
Momița n-a vrut s-aștepte ; oaspeții și pe urs lasă,
Și se scoală de la masă.
— Ce ! Zice ursul, ce ne lași ? Cumătră, și und' te duci ?
— Acolo unde au chef, Bertrand îi răspunde atunci,
15 Cele mai bune bucate, dacă chef nu-i nu-mi plac
Și haz de ele nu fac.
- Dumnezeu să ne ferească de ospățul iscusit
Unde alta decît numai bucatele bune sînt.

POTÎRNICHEA ȘI RÎNDUNICA

Păsările stînd la umbră sfătuiau cu întristare
 Asupra ticăloșiei care are a lor stare
 Și dintru toată făptura după a lor socoteală
 Cel mai cumplit era omul, fără nici o îndoială
 5 Pe lume nici că se află mai groaznic dobitoc.
 Rîndunica s-a făcut foc:
 — De unde această țensură de nemulțumire plină?
 Eu omului (le răspunde) nu îi găsesc nici o vină.
 Această negrită pîră și acele viclenii toate
 10 Îs tot minciuni gogonate.
 Mi se pare că-l cunosc și că-l știu cu mult mai bine
 Decît oricine.
 La fereastră îmi fac cuibul, nime nu-mi zice nimică,
 Și încă cînd mă vede îmi zice: — Ia vezi, biata rîndunică!
 15 De nime altul n-am frică
 Decît de motanul casei, pe care cînd îl zăresc
 Tremur și frigure a patra pe loc mă și năpădesc.
 — Of, cît ești de bucuroasă, potîrnichea i-a răspuns.
 Dar dacă i-ar veni gust să mănînce la ospăț
 20 Rîndunele ostropăț,
 Ți s-ar muia limbușoara,
 Sau dacă vreodată vara,
 După ce vii din voiaje te-ai duce în țarina sa
 Și ai mînca
 25 Din grîu ce-a sămănat numai vreo trei firicele
 Și-ai vedea cum plouă atunci haliciuri prin rîndunele,
 Te-ai vedea mai retrasă și mai cu melanholie
 Și n-ai vesti primăvara cu atîta veselie.
 Zi mai bine că interesul face numai pe oricine
 30 Ca să judece pe oameni sau de rău sau cătră bine.

LUPU ȘI MIELU

„Cel mai tare
 Îi și mai mare.“
 Cine a zis vorba aceasta a avut un cap prea bun
 Precum veți vedea curat din povestea ce-oi să spun.
 5 Un miel s-adapa din apa unui limpede pîriu;
 Un lup hămesit de foame, umblînd după demîncat,
 Cum zări pe miel îi zise: — Eu ași fi prea nătărău
 Cînd așa prilej îmi pică negîndit, neașteptat,
 Să-l las din mînă să-mi scape.
 10 — Spune, cine ți-a dat voie să-mi tulburi a mele ape!
 (Îi strigă cu un glas aspru, de mînie înădușit)
 Spune-mi, cum ai îndrăznit,
 Dihanié prea urîță, să-ți moi botu afurisit
 În însăși acea apă din carele și eu beu?
 15 Spre pildă altor obraznici pe loc vei fi pedepsit.
 Mielul, tremurînd ca frunza, îi zice: — Stăpînul meu,
 Mă rog înălțimei tale ca să nu fii supărat,
 Că, zău, nu sunt vinovat;
 Eu beu apă mai la vale decît înălțimea ta
 20 Și nu știu cum putui dară băatur-a-ți tulbura.
 — O tulburi, îți zic! Îi strigă dobitocul cel cumplit,
 Și m-am înștiințat însă că an tu m-ai suduit.
 — Doamne! Mă rog de iertare, an eu nici eram născut;
 Răspunde cu plecăciune mieluțul năpăstuit.
 25 — E frate-tău, dar. — Eu n-am frate. — Apoi tot vruncul
 din voi,
 Căci vă cunosc eu prea bine, blăstămate lighioi,
 Știu binele care-mi vreți și tot ce ziceți de mine
 Voi și cîinii și godanii, cînd îndemînă vă vine.
 30 Mi-a venit și mie vremea să mă pot răsplăti odată.
 Zicînd, pe miel îl înhață fără altă judecată,
 Îl duce-n fundul pădurii, subt un copac se așează
 Și tot mi ți-l ospătează.

NOAPTE

Noapte tăcută, cu ce farmăc vii să mă prinzi la poalele acestii stînci îmbrăcate cu mușchi! Am văzut încă pe Febus, în menunt ce să perdé în dosul treptilor munților acestora.

- 5 El au aruncat o de pe urmă zîmbiri printre pîcla ce ușoară, cari, asămine unii gaze de aur, era întinsă piste vii, piste livezi, și piste cîmpii. Toată fire, înflăcărată de dulce oglindire a purpurului ce strălucé pe brîile nourilor, sārba purcedire sa. Păsările îl făce să asculte cîntare lor ce de pe urmă
- 10 și căuta cu tovarășii lor siguranția cuiburilor sale. Păstorul, întovărășit de umbra sa ce se prelungé, cînta, întorcîndu-să la coliba sa, cînticul său cel de sară, în buciumul său, cînd eu, tras de-o parte, am adormit cu dulceață. Tu ești, filomeli, cari prin duioasile tali axenturi m-ai dișteptat?
- 15 Oare esti un fon ce pîndești? Sau îi o nimfă fricoasă, cari mergi prin rădiurile acesti tufoașă?

- O! Cum toate celi ce mă împregiură sînt frumoasă! Cum acesti lăcuinți dormitează în liniște! Ce dulce îmbătare să împrăștii în inima me ce săltătoare! C-un aer sfînt ochii
- 20 mei privesc lunca ce posomorîță și să odihnesc pe poienile celi luminate. Cum răzbătînd bolta ce îndesită a frunzilor tremurătoare, luna alcătuiești aici, pe acest trunchi acoperit cu mușchi, acoló pe această verdeață mișcătoare, dincoló pe crenguți clătitoare întinsă în întunericime. Ade-
- 25 săori, loviți de formile celi dișănțate a crengilor celor încujbate, sau a crengilor ce să înfioară în întunericime, sau a umbrilor celor negri a nopții, căutăturile mele clipesc de înfiorare; adesăori iarăș, eli să primblă pe valurile ce saltă ca niște lumini pe rîul cel negru, a căruia undile să aruncă
- 30 în lature me, căci Erebia, șázînd în carul său, tras uneori de ciute ușoari, alteori de bălauri cu trupul aspru și vrîstat, să primblă pe vîrful cel răsfățat a copacilor.

- Ce miros îmbătător răsufiați voi, flori drăgălași! Și tu, duioasă viorică, cari nu te deșchizi decît în vreme tăcerii nopții, ca să răsfirezi mirosul tău cel valsamicesc! Ah! ce miroznă dulce răsufiați în întunericime aceasta! Nevă-
- 5 zute și făr podoaba ce înaltă a strălucitoarelor văpseli, sînteți vădite de disfătarea ce simțesc. Voi legănați în sînul vostru cel dulce zefirii adormiți ce obosisă giucîndu-să toată ziua primpregiurul vostru, și care, dișteptîndu-să, află păstrată în vasile frunzelor voastre o mulțime de roauă.
- 10 Dar ce sunet ascuțit, ce cîntec nepotrivit să audi din sînul acestii cîmpii băltoasă, aceste sînt broateci mici de pe ruguri, cari șad pe frunză.

ÎNTĂIA NOAPTE A LUI IUNG

Tu! Dumnezeu! liniştii ci umbra ti-mpresoară,
Somnule! Vino de m-adormi... o, ceriule, el zboară!
Ca un prietin vânzător fugi de cei nenorociți
Şădi în culcuşul numai a celor fericiți.
5 De glasul cel tînguitor fugi, să depărtează,
Glasul celui nenorocit pe el îl spăimîntează!
După cîtiva menunte unii odihni tulburate,
Mă deştept. Fericit cel ci nu să trezeşti
Şi este tot în noapte şi mormînturile uitate
10 La stare ce cumplită el acum nu mai gîndeşti
Dar dacă şi-n mormînt stîrvurile visază,
Nici acolo nu găseşti vro mîngîioasă rază.
Chicuram... Un vis! un vis spăimîntători
M-au trudit necurmat cu chip tulburători,
15 Fără nădejdi tras dintr-o nenorocire,
În spaimi înfricoşate şi întru îngrozire.
Vai! sufăr încă, şi dintr-o răsuflare
Un vînt au împrăştiet această-nşălăciuni.
Dar însă, în sfîrşit, din somn m-am dişteptat
20 Şi-atunci, crud, adivărul pe mini-au aşteptat.
M-am trezit! Ce-am văzut? Am văzut trii mormînturi
Întru cari zac trupurile celor mai scumpi menunturi,
Cerînd la ochii mei cu lacrimi, pe rînd,
A amoriului jale, a prieteniei gînd.
25 Zîua nu-i îndestulă la necazurile meli,
Şi noapte ce mai acoperită cu mai negri perdeli.
Cînd toate să stîng în al său întuneric,
Ah, acel întuneric nu-i ca mine de trist, nu-i ca mine
de jălnic!

Fantom spăimîntători ci-l urmează tăcere,
30 Pe scaon de abanos avînd așa şăderi

Cu un nour des văzduhu învăleşti
Şi cu un schiptru de plumb pe lume stăpîneşti.
Ci întuneric, Doamne! Şi ce linişte mari!
Şi fire întru tăceri, ea îi dă ascultari,
35 În zădar urechea ascultă, în zădar ochiul vede,
Toati în lumi sînt moarte, toate întru tăceri!
De acest mari lucru cum sufletul să miară,
Nenorociri, necazuri, toate acum să piară!
O, stălucite soare! O, ste preluminoasă!
40 Vin de mă luminează, ah! zi prefioroasă!
Voi, cari-mi îndulciți întuneric, tăceri,
Voi, vecinici făpturi ce-mi sînteți cu plăceri,
A căroră ființă duhu ne-l lămurești,
Faci ca să uităm toate, necazu îl năduşești,
45 Veniți de sprijăniți minte me ce rănită,
De necazuri şi trudi cu totul obosită.
Şi vă voi mulțami în noapte ce cumplită,
Cînd minte me de suflet s-a afla dizlepită.
Ah, numai în mormînt omul cel ticălos
50 Îşi leapădă trufie, ci ari mai frumos!
Smerit de osîndiri, cînd întră în mormînt,
Măriri şi-ngîmfare s-acopăr cu pămînt.
Dumnezăiri deşarte, voi mă veți agiuta.
Eu chem pe Dumnezeu meu, ci sînteți voi înainte sa?
55 A căruia Dumnezeu glas puternic şi tare
Au răzbit a haosului adîncime ce mare?

DUCHESA MILANULUI

1826, mart.

5 Italie, după ce o îndelungă vreme s-au luptat pentru slobozanie sa cu împarații, la ce de pe urmă o dobîndisă; și ei nu mai ave întru ea decît o umbră de stăpîniri în niște particularnice staturi, cari încă îi cunoște, nu atît ca să-s încredințazi de protecsie lor, cu cît să temé să aibă din pute-rea lor. Milanezul era cel mai mari dintre toate.

10 Viscontezii, cari din particularnici stăpînitori să făcusă duchi, să bucura de o stăpîniri legiuită prin bunavointă a noroadelor, și prin aceea a împaraților. Dar parte bărbă-
tească a aceștii familii sfîrșindu-să, toate driturile sali au trecut în Casa de Orléans, prin Valentina Milanului, cari să măritasă după acest vestit duc de Orléans, ci s-au omorît
15 de Ioan, ducul de Burgon. Stare ce jalnică întru care catan-disisă Franța, din pricina războaielor cu engleji și a feliuri de tarafuri de cari această împărăție era stricată, nu au lasat pe copiii ducului de Orléans ca să-s ducă să puie stă-
20 pînire pe acest ducut. Venețienii, cari afla milanezul după plăcerea lor, negreșit l-ar fi apucat dacă nobilitate Milanului nu s-ar foarte sîlit [sic] ca să-i oprească. Sfors, cîștigînd mult ipolipsis întru acest război, s-au ales ghegeneral a milanezilor și nu după multă au luat și titlu de duc de Milan, cu toate împotrivrile Casii de Orléans, cari nu era în stari a-l opri
25 cu puterea armilor. Dar Carl al 8-le murind fără clironomi, Luiz al 12-le, carile era duc de Orléans, i-au urmat, și mai întăi au cugetat să pui stăpînire pe ducatul Milanului, cari i să cuviné după atîta legiuire. Sforsii i s-au împotrivit cîtăva vreme, dar în sfîrșit s-au izgonit de franțozi, cari au rămas
30 pacinici stăpînitori acestui ducut.

Ludovic Sfors, închipuind că va puté tragi vreun folos din dihonie lui Jan-Jac Trivuls și a lui Aubini, ghegeneralul franțozilor, au mai făcut niște nouă cercări, a cărora însă împlinire au fost foarti ră, căci au fost prins și dus la închi-

soare de la Loș (Loches), unde piste puțin au și murit, lăsînd în mică vîrstă pe Maximilian și Franțisc Sfors, copiii săi. Maximilian au știut atîta de bine a să noroci de vrăjmășiile pe care papa Iulie al 2-le stîrnisă asupra Franței, după ce au
5 dobîndit mii de faceri de bine, încît s-au cunoscut de duc de Milan și au izgonit pe franțozi prin agiutoriul a multor printîpi, iar mai ales și prin agiutoriul elvetilor.

10 Luiz al 12-le murind fără să poată stăpîni iarăș mila-nezul, Franțisc I care i-au urmat au trecut munții cu o puternică oaste și au început stăpînire sa prin războiul acel vestit de la Marinian, care au adus întru cunoștință trufie ce îngîmfată a elvetienilor, și au statornicit pe franțozi în ducatu Milanului. Craiul au dat buni condiții lui Maximi-
15 liian Sfors, cum și un bun loc în Franța, unde ș-au pitrecut întru odihnă zilile sali. Craiul, carile căuta a-ș cîștiga inimile noilor lui supuși, au zăbovit îndestul la Milan, dînd prin aceasta prilej tinerilor curtezani de a faci cunoscut damilor că era tot atît de galanți în vreme de paci pe cît să arătasă
20 strașnici la bataie de la Marinian.

Printre numărul cel mare a persoanelor frumoasă care pe
25 ace vreme să afla la Milan, Clarisa Visconti, fată unui cadet a aceștii slăvite casă, cari perisă în cel din urmă război, întrecé cu covîrșiri pe celelalte: naștere sa, frumsăța sa ce nemărginită și mare sa faptă bună au sîlit pe craiul a o
30 tratarisî cu multă deosăbire. Amiralul de Bonivet, favoritul lui Franțisc I, s-au atins cu atîta vioșime de frumsățile aceștii persoane vrednici de iubit, încît s-au amoretat strașnic din ce întăi dată ci au văzut-o. Pofta care ave de a-i plăce l-au
35 făcut a faci multe îndatoriri rudelor contesii Visconti, mama Clarisii, cari era din casa de Sent Severin. Contesa, multă-
mind amiralului, el au găsit prin aceasta prilej a mergi să-i facă vizită, cugetînd că-i va fi ușor a spune santimenturile inimii sale frumoasei Clarisăi. Contesa și fiică-sa l-au priimit
40 cu multă politică și i-au făcut toată cinste ci să poate faci favoritului unui mare crai. Cu toati că amiral ave o fisio-
mie plăcută, o mari vioșimi și multă îndrăzneală, înțălep-
ciunea ci să vide în toati faptile Clarisăi și un aer di megalie ci era răvărsat întru toată persoana sa, și cari rădica cu
covîrșire frumuseța sa cea mari, au întipărit într-acest
45 favorit atîta răspect cătră dînsa, încît nu au avut atîta puteri a-i vorovi de amoriul său; i-au mai făcut de multi ori curti, hotărît a-i mărturisî aceea ci el sîmță pentru dînsa;

dară el să întorce, fără să îndrăznească a-i spune taina sa, și mai înamorat decât cum era când să ducă.

Canalul Milanulu, cari esti lucru franțuzilor, săvirșindu-să întru ace vremi, damile să primbla adesăori cu caici. 5 Craiul cari adusă din Italia pe cei mai vestiți muzicanți, poronce în toati sările să să pui luminații de-a lungu canalului și da baluri damilor. Amiralul, cari nu perdé nici un prilej de a vide pre Clarisa, întru o zi când o întovărășă la primblari pe canal, un caicciu ci s-au aflat din întâmplari 10 lângă dînsa au simțit atîta plăceri a o priivi, încît au uitat a faci manevra sa, fiind pricină caicului, ci s-au lovit de o mică corăbioară. Stăpînul caicului, probozînd pe caicciu de a lui cea mari îndeletniciri a să uita la frumoasa Claris, au vrut să-l maltratarisască. Dar amiral l-au oprit și, scoțînd 15 din buzunarul său o pungă plină de aur, au dat-o caicciului, zîcînd că unui om ce ave așa bun gust i să cuvine și mai bun noroc. Nigreșit această faptă ~

PARTE ÎNTĂI

Tu vrei, iubita me prietină, să-ți fac prescriere rătăcirilor tinereții mele, orișicît ar fi ea de neplăcută; ceea ce tu poștești este pentru mine o poroncă neurnită, nu-ți voi 5 tăgădui nimică; și fără să te supăr prin un înainte cuvînt supărători, îți voi descoperi pări și celi mai mici împregiurări a unui curvii înfricoșate, întru care odinioară am fost adîncită.

Adivărul va povățui condeiul meu. Nu mă voi osteni 10 a acoperi nici cu ce mai suptiri gază scriire me: voi zugrăvi lucrurile după fire, fără să mă tem că voi jîgni legile bunivuiință, cari nu sînt făcute pentru niște persoane atît de prietini precum noi. Afară de aceasta, tu ai o cunoștință foarte adîncă de desfătările celi adivărate, pentru ca prescriere lor să te scandalisască. Tu știi că oamenii cu duh 15 și cu gust au ca o datorie a-și împodobi eticurile cu feliori de goliciuni, cu toate că, temîndu-să de a răni ochii subțiri, nu le pun în sama lor. Să trecim la istorie me: fiind copil, mă nume Franșisca Hil. Eu sînt născută din niște păriniți 20 foarte săraci într-un sătișor lângă Liverpool Lencashire.

Tatîl meu, pe cari slăbăciune îl opre de a lucra la lucrările celi de țară, de abie puté viețui cu un măsurat venit ci ave, făcînd mreji și voloaci, pe care maică-me nu îl mai 25 märe, macar că țîné un pansion de copile a megieșilor. Ei avusă mulți copii din care numai eu rămăsăsim. Educație me până la vîrsta de 14 ani au fost din celi mai proaste. A ceti, zicînd a sloveni, a feșteli hîrtii și a coasă îndestul de rău era toată știința me. Cît pentru prensipurile meli, ele să cuprînde în o frică și o rușine firească la firea noastră 30 de cari curînd ne mîntuim cu plata nevinovăției. Buna me mamă era totdeauna atît de empedosită de școala sa și de ale casii supărări, încît pre puțină vreme întrebuișă spre a mă-nvăța ceva. Pe lângă aceasta, și cum nu știé ci vra să

zică rău, nici puté a-mi da vreo învățătură cari să mă aperi de el.

5 Întrasăm în anul al 15-le a vrîstii meli, cînd iubiții și jălnicii mei părinți au murit de vărsat nu multe zile unul după altul. Eu m-am aflat prin moarte lor o ticăloasă orfe-

10 lină, fără agiutori și fără prietini (cîci tatăl meu, care era din comitatu Kentului, să așază după întîmplari în acest loc). Și pe mine această boală molepsitoare m-au lovit, dar foarte ușor și fără să-mi rămîie nici un sămn. Să trec la ad-
15 vărata măhniciumi întru cari această pagubă m-au aruncat. Vreme și diiathesis a tinereții au șters foarte degrabă din aducere me aminte această tristă ephă. O tînără fimei, cu numile Esthir Davis, ci să afla atunci în satul nostru, era să-s întoarcă negreșit la Londra unde ea se afla slujind:
20 ea mi-au zis să o urmez, încredințîndu-mă că mă va agiuta atît cu sfaturile cît și cu creditu său, ca să mă așază.

Cum nu să afla nimine în lumi cari să poarte grijă de stare me, am priimit îndată punere înainte a aceștii făpturi, hotărînd de a-mi cerca norocul, cercare cel mai adeseori
25 mai de primejdie decît de folos, atît la bărbați cît și la fimei.

Eram plină de merare, de minunile cari Esthir Davis îmi poviste de Londra: trebuié numai să agiung ca să văd
30 leii de la cetate, craiu, familie crăiască, mavsoliiile de la Veistminster, comédie, opera; în sfîrșit, toate lucrurile celi frumoasă cu cari ea ațite periérghie me prin povestirile ei
35 celi frumoasă. Dar istoriile ei celi mai interesate era că multe dame de țară saraci aflasă chip prin purtare lor ce bună a să îmbogăți, atît eli cît și ai lor; că multe fete cu fapte buni să măritasă după stăpînii lor cari astăzi le purta cu carîta,
40 că știe încî pe unile ci să făcusî duchesă; că norocul faci tot și că și noi o-s putem pretendirisî aceasta. Luînd curaj prin niște așa măgulitoare prorocii, m-am grăbit a lua mica me clironomie cari, scoțîndu-să datoriiile și cheltuielile îngro-pării, să suie la 8 ghinei și 17 șilinci. Am pus rufile meli
45 într-o cutii și așa am purces cu căruța de la Shengher. Povățuitoare me mi-au slujit de mamă pe tot drumu. Pentru cari au socotit de cuviință de a-i plăti ducire sa păr la Londra. Ea au făcut întru adivăr lucrurile cu mastrari de cuget și au iconomisît punga me ca cînd ar fi fost a ei.

50 După ce am agiuns, Esthir Davis în protecsie căria mă nădăjduiam tare, m-au lăsat încreminită, zicîndu-mi aceste cuvinte: slavă lui Dumnezău, am venit bine; acum mă duc îndată acasă; caută de te vîri la cineva slugă cît poți mai

degrabă: nu gîndi că nu-i găsi loc, aici sînt o grămadă, te sfătuiesc să te duci la bureau (Viceai). Pentru mine, de ț-o-i găsi, îndată te-o-i înștiința. Păr atunci, bini-ai faci să-ți toc-mești o odai... fîți pottesc mult noroc... am nădejdi ci-i
5 fi totdeauna fată cinstită și nu-i necinsti pomenire părin-ților tăi. După această frumoasă dăscălie m-au complimen-tarisît și s-au dus.

Am simțit cu o amărăciuni nepovestită, cruzime purtă-
10 rii sale, de abe să dusă și am început a plînge, care m-au mai ușurat ceva, dar nu încît să-mi liniștească desăvîrșit duhul asupra necazului întru cari mă aflam.

O slugă a hanului au pus vîrf necazurilor meli, între-
15 bîndu-mă de n-am trebuință de ceva. I-am răspuns cu prostii că n-am: dar că îl rog să mi să dei o lăcuință pe noapte aceea. Hangița s-au arătat și mi-au zis cu răceală fără să-s înduri
20 de stare întru cari mă vide. Că mi să va da un pat pentru un șeling și că, neîndoindu-să că n-avem prietini în oraș, adaozi îmi pot căta de treabă. Cum m-am văzut că am un pat, am mai dobîndit curaj și am hotărît să mă duc adaozi la
25 biuro a căruia adres me-l însămnasă Esthir Davis. Nirăbdari ce avem de a-mi împlini scoposul meu m-au făcut să mă mînece de dimineată. M-am îmbrăcat îndată cu celi mai frumoasă podoabi ce avem din sat și, lăsînd în mîna hangiții boceluța me, m-am dus drept la locul ci-mi era însămnat.

30 O matroană bătrînă țîné această casă. Ea șide lîngă o masă pe cari era un mare izvod, pe care să vide însămnati după aflavita un nenumărat număr de adresuri. M-am apropiet de această cinstită persoană cu ochii plecați, cu multă cucer-nicii, trecînd printr-o mare mulțimi de oameni cari era adu-
35 nați tot pentru ace pricină. I-am făcut o giumătate de duzină de complementuri de țară, arătîndu-i plecata me ceriri. Ea mi-au dat audienții cu toată îngîmfare și seriozitate unui mic ministru de stat și, cîntărîndu-mă cu ochiul, ea mi-au răspuns, după ce m-au făcut întăi să dau un șiling,
40 că condițiile pentru fimei era foarte rari și mai vîrtos pentru mine cari nu sămănam vrednică pentru lucrurile celi de ostineală. Cu toate aceste, va căuta în carte sa de era vrun lucru de care să fiu vrednică, după ce va da drumul unora din mușterei săi.

50 M-am tras întristată înapoi și mai diznădăjduită de răs-punsul aceștii vechi antici. Pentru ca să mă mai ieu însă, am îndrăznit să-mi primblu căutătura pe cinstita adunari întru cari mă aflam și printre cari am văzut o damă groasă

cu o fiziognomie țărănească, ca de vreo 50 de ani, cari ave
ochii țințiți cu lăcomii la mine, ca cînd ar fi vrut să mă
mănînce. Întăiași dată m-am cam sastisit; dar un tainic
santiment de iubire de sine, făcîndu-mă să ieu lucrul în
5 favorul meu, mi-am dizvălit grumazii cum am putut mai
bine, sîrguindu-mă a mă arăta cel mai bine ce să va puté.
În sfîrșit, după ce m-au privit cît au vrut, s-au apropiet de
mine cu un ifos blînd și m-au întreat de voiem să întru în
slujbă? La cari i-am răspuns, închinîndu-mă, că voiam.
10 Adivărat, au zis ea, venisăm aici ca să caut o fată...
Socotesc că dumta ești bună... Fisiognomie dumi nu mai
are trebuință de chezășii... Căci, draga me, trebui tare să
iei sama, Londra îi un loc blăstămat... Ceea ci eu îți cei
esti ascultare la sfătuirile meli, și să te ferești de adunările
15 celi răli. Ea au adaos și alte cuvinte spre a înșala o nevino-
vată de la țară ci si socote pre norocită că au aflat o așa
condiții, căci îmi închipuim că am a faci cu o cinstită damă.
În vreme aceasta baba ce cu izvodu, în fața căreia să
pitrecusă așezare noastră, îmi zîmbe în chip că eu, ca o
20 proastă, gîndem că îi pare bine pentru buna me așazari;
am aflat însă pe urmă că amîndouă babile era unite ca tăl-
hării în iarmaroc și că această cinstită casă era o magazie
de unde madam Brovn, stăpîna me, adeseori lua provizioane
pentru mușterei săi. Ea era atît de mulțămită că m-au întîl-
25 nit, încît, de frică să nu mă scape, m-au aruncat îndată întru
o trăsură și, scoțîndu-mi bocceluța de la tractirul unde
eram, am mers de ne-am scoborît drept la casa ei, ulița N.N.
Chipul locului, gustul și curățăneia mobililor nu au mic-
șorat ideea ce bună ce luasăm pentru locul meu. Nu mă
30 îndoiem că nu eram într-una din casile celi mai cinstite.
Îndată ce am întrat, stăpîna me au început întru a-mi zîci că
socotînța sa era ca noi să trăim cu familiaritate împreună,
că ea mă luasă mai mult ca să-i fiu de companii decît să o
slujăsc și că, de-oî vre să fiu bună fată, ea va faci pentru
35 mine mai mult decît maică-me ce adivărată. La cari eu cu
prostime i-am răspuns, făcînd vro 2, 3 vrednici de rîs compli-
menturi, dar atîta îi sînt supusă slugă plecată. După un
menunt, bătînd în palme, o mari fată dizmățată au venit.
40 Marto, i-au zis madam Brovn, am tocmît pe această tînără
persoană ca să iei sama de cămeși; du-te de-i arată odaia.
Îți poroncesc însă să o privești ca pe o altă eu; căci, să-ți
spui drept, atîta-mi place chipul ei încît, zău, nu știu ce voi
fi vrednică să fac pentru ea.

Marta, cari era o țolină vicleană de celi întăi în meșteșug,
m-au heretesit cu plecăciune și m-au dus în rîndul al doile,
într-o odai în dos, unde era un foarte bun pat pe cari eram
să-l împart, după cum mi-au spus ea cu o rudă a madamii
5 Brovn. După cari ea mi-au făcut panighirică a bunii și
scumpii sali stăpîne, încredințîndu-mă că eram foarte noro-
cită că am căzut în niște mîni așa bune; că nu era cu puțință
să întîlnesc mai bun; că să vedi că m-am născut cu cunună;
că mă pot lăuda că am făcut un bun noroc. Într-un cuvînt,
10 ea mi-au zis și alte sute țărării de-aiestea, vrednici de a-mi
deșchidi ochii, de aș fi avut cel mai mic praxis.

Au sunat o a doua oară: noi ne-am scoborît și eu m-am
dus într-o șală unde era pusî o masă de trei persoane. Stă-
pîna me ave atunci cu dînsa ace socotită de rudă pe care
15 trebile lumii să învîrté. Educația me era încredințată sîr-
guinții sale și, după acest plan, să pusăsă la cali ca să ne
culcăm împreună.

Aice mi s-au făcut un nou examen din parte cuconiții
Febii, gubernatii meli, cari au avut bunătate a mă afla iarîș
20 pe planul său. Am avut cinste a șide la masă între acesti
două dame ale căroră căutături și luări-aminte îmi vesălie
sufletul.

S-au hotărît să nu ies din casă păr mi să vor faci strai
după rangul ci trebuia să am lîngă stăpîna-me. Dar acesta
25 era numai un profasis: madam Brovn nu voie să mă vadă
nimine păr va găsi un muștereu pentru ficiorie me pe cari
prostie me o făce să giudeci că o am.

De la vremi de masă și părî sara n-au urmat nimică
vrednic de a să spuni. Ceasul culcării sosînd, fiiștecarei ne-am
30 suit în odaia sa. Febe, care au luat sama că-mi era rușini
să mă dizbrac dinainte sa, sîngură ea mi-au luat îndată batista
de la pept, rochia și cămeșa. Atunce, de rușini că rămăsăsim
goală ca un felțer, m-am băgat subt ogheal, unde prietina
m-au urmat. Febi ave ca la 25 de ani, sămăna însă că ari
35 zăci mai mult prin lungile și ostenitoarele sale slujbe cari
o silisă a să faci pezevenchi înainte de vremi.

[.....]
Două zile după întîmplare cabinetului, sculîndu-mă după
întîmplare mai demineată decît altdată, și toată lume dor-
40 mind încă, m-am scoborît într-o grădinuță ca să mă răco-
resc, unde n-avem voi să merg cînd era mușterei în casă. M-am
foarte spăimîntat mergînd printr-o șală, să vad un tînăr om
ci dorme într-un jîlț. M-am apropiet, prin o firească plecare

a fimeilor, ca să-i văd fiziognomie. Dar, o, ceriule! ce privile-
liște! Cu neputință îmi este a arăta impresiunea ci au făcut
asupra-mi această minunată vederi. Nu, scump, și dulce
ipochimen a plecărilor meli celor duioasă. Nu voi uita nici-
5 odată acest norocit menunt unde ochii mei plini de mierari
te-au slăvit pentru ce dintăi dată... Mi să pari că te văd
iarăș într-aceeaș șăderi de atunci.

Închipuiești-ț, buna me prietină, un tînăr de 18 pe
19 ani, plăcut și frumos ca îngerii, sau adu-ț aminti de toati
10 frumusețile fiiului Afroditei și starea cea frumoasă în cari
l-au găsit Psihi cînd l-au văzut dormind. Inima mi să bâte,
tremuram în starea în cari mă aflam. Nu știem ci să fac.
Pentru tot binile din lume nu aș fi vroit să scap prilejul
de a-i vorovi, nu îndrăznem însă, făcînd că mă stăpîne o
15 frică. În sfîrșit, dragostea mea m-au îmbărbătat, l-am apu-
cat încet de mînă și l-am trezît, întăi s-au arătat că l-am
însăpămintat și, ca cînd i-ar fi părut rău că i-am stîrnit
somnia, dar după ci s-a uitat la mine, m-au întrebat ci ceas
esti. I-am spus, adaogînd, că m-am temut să nu răcească,
20 săzînd așa afară, mi-a mulțămît cu o dulceăță cari să potrive
cu aceea a ochilor săi, el nu să îndoie că eu eram una din
pansionirile aceștii școli și că venisăm ca să-l slujăsc. Cu
toati acestea, sau că s-au temut să nu mă obiđuiesc, sau că
25 vorbit cu politică și m-au și sărutat; mi-au zis că, dac-oi
vre să petrec un ceas cu dînsul, nu-m va păre rău. Cu toati
că dragostea ce să născusă mă îndemna, mă temem să nu mă
prindă oamenii casii.

I-am răspuns că, pentru niște pricini pe cari n-am vremi
30 de a i le tălmăci, nu pot șide mai mult cu dînsul și, cini
știi poati, de-l voi mai vide în viața me; acest cuvînt însă
l-am zis cu o adîncă suspinari.

Acest tînăr vrednic de iubit cari, după cum am aflat pe
urmă, nu s-au atins mai puțîn de figura me precum și eu
35 de a sa, m-au întrebat cu grabă de voiesc să șăd împreună cu
dînsul, adaogînd că degrabă îm va găsi o odai și va plăti
ceea ci eram datorari în casa madamii Brown.

Orișicîtă era nebunîia de a priimi o așa puneri înainte
di la un necunoscut, cari era pre tînăr pentru ca să să poată
40 cineva încredința pornirea dragostii de cari mă sîmțăm
cuprinsă nu-m da vremi a giudeca. I-am răspuns tremurînd
că mă arunc în brațele sale și mă las orbește asupra sa, ori
di esti cu curățanii, sau ba. Era cîtăva vremi di cînd, pentru

ca să scapi de întîmplările celi neplăcuti a orașului, el căuta
o fată cari să-i placă: bunul meu noroc l-au năstăvit di i-am
plăcut și îndată am și pus la cali această tîrguiri.

Planul nostru au fost ca, a doua zi la 7 ceasuri dimineața,
5 să ies din casă și să mă duc în marginea uliții undi el mă va
aștepta cu o caretă gata. I-am spus să nu dei a înțălegi că
m-au văzut, pentru niște pricini cari pe urmă i le voi spune.
După aceasta, temîndu-mă ca, prin nebăgari de samă, să
nu să strîce scoposul nostru, am fugit dinaintea sa și m-am
10 suit în odaie me, fără să fac huiet. Febi dorme încă: m-am
dizbrăcat încet și m-am pus în pat cu inima veselă și îngrijită.

În vremea aceasta, sîngură nădejdi de a-m stîmpăra focul
cîti puțîn-puțîn, mi-am împrăstiat frica. Sufletul meu era
atît de pironit la acest tînăr, cît aș fi vrut sîngili să-l vârs
15 ca să-l văd și să mă bucur ce-ar fi vrut. Viața me era a lui, m-aș
fi putut faci cu mine ce-ar fi vrut. Viața me era a lui, m-aș
fi putut socoti norocită să pot muri de o așa scumpă mînă.

Ziua aceasta, cari mi s-au părut un vac, am pitrecut-o
în niște așa cugetări. De cîte ori am vrut să mișc menuntariu
20 ceasornicului, ca cînd mîna me puté să grăbească vreme!
Mă mier cum oamenii casii nu mi-au luat sama; mai ales
la masă, cînd au venit vorbă de acest iubit muritori care
făcusă zacuscă acolé. Ah! striga tovarășițele meli, cît îi
de frumos! cît îi de plăcut, dulce și politicos! Eli s-ar fi bătut
25 de la dînsul. Las a giudeca cît îmi ațîța focul cari mă frigé
niște așa cuvinte. Cu toate aceste, tulburare în care am fost
toată ziua cu pricinuit o bună lucrare. Am dormit îndestul
de bine pâr la 5 ceasuri dimineața. Atunce m-am sculat din
așternut și m-am îmbrăcat într-o clipală de ochi, am aștep-
30 tat cu atîta nerăbdare precum și frică menuntu cel fericit
a mîntuirii mele.

La ce de pre urmă, menuntu acest atît de dulce au sosit.
Atunci, îmbărbătată de dragoste, m-am scoborît în vîrfu
degitilor și am agiuns la poartă, pe cari am deschis-o, căci
35 furasăm cheia de la Febi. Îndată ci m-am văzut în uliță,
am zărit pe îngerul păzitoriu meu ci mă aștepta. A zbura
la dînsul ca o săgeată, a sări în carită și a m-arunca în gru-
majii săi, și — mînă vezăteu: aceasta au fost una.

Un părău de lacrimi, cele mai dulci ci am vârsat în viața
40 me, au izvorît atunci din ochii mei. Inima me de abia era
în stare a puté cuprinde bucuriia ce sîmțăm de a mă vide
în brațele unui tînăr așa frumos. El mi să giura pe drum, prin
niște cuvinte pătimași, că niciodată nu-m va da pricină de

a mă căi de pasul ce au făcut. Dar, vai, nu era plecarea me
care mă făcuse să îl fac?

În câțiva minunți (căci atunci ceasurile nu era nimic
pentru mini), am ajuns la Helsea, la un vestit han. Noi am
5 făcut zăcuscă cu stăpînul casăi, cari era un bătrîn vesel,
cunoscători în așa pricină. El ne-au zîs, uitîndu-să la mini
și rîzînd, că ne poștești o mulțămire desăvîrșită. Că, pre
legea sa, noi eram tari bine potriviți: că mulți boieri și cucoani
vin în casa sa, dar că n-au văzut niciodată o părechi mai
10 frumoasă, că poati giura că eram poamă nouă, că mă arătam
atît de fragidă, atît de nevinovată și că, într-un cuvînt,
tovarășul meu era un muritori cu noroc. Acesti laude,
macar că cam groasă, mi-au foarte plăcut și am împrăstiet
frica ce avem de a mă afla sîngură în puterea noului meu
15 stăpîn. Frică la cari să împărtășă mai mult dragoste decît
rușine. Eu poftem, mă frigem de poftă: vroiem să mori
pentru ca să-i plac și însă nu știu cum nici pentru ce mă
temem de punctul cel capital a dorințelor meli celor înfocați.
Această amestecari de patimi deosăbiti, această luptă între
20 amori și între frică m-au făcut să plîng iarăș. Dumnezăilor,
cum niște așa stări sînt interisătoari pentru niște adivăraț
amorizați!

[EPIGRAME]

Trecătoriule, ia samă,
Nu te făli pre pămînt.
Socotești foarte bine
Că-i să fii pus în mormînt.

★

Ticăloasă om de lut!
Ce te bați cu gîndul mult,
C-ale lumii fericiri
Sunt păreri și năluciri!

★

Vai de tine om,
Că și treaz și în somn
Greu te chinuiești.
De nu dormi, oftezi,
Iar de dormi, visăzi
Cîte pătimești!

CHELESTINA

Chelestina, la 17 ani, era frumsăța ce întâi a Grenadii. Săracă de părinți, și clirnoamă unei mari averi, ea trăie supt epitropie unui bătrîn al ei moș, aprig și scump, acest
5 moș să numie Alonț. El să îndeletnice toată ziua a-ș număra galbenii și toată noaptea a goni serenadile cari cînta supt fereștile Chelestinii. Scoposul lui Alonțu era ca să mărite pe această bogată clirnoamă după don Enric, fiul său, cari învăța de 10 ani la Academie de la Salamanca și începusă
10 acum a talmăci pe Cornilius Nepos.

Mai toți cavalerii Grenadii iube pe Chelestina: ei nu o puté vide decît la bisărică și totdeauna bisărica la cari ea merge era plină de tinerii cei mai frumoși și mai vrednici de iubit. Dintre dînșii să deosăbe don Pedro; capitan de
15 cavalerii, fiind la vîrstă de 20 de ani, nu bogat dar de bun neam, frumos, blînd, cu duh și pre iubitori, el trăge asupra sa ochii tuturor damilor Grenadii, în vremi ci el nu să uita decît la Chelestina. Aceasta, cari pricepusă, începusă iarîș a căuta la don Pedro.

Ei au pitrecut așa două luni fără să-ș poată vorovi, zîcîndu-ș însă îndestule lucruri. În vremea aceasta, don Pedro au aflat chip a enhirisî amorezatiei sale un bilet prin cari o înștiința aceea ci ea acum știa pre bine. Mînioasa
20 Chelestină de abie l-au cetit și îndată cu defăimari l-au triimes lui don Pedro înapoi: dar cum ea ave o minunată țineri de minte, au știut scrisoare de rost, și după 8 zile i-au făcut și răspuns.

Amorezatiei noștri să iubie și îș scriia: don Pedro voie mai mult. De mult ceré voie a veni ca să vorovască la zaluzia
30 Chelestinii; așa felu este obiceiul în Ișpania unde fereștile slujăsc mai bine pentru noapte decît pentru zi: acoló să fac toate întîlnirile. La ceasul cînd ulița să află pustie, amorezatu să învălești în mantaua sa, să înarmează cu sabiia

sa și mergi, chemînd întru agiutori amoriul și noapte, cătră o zaluzie josită și încuiată pe dinlăuntru cu geamuri. Curînd geamurile să deșchid încetișor; minunata ișpanioală să arată și întrebă cu glas tremuracios de nu esti cineva pe ulița:
5 amorezatul, plin de bucurie, o încredințază: îș vorovesc încet, îș zic de o sută de ori aceleș cuvinte; giurămînturile zboară pîntre zaluzeli, sărutările trec pe giurătate; amorezatul blastămă zaluzălile: zîua să apropii... trebui să-s dispărțască... mai treci un ceas păr să-s dispărțască și,
10 în sfîrșit, să dispărțasc fără să-ș spuie o mie de lucruri înteresătoare ci ave a-ș spune.

Fereastra Chelestinii era întru o laturi, cătră o ulița proastă, mai pustie și lăcuită numai de cei mai săraci din norod. Manca ce bătrînă a lui don Pedro șide întru o casă
15 proastă, în dreptul fereștii Chelestinei. Pedro s-au dus la manca sa: „Buna me mamă, i-au zis el, mult ai suferit șăzînd întru o așa proastă casă, această uitare este vinovată din parte me și așadar, voind a-mi îndrepta greșala, îți dau un apartament în casăle meli, vino di șăz într-însul și lasă pi
20 această bună fimei plîngînd di bucurii“. Multă vremi n-au vrut, dar în sfîrșit priimești schimbul, sărutînd mînilu evlaviosului ei copil. Niciodată un împărat n-au stăpînit un pălat cu atîta bucurie încît au simțit don Pedru așăzîndu-să în căsuța maicii sali. În dreptul fereștii Chilistinii, îndată ci
25 sara viné, Chilistina s-au arătat la zaluză și s-au ținut parola. Aceste dulci întîlniri au înfocat mai mult pi acești iubitori amorizaț, curînd toati ceasurile noptăi au fost mitahirisîte a-ș vorbi și toati ceasurile zîlii a-ș scrii. În sfîrșit, ci era amîndoi în cei mai mari fericire, cel mai di pi urmă Pedru, cînd
30 fiiul lui Alonț, Enric, cari învăța di zăci ani la Academia, adusăsă pentru hotărîta lui soață o diclerată di amori latinească. Alonț alcătuia contractul nunții și zîua spre însoțire lui Enric și a Chelestinii era însămnată. Toată lume știi că întru o așa întîmplare nu esti de luat altă hotărîri decît
35 de a fugi în Portugalia; la cari s-au și hotărît. Pe lîngă aceste au mai pus la cale că sosind la Lisbona, amorezatiei întâi să vor lua și după aceea vor porni giudecată cu epitropul. Chelestina trebuia să iai împreună și o besacte cu giuvaericali pe cari maică-sa i-o lăsasă: această besacte alcătuia
40 o mari somă de bani și trebuia să facă pe amorezatie să trăiască păr la cîștigare giudecătii. Niciodată un sfat nu au fost mai cu minte alcătuit.

Nu mai era trebuință decât de a pute scăpa; și pentru aceasta era trebuință să furi cheia zaluzălii. Chelestina au catorthosît. După aceasta s-au hotărît ca a doazi la 11 ceasuri de cu sară, Pedro, după ce va pune la cali pentru cai afară

5 din târg, va veni să caute pe Chelestina, care să va scoborî pe fereastă și că vor fugi amîndoi cătră Portugaliia.

Don Pedro s-au îndeletnicit toată zîua întru a să găti; Chelestina, din parte sa, au aşăzat și au disşăzat de 20 de ori besacteluța ci era si-i întovărăşască; pe lîngă aceste, au strîns

10 și o foarte mari și frumoasă piatră de smaragd ci amoretatul său i-o didesă. Chelestina și besacteaua era gata la 8 ceasuri de cu sară și încă nu era 10 cînd don Pedro, a căruia trăsură era pe drumul Andalusiiei, vinea cu bucurie cătră ulița ce mică.

15 Cînd era să sosască, aude strigînd: agiutori! Și vedi doi oameni atacarisîți de 5 spadasîni care, înarmați cu săbii și cu beță, să slujă asupra lor; viteazul Pedro uită toate pentru ca să alergi asupra nevinovaților: el rînești pe doi din spadasîni; și gonește pe cielalți trii. Cari este înspăimîntare sa, cunoscînd în acei ci i-au izbăvit pe Enric și pe

20 tatăl său Alonțu! Tinerii cavaleri a târgului iubind pe Chelestina și, știind că Enric era să o iei, pusăsa niște spadasîni (un fel de făcători de răli pre obicinuiți în Ispaniia) și, fără vitejîia lui don Pedro, bătrînul scump și tînărul școler ar fi avut mari nevoi a scăpa din mîinile lor.

Pedro căuta a să mîntui de mulțămîrile lor; dar Enric să giura că nu-l va lăsa toată noapte. Diznădăjduitul Pedro auzisă acum bătînd 11 ceasuri. Vai! El nu știé nenorocire ci i să întîmplasă!

30 Unul din spadasîni ci fugisă trecusă cu nasul învălit în mantaua sa pe lîngă zaluzie Chelestinii. Era o noapte tari întunecoasă: nenorocita amoretată, cari deșchisăsa fereasta și aștepta pe don Pedro, au socotit că esti el, văzînd pe spadasin. Ea îi întinde mîna cu o oftare de nerăbdari și

35 bucurie; și dîndu-i besacteaua: țîni diiamanturile noastre, îi zîci ea, păr mă voi scoborî. La auzul de diiamanturi, spadasinul stă, ia besacteaua fără să zică nimic; și în vremi ce Chelestina să scoboră, fuge cu grăbiri. Giudecați de spaima Chelestinii cînd, sîngură în ulița, caută împregiur și nu vedi

40 pe acela ce îl socotisă de don Pedro! Ea socotești întăi că s-au depărtat pentru ca să nu dei vreun prepus; ea merge, să grăbești, îl caută cu ochii, îl strigă încetșor: nu vedi nimic și nimine nu răspunde. Frica o cuprinde: ea nu mai știi ci trebui

să facă. Să va întoarci ea acasă? Ieși-va din târg ca să-ducă să caute caii și oamenii lui don Pedro, ci o aștepta? Ea să îndoiești, să îngrijăști, dar tot mergi. Curînd să rătăcești pe ulița, sîngurătate, întunericul, toate înmulțasc frica

5 sa. În sfîrșit, ea întîlnești un om și îl întrebă tremurînd dac-îi departe de poarta cetății? Acest om i-o arată. Chelestina îș mai vine în sîmșiri; ea prohorisăște cu mai mult curaj, iesă din Grenada și nu află pe nimine, însă tot nu învovățăști pe amoretatul său, socotești că-l va afla mai înainte:

10 ea să depărtează, să cutremură la tot pîlcu de ciritei, strigă la tot pasul pe don Pedro; și, cu cît mergi, cu atîta să rătăcești: aceasta era parte ce dimpotrivă Portugaliiei.

În vremea aceea, don Pedro nu s-au putut mîntui de mulțămitoriu Enric și de tatăl său; fără să vroiască a-l lăsa

15 măcar un pas, l-au silit ca să vie acasă la ei. Pedro, socotind că Chelestina văzîndu-l, va afla pricina întîrzierii sale, s-au supus a-i urma. Sosăsc; Alonț aleargă în odaia nepoatii sale pentru ca să o înștiințazi de primejdie în cari au fost; el o strigă: nu răspunde nimine; întră! Zaluzie deșchisă!...

20 Strigările sale adună slugile; turburare să vestești în casă: Chelestina au fugit! Pedro, în diznădăjduire, vre îndată să alergi după dînsa: Enric, mulțămindu-i de enteresul ce are cătră nenorocire sa, vroiești a-l întovărăși piste tot locul. Dar pentru ca să fie mai siguri de a o afla, Pedro zîci: că

25 el să-s ducă pe de o parte, cînd el s-a duci pe de cealaltă. El aleargă să-și găscă oamenii; și ne mai îndoindu-să că Chelestina este pe drumu Portugaliiei, aleargă cît poate, depărtîndu-să de dînsa, în vremi ci Enric călătorești cătră Alpuxari, drumu ci Chelestina apucasă. Trista Chelestină urma drumu Alpuxarilor, întrebînd de don Pedro pe orișicine întîlne.

30 Ea au auzît după dînsa un tropot de cai; gîndul său cel întăi au fost cum cî-i don Pedro; al doilea că puté să fii călători sau tălhari: ea să abate din drum și să ascunde după niște mărăcini. Curînd vedi pe Enric trecînd, urmat de multe slugi.

35 Ea se cutremură întru această videri și temîndu-să ca să nu cadă iarîș în mîinile lui Alonț de va urma drumul cel mari, ea se întoarce și să afundă în pădure.

Alpuxarii este un lanț de munți cari mergi de la Grenada pâr la Mediterane: ei nu sînt lăcuiți decât de ciobani și plugari. Un pămînt gol și pietros, stejări sămănați încoace și încolo, riuri, cascadi huitoare și niște capri spînzurate pe vîrfu stîncilor au fost lucrurile ce s-au înfătoșat Chelestinii

întru ce dintăi ivire a zorilor zîlii. Obosîta de ostineală și

de dureri, cu picioarele zgâriete de pietri, să oprești supt o stîncă prin cari izvoră o apă limpidă. Tăcerea aceştii peştiri, priveşte ci o împregiura, sunetul cel dipărtat a unor cascadi, murmurisire acestui izvor cari căde în groapa ci îş săpasă în stîncă, toate päre că arată Chelestinii că să află singură întru o pustietate, lăsată de toată fire. Culcată pe margine acestui pîrau, unde lacrămile sale căde pe rînd, cuge-tînd la nenorocirile ci o înfricoşa, iar mai vîrtos la don Pedro, să fäle întru sine că poate îl va afla într-o zî. „Nu era el, 10 îş zice ea, pe cari l-am văzut fugînd cu giuvaierurile meli, în zădar gîndem că-l cunosc! Cum s-au putut să nu-mi spuie inima me? El mă caută, sînt încredinţată; el plînge departe de mine, şi eu voi să mori departe de dînsul!”

Cum ea zîcé aceşti cuvînte, au auzît în peştiră viersul 15 unui fluier de ţară: ea ascultă: şi curînd un glas dulce dar prost cîntă aceste cuvînte:

A amoriului dulceaţă

Un cifert de ceas numai ţine,

Dar dorul lui şi durerea

20 Toată viaţa rămîne!

Pentru cumplita Silvii

Toată cele le-am lăsat,

Şi acum necredincioasa

25 Îş ia alt amoretat!

Cit acest izvor va curge

De multi ori ea-mi zîcé,

Te voi iubi cu credinţă,

Alt amori nu voi ave,

30 Ah! izvorul n-au săcat,

Dar Silvie m-au lăsat!

A amoriului dulceaţă

Ah! un menunt numai ţine,

Iar jale sa şi durerea

Toată viaţa rămîni.¹

35 „Cine o ştie aceasta mai bine decît mine!” au strigat Chelestina ieşind din peştiră ca să vorbească cu cel ce cînta. Acesta era un tînr păsori de capre cari şide la tulpina unei răchiţi căutînd cu ochi lacrămători la apa cari şărpie pe che-triceli: în mâini ţîné un fluier, lîngă sine sta un toiag şi nişte strai învâlitate într-o piele de capră. „Păsoriule, i-au zîs

¹ Să socotească iubitul cetitori că aceste sînt stihuri alcătuite de un cioban.

Chelestina, fără îndoială te-au lăsat; fie-ţi milă de o streină pe cari asămîne o lasă şi îndreptează-mă într-aceşti munţi, la vreun sat, la vreo lăcuinţă unde să poci găsi nu odihnă, ci măcar pîne.“ „Vai! Madamă, i-au răspuns ciobanaşul, aş vre 5 din toată inima să te duc pâr la satul Gadara cari esti după aceşti stînci; dar d-ta nu vei ceri ca să mă întorc iarăş cînd vei şti că astăzi amoretata me să însoţăşte cu protivnicul meu, mă duc din aceşti munţi hotărît să nu mai viu în viaţă; şi nu mi-am luat decît fluierul, nişte strai şi pomenire binelui 10 ci am perdut.“ Aceşti puţine cuvînte au făcut să-s nască în Chelestina multe idei: „Prietine! au zîs ea ciobanaşului, tu n-ai bani, şi cînd vei ieşi din acest loc, îţi vor trebui: am cîţva galbeni pe cari îi vom împărţi, de vei voi să-mi dai hainile cari sînt într-această bocce.“ Păsoraşul priimeşti: 15 Chelestina i-au dat o duzină de galbeni; şi, după ce ciobanul i-au arătat drumul ci merge la Gadara, ea ş-au luat zîua bună de la dînsul şi au întrat în peştiră ca să-s îmbrace ciobăneşti.

Ea au ieşit cu cheptariu cel de peli de capră, cu traista, cu pălărie ce de pai cu cordeli şi mai frumoasă aşa fel decît 20 cum fusăşă împodobită cu giuvaiericale; ea au apucat drumul la sat, unde sosînd, întrebă pe ţarani de n-ari vreunul tre-buinţă de un argat. O încungiură, o paratirisăsc cu luare-aminte: fetile mai vîrtos să uită la părul ei cel galbăn şi frumos cari să învâlăua pe spinare ei, ochii ei cei dulci şi 25 strălucitori, măcar că obosiţi de lacrimi: talie ei ce suptîri, mersul său, toate le aduce merare. Nimine nu poate şti de unde vine un tînr aşa frumos. Unul zîci: ci-i vreun om mari pri-făcut; altul că esti vreun prinţip amoretat de vreo păsoriţă; şi maghistratul, cari era poeticul locului, mărturisăşte: că 30 este Apolon rînduit a veni spre a paşte oile a doua oară.

Chelestina, cari au luat numile de Marţelio, nu au întîr-ziet a-ş găsi un stăpîn. Acesta au fost bătrînul alcad¹ a satului, cel mai cinstit om a locului. Acest bun sătean curînd au luat o mare iubire asupra Chelestinii. De abia au lăsat-o el o lună 35 spre paza turmii sale şi au însărcinat-o a privighe pe casa sa; şi Marţelio îş împline datorita cu atîta blîndeţă şi credinţă, încît stăpînu şi argaţii să multăme deopotrivă. În vremi de 6 luni alcadu, cari era om piste 80 de ani, au lăsat desăvirşit stăpînire averii sale la iubitul său Marţelio: el încă să sfă-40 tuia cu dînsul asupra tuturor pricinelor ce îi aducé de giu-decat, şi niciodată alcadul nu mai fusăş atît de drept ca

¹ Giudecători.

de când era povățuit de Marțelio. Marțelio era pilda și iubire satului; blîndețile, grațiile, înțelepciunea sa îi câștiga toate inimile. „Videți, zice mamile fiilor lor, vedeți pe acest frumos Marțelio, el este de a purure cu stăpînă-său; el să îndeletnicești neconținut de a face bătrînețile sali fericite, și nu-ș lasă trebuințele ca voi, ca să umble după feti.“

Doi ani s-au pitrecut așa. Chelestina, gîndind tot la don Pedro, trimesăsă pe taină un cioban la Grenada, de cari era încredințată, ca să afle de amoretatul său, de Alonț și de Enric. Ciobanu îi adusăsă vesti că bătrînul Alonțu au murit, că Enric s-au însurat și că don Pedro de doi ani nu să arătasă pe acolô. Chelestina nu mai nădăjduie să-l vadă; și, fericită de a-ș pitreci zilile întru un sat, în sînul liniștii și a prieteșugului, să sflie a-ș obicinui inima a nu trăi decît de prieteșug, cînd bătrînul alcad, stăpînă-său, s-au bolnăvit. Marțelio au avut pentru dînsul toată purtare de grijă ce un fiu iubitori este dator a ave cătră părintile său, și bunul bătrîn l-au tratarișit iarîș ca un părinte iubitori de fii: el au murit lăsînd toată averea sa credinciosului Marțelio. Dar această diiată nu au mîngîiet pe clironom.

Tot satul au plîns pe alcadul său; după ce l-au îngropat cu mai multe lacrimi decît pombă, s-au adunat ca să aleagă pe diiadhul său. În Ișpania, unile sate au drit de a numi sîngure pe alcadul lor, adică maghistratul cari giudecă principile lor, să înștiințază de rale, oprești pe vinovați, îi cerce-tează și după aceea îi trimete la giudecătoriile celi mai mari cari, celi mai adesăori, întăresc hotărîre acestor țarani maghistrati: căci pravelili celi bune să învoiesc totdeauna cu rezonul cel prost.

Adunîndu-să, sătenii au ales într-un glas pe acel ci mortul alcad păre că li l-au arătat de urmaș. Bătrînii cu tinerii au venit în țirimonie să aducă lui Marțelio sâmnul cel de cînste: acesta era un beșșor alb. Chelestina l-au priimit; și pătrunsă pâr la suflet de arătările celi de iubire cari îi da acești buni oameni, ea au hotărît a jărtvi la fericire lor o viață rînduită întăi amoriului.

În vremi ce nou alcad să îndeletnicești cu trebile statului său, noi să ne întoarcim la nenorocitu don Pedro pe cari l-am lăsat alergînd pe drumu Portugaliei, și depărtîndu-să de aceea ci gînde să întîlnească.

El s-au dus pân la Lisvon și tot nu poate afla nimică de Chelestina, să întoarce înapoi, caută de iznoavă prin toate locurile pe unde au căutat: să duce iarăș la Lisvon și iar nu

este mai fericit. După niște trudi și necazuri zadarnice de 6 luni, încredințîndu-să că iubita sa Chelestina nu să arătasă la Grenada, au socotit că poate esti la Sevilla, unde ave rude, el aleargă la Sevilla: rudile Chelestinii purcesăsă cu flota la Mexic, el să ambarcarisăște pentru Mexico, so-săști; află pe rudile Chelestinii, dar nu află pe aceea ci căuta. Să întoarce iarîș în Ișpanie: corabia sa, bătută de furtuni, să sfărîmă cătră marginile Grenadii. Don Pedro scapă înot cu cîțva trecători; ei sosăsc la țărmuri, să suie pe munți ca să cei agiutori, și întîmplare sau amoriul îl povățuiești la Gadara.

Don Pedro și tovarășii nenorocirii sale întră în ratoșul cel întăi: ei mulțămesc ceriului că au scăpat de primejdii; și, în vremi ce sătenii cercetează nenorocire lor, unul din trecători să apucă la sfadă cu un soldat de corabii pentru o besacte ce soldatul o scăpasă și cari trecătoriul zîce că este a lui. Don Pedro, vrînd să potoali sfada, întrebă pe trecători ci era în besacte, și o deșchidi pentru ca să vadă ci cuprîndé. Ce s-au făcut el cunoscînd giuvaiericalile Chelestinii și pintre eli și piatra ace de smaragd ci el îi dasă! El au rămas un menut neclintit, le caută mai cu luari-aminte și, uitîndu-să la stăpînul lor cu ochi scînteind de mînie: „De unde ai acești giuvaieruri“, îi zîce cu un glas înfricoșat. „Ce-ți pasă, răspunde cu trufie trecătoriu, agiunge c-îs a meli.“ El vre atunci să le iei de la don Pedro, dar acesta, nemaiputîndu-să stăpîni, îl împinge, scoate sabie și îi zîce: „Vînzătoriule! Vei mărturisi păcatul tău, sau vei muri pe loc.“ Zicînd acești cuvinte, lovești pe protivnicul său cari să diiafeșăști vitejaște, dar în sfîrșit cade rănit de moarte. Toată adunare aleargă la această priveriște: împregiură pe don Pedro, îl prind, îl trag la închisoare; și hangiu îș trimete fimeia ca să chemi pe preot, în vremi ci să duce însuș la alcađu ca să-i ducă besacteaua, povestindu-i toate întîmplarile.

Care au fost mirare, bucurie, frica Chelestinii, cunoscînd diiamanturile sale și înștiințîndu-să de fapta cavaleriului închis! Îndată ea aleargă la han; preotul venisă; și bolnavul atins de îndemnările sale, au mărturisi denainte giudecătoriului că, cu doi ani mai înainte, trecînd noapte pe o uliță a Grenadii, o tînără fimeia, la o zaluzie, îi dasă besacteaua. aceea zicîndu-i să o fîie pâr ci să va scoborî; că el fugisă cu giuvaieriurile și că să roagă lui Dumnezeu să-l ierti de acest furtișag, precum și damii acia pe cari nu o cunoște. După

această povestire au murit, și Chelestina au alergat la temniță.

O, cum i să bâte inima pe drum! Ea îndoiești pașii săi: toate îi spun că don Pedro esti acel pe care va să-l vază: dar ea să temi să nu o cunoască, îș îndeasă pălărie pe ochi, să învălești în mantaua sa, și, împrenă cu un scriitori și un străjeri ce ducé un finari, să scoboară în temniță.

De abia s-au scoborît pe scări, și au cunoscut pe don Pedro. Întru această vederi, bucurie o lipsăște mai de simțirile sale: ea să razămă de zîdi; capul îi cade pe umăr și lacrimi curg pe obrajii săi. Ea le șterge și, îmbărbătîndu-să, să apropie de vinovatul închis: „Streinule, îi zice ea, prifăcîndu-ș glasul, ai ucis pe tovarășul tău... Ci te-au silit... la o așa vinovată faptă?” După acești puține cuvinte nu să mai poate sprijîni și să pune pe o piatră, acoperindu-ș fața cu mîna. „Alcadule! îi răspunde don Pedro, nu am făcut o vinovăție, aceasta era o dreptate; dar eu cei moarte, numai moarte poate sfîrși niște lungi nenorociri a căroră ticălosul pe cari l-am jărtvit au fost ce întăi pricină. Hotărăști-mă la moarte, nu mă voi apăra; mîntuiești-mă de o viață care îmi este nesuferită de cînd am pierdut sîngur binile ce îl iubem, și de cînd nu mai nădăjduiesc să aflu...” N-au sfîrșit; și buzile sale au murmurisît încet: Chelestina.

Chelestina au înlemnit auzînd numile său: nu mai poate stăpîni transportul său; să scoală și vre să meargă ca să-s arunce în brațile amoretatului său, dar înfătoșare marturilor o oprești; îș întoarce căutăturile, înădușăște suspinurile și ceri să rămîie sîngură cu vinovatul, atunce, lăsînd slobodă curgire lacrărilor sale, mergi la don Pedro; să uită la dînsul, îi întinde mîna și zîce suspinînd: „Iubești deci de-a purure pe ace ce nu trăiești decît pentru tine?...” Întru auzul acestor cuvinte, Pedro rîdică capul și nu îndrăznești a da crezari ochilor săi: „O, ceriule! tu ești? Cine-i, Chelestina me, sau un ceresc înger care au luat închipuirea sa!...” Ah, tu ești, nu mă mai îndoiesc, au strigat el, strîngîndu-o în brați și udîndu-o cu lacrimi; aceasta-i soția me, prietina me, toate nenorocirile meli s-au sfîrșit.

„Ba nu, i-au zîs Chelestina, după oareșcari tăceri, tu ești vinovat de o ucidere; și eu nu pot sfărâma lanțurile tale; dar mă voi duce de mîine în oraș să discopăr toate giudecătoriului de la cari noi atîrnăm, îi voi discoperi naștirea me,

îi voi spune nenorocirile meli; și de nu-mi va da slobozănie, voi veni ca să-mi sfîrșăsc zilele aice în temniță.”

Îndată Marțelio poroncește să scoată pe don Pedro din temnița ace de supt pămînt ca să îl puie în alta mai bună. Poartă de grijă ca să nu-i lipsască nimică: și alcadul cel iubitori, mai liniștit să întoarce acasă ca să poarte grijă de călătorie sa pe a doua zi, ce mai groaznică însă întîmplare l-au oprit de a purcede, grăbind slobozănie lui don Pedro.

Niște galeri de la Alger, carile gonie de cîteva zile corabiia lui don Pedro, sosîsă pe margine după stricare sa. Ca să nu le fie umblare în zădar, ele au hotărît a face un dezbarc noapte. Doi turciți, cari cunoște locurile, s-au însărcinat a-i duce la satul Gadara, și acești ticăloși ș-au împlinit făgăduința foarte bine. Cînd acum era un ceas pără dimineață, vremi de odihnă pentru plugari și de privegheri pentru tâlhari, să aud strigările: „La arme, la arme! Turcii omoară pe lăcuiitorii noștri! Turcii dau foc casilor noastre!” Acești triste cuvinte, spaima noptii, țipetile răniților îngrozăsc toate inimile. Fimeile tremurînd strîng pe bărbații lor la sîn, bătrînii aleargă lîngă fiii lor. Întru un menunt satul s-au aprins! Atunce, întru lumina focului să văd lucind cumplitele săbii și să văd celmalile celi albe a celor fără legi. Acești varvari, cu focul întru o mîna și în ceealaltă cu cuțitul, sfărîmă, ard ușile casilor, să aruncă pintre năruiri care încă fumega ca să caute jărtve sau prăzi și să întorc plini de sînge și de prăzi.

Unii răzbat în camara unde doi tineri însurați, cari să luasă de dimineață numai, fusăs aduși de mumile lor, mai cu grăbire dorînd a fi mulțămitori decît fericiți, amîndoi unul lîngă altul în genunchi mulțămesc ceriului că au încununat dragoste lor ce curată... Un varvar îndrăznește a pune mîinile sale celi sîngeroasă pe fricoasa soție; leagă pe nenorocitul său soț, pe cari pentru cruzîme îl lasă; și cu toate țipetile și lacrămile sale, răpești în vedere sa prețul cari nu era dat decît lui.

Alții mai cruzi poate să duc să răpească copilul cari doarme în leagînul său. Muma căruia diznădăjduită, furioasă, îl apără sîngură împotriva tuturor, nimic nu o sparie: ea să roagă, îngrozăște; în vremi ci nevinovatul prunc, apucat acum de acești tigri, îi udă cu lacrămile sale, le întinde mînușile sale și plînge ca să nu omoare pe maică-sa.

Nimic nu-i sfințit pentru acești varvari, sfărîmă ușile casii lui Dumnezău, răstoarnă dumnezăiescul pistol, ieu aurul

ci era pe sfintele moaște și calcă în picioare ciolanile sfinților... Vai! pentru ce slujăște preoților haractirul lor cel cinstit, la bătrâni părul lor cel alb, la tineri frumusăța, la prunci nevinovăție? Toți sînt jărtviți sau robiți! Și curînd
5 acest sat nu va mai fi decît o movilă de petri și de trupuri!!!

La ce întăi strigare, la cel întăi huiet, alcadul trezîndu-să să scoală, aleargă la închisoare lui don Pedro, întră și îl înștiințază de primejdii. Viteazul Pedro ceri o sabii pentru dînsul și o pavăză pentru alcadu: ia de mîină pe Chelestina,
10 îș face drum pintre tulburare și, sosînd, să întoarce la cei ce fugé. „Prietinelor! le strigă, sînteti ıspanioli și fugiți? Fugiți, lăsînd pe fimeile și copiii voștri în mîinile păgînilor?” Îi întoarce și, așăzîndu-i pe lîngă sine, le însuflă bărbăție sa și năvălești cu sabie a mîină pe un trup de turci cari viné
15 cătră dînșii: îi înfrînge, îi împrăstie și strigă: biruință! Lăcuiorii ieu iarăș curaj; vin de să împreună cu tovarășii lor. Pedro, fără să lasă pe Chelestina, îndeletnicîndu-să a o apăra cu trupul său, lovești pe varvari, îi sparii prin strigările sale, îi oboară supt lovirile sale, îngiunghe pe acei ci
20 să împotrivăsc, gonești pe cielalți din sat, ia înapoi prăzile, robii, și continești de a-i goni pentru ca să vii să stîngă focul.

Ziua începusă acum a să arăta, cînd s-au văzut viind de la orașul cari era mai aproape un trup de ostași cari tîrziu să înștiințasă de dizbarcarisire nelegiuiților; gubernătorul
25 îi povățuia: el află pe don Pedro împregiurat de fimei, de copii, de bătrîni, cari îi săruta mîinile plîngînd și îl mulțame că le-au dat pe bărbații, pe părinții, pe fiii lor. Alcadu, lîngă don Pedro, să bucura de plăcere ce dulce, văzînd iubînd pe persoana ci o iubea. Gubernătorul, înștiințîndu-să de
30 faptile lui don Pedro, l-au umplut de laude: dar Chelestina ceri să o asculte și discoperi gubernătorului denainte a tot satul adunat fire și întîmplările sale, ucidire ce au făcut don Pedro și pricinile cari o fac vrednică de iertare. Toți sătenii, pătrunși păr la lacrămi de îndurare, să aruncă la picioarele
35 gubernătorului cerînd iertare celui ci i-au mîntuit. Această iertare să dăruiești; și norocitul Pedro împrătoșa cînd pe Chelestina, cînd pe gubernătorul și pe fruntașii satului; cînd un bătrîn, ieșînd în mijloc, îi zice: „Viteazule streine! Tu ești izbăvitoriul nostru. Dar, vai! Îi să ne lipsăști de alcadul
40 nostru, și această pagubă este poate mai mare decît facire ta de bine. Îndoiești binele nostru în loc de a ne-l lua: rămîi

întu acest sat; catadecsăști-te a fi alcadul, stăpînul, prietinel nostru: cinstesti-ne, dîndu-ne voi a te iubi. Într-un oraș, mincinosul și răul cari acoló au acelaș rang cu tine, să vor socoti deopotrivă cu tine: aici, fiștece lăcuioriu cu fapți
5 bune te va ave ca pe părintile său. După Dumnezău, pe tine te vom cinsti mai mult; și în toți anii, întu această zi, bătrîni vor veni să-ți arăte pe fiii lor, zicîndu-le: iată cel ce au mîntuit pe maică-ta.“

Pedro să aruncă în grumazii bătrînului cari îi vorove
10 așa. „Așa, fiii mi, așa, frații mei, rămîi aice, nu voi trăi mai mult decît pentru Chelestina și pentru voi; dar soția me ~

DISTĂRARE ȘLICULUI

- În a Olimbului munte Iupiter singur șazănd,
 Au văzut că capu nostru n-a să mai poată purta
 O mătăhală așa mare, făcută de mucava —
 Șlicu — vreau să zic — atunce au tunat și fulgerat
- 15 Și îndată toți dumnezeii lângă ei s-au adunat.
 Minerva cea înțeleaptă, Mars cel viteaz și avan,
 Mercur, Venus cu bărbatu și Apolon aceal plăvan,
 Neptun cu-a lui furculiță, Pluton negru c-abanos,
 Țiind în mână țăpoiul c-un aer fioros.
- 10 În sfârșit, într-o clipală toată lățime atmosferii
 De dumnezei să umplură, era că nisipu mării.
 Iupiter, cu îngîmfare, barba-n mână au apucat,
 S-au uitat la adunare, au tușit, au stărnutat.
 Atunci d-un „Șă-ți fii de bine!” tot ceriul au răsunat,
- 15 De uietul acel groznic pămîntu s-au clătinat.
 Toți cu gurile căscate din acea mar-adunare
 Ce-a să fie, ce-a să iasă, aștepta cu nerăbdare.
 Mercur, șazănd într-o laturi, avînd în mână un compas
 Și măsura de cîte palme este al lui Iupiter nas.
- 20 Minerva și Prozerpina, Seres și fiica Latonii,
 Criticînd cîtu-i de mare cocu, corsetu Iunonii,
 Mai încolo șidea Febus, țîind caii dishamați,
 Și Mars, Vulcan și Venera pe lângă el aduna[ți].
 Iar vicleanu Cupidon lângă Imeneu era
- 25 Și da sfîrle piste nas, cîte putea rădica.
 Îi da tifle, îi făcea coarne și de chică îl trăgea,
 Și apoi zicea că e în șagă, dacă-l videa că plîngea.
 „Mi să pare, zice Venus, că ochiu iar ș-au mai pus
 Pe vro nouă muritoare; vrea să ne-o aducă sus,
- 30 Ca cînd îndestule aicea [nu-s:] avem și de lepădat,
 Că de cînd era mai tînăr, cu tîrișu le-au cules.”
 „Prepui, răspunde Apolo, că-i vro pricină de stat,

- Nu cumva oare titanii iar să vor fi rădicat?”
 „Vina a Șchiopului este, zice Mars c-un chip fălos,
 35 Fulgerile n-au fert bine, nu le-au lucrat sănătos.
 Am să dau un proiect astăzi lui Iupiter și să zic,
 Spre pedeapsă să-mi dea voi și cela picior să-i stric.”
 Toți au rîs d-această vorbă, și Venus rîdea mai tare,
 Vulcan, deși are flegmă, dar l-a fost scos din răbdare.
- 40 „Bătăușule, îi zice, fimei fără de minte,
 De gură sînteți prea bune și nu vă aduceți aminte
 Că ne-au ferecat în lanțuri întocmai cum să [cu]vine
 Unui dumnezei [sic] ca voi, făr de cuget și rușine.”
 Mars s-aprinde, Vulcan strigă, Venus țipă cît ce poate,
- 45 Că bărbat-o ocărăști și că e vrednic de moarte.
 Gîlceava era să înceapă, cînd iat-un lung țistuit
 I-au făcut pe toți să tacă și sfada s-au potolit.
 Fimeia cînd e sfădită cu al său amorezat
 Toată ciuda și mînia ș-o întoarce pe bărbat,
- 50 Îi tot ninge, îi tot plouă, și nimică nu-i mai placi.
 Bărbatu, văzînd furtuna, să tragi-ntr-un colț și taci,
 Să meară cari-i pricina de-i așa de mînioasă,
 De suspină și oftează, de răstoarnă tot în casă,
 Stă să-și aducă aminte nu cumva i-au zis ceva
- 55 Și deși în gînd nu-i vine vro întîmplare așa,
 „Poate oi fi urlat zice, dar să vedi cî-s greșit,
 Fimeia ari dreptate și cu rezon s-au pornit.”
 Pe urmă cu amorezul, dacă iar s-au împăcat,
 Îi tot chef, tot voi bună și bărbatu încîntat
- 60 Își laudă fericire, lui Dumnezeu mulțămestii
 Că i-au dat așa soție cari hojma îl iubești.
 Să împărțisă în grupuri, să făcusă tot părechi,
 Făcea feliori de proiecturi, își șopotea la urechi.
 Și la capitele noastre aminte bine luînd,
- 65 Iupiter deschide gura și îndată toți tăcură,
 Nu s-aude nici a muștii macar o bîzîitură.
 „Dumnezei, dumnezeiță, ai noștri supuși și fii,
 Ce de toate n-aveți teamă, ce sînteți pururea vii,
 V-am adunat pe toți astăzi ca să vă cerem un sfat,
- 70 Ce să facem unii nații ce, pentru a lui păcat,
 S-au fost osîndit de soartă de un veac întreg trecut
 Să poarte pe cap o povoară ce nu s-au mai auzit.
 O mahină umflată, mare, pe care șlic o numesc,
 Nu pot găsi în cer lucru să v-o asămăluiesc.
- 75 Își aduci cu a lumii glob ceva la rătunzire

Și de-aș vrea pentru plăceri să vă fac o potrivire,
 Când pe creștitul Ecatii se puni cît o planetă
 Și-o întunecă de-i eclips, așa are o plăcintă
 Și el pe vîrfu său pusă, cînd mai mică, cînd mai mare,
 80 După chef și după crieri poartă fieștecari,
 Și altele iar au bortă și apoi cu păr îmbrăcat.
 Cupidon iasă și zice: „Cunosc cest lucru ciudat;
 Mă dusesem la o fată în săptămîna trecută,
 Și pe furiș, vrînd să intru, mă-mpedic de-un șlic deodată,
 85 El s-au dat de-a rotogolu și ca Iho răsuna
 Și apoi întorsă gura și la mine să uita.
 Gîndem că este vro fiară și că vrea să mă mănînce.
 Am și plecat-o la fugă, tot îmi părea că mă agiunge,
 De abia sosind în ceriuri, ceva m-am mai răsufat,
 90 Dar de frica mea cea mare pînă în ziu-am tremurat.“
 Pluton atuncea să scoală, să-nchină la adunari,
 Pe lîngă el să răsufle un duh, o de moarte boare.
 „Părinte a omenirii ș-a dumnezeilor toți,
 Zice, tu, ce-a tuturoră sorți într-a ta dreaptă porți,
 95 Primești cu umilță, să supui l-a ta mărire
 A iadului jăluire și a mea nedumerire.
 Mahina această mare, ce șlic o ați botezat,
 Cînd să-ntîmple ca să vie la iad pentru vrun păcat,
 Pe a Tartarului poartă s-încapă nu-i cu puțință.
 100 Deci, văzînd eu acest lucru, găsise de cuviință
 Poarta să să mai lărgească și smetul de cheltuială
 Acuma să și făcusă și am fost în socoteală
 Să poruncesc pentru meșteri, dar Minos luînd aminte
 Că trebuiesc some mari, rezon mi-a pus înaintea
 105 Că finanțale se află într-o stare de jălit,
 Pentru că întîmplări multe și piste iad au venit.
 (Minos este controloru împărăției mele,
 El sloboade, el primești, el ține la socoteli.)
 Au trebuit să mă las. Pe urmă am mai poronci
 110 Că nime cu șlicu-n cap să nu fii în iad primit.
 Dar însă și la aceasta Radamant să-mpotrivesți,
 Zicîndu-mi că acest lucru de pravilă să oprești;
 Căci în iad după căciulă giudecăm pe fiștecare;
 Pe-acel cu căciulă mare îl chinuim și mai tare.“
 115 Cupidon atunci se pleacă la urechea lui Febus,
 Zice: „Vai de cei cu șlice, dac-așa pravil-au pus.
 Mă rog, dă o hotărîre: ori șlicu să nu mai fie,
 Sau cu astfel de căciulă în iad de acum să vie.

Iar, de esti să stric poarta, atuncea puni la cali
 120 Să mi se sloboadă o somă din visteriile tale.“
 Iupiter să cam zbîrcești, căci, măcar că dumnezeu,
 Dar a scoate bani din pungă, îi părea foarte cu greu.
 Ș-adevărat de cînd lumea bani cineva a tot ceri
 E lucru prost, de rău ton, cari aduci neplăceri.
 125 Prin această oricine arată că n-are învățătură,
 Că neștiind ce să zică, numai bani îi ias din gură.
 Eu ca creditorii breaslă mai ră să fie nu crez,
 Căci îi destul p-unu numai dintre d[umnea]lor să vez.
 Îndată chefu să duci și buzile în gios lași,
 130 Și-apoi începi pin odai a te primbla cu mari pași,
 Îți muncești mintea să poată vrun nou mijloc iscodi
 Ce să-i mai pui înainte, să-l poți din casă urni.
 N-am bani, mă rog, mai așteaptă, îi un metod tari prost,
 Breasla ce creditoarească îl știi acum de rost,
 135 Ametăști fantazia, poezia le sfeclești,
 Căci nu faci haz de stihuri, numai bani strigă, răcnește.
 Să mă ierte cetitorii, c-am ieșit din șiru meu,
 Dar să îl mai spui o dată acestor îndărăptnici vreu
 Că nu-i frumos, nu-i cu cale, cît or trăi să tot cei,
 140 Mai aștepti pe datornici, cînd or avea să le dei.
 Sfîrșind, Pluton gios să pune,
 Deci el lasă lucru baltă, să-ntoarci spre toți și zice...
 Iupiter atuncea zice:
 „Acel scopos pentru cari v-am fost adunat aice
 145 Esti să să hotărască astăzi a șlicului soartă,
 Să să dizlege pedeapsa norodului care-l poartă
 Și șlicul să să arunce în Oceanu cel lat.
 Pomenire lui să pei“. „Eu îl primesc nenecat,
 Zice bătrînul Neptun, din el un caic mi-oi face.“
 150 „Ai caice“, Vulcan strigă, „mai bine adă-l încoace,
 Căci am de foi trebuință, din el niște foi prea bune“,
 Iară Mars, îi taie vorba, nu-l lasă mai mult a spune:
 „Eu l-am fost chitit că-i bun drept pavază să slujască,
 Căci apără mîna stîngă și poate să-ngrozască
 155 Pe dușmani cu a sa formă; socotînța mea-i așa.“
 Iupiter în îndoială cui să-l dei să afla.
 Plecîndu-să la urechi, Iunona nu-ș ce i-au zis
 Pentru șlic. Am aflat..... Iupiter tar-au ris.

URIAȘUL DACIEI

Eu sînt născut, ostașe; în Dacia mănoasă,
Unde odinioară moșii mei lăcuia,
Ei nu mai sînt acuma! numai ale lor oasă
Și naltele morminte să mai văd înc-în ea!

5 Acolo eu lumina văzui înflăia dată.
Cum m-am născut, îndată tatăl meu m-a luat
În vînoasele-i brațe, și la marea înghețată
M-a dus de m-a scăldat.

Tatăl meu p-acea vreme era vîrtos și tare,
10 Slăbi însă acuma, căci a îmbătrînit
Și desrădăcinează cu anevoie mare
Stejarul ca să-l facă un băț de sprijinit.

Eu acum îi țiu locul, eu am armele sale,
Baltagul lui cel mare, arcul cel ostășesc;
15 Eu, care stînd pe munte, picioarele pe vale
Îmi pui de m-odihnesc.

Cînd eram copilandru, mergeam adeseori
P-a Carpaților vîrfuri, pe Pion mă suiam,
Capul meu ca un munte, îmi făcea drum prin nori
20 Și cu a mea suflare fulgerile stingeam.

Atuncea iubeam foarte să merg la vînătoare,
Ursu-n brațele mele, înădușit murea;
Prindeam în fugă cerbii, ciutele, căprioare
Asta mă mulțumea.

25 Și apoi în deseară mă răcoream în mare
În spumatele-i valuri bucuroș mă scăldam
Călăream pe balene, și cu a mele picioare
Ale ei line unde păn în fund turburam.

Dar acum ieste jocuri nu îmi mai sînt placute,
30 Astăzi iubesc războiul, sîngele, foc, omor,
Taberile ostășiii, uciderile crunte,
Chinul celor ce mor.

Cînd s-începe războiul, mă trag și de departe
Cum se lupt între dînșii cu liniște privesc;
35 Și de cumva îmi pare c-are dreptul o parte,
Pe loc în ajutoru-i furios năvălesc;

Și ca secerătorul în spicele aurite,
Ca trăsnetul d-odată într-înșii năbușesc;
A lor pavezi și arme, a lor zale oțelite
40 Cu pumnul le turtesc.

Umblu gol totdeauna, pentru c-a mea virtute
Rîde d-ostașii voștri cei cu fer îmbrăcați,
Port numai două sulți din doi fraseni făcute
Și ast coif ce-l trag lesne zece boi înjuțați.

45 Nu-mi poate sta-mprotivă orice tare cătate,
Iau turnurile-n brațe și în șanțuri le obor,
Cu ruinele umplu pînă în vîrf pe toate
Ș-apoi întru ușor.

Daca-n drumu-mi vro apă să-ntîmplă ca să fie
50 O trec fără să bag seamă de mare ori mic pîrău,
Căci pînă la brîu Istrul abia poate să-mi vie;
Tirasul la genuche — și trec în drumul meu.

Cînd îmi va sosi moartea, ostașe, să luați
Trupul meu și cu cinste să-l puneți în pămînt,
55 Călătorului pacinic în urmă s-arătați
Ce munte mi-e mormînt!

DERVIŞUL

Robilor, depărtați-vă-n laturi! Ghiaurilor, tremurați!
Cădeți la pământ cu toții și genuchile plecați!
Căci iată trece Ali-Paşa.

C-o cabaniță bogată, vizirul este mbrăcat
5 Și d-arnăuți nalți ca munții împregiur încungiuat,
Norodul strigă: maşala!

Iat-un bătrîn derviş gîrbov prin norod își face loc,
Merge la Ali d-a dreptul și-i ia calul de dîrlog,
Ş-apoi acest fel îi grăi:

10 „O, tu, înalte vizire, lumina lui Mahomet!
Tu ce ții topuz în mîină și şezi întîi în devlet,
Vestite Ali Tepeleni!

Tu ce-ai nume așa mare, umbră a lui padeşah,
Care stăpînește lumea și e umbra lui Alah,
15 Lui Dumnezeu adevărat;

Ca să-ți spui un lucru mare pînă aicea am venit,
Pe care pîn acum nimeni a ți-l zice n-a-ndrăznit:
Ești un cîine ş-un blestemat!

Făclia-ngropării tale a-nceput a lumina,
20 O moarte cumplit-amară plutește d-asupra ta,
Ca un năluc înfricoşat.

Tu ce te adăpi cu lacrimi și-n sînge te tăvăleşti,
Care îți zidești seraie cu ciolane omenești,
Ceasul ți s-a apropiat.

25 Capul tău cel fărdelege în Ianina va cădea,
Norodul pe care-l sfîșii, vesel, rîzînd, va vedea
Mormîntul ce ți s-a gătit.

Și în iadul de a şaptea subt copaciul lui Seggin,
Va sta ferecat în lanțuri de durere și de chin
30 Sufletul tău afurisit.

Iar lîngă tine un demon nencetat îți va citi
Izvodul jărtvelor cite mînia ta omori,
Și tu de vei vedea curat

Urite și sîngerînde înainte-ți dăntuind
35 Și înfruntîndu-ți păcatul și aminte-ți aducînd
De muncile care le ai dat.

Acestea-i să le tragi toate fără să-ți poat-ajuta
Flota ta ce numeroasă, tunul din cetatea ta
Și toată oastea cîtă ai,

40 Măcar de ți-ai schimba nume precum jidovul spurcat
Ca să-nşăli îngerul negru în seama cărui ești dat
Pentru ca să poți întra în rai.“

Ali avea lîngă dînsul o sabie, un iatagan,
Trei pistoale, o carabină ce tuna ca un vulcan,
45 C-a face zvon toți gîndea:

Dar el, după o gîndire, către derviş s-a zîmbit,
Și să-l îmbrace cu blană îndată au poruncit,
Și apoi bun bacşiş să-i dea.

CÎRJALIUL

Cîrjaliul era de neam bulgar. În limba turcească *cîrjali* însemnează brav, îndrăzneț, adevăratul lui nume nu îl știu.

Cîrjaliul cu faptele lui adusese groaza în toată Moldavia.

5 Pentru ca să dau oarecare idee de el, voi povesti una din izbîndele lui. Într-o noapte el și arnăutul Mihalache au năpădit amîndoi pe un sat bulgăresc. L-au ars, puind foc de ambe capetile, și au început a umbla din colibă în colibă. Cîrjaliul tăia și Mihalache prăda, amîndoi striga: Cîrjali! Cîrjali!

10 Sătenii da om piste om.
Cînd Alexandru Ipsilant proclamă revoluția și începu a-și aduna oaste, Cîrjaliul îi aduse și el cîțiva vechi d-ai săi camarazi. Adevăratul scop a Eteriei, lor le era neștiut, dar războiul le înfățișa prilejul de a se îmbogăți cu cheltuiala

15 turcilor și poate și a moldavilor — și aceasta lor le părea destul de înțeles.

Alexandru Ipsilant era brav personalic, dar nu avea însușirile trebuitoare pentru rolul de care se apucase cu atîta foc și atîta nesocotință. El nu se putea învoi cu oamenii cu

20 care era silit a comanda. Ei nu avea către dînsul nici stimă, nici încredințare.

După nenorocita bătăie, unde a perit floarea junimei grecești, Iordache Olimbioti l-a sfătuit să se depărteze, și a luat el locul lui. Ipsilant fugi în hotarile Austriei și de acolo

25 trimise blestemurile sale acelor oameni pe care el îi numea slugi, fricoși și nevrednici. Însă cea mai mare parte din acești fricoși și nevrednici a perit în zidurile mănăstirei Secu sau pe țarmul Prutului, apărîndu-să disperat împotriva unui neprietin înzecit de tare.

30 Cîrjaliul se afla în batalioanele lui Gheorghe Cantacuzin, pentru care se poate repeta tot acele ce s-au zis de Ipsilant. În ajunul bătăii de la Sculeni, Cantacuzin ceru la guvernul rusesc voie să intre în carantina noastră. Oștile lui rămaseră

fără comandir; dar Cîrjaliul, Sofiano, Contoguni și ceilalți n-avea trebuință de comandir.

Pare-mi-se că bătăia Sculenilor nimeni n-a descris-o în tot atingătorul ei adevăr. Să-și închipuiască cineva 700
5 arnăuți, albanezi, greci, bulgari și de tot soiul, neavînd nici o idee de arta războiului, și înapoindu-se întru vederea a 15 mii călărime turcească. Această ceată s-a lipit de malul Prutului, și a așăzat înaintea lor două tunurile aflate la Iași în Curtea domnească, cu care împuşca la ospete și țere-
10 monii. Turcii ar fi voit să se slujască cu cartușe, dar n-au cutezat fără voia guvernului rusesc: cartușele negreșit ar fi trecut în partea noastră. Șeful carantinei (mort acum), patruzeci de ani slujind în slujba oștenească, de cînd era nu auzise șuieratul gloanțelor; dar aicea Dumnezeu l-a miluit
15 să-l auză: cîteva au bîzîit pe la urechile lui. Moșneagul să făcu foc de mînie, și ocări pentru aceasta pe maiorul unui reghement de vînători ce se afla la carantină. maiorul, neștiind ce să facă, a alergat la rîul pe malul cărui să hereța delibașii și i-a amerințat cu degitul. Delibașii, văzînd aceasta,
20 s-au întors și au fugit, și după ei tot corpul turcesc. Maiorul ce i-a îngrozit cu degitul, se numea Horcevski. Nu știu ce să va fi făcut.

A doua zi însă, turcii au atacat pe eteriști, necutezînd a întrebuița nici cartușe, nici boambe, s-au hotărît împotriva
25 obiceiului lor să se slujască cu arma albă. Lupta fu ferbinte, se dumica cu iataganile; în partea turcilor se văzură suliți, lucru ce pîn atunci ei nu avea; acele suliți era rusești: Zapo-rojani se oștea în rîndurile lor. Eteriștii, după hotărîrea împăratului nostru, putea trece Prutul ca să scape în carantina
30 noastră. Ei începură a trece. Contoguni și Sofiano au rămas cei de pe urmă pe malul turcesc. Cîrjaliul, ce să rănise de cu seara, era acum în carantină. Contoguni, fiind foarte gros, se rani de o suliță în pîntece. El c-o mîină a ridicat sabia, cu cealaltă a apucat sulița dușmănească, a înfipt-o în el
35 mai adînc, și prin acest chip a putut ajunge cu sabia pe uci-gașul său și împreună cu el a căzut.

Tot se sfîrși. Turcii rămaseră biruitori. Moldavia se curăți, ca la 600 arnăuți se împrăștiară prin Besarabia; nevăzînd nici un chip de a se hrăni, toți au fost datori Rusiei pentru ocrotirea ce le a arătat. Ei trăia nedetelnici și nedesfrînați; totdeauna îi putea vedea cineva în cafenelile semi-turcești ale Besarabiei, cu ciubuce lungi în gură, sorbind din felegene spuma cafelii. Înfiratile lor peptare și ascuțiții iminei roși

începea a se învechi; dar încanafatele lor fesuri tot atârna încă pe o ureche și iataganile și pistoalele lor străluceau pe jumătate ieșite din latele lor cingători. Nimeni nu se jăluia de dînșii, și nici nu era de gândit că acești ticniți săraci erau cei mai vestiți hoți ai Moldaviei, tovaroșii groaznicului Cîrjaliu; și că el însuși era între dînșii.

Pașa, ocîrmuitor din Iași, află de aceasta și, pe temeiul așezămintelor de pace, ceru de la Ocîrmuirea rusească redarea tîlharilor. Poliția făcu cercetări, și aflînd că Cîrjaliul era cu adevărat în Chișinău, îl prinsă în casa unui călugăr, fugit într-o seară, cînd cina în întunec cu șapte camarazi ai săi.

Cîrjaliul fu pus sub caraul. El nu tăgădui adevărul și se numi îndată, „Însă — adăogă — din ceasul ce am trecut Prutul nu m-am atins nici de un păr de avere streină; n-am strîmbătăit nici pe cel mai prost țigan. Pentru turci, pentru moldavi, pentru valahi, cu adevărat sînt tîlhar, dar pentru ruși sînt oaspe. Cînd Sofiano, sfîrșind toate cartușele lui a venit la noi, la carantină, ca să adune de pe la răniți, pentru cele de apoi încărcături, bumbi, cuie, lanțuțe și mîner de iatagane, eu i-am dat douăzeci beșlii ce aveam și am rămas fără bani, știe Dumnezeu că eu, Cîrjaliul, trăiesc cu milostenia! Apoi pentru ce rușii mă dau acum la dușmanii mei?” Zicînd aceste, Cîrjaliul tăcu, așteptînd în liniște hotărîrea soartei lui.

Nu așteptă mult. Gubernul, nefiind dator a privi pe tîlhari despre partea romantică, și încredințat de dreptatea cererii, porunci să trimeată pe Cîrjaliul la Iași.

Un om de duh și de inimă, atunci tînar necunoscut, împiegat (cinovnic), care acum ține un însemnat post, îndată mi-a descris călătoria lui.

La poarta închisorii sta căruța de poștă... (Poate că nu știți ce este căruța; asta e o mică trăsură împletită, la care nu demult încă, obicinuia a înhama cîte șase sau opt cai. Un moldavean mustăcios, cu cușma flocoasă de oaie în cap, călare pe unul din ei, din minut în minut chiuie și plesnește cu biciușca, și căluții lui merg destul de iute. Dacă vrutul din ei stă de osteneală, el îl deshamă suduind grozav, și îl lasă pe drum, fără a se mai griji de soarta lui. La întoarcere e sigur că-l va găsi la acelaș loc, pascănd în ticnă iarba verde. Adeseori se întîmplă că drumețul ce pleca de la o stanță cu opt cai ajungea la cealaltă cu doi. Așa era cu vreo cincisprezece ani mai în urmă. Acum însă în rusita Besarabie s-a așezat înhămătura rusească și trăsuri rusești.)

O așa trăsură sta la poarta temniții la anul 1821 pe la sfîrșitul lunei lui septembrie. Jidoavce, foșnind cu pantofii cu mînece atîrnate, arnauți cu ferfenițoasa și pitoreasca lor îmbrăcăminte, frumoasele moldavence cu oacheșii lor copii în brațe, încunjura căruța. Bărbații tăcea, femeile cu o ferbinte nerăbdare aștepta ceva.

Poarta s-a deschis, și cîțiva ofițeri de poliție au ieșit în uliță; după dînșii doi soldați aducea pe Cîrjaliul în obezi.

El semăna ca la treizeci ani. Trăsurile smolitei lui fețe era regulate dar groase. El era nalt, lat în spete, și de obște în el se închipuia o neobicinuită putere firească; o cealma pestriță îi înfășura d-a curmezișul capul; o cingătoare lată împrejura talia lui suptire; o dulamă de postav gros, vînat, creții înguști a cămășii, ce-i cădea mai sus de genuchi, și frumoșii iminii alcătuia restul îmbrăcăminteii lui. Chipul său era fudul și lin.

Unul din împiegați, bătrîn, roșu la față, îmbrăcat c-o uniformă numai urzeala, la care spînzura trei bumbi, agățată de o bucată de carne ce îi ținea loc de nas, ochilarii săi de madem, desfășură o hîrtie și plecîndu-să, începu a ceti în limba moldovenească. Din cînd în cînd să uita trufaș la legatul Cîrjaliu, pe care, cum se vede, îl privea hîrtia. Cîrjaliul îl asculta cu luare-aminte. Împiegatul sfîrșind citirea, strînse hîrtia, strigă la norod să se dea în lături — și porunci să se apropie căruța. Atunci Cîrjaliul s-a întors spre dînsul și i-a zis cîteva vorbe în limba moldovenească; glasul lui tremura; fața i se schimbă, plînse și se aruncă la picioarele împiegatului polițienesc, făcînd să răsune lanțurile lui. Polițianul spăriindu-să, s-a înapoiat cu frică; soldații vrură să-l ridice, dar el să sculă singur, își ridică lanțurile, să sui în căruța și strigă: „Aide!” Jandarmul s-a pus lîngă el, moldaveanul a plesnit din biciușcă, și căruța a plecat.

— Ce ț-a spus Cîrjaliul? întrebă tînarul împiegat pe polițian.

— El, vezi dumneata, m-a rugat îi răspunse zîmbind polițianul, să am în grijire de femeia și de copiii lui, care lăcuiesc într-un sat bulgăresc nu departe de Chilia. El să temea vezi dumneata, să nu pătimească și ei pentru dînsul; oameni fără socoteală, vezi dumneata.

Povestirea tînarului împiegat mult m-a atins. Îmi era milă de bietul Cîrjaliu, multă vreme nu am știut nimica de soarta lui. După trecere a cîțiva ani, m-am mai întîlnit cu tînarul împiegat, ne am luat la vorbă de cele trecute; dar

prietinul dumitale, Cîrjaliul, nu știi ce s-a făcut cu el? am întrebat.

— Cum să nu știu, mi-a răspuns, și îmi spuse acestea:

Cîrjaliul adus la Iași, s-a înfățișat la pașa care l-a judecat
5 să-l puie în țepă; iar execuția s-a lăsat pînă la o sărbătoare.
Pînă atunci l-au pus la opreală.

Pe închisul îl străjuia șapte turci, oameni simpli și, în suflitul lor, tîlhari ca și Cîrjaliul; ei îl stima și după obiceiul Orientului, asculta minunatele lui povești.

10 Între păzitori și păzit s-a întemeiat o strînsă legătură; într-o zi Cîrjaliul le au zis:

— Frați, ceasul meu e aproape; nimeni nu scapă de ceea ce-i este scris, curînd o să mă despart de voi, aș voi să vă las o pomenire despre mine.

15 Turcii au lungit urechele.

— Frați! a urmat Cîrjaliul, sînt trei ani, cînd tîlhăream cu răposatul Mihalache, am îngropat în cîmp, nu departe de Iași, o căldare cu galbeni. Acum să cunoaște că nici eu, nici el, n-o să avem parte de astă comoară, așadar, luați-o voi și
20 o împărțiți frățeste.

Turcii puțin de nu și-au ieșit din minți, au început a vorbi cum ar putea să găsească scumpul acela loc, și au încheiat ca Cîrjaliul să li-l arate.

Înnoptă, turcii au scos obezile din picioarele închisului,
25 i-au legat mîinile cu o frînghie și s-au dus cu el afară din oraș.

Cîrjaliul îi tot ducea, țîind o direcție, dintr-o vale în alta, au mers mult, în sfîrșit Cîrjaliul stătu lîngă o piatră mare, măsură doisprezece pași, bătu cu piciorul și zise: „Aici.“

30 Turcii s-au așezat, patru au scos iataganile și au început a săpa, trei au rămas de pază. Cîrjaliul s-a pus pe piatră și privea la lucrul lor.

— Ei, ce? N-ați mai ajuns? întreba el.

— Încă nu, răspund turcii, și săpa încît curgea dupe ei sudoarea șiroi.

35 Cîrjaliul începu a arăta nerăbdare.

— Ce oameni mîngosiți! zise, nici niște pămînt nu știu săpa cum să cade! Eu aș fi isprăvit în două minute. Băieți, deslegați-mi mîinile și îmi dați un iatagan.

Turcii s-au gîndit și s-au pus la sfat. Ce! — au hotărît
40 ei — hai să-i deslegăm mîinile și să-i dăm un iatagan. El e unul, noi sîntem șapte. Și turcii i-au deslegat mîinile, și i-au dat un iatagan.

Iată, deci, în sfîrșit, Cîrjaliul slobod și înarmat. Ce-a trebuit el să simță!... El s-a pus la săpat cu hărnicie, strajerii îi ajuta... deodată el izbește cu iataganul într-unul din ei, și lăsînd ferul înfipt în sînul lui, îi smicește din cingătoare amîndouă pistoalele. Ceilalți șase, văzînd pe Cîrjaliul înarmat cu două pistoale, au rupt-o da fugă.

Cîrjaliul acum tîlhărește împrejurul Iașului. Nu de mult a scris el domnului, cerînd de la dînsul cinci mii lei, și amărînd, dacă nu i se vor da, că va arde Iașul și va ajunge
10 pînă la domnul.

Cinci mii lei i s-au trimis.

Cum vă pare Cîrjaliul?

Cîrjaliul, creat de d. Pușkin a fi un tîlhar à la Salvator Rosa, a fost din împrôtvă un hoț foarte nepoetic. Dacă a cerut cinci mii lei (de care
15 mă îndoiesc), și mai ales de i s-au dat (care nu crez), nu știu. Știu atît, că groaznicul Cîrjaliul care scăpase de țepa turcească, nu scăpă de spînzurătoarea moldavenească, unde se sfîrși foarte prozaicește la 1824.

Impresii de călătorii

I

WERNER STAUFFACHER

Albert de Austria, care era din casa de Habsburg, ajunsese la tronul imperial la 1298. La epoha suirei sale, nu se afla în Elveția nici asociație, nici cantoane, nici dietă. Cît pentru împăratul, el stăpînea numai în mijlocul acestor țări, cu titlul de șef a contelor de Habsburg, o mare cîtime de orașe, cetăți și pămînturi, care fac astăzi parte din cantoanele de Zurich, Lucerna, Zug, Argovia ș.a. Ceilalți, care stăpînea rămășița țării, era contii de Savoia, de Neuschatel și de Rapperschwyl.

Ar fi greu a face istoria individuală a acestei nobilimi bogate, desfrîmate și turburative, pururea în război și în desfătări, storcînd sîngele și aurul supușilor săi și coperind toată culmea dealurilor cu turnuri și cetăți, de unde ca niște vulturi din cuibul lor, se slobozea în cîmpie ca să răpească obiectul dorinței lor, cu care se înturna de îl punea în siguranție în dosul zidurilor castelelor lor. Și să nu socolă cineva că numai mireni singuri făcea astfel de jăfuiri; nu. Puternicii episcopi de Bala, Constanța, Cuara și Lauzana trăia tot de asemenea, și bogați abați de Saint-Gales și de Ensielden urma pilda șefilor lor îmmitrați, precum și mica nobilime pe acea a marilor baroni.

În mijlocul astei țări pline de robi și de împilători, trei mici cotune rămăseseră slobode; aceste era: Uri, Schwitz și Unterwald, care de la 1291, prevăzînd zilele nenorocirei și primejdioasele împrejurări ascunse în vremea viitoare, se adunaseră și să îndatoriră a-și apăra împreună, împotriva oricărui, persoanele lor, familiile lor, averile lor și a se ajuta la o asemenea întîmplare prin sfaturi și prin arme. Această alianță le a fost dată de Eidgenossen¹, adică legați prin jurămînt. Albert, îngrijit de acest întîi semn împotrivic, vru a-i sili să se lasă de protecția împăratului, singurului

¹ Ugonoți.

lor suzeran, și să se supuie d-a dreptul la aceea a contilor de Habsburg, pentru ca, dacă vreunul din fiii săi n-ar fi ales la tronul roman după el, să aibă suveranitatea acestor țări, care, fără aceasta, scăpa de a mai fi a nobilei case ducelor de Austria.

Dar, Uri, Schwitz, și Unterwald văzuse de ajuns ce strașnice tîlhării se făcea împrejurul lor, ca să se înșale de o astfel de propunere. Nu au priimit deci propunerile ce li s-au făcut la 1305 prin deputații lui Albert și s-au rugat să nu-i lipsească de protecția împăratului domnitor sau, după espresia obicinuită în acea vreme, să nu-i despartă de imperiu.

Albert le a trimis răspuns că dorința sa era de a-i adopta ca pe niște fii ai rigalei sale familii, făgădui feude celor mai de frunte cetățeni ai lor, și vorbi că va face cîte zece cavaleri de cantoane. Însă acești bătrîni munteani au răspuns că aceea care ei cerea, era paza vechilor lor drepturi, iar nu favoruri nouă. Atunci Albert, văzînd că nu poate face nimic acestor oameni prin corupție, vru să vază ce li să va putea face prin tiranie; așadar le a trimis doi bailifi (vechili) austriani, a căror caracter despotic și pornit îl cunoștea; aceștia era Hermann Guessler de Brouneig și cavalerul Berlinguer de Landenberg. Nuoii bailifi să așazară pe însuși pămîntul confederațiilor, lucru ce acei de mai naintea lor nu cutezase a face: Landenberg pusă stăpînire pe castelul rigal de Sarnen, în Unterwaldul de sus; și Guessler, negăsînd lăcaș vrednic, el în sāraca țara ce-i venisă în parte, zidi cetate, căria fi dete nume de jugul de Uri: îndată apoi începu a se pune în lucrare planul lui Albert care nădăjduia că, prin tirania asta, va hotărî pe confederați a se deslîpi ei însuși de imperiu și a se pune sub protecția casei de Austria. Prin urmare, dașdiile s-au adaos, cele mai mici greșeli fură pedepsite prin mari globiri, și lăcuitorii tratați cu mîndrie și dispreț.

Într-o zi, Hermann Guessler, mergînd prin cantonul de Schwitz, să opri înaintea unei case pe care o isprăvea de zidit, și care era a lui Werner Stauffacher. — Nu e rușine, zice el adresîndu-se la scutierul (écuyer) ce-l urma, că niște ticăloși servi (serfs) zidesc așa case, cînd colibele sînt încă prea bune pentru ei? — Las să o sîrșască, stăpîne, răspunse scutierul; și cînd va fi gata, vom pune să sape de-asupra ușii armăturile casei de Habsburg și vom vedea dacă stăpînul va avea obrăznicia să zică că e a lui. — Bine zici, zise Guessler; și, dînd pinteni calului, trecu înainte. Femeia lui Werner Stauffacher

era pe pragul ușii, ea auzi această vorbire și dete îndată poruncă lucrătorilor să-și lasă lucrul și să se ducă pe acasă. Toți s-au dus.

Cînd Werner Stauffacher să întoarse, văzu cu mirare casa singură și întrebă pe femeia sa pentru ce se duseseră lucrătorii și cine le a fost dat poruncă.

— Eu, răspunse ea.

— Și pentru ce, nevastă?

— Pentru că o colibă e tot ce trebuie la vasali și la robi.

10 Werner oftă și intră în casă. Îi era foame și sete: se aștepta să găsească prînzul gata. Se pusă la masă; femeia lui îi dete pîine și apă și să pusă lîngă el.

— Dar ori s-a sfîrșit vinul din pivniță, caprile pă munte și peștele în lac? zise Werner.

15 — Trebuie a ști trăi după starea sa; pîinea și apa sînt mîncarea vasalilor și a robilor.

Werner încreți sprincenile, mîncă pîinea și bău apa.

Noaptea sosind, se culcară. Pîn a nu adormi, Werner vru să îmbrătoșeze pe nevasta sa, ea îl împinse.

20 — Pentru ce mă împingi, nevastă? zisă Werner.

— Pentru că vasalii și robii nu trebuie să dorească a da viață la copii ce vor fi vasali și robi, ca și părinții lor.

Werner sări din pat, se îmbracă în tăcere, luă de pe părete o lungă sabie, o aruncă pe umăr și ieși fără să zică un cuvînt macar.

Posomorît și gînditor, mersă pînă la Brunnen. Sosind acolo, se tocmi cu niște pescari, trecu lacul, ajunse cu două ceasuri pîn în ziuă la Attinghausen și mersă de bătu la casa lui Walter Furst, socrul său. Bătrînul îi deschise însuși și deși să miră de a vedea pe ginerele său la un așa ceas, nu-l întrebă de pricina vizitei sale, dar dete poruncă unui argat s-aducă pe masă un șold de căprioară și vin.

— Mulțumesc tată, zisă Werner, am făcut un jurămînt.

— Cum?

35 — Să mănînc numai pîine și apă pînă la ceasul care e încă foarte depărtat.

— Care e acela?

— Acela cînd vom fi slobozi.

Walter Furst să uită la Werner.

40 — Bune vorbe sînt aceste care le ai zis; dar avea-vei curajul a le mai zice și către alții, nu numai către un bătrîn care îl numești tatăl tău?

— Le voi spune și în fața împăratului din cer și în fața împăratului de pe pămînt.

— Bine ai grăit, fătul meu! De mult așteptam din partea ta o așa vizită și un asemenea răspuns. Începusem a crede că 5 nici una nici alta n-o să mai vie.

Să auzi bătînd la ușă: Walter Furst deschisă. Un tînăr, înarmat cu un toiag ce semăna cu o măciucă, era la ușă; o rază a lunii lumină atunci fața lui palidă și turburată.

10 — Melhtal! strigară într-un glas Walter Furst și Stauffacher.

— Și ce cauți tu? urmă Walter Furst, speriat de gălbeni-neala lui.

— Azil și răzbunare, zisă Melhtal cu un glas posomorît.

15 — Vei avea ce ceri, răspunsă Walter Furst dacă răzbunarea atîrnă de la mine, precum azilul.

— Ce s-a întîmplat, Melhtal?

— S-a întîmplat că îmi aram ogorul și aveam la plug cea mai frumoasă păreche de boi din cireada mea, cînd o slugă a lui Landenberg, trecînd se opri lîngă mine, apoi apropiindu-se:

— „Iată niște boi prea frumoși pentru un vasal (clăcaș), zise, trebuie să-și schimbe stăpînul.

— Acești boi sînt ai mei, i-am zis, și fiindcă-mi trebuie, n-am gînd să-i vînz.

25 — Și cine-ți vorbește de cumpărat, prostule?

Zicînd, a scos din cingătoarea sa un cuțit de jupuit vînatul și a tăiat funia.

— Dar, de-mi vei lua acești boi, cum o să fac ca să-mi ar ogorul?

30 — Țărani ca tine pot să-și tragă plugul singuri, dacă vor să mănînce pîine, de care nu sînt vrednici.

— Ascultă, i-am zis, mai este vreme, caută-ți de drum și te iert.

— Și unde-ți este arcul sau arbaleta ¹ ca să vorbești așa?

35 Era lîngă mine un copaci tînăr, l-am rupt.

— N-am trebuință, iată destulă armă, i-am zis.

— De vei face un pas, te spintic ca pe o căprioară.

C-o săritură, fui lîngă el cu bățul rădicat.

¹ Arbaleta era iarăși un soi de arc, ca un condac de pușcă. Întinzînd coarda, săgeata să pune în o răglăitură făcută în mijloc, și arcașul trăgînd o pedică de dedesubt, săgeata zbură mai nemerit și mai depărtat decît din arc.

— Și eu, de vei pune mâna pe plugul meu, teucid ca pe un bou.“

El întinse brațul și atinse jugul — așa îmi pare că l-a atins cu vârful degetului.

5 Bățul meu căzu, și sluga lui Landenberg cu el. Îi sfărmasem brațul ca o nuia de răchită.

— Și bine ai făcut, și era drept! strigară amândoi oamenii.

— O știi și nu mă căiesc, urmă Melhtal, dar tot fui silit să-mi caut scăpare. Mi-am lăsat boii și m-am ascuns toată ziua în codrii Roestockului; apoi, după ce înnoptă, gândii la tine că ești bun și priitor de oaspeți, și iată-mă.

— Ești binevenit, Melhtal, zisă Walter Furst, strângându-l de mână.

— Dar nu e tot, urmă tînărul, ne ar trebui un om isteț, să-l trimitem la Sarnen ca să afle ce s-au petrecut de ieri și ce măsuri de răzbunare a luat asupra mea Landenberg.

În momentul acesta, un pas îngreuiat de osteneală se auzi și un minut apoi, un om bătu, zicînd: „Deschideți, eu sînt Ruder“.

20 Melhtal deschise ușa ca să s-arunce în brațele slugei tatălui său, dar, văzîndu-l atît de galben și abătut, se înapoi spăimîntat.

— Ce veste, Ruder? zisă cu glas tremurînd.

— Vai de tine, tînărul meu stăpîn! Vai de țara ce vede în liniște asemenea nelegiuiri! Vai de mine care îți aduc așa rele vești!

— N-a pățit nimic bătrînul, zise Melhtal; ei au respectat vrîsta și părul lui cel alb; bătrînețele sînt sfînte!...

— Respectează ei ceva? Este vrun lucru sfînt pentru ei?

30 — Ruder!... strigă Melhtal, încleștînd mîinile.

— L-a luat, l-a apucat să spuie unde ești, și fiindcă nu știa... bietul bătrîn! I-au scos ochii!

Melhtal țipă strașnic. Werner și Walter Furst s-au uitat unul la altul, cu părul zburlit, cu fruntea plină de sodori.

35 — Minți! strigă Melhtal, apucînd pe Ruder de gît; minți, oamenii nu pot face astfel de crime; oh! minți, zi că minți!

— Vai! răspunse Ruder.

— I-au scos ochii, zici? Și aceasta pentru că eu am fost fugit ca un mișel! Au scos ochii tatălui, pentru că nu le putea da pe feciorul său! Au înfipt o sulă de fer în ochii unui bătrîn!... și aceasta ziua mare, în fața luminei, în fața soarelui, în fața lui Dumnezeu! Și munții noștri nu s-au surpat piste capetele lor! Bălțile noastre n-au ieșit din matce ca să-i

înghită! Trăsnetul n-a căzut ca să-i detune! Nu le ajung lacrimile noastre și ne fac să plîngem sînge! Ah! Ah! Dumnezeule! Dumnezeule! Fie-ți milă de noi! Și Melhtal căzu ca un copaci desrădăcinat, să tăvăli pe jos, mușcînd pămîntul.

5 Werner să apropie de Melhtal.

— Nu plînge ca un copil, nu te tăvăli ca o fiară; scoală-te ca un om, Melhtal, noi vom răzbuna pe tatăl tău.

Tînărul se găsi deodată în picioare, ca și cînd un resor îl sculase.

10 — Îl vom răzbuna! ai zis Werner?

— Îl vom răzbuna! adăogă Walter Furst.

— A! strigă Melhtal cu un glas ce semăna cu rîsul unui nebun. Se auzi atunci glasul unui cîntec vesel, nu prea departe, și la cotișul drumului să văzu, la cele întîi raze a zilei, un nouu om.

— Ascunde-te, strigă Ruder lui Melhtal.

— Șăzi, zisă Walter Furst. E un prieten.

— Care ar putea să ne fie folositor, adăogă Werner. Melhtal căzu obosit pe o laviță.

20 În vremea aceasta streinul se tot apropia: el era un om ca de patruzeci ani; era îmbrăcat cu o haină de color închis care i să cobora numai până la genuchi și care semăna a fi de mijloc între îmbrăcămintea călugărească și cea mirenească; părul său cel lung însă, mustețile și barba sa îl semăna că este din cetățeni slobozi. Pe lîngă acestea, mersul său era mai mult de soldat decît de călugăr, și l-ar fi putut lua cineva că e om de oaste, dacă n-ar fi purtat, în loc de sabie, o calamare atîrnată la cingătoarea sa, și în umăr o turbă de arcaș deșartă de săgeți, un vâlătuc de pergament și condeie. Costumul lui să completa printr-un pantalon de postav albastru, strîns pe picior prin cheotori înnodate, și prin lungul băț înferat fără care foarte rar călătorește munteanul.

Cum văzu oamenii ce s-adunaseră dinaintea ușii, încetă de cîntat și să apropia cu acel aer deschis care arăta încredințarea sa că a să găsească chipuri cunoscute. Era încă cîțiva pași departe, cînd Walter Furst i-a adresat vorba.

— Domnul să te păzască, Walter! Mă duc să iau dările de la Fraumünster¹ de Zurich pe care le adun eu, precum știi.

— Nu poți să te oprești un sfert de ceas la noi?

40 — Ce să fac?

— Să ascuți ce să-ți spuie acest tînăr...

¹ Mănăstire de femei.

Streinul se înturnă spre Melhtal și îl văzu că plînge; atunci se apropie de el și îi tinse mîna.

— Dumnezeu să-ți usuce lacrămile, frate, îi zise.

— Dumnezeu să răzbune sîngele! răspunsă Melhtal. Și 5 îi povesti toate cele întîmplate.

Wilhelm îl ascultă cu o mare compătimire și o adîncă întristare.

— Și ce ați hotărît? zise Wilhelm după ce el sfîrși.

— Să ne răzbunăm și să ne mîntuim țara! răspunseră 10 tustrei oamenii.

— În mîna lui Dumnezeu stă răsplătirea crimelor și mîntuirea noroadelor, zise Wilhelm.

— Și ce ne a lăsat nouă, astorlalți oameni?...

— Rugăciunea și răbdarea, care le grăbesc.

15 — Wilhelm, nu e destul a fi un așa viteaz arcaș, dacă răspunzi ca un călugăr, cînd îți vorbim ca unui patriot.

— Dumnezeu a făcut muntele pentru cerb și capră, și cerbul și capra pentru om. Iată pentru ce a dat vînatului ușurința și vîntătorului iscusința.

20 Așadar, ai greșit Walter Furst, numindu-mă un viteaz arcaș, eu nu sînt decît un biet vîntător.

— Adio Wilhelm, mergi sănătos!

— Domnul fie cu voi, fraților!

Wilhelm Tell s-a depărtat. Cei trei oameni l-au urmat cu 25 ochii pînă ce s-a făcut nevăzut la cel întîi cotiș al drumului.

— Nu e nădejde de el, zisă Werner Stauffacher, și însă el ar fi fost un puternic aliat.

— Dumnezeu păstrează numai pentru noi mîntuirea țării noastre. Fie binecuvîntat.

30 — Și cînd ne vom apuca de treabă? zisă Melhtal. Eu mă grăbesc... ochii mei plîng și ai tatului meu sîngeră...

Noi sîntem fieșcare din osăbite cotunuri; tu, Werner din Schwitz, tu Melhtal din Unterwalden, și eu din Uri. S-alegem fiecare printre prietenii noștri zece oameni în care să avem 35 nădejde; să ne adunăm cu ei la Grutli... Dumnezeu poate ce vrea și, cînd merg în calea sa, treizeci de oameni fac cît o oaste.

— Și cînd ne vom aduna? zisă Melhtal.

— În noaptea de duminică spre luni, răspunsă Walter.

40 — Vom fi! răspunsără Werner și Melhtal.

Și tustrei prietenii s-au dispărțit.

CONRAD DE BAUMGARTEN

Printre cei zece oameni din cantonul Unterwaldului, care era să întovărășască pe Melhtal la Grutli în noaptea 5 de 17 noiembrie, se afla și un tînăr dela Wolfanchiess numit Conrad de Baumgarten. El de curînd se însurase din dragoste cu cea mai frumoasă fată din Alzellen, și singur dorul de a-și mîntui țara sa îl făcuse să intre în conjurație, căci era fericit.

10 Așadar, nici vru să spuie tinerei sale neveste ce pricină îl depărta de ea.

Se făcu că are o treabă la satul Brunnen, și la 16 seara, îi vesti că se duce de acasă pînă a doua zi. Tînăra femeie îngălbeni.

15 — Ce ai, Roschen ¹, zise Conrad, nu se poate un lucru atît de simplu să-ți faci o așa impresie!

— Conrad, zise juna femeie, nu poți lăsa pe altă dată treaba aceea?

— Nu se poate.

20 — Nu mă poți lua cu tine?

— Nu se poate.

— Apoi dar, du-te.

Conrad se uită la dînsa — Poate mă temi, sărmană copilă? Roschen zîmbi cu întristare.

25 — Dar nu, nu se poate, urmă el, s-a întîmplat ceva care-mi ascunzi.

— Poate greșesc că mă temi, răspunse Roschen.

— Și de ce te poți teme în satul acesta, în mijlocul rudelor și a prietenilor noștri?

30 — Cunoști pe tînărul nostru stăpîn, Conrade?

— Dar, îl cunosc, răspunse el posomorîndu-se, ce?

— M-a văzut la Alzellen pînă a nu fi femeia ta.

— Și te iubește, strigă Conrad, strîngînd pumnii și privindu-o neclintit.

35 — Mi-a spus-o.

— Pînă a nu te mărita?

— Așa, și uitasem, dar ieri l-am întîlnit pe drumul de la Stanz și mi-a spus-o iarăși.

¹ Roza.

— Bine! bine! murmură Conrad. Obraznici domni!... Nu era destulă dragostea mea pentru patrie, vreți să mai unesc și ura mea pentru voi! dar grăbiți de adunați nouă crime pe capetele voastre, ziua răzbunării a să vie!

5 — Pe cine te lauzi tu așa? zise Roschen, uiți că el e stăpîn?

— Stăpîn vasalilor, robilor și slugilor, dar eu, Roschen, eu sînt de stare slobodă, cetățean de Stanz, domn pe ogoarele și pe casa mea, și dacă nu am precum el, dritul a da dreptatea, am drit a mi-o face singur.

— Vezi că aveam cuvînt să mă tem, Conrade.

— Așa.

— Apoi așa e că nu mă lași?

— Mi-am dat cuvîntul, trebuie să-l țiiu.

15 — Apoi îmi dai voie să te întovărășesc?

— Ți-am spus o dată că nu se poate.

— Doamne, Dumnezeu! murmură Roschen.

— Ascultă, adăogă Conrad, poate ne facem spaimă fără cuvînt, n-am spus nimăruia că o să mă duc, nimeni dar nu o
20 știe. Voi lipsi numai pînă mîine la amiezi. Mă vor socoti lîngă tine și nu vei fi supărată.

— Dea Dumnezeu!

Conrad îmbrătoșă pe Roschen și se duse.

Întîlnirea cra, precum am zis, la Grutli, nimeni n-a lipsit.

25 Acolo, în această mică cîmpie ce formează o pajiște strîmtă încunjurată de tufari la poalele stîncelor Seelisbergului, în noaptea de 17 noiembrie 1307, pămîntul dete cerului una din cele mai înalte priveliști, aceea a trei oameni, făgăduindu-se pe cinstea lor de a da, cu primejdia vieții lor, libertate
30 unui întreg popor. Walter Furst, Werner Stauffacher și Melhtal au întins brațul și au jurat către Dumnezeu „înaintea cărui împărății și noroadele sînt deopotrivă să trăiască și să moară pentru frații lor, să facă și să rabde totul împreună, să nu mai sufere nedreptăți, dar nici să facă să respecteze
35 drepturile și proprietățile contelui de Habsburg, să nu facă nici un rău balifilor împărătești, dar să dea sfîrșit tiraniei lor“. Rugîndu-să lui Dumnezeu, dacă acest jurămînt îi este plăcut, să i-l facă cunoscut prin vreo minune. Pe loc trei izvoare au țîșnit la picioarele celor trei șefi. Conjurații au
40 strigat atunci „Mărire Domnului“, și rădicînd mîna făcură și ei jurămînt să restatornicească libertatea ca niște oameni de inimă. Pentru isprava acestui scop s-a hotărît noaptea de la

1 ianuarie 1308, apoi, ziua începînd a să ivi, s-au despărțit, și fiecare reluă drumul văii și a colibeii sale.

Oricît să grăbi Conrad, era amiază cînd, ieșind din Dallenwyl zări satul Wolfranchiess și, lîngă sat, casa unde îl aștepta
5 Roschen. Toate se părea în liniște. Întru vederea aceasta frica să liniști, inima sa încetă de a să clăti, se opri ca să se răsufle. Atunci i să păru că numele său trecea pe la urechile lui adus de suflarea vîntului. Sări și apucă iar drumul.

Piste cîteva minute auzi a doua oară un glas ce îl chema.
10 Se înfioră, căci acel glas era tînguios și îi păru că e al Roschenei. Glasul venea despre drum. Alergă...

Abia făcuse vreo douăzeci pași și văzu o femeie alergînd spre el despletită, speriată, care cum îl zări, întinse brațele, rosti numele său și, nemaivînd putere a merge mai nainte,
15 căzu în mijlocul drumului. Conrad prin o săritură fu lîngă ea. Cunoscu pe Roschen.

— Ce ai, preaiubita mea? strigă el.

— Să fugim, să fugim! murmură Roschen, sîlindu-se să se scoale.

20 — Și pentru ce trebuie să fugim?

— Pentru că el a venit, Conrade, pentru că el a venit, cînd tu nu erai.

— El a venit!

— Așa... și folosindu-se de lipsa ta, și pentru că mă a-
25 flam singură.

— Spune, spune!

— Îmi zise să-i gătesc o baie...

— Obraznicul! și tu ai ascultat?

— Ce puteam să fac, Conrad?... Atunci el îmi grăi
30 de amorul său... întinse mîna asupra mea... Eu atunci am fugit, chemîndu-te în ajutor... Am alergat ca o nebună... Pe urmă, cînd te-am văzut, puterea m-a lăsat și am căzut jos, pare că-mi fugise pămîntul de subt picioare.

— Și unde este el?

35 — Acasă... în baie...

— Nebunul! strigă Conrad răpezindu-se spre Wolfranchiess.

— Ce o să faci! nenorocitul!...

— Așteaptă-mă, Roschen, viu acum...

40 Roschen căzu în genuchi, cu brațele întinse spre locul unde se dusesese Conrad. Ea șazu astfel ca un sfert de ceas, neclintită și mută ca statuia rugăciunii, apoi deodată sări

și țipă. Conrad se întorcea galben și ținând în mâini un topor roșu de sânge.

— Să fugim Roschen, zisă și el, să fugim! căci nu vom fi în siguranță decât de ceea parte de lac. Să fugim fără a urma drumul departe de cărări, departe de orașe... Să fugim de nu voiești să mor de frică, nu pentru viața mea, ci pentru a ta!

Zicând aceste, au plecat amândoi.

Roschen nu era o floare de acelea delicate și fragede, care cresc în orașele noastre; ea era o nobilă munteancă, tare și puternică în fața primejdiei, deprinsă cu soarele și osteneala. Conrad și ea curând au ajuns la poalele muntelui. Conrad atunci vru să se mai odihnească, dar ea îi arătă cu degetul sângele de pe ferul toporului său.

15 — Ce sânge e acela? zisă ea.

— Sângele lui... răspunse Conrad.

— Să fugim, strigă Roschen.

Atunci se adânciră în cea mai mare desime a codrului, urcându-se pe coastele muntelui prin poteci cunoscute numai de vânători. Conrad vru iarăși să se oprească, dar Roschen neîncetat îi da curaj, încredințându-l că nu e ostentă. În sfârșit, o jumătate de ceas pînă a nu însera, sosiră pe culmea unei prelungiri a Roestockului; de acolo auzea zberatul turmelor care să înturna la Seidorf și la Bauen și, dinaintea acelor două sate, vedea, culcat în fundul văii lacul de Waldstetten, lin și curat ca o oglindă. Întru vederea aceasta, Roschen vru să urmeză drumul, dar voința era mai presus de puterile ei; la cei întâi pași ce făcu se povîrni. Atunci Conrad ceru de la ea să ia cîteva ceasuri de odihnă și îi găti un așternut de frunze și de mușchi pe care ea se culcă, în vreme ce el privighea lîngă dînsa.

Conrad ascultă murind unul după altul toate vuietile văii, văzu stingîndu-se pe rînd toate luminile care semăna stele căzute pe pămînt. Pe urmă, la zgomotele discordante a oamenilor, urmară armonioasele sunete a naturei și, la lucirile efemere aprinse de mâini muritoare, acea strălucită puzderie de stele, ce să ridică sub pașii lui Dumnezeu. Muntele are, ca și oceanul, glasuri nemărginite ce se înalță deodată în mijlocul nopților, de pe luciul lacurilor, din sînul pădurilor, din adîncurile gheațierilor (glaciers). Pintre ele se aude vuietul necurmat a cascadei sau freamătul viforos a avalanșelor, și toate aceste vuiete vorbesc munteanului

o limbă înaltă, care lui îi este familiară și la care el răspunde prin a lui strigări de frică sau cîntări de recunoștință, căci aceste vuiete îi prevestesc liniște sau vifor.

Pentru aceasta Conrad urmasa cu îngrijire aburul care, 5 cețuind oglinda lacului, începuse a se rădica pe fața lui și care, suindu-se încet pe vale, mersese de se grămădise pe capul zăpădos a Axembergului. Acum, de multe ori el își înturnase ochii cu frică spre punctul cerului, unde luna era să răsară, cînd ea să arătă, dar galbenă și încungiurată de un cerc brumos care învălea palida ei strălucire; din vreme în vreme adieri trecea, aducînd cu ele un miros umed și pămîntos; și atunci Conrad se înturna spre apus, mirosindu-le cu instinctul unui copoi și murmurînd cu glas încet: „Așa, așa, vă cunosc prevestitori ai viforului și vă mulțumesc, nu voi perde înștiințarea ce îmi dați“. În sfârșit, o mai 15 de pe urmă suflare a vîntului aduse cu ea cei întâi aburi rîdicați de pe lacurile Neusatelului și bălțile Moratului. Conrad cunoscuse că era vreme de porces și se plecă spre Roschen.

— Preaiubita mea, murmură el la urechea ei, nu te teme, eu te deștept.

Roschen deschise ochii și aruncă brațele în grumajii lui Conrad.

— Unde sîntem? zise Roschen. Mi-e frig...

— Trebuie să plecăm, Roschen; cerul se gătește de vifor și de abia avem vreme s-ajungem la grota Rikenbachului, unde vom fi în siguranță împotriva viforului; pe urmă, după ce va trece, ne vom coborî la Bauen unde vom găsi vreun luntraș care să ne ducă la Brunnen sau la Sissigen.

— Dar nu perdem noi o vreme prețioasă, Conrade? și n-ar fi mai bine să mergem drept la malul lacului? Dacă cumva ne vor fi gonind din urmă!...

— Tot atîta le-ar fi să caute urma căprioarei și a vulturului, răspunse Conrad, despre aceea n-aibi grijă, sîrmană fată; dar iată viforul, să plecăm.

35 În adevăr, un tunet depărtat se auzi, umblă vîind prin cotișurile văii și merse de muri pe coastele goale a Axembergului.

— Ai cuvînt, n-avem minut de perdut, zise Roschen, să fugim, Conrad, să fugim!

40 Zicînd aceste, se apucară de mînă și alergară atît de iute pre cît îi lăsa greutatea locului, drept spre grota Rickenbachului.

În vremea aceasta, viforul se stîrnise o dată cu cele
întii raze a zilei și se apropia vîind. Din zece în zece minute
fulgere brăzduia cerul, și norii, abătîndu-se pe capul fuga-
rilor, îi lipsi cîte un minut de vederea văii și, lunecînd iute
5 de-a lungul muntelui, îi lăsa cuprinși de o umezală rece
și pătrunzătoare care îngheța sudoarea pe fruntea lor. Deo-
dată și în vremea unei tăceri, unde natura pare că își cheamă
toate puterile pentru lupta ce a să fie, se auzi în depărtare
lătratul unui cîine de vînat.

10 — Naft! strigă Conrad, oprindu-se.

— Își va fi rupt lanțul și, vîzîndu-se slobod, a fi venit
să gonească pe munte, răspunse Roschen.

Conrad îi făcu semn să tacă, și ascultă cu această adîncă
luare-aminte a unui vînat și a unui muntean deprins a
15 ghici tot, peire sau scăpare, de pe cel mai mic semn. Lă-
tratul se auzi din nou. Conrad răsări.

— Așa, așa, gonește, zise el, dar știi tu ce vînat gonește?

— Ce ne pasă?

— Ce le pasă de viață celor ce fug ca să și-o scape? Sîn-
20 tem urmăriți, Roschen! Iadul a dat o idee acestor diavoli;
neștiind unde să mă găsească, au deslegat pe Naft și ur-
mează instenctului lui.

— Dar de pe ce poți crede?...

— Ascultă și ia seama cît de încet se apropie lătratul;
25 îl țin în zgardă ca să nu piardă urma noastră; altfel Naft
ar fi pînă acum lîngă noi, în vreme ce cu chipul acesta mai
au un ceas bun pînă să ne ajungă.

Naft lătră iarăși, dar fără vreo apropiere însemnată;
din împrativă, ar fi zis cineva că glasul e mai depărtat decît
30 cum să auzise întii.

— Ne-a perdut urma, zise Roschen cu bucurie, glasul
se depărtează.

— Ba nu, răspunsă Conrad. Naft este un prea bun cîine
ca să le facă greș; vîntul s-a întors, ascultă, ascultă. O straș-
35 nică izbire de tunet curmă lătratul, care cu adevărat se
auzise mai cu apropiere, dar de abia tăcu și el se auzi din
nou.

— Să fugim, strigă Roschen, să fugim spre grotă!

— Și ce ne poate folosi grotă acum, dacă pînă în două
40 ceasuri nu vom pune lacul între noi și acei ce ne gonesc,
sîntem perduți.

Zicînd aceste, o luă de mînă și o trase.

— Unde te duci, unde te duci? strigă Roschen, perzi
direcția lacului.

— Vîno, vîno, trebuie să căutăm și noi a amăgi p-acești
vînatîri de oameni: sînt trei ceasuri de aici pînă la lac și
5 de ne vom duce în linie dreaptă pînă în douăzeci de minute,
sărmană copilă, nu vei mai putea merge; vîno, îți zic.

Roschen fără a răspunde, își adună toate puterile și, înain-
tînd cu grabă în direcția aleasă de bărbatul său, merseră
așa ca la zece minute; cînd deodată să aflară pe marginile
10 unei largi crăpături, care sînt atît de dese prin munți; un
cutremur o produsese în niște vremi uitate și de strămoși,
și o ripă de douăzeci picioare de largă și o legă de lungă,
poate, făcea o cingătoare adîncă muntelui. Era o zbîrcitură
de acele ce vestesc îmbătrînirea pămîntului; dar, sosind acolo,
15 Conrad slobozî un strigăt strașnic. Slaba punte, ce slujea
de comunicație de la un mal la altul, fusesă sfărîmată de
o stîncă ce se dărămase din vîrfurile Roestockului. Roschen
pricepu cîtă desnădejde era în acel strigăt și, socotindu-se
prăpădită, căzu în genuchi.

20 — Nu, nu; nu e încă ceasul de rugat, strigă Conrad,
cu ochii strălucînd de bucurie. Curaj! Roschen, curaj! Dum-
nezeu nu ne-a părăsit de tot.

Zicînd aceste cuvinte, alergase la un vechi brad care
creștea singuratic și despoiat de crengi pe marginea rîpei
25 și începuse lucrul mîntuirii lui, lovindu-l cu toporul; copacul,
atacat de un dușman mai năving și mai puternic decît vi-
jilia, gema din rădăcină pînă în creștet.

Roschen încuraja pe bărbatul său, tot ascultînd glasul lui
Naft care în vremea acestor întîrzieri și împrativiri se mai
30 apropiese. — Curaj, preaiubite, zice ea, curaj! vezi cum
tremură copacul! O! cît ești tu de vîrtos și de puternic!
Curaj, Conrad; se povîrnește, cade! Cade! O, Dumnezeule,
îți mulțumesc, iată-ne mîntuiți!

Bradul tăiat din rădăcină, supuindu-se împingerii ce îi
35 dase Conrad, căzuse d-a curmezișul rîpei, înfătoșînd o punte
netrecută pentru oricare altul afară de un muntean, dar
îndestulă pentru piciorul unui vînat.

— Nu te teme, strigă Roschen mergînd spre ea; nu te
teme Conrad, și mă urmează.

40 Dar, în loc de a o urma, Conrad, neîndrăznind a privi
primejdiosul ei trecut, se aruncase cu fața la pămînt și
înțepenea copacul cu peptul său, pentru că să nu se clatine
subt pașii preaiubitei sale; în vremea aceasta, lătrările

lui Naft se auzea nu mai departe de un sfert de ceas. Deodată, Conrad simți că mișcarea ce da copacului greutatea trupului Roschenei încetasă, ridică ochii și o văzu de ceea parte tinzându-i brațele și îndemnându-l să vie.

5 Conrad începu îndată a merge pe acea punte ce să clătina, cu un pas statornic, ca și când ar fi trecut un pod de piatră; pe urmă, ajungând lângă femeia sa, se înturnă și, cu o izbire de picior, îmbrânci bradul în adânc. Roschen îl urmă cu ochii și, văzându-l sfărâmându-se de stînci și sărind
10 din adânc în adânc, își înturnă privirea și ameteți. Conrad, din împotrivă slobozi un răcnet de bucurie, asemenea cu acela a vulturului și a leului după o biruință, pe urmă, petrecînd brațul pe lângă mijlocul Roschenei, se adînci pe urma unei poteci călcate numai de dobitoacele sălbatice.
15 Cinci minute după aceasta, gonașii povățuiți de Naft so-siră pe malul râpei!...

În vremea aceasta viforul își îndoia puterile,; fulgerile se urma fără curmare, tunetul nu înceta minut de a se auzi, ploaia cădea șiroaie, chiotele vînătorilor, lătrările lui Naft,
20 toate se perdea în acest haos. După un sfert de ceas, Roschen se opri.

— Nu mai poci merge, zise ea lăsînd mîinele în jos și încujbîndu-se pe genuchii săi; fugi singur, Conrade, fugi, te rog.

25 Conrad se uită împrejurul său, ca să poată cunoaște cît de departe se afla de lac, dar vremea era atît de posomorîtă, toate obiecturile au fost luat subt vâlul viforului o față atît de uniformă, încît îi fu neputință a se îndrepta. Înălță ochii spre cer, dar el era numai trăsnete și fulgere, și soarele
30 fugise ca un rigă destronat. Locul plecat la vale îi arăta oarecum drumul ce avea să urmeze; dar pe acea cale se putea afla niscaiva greutăți a locului atît de comune în munți și pe care numai copitele căprioarei sau aripile vulturului le pot trece. Conrad lăsă și el mîinile în jos și gemu
35 ca un luptător ce e mai învins.

În momentul acesta, un lung și deșănțat clocot se auzi viind din vârful Roestockului; muntele se clăti de trei ori asemenea unui om beat și o negură caldă, ca aburul ce se rădică deasupra apei ce ferbe, trecu.

40 — Un vîrtej! (trombe) strigă Conrad, un vîrtej!... și, luînd pe Roschen în brațe, se aruncă cu ea subt bolta unei manine stînci, strîngînd cu un braț la sîn pe femeia sa și înclеștîndu-se cu celalalt de stîncă.

Abia era subt acest adăpost cînd crengile de pe sus a brazilor tremurară, apoi curînd astă mișcare se comunică la crengile de mai jos. Un șuierat, a cărui vuiet domnea pe al viforului, cuprinse locul; codrul se plecă ca un cîmp de spice; pîrăituri strașnice se auziră și curînd văzută trunchiurile copacilor celor mai tari sărind în bucăți, desrădăcinîndu-se, rădicîndu-se ca cînd mîna unui demon îi lua, trecînd, de pâr, și fugînd înaintea suflării vîrtejului, învîrtîndu-se ca o rondă nebună de gigantice și grozave fantomuri.
5 Deasupra lor o grămadă deasă de crengi de ramuri frînte și de tufari fugea, urmînd tot acea împingere, de dedesubt sărea mii de stînci rupte din munte, care se învîrtea ca o pulbere. Din norocire, aceea subt care ei era adăpostiți ținea prin legături din veacuri cu marele schelet al muntelui;
10 ea stătu nemișcată, protectînd pe fugari care, aflîndu-să chiar în centrul viforului, urmări cu un ochi spăimîntat mersul groaznicului fenomen care, înaintînd în linie dreaptă și răsturnînd toate împotrivirile, merse spre Bauen, trecu peste o casă care se făcu nevăzută cu el, ajunsese la lac, despică
20 negura care îl acoperea în doi păreți ca de piatră, întîlni o luntre pe care o cufundă și merse să moară de stîncile Axembergului, lăsînd locul ce-l petrecuse deșert și des-poiat ca așternutul unui rîu scurs.

— Aide, iată drumul nostru însemnat, strigă Conrad, trăgînd pe Roschen în cărarea făcută de vîrtej. Avem să
25 urmăm numai astă rană a pămîntului ca să ne ducă la lac.

— Poate că, zise Roschen, adunîndu-și toate puterile ca să urmeze lui Conrad... poate că viforul ne-a fi mîntuit de dușmanii noștri.

30 — Așa, răspunsă Conrad, așa, dacă le-aș fi lăsat puntea în urmă... căci s-ar fi aflat tot într-o linie cu noi, și atunci poate am fi văzut leșile lor trecînd pe dasupra capetelor noastre; dar ei au fost sîliți să ia în stînga, ca să încongiure rîpa. Vîrtejul le-a fi dat vreme să ne ajungă, și iată dovada:
35 ține, ține... auzi? Iar începuse a se auzi lătratul lui Naft.

Conrad atunci, simțînd că puterile Roschenei o părăseau, o luă în brațe și, încărcat cu astă sarcină, apucă drumul mai grabnic decît ar fi putut urmat de ea.

Zece minute de o tăcere de moarte urmă puținelor vorbe ce soții își ziseră. Dar, în vremea acestor zece minute, Conrad cîștigase mult loc; lacul i se părea acum pintre negură și ploaie abia ca la cinci sute pași departe. Cît pentru Roschen, ochii ei era pironiți pe drumul ce venise. Deodată

Conrad o simți tremurînd piste tot trupul; tot atunci chiote de bucurie se auziră; aceștia era soldații care îi gonia și care în sfîrșit îi zăriseră. Într-acel minut, Naft veni sărînd lîngă stăpînul său; cunoscîndu-l, să smîncise într-atît încît
5 rupsăse lanțul din mîna celui ce-l ținea; cîteva verigi spînzura încă de zgarda lui.

— Așa, așa, murmură Conrad, tu ești un credincios ciine, Naft; dar credința ta ne pierde mai bine decît o vînzare. Acum nu e goană, e fugă.

10 Conrad se îndreaptă în linie dreaptă spre lac, urmat ca la trei sute pași de opt sau zece arcași al domnului de Wolfranchiess; dar, sosind la malul apei, o altă pedecă se înfă-
țoșă, lacul era pornit ca o mare nebună și, cu toate rugă-
mințile lui Conrad, nici un vîslaș nu vru a-și primejdui
15 viața sa ca să scape pe la lui.

Conrad alerga ca un ieșit din minte, purtînd pe Roschen mai leșinată și cerînd în glas mare apărare și ajutor, gonit de arcași, care la tot pasul să apropia.

Deodată, un om sări de pe o stîncă în mijlocul drumului.

20 — Cine cere ajutor? întrebă.

— Eu, eu, zise Conrad; pentru mine și pentru astă săr-
mană femeie. O luntre, pentru numele lui Dumnezeu, o
luntre!

25 — Veniți, zise necunoscutul sărînd într-o barcă legată la mal.

— Oh! ești mîntuitorul meu! Dumnezeu meu!

— Mîntuitorul este acel ce și-a vărsat sîngele său pentru
oameni; Dumnezeu este acel ce m-a trimis în calea voastră;
mulțămîți-i și, mai virtos, rugați-l; căci o să avem nevoie
30 să nu ne piardă din vederea sa.

— Dar nu trebuie macar să știi pe cine scapi?

— Sînteți în primejdie, iată tot aceea ce-mi trebuie să
știu, veniți!

35 Conrad sări în barcă și puse pe Roschen, iar necunoscutul desfășură o mică velă și, puindu-se la cîrmă, deslegă lanțul care o ținea de mal, îndată ea s-aruncă, săltînd pe orice val și inimîndu-se de vînt, ca un cal ce pricepe glasul și simte pîntenii călărețului său. De abia fugarii era ca la o sută de pași de la locul unde să îmbarcaseră și arcașii sosiră.

40 — Veniți prea tîrziu, domnii mei, murmură necunoscutul, am scăpat din mîinele voastre, dar nu e destul, urmă el adresîndu-se la Conrad, culcă-te tinere, culcă-te, nu vezi că îți caută tulbele? O săgeată merge mai iute decît cea

mai bună barcă, de ar mîna-o macar însuși demonul vi-
jiliei. Culcă-te, îți zic, cu fața la pămînt. Conrad ascultă.
Pe loc, un șuierat se auzi deasupra capetelor lor, o săgeată
se înfipse tremurînd în catargul barcei, celelalte meraseră
5 de se perdură în lac.

Streinul să uită cu o ticnită curiozitate la săgeata a căria fer să făcuse nevăzut în borta ce făcuse.

— Așa, așa, murmură el, cresc în munții noștri bune
arce de frasin, de corn și de jugastru, și dacă mîna ce le
10 întinde și ochiul ce îndreaptă săgeata ar fi mai cercate,
ar putea cineva a avea grijă a le sluji de țintă. Dar nu e
lucru ușor a ajunge căprioara ce fuge, paserea ce zboară,
sau barca ce saltă. Pleacă-te, încă, tînărul, pleacă-te; ne
mai sosește un rînd.

15 Adevărat, o săgeată se înfipse în lemnul barcei și alte
două, sfredelind vela, rămaseră oprite de pene. Pilotul
le privi cu dispreț.

— Acum, zise el lui Conrad și Roschenei, vă puteți pune
pe bancele bărcii, ca și cînd v-ați face primblarea de du-
20 minică, pînă a nu apuca să scoată a treia săgeată din tulbe
vom fi departe de lovirea lor; numai o săgeată de arbaletă
împinsă de un arc de fer poate trimite moartea la depăr-
tarea unde sîntem, și ține uitate.

25 Un al treile rînd de săgeți veni de căzu în urma barcei,
fugarii scăpaseră de mînia oamenilor, nu avea a se teme
decît de a lui Dumnezeu. Dar necunoscutul semăna fără
grijă de cea a doua precum și de cea întii și, piste o jumătate
de ceas, Conrad și femeia lui să afla pe celalt mal. Naft,
pe care l-au fost uitat, îi urmase înot.

30 Pînă a nu se despărți de streinul, Conrad gîndi cît de
trebuitor un om așa nefricos le putea fi în conjurația lor,
începu deci a-i spune acele ce să hotărîseră la Grutli, dar
la cea întii vorbă, străinul îl opri.

35 — M-ați chemat să v-ajut și am venit precum aș fi do-
rit să vie și alții spre ajutorul meu, dacă m-aș fi aflat în
asemenea poziție; nu îmi cereți mai mult, căci nu voi face.

— Dar încai, strigă Roschen, spune-ne cum îți e numele,
să-l purtăm în inima noastră alături cu ale părinților noștri,
căci precum și lor, noi îți sîntem datori cu viața.

40 — Așa, așa, cum te cheamă, zise Conrad, nu ai nici o
pricină ca să te tînuiești de noi.

— Nu, fără îndoială, răspunsă zîmbind streinul, legîndu-și barca de țarm, eu sînt născut la Berglen, sînt adună-

torul dăjdiilor Fraumünsterului de Zurich și mă numesc Wilhelm Tell.

Zicînd aceste, salută pe amîndoi soții și apucă drumul de Fluelen.

5

III

WILHELM TELL

A doua zi de ziua în care lucrurile ce am povestit s-au petrecut, veni la baliful Hermann Guessler de Brouneig un trimis de la cavalerul Beringer de Landenberg și îi spuse
10 întîmplarea lui Melhtal și răzbumarea lui Landenberg.

De abia sfîrșise, cînd sosi un arcaș a domnului de Wolfranchiess.

El spuse moartea stăpînului său și cu ce chip ucigașul scăpase prin ajutorul unui om numit Wilhelm din Burglen,
15 sat de subt cîrmuirea lui Guessler. Baliful făgădui că să va pedepsi omul acela.

Abia dase cuvîntul său, cînd veni un soldat din garnizoana de Schwanau.

Soldatul povesti că guvernorul, sîlnicînd cinstea unei
20 june fete de la Art, îl întîlniră la vînat doi frați a fetei și îl omorîsără, pe urmă ucigașii scăpaseră în munte, unde în zadar îi goniră pe urmă.

Atunci Guessler se sculă și jură că dacă Melthal, care zdrobise brațul slugii lui Landenberg, dacă Conrad de Baumgarten, care omorîse pe domnul de Wolfranchiess în baia
25 sa, dacă tinerii ce uciseră pe guvernorul castelului de Schwanau vor cădea în mîinile sale să vor pedepsi cu moarte. Trimișii era să se ducă cu acest răspuns; dar Guessler i-a chemat să-l întovărășească pe piața publică de la Altorf.

Sosind acolo, porunci să împlînte în pămînt o lungă
30 prăjină și în vîrfurile ei își puse pălăria, a căria fund era împrejurat de corona ducală a Austriei, pe urmă puse să trîmbițeze că oricine, nobil, orășan sau țaran, trecînd dinaintea acestui semn a puterii contilor de Habsburg, să se închine
35 spre dovadă de credință și închinare, apoi a dat drumul trimișilor, poruncindu-le să spuie aceea ce văzusără și să îndemne pe acei ce-i trimisără să facă asemenea în respec-

tivele lor cîrmuiri, care era, adăogă el, cel mai bun mijloc de a cunoaște pe vrăjmașii Austriei; în sfîrșit, lăsă o streajă de doisprezece arcași în piață și le a poruncit să oprească pe orice om care nu se va supune poruncii ce dase.

5 Trei zile după aceasta, îl înștiințară că se arestase un om pentru că nu voise să se închine coronei ducilor de Austria. Guessler încălecă îndată și merse la Altorf, întovărășit de strejarii săi. Vinovatul era legat de însuși prăjina în vîrfurile căria era pălăria guvernorului și după haina sa de postav
10 verde de Bala și pălăria sa împodobită cu o pană de vultur, se vedea că e un vîntător de munte. Sosind în dreptul lui, Guessler dete poruncă să-l deslege. Porunca împlinindu-să, vîntătorul care știa că n-a scăpat cu atîta numai, lăsă mîinile în jos și să uită la guvernorul cu o simplitate depărtată
15 de slăbiciune și de trufie.

— Adevărat e, îi zise Guessler, că nu ai voit a te închina la astă pălărie?

— Adevărat, domnul meu.

— Și pentru ce?

20 — Pentru că părinții noștri ne au învățat a nu ne închina decît lui Dumnezeu, bătrînilor și împăratului.

— Dar corona aceasta înfățoșază imperiul.

— Ai greșală, domnul meu, astă coronă e aceea a contilor de Habsburg și a ducilor de Austria; împlîntă corona
25 asta în piațele Luțernii, Friburgului, Zugului și țării de Glaris, care sînt ale lor și nu mă îndoiesc că lăcuiorii nu i se vor închina, dar noi carii am priimit de la împăratul Rodolf privilegiul de a ne numi judecători, de a fi guvernați de legile noastre și de a atîrna de imperiu, noi sîntem datori
30 a respecta toate coroanele, dar a ne închina numai coroanei împăratului.

— Dar împăratul Albert, suindu-să pe tronul roman, nu a întărit aceste slobozenii dăruite de părintele său.

— Rău a făcut, domnul meu, și iată pentru ce Uri,
35 Schwitz și Unterwalden au făcut alianță între ele și s-au legat prin jurămînt a-și apăra împotriva oricărui persoanele lor, familiile lor, averile lor, ajutîndu-se prin sfaturi și prin arme.

— Și tu crezi că își vor ținea jurămîntul? zise zîmbînd
40 Guessler.

— O crez, răspunse cu liniște vîntătorul.

— Și că lăcuiorii mai degrabă vor muri, decît a-l călca?

— Pînă la cel mai de pe urmă.

— Să vedem.

— Zău, domnul meu, urmă vînătorul, bine ar fi împăratul să ia sama; nu e norocit în astfel de apucări, își va aduce aminte de asedia Bernei, unde împărătescul său steag fu luat, de Zurich în care n-a cutezat să intre, măcar ci toate porțile era deschise; și încă cu aceste două cetăți nu era treaba de slobozenie, ci de hotare; știu că și-a răzbunat aceste două neizbîndiri asupra Glarisului, dar Glaris era slab și fu surprins fără apărare, în vreme ce noi, confederații, sîntem preveniți și înarmați.

— Și unde avuși tu vremea a învăța legile și istoria, dacă nu ești decît un simplu vînător, cum s-ar putea socoti după costumul tău?

— Știu pravilile noastre, pentru că acesta e cel înții lucru ce părinții noștri ne învață a respecta și a apăra; știu istoria pentru că sînt cam cler (clerc), fiind crescut în mănăstirea Maicei-Domnului-Ermiților, care face că am căpătat slujba de adunător veniturilor Fraumunsterului de Zurich. Cît pentru vînătorie, nu e starea, ci petrecerea mea, precum este acea a unui om slobod.

— Și cum te cheamă?

— Wilhelm, din botez, și Tell, din strămoși.

— A! răspuse Guessler cu bucurie, nu ești tu care ai dat ajutor lui Conrad de Baumgarten și femeii lui la cel de pe urmă vifor?

— Am priimit în barca mea pe un om și pe o femeie, pe care îi gonea, dar nu i-am întrebat cum îi cheamă.

— Nu ești tu, iarăși, de care spun că ești cel mai iscusit vînător din toată Elveția?

— E în stare să săgeteze la o sută cincizeci de pași un măr de pe capul copilului său, zisă un glas ce să rîdică din gramadă

— Dumnezeu să ierte pe cel ce a zis așa vorbe! strigă Wilhelm; dar negreșit că acela nu e părinte.

— Tu ai copii? zise Guessler.

— Patru, trei băieți și o fată. Dumnezeu a binecuvîntat casa mea.

— Și pe care iubești mai mult?

— Pe toți deopotrivă.

— Dar nu ai mai multă dragoste pentru vreunul?

— Poate că pentru cel mai tînăr, căci e și cel mai slab, și prin urmare acel ce are mai multă trebuință de mine, fiind abia de șapte ani.

— Și cum îl cheamă?

— Walter.

Guessler se înturnă către unul din strejarii ce-l urmaseră călare. — Aleargă la Burglen și adă-mi pe micul Walter.

— Și pentru ce, domnul meu?

Guessler făcu un semn, strejarul purcese în galop.

— O! știu că măria ta ai bune gînduri, domnul meu, dar ce vei să faci cu copilul meu?

— Vei vedea, zise Guessler, înturnîndu-se și puindu-se la vorbă cu scutierii (écuyers) și strejarii ce îl întovărășea. Wilhelm stătu pe locul unde era, cu fruntea plină de sudori, cu ochii holbați, cu pumnii închiși.

Pînă-n zece minute strejarul s-a întors aducînd pe copil pe oblîncul șălii, pe urmă, ajungînd lîngă Guessler, l-a pus jos.

— Iată micul Walter, zise strejarul.

— Bine, răspuse guvernorul.

— Copilul meu, strigă Wilhelm. Copilul s-aruncă în brațele lui.

— Mă chemai, tată? zise copilul, bătînd în palme de bucurie.

— Cum de te a lăsat maică-ta să vii? murmură Wilhelm.

— Ea nu era acasă, era numai frații și soră-mea. O! lor le a fost tare ciudă; au zis că mă iubești mai mult decît pe dîșii.

Wilhelm oftă, strîngîndu-l în brațe.

Guessler privea astă scenă cu ochi strălucinzi de bucurie și de ferozitate; pe urmă, după ce dete vreme inimilor tatălui și fiului să se deschiză: — Legați copilul de cel copac, zisă el, arătînd un stejar care era în cealaltă margine a pieții.

— Pentru ce? strigă Wilhelm, strîngîndu-l la sîn.

— Pentru ca să-ți arăt că, pintre strejarii mei sînt arcași, care deși nu au numele tău, știu îndrepta o săgeată.

Wilhelm deschise gura ca cum n-ar înțelege, macar că gălbineala feții lui și picăturile de apă ce-i șiroia pe frunte arăta că pricepuse.

Guessler făcu un semn, oamenii de arme s-au apropiat.

— Să-mi legi copilul, ca să cerci iscusința soldaților tăi!

Oh! nu ispiți aceasta, guvernorule, căci Dumnezeu nu te-a lăsa.

— Să vedem, zisă Guessler și înnoi porunca.

Ochii lui Wilhelm străluciră ca ai unui leu, să uită împrejurul său ca să vadă de nu era vro trecătoare deschisă pentru fugă, dar era încungiurat.

— Dar ce mă vor ei, tată? zise micul Walter speriat.

5 — Ce te vor fătul meu? ce te vor? Oh! tigri cu chip de om! Vor să te omoară.

— Și pentru ce, tată? zisă copilul plângînd, eu n-am făcut nimăruî nici un rău.

— Calăi, tîlhari, ucigași, strigă Wilhem scrișnind din dinți.

10 — Aide, sfîrșăște! zise Guessler.

Soldații s-au aruncat pe el și i-au smîncit copilul. Wilhelm s-aruncă la picioarele calului lui Guessler.

— Domnul meu, îi zise el, încleștînd mîinile, domnul meu! Eu sînt care te am ofensat apoi dar pe mine trebuie să mă pedepsești, domnul meu, pedepsește-mă, omoară-mă; dă

15 pe acest copil maicei sale.
— Eu nu vreu să te omoare, strigă copilul, debătîndu-se în brațele arcașilor.

— Domnul meu, urmă Wilhelm, femeia și copiii mei vor lăsa Elveția; îți vor lăsa casa mea, ogoarele mele, se vor

20 duce să cerșitorească din oraș în oraș, din casă în casă și din colibă în colibă, dar, pentru numele lui Dumnezeu, cruță p-acest copil!

— Este un chip să-l scapi, zise Guessler.

25 — Care? strigă Tell, sculîndu-se. Oh! care? spune, spune degrabă, și dacă aceea ce voiești a cere de la mine este în puterea unui om, o voi face.

— Nu voi cere nimic care să fie peste puțința ta.

— Ascult.

30 — Un glas zisă dinioarea, că tu erai un așa iscusit vînător, încît ai putea săgeța la depărtarea de o sută cinzeci pași un măr pe capul copilului tău.

— Oh! acela era un glas blestemat și socoteam că numai Dumnezeu și eu l-am fost auzit.

35 — E, bine! Wilhelm, urmă Guessler, dacă te vei pleca a-mi da astă dovadă de adresă, te iert pentru că nu te ai supus poruncii mele, ca să te închini astei pălării.

— Nu se poate, domnul meu, nu se poate, cum să ispitim pe Dumnezeu?

40 — Apoi dar, îți voi arăta că am arcași mai puțin fricoși decît tine. Legați copilul!

— Așteaptă, domnul meu, mai îngăduie; deși acesta e un lucru foarte groaznic, foarte cumplit, foarte infam, lasă-mă să gîndesc.

— Îți dau cinci minute.

5 — Dă-mi încai pe fiiul meu în vremea asta.

— Dați drumul băiatului, zise Guessler.

Copilul alergă la tată-său.

— Ei ne au iertat, tată? zise copilul, ștergîndu-și ochii cu mînuțele, rîzînd și plîngînd.

10 — Iertat? Știi tu ce vor? O, Dumnezeul meu! Cum poate veni un așa gînd în capul unui om?... Vor, ba nu, nu vor! Nu e cu puțință să vrea un așa lucru. Vor, sărace copile, ca la o sută cinzeci de pași să iau cu săgeata un măr de pe capul tău.

15 — Și pentru ce nu vrei tu, tată? răspunse copilul.

— Pentru ce? Dar de n-aș nemeri mărul, dacă săgeata te ar lovi!...

— O! tu știi bine că nu e primejdie, taică, zise copilul zîmbind.

20 — Wilhelm, strigă Guessler!

— Mai îngăduie, domnul meu, mai îngăduie nu sînt încă cinci minute.

— Ai greșală, vremea a trecut; Wilhelme, hotărăște-te. Copilul făcu un semn de încurajare tatălui său.

25 — Aide! murmură Wilhelm cu jumătate de glas! Oh! nu! niciodată!

— Luați feciorul, strigă Guessler.

— Tata vrea, zisă copilul, și se smulse însuși din brațele lui Wilhelm ca să alerge la copac.

30 Wilhelm rămase nimic, cu brațele în jos, cu capul plecat pe pept.

— Dați-i un arc și săgeți, zise Guessler.

— Eu nu sînt arcaș, strigă Wilhelm, ieșind din ameteala sa, nu sînt arcaș, sînt arbaletier.

35 — Adevărat, adevărat! strigă grămada.

Guessler se înturnă spre soldații ce oprisăra pe Wilhelm, ca să-i întrebe.

— Așa este, ziseră ei, avea o arbaletă.

— Și ce s-a făcut cu ea?

40 — I s-a luat cînd l-am dezarmat.

— Să i-o dea, zise Guessler. S-au dus s-o caute și au adus-o.

— Acum un măr, zise Guessler; i-au adus un paner plin. Guessler alese unul.

— O, nu pe acela! strigă Wilhelm, nu pe acela; în depărtare de o sută cinzeci pași abia l-aș vedea; asta e o nemilostivire a-l alege atât de mic. Guessler luă pe cel mai mare.

— Aide, s-a pus la cale; măsu-rați locul.

— Așteptați, zise Wilhelm suspinând; o măsură dreaptă, domnul meu, pași de două picioare și jumătate, nu mai mult, asta e măsura; așa e, domni arcași, că asta este măsura de tras la țintă?

— Să va face cum o cei. Arcașii măsurară o sută cinzeci pași de două picioare și jumătate.

Wilhelm urmă pe acei ce măsura locul. Îl măsură și el de trei ori, apoi văzînd că era drept, reveni la locul unde îi era arbaleta.

— Numai o săgeată, strigă Guessler.

— Lasă-mă s-o aleg macar, zisă Tell, nu e puțin lucru alegerea săgeții; așa e, domni arcași, că sînt săgeți, care fac sminteală, sau pentru că ferul e prea greu, sau pentru că au un ciot în lemn, sau pentru că sînt rău împănate.

— Așa este, ziseră arcașii.

— Alege-ți dar, zisă Guessler, dar numai una, ai auzit?

— Bine, bine, murmură Wilhelm, ascunzînd pe furis o săgeată în sîn: numai una.

Wilhelm căută toate săgețile cu cea mai mare luare-aminte, le luă una după alta, le cercă pe arbaleta sa ca să vază de intră bine în răglăitura ei, le cumpăni pe degetul său ca să vază de nu atîrnă ferul în vro parte care i-ar fi făcut să meargă lovirea mai jos. În sfîrșit, găsi una potrivită, dar să făcu că încă tot caută pîntre celelalte, ca să mai cîștige vreme.

— Mult mai ai? zise Guessler cu nerăbdare.

— Iată-mă, domnul meu, răspunse Wilhelm; să-mi fac numai rugăciunea.

— Încă?

— Oh! încai dacă n-am găsit îndurare de la oameni, să cer milostivirea lui Dumnezeu! Aceasta e un lucru ce se dă și osînditului pe eșafod.

— Roagă-te.

Wilhelm îngenuche și să păru absorbit în ruga sa.

În vremea aceasta pe copil îl lega de copac; vrură să-l lege ochii, dar el nu priimi.

— Pentru ce nu îi legați ochii, zise Wilhelm, curmîndu-și rugăciunea.

— Cere să te vază, răspunseră arcașii.

— Și eu nu voi să mă vază, strigă Wilhelm; nu voi, m-auziți? Sau dacă nu, nu priimesc alcătuirea, el să va mișca văzînd săgeata viind și îmi voi omorî copilul. Walter, lasă-te să-ți lege ochii, te rog.

— Bine, zise copilul.

— Mulțumesc! zisă Wilhelm ștergîndu-și fruntea și uitîndu-se speriat împrejurul său, mulțumesc, tu ești un bun băiat.

— Aide, curaj, tată! îi strigă Walter.

— Așa, așa, zise Wilhelm, puind un genuche în pămînt și întinzîndu-și arbaleta; apoi, înturnîndu-se spre Guessler: Domnul meu, este încă vreme, cruță-mă de un păcat și pe măriă ta de o bătaie a cugetului. Zi că toate au fost ca să mă pedepsești, ca să mă cerci, și că acum, după ce ai văzut cît am suferit, mă ierți; așa e, domnul meu, așa e că mă ierți? urmă el, tîrîndu-se pe genuchi; pentru numele Fecioarei Mariei, pentru numele tuturor sfinților, iertare! iertare...

— Aide, dă mai curînd, zise Guessler, și nu mă scoate din răbdare; n-a fost așa vorba? Să te văz, vînătorule, arată-ți iscusința.

— Doamne, Dumnezeuul meu, fie-ți milă de mine! murmură Wilhelm, înălțînd ochii spre cer. Pe urmă, luîndu-și arbaleta, puse săgeata, răzimă condacul de umăr, rădică cîtinel vîrfului; apoi, sosind la înălțarea căzută, omul acest, tremurînd dinioarea ca o frunză clătîită de vînt, se făcu nemișcat ca un arcaș de piatră. Nici un suflet nu se auzea. Toate răsufările era prinse, toți ochii ațîntați. Săgeata zbură, un strigăt de bucurie răsună, mărul era pironit în stejar și copilul neatins. Wilhelm vru să se scoale, dar aligni, scăpă arbaleta și căzu amețit.

Cînd își veni în sine, era în brațele copilului său. După ce îl sărută de o mie de ori, să înturnă spre guvernorul și întîmpină ochii lui scînteinzi de minie.

— Făcut-am precum mi-ai poruncit, domnul meu? zise el.

— Dar, răspunse Guessler, și tu ești un viteaz arcaș. Pentru aceasta te iert precum ți-am făgăduit, că nu ai respectat poruncile mele.

— Și eu domnul meu zisă Wilhelm, te iert pentru chinurile cele de părinte care am tras.

— Dar mai avem încă o socoteală de răfuit amîndoi. Tu ai dat ajutor lui Conrad de Baumgarten, care e un uci-gaș și un rău, și tu trebuiești pedepsit ca un tovarăș al lui.

Wilhelm se uită împrejurul său ca un om ce nebunește.
— Duceți pe acest om în temniță, flăcăi, trebuie o judecată în formă pentru a pedepsi uciderea și nalta trădare.
— Oh! trebuie să fie o dreptate în cer, zise Tell, ducându-se la închisoarea sa.

5

Copilul însă fu trimis la maică-sa.

IV

GUESSLER

Vestea deosebitelor întâmplări ce urmaseră în ziua aceea
10 să împrăștiase în satele de pe împrejur și deșteptase o vie tulburare. Wilhelm era obștește iubit. Dulceața caracterului său, hărăzirea lui desinteresată pentru toate nenorocirile îl făcuse prietenul și colibeii și castelului. Iscușința lui extraordinară adăogise pe lângă simțiment și o mirare simplă,
15 care făcea că îl privea ca pe o ființă deosebită. Noroadele primitive sînt astfel făcute, silite a se hrăni prin iscușință, a se apăra prin putere, aceste două calități sînt acele ce înalță în duhul lor pe om la calitate de semizeu. Ercole, Tezeu, Castor și Polux n-au avut alte trepte ca să se suie la cer.

20 Așadar, pe la miezul nopții au venit de au dat de veste lui Guessler că poate să se-ntîmple vreo revoltă, dacă îi vor lăsa vreme să se organizeze. Guessler socoti că cel mai bun mijloc de a o preveni era să ducă pe Wilhelm afară din cantonul de Uri, într-o cetățuie a ducilor de Austria,
25 la poalele muntelui Righi, între Küssnach și Weggis. Prin urmare, socotind că călătoria era mai sigură pe apă decît pe uscat, dete poruncă să gătească o barcă, și c-un ceas pînă în ziuă duse pe Wilhelm. Guessler, șase strejari, Tell și trei vîslași alcătuia tot echipajul micii corăbii.

30 Cînd guvernorul sosi la Fluelen, locul îmbărcării, găsi împlinite poruncile sale. Wilhelm, legat de mîini și de picioare, era culcat în fundul barcei, lângă el, și ca o mărturie era strașnica armă care, slujindu-i a da o dovadă atît de strălucită de adresa sa, deșteptase atîtea griji în inima lui Guessler.

35 Arcașii, șazănd pe bancile de mai jos, îl privighea; amîndoi vîslașii la postul lor, lângă micul catarg, sta gata să plece și pilotul aștepta pe mal sosirea balifului.

— Avea-vom vînt priincios? zise Guessler.

— Prea bun, în ceasul acesta, stăpîne.

— Dar cerul?

— Ne vestește o zi minunată.

5 — Să pornim dar îndată.

— Sîntem gata.

Guessler se puse în capătul de sus a barcei, pilotul la cîrmă, vîslașii destinseseră vela și corăbioara ușoară și grațioasă ca o lebădă începu a luneca pe oglinda lacului.

10 Însă cu tot lacul acest albastru, cu tot cerul înstelat, cu toate aceste norocite prevestiri, să părea ceva în barca asta trecînd tăcută ca un duh al apelor. Guvernorul era cufundat în gîndurile sale, soldații respecta reveria lui și vîslașii supuinđu-se fără mulțumire, își împlinea tristi manevrele după semnele ce priimea de la pilot. Deodată o lucire meteorică, desprinzîndu-se din cer, se slobozi în lac. Amîndoi vîslașii se uitară unul la altul. Pilotul își făcu cruce.

— Ce este? zise Guessler.

— Nimic, încă nimic pîn acum, răspunse bătrînul marinar,
20 însă zic că o stea ce cade din cer este o înștiințare ce ne dă suflul unei persoane ce ne e scumpă.

— Și înștiințarea e de bine sau de rău?

— He! murmură pilotul, cerul rar se ostenește a ne trimite vestiri de bine, pentru că știe că fericirea e pururea
25 binevenită.

— Așadar, steaua asta e un semn rău?

— Vîslașii bătrîni cred că, dacă un asemenea lucru se
întîmplă în ceasul îmbărcării, este mult mai bine să se întoarcă cineva de mai are vreme.

30 — Bine, dar dacă cere trebuința numaidecît a-și urma drumul?

— Atunci trebuie să se odihnească cineva pe cugetul său și să-și lase zilele în paza lui Dumnezeu.

35 O adîncă tăcere urmă acestor cuvinte, și barca luneca pe apă ca cum ar fi avut aripile unei pasere.

Dar, de la arătarea meteorului, pilotul își înturna ochii îngrijiți spre partea răsăritului, căci de acolo era să-i vie prevestitorii relilor vești. Curînd nu mai avu îndoială de schimbarea atmosferei; cu cît se apropia ceasul dimineții,
40 stelile să-ngălbinea pe cer, nu întru o lumină mai vie precum le e obiceiul, ci, ca cînd o mîna nevăzută ar fi tras un vâl de aburi între pămînt și cer. Cu un sfert înaintea lucafărului de zi, vîntul încetă de tot; lacul, din azuriu se făcu cenușiu

și apa fără a fi clătită de vreun vînt, clocotea ca cînd ar fi vrut să fiarbă.

— Coborîți vela, strigă pilotul.

Amîndoi marinarii se sculără lîngă catarg, dar pînă a nu
5 apuca să facă porunca ce li se dase, valuri mici încununate de spume venea iute despre Brunen drept spre barcă.

— Vîntul, vîntul, strigă pilotul. Dați jos tot!

Dar, sau nevrednicie din partea acelor căror era adre-
sate aceste porunci, sau că vreun nod rău făcut împiedeca
10 manevra, vîntul sosise pînă a nu se coborî vela. Barca sur-
prinsă tremură ca un cal ce aude zbiratul unui leu, apoi
începu a sări ca și el; în sfîrșit, se înturnă de sine, ca cum ar
fi vrut să fugă de strînsorile unui astfel de puternic luptător;
dar în mișcarea asta înfățișă coastele către vrăjmaș. Vela
15 se îmfală deodată ca cum ar fi vrut să se spargă, barca se plecă
încît puțin lipsi să se răstoarne. În momentul acesta pilotul
tăia cu cuțitul frînghia ce o ținea, vela flutură un minut ca un
steag în vîrfurile catargului unde se mai ținea încă; în sfîrșit,
legăturile ei se rupseră și ea se ridică ca o pasere de suflarea
20 vîntului și barca se îndreptă. Cele întii raze a zilei se ară-
tără. Pilotul se puse iar la cîrmă.

— Bine ai zis, îi zise Guessler, că vestea era adevărată
și întîmplarea n-a zăbovit.

— Gura lui Dumnezeu nu e mincinoasă ca a oamenilor,
25 și greșăște cine nu ascultă înștiințările sale...

— Socoți c-om fi scăpați cu atîta sau avem a cerca vrun
vifor?

— Se întîmplă uneori că duhurile văzduhului și a apelor
se folosesc de lipsa scarelui ca să facă astfel de sărbători fără
30 voia Domnului; și atunci, întru lumina zilei, vînturile tac și
fug, ducîndu-se unde se duc întunericile. Dar cele mai adeseori
este glasul Domnului care a zis viforului să sufle. Atunci el
trebuie să-și împlinească solia sa întreagă și vai de acei
asupra căror e trimis.

— Nu vei uita, nădăjduiesc, că este și viața ta în pri-
mejdie, precum și a mea.

— Așa este, stăpîne, știu că noi sîntem toți deopotrivă
înainte morții, dar Dumnezeu este atotputernic, el pedep-
sește pe cine va să pedepsească și scapă pe cine va să scape.
40 El a zis apostolului să meargă pe apă și apostolul a mers
ca cum ar merge pe pămînt. Și oricît de legat și de ferecat
este greșitul mării tale, el e mai sigur de mîntuirea sa, dacă

va fi în mila Domnului, decît orice om slobod subț bleste-
mul său.

— Vislește, Frantz, vislește, să îndreptăm prora spre
vînt, căci nu ne-am mîntuit încă; iată, iar vine asupra noastră...

5 În adevăr, valuri mai nalte și mai spumoase decît cele
dintîi alerga amerințitoare și, deși barca înfătoșă prea puțin
loc, vîntul care le urma o făcu să lunece înapoi cu aceeași
răpejune ca o piatră lată pe care un copil o face să salte
pe fața apei.

10 — Dar, strigă Guessler, încetînd a înțelege primejdia,
dacă vîntul ne este împotrivnic ca să mergem la Brunnen,
ne va prii ca să ne înturnăm la Altorf.

— Aceasta am gîndit-o eu, urmă pilotul și iată pentru
ce mai de multe ori m-am uitat într-acolo. Dar, uită-te la cer,
15 stăpîne, și vezi norii ce trec între Dodiberg și Titlis, vin
despre St. Gothard și urmează cursul Reussei; acesta e o
sufflare împotriva acelei ce ridică aste valuri și le împinge,
și pînă în cinci minute o să se întîlnească.

— Și apoi, atunci?

20 — Atunci e ceasul unde va trebui ca Dumnezeu să gîn-
dească la noi sau noi să gîndim la Dumnezeu.

Proorocia pilotului n-a zăbovit a se împlini. Amîndouă
vijăliile ce înainta una asupra altia se întîlniră în sfîrșit.
Un fulger străluci, și un tunet strașnic vesti că lupta începuse.

25 Lacul n-a întîrziat a se împărtași de această revoltă a
elementelor: valurile sale, pe rînd împinse și respinse de
împotrivate suflări, se umflară ca cînd un vulcan subțmarin
le făcea a clocoti și barca părea că nu le e mai grea decît unul
din fulgii care zbură albi pe creștetul lor.

30 — Primejdia e de moarte, zise pilotul; cei ce n-au treabă
la manevre să își facă rugăciunile...

— Ce zici, cobe spurcată? strigă Guessler, și pentru ce
nu ai prevenit mai înainte?

35 — Ți-am spus-o la cea întii înștiințare ce mi-a dat Dum-
nezeu, stăpîne... dar n-ai voit să mă ascuți.

— Trebuia să ieși la mal și fără voia mea.

— Am socotit de datorie a mă supune mării tale, pre-
cum e a mării tale să te supui împăratului; precum e a
împăratului să se supuie lui Dumnezeu.

40 În momentul acesta un val furios veni să se sfarme de
coastele barcei, o coperi și azvîrli în ea o palmă de apă.

— La lucru! domnilor arcași! strigă pilotul, dați lacului
înapoi apa ce ne trimite, căci și fără de asta sîntem destul de

încărcați. Iute! iute!... un al doilea val ne cufundă, și oricare e puterea morții, tot este de datorie omului să se lupte cu dînsa.

— Nu vezi tu nici un chip de scăpare, și n-a mai rămas
5 nădejde?...

— Nădejde este totdeauna, stăpîne, deși omul mărturisește că știința sa este nefolositoare, căci mila Domnului este mai mare decît cunoștințele omenești.

— Cum ai putut lua o asemenea răspundere, neștiindu-ți
10 mai bine meșteșugul, ticălosule! murmură Guessler.

— Cît pentru meșteșugul meu, stăpîne, răspunse bătrînul marinar, sînt patruzeci ani de cînd nu fac altă, și nu e
poate în toată Elveția decît un om mai bun pilot decît mine...

— Apoi pentru ce nu e aici, în locul tău? strigă Guessler.

15 — Aici e, stăpîne... zise pilotul.

Guessler să uită la bătrîn cu mirare.

— Poruncește să deslege pe vinovatul, căci dacă mîna unui
om ne poate scăpa în acest ceas, apoi numai el e...

Guessler priimi. Un ușor zîmbet de triumf trecu pe buzele
20 lui Wilhelm.

— Ai auzit? zise bătrînul marinar, tăind legăturile cu
cuțitul.

Wilhelm făcu un semn din cap, întinse brațele ca un
om ce se vede iarăși slobod și merse de se puse la cîrmă în
25 locul bătrînului care, stînd gata a-l asculta, se puse în rînd
cu vîslașii.

— Nu mai ai o velă, Rudenz? zise Wilhelm.

— Am, dar nu e vreme încă.

— Gătește-o și stăi gata s-o pui. Bătrînul îi căută cu
30 mirare.

— Iar voi, urmă Wilhelm, adresîndu-se la marinari,
la vîsle, băiați, și opintiți cînd vă voi zice. Atunci strînse
cîrma; barca, surprinsă de astă iute manevră, stătu un
minut, pe urmă, ca un cal care cunoaște superioritatea celui
35 ce-l încalică, se înturnă în loc.

— Vîslași, strigă Wilhelm la luntrașii cari, îndoindu-se
pe lopețile lor, făcură să meargă barca în direcția convenită
cu toată împotrivirea valurilor.

— Așa, așa, murmură bătrînul, și-a cunoscut stăpînul
40 și se supune.

— Am scăpat dar! strigă Guessler.

— He! zise bătrînul, uitîndu-se în ochii lui Wilhelm, încă
nu; dar sîntem în bun drum, căci mă pricep. Așa, pre sufle-

5 tul meu, tu ai dreptate, Wilhelme, trebuie să fie între amîndoi munții malului drept un vînt, piste care dacă vom da,
ne va duce în zece minute pe celalalt mal; tu ai gîcit drept,
asta ar fi cea întîia dată ce ar fi așa sărbătoare pe lac fără să
se amestece vîntul de apus; și, ține, iată-l, suflă, ca cînd ar
fi împăratul lacului.

Wilhelm se întoarse spre locul arătat de bătrînul pilot,
o vale despărțea ambii munți și pe vîgăuna aceea vîntul de
5 apus sufla cu o așa repejiune încît făcea un deosebit drum pe
lac. Wilhelm plecă pe el făcînd semn vîslașilor să lase lopățile
și pilotului să urce vela. Îndată barca începu a alerga spre
baza Axembergului.

Adevărat, pînă-n zece minute, precum prezisese bătrînul
și pînă a nu ieși din mirare Guessler și strejarii săi, barca era
15 aproape de mal. Atunci Wilhelm porunci să coboare vela și,
făcîndu-se că se pleacă ca să lege o funie, puse mîna stîngă
pe arbaleta sa, strînse cu dreapta cîrma, barca se suci îndată
și Wilhelm sări ușor ca o căprioară și căzu pe o stîncă ce se
vedea din apă, în vreme ce barca, împinsă de săritul lui, se
20 înturna la adînc; c-o a doua sărire Wilhelm fu pe pămînt
și acum era în codru, cînd Guessler și strejarii săi se dis-
metiră.

Îndată Guessler porunci să tragă la mal ca să trimită,
gonăși după fugar; nu a fost greu, două trageri de vîsle ajunseră
25 ca să aducă barca la pămînt. Un marinar sări, tinse un
lanț și, cu toate valurile, dezbarcarea se făcu fără primejdie;
pe loc un arcaș purcese pentru Altorf, cu poruncă să trimită
călăreți la Brunnen, unde era să-i aștepte guvernorul.

Cum a sosit în satul acesta, Guessler porunci să trimi-
30 teze că acel care va da pe Wilhelm, va priimi cînzeci marci
de argint și va fi scutit de dajdie, el și urmașii săi pînă la al
treile neam; tot aceasta se făgădui și pentru Conrad de Baum-
garten.

Pe la amiază caii și oamenii sosiră; Guessler, plin de do-
rința răzbunării, nu mai zăbovi și plecă îndată pentru satul
35 Art unde avea de luat aspre măsuri asupra ucigașilor guver-
norului de Schwanau; la trei ceasuri ieșea din acest sat și,
mergînd pe marginea lacului Zug, sosi la Immensee, pe care
îl trecu îndată și luă drumul spre Küssnach.

40 Acestea urmaseră toate într-o zi rece și somorită a luni
lui noiembrie; venea sara și Guessler, vrînd a sosi pînă a nu
înnopta, la cetate, silea cu pintinii calul său ce intrase în
drumul strîmt a Cusnahului. Sosind în capăt, merse mai

încet, făcînd semn scutierului său să s-apropie. Scutierul, care pentru respect rămăsese mai în urmă, se înaintă, stre-jarii și arcașii urma mai departe; merseră astfel cîtăva vreme fără a vorbi. În sfîrșit, Guessler, înturnînd capul spre el, i se uită ca cum ar fi vrut să citească pînă în fundul sufletului său. Pe urmă:

— Niklaus, îmi ești credincios? îi zisă.

— Iartă-mă, stăpîne, niciodată nu m-așteptam la o asemenea întrebare...

10 — Gîndește bine, urmă Guessler, căci îți cer un răspuns hotărît.

— Răspunsul meu, stăpîne, este că afară de datoriile mele către Dumnezeu și către împăratul, sînt gata la orice porunci îmi veți da.

15 — Să te duci în astă seară la Altorf, de unde vei lua patru oameni și cu ei să mergi la Burglen, și numai acolo să le spui ce au să facă.

— Și ce vor trebui să facă, stăpîne?

20 — Să pui mîna pe femeia lui Wilhelm și pe tusalpatru copiii lui, să îi aduci în cetățuia de Küssnach, unde îi voi aștepta, și apoi știu eu.

— Te înțeleg, stăpîne.

— Va trebui el să s-arate, căci fieștece săptămîină de în-tîrziere va costisi viața unui copil și cea de pe urmă, femeii.

25 Guessler n-apucase bine să mîntuie cuvîntul, cînd țipă, scapă dîrlogii, întinse brațele și căzu de pe cal; scutierul sări ca să-l ajute dar nu mai era vreme, o săgeată îi petre-cuse inima.

30 Asta era săgeata pe care Wilhelm Tell o ascunsese subț haina sa, cînd Guessler l-a silit să săgeteze un măr de pe capul copilului său în piața publică de la Altorf.

Noaptea duminicii spre luna următoare, conjurații s-au adunat la Grutli. Moartea lui Guessler ceruse această adunare.

35 Mulți era de socotință să grăbească ziua slobozeniei și din numărul acelor era Conrad de Baumgarten și Melhtal.

Dar Walter Furst și Werner Stauffacher s-au împotrivit zicînd că negreșit vor afla pe cavalerul de Landenberg îngrijit și cu bună pază, care ar face expediția mult mai de îndoială,

40 în vreme ce din împotrivă, dacă țara va rămînea liniștită cu toată moartea lui Guessler, el o va socoti ca urmarea vreunii particulare răzburări și se va mulțumi a căuta numai pe ucigaș.

— Dar așteptînd, strigă Conrad, ce să va face Wilhelm? Ce se face familia sa? El mi-a scăpat viața și eu să...

— Wilhelm și familia sa sînt în siguranță zise un glas din grămadă.

5 — Apoi n-am ce mai zice, răspunse Conrad.

— Acum, zise Furst, să socotim planul.

— Dacă cei mai bătrîni îmi vor da voie să vorbesc, zise ieșînd înainte un tînăr din Unterwaldul de Sus, numit Zagheli, eu aș propune un lucru.

10 — Ce lucru? zise bătrînii.

— Să iau asupra mea luarea castelului de Rossberg.

— Și cîți oameni cei tu pentru aceasta?

— Patruzeci.

15 — Ia sama că castelul de Rossberg este unul din cele mai întărite din tot ținutul.

— Eu am chip să intru.

— Cum?

— Nu poci spune, răspunse Zagheli.

20 — Ești sigur să găsești acei patruzeci oameni ce îți trebuiesc?

— Sînt sigur.

Zagheli reintră în grămadă.

— Eu, zise Stauffacher, dacă îmi vor lăsa această între-prindere, mă însărcinez cu castelul de Schwanau.

25 — Și eu, adăugă Walter Furst, voi lua cetățuia de Uri.

Într-un glas să priimiră aste două propuneri din urmă.

30 Fiecare conjurat se îndatori în vremea de cinci săptămîni ce mai era pînă la ziua hotărîtă, să adune ostași dintre prietenii lui cei mai bravi și, pînă a nu să despărți, hotărîră stea-gurile subț care avea a merge. Uri alese un cap de taur cu o verigă ruptă spre pomenirea jugului ce avea să rupă; Schwitz,

o cruce, spre aducerea-aminte a patimilor Domnului nostru

și Unterwalden două chei în cinstea sfîntului apostol Petru

care era foarte slăvit la Sarnen.

35 Precum prevăzuseră bătrînii, uciderea lui Guessler fu socotită ca o urmare de particulară răzburare. Zadarnicile cercetări pentru Wilhelm să mai potoliră, neavînd nici o ispravă, și toate să liniștiră în tustrei ținuturile, pînă în ziua cînd era să izbucnească conjurația.

40 Seara, la 31 dechenvrie, guvernorul castelului de Rossberg vizită după obicei, posturile, așază streji, dete parola (mot d'ordre) și porunci să tragă clopotul de culcare (couvre-feu).

Atunci însuși castelul păru că adormi ca și lăcuitarii săi;

luminile să stinseră una după alta, zgomotul amuți puțin câte puțin și numai strejile de prin vârful turnurilor întrepruau asta tăcere prin sunetul regulat a pașilor lor, și strigările de privighere repetate din sfert în sfert.

5 Însă cu toată această închipuire de somn, o ferestruie ce da asupra șanțurilor castelului să deschise cîtinel; o tînără copilă de optsprezece sau nouăsprezece ani scoase capul cu sfială și, cu toată întunecimea nopții, se uită în șanțul castelului. Pe urmă slobozi numele: Zagheli.

10 Numele acesta fusesă zis atît de încet încît l-ar fi putut lua cineva că e un suspin al vîntului sau o murmură a pîrîului. Dar fu auzit și un glas mai tare și mai îndrăzneț, macar că tot încet, răspunse prin numele Anneli.

Juna copilă rămasă un minut neclintită, cu mîna pe
15 pept ca cum ar fi vrut să oprească bătăile inimii.

Numele Anneli să auzi de al doilea.

— Dar, dar, murmură ea, plecîndu-se spre locul de unde părea că îi vorbește duhul nopții, te auz, preaiubitul meu... dar iartă-mă, mi-e tare frică!...

20 — De ce te poți teme? zisă glasul; toată lumea doarme în castel, numai strejile priveghează pe vârful turnurilor... nu te poci vedea și de abia te auz, apoi cum socoți tu că ele o să ne vază sau o să ne auză!...

Fata nu răspunse; ci lăsă să cadă nu știu ce. Acesta era
25 capătul unei funii, la care Zagheli legă o scară, pe care Anneli o trasă la ea și o înțepeni de ferul ferestrii. Un minut apoi, tînărul intră în camera sa. Anneli vru să tragă scara de frînghie.

— Îngăduie, preaiubita mea, îi zise Zagheli, căci îmi mai trebuie scara asta și să nu te sparii de cele ce-o să se
30 petreacă, căci cel mai mic cuvînt, cel mai mic țipet din partea ta ar fi moartea mea.

— Dar ce este?... pentru Dumnezeu!... zise Anneli. Ah! sîntem prăpădiți!... uită-te! uită-te! și ea îi arăta un om ce să ivise la fereastră.

35 — Ba nu, Anneli, nu sîntem prăpădiți, căci aceștia sînt prietini.

— Dar eu, eu sînt necinstită! strigă tînăra copilă, ascunzîndu-și fața cu mîinile.

40 — Dimpotrivă, Anneli; ei sînt marturi jurămîntului ce îți fac să te iau de soție cum să va mîntui patria.

Copila s-a aruncat în brațele amozului ei. Cei douăzeci tineri s-au suit unul după altul, pe urmă Zagheli trase scara și închise fereastră.

Îndată ei să împrăștiară înlăuntru. Garnizona surprinsă dormind nu făcu nici o împotrivire; conjurații închiseră pe nemți în închisoarea castelului, îmbrăcară uniformile lor și steagul lui Albert urmă a flutura pe cetățuia care a doua zi
5 deschise porțile sale la ceasul obicinuit.

Pe la amiază streaja din vârful turnului zări mulți călăreți care venea în fuga mare spre cetățuie. Doi conjurați să puseră la poartă, ceilalți să înșirară în curte. Piste zece minute cavalerul de Landenberg trecea podul care să rădica în
10 urma lui. Cavalerul era prins ca și garnizona.

Planul lui Zagheli avusese cea mai bună ispravă. Am văzut că douăzeci din acei patruzeci oameni trebuitori la întreprinderea sa intrase cu el în castel și îl stăpînise. Ceilalți douăzeci luasără drumul la Sarnen.

15 În ceasul ce Landenberg ieșea din Castelul rigal de Sarnen ca să se ducă la biserică, acești douăzeci oameni îi ieșiră înainte aducînd daruri, după obicei mieii, capre, găini; guvernorul le zise să intre în castel și își urmă drumul. Sosind la poartă, ei au scos de subt hainile lor fiare ascuțite pe care le au pus în vârful toiegiilor și au stăpînit castelul.
20 Atunci unul din ei să sui pe zid și strigă de trei ori cu cornul. Acesta era semnalul orînduit, mari strigări de revoltă să auziră din uliță în uliță. Au alergat la biserică ca să puie mîna pe Landenberg; dar, prinzînd de veste, sări pe cal și
25 fugi spre castelul de Rossberg. Aceasta o prevăzuse Zagheli

Cea mai mare căutare și cinste avu baliful împărătesc. Seara ceru să se mai răcorească pe zidurile cetății. Zagheli îl întovărăși. De acolo putea vedea tot locul supus de cu sară cîrmuirii sale. Și, înturnînd ochii de la steagul unde cheile
30 Unterwaldului au fost luat locul pajurei de Austria, îi pironi spre Sarnen, stînd nemișcat și gînditor.

În celalalt unghi a parapetului era Zagheli și el nemișcat și gînditor.

35 Cu ochii pironiți spre deosebite părți, amîndoi acești oameni aștepta, unul un ajutor pentru tiranie, altu un sprijin pentru libertate.

Piste puțin o flacără străluci pe vârful Axembergului. Zagheli slobozi un strigăt de bucurie.

— Ce flacără e aceea? zise Landenberg.

40 — Un semnal.

— Și ce însemnează acel semnal?

— Că Walter Furst și Wilhelm Tell au luat cetatea Urijoch.

Strigările de bucurie ce să auziră atunci în toată cetatea adevărul spuselor lui Zagheli.

— Toți Alpii s-au prefăcut în vulcan? strigă Landenberg; iată acum Righi se aprinde.

5 — Așa, așa, răspunse Zagheli sărind de bucurie, și el înalță steagul libertății.

— Cum, murmură Landenberg, și acesta e vrun semnal?

— Așa, și acest semnal vestește că Werner Stauffacher și Melhtal au luat castelul de Schwanau. Acum întoarce-te
10 de astă parte, domnul meu.

Landenberg nu să putu opri de a nu striga de mirare, văzînd și palatul încununîndu-se cu o diademă de foc.

— Și iată, urmă Zagheli, aceea ce vestește celor din Uri și din Schwitz că frații lor din Unterwald n-au rămas în
15 urmă și că au stăpînit castelul de Rossberg și au luat prins pe baliful împărătesc.

Nuouă strigări de bucurie răsună prin cetate.

— Și ce aveți de gînd să faceți cu mine? zise Landenberg, lăsînd capul în jos.

20 — Avem de gînd, domnul meu, să te punem să juri că niciodată nu vei mai intra în cantoanele Uri, Schwitz și Unterwald, că niciodată nu vei purta armele împotriva confederațiilor; că niciodată nu vei îndemna pe împăratul să ne facă război, și după ce vei face acest jurămînt, vei
25 putea să te duci unde vei voi.

— Și îmi va fi iertat să-mi dau seamă la suveranul meu?

— Negreșit, răspunse Zagheli.

— Bine, zise Landenberg. Acum aș vrea să mă cobor în apartamentul meu, un așa jurămînt trebuie socotit mai
30 virtos cînd are cineva gînd să-l păzească.

V

ÎMPĂRATUL ALBERT

Întîmplările, astă dată, să părea că au favorizat pe confederați în tot felul. Noul an a libertății sunase pentru
35 Elveția la 1 ianuar 1308 și la 15 a acestei luni, pînă a nu sosi încă veste la împăratul, el află stricarea armiei sale în

Turinga; porunci îndată o nouă strîngere de oști, vesti că va mergi însul în capul lor, și făcu cu obicinuita lui hărnicie toate gătirile astei nouă campanii; ele era abia sfîrșite, cînd cavalerul Beringuer de Landenberg sosi de la Unterwald
5 și îi spuse cele ce să întîmplasă.

Albert îl ascultă cu nerăbdare și necrezare, apoi cînd nu îi mai rămasă nici o îndoială, întinse brațul în direcție celor trei cantoane și jură pe sabia sa și pe împărăteasca sa coronă să piarză pînă la cel mai din urmă din acei ticăloși țărani, cari
10 vor fi luat parte la revoltă. Landenberg făcu ce putu ca să-l întoarcă din ideea de răzbunare; dar toate fură în zădar, împăratul zise că va merge el singur împotriva confederațiilor și însemnă la 24 făurar ziua plecării oștilor.

La 1 mai 1308 armia împărătească sosi pe țărmurile
15 Reussei; dar acolo moartea aștepta pe Albert, căci Ioan de Suaba, nepotul său, fiu al lui Rodolf, mai micului său frate, văzînd că nu se pleacă a-i da moștenirea pămîntescă, îl ucisă împreună cu alți tovarăși ai săi, în vreme ce armia era încă pe celalalt mal, și ei plecară de fugă care încotro; lă-
20 sînd pe Albert murind fără ajutor. O femeie săracă, care trecea, alergă spre el și șeful imperiului german își dete duhul în brațele unei cerșătoare care îi ștergea sîngele cu strențe.

Această întîmplare a întîrziat campania, dar duca Leopold, fiul său, să gătea de război; după poruncele sale, con-
25 tele Othon de Strassberg se găti a trece Brunegul cu patru mii de luptători. Mai mult de o mie oameni fură armați de guvernorii de Welisau, Walhausen, Rohlenburg și Luțernai pentru ca să surprindă Unterwaldul despre lac. Iar duca merse către Schwitz cu fruntea oștilor sale și aducînd în urmă
30 cară încărcate cu funii ca să spînzure pe rebelii.

Confederații adunară în pripă treisprezece sute de oameni din care patru sute din Uri și trei sute din Unterwald. Acest trup fu dat sub povățuirea unui bătrîn șef numit Rodolf Reding de Bibereck, în experiența căruia tustrei cantoanele
35 avea mare încredere. La 14 noiembrie mica armie își luă poziție pe coasta muntelui Sattel, avînd la picioare mlaștini și în dos lacul Egeria.

Fiecare își alesese postul de noapte, cînd o nouă trupă de cincizeci oameni se înfătoșă.

40 Aceștia era surghiuniții din Schwitz, care venea să ceie la frații lor să-i priimească spre obșteasca apărare, oricît era de vinovați. Rodolf Reding să sfătui cu cei mai bătrîni

și mai înțelepți și răspunsul fu de laolaltă că nu trebuia a comprometa sfânta pricină a libertății priimind oameni pătați pînă apărătorii săi. Prin urmare, li s-a porunci să nu cuteze a se lupta pe pămîntul de Schwitz. Ei s-au dus, au
5 mers o parte din noapte și s-au așăzat într-un codru de brazi ce era pe vîrfurile unui munte, pe pămîntul de Zug.

A doua zi, în faptul zilei, confederații văzură strălucind lancele austrienilor. Din partea lor cavalerii văzînd micul număr al acelor ce îi aștepta ca să le oprească trecerea, se
10 deteră jos de pe cai și, nevrînd a le lăsa cîntea să înceapă ei atacul, merseră înaintea lor. Confederații îi lăsară să se suie pe munte și, cînd îi văzură obosiți de greutatea armelor lor, să răpeziră asupra lor ca o avalanșă. Toți cîți se ispi-
15 tîră a să sui la acest fel de asalt fură răsturnați din cea întîi izbire, și acest șiroi de oameni merseră de-și deschiseră un drum în șirurile călărimii pe care o împinsă peste pedestrași, atît de strașnică și desnădăjduită fusese izbirea.

În acel minut să auziră mari țipete la coada armiei. Stînci ce părea că să desprind singure să cobora săltînd și brăzduia
20 rangurile, zdrumicînd oameni și cai. Ar fi putut socoti cineva că muntele să însuflețisă și, vrînd să ajute pe munteni, își scutura coama ca un leu. Soldații înspăimîntați se uitară unul la altul și, văzînd că nu putea da moarte pentru moarte, s-au cuprins de groază și începură a da înapoi. În momentul
25 acesta, avangarda turtită de măciucele căptușite cu fer a păstorilor dete îndărăt în neorînduială. Duca Leopold se socoti încongiurat de oști număroase, porunci, sau bine zicînd, însuși dete pilda de retradă, el mai întîi lăsa cîmpul răz-
30 boiului și în aceeași seară, zice un autor contimporan, fu văzut la Winterthur galben și întristat, iar contele de Strassberg să grăbi a trece îndărăt Brunigul, auzind sfărmașia austrienilor.

Aceasta fu cea întîi biruință ce cîștigă confederații. Floarea nobilimei imperiale căzu sub lovirea unor săraci
35 păstori și proști țărani și slujii de îngrășare acestui nobil pămînt al libertății. Bătălia s-a numit Morgenstern, căci să începuse întru lumina steli dimineții.

Asfel numele oamenilor de Schwitz să făcu vestit în lume și, din ziua acestei biruinți, confederații luară nume de șvițeri.
40 Uri, Schwitz și Unterwalden să făcură centrul pe lîngă care veniră pe rînd de să așăzără celelalte cantoane pe care tratatul de la 1815 le a adus la număr de douăzeci și două.

Cît pentru Wilhelm Tell, care luasă o parte atît de însemnătoare în această revoluție, după ce îi găsim urma pe cîmpul
bătăliei de Laupen, unde s-a luptat ca un simplu arbaletier, cu șapte sute oameni din micile cantoane, îl perdem din
5 vedere ca să-l aflăm în ceasul morții sale, care a urmat precum spun, în primăvara anului 1354. Topitul zăpedelor în-
flase apa Schachen care luasă o casă cu ea. În mijlocul risipurilor, Tell văzu plutind un leagăn și auzi țipetele unui
10 copil, să aruncă îndată în șiroi, prinsă leagănul și îl împinse la mal, dar cînd era să iasă și el, lovirea unei birne îl ameți și să făcu nevăzut.

Sînt oameni aleși, a căroră moarte le încoronează viața.

VERGISS-MEIN-NICHT

Viața este în trecut și în viitor: dorință și căință. În cea întâi jumătate a vieții omul încă nu trăiește și apoi începe a muri. Conștiința ticăloșiei noastre ne depărtează pururea cu privirea înainte sau înapoi; fericirea o vedem tot dincolo de orizontul nostru.

5 Cu ce năîngie ne ținem de cele mai mici suvenire! Ce înrîurire au asupra noastră o melodie nesimțitoare poate pentru toți, o privire a cerului, vederea sau mirosul unor
10 floricele pe care alții le calc în picioare cu nebăgarea de seamă.

Așadar, mă veți ierta că vorbesc cu complăcere de Vergiss-mein-nicht, floriceică cu petalele de un albastru deschis, cu frunzele verde închis, pe care svițerii o numesc iarba mărghăritarului, care crește pe malul râurilor și a lacurilor,
15 avîndu-și pururea picioarele scăldate în apă.

Dar pentru poetul fără amor, pentru acel a cărui suflet a fost sfărîmat de chinurile unui amor viclean, aurul e numai aur, metal ca și ferul și plugul.

20 Lauda nu este decît o groasă tămîie ce ametește capul; cununele de flori sînt cununi de spini care acopăr fața lui galbănă de sînge și de sudoare.

Heinrich lăsase la Maiensa o fată care aștepta înturnarea lui; care să deștepta noaptea cînd era furtună și să ruga lui Dumnezeu pentru dînsul.

25 După trei ani el s-a înturnat bogat și vestit. Multă vreme înainte înturnării sale, Maria auzise numele lui amestecat cu lauda și amirarea; și, prin o nobilă încredere, ea știa că nici lauda nici amirarea nu dasă amozului ei atîta fericire și trufie precît îi va da cea întâi căutătură a junei fete ce-l
30 aștepta de atîta vreme.

Cînd Heinrich văzu de departe fumul orașului său, s-a oprit cuprins de bucurie și, puindu-se pe iarba verde, a cîntat un cîntec curat și melanholic, precum este fericirea.

A doua zi pe la apusul soarelui, clopotele răsunară ca să vestească însoțirea lui Heinrich și a Mariei la răsărirea luceafărului.

5 Este un mormînt la Maiensa, dar fiindcă numele ce a fost săpat pe el s-a șters, mormîntul nu știe a cui a fost; însă lăcuiitorii spun că ar fi a unui cîntăreț (ménéstrel) neamț, muzicant și poet.

Cîntărețul acela să numea Heinrich și, fiindcă versurile sale era toate în lauda femeilor și mai ales a Mariei, îi zicea
10 Heinrich Frauenlob, adică poetul femeilor.

El pleasă sărac ca să cutriere Alemania și să-și caute norocul prin romanțele și talentul său, măcar că nu dorea pentru sine nici aur, nici slavă.

15 Aurul e de dorit cînd poate sluji spre împodobirea femeii ce iubești. Cînd îți trebuie ca să tinzi bogate covoare sub picioarele ei — ce s-ar răni atingîndu-să de pămînt — sau să reverse în preajma-i parfumuri mai puțin mirositoare decît răsuful ei.

20 Slava e de dorit cînd poetul poate pune pe o frunte blondă și parfumată cununele ce cad pe fruntea lui, cînd laudele ce îi dau lui ajung, ca o dulce armonie, pînă la auzul femeii ce iubește.

În momentul acesta, amîndoi să primblă singuri pe aleea ce să-ntinde de-a lungul Rinului.

25 S-au pus unul lîngă altul pe un covor de mușchi, privindu-să în tăcere, hrăpiți de fericire.

Accea ce să petrecea în sufletul lor nu să poate talmăci cu vorbe de om.

30 Văpseaua puternică pe care soarele o lasă la orizon să făcuse mai albă și umbra înainta pe cer de la răsărit la apus. Amîndoi au înțales că trebuie să să ducă. Maria vru să învecinească pomenirea astei frumoase seri, și arată cu mîna lui Heinrich niște Vergiss-mein-nicht pe malul rîului.

35 Heinrich alergă și culesă florile: dar, lunecînd, căzu în apă. De două ori apa îl aduse în față și iarăși îl apucă. La cea a doua oară, el înturnă o de pe urmă căutătură spre malul unde era Maria și, rădicînd brațul, îi aruncă florile culesse pentru ea. Voi să strige, apa îl înădușă; să, cufundă și apa își reluă cursul, și rîul rămasă neted ca o sticlă.

40 Maria a murit fecioară într-un schit de călugărițe.

Au talmăcit tristul adio a lui Heinrich și floriceica albastră au numit: Vergiss-mein-nicht, adecă: Nu mă uita!

FABULĂ

- Ciocîrlanul cu mirare
Făcea astă întrebare
Către vrabia vecină:
— Oare pentru ce pricină
5 Cocostîrcul care îmblă
Și din loc în loc să primblă
Cînd vine
Din țări streine
Este și mai nătărău?
10 Vrabia-i răspunde: — Zău!
Nu știi vorba românească,
Zicătoarea cea obștească
Că „prostia din născare
Vindecare
15 Nu mai are?”

ENIGMĂ

La albeață-ntrec pe lume orice lucru lucitor:
Dacă vrei să mă faci, trebui să mă strîngi încetișor.
Oh! Să nu mă strîngi pre tare, cetitorule, ia sama
Că pe loc mă fac ca mama!

MELODII IRLANDEZE

de

THOMAS MOORE

MELODIA I

5 ÎNDREPTAREA BARDULUI

Oh, nu osîndiți bardul dacă aleargă la redurile unde nengri-
jitoarea plăcere culcată pe roze rîde de slavă. El era născut
pentru o mai frumoasă soarte și, în alte ceasuri mai fericite,
sufletul său ar fi ars de o mai sfîntă flacăra.

10 Coarda care acum tînjește destinsă de lira sa, întinsă de
săgeata ostașului, ar fi încuțat falnicul arc și buzele, ce nu
răvarsă decît cînturi de dor, ar fi vărsat în lungi valuri nobi-
lele însuflări inimii iubitoare de patrie!

15 Dar, vai, sărmană patrie! Fala ta a trecut; curagiul acei
ce nu trebuia a se pleca niciodată este abătut. Fiii tăi numai
pe ascuns suspină jălind pustiirea ta, căci e crimă a te iubi și
moarte a te apăra! Fiii tăi sînt desprețuiți dacă nu știi
trăda; hărăziți întunecului dacă nu ocărăsc pe părinții lor;
20 torția care-i luminează în calea cinstelor se aprinde la focul
unde patria moare.

Deci nu osîndiți bardul dacă cearcă a uita în dulcele vis
a desfătării rana ce nu o poate vindeca. Oh! Dați-i nădejdea,
o rază de lumină de va pătrunde pîntre întunecile pa'riei
sale, veți vedea inima sa săltînd: va depune pe sfîntul altar
25 toate patimile pe care le a hrănit, toate bucuriile ce slăvea,
și mirtul ce stă trîndav înlățat împrejurul cununei sale,
asemene ghirlandei lui Armodiu, va veni să acopere palo-
șul său.

30 Dar, macar că slava este stinsă, macar că nădejdea pere,
numele tău, Erin preiubită! va trăi în cînturile sale.

Însuși în ceasul cînd inima sa să va părea mai veselă, el
nu va perde nici suvenirul tău, nici acela a suferințelor tale.

Streinul va auzi tînguirile tale în cîmpiile sale, suspi-
nurile arfei tale vor trece mările, și tiranii însui [sic] făurin-

du-ți ferele între cîntările robitei lor țări, să vor opri ca să
plîngă!

MELODIA II

CÎNT OSTĂȘESC

5 Aduceți-vă aminte de slava lui Brien-Viteazul¹, macar
că zilele eroului au trecut. Căzut în cîmpiile Mononiei²,
adormit într-un mormînt rece, nu va mai reveni la Chincora³!

A apus acea stea a războaielor care atît de ades a înundat
10 cu razile sale cîmpul bății: dar îndestulă din slava sa strălu-
cește pe fiecare paloș pentru a ne călăuzi încă la biruință.

Oh, Mononie! Oare pentru aceea natura podobi cu bo-
gate văpsele cîmpii tăi, și făcu dealurile tale atît de frumoase,
pentru ca să vie un tiran spre a le vestezi cu urmele robiei?

Nu, libertate! Niciodată nu ne vom lăsa de zîmbirile tale.
15 Mergi de spune danezilor răpitori că e mai dulce a sîngera un
veac întreg pe altarul tău decît a dormi un minut în fere.

Nu uitați pe tovarășii noștri răniți care s-au înșirat
lîngă noi în ziua peirei: în vreme ce mușchiul văii se văpsea
de sîngele lor, ei nu s-au clătît, ci au învins și au murit!

20 Soarele, care acum binecuvîntează armele noastre prin
lumina sa, i-a văzut căzînd în cîmpiile de Ossori.

Oh! cînd el ne va lăsa în astă seară să nu se roșească de
a vedea că ei au căzut în zadar!

MELODIA III

25 Asemenea norilor posomoriți ce întunecă strălucirea auro-
rei, durerea răspîndit-a ea pe zilele junetei tale melancolica
și neștearsa ei văpsea? Vai! pre degrabă au trecut aceli zile
care pînă și în mahniciune avea încă plăceri!

Timpul cu arpile repezi și înghiețate vestezi-a el în ini-
30 ma ta simțimentul, dulcele farmec a vieții? Ah! dacă soarta
ta fu astfel, vino lîngă mine, fiu a nenorocirei, eu pot a-ți
da lacrimi pentru lacrimi.

¹ Brien Borombe, mare monarc a Irlandei, care a fost ucis la războiul
de Clontarf la începutul veacului XI, după ce a biruit pe danezi în 25 de
35 rînduri.

² Munster.

³ Palatul lui Brien.

Amorul fost-a el pentru sufletul acest atît de tînăr ase-
menea cu minele Lageniei ¹ a căroră suprafața schinteie de aur
curat; dar, cînd ademenit de strălucirea sa, vor a-l urma mai
nainte, amăgitor ca vedenia celui ce doarme, strălucitorul
5 metal pere.

Poate că nădejdea imitînd paserea povestei ² care zbură
din arbur în arbur, luînd cu dînsa prețiosul talisman, făcu să
strălucească în ochii tăi adimenitoare nadă a fericirii, numai
pentru ca să te tragă spre ea și apoi să peară după un minut.

10 Dacă dulcele ceasuri care da strălucire și plăcere pînă
și durerii au trecut acest fel; dacă nădejdea nestatornică și
iubită care te sprijinea în răpedele tău curs este perdată
pentru de-a pururea; dacă lumea nemilostivă a vestezit
iluziile ce fac fericirea; vino lîngă mine, fiu a nenorocirii,
15 eu îți pot da lacrimi pentru lacrimi!

MELODIA IV

Cea de pe urmă roză a verii înflorește în singurătate;
toate frumoasele sale tovarășiți s-au vestezit pentru d-a
pururea: lîngă ea nu se mai vede nici o floare, nici un boboc
20 de roză spre a răsfrînge roșețele ei și spre a-i înturna sus-
pinele ei.

Eu nu te voi lăsa a tînji pe mlădița ta, sărmană singura-
tecă! De vreme ce surorile tale odihnesc, mergi de dormi-
tează lîngă ele. Îți împrăștiu foile fiindu-mi milă de tine,
25 pe pămîntul unde dorm tovarășițile tale din grădină, dez-
brăcate de răcoreală și de parfumurile lor.

O, de așa putea urma astfel de aproape dulcele vedenii de
prietenie și amor, pe rînd, precum ele trec din cercul magic
și strălucitor a bucuriilor vieții.

30 Cînd inimile credincioase nu mai saltă, cînd inimile tinere
au zburat, oh! cine ar mai vrea să lăcuiească singur astă lume
pustie!

MELODIA V

JUNELE MENESTREL

35 Junele menestrel purcesă la război, el este în șirurile
mortii; sabia părintelui său armă mîna sa, iar arpa sa cu
acoardele sălbatece, e spînzurată dinapoia sa.

¹ Mine de aur din comitatul de Wicklow.

² O mie și una de nopți.

„Pămînt a cînturilor! zise bardul ostaș, cînd toată lumea
te trădă, încai un paloș va apăra drepturile tale și o arpa
credincioasă te va serba!”

Menestrelul căzu, dar lanțul vrăjmașului nu putu încujba
5 falnica sa frunte. Arpa care iubea n-a mai răsunit, căci îi
rupșă coardele.

„Nici un lanț nu te va pîngări, strigă el, o, tu nemuritoare
cîntăreață a amorului și a vitejiei! Acoardele tale au fost
făcute pentru inimi slobode și curate; nu vor răsuna niciodată
10 în robie!”

MELODIA VI

CÎNT BAHIC

Nu-mi mai zice, o, ingerul meu, că băutura astă îmbă-
tătoare absoarbe plăcerea simtimentului sau vreo singură
15 tînără cîință. Crede-mă, numai cîteva din mînioasele tale
căutături s-au făcut nevăzute sub strălucindile sale valuri.
Niciodată nu să perdu în șiroiul său macar o singură rază
ieșită din sufletul sau din frumseța ta! Parfumul suspinelor
tale, farmecul ochilor tăi plutesc încă pe suprafața ei și limpe-
20 zesc cupa mea!

Nu-ți închipui deci, scumpe suflet, că vinul poate lipsi
inima mea de vrun singur vis de fericire. Asemenea fîntîne-
lor ce deșteaptă satea pelegrinului, cupa spumîndă învio-
șază și strălucește amorul!

25 Povestesc că amorul avea în cereasca sa grădină două
roze roșatece de origină cerească. El pusă pe una la ploaie ce
cade cînd strălucește arcul din cer, iar pe cealaltă o scaldă
în vinul ferbător. Curînd bobocii ce băuseră roua cerurilor
se vesteziră și muriră, în vreme ce acele pe care rubinoasele
30 valuri le vâpsiseră, să deschiseră roze și frumoase ca tine,
jună fată!

Nu mai crede deci, scump îngere, că vinul ar putea lipsi
inima mea de vrun singur vis de fericire, asemenea fîntîne-
lor ce deșteaptă înfocarea pelegrinului, cupa spumîndă în-
35 vioșază și strălucește amorul!

CÎNTUL LUI O'RUARK, PRINȚ DE BREFFNI

Rîzătoarea vale unde o lăsasem dăunăzi, se deschidea dinaintea mea; eu însă tremuram: o tristeță deșartă și nedescrisă întuneca bucuria inimei mele.

Căutam din ochi lampa ce va străluci, zicea ea, pentru înturnarea preiubitului ei pelegrin. Întunecile începuseră a mă învâli; nici o lampă nu strălucea pe creasta crenelurilor!

Am alergat în camera ei, ea era pustie, ca și când moartea ar fi răpit dragostele mele. Ah! căci nu era moartea, numai moartea! Dar nu, necredincioasa fugisă.

Acolo sta spînzurată alăuta care prefăcea în desfătări cele mai amare dureri ale mele; mîna care deșteptasă atît de ades pentru mine acoardele sale tresărea acum sub arzătoarele sărutări a falnicului meu rival!

Era o vreme, o, cea mai mincinoasă din femei! cînd paloșul lui Brefni ar fi căutat pîntre un milion de vrăjmași pe omul care ar fi cutezat macar în gînd a se îndoi de tine! iar acum... O, fiică degenerată a Erinului, în cît de mult s-a eclipsat slava ta! În curgere veacurilor de tiranie și de omor rușinea va face a curge sîngele patriei tale.

Acum blestemul să apasă asupra ei; streinii pîngăresc viile sale; vin să ne dezunească, să ne descinstească și multă vreme vor fi tirani!

Să mergem, să înălțăm steagul verde; tot paloșul nostru să se împlînte în sînge pînă în plăsele! Din partea noastră este Erin și virtutea, din partea lor saxonii și crimul!

De vei vrea a fi a mea, visteriile aerului, a pămîntului și a mărilor să vor întinde la picioarele tale. Tot aceea ce închipuirea ne arată mai strălucitor, tot aceea ce dulcele acoarde a nădejdei făgăduiesc mai hrăpitor, vor fi ale noastre, de vei vrea a fi a mea, amorul meu!

Flori strălucitoare se vor deschide pe orice loc vom nemerici; un glas dumnezeiesc va murmura în orice păriu; stelele ne se vor părea lumi lăcuite de amor, și în ochii noștri tot pămîntul va fi numai un frumos vis, de vei vrea a fi a mea, îngerul meu!

Cugete, a cărora izvorul este curat și misterios: ca acela a rîurilor ce curg din măgurile vecine de ceruri, vor păstra junețea în inimile noastre, de vei vrea a fi a mea, îngerul meu.

Astfel aceste rîuri vecinice păstrează verdeța cîmpiilor pe care le înouează.

Duhul dragostei face toate aceste minuni, și mai mult încă pentru acei ce se lasă la dulce său farmec.

El poate transporta cerul, patria sa pe pămîntul care-l lăcuiește, precum o vei simți îngerul meu, de vei voi a fi a mea!

Ea este departe de pămîntul unde odihnește junele ei erou; mulțime de amorezi se grămădesc împrejurul ei; dar ea fuge de ochii lor, și plînge căci inima ei este îngropată în mormîntul unde el doarme! Ea cîntă ariele dulci și sălbatice a cîmpiilor unde el se născu. Rezice acoardele ce lui îi plăcea a deștepta. Ah! Acei pe care îi hrăpesc cînturile ei sînt departe de a crede la amărăciune ce sfișie inima sa!

El a trăit pentru cea pe care o iubea: el a murit pentru patria sa. Ele singure îl ținea legat aici jos. Lacrimile patriei sale nu vor seca niciodată. Departe de el, amoreza lui nu va tînji îndelungă vreme!

Oh! Săpați mormîntul fecioarei într-un loc aurit de razile soarelui, cînd ele făgăduiesc pămîntului o slăvită a două zi; strălucească pe așternutul ei ca o zîmbire a apusului: o zîmbire a duioasei ei insule pe care o iubea cu atîta tinereță!

Aș plînge nădejtile ce mă părăsesc, dacă și zîmbirile tale m-ar lăsa. Aș geme cînd prietînii mă vînd, dacă, ca și dîșii, tu ai fi necredincioasă. Dar încît ești lîngă mine, cu o inimă atît de caldă și ochi atît de strălucitori, nici un nor nu se poate opri pe capul tău; acesta zîmbetul dă lumina sa!

Nu este în puterea soartei de a mă răni, încît soarta îmi lasă amorul tău; nici o bucurie nu mă poate fărmece dacă tu nu o împărtășești.

Un vis de o minută asupra ta prețuiește mai mult decît un lung, decît un vecinic an de fericire, deștept fără tine, tînărul meu amor, unică scumpa mea!

Și, deși nădejdea care luminează îndelung calea noastră, îngerul meu, să duse fără a mai veni, noi ne vom urma călătoria mai sigur fără razele sale.

Lumini mai vii mă vor călăuzi în cararea ce am a umbla
5 încă, sufletul care arde înlăuntrul meu și zîmbirile cu care tu împodobești lăcuința mea.

Acest fel să stingă lampa care lumina pe călător; el, perdut în noapte, stă și se uită împrejur plin de îndoieli și de înfricoșare: dar curînd întunecile se împrăstie și el
10 își urmează drumul întru curată lucirea stelelor; socotindu-să ferice de a afla că nici o lampă nu este ca lumina ce se coboară din cer!

MELODIA XI

CÎNT NAȚIONAL

15 S-a stins pentru de-a pururea lumina ce o văzurăm strălucind ca cea întâi lucea cerului ce vine să rumpă odihna morților! Omul, deșteptîndu-se din lungul somn a veacurilor trecute, ridică ochii și binecuvîntă astă curată rază pînă a nu peri!

20 Nu mai este, și urmele de foc ce însemnă trecerea sa, întunecă încă lunga noapte de robie și de jale care se coboară iarăș pe împărățiile pămîntului, mai întunecoasă pentru tine, nenorocită Erin! decît pentru cealaltă lume!

Nădejdiile tale era nobile și falnice, cînd pintre ai lumii
25 groși nori, steaua aceasta slobozea focurile sale împrejurul tău; cînd adevărul oțărît își sfărmă ferele și desfășură strălucitorul său steag asemenea cu strălucirea soarelui¹.

Oh! Niciodată pămîntul nu va revidea un moment atît de slăvit! Atunci, atunci, dacă toate națiile ar fi cîntat
30 imnul mîntuînței, dulcele tău glas, o, Erin! ar fi înălțat pînă la cer cel întâi cînt a libertății!

Dar, rușine tiranilor ce ne au rîvnit această fericire! Rușine neamului ușure, nevrednic de un așa mare bine, care, asemenea furiilor desmerdînd pe juna nădejde a libertății, au
35 botezat-o în sînge pe altarul fumegînd a morții!

Atuncea s-a stins pentru de-a pururea astă frumoasă și luminoasă vedenie, a căria aducere-aminte în pizma recelor batjocoriri a robilor, va via în inimile noastre curată, stră-

¹ Sun Bust.

lucindă, cerească, precum să ivi pentru cea întâi dată deasupra ta, o, foarte nenorocită Erin!

MELODIA XII

CÎNT DE RĂZBOI

5 Oh! Unde e robul atît de înjosit, osîndit la rușinate lanțe, care ar tînji cu înjosire sub povara ferelor sale, cînd prin o singură silință le ar putea sfărma? Care suflet, pe care îl degradă relele, ar aștepta ca timpul să vestezească puterea sa, cînd cu un zbor îndrăzneț, se poate răpezi spre
10 tronul celui ce l-a făcut (créé)!

Adio, ție, Erin, adio la toți acei ce vor trăi spre a plînge căderea noastră!

Laurul ce crește ferit de vifore, coperit de frunze și de flori, e mai puțin frumos, mai puțin cinstit (révéré) decît
15 arburele a căruia ramuri încunună focoasa frunte a biruinței!

Pămîntul pe care ne am născut să întinde sub pașii noștri: verdele steag filfilie deasupra capetelor noastre; prietini ispițiți merg pe lîngă noi, și vrăjmașul pe care-l urîm este înaintea noastră!

20 Adio, ție, Erin, adio la toți acei ce vor trăi spre a plînge căderea noastră!

MELODIA XIII

La miezul nopții, în ceasul cînd stelele varsă lacrimi, alerg la valea singuratecă pe care o iubeam cînd viața stră-
25 lucea în ochii tăi. Atunci îmi place a gîndi că, dacă duhurile pot lăsa văzduhurile ca să vizite teatrul trecutei lor fericiri, tu vei veni să mă mai vezi și să-mi spui că nici în cer amorul nostru nu e uitat!

Cînt aste sălbatiche acoarde ce te hrăpea odinioară, cînd
30 glasurile noastre amestecîndu-se răsuna la auz ca un singur glas; și cînd Eho rezice depărtată în vale trista mea cîntare, gîndesc, o! amorul meu, că e glasul tău care din împărăția morților răspunde încet la accenturile ce-ți era atît de scumpe odată!

35

MELODIA XIV

ADIO

Adio! Însă cînd veți sărbători ceasul ce deșteaptă cînturile nopțești a bucuriei în rădurile voastre, oh! gîndiți

la prietenul care odinioară și el îl serba și care și-a uitat
mîhniciunile sale pentru a fi fericit împreună cu voi!

Măhniciunile lui pot reveni, poate a nu-i mai rămînea
nici o singură nădejde din acele ce au strălucit dureroasa
5 lui carare, însă el niciodată nu va uita vedenia trecătoare
care răspîndi încîntările sale împrejurul său, oprindu-se
lîngă voi!

Cînd, despre seară, plăcere face a sălta inimile și cupele,
ori în ce parte să va îndrepta cărarea mea, fie întunecoasă
10 sau strălucită, sufletul meu prieteni norociți, va fi încă cu
voi, se va uni la plăcerile voastre, la jocurile voastre, la
bucuriile voastre, și să va înturna spre mine vesel de zîm-
birile voastre!

Și prea fericit voi fi dacă el îmi va spune că-n mijlocul
15 ospățului un glas tînăr a murmurat: Ah! Căci nu e și el
aici!

Deslanțe-se soarta; sînt moaște de bucurie, străluci-
toare vise a trecutului, pe care ea nu le poate sfărîma, și
care vin pintre noaptea mîhniciunilor și a grijilor spre a
20 readuce espresia fericirii.

Îndelung, îndelung inima mea va fi plină de aceste
dulci suvenire, asemenea vasului în care s-au destilat roze:
pot sfărîma, pot strica vasul, dar mirosul rozelor să ține
încă de bucățile lui!

25

MELODIA XV

A păstra pomenirea ta! Ah! încît viața va face a sălta
inima mea, ea nu va uita patria părăsită, mai scumpă și
mai frumoasă în durerile, tristeța și viforile sale, decît
toată cealaltă lume în ceasurile unde strălucește soarele!

30 Dacă tu ai fi tot astfel cum te doresc eu, mare, slobodă și
slăvită, întîia floare a pămîntului și diamantul mării, te-aș
putea cînta cu o inimă mai falnică și mai norocită; dar
putea-voi vrodată a te iubi mai adînc decît acum?

Nu, nu; lanțele ce opresc sîngele tău de a circula te fac
35 mai scumpă la fiii tăi care, asemenea puilor păserei pustiei,
se îmbată de amor în fiecare picătură de sînge ce curge din
sînul tău!

MELODIA XVI

Oh! cînd am avea cu totul a noastră vreo mică insulă
40 strălucitoare, depărtată și singuratecă, în mijlocul unu

ocean de azur, încălzit de focurile verii, unde niciodată
frunza nu moare în rediurile pururea înflorite; unde albina
suge tot anul din potirul florilor; unde soarele iubește a
să opri; unde noaptea ascunde ziua numai supt un vâl
5 previziu; unde a simți numai că răsufilăm, că trăim, pre-
țuiește mai mult decît toate bucuriile pe care viața le arată
aiure!

Acolo cu un suflet tot așa curat, tot așa focos precum
climatul, am iubi cum iubea în vrîsta de aur.

10 Lumina soarelui, aerul îmbălsămit s-ar virî în inimile
noastre și ar chieama în ele primăvara. Amorul nostru ar
fi tot așa nemuritor precum rădiurile noastre; nădejdea,
ca albina, s-ar hrăni pururea de flori proaspăt născute;
viața noastră ar sămăna unei lungi zile de lumină și moartea
15 s-ar coborî asupra noastră gînditoare și lină, ca și noaptea.

MELODIA XVII

RĂZBUNAREA FIILOR LUI USNA¹

Strălucind și răzbunător cade paloșul ușor a Erinului
preste acel ce a trădat pe vitezii fii a lui Usna! Spre răs-
20 plătirea a toată lacrima ce-a făcut să verse tinerele noastre
soții o picătură de sînge smultă din inima lor va uda palo-
șul nostru.

Pe norul roșatec ce să coborî pe posomorîtul lăcaș a
lui Conor cînd tustrei vitezii Uladului² dormea scâlțați
25 în sînge! Pe valurile războiului care au dus atît de adese
pe acești eroi la țarmul biruinței!

Jurăm să-i răzbunăm! Nici o bucurie nu să va gusta,
arpa va fi mută, fecioara fără mire, salele noastre pustii
și hoaldele noastre sterpe, pînă ce răzbunarea noastră se va
30 apăsa pe capul ucigașului!

Așa, monarhe! Dulci sînt suvenirele patriei, dulci sînt
lacrimile pe care tenețea le face a se vărsa; dulci sînt priete-
niile noastre, nădejdiile noastre și dragostile noastre; dar
de o mie de ori mai dulce încă e răzbunarea asupra unui
35 tiran!

¹ Vezi tomul *La Transaction de la Société gallique de Dublin*, tradus
din limba galică de D. O'Ilbagan.

² Ulster.

Oh! nu socoti că duhul meu este totdeauna astfel vesel, tot astfel slobod de chinuri! Nu nădăjdui că zîmbirea veselă din astă-seară va reveni mîine să lumineze fruntea mea!

5 Nu, viața e o împrăștiere de cîteva ceasuri ostenitoare pe care roza plăcerii vine rar să o împodobească; inima ce răsufliă cu mai multă beție parfumul florilor este totdeauna cea întii pe care o sfîșie spinii!

Dar, îmble împrejur cupa, și să fim fericiți un minut.
10 O, cînd am putea în pelerinagiul nostru de aici de jos să nu întîlnim niciodată decît plînsuri pe care veselie le poate auri cu o zîmbire, și zîmbiri pe care o tînră îndurare le poate preface în lacrimi!

Numai Dumnezeu știe cît de posomorită ar fi pînza
15 vieții noastre dacă n-ar fi țesută cu prietenie și cu amor; și cînd aceste bunuri vor înceta de a fi scumpe sufletului meu, oh! să nu trăiesc îndelung după ele!

Acei ce au iubit ființele cele mai tinere, cele mai curate, adeseori au plîns părerea pe care au fost iubit-o; și inima
20 ce adormi pe credința prieteniei cei mai curate, e pre norocită dacă nu fu trădată niciodată.

Dar îmble împrejur cupa. În cită vreme va trăi în om sau în femeie macar o rămășiță de adevăr, voi cere la cer
25 noastră, și dulce luminează a prieteniei să mîngîie apusul nostru!

MELODIA XIX

VALEA D'OVOCĂ SAU ÎNTÎLNIREA APELOR¹

Nu este în lumea astă mare altă vale atît de delicioasă
30 ca valea în sînul căria strălucitoarele ape să adună. Oh! cele de pe urmă raze a simtimentului și a vieții se vor șterge din inima mea, mai nainte de a perde ea suvenirea acestui înflorit loc!

Însă nu era nici că natura răspîndisă cu dărnicie, subt aceste răcoroase umbriri, cristalul său cel mai curat și verdeața sa cea mai strălucitoare, nu era nici dulcele farmec
35 a apelor sau a costișelor; oh! nu era ceva mai hrăpitor!

¹ Întîlnirea apelor alcătuiește o parte din deliciosul peizagiu ce să-nține între Rathuciuou și Arklow în comitatul de Wicklow.

Era prietenii, preiubiții inimei mele, care, lîngă mine, însă făcea mai scumpe aceste locuri încîntătoare; era ei, care mă făcea a simți cît de mult cîștigă frumoasele minuni a naturii a fi răsfrînte de privirile acelor ce iubești.

5 Dulce vale a Ovocăi! Cît aș iubi a mă odihni în umbritul tău sîn cu prietenii pe care-i iubesc mai mult, cînd vor înceta viforile ce ne încunjură în lumea astă înghiețată, și cînd inimile noastre, precum apele tale, să vor amesteca în răpaus.

MELODIA XX

Să nu uităm cîmpul războiului unde au perit cei mai credincioși și mai de pe urmă din vitezi.

Ei au căzut toți! Strălucitoare nădejde pe care o iubisem peri cu dînșii și se stinsă în mormîntul lor!

15 Oh! cînd am putea smulge de la moarte aceste săltînde inimi ca să mai dăm încă o dată în fața cerului războiul libertății!

Dacă lanțul pe care tirania îl ferecă împrejurul nostru s-ar putea atunci sfărîma un minut; oh! nici omul, nici
20 cerurile nu l-ar mai putea lega!

Dar ceasul a trecut! deși numele învingătorului nostru va putea trăi în istorie, blăstemată fie calea izbînditorului ce calcă în picioare inimi nobile și slobode!

Oh! decît trofeele tuturor acelor ce s-au înălțat la slavă
25 pe ruinele libertății, mult mai scump este mormîntul sau închisoarea ilustrată de numele unui patriot!

MELODIA XXI

Vino cu mine pe mare, oh! jună fată! Fii tovărășița mea cînd soarele strălucește, cînd viforul vuieste sau cînd
30 zăpada cade pe valuri!

Timpurile se prifac și se urmează, dar un suflet credincios arde de acelaș foc subt orice climat.

Ce ne pasă de amerințările soartei, dacă am amorul tău, dacă sîntem uniți! Viața este lîngă tine, moartea unde tu
35 nu ești. Vino deci cu mine pe marea azurie; oh! jună fată, vino, ca vînturile nedomolite să ne îndrepte!

Timpurile se preface și se urmează, dar un suflet credincios arde de acelaș foc subt orice climat. Oceanul a fost creat pentru sufletele slobode, pămîntul pentru curți și

lanțuri! Aici noi sîntem robi, dar pe valuri amorul și libertatea sînt ale noastre! nici un ochi nu ne pîndește, nici o limbă nu ne vinde: pămîntul este uitat, cerul ne împrejură.

Oh! Vino cu mine pe mare, jună fată! Vino, ca vînturile
5 nedomolite să ne îndrepte!

Timpurile se prefac și se urmează, dar sufletul credincios arde de acelaș foc subț oricare climat.

MELODIA XXII

CHIEMARE LA RĂZBOI

10 Oh! cine n-ar voi a scăpa de o viață fără libertate? Pentru o zi de libertate cine n-ar voi să moară? Ascultați... ascultați! Aceasta e trîmbița! Chiemarea viteazului, cîntul de moarte a tiranilor și glasul robului.

Patria noastră este scaldată în sînge; oh! să alergăm
15 spre ajutorul ei; un braț ce o apără e mai tare decît armiiile ce năvălesc preste ea!

Oh! cine n-ar voi a scăpa dintr-o viață fără libertate? Pentru o zi de libertate cine n-ar voi să moară?

Scăparea noastră cea din urmă este în găzduitorul sîn
20 a morții; morții nu să tem de tirani, mormîntul nu are lanțe!

Înainte, să mergem la război! Eroii ce își varsă sîngele pentru virtute, pentru patrie, aceia sînt numai eroi. Dacă libertatea e izgonită din lumea aceasta, să nu ne desnă-
25 dăjduim: în ceruri încai o vom găsi iarăș!

Scăparea noastră cea din urmă este în găzduitorul sîn a morții; morții nu se tem de tirani, mormîntul nu are lanțe!

MELODIA XXIII

CANTUL FIONNCALEI¹

30

Taci, o, Moilă! Alinați-vă, ape muginde! și voi, adieri ușoare nu vă deșteptați cînd, slobozind plîngeroase murmure, singuratica fiică a lui Lir își spune durerile către

¹ Fionacala, fiica lui Lir, fu prefăcută în lebedă de oarecare putere surnaturală și osîndită a nemernici în cursul multor sute de ani pe niște lacuri și niște râuri a Irlandei, pînă la venire creștinismului; cel întăi son a clopotului liturgiei era a fi semnalul mîntuirii ei.

steaua nopții. Lebăda, după dulcele cîntare de moarte, își va strînge ea în sfîrșit aripile ca să adoarmă în întunece?

Cînd oare va suna dulcele cerului clopot ca să chieме sufletul meu din lumea astă viforoasă?

5 Ursita m-a osîndit de multe veacuri a tînji cu întristare pe valurile tale de iarnă, o, Moilă! Și însă Erin doarme încă, adîncit în aceleș întunece; curata lumină întîrzie încă a să arăta!

Cînd oare astă stea a zilei răsărind treptat va încălzi
10 insula noastră cu pace și dragoste? Cînd oare dulcele cerului clopot va chieме sufletul meu în cîmpiile eteree?

MELODIA XXIV

Umble împrejur cupa; las pe cei ce să socot învățați și pe nerozii rezonanți să se pricească pentru credință. Minu-
15 tul acesta e o floare pre fragedă și prea frumoasă ca să să vestezească și să se păteze de pulberea scoalelor. Paharul tău poate fi roșu și al meu vînat; dar cînd sînt pline de aceeaș strălucitoare băutură, nebunul ce s-ar sfădi pentru deosebirea văpselilor lor nu merită bucuria ce ele răspî-
20 desc în suflet!

Întreba-voi pe viteazul soldat ce să luptă lîngă mine pentru pricina neamului omenesc, de se potrivesc credințele noastre? Lepăda-voi pe prietenul pe care l-am cercat și l-am prețuit, dacă nu îngenuche tot la un altar cu mine? Fugi-
25 voi departe de juna eretică care îmi robește sufletul ca să caut airea un sărut mai ortodox? Nu! Peară și inimile și legile care cheamă la un asemenea tribunal curățenia, vitezia și amorul!

MELODIA XXV

SUVENIRELE

30

Aducă-și aminte Erin de zilele vechi, acele zile cînd fiii săi necredincioși nu o trădaseră încă; cînd Malahi purta colanul de aur¹ ce l-a smult de la trufașul izbînditor a pămîntului nașterii sale; cînd rigii săi desfășura steagul verde și con-

¹ Malahi, monarc de Irlanda, în al 10 veac luptîndu-să cu danezii învinsă doi din șampionii lor. El a luat drept trofee a biruinței colanul de aur al unuia și sabia celuilalt. (*Istoria Irlandei* de Warner, tom. I, cartea 9.)

ducea la primejdii pe cavalerii Crengiei-Roș¹ înainte de a împodobi corona unui strein strălucitorul smaragd a lumii occidentale². Păstorul ce se rătăcește pe țărmurile de Lough-Neagt³ când sosește răcoarea serii vede strălucind la picioare
5 rele sale subțiri valuri turnurile rătăcete a zilelor trecute. Acest fel memoria, în înalte vise, apucă o luce a zilelor ce nu mai sînt și caută suspinînd în undele timpului ștersele slave pe care ele le copăr!

MELODIA XXVI

10 Cînd acel ce te slăvește nu va lăsa după ei decît numele greșalei și a durerilor sale, oh! spune, plînge-vei dacă vor înnegri numele unei vieți ce s-a hărăzit pentru tine? Așa, plînge! Și oricare va fi hotărîrea vrăjmașilor tăi, lacrimile tale o vor șterge; căci cerul e martur că, vinovat către dînșii,
15 fie am fost credincios foarte!

Tu erai idolul viselor întîiului meu amor; orice gînd a minței mele era al tău; în smerita și din urmă a mea rugă cătră cel vecinic, numele tău va fi amestecat cu al meu. Oh! binecuvîntați fie amarezii și prietenii ce vor trăi ca
20 să vadă zilele slavei tale; dar, după această bucurie, cea mai scumpă binecuvîntare ce poate dărui cerul este fala de a muri pentru tine!

MELODIA XXVII

Ah! crede-mă, dacă toate aceste june frumuseți hrăpi-
25 toare pe care le privesc cu atîta tinereță astăzi s-ar schimba de mîni și ar peri în brațele mele ca fugătoare daruri a zînelor, tu ai fi încă slăvită precum ești acum. La orice ceas s-ar vestezi frumusețile tale, lîngă scumpa ruină fiecare dorință a inimei mei [sic] s-ar încleșta mai înfocată și mai
30 tînără!

Nu, cînd juneța și frumuseța te împodobesc de strălucirea lor, cînd obrazii tăi n-au fost încă pătați de plînsuri, poți tu

¹ Ordinile militare de cavalerie era statornicite în Irlanda mult înainte nașterii lui Hristos. În Ulster era un ordin de cavalerie moștenitoare, numită Scraidle na Scroivle ruadh, sau cavalerii Crengii Roși.

² Irlanda, astfel numită pentru verdeața ce vestită a șesurilor sale.

³ Să zicea că Lough-Neagt fusesă o fîntină care, înflîndu-să foarte, înecășă locul. Pe cînd era apa lîngă, spun că pascarii arăta streinilor înaltele turnuri bisericesti ce să zărea în apă.

a cunoaște arderea și credința unui suflet la care timpul te va face și mai scumpă? Oh! inima care adevărat a iubit nu uită niciodată; dar iubește încă, credincioasă până la sfîrșit. Precum floarea soarelui înturnează spre Dumnezeu
5 său, cînd apune, căutătura cu care a salutat răsăritul lui!

MELODIA XXVIII

TRIFOIUL ERINULUI ȘI OLIVUL SPANIEI

Înaltă fu chiemarea libertății și slăvit minutul deșteptărei cînd, plini de viață și de răzbunare, spaniolii au scuturat
10 lanțul vîngătorului. Oh, libertate! Duhul tău nu se odihnească pînă nu va trece ca adierea purtătoare de sănătate piste valurile occidentului; împrumută lumina ochilor tăi mîhnitului nostru pămînt. Cînd adaogi la ghirlanda ta olivul Spaniei, oh! nu uita trifoilul Erinului.

15 Dacă slava strămoșilor noștri lăsată de moștenire împreună cu drepturile lor dă țării frumuseța sa, patriei delicioase sale; dacă trădarea e o rană și prepusul o ocară, atunci, o, fii a Iberiei, pricina noastră e tot aceea.

Aștepte un mormînt fără lacrimi și fără cinste pe acel
20 ce ar dori o moarte mai nobilă și mai sfîntă decît cea a ostașului care își dă cel de pe urmă suspin în suflarea biruinței pentru trifoilul Erinului și olivul Spaniei!

Voi, Blakes, voi, O'Donnels, a căroro părinți au părăsit
25 verzile costiși a juneței lor, ca să caute pintre streini ace repaos după care suspina în zadar în patria lor, rugați ca flacăra magică pe care ați aprins-o să se poată încă simți la Erin, tot astfel de lîngă și strălucitoare, și iertați pînă și pe Albion, cînd în sfîrșit căindu-să, scoate, roșindu-se, paloșul său pentru pricina ce atît de îndelung desprețuită a olivului Spaniei și a trifoilului de Erin!
30

Dumnezeu protecteze pricina noastră! Oh, ea nu poate lipsi de a fericii, încît inima patriotului va bate pentru dînsa și va apăra drepturile sale. Durerea va sfinți pe martirii ce cad! Slava va însemna viitorimei locul unde ei odihnesc,
35 în vreme ce, departe de tirani, de mișei și de robi, junele duh al libertății le va umbri mormîntul cu olivul Spaniei și cu trifoilul Erinului!

ARPA DE TARA

Arpa care odinioară dezvălea sufletul muzicei la ehole
din salele de Tara, astăzi atârnată pe acești pustii păreți,
5 păzește o posomorită tăcere, ca și când sufletul său ar fi fugit.
Astfel dormitează fala zilelor vechi, astfel tresărirea slavei
trecu și inimile ce salta pentru laudă nu mai bat pentru
ea astăzi.

Arpa de Tara nu mai modulează dulcele ei acoarde
10 pentru șefii ostași și strălucitele lor dame. Coarda ce se rumpe
în tăcerea nopții spune singură istoria ruinei sale. Astfel
libertatea nu să mai deșteaptă decît foarte rar. Singurul
semn de viață care-l dă, cînd o nobilă inimă să rumpe,
este ca să arăte că încă viază!

15

MELODIA XXX

DUHUL ȘI BOGĂȚIA

Să bem pentru frumoasa care lungă vreme deșteaptă
suspinele poetului, pentru juna fată care dete cîntecilor aceea
ce aurul nu putu cumpăra niciodată! Oh! inima femeiei este
20 păstrată numai pentru menestrel. Atinsă de alte mîni, acest
dulce instrument nu este nici în jumătate atît de melodios.
Să bem deci pentru aceea care lungă vreme deșteaptă sus-
pinele poetului, pentru juna fată care dete cîntecelor aceea
ce aurul nu putu cumpăra niciodată!

25 Odinioară, la poarta de sticlă a frumuseței, s-au întîlnit
bogăția și duhul: „Cine va intra”, au întreat însă el. Ea au
răspuns: „Cel mai *istef*” ... Cu ajutorul chiei sale de aur,
bogăția socoti să treacă; dar în zadar să sîli, în vreme ce
duhul aduse un diamant care-i deschisă o strălucitoare
30 cărare! Să bem deci pentru acea care, lungă vreme deșteaptă
suspinele poetului, pentru juna fată care dete cîntecilor
aceea ce aurul nu putu cumpăra niciodată!

Amorul care caută lăcuința sa lîngă măriri, lîngă bogă-
ții, este ca posomorîtul gnom care lăcuiește în întunecoase
35 mine de aur! Dar amorul poetului plutește în o regiune
mai strălucitoare. Cerurile sînt patria sa, deși femeia îi ține
pre pămînt. Să bem deci pentru acea care lungă vreme
deșteaptă suspinele poetului, pentru fecioara care dete cînte-
celor aceea ce aurul nu putu cumpăra niciodată!

ERIN! OH! ERIN!

Asemenea lampei strălucitoare, care pe sfîntul altar din
Kildar¹ a ars în curgerea mai multor veacuri de întunece
5 și de vifore, inima pe care durerile au apăsas-o zadarnic
trăiește încă după ele, jună și arzîndă. Erin, oh! Erin! Pintre
lacrimile unei lungi nopți de robie, astfel de strălucitor mi
s-arată duhul tău.

Națiile au căzut, iar tu trăiești încă; soarele tău răsare
10 cînd ceilalți apun și deși norul robiei a întunecat aurora ta,
amiaza libertății va luci încă împregiurul tău.

Erin, oh! Erin! Deși îndelung în umbră, steaua ta va stră-
luci cînd stelele cele mai falnice să vor întuneca!

Ploaia nu degeră, vîntul nu deșteaptă crinul ce doarme
15 în vremea înghietătelor ceasuri a iernii, până ce mîna pri-
măverii desleagă recele lui lanț și ziua și libertatea bine-
cuvîntă pe juna floare!

Erin, oh! Erin! Iarna ta a trecut și nădejdea care a trăit
mai mult decît ea e gata a înflori.

20

MELODIA XXXII

BALADA

Ea purta rare și prețioase odoare. Toiagul ce îl avea
în mîni era împodobit cu o strălucitoare verigă de aur, dar
frumuseța ei întrecea schinteitoarele ei odoare și toiagul
25 său alb ca zapada.

„Tinerico! Nu te temi că vei rătăci astfel singură și fru-
moasă în calea astă pustie? Fiii lui Erin sînt ei atît de buni
sau de înghiețați încît să nu-i poată ademeni nici aurul nici
femeia?”

30 „Domnule cavalier! Nu simt nici o grijă, fiii lui Erin
nu mă vor ofensa; căci, deși le sînt dragi cele frumoase și
sculele aurite, domnule cavalier! dar le sînt dragi mai mult
cinstea și virtute!”

Ea și-a urmat calea și fecioreasca ei zîmbire a protectat-o
35 și a luminat-o prin toată Insula Verde. Fie pentru d-a
pururea binecuvîntată acea ce să încrezu cu totul în cinstea
și fala Erinului!

¹ Apud Kildanian occurit Ignis Sanctae Brigidae quem.

ÎNAINTE DE RĂZBOI

În numele nădejdei ce face a tresări inimile noastre înainte mergătoare luptei de mâni; pe soarele acesta a cărui
5 lumină ne va aduce lanțe sau slobozenia, moarte sau viața, oh! să ne aducem aminte că traiul nu poate avea nici o mulțămire pentru acel ce nu trăiește slobod! Precum steaua zilei se ascunde sub valuri, astfel un erou se coboară în secriu în mijlocul rouăi a lacrimilor națiilor. Ferice e acel a cărui
10 bătrîneță este îndulcită de zîmbetele copiilor săi, care îl ajută a se coborî pe răpedele coboriș al anilor; dar, încît mai slăvit mor acei ce închid ochii pe sînul biruinței!

Încujbat pe cărbunii murinzi a focului său de strajă, vrăjmașul îngălbinește, în vreme ce inima sa îi aduce aminte
15 de cîmpul războiului unde noi am întunecat lumina slavei sale! În veci să nu mai înnoade lanțul de care ne am mîntuit atunci! Ascultați! Cornul războaielor ne cheamă! Oh! Până a nu însera, să facem a circula în triumf astă ostășească cupă! Mai multe inimi a căroră bătăi să îndesesc acum, în astă
20 seară, reci și înghiețate vor dormita pentru de a pururea, și nu se vor mai deștepta nici de strigarea biruinței: însă cît de slăvit somn va fi acel a eroului pe care va plînge universul cu mirare!

DUPĂ RĂZBOI

25

Noaptea s-a coborît și a învălit pe vîngători; fulgerul a lasat a se vedea costișa departată unde acei ce au pierdut această strașnică zi s-au adunat obosiți și în mic număr, dar neînfricoșați încă! Nădejdea ostașului, înfocare patrio-
30 tului, pentru d-a pururea întunecată, pentru d-a pururea stînsă! Ah! cine va spune ce au cercat eroii cînd tot este pierdut, afară de viață și cinste!

Tristul și cel de apoi ceas a visului libertății și a luptei viteziei s-a trecut încet, în vreme ce tăcînd ei au prevegheat
35 pînă ce străluci întîia rază a dimineții și-i împrumută cu lumina sa ca să moară!

Este o lume unde sufletele sînt slobode, unde tiranii nu corump darurile naturei: dacă moartea e o intrare a cei strălucitoare lumi, oh! cine ar voi să trăiască rob în aceasta?

ELENA SAU DAMA DE ROSNA

Vă aduceți aminte de Elena, fala satului nostru. Dulce și modestă, ea binecuvîntă soartea sa, de cînd William Streinul a luat-o de soție și amoriul împodobeste cu lumina sa
5 smeritul lor lăcaș. Ei au călătorit împreună în viață, bătui de vînturi. În sfîrșit, William zisă cu întristare: „Aidem să căutăm noroc în alte cîmpii“. Elena suspină și părăsi smeritul ei bordei.

10 Ei nemerniciră osteniți pe căi pustii; inima junei soții era strînsă, cînd pe la sfîrșitul unei zile de vîfor, văzură de departe trufașele turnuri a unui castel rădicîndu-să pîntre copaci. „În astă seară, zisă junele soț, vom cere acolo un adăpost. Vîntul e rece și ceasul tîrziu.“ El sună din corn cu
15 un aer măreț și portarul să închină cînd ei trecură preste pragul porții.

„Bine ai venit, nobilă damă, strigă junele soț; castelul acesta e al tău, precum și acest codru întunecos.“ Ea îl socoti smintit; și însă ei spunea adevărul. Elena e damă
20 de Rosna-Hal! Lordul de Rosna iubește cu tinereță pe acea a cărui amor și credință îl cîștigă William Streinul; și lumina fericirii, sub aceste aurite locuri, strălucește tot astfel de curată ca și sub smeritul coperemînt de papură!

25

ȚĂRANUL IRLANDEZ CĂTRE AMOREZA SA

Pîntre dureri, pîntre primejdii, zîmbire ta a veselit calea mea și a acoperit cu florile nădejdei spinii ce mă împre-
giura. Cu cît era mai posomorită soartea noastră cu atîta
30 curatul nostru amor strălucea de o mai vie lumină. Curînd rușinea să prefăcu în slavă: frica dete loc celui mai înfocat zel. De unde eram rob m-am făcut iarăși slobod în brațele tale, și sufletul meu binecuvîntă durerile ce mă costasă dragostea ta.

35 Răvala ta era cîstită cînd pe tine te adăpa cu ocări și disprețuire; tu purtai o cunună de spini în vreme ce aurul împodobe fruntea ei. Ea mă chema în templele sale cînd tu plîngeai ascunsă în peșteri. Prietenii săi era toți tirani; iar ai tăi, vai! era robi; și însă eu aș iubi mai bine a dormi la pi-

cioarele tale în mormîntul meu decît a priimi o însoțire ce
o urăsc sau a te lipsi macar de un singur din gîndurile meli.
Te clevetesc cu mișălătate acei ce zic că dorințele tale sînt
fragede. Dacă tu ai fi fost necredincioasă, obrazii tăi n-ar fi
5 atît de galbeni! Mai zic că ai purtat atît de mult aceli lanțuri
de defăimare încît ele au lăsat pe inima ta slugărească și
adîncă lor întipărire. Oh! nu-i crede! Nici un lanț n-a putut
supune acest suflet înflăcărat. Unde strălucește duhul tău,
acolo strălucește și libertatea ¹, unde este duhul Domnului
10 acolo este și slobozenie.

MELODIA XXXVII

ASUPRA MUZICEI

Cînd nemernicim nenorociți prin viață, plîngînd tot aceea
ce ne făcea a iubi traiul, dacă vro arie care ne era dragă în
15 zilele copilăriei noastre vine la auzul nostru, oh! cu ce îmbă-
tare adunăm acoardele ce trezesc gînduri de multă vreme
adormite, și recheamă zîmbire în ochii stinși de lacrimi!

Suflarea binefăcătoare a cîntărilor, auzite odinioară în
ceasuri mai fericite, e asemenea zefirului ce lunecă suspinînd
20 pe flori orientale pline de miroase. Adierea suspină încă,
deși florile sînt vestede și fără viață; astfel, cînd trece visul
plăcerii dulcele său souvenir învie în suflarea muzicii.

O, dumnezeiască muzică! Graiul neputincios și slab
să retrage dinaintea magiei tale! Pentru ce simțimentul ar
25 mai vorbi vrodată cînd tu poți singură răsufila tot sufletul
său? Adimenitoarele vorbe a prieteniei ne înșală; făgăzile
amorului sînt și mai amăgitoare; ah! numai dulcele accent
a muzicii poate mîngîia cu dulceață fără a trăda vreodată!

MELODIA XXXVIII

30 ORIGINA ARPEI

Să zice că această arpă pe care o deștept acum pentru
tine era odată o sirenă ce cînta sub mare, și care adeseori
seara trecea strălucitorile valuri ca să întîlnească pe verdele
țârm pe un june pe care-l iubea.

35 ¹ St. Pavel, *Cătră corinteni*, III, v. 17.

Însă ea iubea în zadar; el a lăsat-o să plîngă, și să scalde
cu lacrimile sale toată noaptea lungile ei cosițe, pînă ce ce-
riul, îndurîndu-să de un amor atît de tînăr și de adevărat,
prefăcu în astă dulce arpă pe vergura mărilor!

5 Frumosul ei sîn să rădică ca și înainte, fața sa era tot așa
zîmbitoare, trupul ei să îndoii grațios. Părul său, lăsînd a că-
dea plînsul din tot strălucitorul creț, acoperi brațul ei de ză-
padă și să prefăcu în coarde de aur.

Pentru aceasta, dulcea arpă amestecă atît de îndelung
10 graiul amorului cu tristul accent a durerii pînă ce, despăr-
țindu-le, tu ai învățat cîntările ei a fi numai amor lîngă
tine, și durere cînd mă lași!

MELODIA XXXIX

Nu fugi încă, iată ceasul cînd plăcerea, asemenea florei
15 miezei-nopți care, nevoind a străluci la lumina zilei începe
a se deschide pentru fiii nopții și fecioarele ce iubesc reve-
roasa luce a unei! Frumuseța și luna n-au fost făcute decît
spre a împodobi aste ceasuri de umbră și de mister: atunci
dulcele lor atracții fac a să înfla undele și împlu cupele de
20 nectar!

Oh! rămii! Oh! rămii! Viața împletește atît de rar o ghir-
landă precum cea din astă-seară; oh! ar fi păcat a sfărma
atît de curînd lațele sale.

Nu fugi încă; fîntîna ce izvora în vremile vechi subț
25 umbrirea lui Ammon ¹ deși cura răcoroasă și înghiețată
în vremea zilei, începea a străluci asemenea sufletelor vesele
la apropiere nopții. Ca și dînsa inima și căutăturile femeii,
pre atît de reci la amiază ca și pîriile iernei, trebui să s-aprindă
cînd înturnarea nopții aduce iarăș ceasul focului sfînt.

30 Oh! rămii, oh! rămii! Dimineața va mai găsi ea vreodată
ochi asemenea de străluciți precum acei ce schinteie aici?

MELODIA XL

CÎNT NAȚIONAL

Plîngeți, plîngeți, ceasul slavei voastre a trecut; revele
35 voastre de slavă au perit; fatalul lanț din nou e ferecat și
nu mai sînteți oameni!

¹ Solis Fons, lîngă templul lui Ammon.

În zadar inima eroului a sîngerat; glasul înțeleptului în zadar a răsunit. Oh! Libertate! Dacă flacăra ta s-a stins odată, niciodată nu să mai aprinde!

Plîngeți, poate în zilele viitoare vor învăța a iubi numele
5 vostru; mai multe fapte se vor deștepta încungiuurate de razele slavei, care au dormit îndelungă vreme în defaimare! Și cînd vor trece prin jalnica insulă unde odihnesc în sfîrșit stăpînul și robul, amirați vor întreba cum au putut niște astfel de înjosite mîni domoli inimi atît de viteze?
10 „Soartea așa a voit, vor zice ei; o ursită vrăjmașă a urzit neunirea voastră: în vreme ce tiranii să unea în ura lor, pe voi niciodată dragostea nu v-a unit! Dar inimile ce trebuia să se împreune s-a depărtat una de alta; omul a pîngărit aceea ce Dumnezeu îi dasă, pînă ce s-a văzut blăstemînd
15 altarul unde alții în genunchi chiema ajutorul cerurilor!”

MELODIA XLI

ADIO LA ARPA MEA

Scumpă arpă a patriei mele! Te am aflat în întunece; recele tăcerii lanț¹ atîrna de multă vreme asupra ta; plin
20 de trufie, te am apucat, o, iubită arpă a insulei unde m-am născut! Am sfărmat legăturile tale, te am dat iarăș la lumină, la libertate și la cîntări! Arzătoarele gemete a amorului, ușoarele accenturi a fericirii deșteptară cele mai tinere și mai vioase ale mele acoarde; dar tu ai rezis atît de ades
25 adîncul durerii suspin, încît îl scapi și în mijlocul bucuriei tale.

Scumpă arpă a patriei mele! Adio acoardelor tale, acest dulce cînt va fi cel de pe urmă pe care coardele tale îl vor
30 tovărăși. Mergi, dormi! Soarele slavei strălucească asupra somnului tău, pînă în ceasul cînd o mîină mai vrednică te va deștepta din nou. Dacă inima patriotului, a ostașului, a amozului a săltat ascultînd cîntecele noastre, slava este a ta; eu eram numai adierea ce te desmerda trecînd; căci ca și ea deșteptam acoardele tale, a cărora sălbatică și necunoscută dulceață este numai a ta!

35

MELODIA XLII

Arpă iubită! deștept încă o dată dulcile tale acoarde atît de îndelung adormite; la al nostru din urmă adio te

¹ Figură de retorică foarte obicinuită la vechii irlandezi, întrebuițată adese de Walker.

am scăldat în lacrimi și plînsurile mele te primesc astăzi. Nici o luce de bucurie n-a strălucit asupra ta; asemenea acestor arpe a cărora cerești acoarde au povestit robia
5 aceea ca și a ta de posomorită, tu ai rămas atîrnată de lungie ramuri a salciei.

Și însă, de cînd coardele tale au răsunit pentru cea de pe urmă dată, un ceas de pace, de triumf a sunat; mai multe inimi generoase au săltat de nădejdi, care acum sînt îngropate în rușine. Atunci încă, cînd pacea, plutind pre
10 pămînt și pre mare, cînta imnul tău de veselie, deși ea aducea lumii bucuria și nădejdea, ea nu aducea pentru tine decît nouă lacrimi!

Deci cine poate cere accenturi de plăcere tîngioaselor tale coarde, o, arpa mea! Vai, cîntul cel vesel și mîncat
15 a ciocîrliei a răsunit tot astfel de rău la moartea lebedei! Cum, eu, care te iubesc, care te binecuvîntez, aș chiema suflarea ta pentru accenturi de libertate, cînd însăși ghirlandele cu care te împodobesc sînt trist mestecate de lanțe și de flori!

Dar să ne îmbărbătăm: dacă accentul bucuriei te mai
20 poate însufleți, reaflă pentru mine veselele tale acoarde; arată lumii amirate cît poate fi de dulce încă muzica ta cu toate ferele și durerea ta: cu ce ușurință, în mijlocul întunecelor ce te împregiură poți încă a te deștepta la fiorul
25 plîngerii; asemenea statuiei sfărmate a lui Memnon care, din sînul ruinelor, face a să auzi dulci și armonioase accenturi¹!

MELODIA XLIII

ZIUA NAȘTERII PRINȚIPULUI

Deși durerile noastre sînt adînci, astăzi le vom uita; zîmbirea va străluci pîntre lacrimile noastre, ca o rază a
30 soarelui ce strălucește pîntre ploaie; nu s-ar fi mai aflat inimi dacă stăpînitorii noștri ar voi mai făcute decît ale noastre pentru recunoștință și fericire!

35 Dar cînd lanțul nostru mai puțin greu a conținut de a ne face a suferi, cînd nădejdea îl împodobește cu flori, atunci

¹ „Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordas, Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis” (Juvenal).

o nouă legătură vine de asupra sufletului nostru! Oh! bucuria ce o gustăm, asemenea luminei polurilor, este un fulger în mijlocul întunecilor, prea strălucitor ca să poată ține îndelung. Dar de ar fi macar cea mai de pe urmă și slabă schinteie a focului sufletului nostru, să o aprindem iarăși ca să sărbăm pe prințipul nostru.

Rușine înjositului curtezan ce cutează a ne numi sperjuri! Strașnici către vrăjmașii noștri, prietenii noștri ne vor afla credincioși; și cel mai nobil tribut dat unui cap rigal este dragostea unei inimi care iubește și libertatea. În vreme ce mișeii care pătează slava noastră, care ne răpesc drepturile noastre, vor fugi spăimîntați, departe de focul războaielor, verdele steag va înainta cel mai întâi. Oh, aș răspunde de credința noastră, pe viața mea! Chiemăți la lupte, în acelaș ceas, am izgoni amarele noastre suvenire, ca să arătăm ce poate brațul vechiului Erin, armat asupra vrăjmașului în ziua consfințită prințipului.

El iubește Insula Verde și dragostea sa e săpată în inimi care au suferit prea mult ca să uite. Așa, nădejdea noastră va fi încoronată, dragostea noastră va avea răsplătirea sa; Erin va videa iarăși zile curate și strălucite!

Diamantul să sfarmă subț îndesite izbiri, dar nimic nu poate întuneca razele sale; fieșcare rămășiță răspîndește pînă la sfîrșit vioasa ei lumină; asemenea Erin, patria mea, deși sfărmată de durere, este în tine o lumină care nu va trece: un curaj care strălucește pîntre suferinți, și zîmbește la necazurile tale în astă zi slăvită!

MELODIA XLIV

JUNELE REV DE AMOR

Oh! au trecut zilele unde frumuseța strălucitoare a înlățat inima mea cu lanțele ei, cînd revul vieții, din ziori pînă în noapte, era amorul, numai amorul! O nouă nădejde poate înflori, zile nouă vor veni poate, luminate de raze și mai dulci și mai line, dar nu e nimic în viață care să fie pe jumătate atît de dulce ca cel întâi vis de amor!

Bardul poate a să înalța la o slavă mai curată cînd focul juneței a trecut; poate scoate o zîmbire de la înțeleptul ce să arma cu asprimea împotriva lui: dar niciodată la amiaza slavei sale nu va cerca o bucurie atît de dulce ca aceea pe care o gustă cînd a cîntat, pentru cea întâi dată, frumoasei sale,

arzînda sa flacăra, și a văzut-o roșindu-se întru auzul numelui iubit atît de ades rezis!

Oh! chipul acest slăvit pe care un întâi amor l-a săpat în inimile noastre, nu să uită niciodată: ea plutește nencetat deasupra verdilor rediuri ce lăcuia juneța; singure rămășiți a primăverii în deșartele regioane a suvenirului. Acesta este un parfum ce pere cum să împrastie înaripatul vis a dimineții vieții! Aceasta e o lumină ce nu mai poate străluci pe cursul încet și monoton a zilelor!

MELODIA XLV

Asemenea unei raze a soarelui ce face a schinteia de mii focuri suprafața apelor, în vreme ce, reci și întunecoase, valurile curg dedesubt, zîmbetul plăcerii poate colora chipul deși inima înghiețată curge trist la ruinarea sa.

Este o fatală aducere-aminte, o amară mahniciune care aruncă umbra sa cea înghiețată totodată preste bucuriile și preste durerile noastre, pe care viața nu le poate nici înnegura, nici străluci, pentru care bucuria nu are balsam și întristarea ghimpi.

Oh! acest gînd stă în mijlocul veseliei ca o creangă moartă și fără frunze care revede strălucitoarele zile a verii; razele înviindului soare în zadar să joacă împregiurul ei; ea poate zîmbi la lumină; dar ea nu va mai înverzi!

MELODIA XLVI

Unde sînt sabiile vechilor zile? Unde sînt oamenii ce le purta? Înarmați ca să apere drepturile lor, ei să rădica înalți și tiranii să tîra înaintea lor! Curate atunci, curțile nu înlănțasă curagiul lor; ei nu căuta alte cinsti decît ale virtuței. Oh! căci nu avem sabiile vechilor zile! etc.

Unde sînt împărații ce înflorea atunci? Unde e pompa ce îi încorona, cînd inimi și brațe de oameni slobozi era singura lor strajă? Încredințat la suflete credincioase, tronul să împregiura cu un cerc de dragoste pe care trădarea nu cuteza a-l călca. Oh! căci nu avem împărații ce înflorea atunci! etc.

MELODIA XLVII

Cît iubesc ceasul cînd se stinge lumina zilei, cînd razele soarelui parcă se topecs în marea tăcută! Atunci se înalță

dulcile reve a zilelor trecute, atunci suvenirul sloboade către tine suspinul său de seară!

În vreme ce privesc brazdele de lumină ce se joacă pe
linele valuri spre strălucitul occident, ard de a urma astă
5 carare plină de raze și aurită, care îmi pare că trebui să fi
ducînd la vreo insulă norocită și pacinică!

MELODIA XLVIII

BALADA ¹ FROMOASA KATHLEEN

Lîngă lacul acela a cărui posomorît țărîm n-a răspuns nicio-
10 dată la dulcea ciocîrliei cîntare, unde stîncă rîpoasă să înalță
în văzduh, sfîntul Kevin, june încă, s-a dus să caute somnul.
„Aici, cel puțin, își zisă el cu liniște, nici o femeie nu va tur-
bura odihna mea.“ Ah! bunul sfînt nu cunoștea acest sex
viclean și tot ce poate întreprinde!

15 El fugea de ochii Kathleenei, ochii acei de un albastru
ceresc! Ea îl iubisă cu tinerețe și îndelung, dorind ca să fie
el al ei cu totul, fără a gîndi că face rău. În orice loc sfîntul
putea a fugi, curînd auzea ușorul ei pas după el; de să îndrepta
spre răsărit sau spre apus, ochii Kathleenei strălucea încă
20 dinaintea lui.

Culcat pe rîpoasa stîncă, în sfîrșit doarme în pace, visînd
de ceruri, și încredințat că acolo, cel puțin, zîmbirile unei
femei nu-l vor urma. Dar nici cerul, nici pămîntul nu sînt
scăpate de puterea acei ce iubește. În acelaș minut, cînd el
25 dormitează în liniște, Kathleen plînge plecată pe dînsul.

Fără frică, ea a urmat pașii săi pînă la locul acest sălbatec
și pustiit, și cînd dimineața veni să lovească privirile sale, el
întîlni și dulcii ochi a Kathleenei. Ah! sfinții aceștia au o
inimă prea cumplită! Furios, sare din așternutul său, și cu o
30 împingere pornită, o prăpăstuiește din vârful stîncei plecate.

Glendalug! posomorîtele tale valuri au fost mormîntul
frumoasei Kathleene; curînd sfîntul (vai, prea tîrziu!) a
priceput amorul său și a gemut asupra soartei sale. „De ar
putea, zisă, sufletul ei să răpauzeze în ceruri!“ Atunci o
35 dulce muzică a ieșit din sinul lacului și s-a văzut umbra sa
zîmbindă lunecînd pe unda fatală.

¹ Această baladă este întemeiată pe o istorie din cele multe ce spun de
Sfîntul Kevin, a cărui așternutul săpat îl arată încă în stîncă la Glen-
dalough, un loc din cele mai sălbatice și mai romantice din comitatul
40 Wicklow.

MELODIA XLIX

CÎNT SACRU ¹

O, Dumnezeuule, viața și lumina acestei lumi minunate!
Strălucirea zilei, zîmbirea nopții de la tine vin. Spre orice
5 parte vom înturna privirea noastră, pretutîndine slaba ta
schinteie și tot ce este frumos și strălucit de la tine vine!

Cînd ziua sloboade o rază de adio pintre norii serii, în
mijlocul cărora iubește a să opri, cînd alte ceruri ne să arată
pintre aceste portice aurite, aceste văpșele atît de dulci, atît
10 de radioase, care înseamnă apusul soarelui, vin de la tine,
Doamne!

Cînd noaptea cu aripile negre și semănată de stele întu-
necă cerul și pămîntul, asemenea frumoasei paseri a căreia
posomorîte pene schinteie de ochi nenumărați; această sfîntă
15 întunecime, aceste focuri dumnezeiești, mărețe, nesfîrșite,
vin de la tine, Doamne!

Cînd primavara, pururea jună, sloboade parfumele sale,
duhul tău încălzește îmbălsămitele ei suspine; și toată floarea
ce încununează vara e născută subț ochiul tău cel luminos.
20 Spre orice parte vom înturna privirea noastră, pretutîndeni
slava ta scînteie; tot ce este frumos și strălucit de la tine
vine!

MELODIA L

CÎNT SACRU

25 Tronul tău e căzut, o, Israile! tăcerea domnește pe cîm-
piile tale; lăcașele tale sînt pustii, fiii tăi plîng în lanțuri.
Unde este maica care te hrănea pe sterpele țărîmuri a Beta-
mului? Focul cerului ce te povățuia nu mai luminează sin-
gurateca ta potică.

30 Doamne! tu iubeai Ierusalimul; odată ei era al lui cu
totul; dragostea lui era cea mai frumoasă a ta moștenire ²,

¹ A ta este ziua și a ta este noaptea. Tu ai săvirșit ziorile și soarele.
Tu ai făcut toate cele frumoase ale pămîntului. Vara și primăvara, tu le
ai zidit pre ele“ (*Psalms* 73, v. 17, 18).

35 ² „Părăsit-am casa mea, lăsat-am moștenirea mea, dat-am sufletul
meu cel iubit în minile vrăjmașilor ei“ (*Ieremia*, C. 12, v. 7).

puterea ta, tronul slavei tale ¹, pînă în minutul ce duhul răului a venit de a vestezi verdele tău oliv ² și cînd altarele Salemului s-au aprins pentru alți dumnezei.

Atunci s-a întunecat steaua Solimei; atunci au perit
5 zilele sale de slavă, ca iarba cîmpului pe care vîntul deslănțat o smulge și o împrăstie. Dumbrăvile prin care îmbla odată cei puternici ai pămîntului sînt mute și pustiite. S-au afundat acele vinovate turnuri unde Baal împărătea ca Dumnezeu!

Mergiți, o, izbînditorilor, zisă Domnul! Muiăți sabiile
10 voastre în sîngele lor, și surpați zidurile sale pe care Domnul nu le mai apără! Fiicile Sionului părăsite calce în picioare oasele părinților lor, și valea uciderii din Enom ³ să nu poată încăpea pe toți morții!

MELODIA LI

15 PURCEDEREA

Macar că văd cu durere fugind dinaintea ochilor mei iubitul țărni a Erinului, însă lîngă tine voi afla pretutindeni
Insula Verde.

În exil, sînul tău va fi patria mea, și ochii tăi lumina ce
20 va străluci locurile unde vom nemernici.

Voi fugi cu prietenul meu în vrun pustiu posomorît, pe țărniul rece încungiurat de stînci amenințătoare, unde ochiul streinului nu ne va ajunge.

Viforul în furia sa e mai milostiv decît vrăjmașul mînios
25 pe care îl lăsăm în urma noastră.

Voi privi auritul tău pâr care încoronează grațioasa ta frunte; cu capul răzemat pe dulcea ta arpă, o voi auzi slobozind sălbatecele ei acoarde, fără a mă mai teme că saxonul cu inima înghiețată va rumpe o coardă de la arpa ta sau o
30 cosită din părul tău ⁴.

¹ „Să nu perzi scaonul măririi tale“ (*Ieremia*, C. 14, v. 21).

² Maslin cu bună umbră, frumos la chip, au numit Domnul numele tău“ (*Ieremia*, C. 11, v. 16).

³ „Pentru aceea iată, zile vin, zice Domnul și mai mult nu vor zice capiștea lui Iafet și valea fiului lui Ennom, ci valea celor omorîți și-i vor îngropa în Iafet, nefiind loc“ (*Ieremia*, C. 7, v. 39).

⁴ Coulin, june cu părul lung.

MELODIA LII

De cîte ori Benschee ¹ a țipat! De cîte ori moartea a desfăcut legăturile strălucitoare pe care slava le a alcătuit! De cîte ori ea a deslegat dulcile lanțe a amorului!

5 Pace nobilelor inimi ce răpaușază! Pace ochilor credincioși ce plîng! Suspine îndelung frumoasele și vitezii pe mormintele eroilor!

Soartea ne făcu a ne naște în posomorîte și nenorocite zile ²; luceferii per unii după alții. Tot numele strălucitor ce
10 răvărsa lumina sa asupra țării noastre a fugit.

Amare și triste sînt plînsurile aceluia ce geme pe nădejdi stinse, pe bucurii pierdute pentru de-a pururea, dar lacrimile ce curg pe groapa eroilor sînt strălucitoare de slavă și de nemurire!

15 Toate farele noastre sînt stinse. Tu ai căzut, erou a o sută de războaie ³! Și tu, iarăș tu, a cărui accente înfocate da lumii adevărul, pacea și libertatea ⁴! Nu mai sînt! Dar în cîtă vreme va străluci vitezia, în cîtă vreme dulcea îndurare va răspinge războiul, Erin va spune cu fală cum au trăit ei
20 și cum au murit!

MELODIA LIII

CÎNT SCOS DIN PROFETUL ÎNVĂLIT A LUI KHORASSAN
(traducție slobodă)

Este un duh a cărui suspine îmbalsamite ard în aer și
25 pătrund pînă în adîncurile pămîntului; cînd un dulce colorit strălucește asupra fețelor, cînd un tînăr simțiment face a palpita inimile, duhul este aproape: cînd buzele se întîlnesc, duhul este acolo!

Suflul său este curat ca parfumul acestor flori, și ochii
30 săi umezi... oh! ei samănă crinilor albastri, cînd adierea zefirului clatină unda azurie împregiurul mlădițelor lor!

¹ Nume ce să dă în Irlanda unui duh care strigă pentru a vesti nenorocirile și moartea, și a cărui glas spăimîntător să amestecă cu vîntul viforului.

35 ² Aluzie la acea tristă fatalitate ce au lipsit pe Englitera de ațițioameni mari și generoși.

³ Nelson.

⁴ Fox, *Ultimus Romanorum*.

Mă închin ție! Mă închin, o, puternice Dumnezeu, duh de amor și de fericire! ceasul ce îți este consacrat înaintea: niciodată luna n-a răspândit o luce mai dulce și mai misterioasă, grăbește a veni!

5 În numele fecioarei și a ostașului ce se însoțesc roșindu-se, precum valurile și soarele de seară să amestecă în orizon!

Pe plîsurile care patima face a răspîndi, asemenea picăturilor de ploaie ce cad din cerul înflăcărat!

Pe cea întâi saltare de amor ce face a se bate inima junelui
10 amarez! Pe fericirea de a serevidea! Pe durerea de a se dispărți!

Pe toate bucuriile ce tu ai dat muritorilor și care, dacă ar trebui a ținea pururea, ar face un rai din pămîntul acesta!

Te chiamăm, putere înaltă! Duh de dragoste și de fericire!
15 Ceasul ce-ți este consacrat să apropie, și niciodată o mai dulce luce n-a luminat un cer mai senin. Grăbește a veni!

MELODIA LIV

Cînd văd ochii acești zîmbitori, plini de nădejde, de bucurie și de lumină, ca și cînd nici un nor n-ar putea întuneca un cer atît de strălucitor și curat, suspin gîndind cu ce iuțală
20 durere poate înnegura toate aste raze și a face mai a uita acestei inimi atît de vesele, atît de fericite acum c-a cunoscut vrodată bucuria.

Timpul s-apropie cu toate dezîncîntările, nădejdiile amăgite, prietenii ingrați și amorul care lasă pretutindenii pe
25 unde trece o inimă înghiațată sau aprinsă!

Juneța curată ca zapada pe care ploaie furtunelor n-a pătat-o încă, o dată ce a vărsat plîsurile patimelor, nu poate lua mai mult primavareasca sa strălucire!

MELODIA LV

30 Adeseori, în vremea liniștei nopții, pînă nu apucă somnul a înlănța simțurile mele, memoria aduce împregiurul meu lumina zilelor trecute; zîmbirile, plîsurile copilăriei, vorbele de amor atît de scumpe atunci; ochii ce strălucea, acum vestezi sau închiși, inimile vesele ce nu mai saltă!

35 Astfel, în vremea nopții liniștite, pînă nu apucă somnul a înlănța simțurile mele, tristul suvenir readuci lumina zilelor trecute.

Cînd îmi aduc aminte de toți prietenii pe care i-am văzut căzînd împregiurul meu, ca frunzele în negura toamnei, mi sã

pare că îmblu singur prin sala deșartă a bancheturilor. Făcliile sînt stinse, ghirlandele vestezite, toți oaspeții s-au dus, toți, afară numai de mine!

Astfel, în vremea nopții liniștite, pînă nu apucă somnul
5 a se îngreua asupra mea, tristul suvenir readuci slaba lucire a zilelor ce nu mai sînt!

MELODIA LVI

CÎNT SACRU

Nu veni, Doamne! în vestimîntele luminoase ce aveai
10 pe munte în ziua mîniei tale; vino, învălit de umbrele acele adînci și mărețe pe care tînăra îndurare tînde pe fața ta ce de foc!

Doamne! tu îți aduci aminte de noaptea în care norodul
15 tău¹ făcea față vrăjmașului pe țarmurile Mării Roșii; stîlpul tău cel luminos vestea Egiptului moartea și pustiirea, în vreme ce Israil se bucura, noaptea, întru lucire focului razelor tale!

Astfel, cînd strașnicii nori ai mîniei tale îngrozesc lumea, ascunde-ne, în îndurarea ta, amerințătoarea ta față.

20 În vreme ce, împilați de spaimă, vinovații te privesc, întoarce spre noi dulcea lumină a dragostei tale!

MELODIA LVII

Soarele dimineții strălucea de o vie lumină, văzui o
barcă ușoară legănîndu-să cu molătate pe ape. Mă înturnai
25 cînd soarele îngălbenind să depărta de țarm, barca era tot acolo, dar valurile fugiseră.

Ah! astfel este soartea strălucitoarelor nădejdi a dimineții vieții. Trecătoarele valuri a bucuriei ne sprijinesc un minut și apoi ne părăsesc. Tot valul ce ne purta pe strălucita
30 sa creastă, cînd vine seara, ne lasă singuri pe țarmul pustiu.

Nu-mi mai vorbiți niciodată de lumina dulce și senină care împodobește apusul zilelor noastre, de liniștea nopții. Oh! Dați-mi, dați-mi via răcoare a dimineții; norii săi și plîsurile sale plătesc mai mult decît frumoasa lumină a serii.

35 ¹ Și Dumnezeu îi povățuia pre ei, ziua cu stîlp de nor, arătîndu-le lor calea, iară noaptea cu stîlp de foc" (Ieșire, cap. 13, v. 21).

Oh! cine n-ar dori înturnarea ceasului când patima deșteaptă o nouă viață în toată ființa noastră, când sufletul, asemenea lemnului ce să face prețios arzînd, îi slobozi toate parfumele sale în delicioasele focuri a amorului!

5

MELODIA LVIII

CÎNTU SACRU A MARIAMEI

*„Iară Mariam prorocița, sora lui Moisi,
au luat timbana în mîna sa, și au ieșit toate
muierile după ea, cu timbane și cu hore“*

10

(Ieșirea, XV, 20).

Răsune timbana sonoră pe posomorîta mare a Egiptului! Iehova biruiește, norodul său este slobod! Cîntați, căci trufia tiranului s-a sfărîmat; carele și călăreții, atît de frumoși și de vitezi, în zadar să fălea! Domnul a grăit și carele și călăreții s-au afundat în spumoasele ape!

Răsune timbana sonoră pe posomorîta mare a Egiptului! Iehova triumfează, norodul său este slobod!

Slavă împăratului oștilor, slavă Domnului! Graiul său este săgeata noastră, și suflarea sa sabia noastră!

20 Cine se va mai înturna la Egipt ca să spuie soartea acelor pe care el i-a trimis în făloasa lui trufie? Domnul și-a plecat ochii din vârful stîlpului scînteilor¹ și ale lui mii de vitezi au perit în ape!

Răsune timbana sonoră pe posomorîta mare a Egiptului! Iehova triumfează, norodul său este slobod!

MELODIA LIX

Toată lumea aceasta nu este decît o umbră fugătoare unde iluziile să urmează cu răpezie; zîmbetele bucuriei, lacrimile durerei sînt minciunoase păreri care strălucesc în ochii omului ca să-l înșale, ca să-l îndure. Numai cerul este adevărat! Lucirea aripilor slavei este minciunoasă și trecătoare, ca și vâpseliile cele întunecate de seară, florile amorului, a nădejdei, a frumuseții se deschid pentru mormînt. Numai cerul este strălucitor!

35 ¹ „Iară cînd au fost în strața dimineții, au căutat Domnul asupra taberii egiptenilor în stîlp de foc și de nor, și au turburat tabăra egiptenilor“ (Ieșirea, XIV, 24).

Săraci călători a unei zile viforoase, izgoniți din val în val, fulgerul imaginației, raza mai liniștită a minții numai cît ne arată primejdiile calei. Numai cerul este liniștit!

MELODIA LX

5 Nu plîngeți asupra acelor pe care vălul mormîntului i-a ascuns din ochii noștri în fericita dimineață a vieții, pînă a nu vestezi păcatul răcoare și junețea sufletului, pînă a nu pingări pămîntul aceea ce era născut pentru ceruri. Moartea secă această undă frumoașă pînă a nu o pata durerea; ea îngheață în toată strălucire cursului său. Ea va dormita pînă ce un soare nemuritor va veni a topi recele ei lanțe, și o va da Ede- mului pe care ea înrouează și unde ș-a luat izvorul ei dintăi! Nu plîngeți etc.

15 Nu plîngeți asupra tinerei soții a Vallei¹, cea mai draga- lașă și mai zburdatecă dintre frumoasele noastre, care e acum perdută de-a pururea pentru noi. Pînă a nu apuca a se-ntuneca primavareasca strălucire a vieții, cînd florile răcoroase ieșite din ghirlanda amorului împodobeau încă fruntea sa, duhul iubit fugi din lumea astă neguroasă, din care ea nu cunoștea decît zilele soarelui; și imnele pe care- cu un glas atît de dulce le murmură murînd, buze pre atît de curate ca și ale sale, le rezisese în ceruri!

25 Nu plîngeți asupra ei... În primavara vieții ea a zburat spre pămîntul acelu unde sufletul își desfășură în sfîrșit aripile sale; și acum, asemenea stelei ce se zărește pîntre rece rouă a serii, strălucitoare, privește de sus plînsurile care noi vîrsăm.

¹ Aluzie la soartea frumoasei și amabilei fiice a colonelului Bainbridge care muri puține săptămîni după ce se mărită.

[INSCRIPTII]

În acest lăcaș de pace unde Domnul se mărește,
Omul întâi se botează, când se naște pe pământ,
Ș-apoi cu a lui soție vine de se însoțește,
În sfârșit aicea află liniștire în mormînt.

- 5 Nașterea, viața, moartea, sufleteasca mîntuire,
În acest loc se adună și d-amarul lumii greu
Omul scapă cînd se duce ca să-și iaie răsplătire
De la dreapta îndurare a bunului Dumnezeu.

★

Eu nu am fost ca alții, de-aceea în suferință
Am petrecut și-n lipsa plăcerilor lumesti,
Dar cugetul îmi spune că n-oi avea căință
C-am fost și eu unealtă la rele omenești.

FLOAREA, FLORĂRIȚA ROMÂNCA

Româncă copiliță, nu-ți e destul podoaba
Ce-ți dăruie natura atît de-mbelșugat?
La ce-ți slujește salba și scumpele mărgele
Ce-mpregiură cu fală frumosul tău grumaz?

- 5 L-a lumii obiceiuri voiești a te supune
Prin lucea minciunoasă deșartelor gătiri;
Nu știi că-mprumutata podoabă nu-i plăcută,
Nici este ca lumina ce varsă ochii tăi?

- Tu duci la tîrg a verei frumoasele dulci poame,
10 Și flori mirositoare. Eu cînd văd al tău trup
Ca bradul de subțire, atunce cred povestei
Că poamele și roza surori cu tine sunt.

- Al tău păr este negru și-ntunecos ca ceasul
Cînd intră-n inimi fragezi pacatul fioros;
15 Pe buze-ți stă garofa. — Spune, frumoasă, oare
Gurița ta nu este făcută din garofi?

- Ai tăi obrazi sunt rumeni ca roza-mbobocită;
Ferbinte ca un soare e rumenul tău ochi;
Dinții tăi precum perle; precum sunt două persici
20 E peptul tău cel fraged și sîmul fecioresc.

O, jună copiliță! Nu aibi nici o sfială,
— Îți spun cu-ncredințare, căci și eu florist sunt —
Producturile verei tu poți la tîrg aduce,
De vreme ce tu a verei și tu copilă ești.

25] Panerul tău ce este galbăn precum șafranul
E plin cu-mbelșugare de roze, de zămoși;
Dar gura ta-i mai roșie; și mai mirositoare
Decît aceste toate — e sărutarea ta.

Te poți duce oriunde fără să aibi vro grijă;
30 Însă de amor dragă, foarte să te păzești,
Căci tenera femeie ce este ca și roza,
Ca ea se vestezește, se rupe ca și ea.

Tu rîzi, copilă dragă, d-a mele bune sfaturi,
Rîzi căci ești rînduită de soartă să iubești;
35 Dar cînd puful din față-ți ca floarea se va șterge
Și-i rămînea ca roza ce crește-n Ieriho,

Ca cea veștedă floare ce-atuncea se roșește,
Cînd o adapă-n pace apă din izvor lîn,
Așa tu a ta față în ap-o răcorește;
40 Ochiul este izvorul, lacrimi apa lui sunt.

OSCAR D'ALVA

Poem de LORDUL BYRON

(traducție)

Cerul e senin. Pe dînsul strălucește cu-ntristare
Palida nopței candelă, răspîndind lumina sa
Peste a Lorii *pustii* țarmuri. Acolo cu îngîmfare
Vechile turnuri de Alva oarecînd se înalța,
5 Și cu a lor ruginit creștet loc prin nouri își făcea;
Iar azi al armelor zgomot în ele nu s-auzea.

Cîte ori a lunii raze au căzut cu mulțămire
Pe coifurile argintoase bravilor nebiruiți,
Cînd în serile senine înainta cu mărire
10 Ieșind din castelul mîndru d-arme grele coperiți!

Cîte ori a privit luna pe aceste stînci rîpoase,
De ale cărora poale undele se sfărîma,
Rărind moartea cu a ei coasă rangurile numeroase
Bravilor ce cu a lor sînge pămîntul înroua!

Ochii lor perzînd *nădejdea* de a mai videa vrodată
Strălucita stea a zilei ce-n *războaie*-i lumina
Se întorn cu întristare din cîmpia sîngerată
Ca să vad-a lunii luce pîn a nu se-ntuneca!

Ei adeseori *slăviriă* acea luce fericită
20 Căci atuncea pentru dînșii era flacăra d-amor
Iar astăzi nu este altă decît torție mîhnită
Care spînzură din ceruri ca un *jalnic* meteor!

Neamul domnilor de Alva s-a stîns cu *desăvîrșire*,
Numai a cetăței turnuri se mai văd încă-n picioare,
25 Îmbracate ca c-un giulgiu d-a anilor mucezure,

Iar eroii nu mai îmblă *gonind* cerbi și căprioare,
Sau învingînd pre vrăjmașii ce venea asupra lor!

Vechiule castel de Alva! Cine au fost ai tăi stăpîni?
Pentru ce mușchiiu învălește al tău zid în daramare?
30 Boltele nu mai răsună de a cornului strigare,
Numai *crivățul* vuieste prin curtea plină de spini;

Și cînd vîntul suflă tare zidurile zguduind,
Se aude un sunet *groznec* prin galerii vîjiind.

Asta e suflarea furtunei izbînd scutul lui Oscar;
35 Însă peana lui cea neagră nu se vede filfînd
P-aceste locuri acuma, și nici steagul lui macar!

Angus binecuvîntase ziua de el mult dorită
Cînd Oscar văzu lumina. Era-ntîiul său născut,
Toți vasalii s-adunară să serbeze acel minut
40 Cu stăpînul împreună, ospătînd cu mulțămită.

Vinează cerbul din codri. Cornul sună cu putere;
El e semnul de *războaie* ș-a muntenilor plăcere.

„Va veni o zi, strigară, ș-aceste *strașnici* fanfare
Vor fi călăuz de luptă junelui nostru stăpîn,
45 Cînd va merge la izbînde p-a *slavei* naltă carare;
Deci în a lui sanatate s-împlem cupele cu vin!”

Nu se împlinise anul, și cerul binevoi
Bunului părinte Angus înc-un fiu a-i *dărui*.

Angus își învață fiii a îmbla la vînătoare,
50 Îi deprinde a-ncujba arcul cu săgete omoritoare;
Allan și Oscar la fugă întrec iuții lor ogari.

Copilandri fiind încă fac izbînde foarte mari,
Și pentru a lor bravură sînt *priimiți* între ostași,
Căci știi a mînuii lancea ș-a ucide pre vrăjmași.

55 Negrele lui Oscar coame vîntul le învăluia,
Iar a lui Allan cosițe încrețite se-*mpletea*,

Dar deși fața lui este d-o frumseță-ncîntătoare,
Fruntea-i e posomorită, palidă și gînditoare.

Oscar avea suflet nobil cum se cade la *viteaz*,
60 Adevărul și onurul strălucea p-al lui *obraz*.
Nu era însă ca dînsul și fratele său Allan,
El pastra sub dulci cuvinte un cuget foarte viclean.

Ambi era *vitezi*; și lancea saxonilor o știa,
Căci adese se sfarmase d-a lor oțelită zea.
65 Oscar nu cunoștea frica și avea dulcea simțire
Ce amorul o insuflă inimelor cu iubire.

A lui Allan caracterul nu avea aceea blîndeță
Care foarte-*mpodobeste* p-un erou adevărat
Și arată ce înseamnă un suflet plin de nobleță,
70 Spre vrăjmași el era aspru, crud și neînduplecat.

Iat-o jună castelană frumoasă și mîndră fată
Veni de unde se-nalță cetatea de Southanon;
Țările de Kenneth toate era zestrea ei *bogată*,
Căci era unica fiică *viteazului* Glenalvon.

75 Oscar vrea s-o ia soție. Angus nu se-*mprotivește*,
D-asemena alianță el foarte se mulțamește.

S-aude cîntarea nunței și strigări *veselitoare*,
Iar echo rezice glasul coarnelor răsunătoare.

Coperiți d-ale lor mante cu felurite coloare
80 Ostașii vin în cetate încoifați cu pene roși,
A Capului lor *porunca* așteptînd *veseli*, voioși.

Însă nu-s chiemați la lupte, sînt *postîți* la *veselie*,
Cornul nu răsună astăzi cu acel ton de bătălie,
Plăceroasă-i e cîntarea; nunta lui Oscar serbează?

85 Dar Oscar unde e oare? Pentru ce întîrziază?
Nu se iartă unui mire s-întîrzie acest fel;
Oaspeți, dame, invitații s-adunară în castel,
Tot e *gata*, numai frații încă n-au venit acasă.

Allan vine și se pune lângă tînăra mireasă.
90 „Pentru ce Oscar nu vine? Angus cu *grijă* întrebă,
Unde e? Ce face acuma? Nu cred să fi avînd vro *treabă*?“
Fratele răspunde: „Nu știu, în răd nu l-am întîlnit;

Poate *gonind* vre o capră prin păduri a rătăcit,
Poate ale mării ape barca lui vor fi oprit,
95 Poate a uitat că se-nsoară și aici e așteptat.“

„Oh! nu, nu, zice cu frică părintele spăimîntat,
Nici undele, nici vînatul nu opresc pre al meu fiu,
El nu poate afrunta astfel pre logodnica lui. Știu

Că p-Oscar al meu nimica a-l opri nu e în stare,
100 Nici a codrului desime, nici furtuna de pe mare.

Rogu-vă, ostași, prieteni, căutați pre fiul meu!
Allan, mergi cu ei îndată să găsiți p-al meu Oscar,
Să-l aflați de orișiunde, răspuns altul nu mai vreau;
Care va veni cu dînsul va priimi un scump dar.“

105 Valmașag și turburare în cetate stăpînesc;
Răcnete sălbatici cheamă pre Oscar neîncetat,
Vîntul murmur-al lui nume pîn ce stelele lucesc,
Pîn ce noaptea își întinde al său vâl întunecat.

Chiotele și strigarea și prin tunece urmează,
110 Dar nimica nu răspunde decît echo liniștit,
Aurora se *ivește* și răsare a zilei rază,
Zadarnică este truda; Oscar tot nu s-a găsit.

În trei nopți și în trei zile domnul d-Alva n-odihnește,
Toate măgurile îmblă și toți codrii colindează,
115 Însă nu vede *ispravă*; de a plînge nu-ncetează,
Căruntul său păr alb smulge și *nădejdea*-l părăsește!

„Ah, Oscar, fiiu mult *iubite*! M-ai lasat în chinuri grele!
Pre duiosul tău părinte cine-l va mai mîngîia?
Doamne! Dă-mi fiul ce este razem bătrîneței mele,
120 Sau arată ucigașul la dreaptă urgia mea!“

„Poate tristele lui oase zac pe vro stîncă uitate,
Poate bătute de vînturi stau încă *neîngropate*!
O, cer! te *milostivește* și-mi *dăruiește* să mor.
Pentru că numai atunci voi găsi p-al meu fecior!“

125 „Poate c-a fi trăind încă. *Desnădejdea* să-mi alin.
Iartă, puternice Doamne! tînguiosul meu suspin,
Dacă glasul meu cutează soarte a-*nvinovăți*“.

„Dar de e mort pentru mine și razemul mi-am perdut,
Mor și eu fără de *cinste*. Viața ce-mi poate-ndulci?
130 El îmi era mîngîierea. Bucuria-mi s-a trecut!“

Astfel *jalnicul* părinte se-ntristează, plînge, geme,
Pîn ce la urmă a durerii tîmăduitoare *vreme*
Lacrimile îi usucă și-i potoale măhniciunea,
Căci inima-i se deprinse a gusta amărăciunea.

135 Uneori blînda *nădejde* în secret îl amăgea
Că Oscar poate să vie; alteori parcă-i zicea
C-a perit, să nu-l aștepte. Atunci bătrînul plîngea
Și-n astă neliniștire acum d-un an petrecea.

Zilele urmează răpezi; soarele îmblă a lui cale
140 Și Oscar tot nu mai vine să mîngîie al său tată;
Angus, perzîndu-și *nădejdea* nu mai avea acea *jale*,
Dureroasa lui tristeță era acum alinată.

El avea pre Allan încă ce rămase mîngîiere
Jalnicului său părinte, Mora-l videa cu plăcere,
145 Căci natura-l înzestrase c-o nespusă frumuseță,
Și a ei inimă *slabă* îl *inbea* cu tinereță.

„Oscar nu mai vine, zise; Allan este frumos foarte,
El mi-e rînduit pesemne ca să-mi fie soț de soarte,
Frate-său, necredinciosul, trăiește cu altă fecioară.“

150 „Lăsați un an, Angus zice; dacă tot nu s-a-nturna,
De n-oi avea bucuria a-l videa vrodinioară,
Ziua însoțirii voastre însumi eu voi însemna.“

Sosește ziua dorită de Allan cu nerăbdare,
Mora va să-i fie soață. Rumeneala feciorească
155 Și zîmbirea strălucește p-a ei față îngerească.

S-aude cîntarea nunței și strigări *veselitoare*,
Iar echo rezice glasul coarnelor răsunătoare.

Vasalii *gătiți* de nuntă s-adună prin galerii,
Au uitat *vremea* trecută și vorbesc de *veselii*.

160 Însă cine este oare acest trist necunoscut
Ce-n mijlocul bucuriei șede gînditor și mut?
A lui aspră înfățășare face mai posomorîtă
Flacăra focului vînat ce stă-n vatra potoliță.

Învălit în neagră mantă, peana-i e roșă ca focul
165 Sau ca sîngele cald încă. Al său glas spăimîntător
Este semenea suflărei viforului tunător;
Pașii lui sînt ușuri parcă abia calcă ș-ating locul.

Veni *ceasul* mezii nopței. Cupa-mpregiur circula,
Bea cu toți în sanatatea junelui și frumos mire,
170 D-a lor glasuri zgomotoase boltele se răsuna
Cînd deșeartă cupa plină, urîndu-l cu fericire.

D-odată străinul sare; toți îl privesc în tăcere,
Urarea moare pe buze fără glas, fără putere,
Angus s-a uimit d-aceasta, iar Mora s-a spăimîntat.

175 „Cuvios bătrîn, el strigă, toți pentru miri au-nchinat,
Ai văzut că pentru fiu-ți am băut cu voie bună;
Deci propun o sanatate să bem acum împreună.“

„Cînd toți se bucură aice, serbînd astă însoțire,
Fericind p-Allan viteazul și urîndu-i norocire,
180 Pentru ce nici unul astăzi, nici tu, bătrîne, macar
D-un fiu nu-ți aduci aminte și uiți pre bravul Oscar?“ —

„Vai mie! răspunde-n lacrimi părintele întristat,
Cînd Oscar mă lăsă singur inima-mi s-a sfărîmat!“

„De trei ani soarele împlă a lui cale luminoasă,
185 De cînd fiul meu să duse, de cînd nu l-am mai văzut,
Allan îmi rămase numai, iar pre Oscar l-am perdut.“ —

„Prea bine, zice străinul c-o zîmbire fioroasă,
Și ochii lui plini de ură ca fulgerul scînteia,
Șoarte astui vrednic tînăr ași dori ca să o știu,
190 Poate n-a perit eroul, poate este încă viu.“

„Cine știe dac-aice la ospăț nu l-ați vedea
Cînd acei ce scumpi îi fură al lui nume ar *pomeni*,
Acest brav ostaș și june rătăcit poate va fi;
A lui mai foc pentru dînsul a s-aprinde încă poate;

195 Bem într-a lui sănătate, cupele împle-se toate!“ —

„Bucuros, Angus răspunde, împlînd cupa sa cu vin
Pîn în vîrf și apoi zice: iată beu pentru al meu fiu —
N-oi mai avea fiu ca dînsul — de e mort sau de e viu,
Orișunde se găsește, sănătatea lui închin.“ —

200 „Bine, tată duios foarte; dar Allan de ce nu bea?
Pentru ce-i tremură mîna? Aide, frate al lui Oscar,
Fii statornic, nu te teme, și înghite acest pahar;
Bea în *pomenirea* morței, băutura nu e rea.“

Rumeneala din *obrazii* lui Allan pe loc peri,
205 A lui față mult frumoasă precum ceara-ngălbeni;
Trupul lui tot se cuprinsă d-o înghiețată sudoare,
Tristă și înfricoșată a morței *prevestitoare*!

De trei ori atinge cupa d-a lui buzi tremurătoare,
Dar nu poate gusta vinul, înfiorare-l oprește;
210 De trei ori a lui vedere p-a străinului tîlnește
În ai căruia ochi *strașnici* focul urgiei privește.

„Ce! Allan pentru al tău frate nu ai nici pic de simțire?
Zice acel străin privindul. De *ți-e dragostea* așa,
Spune-ne cum să cunoaștem ura și mînia ta?“ —

215 Auzind, Allan se scoală și ridică cupa-n sus:
„Să trăiască Oscar, zice, ce-l plîngem de cînd s-a dus!
O! curînd de s-ar întoarce, să-l vedem c-între noi șede;“
Zicînd, fiori îl apucă, cupa scapă și gios cade.

„Îi cunosc glasul! El este ucigașul ticălos
— Strig-un fantom ce d-odată se ivește fioros —
220 El m-a ucis fără milă!“ Frica pe toți îi pătrunde;
Se stîrnește vifor ager și tunete-nfricoșate
Ucigașul! ucigașul! cu fiori echo răspunde,
Răsunînd de astă vorbă bolte, turnuri dărămate.

225 A candelilor lumină iată s-a întunecat,
Ostași, oaspeții, vasalii cu totul s-au spăimîntat;
Străinul nu se mai vede; el ca visul a perit,
Un fantom s-arată numai c-o mantă verde-nvălit.

Groaznică e a lui față. O sabie atîrnată
230 Lucește pe a lui coastă; la coif poart-o neagră peană,
Peptul său deschis arată o rană mult sîngerată,
Iar ochii săi reci ca moarte țîn plecată a lor geană.

De trei ori buzele mișcă c-o zîmbire-ngrozitoare,
Apoi merge de-ngenunchie l-ale lui Angus picioare,
235 Sprincenele lui se-ntoarnă cu fior și-nspăimîntare
Spre Allan care pe lespezi stă căzut fără suflare.

Vigilia se mărește, tunetele bubuiesc,
Scîrțîind p-a lor țîțîne, porțile cetăței țîpă
Și nălucul se înalță în norii ce clocotesc,
240 Fugînd ca un duh de spaimă p-a furtunelor aripă.

Oaspeții părăsesc masa, banchetul este curmat.
Cine sînt acești doi oameni care zac gios pe pămînt?
Se silesc ca să deștepte pre bătrînul leșinat.

Dar p-Allan nu pot să-l scoale; silințele-n zadar sînt,
245 El e mort. De acum ziua nu îl va mai lumina
Și din somnul acest vecinic nu se va mai deștepta.

Într-un loc pustiu, sălbatic, pe vale de Glentanar
Acolo zvîrlit fusese leșul bravului Oscar,
Negrul lui păr vîntul aprig de pe capu-i ridică,
250 Săgeata lui Allan încă în sînu-i înfiptă stă.

Oare acest străin mult groznic de unde să fi venit?
Cine să fi fost el? Nimeni să o știe n-a putut,
Însă vasalii cu toți spunea că au cunoscut
C-acela era fantomul a lui Oscar omorît.

255 Ambiția înarmase mîna lui Allan vrăjmașă,
Zăvisția cu a ei torțe ai săi pași îi luminase,
Tot veninul ei scîrbelnic în inimă-i strecurase,
Iar satan p-aripă duse săgeata cea ucigașă.

Șuieră săgeata iute c-o aspră răpezeciune,
260 Sîngele lui Oscar curge. Capul său cade plecat,
Ale morței umbre negre față i-au întunecat.

Mîndra Morei frumuseță înfocase p-acel june,
Allan o iubea pre dînsa! O, durere! de ce oare
Ochii ce amor răsufală și frumuseța-ncîntătoare
265 Ațîță inima noastră la păcate-ngrozitoare!

Vedeți acest mormînt jalnic, singuratic și pustiu,
Care stă mai într-o laturi lîngă a castelului zid,
Aici zace cel din urmă și tristul lui Angus fiu,
Acesta e patul nunței lui Allan cel fratucid!

270 Departe de el, departe de acest loc blăstemat,
Se înalță cu mărire monumentul ce cuprinde
Familia sa întregă. Steagul nu-i fu împlîntat
Pe afurisita-i groapă, căci sîngele l-a patat.

Dac-a vrunii vechi bard calea pîn aici se va întinde,
275 Sau vrun menestrel cu părul albit de ani va îmbla
P-aste locuri osîndite, cuteza-vor a cînta
A lui Allan vitezie, p-a lor arpe armonioase?
(Care au fost și sînt a slavei cununi cele mai frumoase)
Dar cine va putea oare p-un ucigaș a serba!

- 280 Iar de cumva menestrelul p-acest drum *pustiin* va trece,
 Nu cuteze cu a lui cînturi a lăuda cest ostaș,
 (Ce fu un fără de lege fratelui său ucigaș)
 Nici o mîină nu atingă acele tăcute coarde.
 Căci cugetului muștrarea ar seca mîina lui rece
- 285 Ș-a lui arpă n-ar produce decît *jalnice* acoarde.

De acuma nici d-o liră nu va mai fi *pomenit*
 Numele lui; echo numai rezice acele blăsteme
 A murindului părinte ș-a fratelui omorît
 Ș-acel glas cu-nfiorare prin *văzduh* pare că geme.

CĂLĂTORIA ARABULUI PATRIARH MACARIE DE LA ALLEP LA MOSCVA

Țarul Alexie Mihailovici poftise la Moscva pre Macarie,
 patriarhul Antiohiei, precum și pre Paisie, patriarhul Alexan-
 5 drieri, pentru înjghebarea soborului universal ce trebuia să
 judece pre Nicon. Macarie plecase din ierarhia sa cu totul
 pentru alt scop și poftirea marelui Alexie la sobor o priimi
 cînd acum se afla în Rusia. Nevoia de a aduna mile de la
 creștini pentru plata dărilor și a datoriilor bisericei patriar-
 10 hale din Antiohia îl silise a întreprinde o călătorie în depăr-
 tatele țări a creștinilor ortodoxi. Tovarășul său, arhidiacono-
 nul Pavel născut la Allep, ținu jurnal în toată vremea călă-
 toriei lor, însemnînd în el orice văzu mai de însemnat.
 Acel jurnal, ce nu este știut românilor — pentru care îndes-
 15 tul vorbește — nu de mult se făcu cunoscut lumii învățate.
 Scrierea este în limba arabă și este foarte rară. Un exem-
 plar — din care d. Belfur întreprinse traducția sa la Lon-
 dra — fu cumpărat la Allep în patria autorului și orienta-
 listul englez nu mai putu găsi alt manuscris, oricît cercetă
 20 în bibliotecile din Constantinopoli, Smirna și Cair. D. Sen-
 kovski mai văzu încă un exemplar la repausatul Arid la
 Ain-Tur și ceti cea mai mare parte din el în vremea ce se
 afla în casa acestui învățat arab. Nu se știe cui a rămas acel
 manuscris după moartea lui Arid. El era scris în limba
 25 arabă cu litere siriene cum se obicinuiește la maroniți. Societa-
 tea Londrei pentru tipărirea traducțiilor din limbile orien-
 tale a tipărit în urmă traducția lui Belfur despre călătoria
 lui Macarie¹.

¹ *The travels of Macarius, patriarch of Antioch written by his attendant, archdeacon Paul of Aleppo, in arabic.* Translated by F. C. Belfour, A. M. Oxon, L. L. D. of the Greek university of Corfu, member of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, and of the Oriental Translation Committee. London 1829—1834. Five parts, 4°.

Pentru a da cetitorilor noștri o idee de scrierea aceasta vom arăta parte din aceea ce privește pre România, care am găsit-o scrisă de d. P. Saveliev în al cincisprezecele tom a jurnalului rusesc din anul 1836, intitulat *Bibliotecă de cetire*.

Patriarhul plecă din Allep joi, la 9 a luni temuz (iulie) 7160 (1652). Arhidiaconul Pavel (Șamas Bulos) și cealaltă a lui suită se întâlniră cu el la Antiohia (Antakia) și își urmară călătoria prin Iskenderun (Alexandreta), Baias și Adana până la Konia. De acolo, prin Brusa la Mudania. Aici se imbarcară și la 20 teșrin (întâi octomvrie) după trei luni de la purcederea lor din Allep ajunseră la Constantinopoli. Arhidiaconul nu uită a arăta în jurnalul său cum a priimit pre Macarie, Paisie, patriarhul Constantinopolii, ce liturghii s-au slujit la prilejul sosirei lor și cum au cercetat toate bisericile și mecețele acestei cetăți. Capitala lui Mahomet IV, care împărățea atunci, nu trase luarea-aminte a arhidiaconului decît la biserici și geamii la amîndoi patriarhii și la clerul grecesc. Privirea lui nu se înturnă la alte obiecte. Paisie, folosindu-se de aflarea în Constantinopoli a celui alt patriarh, depărtă cu solenitate de biserică pre unul din mădu-lările clerului, care în putere stăpînea multe ierarhii și se poreclea patriarh. El se numea Chiril, de neam spaniol. Arhidiaconul Pavel îl văzu la Galata unde ședea atunci și scrise în jurnalul său că „Senior Chiril poartă cealma albă pe cap”. Doi patriarhi îl afurisiră pomenind toate păcatele și nelegiuirile lui. Nu după multă vreme, Macarie împreună cu alt Paisie, patriarhul Alexandriei, trebui să lipsească de biserică pre patriarhul rus.

Macarie se îmbărcă la Constantinopoli în socotință de a merge pe apă până la gura Dunării, dar vînturile protivnice îl siliră a ieși la Kiustenge și a-și urma călătoria pe uscat. La 12 kenun (al doile ianuarie) ajunse la Galați de unde piste două săptămîni se duse la Iași, unde fu silît a șede opt luni. Îndelungata lui petrecere în acest oraș dete vreme arhidiaconului a se ocupa și de cele mirenești obiecte. El descrie lăcuința, îmbrăcămintea și obiceiurile moldovenilor și cu naivitate se miră de ei și mai ales de casele lor „la care coperișurile nu sînt late ci-s ascuțite ca grebănul cămilei”. El încă hărăzește un osebit capitul spre a prescrie

sporirea și creșterea dobitoacelor¹. Iată descrierea audiinței patriarhului la domnul de atunci, Vasile Lupul, precum ne-o spune însuș arhidiaconul:

„Marți dimineață la opt șubat (februarie) înălțimea sa beiful înștiință pre al nostru stăpîn patriarh că se găti a se vede cu el, și pe la amiază veni silihdarul într-o trăsură fără roate, ce se cheamă în limba lor sanie. Era ger și căzuse mult omăt; nu îmbla cu căruțe sau care, ce cu sanii, pentru că pe așa vreme acest fel de trăsuri sînt mult mai grabnice și mai sigure. Înaintați de străjeri am ajuns la curte, unde am găsit pre beiful singur în apartamentul său. Patriarhul îi dete scrisorile trimise de Paisie, patriarhul Constantinopolii, de la cel ce fusese mai nainte Evanichie și de la patriarhul Ierusalimului. Cum sîrși logofătul de cetit scrisorile, beiful se sculă și își luă calpacul. Apoi patriarhul îi prezentă daruri de mare preț, falca de jos a sfîntului marelui Vasilie, de color galben, tare grea și strălucind ca aurul, mirosul ei era mai plăcut decît ambra, și la ea mai rămăsese doi dinți, unul mare (măsea), altul mic; noi am căpătat-o la Constantinopoli, unde se păstra la o rudă a lui kir Grigorie, mitropolitul Cesariei și era cumpărată cu greutatea aurului. Noi i-am înfăoșat și alte asemenea daruri din deosebite locuri, cîteva moaște de mult preț a celor doisprezece apostoli, luate iarăși de la Constantinopoli, maica orașelor. Pintre sfintele rarități, căpătate cu bani, era și o picătură de sînge a sf. Gheorghe, puțin păr a muceniței Anastasiei, care izbăvește de vătămarea farmecelor, un degit a maicei sfîntului Evstafie mucenicul, niște bucățele de peatră de la sfîntul mormînt, cîteva bucățele din lemnul mîntuitoarei Cruci de color închis ca lemnul negru și foarte grele. Noi am cercat să le punem pe foc: ele părea că ard, dar cum le scoteam, lua forma dentăi. Ele se păstra într-o cutie rătundă de lucru indienesec prea frumos lucrată. Sta în bumbac învălite cu stofă de fir foarte scumpă, care se vîrea într-un ghizdan de stofă roză cu găitane de matasă albastră. Cînd văzu beiful comoara aceasta veni în încîntare și mirare, și nu-și putea ține bucuria cînd îi zise patriarhul: — Toate aceste sînt pentru tine; păzească-te de toate primejdiile! Noi i-am

¹ Pagubă că d. Saveliev a lăsat în traducția sa acele interesante fragmente, precum și altele multe care se văd înainte. Spre a îndeplini lacunele d-lui Saveliev în ce se atinge de români, redacția au și pus la cale aducerea traducției engleze a d-lui Belfur, pre care după sosirea ei, o va tălmăci românește în toată întregimea ei.

mai dat o stecluță cu sfântul mir. Atunci beiful simți dragoste către stăpînul nostru patriarh, și-l întrebă de pricinile ce-l aduseră pe aici, de care s-a scîrbit inima sa. După aceasta, ieși cu patriarhul în Divan, unde era întinsă masa.“

5 Arhidiaconul descrie frumuseța talgerilor, a cuțitelor și furculiților, care era toate de aur curat sau de argint; rînduiala slugilor, alegerea bucatelor și a vinațelor și eticheta prînzului curței Moldaviei. După prînz, patriarhul fu dus iarăși cu sania la monastirea unde găzduia. Iată ce spune
10 Pavel de domnul Vasilie:

„Înaltele însușiri a beifului, mintea și cunoștințele sale, superioritatea sănătoasei lui judecăți, adîncele lui științi de înțelepciunea cărților vechi și nouă, atît în limbele străine cît și creștinești și turcești, bărbăția sa și iscusința ostășească covîrșesc puterile destoiniciei omenești. Adevărat că
15 el se asemăna cu cei mai întăi împărați greci și poate era și mai presus de ei. Calitățile lui se slăvesc în toată lumea și îmbilșugata lui generozitate și însemnatele lui fapte sînt cunoscute nu numai patriarhilor, mitropoliților, preoților,
20 monahilor și mirenilor, nu numai prin biserici și monastiri, dar și agiții, neguțitorii, dervișii, meșterii și alții din norodul turcesc obicinuesc a se jura pe capul lui. Cu toate acestea, el pînă acum este obiectul urei lor și cu greu își va putea ține stăpînirea. El, precum am zis, e cunoscut în toată
25 lumea: țarul și magnații Muscoviei (Rusiei) foarte se bucură cînd primesc de la el scrisori și îi arată mare stimă. Asta vine pentru că ei au auzit de caracterul lui, că el iubește și cinstește bisericile și monastirile și împărțește mile la toți oamenii. Riga de Lihistan (Polonia) și magnații leși iarăși
30 îl stimă; Ihmil (Hmel), capul cazacilor, a luat de noră pre fata lui; hanul și tatarii îl iubesc mai mult decît pre oricare; împăratul Germaniei, riga ungurilor și venețianii sînt în bună plecare către el. El tipări un mare număr de cărți bisericești, de slujbe duhovnicești și tîlcuiri la ele. Pentru
35 poporul său moldovenesc tipări cărți în limba românească. Mai înainte norodul își cetea rugăciunile serbește, care seamănă cu rusește; începînd din Bulgaria, în Serbia, Valahia, Moldavia, țara cazacilor și Muscovia, pretutindene cetesc serbește, în care limbă sînt scrise cărțile lor. Dar limba valahilor și a moldavilor este romană (lingua romana) și ei nu
40 înțeleg ce cetesc serbește. Pentru aceasta, el făcu lîngă monastire o zidire de piatră pentru școală, pe lîngă care a și tipărit cărți în limba lor firească. Serbii, bulgarii, cazacii

și muscovii (moscalii) vorbesc tot o limbă care se schimbă numai pe alocuri, dar cărțile și scrierile lor sînt tot un fel piste tot locul.“

După ce zice aceste de domnul Vasilie, iată cum descrie
5 Pavel și pre supușii lui:

„Seansele Divanurilor de sîmbătă era însemnate numai pentru judecarea criminaliștilor, pentru hotărîrea la moarte a cigaișilor și slobozirea nevinovaților. Preaputernicul Dumnezeu n-a lăsat pe fața pămîntului norod mai rău decît
10 moldovenii, căci toți sînt războinici sau tîlhari (!). Socotindu-se de cînd Vasilie s-a făcut bei, adecă cu douăzeci și trei ani în urmă s-au osîndit la moarte mai mult de *patrusprezece mii* de vinovați (!). Însă el niciodată nu hotărâște moartea pentru cea întăi vinovăție. Pre vinovat numai cît
15 îl schingiuesc, îl bat cu bicele și îl pun la stîlp¹; apoi îl slobod.

La a doua greșală îi taie o ureche: la a treia, cealaltă; numai după a patra îl omoară. Noi însăși am fost marturi de trăsurile caracterului acestui norod, care însuflă groază; ba încă am văzut cum ducea la moarte pînă și preoți. Beiul, cu toată strășnicia lui, nu fusese în stare a-i îndrepta. Pînă și femeile și fetele moldovenilor sînt lipsite de toată cuviința și macar că beiul le taie nasurile, le pune la stîlp, și le înecă, încît au perit vro cîteva mii, tot nu le poate îndrepta purtarea.“

Patriarhul nu văzu îndelungă vreme pre domnul. „În sfîrșit am aflat — scrie arhidiaconul — pricina lipsirei sale. Împregiurările următoare îl siliră la aceasta. El priimi o scrisoare de la un preot cuprinzătoare că boierii îi sînt vînzători și că ei împreună cu Megas-logofătul s-au pus la cale să-l omoare. Cu vro zece zile în urmă, logofătul cu chip viclean se întîlni cu riga maghiarilor (ungurilor) și cu Matei, beiul Valahiei, ca să aibă la ei scăpare la întîmplare de nevoie; că el pîri cătră ei pre Vasilie, că are gînd să cucerească cu ajutorul cazacilor Ungaria și Valahia. Amîndoi stăpînitorii se aprinseră de mînie auzind de aceasta și încredințară lui Megas-logofătul însemnătoare putere ca la treizeci mii de ostași, ca să meargă cu ei împotriva lui Vasilie și să-l omoare. Logofătul știa a se alcătui cu ei, încredințîndu-i că el și ei au tot același gînd. El se vorbi cu capiteniile armiei moldovene, ca ei să puie mîna pre Vasilie în duminica Paștilor,

¹ Позорный столб. Pîlor.

în vremea liturghiei, în monastirea unde el obicinuit prăznuia această mare zi; să-l bage într-o chilie și să-l omoare. Prea bunul Dumnezeu nu-i îngădui; scrisoarea de care am pomenit, îl înștiință de acest complot. Dărnicia și îndurarea care arăta fiecărui depărtă de la el această nenorocire.

Cum se înștiință Vasilie de complot, îndată se închise și strângându-și visteria și averea se duse cu familia sa la cetatea Hotinul pe hotarul Poloniei. Aici își adună ostașii, dar toți era necredincioși și vânzători. El se trase în cetate și, în săptămâna patimilor, trecînd riul, se duse la cetatea numită Camanija (Camenita), în ocîrmuirea leșască. De acolo scrisoarea la Constantinopol, arătînd cele ce se întîmplaseră și trimise să ceară ajutor la Ihmil (Hmel), hatmanul cazacilor și la fiiul lui, ginerele său Timofei. Totodată trimisă să ceară oaste de ajutor și la hanul tătăresc.

Păn a nu purcede din Iași, domnul Vasilie pedepsi cu moarte pre trei șefi ai armiei sale.

Unul din ei era serdar-elascher. Vasilie îi era naș și doamna nașă, și ei îl iubea foarte mult. Beiful nu ascundea de el nici o taină și avea către el cea mai mare bunăvoință. El îl trimise o dată ambasador la riga unгурilor Racot (Racoci II, domn Transilvaniei), iar el se puse la cale cu riga să gonească pre bei de pe tron, încredințîndu-l că Vasilie cumpără pre turci ca să puie rigă pre frate-său, Racot îl crezu. Altă dată îl trimise ambasador la Matei, voievodul Valahiei; el îl înșală și pre acesta tot cu așa chip, încredințîndu-l cu necredință și minciună că beiful cumpără pre turci și stăruiește să capete de la ei voie ca să puie stăpînire pe tronul Valahiei pentru fiiul său Stefan. Acesta iarăși îl crezu precum și celalalt. Se înțelese cu riga unгурesc și închieră legătură cu logofătul, cărui îi făgăduiră să-l facă domn Moldaviei prin toate mijloacele și puterile lor.

Logofătul nu încetă de a trimite jalobe, de a înșela și a întrebuița toate putințele pănă ce nu trase în partea sa pre cele mai însemnate fețe din Moldavia, care foarte ura pre Vasilie, pre boierii lui și pre toți grecii. Pricina urei lor era mai ales pentru că nepotul lui Vasilie, a cărui nume nu-mi vine în gînd, necinști patru mii de fecioare(!). Rudele lor se jăluiră: era cu neputință a se tăinui nelegiuirea lui, pentru că el năvălea noaptea în casele lor și silnicea fetele; las că era vinovat și de alte răutăți.

Trei ani logofătul prelungi hrănindu-și gîndul pănă ce agiunse scopul și priimi de la Constantinopol învoirea tur-

5 cilor la uneltirile sale. Vasilie, mai în urmă, îl chiemă și îi dete în păstrare zece mii de galbeni. El îndată închiperă o nouă viclenie: trimise pre femeia lui la un sat depărtat și, după cîteva zile, înfătoșă beifului o scrisoare în care se zicea că ea se află foarte bolnavă. Beiful îi dete voie să se ducă s-o vadă. Dar mai întăi, rîzîndu-și de beiful, el încet, încet, slobozi oștile străine alcătuite din greci, serbi, bulgari și alții, pre care domnul le ținea cu cheltuiala sa de cîteva ani. Logofătul punea înainte că beiful n-are dușmani, împotriva cărora să aibă trebuință de apărare. Apoi, vărînd banii care-i luase spre păstrare, în toate duminicile postului mare slobozea cîteva detașamente din ele, pănă ce i-a împărășiat pre toți. Viclenia se nimeri; oștile pămîntești se smulseră și ele de la supunere către domnul lor.

15 Vasilie plecă din Iași în gioia săptămîinii mari. De nu trimeea pre nepotul său cu oaste ca să strice podul cel mare ce era în drumul dușmanilor, ei îl apuca încă în țara lui. Cu aceasta cîștigă cîteva zile, pănă ce ei așezară podul și acum era tîrziu de a mai pune mîna pre el. Să fi văzut cineva spaima și groaza ce s-a împărășiat pretutindeni după ieșirea leului din munții săi! Toți lăcuiitorii orașului s-au făcut potlogari și talhari. Neguțitorii și orașenii cei mai însemnați își strîngea averile prin monastiri și se întărea acolo puindu-și carele și trăsurile. Noi ne aflam în asemenea groază, 25 pentru că nu mai văzusem de cînd eram asemenea lucră. Slujba și rugăciunile încetaseră. Bisericele și paraclisele era pline de merinde și alte lucruri.

În agiunul Floriilor noi am făcut vecernie în trapezarea monastirii, și a doua zi numai utrene.

30 Pe la ameză, logofătul intră în Iași cu numeroasa lui oaste și trase la casa lui. Luni dimineață merse la curte și se traseră toate clopotele, vestind că s-au suit pe tron. Trei ani unelti el planurile sale pănă ce le aduse în împlinire. Luă titlu « Ioan Georghie Stefanos voievod ». Acest obicei 35 este la beii Moldaviei și a Valahiei de a pune înainte numelui lor cuvîntul « Ioan » ca porecla la arabi. Pe pecetea lor este un cap de vițel. Numele beifului era Giorgi (Gheorghe) și părinții și străbunii lui au avut mai de mult vrednicie domnească, iar obștește le zicea Stefanos. Magnații, oștea și norodul i s-au 40 supus, pentru că el era de nația lor. Pricina urei lor asupra lui Vasilie urma pentru că el era de nație grec și avea curteni și favoriți greci ce desprețuia pre moldoveni și îi aduseră în cea mai mare sărăcie și ticăloșie. Pentru aceasta, aste două

noroadе (grecii și moldovenii) hrănesc unii către alții cea mai mare ură.

În sîmbăta Paștilor au sunat din toate clopotele de cum înnoptă până ce răsări soarele. Noi ne-am sculat, am slujit și am cîntat « Hristos au înviat » în trapezarea monastirei. Toți grecii mireni și călugări cu spaimă își aștepta pe tot minutul moarte de sabie. Cît pentru noi, îndată ce noul bei se sui pe tron trimise stăpînului patriarh merinde de mîncare, rugîndu-l pentru rugăciunile sale și făgăduindu-i tot binele, care fu prea de mulțămire patriarhiceștii sale inimi. Noul bei ne cunoștea de mai înainte.

Din luna luminată până la duminica Tomii nu s-a mai slujit liturghie de groaza și de frica care domnea. Ne-am înștiințat că Timofei, fiul lui Ihmil și ginerele lui Vasilie, trecuse riul Tur (Nistru), care hotărăște Moldavia de țara cazacilor, cu oști din pămînteni de ai săi, ca să se bată cu noul bei, și că spărsese străjile ce era la marginea acestui rîu. Cum priimi vestea aceasta, noul bei se găti să întîmpine pre dușman cu oștile sale, și abia ieșise împotriva lor cu regimentele ungurești și muntenești și din nou trimise să ceară ajutor. În vremea aceasta se apropii avangarda cazacilor ce se cheamă aici satragi (ceahragi) în număr numai de trei mii și respinse oastea care beiul trimise asupra lor. Pe lîngă însuși beiul s-au adunat ca la patruzeci mii ostași din moldoveni, unguri, nemți, valahi, serbi și alte nații. Atunci era vremea sfintelor prăznuiri a Domnului, la care stă toată nădejdea acestei lumi de jos; dar de frică și de spaimă toți tăcea și n-au prăznuit sfînta săptămîină.

Beiul ieși din Iași cu toate oștile aceste mercuri, a doua săptămîină după Paști; toți neguțitorii greci fură siliți a merge cu el la război. Curînd se întîlniră cu cazacii și se bătură mercuri de la amează până gioi la amează, cînd cazacii împrăștieră oastea beiului, pricinuindu-i mare stricăciune.

Bătălia a urmat așa. Cazacii sta după tabere și întăriri înaintea cărora era puse arabalele lor de tot felul. În centrul poziției era ei cu caii lor păzind cea mai mare liniște și tăcere în baricadele lor, încît nu se vedea nici un om. Moldovenii gîndea că sînt morți și trimiseră un detașament de darabani, ca la opt sute de oameni, spre recunoaștere. Cînd G. Stefan Voievod începu a împușca în ei din șese tunuri și darabanii din pușcele lor, cazacii într-un clip s-au sculat, au deschis foc din unsprezece tunuri, au dat busta înainte, slobozind pușcele; apoi, scoțînd sabiile tăieră pre toți dara-

banii. Între aceste, artileria grea împoșca în toate părțile și nu mai rămase altă scăpare decît fuga. Atunci Timofei dete năvală și vrăjmașii fură sfărâmați cu desăvîrșire.

Cazacii sînt foarte harnici la război și, fiind de o deosebită vitejie, niciodată nu dau înapoi și se întorc la fugă. Ei au arătat aceasta în cei doi ani trecuți, în vremea războiului cu leșii. Ei se apără în șanțuri, și sînt piste măsură răbdători la drum; se hrănesc numai cu pîne neagră și cu apă și n-au nici corturi, cu cît mai vîrtos alte lucruri de lux. Cu șeful lor Timofei, Vasilie a închiet o solenelă alianță. Cazacii se arătară în marginea Iașilor, unde mai urmă o bătălie pe care noi am privit-o din clopotniță.

Cazacii, după cum spune arhidiaconul, urmară cu neîncetare pre biruiți. Timofei Hmelnițki intră în Iași. Orașul fu dat în pradă. Turcii și jidovii era uciși sau schingiuiți până ce-și arăta averea. Clopotele se trăgea pe la toate bisericile, și patriarhul Antiohiei sluji un Tedeum de mulțămire pentru sănătatea „fericitului Domn Vasilie voievod, hatmanul Zinovie, beiul Timofei și soțiile lor“. Domnul Vasilie fu chemat de la Cameniță și se înturnă în capitala sa la 28 april. Cazacii îl întîmpinară cu pompă, împușcînd din 11 tunuri a lor și din 6 luate de la protivnici. El începu iarăși a domni, dar nu pentru mult. Plecă cu Timofei asupra dușmanilor.

„După praznicul Înălțării lui Hristos priimirăm veste că Vasilie bei și ginere său Timofei fuseseră amîndoi învinși și plecaseră de fugă împreună cu cazacii. Noi pîn atunci eram fără grijă, pentru că auzeam în toate zilele că ei de patru ori au sfărmat de tot pre unguri și pre valahi. Acum, din împotrivă, orice nouă veste ne împlea de îngrijire și de spaimă și norodul, ca mai nainte, își căuta scapare prin monastiri. În sfîrșit, se înturnară la Iași cazacii biruiți și fugari, beiul și Timofei, și îndată trimiseră la Ihmil (Hmelnițki) ca să-l înștiințeze de împregiurări. Cu toate aceste, auzirea că ei de patru ori au biruit pre unguri, valahi și serbi s-au adevărit. Nimeni n-au putut a le sta împotrivă. Ei au ajuns cale de o zi departe de orașul Durgaița (Tîrgoviște), capitala beiului Valahiei. Matei le-a ieșit întru întîmpinare cu mulțime de oaste din valahi, unguri, serbi, greci, arnăuți, bulgari și turci. Ostașii lui Vasilie și a lui Timofei au năvălit ca lei în ei, făcîndu-și drum până la cortul beiului.

Au rănit pre Matei cu un glonte la picior și i-au împușcat și calul. El s-a apărut cu sabia până ce a început a însera,

atunci, scoțindu-și ciubota din piciorul rănit, încălecă pe alt cal urmînd a se apăra. Toată oastea lui era gata a se închina lui Vasilie bei și cazacilor, cînd preputernica și nestatornica vreme deodată aduse vifor cu tunete și fulgere, ploaie și grindină care cădea ca peatra pe armia lui Vasilie și pe cazaci, pentru că vîntul le era în față. Moldovenii iarăși se arătară necredincioși și se uniră cu dușmanul, și cazacii nu putea să sloboadă din tunuri pe o așa silnică ploaie. În vremea aceasta muntenii și-au gătit tunurile lor cele mari, și, deschizînd strașnic foc din tunuri și din pușce, au pricinuit nerînduială în dușmani. Moldovenii mai întăi și apoi cazacii au plecat de fugă și au fost sfărmați pe drum. Vrajmașul îi luă de goană cu sabia a mîină și ucise o mulțime din ei. Aceasta fu cea mai nenorocită pentru ei vreme. Învingătorii îi goniră cale de trei zile; mulți căzură prinși; cîți au scapat de soarta aceasta s-au înturnat la Iași. Bătălia aceasta a fost marți seara, înaintea Înălțării.

Domnul Vasilie cu gineri-său sosiră la Iași pe drumuri lăturalnice, cazacii mai șezură trei zile în acest oraș și apoi se înturnară la țara lor. Timofei Hmelnițki curînd îi urmă. Vasilie rămase singur fără nedejde de mîntuire.

Se auzi, că protivnicul lui Vasilie, noul bei (domnul G. Stefan) venise cu unguri și cu valahi lîngă hotarul ungu-resc, la un sat de munte într-un loc sălbatic și se îndeletni-ceste acolo a scrie proclamații cătră norod, care în partea aceea era tot plecat cătră el. Turburarea în oraș iarăși începu. Vasilie era cu totul fără oaste. Trimise să ceară ajutor de la tătari, dar ei nu voriră să-i deie ajutor. În desnădejde, începu a strînge oaste prin tîrguri și sate, și numi capitani, adecă iuzbași (sutași) juruindu-le avere și lefe. Curînd sosiră vești bune: Ihmil îi trimise cîteva mii de cazaci. Beiul le împărți bani și haine, le slobozi merinde, și porunci să le așeze corturi împregiurul orașului.

Beiul ieși din Iași, marți, la cinci temuz (iulie). Cu dîn-sul ieșiră toți neguțitorii și grecii, cei mai mulți pentru dragoste cătră el. Împreună cu cazacii ei alcătuia un corp ca de patru mii oameni. Din moldoveni se adunară pe lîngă el ca la unsprezece mii. Cu această oaste plecă asupra dușmanu-lui, de care se aflase prin iscoade că n-are mai mult de două sau trei mii oameni.

Cînd amîndouă oștile se întîlniră și armia lui Vasilie putea bate pre neprieten cu bețile iar nu sabia — atît neîn-semnat era numărul lor — dușmanul stătu bărbătește, încre-

dințat fiind în necredința moldovenilor care, în adevăr, îndată lăsară pre Vasilie și trecură în partea noului bei. Prin aceasta, oastea protivnicului se întări și birui pre cazaci și pre greci. Cea mai mare parte din ei peri de sabie. Floarea armiei lui Vasilie se alcătuia din neguțitorii greci ce era în aripa dreaptă sub comanda hatmanului, fratele lui și a fiului său. Văzînd că în loc de izbîndă or să peară cu toții de sabia dușmănească, își sparseră rîndurile și plecară de fugă. Aceasta urmă la 6 temuz (iulie) pe la amiază. Vasilie asemine fugi pe un cal fugareț cu puțini urmași, lăsînd dușmanului corturile și toată pojijia. El trecu în țara cazacilor unde se odihni de o campanie atît ce nepriincioasă și grea. Averile sale le trimise la cetatea Sogeano (Suceava), unde de mai nainte își trimisese femeia și copiii, dînd poruncă garnizoanei să se aperse cu nătîngie pînă ce va veni el în ajutor cu însemnătoare puteri; iar el singur rămase la cel întăi tîrg căzăcesc, Rașko (Rașkov, gubernia Podoliei, lîngă Dnipro¹), de unde înștiință pre Ihmil de poziția sa.

Patriarhul și arhidiaconul cu sinceritate se scîrbea de soarta lui Vasilie:

„Prezenturile care îi dasem, și care ne ținea vro cîteva sute de lei, era acum aruncate în zadar și fără folos! Vasilie făgăduise stăpînului patriarh să-i plătească datoriile și cheltuielile. El îi dase voie a călători la nord și voia să trimită de dînsul pre solul său la țarul muscălesc și să ne înles-nească cu toate cele trebuitoare la drum — trăsuri, cai și altele. Aceasta ne-o zisese și în obște și în parte. Noi așteptam încă însemnătoare sume și de la boieri; acum toate era pierdute!“

Noul domn îndată intră în Iași și dete orașul în pradă oștilor sale a căroră răzbunare căzu mai greu pre greci. El trimise și o parte de oști spre asediarea cetății Suceava, acum neînsemnat tîrg în Bucovina, dar unde atunci se afla familia și avuția lui Vasilie Lupul sub apărarea unei viteze și cre-dincioase garnizoane.

„Cazacii, sub comanda lui Timofei, fiiul lui Ihmil, tre-cură piste Nistru (la sfîrșitul lui iulie), sfărmară acolo stră-jile ungurești și moldovinești ce păzea marginea și se îndrep-tară la cetatea Sogeano (Suceava), ca să deie ajutor garni-

¹ Bantăș-Kamenski zice că domnul Vasilie șezu mult la Cighirin și, numai cînd ajutătoarele oști a cazacilor trecură în Moldavia, se trase la Rașkov.

zoanei. Făcură șanțuri împregiurul cetățuiei, în care slobozîră un părău ce curge acolo spre întărire. Ei avea cu dinșii 20 tunuri.

5 Cum se înștiință noul bei de apropierea lor se depărtă de cetate. Cazacii intrară înlăuntru. Atunci din nou se înturnă și o încungiură din toate părțile cu oștile sale, a căroră număr se suia în vremea aceea la patruzeci mii. Cazaci erau numai patrusprezece mii¹.

10 Lupta cazacilor din cetate cu oștile noului bei urma neconținut. Timofei, fiul lui Ihmil, ieșea din cetate în toate zilele și omorea cîte o mie de dușmani. Nime nu putea să i se împotrivească, astfel era de viteaz și ager călăreț. În ade-
văr, el era cel mai viteaz om din lume și istoria nu arată
15 altă pildă de asemenea bărbăție și putere. În fieștecă zi ieșea din cetate pe calul său cel alb, pre care îl iubea mai cu deosebire, cu puțini urmași, rănea și omorea grămăzi de dușmani și apoi se înturna la fugă. Într-o zi a ucis cu
20 însași mîna lui o mie trei sute de nemți(?), cum ne-au spus oameni vrednici de credință. El împușca cu pistoalele de la cobur, întăi cu mîna dreaptă și apoi cu stînga, tăia și împungea cu sabia, apoi își slobozea sâneața. Într-un cuvînt, între-
25 buința toate armele de care era pururea plin, până ce oborea pre toți dușmanii. Aga haznelii și capigi-bașa care veniseră de la Constantinopoli pentru ca să plece trebile în partea
30 sultanului și să afle pre lîngă noul bei, era marturi acestor isprăvi și mult se minuna de iscusința călăritului și vitezia lui Timofei. Nime nu-l putea nimeri cu sâneața sau cu alte arme, căci cu iuțeala fulgerului se răsucea pe subt pîntecele calului.

30 Întru o zi, cînd Timofei ședea în cortul său, în șanțuri, și bea vin, fu rănit la picior de un plumb slobozit de leșii ce veniseră în ajutor lui G. Stefan, de ura ce avea cătră Ihmil, fiul său, și tot norodul cazacilor. Pismuindu-l, ei pitea numai în el, până ce l-au nimerit. Rana fiind de
35 moarte, peste cîteva zile se săvîrși.

De aice, trebile cazacilor și înlăuntru și afară de cetate se făcură rele din pricina morții șefului lor, apărătorul lor, iar ale lui Vasilie cu desăvîrșire desnădăjduite. Doamna lui și toți cei de pre lîngă ea cădea din scîrbă în scîrbă, nemai-

40 ¹ După hronicile rusești, oastea lui Timofei era numai de opt mii cazaci. Vasilie năimise și tatari, însă ei curînd se despărțiră de Hmelnițki. Arhidiaconul nu pominește de aceasta.

văzînd mîngîiere. Trupul lui Timofei bălsămuindu-se, fu pus într-un secriu îmbrăcat cu catifea peste tot. Vestea fu mai amară pentru tatăl și socrul său. Nu mult înaintea mor-
ței se înștiințase că femeia lui născuse doi băieți gemeni.

5 Timofei a dărmat monastirea armenească de la Sogeano (Suceava) și a ucis pre toți preoții, monahii și armenii, care căutaseră acolo scăpare, fiind foarte bogați. A pus stăpînire pe averea și odoarele lor, care era mulțimea mulțimelor. Numai de aur a împlut două balerce. Slavă lui și vitejiei
10 sale și făgăduinței care rostise cătră stăpînul nostru patriarh, cînd venise pentru întăia dată în Moldavia că a venit să întorcă scaunul socru-său și să mîntuie sînta biserică din mîinile dușmanilor ei!

15 În cetate era mare foamete, încît era nevoiți a mînca carne de cal. Ticăloșia cuprinsăse pre credincioși și nu vinea ajutor nici de la Vasilie, nici de la Ihmil. Siliți de foame, cerură pace la G. Stefan care le-a dat-o subt giurămînt. Li dete voie a se înturna fără grijă în patrie. Ei luară cu sine
20 secriiul răposatului șef, averile și armele și se duseră.

20 Noul bei goni pre doamna și pre fiii ei cu toți boierii ce era în cetate, și împotiva giurămîntului dat de a nu le face nimic, omorî pre mulți dintr-înșii. Pre doamna cu fiii ei o ținu închisă subt strajă într-un tîrgușor și stăpîni nenu-
25 mărata avuție a predecesorului său.

25 Dar iată ce urmă atunci între Vasilie și Ihmil. Cum se înștiință de starea cazacilor și a tuturor asediaților din cetate, Ihmil, după rugămintea lui Vasilie, adună patruzeci mii din cazacii săi cu carii se uniră douăzeci și opt mii tatari. Unul din sultanii tatarilor, vezir-alhan (calgan, locțiitor în
30 neființa hanului) anume Șerif-bei, era rudă cu Vasilie, pentru că doamna lui era circasiană, iar Șerif-bei ținea pre o soră a ei. El însuși plecă spre ajutorul lui Vasilie, care în aceeași vreme făcu alianță și cu Ihmil. Trecînd în Moldavia până
35 la rîul Prut, care e 14 ceasuri departe de Iași, întîlniră pre cazacii ce se înturna de la cetate, de la care aflu de luarea ei. Ei îndată se înturnară cu grabă îndărăpt la țara lor. Vasilie ne-a făgăduit să ne plătească, zicea, dar averile lui sînt luate; așadar poate să ne mai deie ceva?"

40 Acest fel se curmă războiul civil în Moldavia și amestecarea ce au avut cazacii la aceasta. Vasilie Lupul perdu domnia pentru de-a pururea și G. Stefan începu a cîrmui.

În vreme ce fiul lui Hmelințki perea subt zidurile Sucevii, patriarhul și arhidiaconul său se bolnăviră la Iași de o straș-

nică lingoare. Încă în cele de pre urmă zile a domniei lui Vasilie, patriarhul îi ceruse voie a-și urma călătoria spre nord. Mîhnicioasa stare a lui Vasilie nu-i dete vreme să-i răspundă. Viind noul domn, Macarie înnoi cerirea sa dar el 5 îi răspunse că nu poate slobozi pre s.s. să se ducă din capitala sa într-o așa turburată vreme, că poate fi supărat la margine de unguri, cazaci și tatar. După cîtăva vreme patriarhul ceru să-l sloboadă a merge în Valahia. G. Stefan, dîndu-i audiință, îi învoi călătoria înlesnindu-l cu bani de cheltuiala 10 drumului și cu recomandăție cătră domnul Matei. Macarie purcese din Iași, în araba, la 13 octomvrie 1654. După o săptămînă, sosind în tîrgul Focșanii, la marginea Valahiei, la 22 noiemvrie trecu în țara aceasta.

Călătorii ajunseră la Tîrgoviște la 29 noiemvrie. Bătrînul 15 domn Matei îi priimi cu cinste, deși era ceva cam supărat pentru că au mers întăi la vrăjmașul său Vasilie, iar nu la el. El rîndu la locuința patriarhului o strajă de cinste și, ca un om cucernic ce era, îl înlesni cu toate cele trebuitoare. Începînd de la boieri pînă la cel mai de pe urmă țaran, toți aler- 20 gară să priimească blagoslovenia presfîntului. Patriarhul pitrecu aici luni îmbelșugate în praznice. Asta dete istoricului bogată materie pentru amatorii descrierilor de biserici, monastiri, rînduiele, ceremonii și slujbe bisericesti, la care hărăzi mai mult de jumătate din partea scrierei sale asupra 25 Valahiei, uitînd mai toate obiectele mirenești, afară de aceea că boierii de acolo au robi negri și îi numesc *arabi*, gîndind că toți arabii sînt negri. Aceasta jigni ambiția nobililor sirieni, care pentru aceea au adus în mirare pre valahi, cheltuindu-și toată fineța educației în adunările lor ca să 30 arăte la toți că astfel sînt adevărații arabi. Dar ca cum ar fi fost înadins pentru întrebuițarea jurnalului lor, muri domnul Matei. Arhidiaconul, la acest prilej, descrie moartea lui, îngroparea și suirea noului domn pe tron.

Domnul Matei era atunci foarte bătrîn, și necazele tre- 35 cuților ani turburați au fost adus o mare lovire slabei lui sănătăți. El cîrmui douăzeci și trei ani și era foarte cucernic. Archidiaconul încredințează că a zidit în țara sa o sută cincizeci monastiri și biserici. Însă, cu toată pietatea sa, el era din suflet prieten turcilor și dușman nempăcat cazacilor 40 și rușilor. Numirea de turc era la el cea mai bună recomen- dație, iar cea de cazac sau moscalcea mai rea. Nu mult înaintea morții sale se auzise că vine la el un sol de la țarul

rusesc. Îi spuseră că el e cel întăi domn al Valahiei care a să aibă cinste a vide un ambasador moscal.

— Nu voi să-i văd obrazul! răspunse Matei.

5 Astă antipatie se întărise mai ales după ce fusese lovit și rănit de cazacii lui Timofei Hmelnițki.

Trupul mortului domn fu îngropat cu mare pompă. Patriarhul Macarie avu parte la aceasta fiind cel întăi loc la toate ceremonile ce urmară cu înmormîntarea unui domn și înscăunarea altuia. Numele acestui nou era — Constantin 10 Efendicupulo... El nu încetă de a arăta patriarhului tot acea bună plecare ce îi arătase predecesorul său.

„Guvernorul Silistrei, Siavuș-pașa, care fusese vizir și scos pentru că omorîse pre Valide (mama sultanului), Bectaș- 15 aga și alte însemnate persoane, avea privighere asupra beilor Moldaviei și Valahiei, și ei nu putea cumunica cu curtea Stambolului decît prin mijlocirea și învoirea lui. Cu prilejul suirei pe tron, Constantin bei trimise la Tarigrad cîtiva din boierii săi ca să-i aducă de acolo investitura și 20 tuiurile, după obiceiul urmat de domnii de mai nainte. Ei au luat cu dînșii documentul iscălit de mitropolitul, episcopi, șefii monastirilor, boierii și tot norodul și adevărit cu pecetea lor, în care zicea: „Noi am ales pre Constantin, fiul lui Isra- ban, de voievod și l-am cunoscut de bei al nostru“. Cînd au ajuns la Constantinopoli, împăratul nostru sultanul 25 — Domnul să-l păzească! — dete înalta sa învoire, precum și Derviș-Mohamet-pașa, vizirul său și ceilalți ministri. Ei îi dăruiră moștenirea mortului Matei dreptul de a strînge bir, și îl cunoscură de nou bei pentru o mie cinci sute pungi de bani, adecă șapte sute cincizeci mii lei. Îi dară tronul și 30 tuiurile și trimiseră cu dînșii un capegiu ca să ia banii și să fericiteze pre bei. Beiul trebui să mai plătească pașii de Silistra și suitei lui, hanului tătăresc și suitei lui ca la două sute cincizeci mii, cu totul la un milion. El dete între- ită leafă oastei sale și iertă pe șese luni pre supușii săi de 35 orice bir și dare. Bogățiile rămase lui de la mortul bei era așa de multe încît le ținea în deosebite cămări pline de toate bunătățile de gios pînă sus. Dar anuielnicile cheltuiiele a Valahiei sînt foarte mari, cum ne spunea nouă răposatul bei cînd trăia, că covîrșesc soma averilor ce se primesc din 40 Egipt, fiind ca la șese sute monete de aur. Ele slujesc spre plata turcilor și a tatarilor, spre ținerea oștilor, daruri, fapte plăcute lui Dumnezeu și altele.“

Vineri după Duminica Mare, patriarhul avu audiință de ziua-bună la domnul Constantin și doamna lui, care-l rugară să nu-i uite în rugăciunile sale, înlesnindu-l cu bani la drum. La 22 mai, Macarie plecă din Tîrgoviște cu o suită alcătuită de cincisprezece oameni; cei mai mulți cazaci și muscovi, prizonieri din războiul trecut, cărora li se dase voie a se întoarce cu patriarhul la ale sale. Patriarhul se duse prin Focșani la Iași, unde din nou se văzu cu domnul G. Stefan. La 6 iunie lăsă acest oraș întovărășit până la Prut de o escortă de cinste spre apărare la drum a presfîntului călător. Toată partea aceea purta urmele pustiirii și frica de cazaci era încă atît de mare încît, la cea mai mică turburare, lăcuiitorii spăimîntați, striga: „Cazacii! Cazacii au venit să ne prăpădească!” Sîmbătă, la 10 iunie 1654, patriarhul „de Dumnezeu păzitului oraș Antiohia și a tot Răsăritul” trecu în șaice piste Nistru. El era deplin sănătos și, fiind în mîini crucea, blagoslovea cu ea pre o mie de lăcuiitori a tîrgușorului Rașkovul care, cum se înștiințară de sosirea lui, aler-gară să-l întîmpine la margine.

20 Acest fel, Macarie trecu în țara cazacilor.

[EPITAFUL VORNICULUI
ALEXANDRU DIMITRIE STURZA]

Nemernice străine, dacă cumva vei trece
Pe lîng-această mută și tristă peatră răce
Oprește-te și pleacă privirea spre pămînt;
Căci într-acest mult jalnic, întunecos mormînt,
5 Cununa României, de moarte secerată,
E pentru vecinicie aice îngropată!
Patriotism, blîndeță, amor religios,
Tot ce în lumea asta e mare și frumos,
Cu Alexandru Sturza în groapă stau închise...
10 Așa ne arată Domnul că toate-s numai vise;
C-un om nu ia cu sine, cînd se priface-n lut,
Decît recunoștința binelui ce au făcut.
Ferice însă acela ce las o mîngăiere
În inimi sffîșiete de jale și durere;
15 Un nume scump și dulce vredniciei lui soții,
Și pilde de virtute iubiților săi fii!

STROFE

Dedicat d-nei Smaranda Docan

Patriotismul, doamnă, e bun câteodată
Precum e bun la foame și borșul cu păsat,
Iar cînd el vrea să fie bucată neschimbată,
Îmi vine să-mpung fuga flămînd și desperat.

5 Și eu am ajuns, doamnă, în astă tristă stare!
Nu pot s-aud nici vorba cea de patriotism,
Căci văd că el nu este decît o faimă mare
În vorbe, iar în fapte e chiar șarlatanism.

De-aceea orice treabă de patrioți cîntată,
10 Oricît de bună fie, eu n-o pot suferi
Cînd văd că de ei înșii e și aplaudată
Și cînd a lor țintire eu n-o pot nimeri.

Îmi iau dar îndrăzneală să vă trimet cu bine
Pe Ștefan acel Mare și pe Mihai cel Brav,
15 Acei ce pe turci, unguri și litfele străine
A-i bate — în vremea veche aveau un rău nărav.

La dumneata sunt sigur, mai bine vor petrece
Decît la mine, care cu totul i-am uitat,
Căci, zău! patriotismul îmi pare-o dușă rece
20 De cînd de-a lui brașoave atît m-a dezgustat!

FLORA ROMÂNĂ

ONISIM CERENȚEL, D-NEI FLORINEASCA

Iași, 4 mai

Eram încă sub plăcuta impresiune a petrecerei ce am
5 avut la Brustureni, unde grațioasa voastră ospetie ne făcea
a uita supărările vieții, cînd m-am trezit în oraș unde pulberea
și noroiul se succedă cu o regularitate de desperat. Unde
sunt șesurile verzi a rîulețului ce curge prin grădina d-voas-
tră? Unde sunt rediurile umbroase? Unde florile acele rari
10 pentru care ne sfădeam totdeauna? Unde mai ales amabila
d-voastră societate? Petrecere, flori, verdeața au lasat nu-
mai o dulce și neștearsă suvenir!

Precum vedeți, doamna mea, eram trist cu tot timpul
frumos a primaverii, cu toată încîntarea *der erwachenden*
15 *Natur*, cum zice Schiller. Nu cutezam a mă coborî în gră-
dina mea, unde nu sunt decît flori plebee, cum le zic eu,
și vulgare cum binevoiăți a le numi d-voastră; dar ce era
de făcut? Urîtul mă cuprinsese; m-am decis! Ei bine, doamna
mea! ce să vă spun? am rămas... cu gura cascată, cum
20 e vorba românului. Închipuiți-vă — însă pentru ca să vă
puteți închipui ceva; trebuie să vă fac descrierea paradisi-
ului meu.

Toată grădina mea încunjurată cu gard viu — acum
tot înflorit — încape într-o singură *plat-bandă* a grădinei
25 d-voastră. Asta însă nu va să zică că nu sunt într-însa re-
produse în miniatură mai toate cele ce se află într-a d-voastre.
Parcul meu se compune de doi plop plutași, trei paltini,
cîteva tei, ulmi și salcii, și ca lux am și un vișen cu flori
pline. Păriul meu are izvorul său într-o bute mare, ascunsă
30 într-un ungher și îmbracată cu iederă și cu hămei, pe care
argatul o împle în toată dimineața, și apoi prin un cep slo-
boade apa care, după ce șerpuieste pe un pat de prundiș,
vine de se aruncă prin o cascadă de o palmă de naltă, într-o
bălțiță, unde merlele, cîntițele și gangurii se scaldă. Acest
35 clepsydra ține două oare, de aceea nu-mi permit luxul de

faire jouer les eaux decît cînd văd că bălțița va să sece, sau cînd vreun oaspe îmi face onoare a-mi vizita grădina. Parterul meu e semănat cu chir *agropyron*, neghină *lolium perenne* și trifoi. Neghina, atît de uricioasă în grîu, face cel
5 mai frumos efect ca gazon, încît pare că e un covor verde împetrișat de dedite *pulsatilla* și de brîndușe *galanthus nivalis*. Unde și unde am răsădite flori, însă numai flori române

Dă-mi voie, doamna mea, a vă trîmite un buchet compus din acele ce am găsit înflorite. Veți găsi pe lîngă toporași
10 și viorele, laleaua *tulipa*, astă floare ce a avut și ea timpul mării sale. La Harlem în Olanda, o ceapă de lalea s-a vîndut cu prețul fabulos de zece mii galbeni! ceapă ce astăzi se poate cumpăra cu cîteva centime. Sic transit gloria... tulipae!

15 Iată zambile *hyacinthus*, narcise, bosuioc, ciuboțița cucului *primula*, lemnul Domnului *hyssopus*, lavant, lăcrimioare... Florică asta pe care învațații o numesc *convallaria maialis*, iară românii din Muntenia mărgăritarel, cîte simsașiuni plăcute nu deșteaptă în noi!

20 „O primavera, gioventù dell'anno!“ esclama Metastasio. O, lăcrimioară! suspinăm noi, abia ne anunți primavera și treci cum au trecut iluziunile noastre! dar ea la anul reînvie, cînd noi... dar să nu mai gîndim la aceasta, doamna mea, ci așteptînd-o, să o revedem, să cetim *Lăcrimioarele*
25 lui Alecsandri.

Precum vedeți, doamna mea, ea merită numele de lăcrimioară și de margaritarul, ce i-am dat noi; mă tem însă să nu vie vrun poet galoman care să-i zică mughet, pentru că rimă cu poet și cu buchet și pentru că așa îi zic francezii,
30 horror!

Iată mintă, săbiuță *gladiolus*, sălvie, milostivă *gratiola*, maioran, mama pădurei *asperula*, rosmarin, cimbru *thymus*, dobronică *melittis*, tulichina *daphne*, angelică și cereșel *dryas*.
35 Toate într-un smoc de flori de salcîm, de mîlin și de liliac. Așa e că colecțiunea mea e frumoasă, și că am cuvînt să iubesc flora română?

Peste zece zile voi avea plăcerea a vă trîmite un buchet de mai frumoase flori. Până atunci depun pe acesta la picioarele d-voastre.

40

Brustureni 15/27 mai

ANGELICA FLORINEASCA, D-LUI ON. CERENȚEL

Am priimit cu o vie plăcere buchetul și mai ales scri-soarea d-tale, adevărat martirolog a bietelor flori. Ce nume, domnul meu! Îți iert viorica și lăcrimioara, dară nu mă
5 pot învoi cu ciuboțița cucului, dobronica, sabiuța, mama-pădurei, tulichina și tutti quanti.

D-ta mi-ai vorbit atîta bine de flora română, încît începusem a mă deprinde cu vulgaritatea florilor noastre, dar
10 desper de a pronunța vreodată numele lor. Grădinarul meu, un flamand gros, a strîns din umere, cînd a văzut florile d-tale. Pentru dînsul nu se socot flori acele ce cresc și trăiesc în aerul liber, ci numai acele ce stau închise în dosul geamurilor, cum sunt ale mele sărmanele, pe care, de frica
15 răcelii nopților, nu va să le scoată din închisoarea lor. Până atunci grădina mea e goală, și de voiesc a vedea flori trebui să mă duc în florărie. Acum însă am buchetul d-tale pe care am să-l studiez cu mare bagare de seamă, ca să nu mă mai mustri că nu sunt română. Dar ian spune-mi, ce
20 ți-a venit să-mi trîmiți mintă, lemnul Domnului și busuioc? Nu cumva m-ai luat de vro preoteasă?

Să lăsăm gluma. Aștept al doile transport de flori, precum îmi promiți, și spre răsplată îți trîmit și eu un buchet de fuchsii, azalee, camelii, pelargonii și roze de Bengal.

Dacă nu-ți e milă să mă lași singură, cel puțin nu între-
25 rumpe corespondința noastră botanică. Scrie-mi împărțirea florilor în familii, și în care familie e cereșelul și angelica? Mii de bune vorbe!

Iași, 29 mai

ONISIM CERENȚEL, D-NEI A. FLORINEASCA

30 Ieri timpul era coperit și blînd. Cea mai ușoară adiere nu mișca frunzele, am luat în brațe florile d-voastre — cam ostenite de călătorie — și le-am dus în grădina mea, unde le pregătisem un așternut de mușchi, dar eram îngrijit gîndind la bietele mele flori plebee, cum o să se simtă de umi-
35 lite, cînd vor priimi vizita acestor aristocrate atît de delicate și atît de bogat îmbrăcate; și apoi drept să vă spun, doamna mea, gîndeam și la mine, ce o să mă știu eu face cînd va veni tristul timp ca ele să se vestejească; oare atunci a mele îmi vor mai plăcea?... Toate aceste reflecțiuni pu-

țin măgulitoare pentru mine și florile mele, nu m-au împiedicat de a esersa găzduirea ce datoram oaspeților mele. Improvizai îndată un bal. Orchestra era gata; ciniștile și merlele din copaci, grierii și broatecii din iarbă făceau o muzică — originală. Cavaleri și dame nu lipseau; adunarea era numeroasă. Crinul, bujorul *poenonia* și trandafirul invitară camelii, fuchsii și azalee; digitarul, clopoțelul *campanula*, macul *papaver* și ghiocul *centaurea* aleseră garofe *dianthus*, micșunele *cheiranthus*, paparune *glaucium* și rîndunițe *asclepias*. Omagul *aconitum* și odoleanul *valeriana* se puseră lîngă mătăgună *atropa* și rostopască, *chelidonium*. Celelalte cum le veni la socoteală și — hora începu. Eu stam la o parte și ascultam convorbirea lor.

— Ian uită-te, zicea românița *anthemis*, cătră siminoc *gnaphalium*, la veneticele aceste, cît sunt de păătoase și de ovilite! ar crede cineva că iese din spital. Văzdoaga *asphodelus* și hilimica *calendula* rîd de dîsele... — Rău fac că rîd, întrerupse stînjenele *iris*; prin astă probă numai gelozia lor pentru că nu sunt și ele așa de elegante. Le-ă vedeau eu cînd stăpînul nostru le-ar pune la închisoare cum face d-na Florineasca, ce ar mai zice. Astelalte sărmanele, cum n-o să fie friguroase și plăpînde, cînd sunt crescute la umbră și pe cuptori etc., etc.

Vedeți, doamna mea, că invidia își găsește loc nu numai între oameni dar și între flori.

Panerul ce am onoare a vă trimite cu scrisoarea aceasta cuprinde: roze simple *rosa centifolia*, singura roză ce-mi place, și care înflorește o dată la finitul lui mai; ea este însă cea mai frumoasă și cea mai odorantă. Roza la noi se numea *rujă* până ce au venit grecii și i-au zis trandafir *τριαντάφυλλον* (cu treizeci de foi), voind a corecta pe acei ce-i dau o sută (*centifolia*); și numele de trandafir i-a rămas, deși pe la unele locuri la țară o numesc tot *rujă*. Și apoi am și alte cuvinte ca să o prefer. Roza simplă era cea ce figura la ospete pe mesele romanilor; ea era cea ce încununa cupa lui Anacreon. Iată iasomie, gura leului *antirrhinum*, melisă, creasta cocoșului *gelosia cristata*, sulcină *melilotus*, rozeta *réséda*, pelinița *artemisia*, cristofoare *actaea*, nalba *althea*, sînziene *galega*, măzeriche *lathyrus*, luminiță *oenothera*, mătătoare *bryonia*, jale *stachys* și rochița rîndunelii *ipomea*. Iată în fine mărăgărite *aster* care ne aduc aminte de Faust, și conduru-doamnei *tropaeolum*. Ar fi de dorit să știm cine a fost cea d-nă, a cărei picior întrecea pe al cenușeresii,

și care purta așa frumoși conduri. Floarea astă albă atit de odorantă noi o numim mătăcină, iară învătății *dracoccephalum moldavicum*, adecă cap de balaur moldovenesc, pentru că învătății, doamna mea, nu au flori ci numai buruiene, de aceea amestecînd vro două-trei limbi le-au compus nește numiri barbare, precum:

Omphalode, trophosperme, mesocarpe, peponide, infundibuliforme, ginobasice, humifuse, polakene, lipicene, pericarpoide, epiblaste, symphysandrii, atomogine, ribesioide, scutelee, onagre, papaverace, spinescente, endocarpe, trichotome, atriplice, podosperme, sarcocare, anonee, embriotege etc., etc.

N-am curagiul să vă ostenesc a ceti asemenea porecle, din care am luat numai o foarte minimă parte. Am zis, doamna mea, că pentru învătății florile n-au nici colori nici parfum. Acum suferiți să vă spun și ce nume proprii le-au dat în înțelepciunea lor, căci acele înșirate mai sus sunt numai familii. Ascultați dacă aveți răbdare:

Aeschynanthus, alloplectus, sphenogyna, osteospermum, lardizabala, onopordon, osbeckia, escholtzia, psoralea, mesembryanthemum, ryncanthera, cacalia, botryceras, lycopodium, calodracon, curculigo, sprekelia, pothos, hoitzia, cynoglossum, houttuynia, atraphaxis, ornithogalum, tubernoemontana, oxycoccus, embothrium etc., etc.

Ce ai zice, doamna mea, cînd în loc de Angelica, nașul d-voastre v-ar fi dat nume de escholzia sphenogyna sau houttuynia? dar învătății nu vor să știe d-alde aste. Precum am zis, la dînșii florile n-au nici un preț. Migdalul, persicul, prunul, cireșul pentru dînșii au tot un nume: *amygdalus*.

Ascultați acum cum descriu acești oameni angelica. Deschid o carte și cetesc:

„Familia ombeliferilor. Plantă ierboasă, frunze alterne, rareori întregi, cele mai ades crestate cu petiolul dilatat la bază. Stipule, nule; flori obicinuit ermafrodite, dispuse în ombele simple sau compuse,acompaniate de involucre și involucele. Potir sudat la ovarii cu cinci dinți scurți; corola cu cinci petale distinse inserate în vârful potirului, întregi sau crestate, late sau sucite cu preflorire valvară etc.“

Iată și pentru cerențel:

„Familia rozaceelor, neamul driadeelor, trunchi ierbos sau lemnos; frunze digitate sau împănate. Potir cu 4—5 părți, persistînd, uneori gol, alteori îmbrăcat pe dinafară cu apendice alterne și sudate cu sepalele; corolă cu 4—5 pe-

tale; carpele numeroase dispuse în vîrf pe un receptaclu convex, mai mult sau mai puțin cărnos etc.“

Nu știu, doamna mea, de ați înțeles ceva. Pentru mine vă mărturisesc că nu pricep cum poate cineva, fără muștrare
5 de cuget și fără frică de păcat, trata astfel aceste juvaieruri a naturei, lasate de bunul D-zeu pentru fericirea noastră. Să lăsăm pe învățați, mă tem să nu vă aduc urît, vorbind tot de dînșii.

Pintre florile ce vă trămit, veți găsi împrăștiete mai
10 multe floricele albastre cu o steluță galbenă în mijloc. Aceste cresc pe malul părților, și învățații — iar învățații — i-au pus numele *Myosotis*, adică urechea șoarecelui. Ea are mai multe legende. În curînd vă voi spune legenda română care a numit-o: *Nu-mă-uita*.

15 Cu florica asta, mîntui și scrisoarea mea.

Brustureni, 26 mai

A. FLORINEASCA, D-LUI ONISIM CERENȚEL

Ai învins, domnule; iată-mă convertită. De cînd am
priimit cele din urmă flori ce mi-ai trimis, nu mă ocup
20 decît de ele; m-am pus pe studiat botanica. Simt însă o mare greutate fără dascal, dar nu disper că nu te voi vîdea în curînd, și atunci judecînd după progresul ce am făcut, cred că nu vei mai putea zice că nu sunt română; și dovadă
e că, cu toată nătîngia sa, am silit pe grădinarul meu să-mi
25 răsădească de tot soiul de flori române, cum le zici d-ta.

Așteptînd însă înflorirea lor și venirea d-tale, singurătatea mă apasă. Vecinii, mei, ocupați de trebile cîmpului, nu mă mai vizitează. Neavînd ce face, am răscolit biblioteca mea, și după ce am cetit toate poeziile române publicate
30 de vreo cîțiva ani — nu te miri de curajul meu? — m-am simțit și mai ostenită. Ieri, fiind sărbătoare, servitoarele mele mi-au cerut voie să se ducă în sat unde era horă. Ca să-mi mai treacă de urît, m-am ocupat însămi de toaleta lor; și așa frechezuite, încorsetate și înmalocofate, le-am
35 dat drumul. După puțin, călăuzită de scîrțitul unei vioare ce se auzea în departare, am plecat și eu pe urma lor. Mergînd pe o carare ce se îndrepta spre locul balului, am început a gîndi cu părere de rău că n-am făcut bine să las fetele
mele din casă la astă petrecere, căci negreșit cu toaletele
40 lor *tapageuses* or să umilieze pe bieteles țărăncuțe. În aceste

reflecțiuni am ajuns sub niște sălcii umbroase, unde pe pajiștea verde cavaleri și dame tropăiau de răsuna pămîntul, în sunetul unei cobze și a unei vioare. Flăcăi cu cămeși albe și brîie late; fete rumene și pâlite de soare cu altițe
5 și fote colorate, întrecîndu-se care să se zbuçiume mai tare, înfățișau un tablou foarte natural și animat. Cît pentru damele de la curte, ele făceau o tristă figură. Junii țărani nu îndrăzneau să le invite, temîndu-se să nu calce pe coadele rochiei lor; încît erau silită a danța numai cu scriitorul satului, cu palamarul și alții vro doi, care nepurtînd
10 costumul de țară, ci fiind îmbodoliți în surtuțe și jachete croite nu pe măsura lor, erau foarte stîngaci.

În fine, adunarea obosind, lăutarii au tăcut, iar eu m-am
înturnat acasă unde m-am pus să-ți scriu, ca să-ți aduc aminte
15 că sunt singură, și că aștept cu nerăbdare să-mi spui legenda floricii știute. La revedere!

Iași, 5 iunie

ONISIM CERENȚEL, D-NEI FLORINEASCA

Cunoașteți, doamna mea, floarea ce o numim sora-soa-
20 relui *helianthus annuus*. Ea se uită drept la soare pe cît timp el e pe orizon; îndată însă ce apune sau se ascunde sub un nour gros, floarea tînjește, se pleacă în jos, până ce razele lui vin de-i redau vioșia perdată. Astfel tînjesc și eu gîndind la Brustureni, unde sper a fi o dată cu scri-
25 soarea aceasta, în care vă voi spune legenda sau mai bine istoria florii *nu mă uita* :

„Radul-vodă rămîind văduv, domnița Manda, unica sa fiică, frumoasă ca o zi de mai, era singura mîngăiere ce-i
lasase o soție mult iubită. Ea avea acum nouăsprezece ani,
30 și nu voia să audă de măritat, deși o droaic de pețitori, cnezi ruși, grafi nemți, palatini poloni, magnați unguri, afară de cei întăi ficiori de boieri, își disputau mîna ei. Toată perseverința pretendenților care posedau toate calitățile ce fac pe om demn de a fi iubit nu izbuteau a o îndupleca,
35 iar la insistința părintelui său răspundea că nu se poate decide a se despărți de el. Oare aceasta să fi fost cauza? Ne îndoim; pentru că oricît ar fi de înghețată inima femeiască, totuși trebui în fine să se topească la caldele raze a amorului.

Iarna trecuse, și primavara se arata veselă și zîmbitoare. Țara era liniștită, căci Radul știa a ține în respect pe nestîmpărații săi vecini. Atunci, întîmplîndu-se să ardă palatul domnesc din Iași, domnul cu toată curtea se mută
5 la Cotnar, unde fusese o dată reședința lui Iacob vodă Despotul. Situațiunea Cotnarului încungiurat de vii, livezi și păduri, făcea încîntătoare *villegiatura* domnească. Adeseori domnul, acompaniat de fiica sa și de o suită numeroasă de juni boieri, copii din casă și curteni se urcau pe dealul
10 Catalinei la vînătoarea cerbilor, ciutelor și caprioarelor. Îndată ce haitașii porneau goana, domnița Manda, calare pe un cal sprinten născut în stepele Ucrainei, prezent a unui june ataman de cozaci, se răpezea ca vîntul pe urma capăilor, de glasul cărora vîiau pădurile. Toți junii vînători se înșirau după dînsa, dar nici unul nu o putea ajunge afară de
15 Dragomir, curteanul cel mai frumos și cel mai viteaz dintre boierinașii curții. Curînd suita îi perdea din vedere, și nimeni nu putea să le deie de urmă, până ce după cîteva oare, îi vedeau înturnîndu-se amîndoi liniștiți și voioși. Aceste
20 primblări, aceste cavalcade a domniței cu curteanul da ocazie de multe bănuiele oamenilor răi; pentru că Dragomir, prunc lepadat la ușa unei biserici, strîns și crescut de Radu vodă ce îl privea ca pe copilul său, nu putea fi bine văzut de curtezanii care invidiau pozițiunea și favorul în care
25 îl vedeau.

Zilele se petreceau precum am spus. Caietul de burunjiuc din furcă și suveica stativelor unde se țesea filaliul stau părăsite și neatînse. Manda nu se mai ocupă decît de călărie și vînătoare. Pe atunci, un june graf din Mazovia,
30 fiu a unui vechi amic și aliat a lui Radul, veni la Cotnar cu o suită strălucită și ceru mîna tinerei domnițe. Radul, încîntat de o așa propunere, îl și fericita de ginere, însă Manda împotrivîndu-se, tatăl său se aprinse de mînie, și-i hotărî ca a doua zi să fie gata de a se cununa cu tînărul
35 polon, cătră care era angagiată parola sa de domn.

În darn au fost lacrimile și rugămintile ei; Radul, necîntînt în deciziunea sa, ordonă să se pregătească serbarea nunței. Seara, orașul și împrejurimile erau luminate de mii de focuri; bande de lăutari jucau hore și doine. Jupînesele
40 boierilor, nevestele breslașilor se ocupau de toaleta lor; toată lumea nu vorbea decît de nunta domnească. Pe la miezul nopții muzicile tăcură, focurile se stinseră, și cea mai adîncă tăcere domni.

În ziori de ziuă, orășenii se deșteptară în sunetul clopotelor și bubuitul tunurilor, iar cînd servitoarele domniței intrară la stăpîna lor, găsiră camera pustie! Nimeni nu știa ce se făcuse Manda. Unii ziceau că și-a făcut seamă
5 înșasi, ca să nu se mărite, alții că s-a dus la călugărie într-un schit departat, unde să nu o mai găsească; cînd un țaran spuse că, viind noaptea într-un tîrziu, a întîlnit doi tineri călări care se îndreptau în fuga cailor spre dealul Catalinei, din care a cunoscut pe Dragomir curteanul, iar pe celalalt
10 nu l-a putut videa, fiind învelit cu mantaua. Îndoială nu mai rămîne. Ei fugiseră! Această fatală știre fu ca o lovire de trăsnet pentru bătrînul părinte. Înfuriat, ordonă să se ridice îndată mic și mare, ostași, tîrgoveți, săteni și să bată codrii ca să prindă pe fugari. În neastîmpărul său, el însuși
15 urmat de curtea sa, se puse în capul gloatei.

După o goană de cîteva oare, ajungînd la locul numit și astăzi Fontîna cerbului, găsiră pe tinerii amanți dormind îmbrățioșați lîngă un izvor sub umbra unor fagi tufoși, iar
20 cailor lor pășteau priponiți nu departe. Ce amară deșteptare! Fără a zice un singur cuvînt, fără a le face cea mai mică muștrare, Radu făcu semn ostașilor ce împrejurase pe Dragomir să-l deie pe mîinile călăului, iar pe Manda nu o lăsă să se depărteze ca să privească execuțiunea amantului său. Atunci Dragomir se repezi și, smulgînd un smoc de floricele
25 ce creșteau pe malul pârăuțului ce curgea de la izvor, le aruncă la picioarele Mandeii leșinate, strigîndu-i: Nu mă uita! Nu mă uita! Apoi, făcîndu-și cruce, puse capul pe trunchiul pregătit lîngă care sta călăul.

Securea căzu...!"

30 De atunci, floricea asta s-a numit *Nu-mă-uita*.

Poate că amabilele noastre cetitoare ar dori să știe cine e astă d-na Florineasca și acest d. Cerențel?

Catră să le satisfacem curiozitatea.

D-na Florineasca era o fată orfană, crescută de o bunică
35 a ei, care își dete toată silința de a-i da o bună educațiune. După mai mulți ani de pensionat, unde ea învăță tot ce învăță fetele la noi, bunica sa o luă acasă ca să o mărite, dar nici un pretendant nu se arătă, și știți pentru ce? Pentru că Angelica deși modestă, tînără și frumoasă avea un defect
40 mare: nu avea zestre! Bătrîna era măhmită. „Mă tem, zicea ea cătră d. Florinescu, proprietar mare și holtei bătrîn care îi vizita adese, să nu închid ochii, și să las copila asta nepusă

la cale.“ „Dă-mi-o mie“, răspunse boierul. Chemară pe Angelica ca să o întrebe ce gîndește de astă propunere. „Copila mea, îi zise d. Florinescu, dacă nu te sparie traiul cu un bătrîn, hotărăște-te a-mi îndulci puținele zile ce mi-a mai rămas. În locul focului juneței, vei găsi în mine toată dragostea și îngrijirea unui bun părinte.“

Angelica — a căreia inimă era liberă — priimi bucuroasă, cu singura condițiune de a nu se despărți de bunica sa.

La Brustureni, așezarea barbatu-său, ea găsi o bibliotecă aleasă, o grădină bine ținută cu o florărie plină de plante exotice ș.c.l. Ocupată de trebile gospodăriei, avînd cea mai tînără îngrijire de barbatul ei, primblarea, cetirea, muzica, nu lasa urîtul să se introducă în castelul său. Dumnicile și sărbătorile, cîțiva vecini de vrista bărbatu-său îi vizitau. Ea asculta cu îngăduință povestele lor și juca cu dînșii preferansul, încît ei o adorau.

Singurul nor care înnegură astă viață lină fu peste doi ani mai întăi moartea bunicăi, pe care după șese luni o urmă și d. Florinescu, lăsînd pe soția sa moștenitoare pe toată averea lui.

Văduvă la 22 ani, stăpînă pe o avere mare, Angelica acum nu avea decît a întinde mîna pentru a videa agățîndu-se de tot degitul cîte o duzină de pretendenți, dar ea urmă a trăi ca și mai naainte; primea numai rarele vizite a amiciilor barbatu-său, și pe d. Onisim Cerențel...

Permiteți-ni a vorbi acum și de d-lui.

Cerențel era un tînăr de spirit, avînd toate calitățile și toate defectele juneții. După ce fini gimnaziul, se trase cu bătrîna sa mamă în Tatarăși unde avea o căsuță ascunsă sub vro trei butuci de vie, care se cățara pînă pe copere-mînt. Acolo se apucă de cultivat grădinuța sa, căci una din pasiunile sale era florile. Pe urmă, se decise să se ducă la Paris ca să-și mîntuie studiile, de unde se înturnă peste doi ani, cunoscînd foarte bine toate — grădinile Parisului. După înturnarea sa, neavînd ce face, intră în serviciu; fu pe rînd subgrefier, subcomisar și subprefect la o plasă unde din întîmplare se afla și moșia Brusturenii.

Ca un om bine crescut, vizită pe administrații săi, începînd cu domnul și doamna Florinescu. Aceștia îl priimiră cu acea amenitate nobilă și ospeție sinceră, care tot încă se mai găsește pe la proprietarii noștri, dar care din nenorocire începe a se perde. El vorbi cu boierul agricultură și politică; cu cocoana muzică și literatură. Se primblă prin

grădină, discută asupra florilor ca un cunoscător, și apoi încîntat de vizita lui își luă adio, promițînd de a veni — după grațioasa invitare a oaspeților — de cîte ori trebile plasei îi vor da timp.

5 Vizitele lui se îndesiră. Totdeauna priimit cu plăcere, ajunse a fi cel mai nesuferit și mai negrijitor subprefect, cînd nu era la Brustureni. După moartea d-lui Florinescu, bunacuviință cerea ca vizitele lui să fie mai rari. Cerențel vinea mai rar, dar șidea mai mult.

10 Într-o zi, primblîndu-se prin grădină, un dorobanț îi aduse un plic în care găsi permutarea lui la o altă plasă într-un județ departat. Desperatul Cerențel își luă adio suspinînd, se înturnă la Iași, și își dete demisiunea, jurînd a nu mai servi o patrie ingrată!

15 Angelica se întristă și se simți și mai singură, dar — precum am văzut din corespondința lor — ei nu încetară de a fi în cele mai bune relațiuni.

Alaltaieri eram gata să mă pornesc la țară, cînd am priimit următorul bilet:

20 „Doamna Angelica Florineasca și domnul Onisim Cerențel roagă pe domnul C.N. să binevoiască a le face onoare de a asista la cununia lor, ce se va serba la biserica din satul Brusturenii, duminică la 18 a curentei“.

Am rîs gîndind la poznele care fac florile, și am plecat la Brustureni.

Balade de Victor Hugo

BALADA I

O ZÎNĂ

... Regina Mab m-a vizitat:

Ea face în somn să privergează sufletul nemuritor

Emile Deschamps, Romeo și Iulia

Dragu-mi e visul cînd dimineață,
O mîndră zîină pășind abia
Vine ca floarea și cu dulceață
C-o diafană și blîndă față,
5 Își pleacă fruntea asupra mea.

Ea atunci lira îmi acordează
Și îmi rezice c-un glas ușor,
Povestiri multe ce-nmînează
Bravilor care nu mai viază,
10 Ce zac în tîcnă în groapa lor.

Ea mă îndeamnă cătră cîntare,
Îmi ordonează ca să adun
Minuni vechi pline de-nfiorare
Și pe rînd vouă pe fiecare,
15 Tineri prietini să vi le spun.

Cînd în pustiuri merg cîteodată
Îmi sprijinește slăbitul pas,
Cu a sa rază înflacarată
Le luminează, mi le arată,
20 Din orice sunet face un glas.

Alină unda cea argintie
Ieșind din valuri ce-n prejma-i salt,
Pentru a-mi face plăcerea vie

Face cucorul curînd să vie,
25 Ca să se puie pe turnul nalt.

Iarna la focu-mi ades se pune,
Mi-arată steaua ce se ivi;
Povești bătrîne apoi îmi spunie
Pînă cînd luna din cer apune.
30 Pîn încep ochii a-mi adormi.

Cînd îmblu noaptea pintre ruine
Cătînd să aflu vechi suveniru,
Mîndra mea zîă îndată vine
Și apoi face pe lîngă mine
35 Să sune vîntul prin năruiri.

Amîndoi singuri — dulce păreche! —
Ne punem iarna pe lîngă horn;
Ea ca s-adoarmă a mea ureche,
Deșteapt-atunce pădurea veche
40 Și-n depărtare s-aude un corn!

Dragu-mi e visul, cînd dimineață,
O mîndră zîă pășind abia
Vine ca floarea și cu dulceață
C-o diafană și blîndă față,
45 Își pleacă fruntea asupra mea.

BALADA II

SILFUL

Vîntul, frigul și furtuna

Pre copil impresura.

— Deschideți, zicea, sunt gol.

La Fontaine, Imitație după Anacreon

„O tu care-n cele ziduri ca silfidele frumoase
Astă sticlă te arată la viderile-mi fricoase,
Jună fată, oh, deschide-mi! Iată noaptea și mă tem
Nu cumva să mă-ntîlnească năluci rele, fioroase
5 În întunecul acesta, să le-aud cum țip și gem!

Eu nu sunt drumeți de-aceia ce vin din călătorie,
Paladini ce îmbă seara cătînd loc și ospetie,
Care n-au nici o muștrare pre copile-a înșela;
Juruiesc că s-or întoarce, c-or iubi pîn în vecie,
10 Apoi fug și cît e lumea nu-i mai vezi a se-nturna.

N-am toiag cu cioturi multe, nu am lance de-apărare,
N-am metanii umilite, ori păr lung sau barbă mare,
Nici cumplite arme grele ca oșteanul cel viteaz;
Iarba cîmpului să-ndoaie, abia poate-a mea suflare,
15 Că și eu sunt ca o floare, vîntul bate și eu caz“.

Sunt o lină adiere, un atom al atmosferii,
Dulce vis al dimineții, fiiu iubit al primaverii,
În a iernei nopți geroase oaspet gîngășului foc.
Eu sunt duhul ce lumina îl culege-în miezul verii
20 De pe rouă și în aer este-al meu plăcutul loc.

Astă-seară o păreche cu un glas plin de-ncîntare,
Cuvînta tinere vorbe de amor cu înfocare;

Îi auzeam, că lângă dînșii un moment m-am fost oprit,
Însă aripa-mi atunce ei au prins-o-n sărutare...
25 Ș-acum era noapte neagră, cînd abia m-au slobozit!

Ah și e tîrziu acuma ca să întru-n a mea floare!
Frumușico, rog deschide-mi! Te îndură de-a mea stare;
Nu-mi pot afla locuința ce e-ntr-a rozei boboc.
Priimește-un fiu al zilei s-aibă-n patul tău culcare.
30 Nu voi face nici un vuet; mie-mi trebui puțin loc.

Cum s-a tras raza luminei, frații mei s-au dus îndată,
Urmînd lacrimilor serii de pe iarba-nrourată;
Crinii lor le deschiseră răcoroasele lor flori:
Ce să fac?... Am rămas sîngur! Nu văz roua astă dată,
35 Nici o floare pe cîmpie, cerul e-nvălit cu nori.

Tinerico, fie-ți milă! ca nu noaptea să întindă
A ei umbră piste mine. Ca-ntr-o mreajă să mă prindă
La un loc cu năluci albe și fantomuri sperioși;
Ai iadului demoni negri în gheare să mă cuprindă,
40 Sau bufnile de prin turnuri, ori corbii cei fieroși!

Iat-acuma încep morții hora lor afurisită!
Luna galbenă prin nouri îi privește neclintită,
Iar strigoii cel scirbelnic — o moment îngrozitor! —
Rădicînd c-un braț puternic peatra-n zid pecetluită,
45 Aruncă-n groapa deschisă pre cioclul tremurător!

Iată gnomurile hîde răsufliînd de moarte boare,
În adîncul lor cel mare se gătesc să se coboare;
Zburătorul nebunatic îl aud sunînd prin stuh;
Cu undinul se unește salamandra arzătoare
50 Și vâpăi albastre împlă pe pămînt și prin văzduh.

Oh! vrui mort a să mă-nchidă în a sa urnă pustie,
Între mucedele-i oase, ferecat a să mă ție;
Poate vro fărmeacătoare pe-ntunerice împlînd
Să mă lege-n turnul negru cu a ei vrăjitorie
55 De a clopotului limbă și să fug-apoi rîzînd!

Ah! deschide! A mele plînsuri de nu vor fi auzite,
Îmi va trebui să caut niscai cuiburi părăsite,
Cu șopîrle-nfricoșate să mă lupt ca să le ieu;
Deschide! Glasu-mi e dulce precum vorbele iubite
60 Ce șoptește junei fete în ascuns amantul seu.

Și sunt mult frumos și mîndru! Am a crinilor albeață:
Aripile-mi diafane sunt ca ziua dimineață;
Trandafirii frații noștri între dînșii se sfădesc,
Car de care să cîștige a mea plină de dulceață
65 Sărutare; că ea-i face de apururea-nfloresc.

Un vis tînr și ferice îți va spune-a mea mărire;
Lîngă mine (a mea silfidă tot o are-n suvenire)
Colibrisii-s urîți foarte și chiar fluturii sunt grei.
Cînd mă-mbrac cu-azur și aur și cînd plin de strălucire
70 Mă primblu din floare-n floare, vizitînd pre frații mei.

Îmi e frig, noaptea mă-ngheață și plîng fără folosință!
Ah! țî-ași da de mi-ai deschide astăzi a ta locuință,
Picătura mea de rouă.— Dar, amar mie — o să mor!
Nu mai am ce-ți da acuma; e deșart-a mea dorință,
75 Orice soare cînd apune îmi răpește-al meu odor!

Ce voiești, frumoaso, spune, să-ți aduc pentru-acest bine?
Vălul vrui tînr înger, cingătoarea vrui zine?
Noaptea ta voi podobi-o cu-a zilei închipuiri;
Somnul tău va trece iute din vise dulci și senine,
80 În vise încîntătoare de amor și fericiiri.

Dar în darn a mea suflare sticlă rece cețuiește!
Tu socoți că ași fi poate vrui amant ce amăgește?
Nu — eu sunt un silf nemernic; nici o grijă nu avea,
Nimeni afară de mine pe aici nu se zărește
85 Numai eu care sunt singur și mă tem de umbra mea."

El plîngea. — Iată deodată la turnul din cetățuie
Se aude ușor sunet; spre fereastră-ncet se suie
Chiar ca glasul acel fraged unui june-amorezat,
Dama în balcon s-arată și fereastra se descuie...
90 Nu știm silful, sau vrui altul înăuntru a intrat.

BALADA III

BUNICA

To die, to sleep.
Shakespeare

„Oh! lung îți este somnul!... Deșteaptă-te, bunică!
Nainte a tale buze prin somnu-ți se mișca
Parcă rugai pre Domnul. — Iar azi nu zici nimică,
Și mâna ta e rece, și mută gura ta.

- 5 De ce bătrîna-ți frunte stă asfel înclinată?
Ce ți-am greșit noi oare de nu ne mai vorbești?
Noi n-am făcut nimică; îți eram dragi odată;
Oare acum, bunică, tu nu ne mai iubești?

- Ești veștedă și rece ca statuia de piatră,
10 N-ascuți al nostru vaiet, n-auzi al nostru plîns;
Privește, iaca focul se mîntuie în vatră,
Candela se sfîrșește, puțin de nu s-a stîns.

- Tu morți o să ne afle de-atîta mîhnicie
Și nime-atunci pe lume nu te-a mai mîngîia;
15 Vei plînge și la Domnul vei face rugăciune,
Să aibă îndurare a ne reînvia.

- Ad-o la sînul nostru a tale mîni bătrîne
Ca să se încălzească, mai spune-ne ceva
De-acei cavaleri mîndri, pre care-i serveau zine,
20 Și pentru-amor în viața și glorie se lupta.

Spune-ne acel cîntic frumos, plin de simțire,
Pre care trubadurul îl cînt-adesori,

Cînd împlă singur noaptea cătînd o găzduire,
La turnurile-acele înalte pîn la nori.

- 25 Spune care e semnul de groază la fantomuri?
Care ermiți văzură pre Lucifer zburînd?
Acel rubin din fruntea a regelui de gnomuri
Ce-n întuneric pare ca steaua luminînd?

- Ori psalmii ne cetește acei ce au putere
30 Pre negrii demoni noaptea să poată alunga;
Sau rugăciunea sîntă prin care omul cere
La Domnul îndurare, și pace de a-i da.

- Sau Biblia ne-arată cu-a ei chipuri frumoase,
Cerul de aur, magii, pe pruncul Iesus;
35 Învăță-ne cuvinte de-acele mîngîioase,
Ce ca o sîntă jertfă merg drept la Cel de sus.

- Bunică! Suntem singuri, candela noastră trece
Și este meziul nopței cînd duhurile vin;
Ne temem! Ne ia tremur! Dar taci, dar tu ești rece,
40 N-auzi al nostru vaiet și jalnicul suspin!

Deschide ochii, mamă!... Oh! Ne e frică foarte!
Ia-ne-n brațele tale la sînu-ți să ne-ascunzi;
Zi-ne ceva de viață, de cer, de rai, de moarte:
Spune-ne ce e moartea!... Ah! tu nu ne răspunzi!“

- 45 Dar numai a lor vaiet în casă s-auzea;
Acuma era ziuă — Bunica tot dormea, —
Suna sînțitul clopot bisericei d-aproape,
Vecinii luînd trupul l-au dus ca să-l îngroape...
Iar amîndoi copiii plîngînd nemîngîiați,
60 Lîngă Biblia sîntă ședeau îngenucheați!

BALADA IV
LA TRILBY, ZBURĂTORUL D'ARGAIL

*Vouă, umbre ușoare,
Care trecătoare
Prin lume zburăți,
Și cu o murmură,
5 Umbroasa verduță
Dulce clătinați;*

*Dau aste viorele,
Mîndre floricele,
Roze fără spini,
10 Roze roșioare
Pline de răcoare
Garofe și crini!*

Cîntec vechi

Pe razele apusului
Vii, mîndre zburător?
Mă mîngîie-a ta aripă
Și suflul tău ușor!
5 Frumosu-ți corp ce scînteie
Și zborul tău cel lin,
Sunt dulci ca și cîntărele
Ce sufletul alin!

În casa mea cea jalnică
10 Trilby, bine ai venit
Cu glasul și suspinele
Ce ades am auzit!
În locuința-mi singură
Tu însă nu-i afla,
15 O luntrășiță gingașă
S-o poți îmbrătoșa!

Dar spune-mi cu a ta vizită
Aici pe cine vrei?
Veniși să vezi silfidele
20 Ori zburătorii mei?
Acei ce-mi aduc pururea
Cu zborul lor deschis,
Ziua senine cugete
Și noaptea dulce vis!
25 Veniși să-mi vezi undinele
Cu stuh ce se-ncunun?
Sau nanii mei ce vesele
Povești ades îmi spun?
Ah! du-te d-aici! — Lasă-mă!
30 Nici unul nu mai e;
Se duseră toți oaspeții
Din trista casa mea!

Îi osîndiră dușmanii,
Amar i-au alungat;
35 Și nanii și nălucile
Cumplit le-au sugrumat!
Sărmanii nani, a cornului
Chiamare cînd aud,
Nu vin, pentru că-i sparie
40 Răcnitul lor cel crud.

Ei aurita aripă
Silfului meu au smult,
Prin casa-mi sînguratecă
Zburînd, nu-l mai ascult.
45 Nime nu mă mai mîngîie,
Că ei avură plac,
Pe zîna mea s-o ferece
Lîng-al meu liliac!

Și tu sărmane teme-te
50 De strigătele lor,
Mai mult decît de tunetul
Acel îngrozitor,

Care răsună-n stîncile
Bătute de alb val,
55 Unde se primblă falnicul
Fantom a lui Fingal!

Acel ce de pe măgură
Să te adune vru,
Ca tine el tovaroșă
60 Speranța o avu,
Și mult timp Franța mumă-sa
Ca p-Omer îl văzu,
Departe de a sa patrie
Cîntînd că pitrecu.

65 Trist și înalt în cugete
Poetul a iubit
Adîncul unde vulturul
S-ascunde îngrozit;
Mirosul dulce a florilor
70 Cometele ce per,
Răsunătoare clopote
Care se plîng în cer!

Pustiile sălbatice
Călcînd nemernicînd,
75 Și inima lui liberă
De asupriri fugînd,
Popoarelor e sufletul
Și luminoasa stea,
Pre care-n veci s-o-ntunece
80 Tiranii n-or putea.

Acest fel fu de-a pururea
Poetul Nodier.
Te du de-i spune rapide
Cît a fost spaima mea
85 Văzîndu-te-n primejdie,
Tu iarăși nu-nceta
A-l privighea puindu-te
Să dormi pe fruntea sa.

Nu îmbla rătăcindu-te,
90 Păzește-te mereu,
Să nu dai piste muncile
Ce a tras biet silful meu;
Să nu te prindă barbarii,
Că-ndată haina ta,
95 Cu o negreală mîrșavă
Grozav o vor pata,

Sau fericîndu-ți mînile
Să șezi tot într-un loc,
Cu a lor naiade veștede
100 Te vor prinde la joc;
Cu fauni și cu satirii,
Hidoși bătrîni silvani,
Duhuri care sunt mucedu
De două mii de ani!

BALADA V

URIAȘUL

*Însăși norii cerului să tem să nu viu
Ca să-mi caut vrăjmașii în stîmul lor.*

M o t e n a b b i

Ostași! Eu primii viața în Galiile mănoase
Colo unde odată ai mei moși locuia;
Ei nu mai sunt acuma! Ci numai a lor oase
Și naltele morminte se văd încă în ea.
5 Colo eu raza zilei văzui întâia dată.
Abia născut fusesem, cînd tata m-a luat
În brațele-i vînoase; și-n Marea înghețată
M-a dus de m-a scaldat.

Căci tatul meu pe-atunce era voinic și tare;
10 Slăbi însă acuma de cînd a-mbătrînit,
Și desrădăcinează cu greutate mare
Stejarul ca să-l facă toiag de sprijinit!
Eu acum fi țin locul! Eu port armele sale,
Baltagul lui cel strașnic și arcul ostășesc,
15 Eu! care stînd pe munte, picioarele pe vale
Îmi pun, de m-odihnesc.

Cînd eram copilandru, mergeam des la primblare,
Prin Alpii neguratici drumul îmi deschideam,
Capul meu ca un munte prin nori făcea carare,
20 Sufлам, și-n atmosferă fulgerile stingeam.
Atunci îmi plăcea foarte să merg la vînătoare,
Ursu-n brațele mele înădușit murea;
Să prind din fugă cerbii, ciute și căprioare
Era plăcerea mea.

25 Apoi cînd venea seara, mergeam la scaldătoare
În valurile line a mării mă băgam;
Calare pe balene cu-a mele lungi picioare
Spumoasele ei unde pîn în fund turburam.
Dar azi aceste jocuri nu îmi mai sunt iubite;
30 Acum mi-e drag războiul, foc, sînge și omor,
Ostași vitezi și taberi, ucideri, morți cumplite,
Chinul celor ce mor.

Cînd văd că-ncepe lupta, eu stau și de departe
Privesc cum între dînșii se taie, se înjung;
35 Atunce dacă-mi pare că are drept o parte
Alerg spre ajutoru-i, și cum la ei ajung,
Precum secerătorul în spicele aurite
Ca trosnetul de iute în dușmani năpustesc;
A lor scuturi și arme, a lor zale oțelite
40 Cu pumnul le turtesc.

Gol îmblu totdeauna, pentru c-a mea vîrtute
Rîde d-ostașii voștri cu fer înveșmîntați;
Port numai două suliți din doi frasenii făcute,
Și ast coif ce-l trag lesne opt tauri înjugați.
45 Nu-mi poate opri calea tărie sau cetate;
Ieu turnurile-n brațe, și-n șanțuri le dobor,
Și astfel — cu ruine după ce-s astupate —
Întru foarte ușor.

Dar timpul fuge, zboară, se trece-a mea junie!
50 Cum pre stejar usucă criveții viforoși;
S-apropie sfîrșitul, și moartea a să vie
Ca să mă ducă-acolo unde-s ai mei strămoși!
Atunce voi c-onoare trupu-mi în groapă puneți,
Și de-a-ntreba drumețul pre călăuzul seu
55 Ce munte e acela? Gîndind la mine, spuneți
Că e mormîntul meu!

BALADA VI
DOMNULUI I. F.
LOGODNICA TRUMBITAȘULUI

Dulce e moartea viind cînd iubești.
Desportes, Sonet

„Domnul duce de Bretania
Aduna mai mulți voinici,
De la Nante la Mortania
Vasalii săi mari și mici.

5 Baroni cu frumoase arme
Ce șed în mîndre cetăți,
Toți oșteni fruntași ce-n larme
Au fost în mai multe dăți.

Pintre dînșii unul este
10 Cu care m-am logodit,
Între vitezi are veste,
Și de toți este iubit.

Poartă haine înfirate
De-i și simplu trumbitaș,
15 Cine-l vede îl socoate
Capitan iar nu ostaș.

Cînd era ca să pornească
M-am rugat lui Dumnezeu,
Sîntul înger să păzească
20 Pre scump logodnicul meu.

Pre duhovnicul părinte
Să se roage l-am rugat,
Cu smerenie ferbinte,
Pentru oricare soldat.

52 Și la sînta născătoare
Trei făclii am hărăzit;
Cu lacrimi și cu ardoare
Să port am făgăduit

La grumaz sînte metanii;
30 Și pîn va veni aici,
Să citesc numai cazanii
De-a sîntilor mucenici.

Ah, sunt pre nerăbdătoare
Să-l văd că s-a înturnat;
35 N-am primit nici o scrisoare
De cînd d-aici a plecat!

O vasală pagi nu are
Nici vasalul scutieri,
Cînd se află-n depărtare
40 Să-și poată da-nștiințări.

Astăzi de la bătălie
Toți oștenii noștri vin,
El cu dînșii a să fie
Pe lîng al nostru stăpîn.

Înainte ducei poartă
Pagiul steagul său ducal,
Priviți cum toți pe poartă
45 Întră ca un mare val.

Vedeți calul său în frunte
50 Pene roși pe cap purtînd,
Cum trece-n fugă pe punte,
Tot sărînd și nechezînd.

Veniți acum, surioare,
Vă grăbiți a vă găti,
55 Trumbeța-i răsunătoare
De voiți a auzi.

Mîndru să-l vedeți cum vine
Sub coiful său de oțel,

Manta cusută de mine
60 Negreșit va fi pe el.

Vrăjitoarea blăstemată
Ieri așa îmi proroci:
«Din a trumbacilor ceată
Unul, zise, va lipsi».

65 Dumnezeu să mă ferească!
Toată noaptea m-am rugat,
Sînții îngeri să păzească,
Pre al meu amoretat.

Însă baba afurisită
70 Țintirimi-mi arată,
Și c-o zîmbire cumplită,
Aste ea îmi cuvîntă:

«Tu nu mai gîndi la dînsul
De mă crezi, copila mea;
75 Că-n deșert îți va fi plînsul,
Mîni aici te voi vedea!»

Dar ce gîndesc la-ntristare?
S-aud tobele vuind,
Ostașii întră calare;
80 Se vād steaguri filfîind.

Întăi clerul naintează
Și cu călărimea grea,
Apoi baronii urmează,
Îmbracați în catifea.

85 Scutierii trec acuma
Purtînd paveze în mîni,
Calări pe cai albi ca spuma,
Și urmînd p-ai lor stăpîni.

Vād armele strălucite
90 Vestiților templieri;
De pe zalele-aurite,
Se cunosc că-s cavaleri.

Corpul arcașilor trece
Toți cu peptare de bou,
95 Car de care se întrece,
A s-arata un erou.

Ducele n-a să-ntîrzie!
Vād cavaleri și ostași,
Lîngă el trebui să fie
100 Și ceata de trumbitași,

Luăți seama, surioare,
Să vedeți pe-al meu iubit;
Însă-l veți cunoaște oare? —
Trumbitașii au sosit...”

105 Ca să-l vadă să rădică,
Pintre gloată-l căuta;
Dar leșină și jos pică! —
Iubitul ei nu era...

BALADA VII

VĂLMĂȘEALA

*Armile se mișcă; izbirea lor e strașnică,
luptătorii sunt strașnici, ranele strașnice,
războiul strașnic.*

Gonzalo Berceo, Bătălia de la Simancas

Păstor! Ia altă cale. — La poala celei coaste
Privești tu două cete de oameni mulți de oaste?
Vezi pîlcurile dese de lance ascuțite,
Stînd gata să s-arunce în sînge și omor?
5 S-opriră să se lupte pe plaile-nflorite.
Te sparie-a lor strigăt?... Acesta-i cîntul lor!

„Alergați cu grabă mare
Vulturi lacomi, bufne, corbi,
10 Veniți iute la mîncare,
Lăsați cuibul de prin sorbi.
Vrajmașul a să-și dea duhul!
Faceți să geamă văzduhul
De-a voastre triste strigări.
Peară dușmănesc norodul!
15 Popa le-a cetit prohodul;
Moară-n plîns și văietări!“

Ronan, prințul de Galii, baronul Normandiei
Aice vror să-și cerce puterea ostășiei.
Vitezi sunt normandezii, iar galii ageri foarte;
20 Cu arme strălucite sunt unii îmbrăcați,
Ceilalți pe a lor frunte deprinsu-s-au să poarte
Coifuri, unde s-arată dinți de lup încleștați.

„Ce ne pasă dacă plînge
Văduva neîncetat?“

25 Noi mîni vom spala de sînge
Brațul nostru încrunțat.
Rangurile să ne strîngem
Pe vrajmaș ca să-l înfrîngem
Să-l perdem de pe pămînt!
30 Brazdele arse de soare,
Ce le calcă în picioare
Să le fie un mormînt!“

S-a dat semnul bătăiei. — Prin valuri colbăite,
Ca trosnetul răsună a lor urme-nclîcite.
35 Precum sunt doi cai negri ce rod a lor zabale,
Precum doi strașnici tauri care se luptă-n munți,
Acest fel aste două grămăzi de fer și zale,
Își sfarmă în izbire a lor de oțel frunți.

„Mergeți, ostași, cale bună!
40 Biruință vă urez!
Toba saxonă răsună
Și buciumul normandez.
Junghi și sabii ascuțite,
Alebărzi mult oțelite
45 Pintre zali vă faceți loc;
Stați înfipte,-omoritoare,
În peptele zvîcnitoare,
Ca niște raze de foc!“

Soarele nu se vede. — Lumina lui cuprinsă
50 De spaimă, stă deasupra acei flacări întinse,
Precum un scut roșatic într-un cuptor de focuri.
Cu aburi groși de sînge ferul se învâli.
Drumețul ce privește aceste crunte jocuri,
Că iadul se deschide acolo el gîndi!

55 „Dar jocul se prelungește
Vitezilor luptători;
Rang piste rang năvălește,
Pulberea se-nalță-n nori.
Voinicul calcă-n picioare
60 Pre rănitul care moare;

Iar pedestrul doborît
În cumplita năpustire,
Subt a calului izbire,
A căzut și a perit!"

65 Ce zgomot trist de arme! Ce țipete fioroase!
În spate galii poartă pei grele și flocoase;
Desprețuind a lancei împuneri ucigăse,
Pe-ai lor morți vor să moară ca niște bravi ostași.
70 Normanda călărime pe caii uriași!

„Care-au frînt în bătălie
Lancele, sabii și junghi,
Lupte-se cu bărbăție
75 Cu mîni, cu dinți și cu unghi.
Lupii or să se răpadă,
Și-n gura lor or să cadă
Cei ce n-au căzut sub fer.
Murim moarte vitezească,
80 Ziua în mîni să ne găsească,
Cu a sabiei mîner!"

Păstor! acumă vino. — Apuse-a zilei rază;
Lovirele-n întunec mai groznic scînteiază;
Sîngele șiroiește, și caii trudiți zbeară;
Veselă așteaptă moartea l-a tartarului porți.
85 Ș-acești sîngeroși oameni în lupta lor amară,
Mîni vor gusta odihnă, învingători sau morți!

BALADA VIII

DOMNULUI L. BOULANGER.
AMÎNDOII ARCAȘII

Dame, ascultați o jalnică poveste.

B a i f

Era oara cea fatală cînd e noaptea-ntunecoasă,
Cînd păstorul la tot pasul simte-o frică fioroasă,
Și vrun drac să nu deștepte călătorul spăimîntat,
Șoptește rugăciuni sînte, juruind a da pomană,
5 De va trece-n bună pace prin acea neagră poiană,
Ș-a scapa nevatamat.

Doi arcași mergea-mpreună pe cea-ntinsă vale mare,
Colo jos unde se vede un turn negru-n dărămare;
Ce pe cînd la Palestina împărații se ducea —
10 Cum spuneau părinții noștri — fu zidit numa-n trei zile
De un sînt sheastru care strămuta stînci și movile,
Semnul crucii cînd făcea.

Amîndoi fără de grijă în acea poiană lată,
Au aprins un foc de vreascuri, și s-au și pus jos îndată
15 Pe un sînt de peatră, care pe pămînt răsturnat sta,
Ținînd mînele-ncrucite c-un aer de umilire,
Cît privindu-l călătorul socotea-n a lui uimire
Că la Domnul se ruga.

Iar pe turnuri și pe dealuri, pe pădurile-nvechite,
20 Para focului lumine răspîndea mult felurite;
Bufnile înspăimîntate părăseau culcușul lor;
Duhuri rele, liliecii ieșind de prin borte-afară,
Cu ale lor negre aripi clăteau a focului pară,
Și țipau cu mult fior.

25 Deci arcașul mai în vrîstă zise cătră cel mai june:
— Frate, spune, păzești postul? — Dar tu faci vro rugăciune?
Celalalt lui îi răspunse rîzînd de acest cuvînt...
Cînd deodată rîsuri multe pretutîndeni s-auziră
Prelungindu-se pe vale, iar cei doi arcași gîndiră
30 Că echo sună de vînt.

Le păru atunci că iesă lîngă dînșii o vîlvoare,
Care-ncepe-n brazde-albastre să se-nalțe cu furoare;
Iar amîndoi hulitorii stînd tot la același loc
(Vai de ei!) s-apucă-ndată, alte crengi uscate taie,
35 Întețesc para zicîndu-și: „Luminează cele plaie
Zarea de l-al nostru foc.“

Deci să știți c-acel răsunset, acel rîs și acea luce,
Era dracul! (tot creștinul s-își facă aice cruce).
El avea cumplita luce ce se vede numa-n iad,
40 Acea rază sulfuroasă, care-n visuri ni s-arată,
Care arde prin greșeale inima noastră curată;
Unde păcătoșii cad!

La rostirea ce-auzise acei vorbe de hulire,
Precum lupul spre-a sa pradă Satan viind cu grăbire,
45 Pe arcași în întuneric ai săi ochi își pironi.
— Huliți! rîdeți! c-ale voastre oare vă sunt numărate!
Curînd n-o să poată altă a voastre guri blăstamate,
Decît dinții a crișni!

Cînd se lumineă de ziuă, puțină cenușă stînsă
50 Purtînd urma cea drăcească, se văzu colo întinsă;
Și pe-acel plai să mai îmble nici un om nu îndrăznea.
Iar unde fusese focul după ce-acum înnoptase,
O vapaie albăstrie unui păstor s-aratase,
Ce pe jos se tîrîia.

55 Cum lucea acea vapaie șerpuid cu nencetare,
Un lung rîs cu hohot strașnic s-auzea în departare,
Și păstorul plin de groază rămînea încremenit;
Nu putea ști cine rîde, căci el nu videa nimic
Din acele drăcii multe, ci fugea cu mare frică,
60 De acel loc urgisit.

De atunci în toată noaptea pe pădurile-nvechite,
Acea flacără lumine răspîndea mult felurite;
Bufnele înspăimîntate părăseau culcușul lor.
Duhuri rele, liliicii ieșind de prin borte-afară
65 Cu ale lor negre aripi clăteau a focului pară,
Și țipau cu mult fior.

Și nimic pînă cînd ziua revărsa a ei lumină,
Nimic nu stîngea văpaia de-a iadului duhuri plină;
Dacă prin nori vîjilia se stîrnea și bubuia,
70 Hohotul de rîs atunce ca și tunetul de tare
Răsuna, și ca un șerpe para cu iuțeală mare
Pîn la ceriuri se suia.

Însă iată că-ntr-o noapte din țărîna pulberoasă,
Se scoală a sîntului pustnic marmura cea cuvioasă,
75 Și făcînd trei pași întinse brațul drept spre acel foc;
Apoi face semnul crucii zicînd: „Doamne miluiește!
Duhul rău care pre oameni în iad îi prăpăstuieste,
Să peară de p-ăcest loc!“

Deci îndată—o, minune! — Au perit pentru vecie
80 Acele flacări și rîsuri, acea groznică drăcie;
Și a doua zi poporul pe arcașii morți găsind,
Într-o groapă-i astrucară. Iar pentru acea minune,
Stăpînul satului dete bani să facă rugăciune,
Lui Dumnezeu mulțămînd.

85 Dacă vro învățătură din aste spuse se vede,
A o judeca nu trebui, trebui numai a o crede.
A o crede! Ce zic oare? Acea vreme s-a sfîrșit!
În a noastre timpuri pline de deșertăciune multă,
Relegea-i desprețuită, minunile nu s-ascultă,
90 Credința toată a lipsit!

BALADA IX
MĂRTURISIREA CASTELANULUI

Nu înceta d-a mă iubi până ești încă frumoasă.

Ronsard

Ascultă-mă, Magdalină!
Tinerică mîndră zină,
Ascultă-a mele oftări.
Iat-în rădiu-a mea suită
5 Se duce călăuzită
De a cornului chemări!

Vin, o, dragă Magdalină!
Primaveara cea senină
Rozele a înflorit.
10 Spre a-ți face mulțămire,
Pătul tău cu îngrijire
Ea cu flori a-mpodobit!

Cînd ași fi, o, Magdalină!
Mielul a căruia lînă
15 O descurcă mîna ta!...
De-ași fi paserea ce zboară
Fîlfîind din aripioară,
Cînd voiești a o chema...!

Cînd ași fi, o, Magdalină!
20 Ermitul din Tombelină,
Duhovnicul cuvios;
Căruia îți place a spune
Ale tale fapte bune,
Cu glas dulce și duios!...

25 De-ași avea, o, Magdalină!
Ochii cei plini de lumină
Falenului zburător;
Să te văd în orice seară,
Cînd culcată în camară
30 Guști un somn mîngîitor!...

Cînd sînul tău, Magdalină,
Cu o delicată mînă
De corset îl mîntuiești...
Cînd pe-oglină-a tale haine
35 Arunci, frumoasele taine
Corpului să nu-ți privești!

Cînd ai vrea, o, Magdalină,
Locuința-ți ar fi plină
De pagi, vasali, ș-ai avea
40 Oratoriul tău în casă
Îmbrăcat tot în matasă
În aur și catifea.

Cînd ai vrea, o, Magdalină,
În loc de floarea ce-anină
45 Părul tău cel undeios;
Ai purta scumpă coronă
De contesă sau baronă,
Cu mărgăritar frumos!

Cînd ai vrea, o, Magdalină,
50 Să te faci a mea stăpînă
Ca să mă scapi de nevoi!
De nu vrei, pentru să-ți placă,
Rogier conte să se facă
Ca tine păstor de oi!

BALADA X
LA UN TRECĂTOR

*Tu carele îmble
Cînd soarele apune
Căutînd noroc.
Să nu cazi ia seama*
5 *Căci pămîntul seara
Este-ntunecat.
Marea-nșelătoare
Învăli cu neguri
Tărmurile ei,*
10 *Și nu se mai vede
Macar o colibă
Sau vrun singur om.
Hoțul se gătește
Noaptea și așteaptă*
15 *Pîndînd prada sa.
Stahia pădurei
E pre minioasă
Nu-ș de ce pre noi.
Curînd a să vie*
20 *Și-a să te-ntîlnească
Întru acest loc.
Dracii droaie-aleargă
Să-nceapă pe lună,
Grozavul lor danșiu.*
Cîntecul nebunulu

Călător, care-ntr-amurgu pe paveaua sunătoare
Treci, tovarăș avînd numai al tău cîne îngrijit,
Cînd trecu căldura zilei pentru ce mai mergi tu oare?
Încotro te mai duci seara pe al tău cal ostenit?

5 Înnoptează! — Ori n-ai frică de tâlhari ce se gătește,
Înarmat cu lance lungă călătoru-n drum pîndește,
Sau de lupii care îmblă strejuind pe la răsinteni,
Ce s-aruncă pe cal iute cu un urlet de turbare,
Îl sfișie pîn la oase, ne-avînd teamă nici păsare
10 De copitele-nferite și de ascuțiții pinteni?

Nu te temi că vro nălucă rătăcind sub tine drumul
Va-ncurca a tale pasuri, ș-apoi va peri ca fumul;
Sau mergînd tot înainte-ți te va face de a crede
Că te-așteptă mulțămire și ospăț cu-mbelșugare,
15 Pentru tine bun repaos, pentru calu-ți cîntare,
Acolo unde-ți arată o zare ce-abia se vede?

Teme-te să nu vezi cîmpul unde sabatul s-adună,
Unde demonii ce urlă vin să joace împreună;
Cele ziduri blăstemate de satana pîngărite;
20 Cetățuia farmăcată, a căria istorie
O cunoaște numai iadul, care ziua stă pustie,
Numai noaptea strălucește de lumini afurisite!

Călător nemernic, unde te duci cu atîtă grabire,
Cînd tovarăș tu ai numai al tău cîne îngrijit?
25 A trecut căldura zilei; ce nu cați adăpostire?
Încotro te mai duci noaptea pe al tău cal obosit?

BALADA XI
VÎNĂTOAREA BURGRAFULUI

Un faun bătrîn rîdea în peștera pustie.
Segrais

„O, împărate,
Sînte Gofred!
Tu protegează
Nostru vînat!
5 Că de vei face
Ce te rugăm,
Un mormînt falnic
Ți-om înalța;
Un corn de fildeș
10 Ș-un baldachin
De stofă nouă,
Vom hărăzi;
Făclii de ceară
Zece vom da.
15 Deci în genuche
Te rugăm noi
Noi ce ne tragem
Din mîndru soi,
Și suntem nobil
20 Bun gentilom,
Alexi VI,
Mare burgraf.“ —
Iată ce zise
La cel mormînt,
25 Burgraf Alexi
Cel mult viteaz.
„Pagiule, plosca
Împle cu vin,
Și armasarul
30 Să mi-l gătești!

Vînător! du-te
Ca să inviți
Pe conte; spune-i
Că-l așteptăm.
35 Arcași, îndată
Vă curățiți
Coarnele voastre,
Foarte frumos!
În astă-seară
40 Numaidecît
Să se gătească
Mare ospăț.
Haidem, prietini!
Să alergăm
45 La astă goană
De urși și cerbi!“
Pleacă. — „Adio!“
Soția lui
Dona Isabela
50 Rîzînd i-a zis.
Toți vînătorii
Nobili și proști
Iată pe cîmpuri
S-a-mprăștiat.
55 Preoți, călugări,
Se duc cu dînși,
Dar ei în urmă
Mai mult rămîn.
Doamne frumoase,
60 Pagi tinerei,
Curieri ageri,
Nebuni urîți,
La vînătoare
Veniți curînd;
65 Însuși stăpînul
Sună din corn.
Fugiți, voi ciute,
Căci v-a zărit
Burgraf Alexi,
70 Cel mult viteaz!
Fugiți! — Dar iată
Trece un cerb,
Chiar ca un fulger

S-a răpezit.
75 „Alergați fuga,
Oameni și cini,
De mi-l veți prinde
Mulți bani voi da;
Dau și castelul
80 Pe leșul lui!
Doamna pădurei!
Fii ajutor,
În tine, zîină,
Speranță am;
85 Căci tu ești maica
Celui voinic,
Sor' cu arcașul
Care-l iubești;
Și tot ce popa
90 Madonei lui
Îi juruiește,
Eu îți voi da;
Dacă a mea mîină
Va oborî,
95 Cerbul acela
Ce-l văd fugind!“ —
Strigă burgraful,
Și cîinii lui
Au dat navală
100 La bietul cerb.
Fuge cît poate,
Dar nici un pas
Ogarii harnici
Nu-i dau răgaz.
105 Adio! rădiuri,
Codri umbroși,
Livezi frumoase,
De-acum vă las!
Fuge tot fuge
110 Cerbul zberînd,
Pînă sosește
În verde crîng.
Îi dau de urmă
Bunii capăi,
115 Și-l ieu la goană
Iuții ogari.

Iar vînătorii
Caii silesc,
Cu tăioși pinteni
120 Hojma-i împung.
S-ascunde cerbul,
Dar ce folos?
Cornul iar sună,
Cîinii sosesc.
125 Unde să fugă?...
Vede un lac.
În el se bagă
Trudit de tot.
Te mai răsufflă
130 Sărmane aici,
Din lacul cesta
Apă mai bea!
Bea... Dar arcașii
Arcele-ntind,
135 Cerbul înoată
Spre cela mal,
Și după dînsul
Cîinii cu toți
În baltă întră,
140 Iar îl gonesc.
Iese afară,
Însă acum
Moartea-l așteaptă,
Și va peri!
145 Iată ogarii
L-au apucat,
Și simte moartea
Ce-i pregătesc.
Mori deci în pace
150 Sărmane cerb,
Fanfara cîntă
Sfîrșitul tău!
Și-n astă-seară
Neaparat
155 Or să te puie
În lungi frigări.
Dar mori ferice,
Te-a răzbunat
Germana fată!

160 Conte bătrîn,
Se-ntoarce acasă,
Vesel, rîzînd;
Căci el nu ştie
Ce a păţit;
165 Că el pe tine
Cînd te vîna,
Nevast-acasă,
Coarne-i puneă;
Şi-în loc să vie
170 Numai un cerb,
Acum pe poartă
Intrară doi!

BALADA XII
PASUL DE ARME
A
REGELUI IOAN

*Mai bine de şese sute lănci s-au sfărmat; s-au
luptat pe gios şi calare, la barieră, cu spade şi
cu sulii, unde pururea luptătorii n-au făcut
nimic care să nu răspundă la nalta stîmă ce
avea cîştigată, ci făcu să strălucească îndoit aceste
5 torneruri (tournois). În sfîrşit, la cel de pe urmă,
un gentilom, anume Defonten, cumnat cu Saudiu
mare prevot de fauri, fu rănit de moarte; şi
la cel al doile încă, Sant-Aubin, alt gentilom,
10 fu ucis de o izbire de lance.*

Chronica veche

Hai la treabă,
Şi degrabă
Să-mi înşele calul meu!

Premelege!
5 S-a alege
Ce pot face eu cînd vreau!

De! sileşte,
Te grăbeşte,
Agerul meu armasar

10 Sur ca bruma
Cat acuma
De-ţi arată al tău dar.

Toţi să şeadă
Ca să vadă
15 Lupta regelui Ioan.

Ce străbate
Pîn în spate
Cu-a sa lance pre duşman.

20 Daca are
Calamare
Un călugăr arma sa,

Dacă-o fată
Nu înceată
Zi şi noapte a se-nchina,

25 Oare vine,
Se cuvine,
Noi ce suntem de nalt loc,

S-avem armă
Ca să doarmă?
30 Trebui s-o scoatem din toc.

Cea cetate
Ce-aşa late
Porţile şi le-a deschis,

35 Cu mari case
Turnuri groase
Şi frumoase, e Paris.

Catedrală
Colosală,
Notre-Dame, cît aş dori,

40 Subt a tale
Mîndre şale,
Oasele a-mi odihni.

Ce mai cete,
Juni şi fete
45 Împodobite se vād!

Ce strigare!
Zgomot mare!
Oameni mulţi pe case şād!

Iată urlă
50 Într-o surlă,
Un ăran chiar ca un bou,

Acel sunet,
Ca un tunet
Răsună pe Podul-Nou.

55 Luvrul tace,
Şede-n pace,
Toată noaptea afundat,

Şi ascunde
Nu ştiu unde,
60 Capul cel încoronat.

Acum iute
Să-mi ajute,
Doamna sufletului meu!

Acum rupte,
65 Lănci în lupte
Au să fie multe, zeu!

Iată toată
Astă gloată,
Într-în cîmp, ca un şiroi;

70 Bizîieşte
Şi vuieste
Ca albinele în roi.

Trecu gluma;
Haide acuma
75 Sabia din toc să scot,

Ca să creadă
Și să vadă
Cine sunt eu și ce pot.

Prin balcoane,
80 Facem zvoane
Ochii cînd ne aruncăm,

Damoazele
Frumușele,
De pe cal le fermecăm.

85 Tot se-ndeasă
Ca să iasă,
FONTRAILLE și cu CHABOT,

Ce din gură
Îl înjură,
90 Că e nalt numai d-un cot.

Și SERGE care
Făcu mare
Jurămînt, fără a trăi

Vremea lungă,
95 Pîn s-ajungă
La sîntul loc ș-a veni.

De s-ar duce
Cel biet duce
Căruia îi zic LOTHAIRE

100 Și să vie
Ca să fie
Cu noi numai SAUVETTERE.

Bată-l vina!
Ce-i pricina
105 Că vidamul de CONFLANS

Tot pîndește,
Ș-urmărește,
Pe-o copilă cu colan?

ISEULT, fată
110 Minunată,
Strălucește ca o stea;

Răcoroasă
Și frumoasă,
Chiar ca floarea, este ea.

115 Dama Alice
Așa zice
Reginei, ce tristă sta:

„O, regină!
N-ai pricină,
120 Să fii tristă, măria ta.“

Dar ea zice:
„Damă Alice!
Tu nu știi chinul ce trag,

Căci nu mică
125 Am eu frică,
Pentru cel ce-mi este drag!“

Toți cu fală,
Dau navală
Cu amarnice strigări;

130 Spija sună,
Ce furtună!
Ce mai de bravi cavaleri!

Parcă-s paie
Așa se taie,
Se înjunghe, se omor,

Și tot cheamă,
Mai cu seamă,
Sîntul George-n ajutor!

Precum valul
140 Rumpînd malul,
Toate șesele a împlut,

Așa mare
Adunare,
De mult timp nu s-a văzut!

145 Vine vreme
Să mă cheme
Și pre mine un viteaz.

Cal ferbinte
Fii cuminte,
150 Deștept, iute, ager, treaz.

De-oi învinge,
Și-oi înfrînge
Cei cavaleri care ies,

Cu a mea mină,
155 Traista plină
Îți voi da de bun ovăs.

În luptare,
C-o oftare
Căzu pagiul tinerel:

160 Iată moare!
Ca o floare,
Sufletul ieși din el!

Tu, fanfară,
Cînt-amară,
165 Și duioasă moartea lui;

Muma-i plînge,
Mîni își frînge,
Că fiul ei mai mult nu-i...!

Dar pe dînsul
170 Curge plînsul
Isabelii mai virtos;

Ea sărmana
Șterge rana,
Cu părul ei cel frumos.

175 Într-o groapă
Ce se sapă,
Pe-amîndoi i-au așezat...

Ce ne pasă!
Haide-acasă!
180 Pasul a fost minunat!

Tu grăbește
De găsește
Grajdul tău de iarbă plin;

Eu la treabă
185 Pun în grabă,
Pe monahul Augustin;

Care știe
Ca să scrie
Latinește pre curat,

190 Avînd mare
Aplecare,
La cetit și la mîncat.

El descrie
Pe hîrtie,
195 Orice vitezii eu fac,

Căci nu vine
Pentru mine
Să știu scri ca un diac.

Un domn mare
200 Care are
Bani și vasali îndestui,

Feșteleşte,
D-iscăleşte
Undeva numele lui.

BALADA XIII

D-LUI L. BOULANGER.
CAZANIA CĂLUGĂRIȚEI

*Acabose vuestro bien,
Y vuestros males no acaban*
Muștrări lui Riga Rodrigo

Voi ce trăiți în bucurie
De tinerețe și amor,
Mai ascultați o istorie
A donei Padilla del Flor.
5 Ea fu o jună fată, care
Era frumoasă de vestit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Sunt multe fete în Granadă,
10 Și la Sevilla se găesc,
Pre care-ades c-o serenadă,
Amorezații le-amăgesc;
Altele, fără rușinare,
Cugetă numai la iubit.
15 Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Dar ce să tot înșir cuvinte?
Destul că Padilla del Flor
Era-ntre fete mai cuminte,
20 Era corona tuturor;
Fugea de cei ce n-au muștrare,
Și multe fete-au amăgit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit.

25 Ea niciodată vrea s-asculte
Pe mândrii tineri cavaleri,
Ce suspinînd îi spunea multe
De-ale lor patimi și dureri;
Le răspundea la fiecare
30 C-amor în suflet n-a simțit,
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Deci la Toleda se și duse,
Lăsînd pe junii ce ofta,
35 La Dumnezeu gîndul își puse,
Otărînd lui de a se da;
Și acolo cu rîvnă mare
Îndată s-a călugărit.
Ascundeți roșile peptare,
40 Copii, că boii au ieșit!

Apoi zicea: „Fugii de lume
Ca să urmez cereștei căi,
De-acuma uite-s-al meu nume;
Mă voi ruga pentru cei răi.
45 Îngerii ne sunt aparare;
Aici vicleanul n-a venit.”
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Dar de abia călugărită
50 Juna copilă se văzu,
Iată că-n groznecă ispită,
Mireasa Domnului căzu.
Simți în sine un foc mare.
Un foc drăcesc nepotolit.
55 Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Un hoț vestit se prepășise
Nemernicînd pe lîngă schit,
El multe fete-ademenise
60 Deși era foarte urit.
Urmînd drăceasca îndemnare,
Călugărița l-a-ndrăgit.

Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit.

65 Pentru a întra în monastire,
Adese hoțul se-mbraca
Ca un ermit, și cu smerire
Pe la icoane se-nchina
Cu o adîncă întristare,
70 C-un aer foarte umilit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Călugărița îmbătată
De al ei cuget blăstemat,
75 Vrea să petreacă noaptea toată
Cu-acel amăgitor spurcat;
Căci dracu-i dete cugetare
Să fac-un lucru pîngărit.
Ascundeți roșile peptare,
80 Copii, că boii au ieșit!

Padilla vrea — nelegiuire! —
Fără a gîndi la vrun păcat
Să se-nțîlnească-n monastire
Cu-al său păgîn amorezat;
85 Gîndea numai la desfătare,
Nu la păcatul cel cumplit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Dar cînd s-a dus, nebuna fată,
90 Cînd în biseric-a ajuns;
Cheamă țîlharul — însă iată
Cerescul trăsnet i-a răspuns...
Domnul își face răzbunare,
De cugetul nelegiuit.
95 Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

De-atunci urgia cea cerească
Păstorul încă n-a uitat,
El se oprește să privească
100 Un zid ce e acum surpat,

Două clopotniți în darmare
Pe șesul acel înverzit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

105 Iar noaptea vechea monastire
Și bolovanii cei rămași
Pare că sunt o nălucire,
Parcă doi strașnici uriași,
Clopotnițele-n departare
110 Vede drumețul îngrozit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că bolii au ieșit!

Călugărița se zărește
Din chilioară-ncet ieșind,
115 Pe lîngă ziduri se tîrăște
În mîna-o candelă țîind;
Un alt fantom atunce pare
Că merge-n urma ei măhnit.
Ascundeți roșile peptare,
120 Copii, că boii au ieșit!

Această groznică păreche
Merg amîndoi înfiorați
Pe sub clopotnița cea veche,
Și amîndoi sunt ferecați
125 De gît, de mîni și de picioare
Cu lanț de fer neruginit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Candela cînd de cînd lucește
130 O pară slabă slobozind,
Cînd iar lumină răspîndește,
Feluri de urme-nchipuind;
Negre năluci spăimîntătoare
Pe schitul acel părăsit.
135 Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Vedeniile aste două,
Lanțuri în urma lor tîrînd,
Se tot urmează amîndouă
140 Preste mormînte șovăind,
Țipînd, plîngînd cu nencetare
Pășesc pe drumul rătăcit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

145 Îmblă, tot îmblă pe-acea cale
Ce s-a-ncîlcit sub pașii lor,
Se strig, se chem cu multă jale,
Cu glas duios și gemător;
Se caută cu desperare
150 Pe acel drum fără sfîrșit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Pe scări se suie să s-ajungă
Dar sunt vrăjite-acele scări,
155 În darn aleargă și s-alungă
Prin beciuri, hrube și cămări;
E încurcată-a lor carare,
Căci iadul astfel le-a ursit.
Ascundeți roșile peptare,
160 Copii, că boii au ieșit!

Și două glasuri plîngătoare
S-aud zicînd cu greu suspin:
„Cînd s-a sfîrși al nostru oare
Înfrișat și groaznec chin!
165 Greșeala noastră a fost mare,
Noi dracului ne-am potrivit.“
Ascundeți roșile peptare
Copii, că boii au ieșit!

Atunce ploaia căzînd bate
170 Preste ferestre pîrîind,
Iar pintre boltele crăpate,
S-aruncă vîntul vîjiind.

S-aude rîs și suspinare,
Și glasuri foarte de-ngrozit.
175 Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

Dar vai! că iadul nu se-ndură
De lacrimi, vaiete și plîns,
Focul ce arde-ntr-a lui gură
180 Este etern, este nestins;
Milostivire el nu are,
Spre păcătosul osîndit.
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

185 Dacă-auzind aceste toate
Drumețul noaptea spăriat,
Roagă pre îngeri să-i arate,
Pre cine oare mîniat
Dumnezeu plin de îndurare,
190 Într-acest fel i-a pedepsit?
Ascundeți roșile peptare,
Copii, că boii au ieșit!

I se arată-nflăcarate
Pe-ai monastirei stîlpii groși,
195 Cu pară vînat însemnate
Numele-acelor păcătoși;
Căci a lor vină a fost mare,
Ei dracului s-au potrivit.
Ascundeți roșile peptare
200 Copii, că boii au ieșit.

Această tristă istorie
Sînt Ildelfons a poruncit
Să se cetească — ca să fie
Fecioarelor ce n-au greșit
205 Întru ispite aparare —
Prin orice monastiri și schit.
Ascundeți roșile peptare
Copii, că boii au ieșit!

BALADA XIV

D-LUI CHARLES N.
HORA SABATULUI

*Hic chorus ingens
.... Colit orgia.*

Avienus

Preste zidul monastirei ce se vede-n depărtare,
Luna fața-și învălește ca și pentr-o taină mare!
Duhul meze-nopții trece și-ngrozire răspîndi;
De douăsprezece oare cu-aripa-n clopot lovi.
5 Precum tunetul ce norii limpezește și străbate,
Astfel vuietul se-ntinde pe culmele-nvecinate.
Însă iată-acum tăcere după vuiet a urmat...
S-ascultăm! Ce se aude? Ce nou glas a răsunat?
O, cerule! Bolte, turnuri, porți ferestre sfărâmate,
10 Parcă sunt acoperite de rețele înfocate;
Iar sînțita apă ferbe clocotind în vasul său!...
Îngeri, păzitorii noștri! Scapați-ne de-acest rău!
Pintre razele albastre astei fumegînde pare,
Cu chiote, cu suspine, cu urlate, cu lătrare,
15 Iată că de prin tot locul, de prin ape, munți, păduri,
Se adun-acum aice căscînd spurcatele guri
Vampiri, stafii și balauri, strigoi, larve, negri gnomuri,
Monstruri care numai iadul a visat a lor fantomuri.
Vrăjitoare-abia scapată din mormintele pustii,
20 Se urcă-n stejarul care s-a uscat de vijilii.
Necromani ce lungi tiare portu-n cap cu mare fală
Unde-s scrise cu vapaie drăcești semne de cabală,
Și posomorîții demoni, iuții aprigi zburători,
Vin curgînd de pretutîndeni precum grindina din nori.
25 Toți pe ușile stricate, pe coperișele sparte,
Răsuflînd un duh de moarte ce se-ntinde-n orice parte,
Intră-n vechea monastire cu a lor domn Lucifer,
Ce pe capul său de taur, poart-o mitră grea de fer.

Diafanele lui aripi coperind cu omoforul,
 altarul ce se darmă el își pune atunci piciorul.
 O ce groază! Iat-acum cîntă-n locul cel sîntit,
 Unde vecinic privighează ochiul cel neadormit!
 Mînele la danț s-apucă... Hora mîrșavă începe
 Ca vîrtejul unui vifor ce stă gata ca să crepe,
 35 Parcă iadul cu a lui gloată, pe-ntuneric învîrtește,
 Zodiacul său pe care semnul morței strălucește.
 Toți se țin acum de mîină, dănuiesc, sar, cîntă, zbor,
 Satan bate cu piciorul și-ndreptează glasul lor.
 Și-ai lor pași zguduind strașnic cele bolte colosale,
 40 Turbură pre morții care dorm sub petrele acei sale.
 „Haide să ne-amestecăm
 Toți acuma cu gramadă!
 Nime-n ticnă să nu șeadă,
 Lumea tremure și vadă
 45 Cum sabatul noi serbăm.
 Satan calcă în picioare
 Crucile mîntuitoare,
 Fața-i este lucitoare,
 În glas mare să-i cîntăm!“
 50 Și-ai lor pași zguduind strașnic cele bolte colosale,
 Turbură pre morții care dorm sub petrele acei sale.
 „Noi vom izbîndi așa!
 Vino soră, vino frate
 Din pustiuri departate,
 55 De prin locuri blăstemate,
 Grăbiți toți a v-aduna.
 Iadul vă-ntovărășește
 Și păcatul vă-nsotește,
 Căci în față vă lucește
 60 Cuvîntul A n a t e m a !“
 Și-ai lor pași zguduind strașnic cele bolte colosale,
 Turbură pre morții care dorm sub petrele acei sale.
 „Veniți l-a iadului torți,
 N a n i cu picioare sucite,
 65 G u l i cu buze afurisite,
 Cu gîtlejile-ncălzite
 De sînge-nchegat de morți.
 Și voi muieri infernale,
 Cu gura plină de bale,
 70 Nu vă-mpedecați în cale,
 Deschideți aceste porți!“

Și-ai lor pași zguduind strașnic cele bolte colosale,
 Turbură pre morții care dorm sub petrele acei sale.
 75 „Hohotind în locul sînt,
 Satana cu sumeție
 Întonează o psalmodie,
 Și se-ntinde cu trufie
 Pe-a creștinului mormînt;
 80 Iar în sînta locuință
 Un demon cu sîrguință
 Arată cu iscusință
 Ce-a mai făcut pe pămînt!“
 Și-ai lor pași zguduind strașnic cele bolte colosale
 Turbură pre morții care dorm sub petrele acei sale.
 85 „Ieșind din mormîntul seu,
 Lepadatul să ne-arăte
 Haina sa plină de pete
 Care-l usucă de sete
 90 Aducîndu-i un chin greu.
 Negrul levit să se suie
 Pe altar ca să-l descuie,
 Și-n candelare să puie
 Făclia duhului reu!“
 Și-ai lor pași zguduind strașnic cele bolte colosale
 95 Turbură pre morții care dorm sub petrele acei sale.
 „Satan se va bucura!
 Fărmeători fioroase
 Cu ale voastre mîni hidoase
 Preste pulberea de oase
 100 Scrieți: A b r a c a d a b r a !
 Zburați paseri cobitoare
 Ce cu-ariپی încîntătoare
 Spînzurați c-o grea duhoare,
 Prin alcovuri pe Smarra!“
 105 Și-ai lor pași zguduind strașnic cele bolte colosale,
 Turbură pre morții care dorm sub petrele acei sale.
 „Iaca semn se dă acum!
 Din nou iadul ne recheamă
 Să ne grăbim a da seamă
 110 La poarta cea de aramă;
 Rămîie-n urmă-ne fum!“

Toate sufletele mute
 În tartar să se strămute,
 Satan dinții își ascute;
 Nu mai pot scăpa de-acum!"
 Steaua zilei înalbește cele bolte colosale;
 Au perit cum pere visul duhurile-nfricoșate,
 Și morții adormind iarăși sub petrele acei sale,
 Pe-ale lor reci căpătaie își pun frunțile-nghețate.

BALADA XV

ZÎNA ȘI PERI

*Nemernica lor umbră prin frunze tremurînd
 O vei vedea pe vînturi sau pe vrun nor săltînd,
 Sau ușoare ca visul, urcîndu-se din mare
 Și scînteind în aer c-o blîndă suspinare;
 5 Iar glasul lor cel dulce, plătînd, melodios,
 Ți-a mîngîia auzul c-un sunet tînguios.*

André Chenier

Cînd va sosi momentul, copii, ca să muriți
 Și veți zbura spre ceruri, foarte să vă păziți
 De duhurile-acele ce-n drum v-or întîlni,
 Voind cu dulci cuvinte a vă adimeni.
 5 Iaca ce-mi spus-odată un cuvios bătrîn:
 Cînd a urgisit Domnul l-al iadului greu chin
 Pe revoltații îngeri, atunci parte din ei
 (Ce n-au greșit atîta cît demonii acei
 Ce-n focul cel din tartar de cer sunt osîndiți)
 10 Prin foc, pămînt, prin aer, prin ape mistuiți,
 Așteaptă ani o mie pîn va veni Christos
 În ziua judecăței. Ei au un chip frumos,
 Cît seamănă chiar îngeri. Cu glas încîntător
 Caută să înșeale sufletul călător.
 15 Feriți-vă de dînșii să nu vă amăgiți,
 Ca nu cumva-mpreună cu ei să pătimiți!
 D-unde le știu aceste nu mă mai întrebați,
 Le-au spus părinții noștri, tăceți și ascultați!

II

P E R I

20 Unde te duci, sufletele!..
 La noi nu te-abați nicicum!

Vino la curțile mele,
Las a cerurilor drum.
Abia mort, și în căi grele
25 O să te perzi de acum!

Tu aice în tot ceasul
Vei putea a te juca,
Grădina mea la tot pasul
Nouă flori-ți va arata;
30 Și a mumei tale glasul,
Purure vei asculta.

Eu din Peri sunt cea mai mare,
Și mîndră împărătesc
Unde soarele răsare.
35 Între toate strălucesc,
Ca o floare ce dar are,
De amanții o iubesc.

Port un turban de matasă
Cu rubine strălucind.
40 Iar cînd aripa-mi frumoasă
Preste aer îmi întind,
Dintr-însa pare că iasă
Trei lumini ce se aprind.

Corpul meu alb strălucește
45 Ca luceafăr minunat,
Și cînd el se dezvălește
Ca un vâl fin și curat,
Mă laudă, mă mărește
Universul încîntat!

50 Z I N A

Copilaș gingaș! Eu sunt o zină.
Am țări frumoase, oameni destui;
Sed unde Febus plin de lumină,
Își scaldă seara razele lui.
55 Lumea aceea, care trăiește
La apus, toată mie-mi servește.
A sale ceruri se-naurează,

60 Și tot frumosul acel cuprins,
Tot orizonul se luminează,
Cînd eu cu aripa l-am atins.

A mele aripi sunt răcoroase
Ca viorica de pe cîmpii,
Iar dintre ele ies luminoase
65 Raze întinse și azurii.
Mîna mea este precum o floare,
Suflarea boare mirositoare;
Talia-mi este mai mlădioasă
Decît a văii frumosul crin;
70 Cu-a mea cîntare melodioasă,
Făptura toată eu o alin.

Grote de scoice am pe sub maluri,
Corturi de frunze pe crengi de tei,
Sunt leganată de-a mării valuri,
Sunt leganată de copăcei.
75 Umbră ușoară, vino la mine!
Eu îți voi spune de unde vine
Norul ce zboară, și astă mare
De unde iese. Tot vei videa.
80 Tu vei pricepe dulcea cîntare
Paserii, dacă vei rămînea.

III

P E R I

Locul meu e Orientul, sferă mult strălucitoare,
Unde ca un domn al lumii stăpînind mărețul soare,
Discul său pe-un cer albastru îl preîmblă împregiur.
85 Acest fel despiciînd valul o navă d-aur plutește,
Purtînd pre emirul care drumul său călătorește
Pe o mare de azur.

Toate darurile firei sunt în zona-orientală!
În oricare altă climă prin o lege mult fatală,
90 Lîngă fructele plăcute crește fructul cel amar;
Dumnezeu însă cu milă dărui ca în Asia
Stele multe s-aibă cerul, strălucite flori cîmpia,
Și marea mărgăritar.

De la cele catacomburi ce se par munți de departe
95 Stăpînirea mea se-ntinde pînă lîngă acea parte
Unde este zidul care un popor asedia;
Și el ca o cingătoare cungiurînd o-mpărăție
O departe d-altă lume, ca și cînd e dat să fie
În univers numai ea.

Pe al meu țarm se găsește diamantul și safirul
100 Am cetăți bogate foarte Golconda și Cașemirul,
Damascul viteaz, răzbelic, poporosul Ispahan;
Bagdatul ce se ascunde în a sale ziduri groase,
Aleplul care răsună de vuiete zgomotoase,
Ca undele-n ocean.

105 Mizora stă-n al ei scaun ca o falnică regină;
Mai încolo pe prund neted e cucernica Medină
Cu mii turnuri aurite ce se-nalță pîn la nori,
Încît seamănă departe parc-ar fi vre o oștire,
Care apără trufașă subt a lancilor umbrire,
110 Pe ai săi locuitori.

Teba stînd înc-în picioare în lata pustietate,
Parc-așteaptă înturnarea gloatelor ei departate;
Madras ce-are două țîrguri pline d-un mîndru popor.
Mai departe este Delhi, cetatea fără rivale;
115 Doisprece elefanți întră pe-a sale porți triumfale,
Purtînd turnurile lor.

Prunc frumos! Vin de-mi vezi țara de atîte minuni plină,
Coperișele-nflorite care seamăn o grădină;
Arabii cum stau în taberi, cu-a lor femei și copii.
120 Vino de privește danțul tinerilor baiadere,
Să vezi cum s-adună seara fugoasele dromadere,
Lîngă puțul din pustii.

Colo sub sicomori tineri, pintre figi cu frunza lată,
Se zărește minareaua de costor cu-aur suflată,
125 Și pagoda cea de nacru cu roz acoperemînt.
Turnul plin de clopoșele făcut tot de farfurie,
Palanchinul care trece prin papura argintie,
Cu a lui perdele d-argint.

Pentru tine voi da-n laturi ramurile de platană
130 Ce acopere în baie pe dragalașa sultană;
Vino! Cu-ale noastre jocuri noi vom putea liniști
Pe fecioara ce așteaptă s-auză cu nerabdare
A doritului său glasul, care ei mai dulce-i pare,
Decît a lui bengali.

135 Orientul fu odată raiul lumii fericite!
O eternă primavară cu rozele înflorite
Îl făcea a fi grădina a tot neamul omenesc.
Pururea-mpregiurul nostru bucuria cîntă, saltă,
Tu ce gemi, sărmame suflet, las orice plăcere altă;
140 Eu Edemu-ți dăruiesc!

Z Î N A

Apusul neguratec e patria-mi frumoasă;
Colo schimbînd în aer forma cea vaporosă
Albiul nor se duce... Văzîndu-l deci fugînd
145 Nemernicul pre care melancolia-l strînge,
Și sau un vis urmează, o scumpă umbră plînge.
C-o lină duioșie îl privește gîndînd.

Căci află mulțămire inimile rănite
În neguri ce acopăr pădurile-nverzite,
150 În măgurile noastre iernei vecinic locaș,
În steaua asemănată speranței fugătoare,
Care-și unește luca cu seara-ncîntătoare,
Și-duce mîngîiere omului pătimaș.

Tu vei afla plăcere în cerul meu cu brumă,
155 Copil ce te ia Domnul, și plîngi pre a ta mumă!
Echo ce-n văi răsună, suspinul din pîrâu,
Frunza dumbravei line ce vîntul o adie,
Îți vor părea că este duioasa armonie
Ce te adormea seara lîngă leagănul tău.

160 Un cer purure albastru pîn în sfîrșit nu place,
Dar negura cea deasă, și norul ce desface
Văzduhul cu-al său tunet, căldura potolînd,
Le vede fugînd ochiul c-o mare desfătare,
Ca flote încîntate care din departare,
165 Cu velile înflăte vin marea brăzduînd.

Crivățul pentru mine furtunile stîrnește,
Și din a mării unde vîrteje-alcătuieste;
Dar viforu-ș oprește, de cînt, zborul fatal.
Sub mine curcubeul se-ntinde cu mîrire
170 Precum un pod de nacru, formînd cu strălucire
Mărețe și frumoase cascade de cristal.

Stăpîna sunt p-Alhambrei portice strălucite;
Am grota încîntată cu-a ei coloni sucite
Unde marea de Staffa își sfarmă asprul val.
175 Ajut păscarul, domnul apelor turburate,
Să-și facă fără grijă colibele-afumate,
Unde a fost odată palatul lui Fingal.

Ades l-a mea suflare un meteor se vede,
(Lucire minciunoasă în care lumea crede!)
180 Și vîntătorul singur, p-o stîncă naltă stînd,
Văzînd acele focuri pe cer încrucișate,
Puzderie de stele lucioase, înflacarate;
Cu frică le socoate c-ar fi comete-arzînd.

Vin, inimă, plăpîdă, l-a mea împărăție!
185 Surorele-mi iubite se vor supune ție;
Vino să te preîmbli la cel schit părăsit.
Plecați l-a tale ordini, precum o mîndră turmă
Giganții mei și Nanii vor merge pe-a ta urmă
Prin văi, prin munți sălbatici, prin codru înverzit.

Tu vei videa baronii cu rîvna lor ferbinte,
Legînd cu umilință smerita-ncălțăminte
Cucernicilor pustnici ce merg la sîntul loc.
Tu vei videa castelul cu zidurile groase,
Și dama cum înalță spre cer rugi cuvioase
195 Pentr-un junel ce pleacă la al bătăiei foc.

Noi templile deschidem, și vîntul cu-ale sale
Line-adieri desmeardă mărețele lor sale.
Cînd luna se ivește pe ceruri strălucînd,
Păstorul vede-n aer cu cîntice duiioase,
200 Fantasticele noastre hore misterioase,
Pe naltele clopotniți a satelor sîrînd.

Apusul nostru are măreață încîntare!
Vin! Cerul e departe, și aripa ta n-are
Putere îndestulă s-ajungă pîn la rai.
205 Viața este dulce de farmec adaptată,
La noi frumuseți nouă neîncetat s-arată;
Tu vei pitrețe-aice un lung ferice trai!

IV

Pruncul fraged sta pe gînduri, ascultînd cu mulțămire
A duhurilor chemare, și a lor adimenire;
210 Frumos îi părea pămîntul pre care l-a fost lasat!
Dar, zărînd cerul, îndată dintre duhuri a zburat.

Satire și alte poetice compuneri
de prințul Antioh Cantemir

VIATA PRINȚULUI ANTIOH CANTEMIR

Prințul ANTIOH CANTEMIR s-a născut la Constantinopol în 10 septembrie 1709 din prințul Dimitrie Cantemir și Casandra Cantacuzin fiica domnitorului Valahiei, Șerban
5 ce se trăgea din familia împăraților greci. Din însoțirea aceasta Dimitrie a avut patru fii, Constantin, Matei, Șerban și Antioh și două fiice, Maria și Smaranda.

Familia Cantemireștilor se trage din tătari, precum se vede din însuș numele de Cantemir sau Han-Temur. Se
10 cetește în istoria Imperiei Otomane scrisă de prințul Dimitrie, că un mîrzac de la Crim a scris lui Constantin Cantemir, tatăl lui Dimitrie, că după tradiția țării sale, care e singură istoria tatarilor, o creangă din familia sa se locuise cu 160 ani înainte în Moldavia și se făcuse creștină. Acest mîrzac,
15 cunoscînd pe prințul Constantin de rudă, mergea adese de-l videa la Iași pe cînd el era domn Moldaviei.

Casa lui Cantemir dase doi domni Moldaviei, pre Constantin, bunul lui Antioh și pre Antioh, unchiul său. Acesta
20 mazilindu-se prin intrigile lui Brancovan, domnul Valahiei, dușmanul Cantemireștilor, se trase la Constantinopol în casa sa, unde locuia și frate-său Dimitrie, cînd a născut pre Antioh.

Însemnătoarele slujbe care Dimitrie făcuse Porței în
însărcinările ce avusese și meritul său hotărîră pre sultanul
25 Ahmet III la 1710 să-i dea domnia unui prințipat care o avusese doi prinți din familia sa. Dimitrie nu se amăgi de strălucirea tronului; dat la plăcerile studiei și a vieții filozofice și cunoscînd din pilda predecesorilor săi puținul
30 temei ce putea pune pe făgăduințele turcilor, nu voia a primi domnia, însă Curtea otomană știind de cît folos îi putea fi un om vrednic și cu duh precum era el în împregiurările în care ea se afla, nu conțeni de a stărui propunîndu-i că el era singurul creștin în stare a priveghea interesele acestui prinți-

pat ce era amenințat de năvălirea oștilor rusești și făgăduindu-i că nu va da vizirului și celorlalți ragiali marele sume ce se obicinuiau a se da la întronarea domnilor, ce mai virtos i s-a dat din visteria împărătească douăzeci pungi de
5 bani pentru întâmpinarea celor întâi cheltuielile. Aceasta înduplecă pre Cantemir. În acelaș an se duse la Iași luînd cu sine pre Antioh abia de zece luni. Nu trecu mult și noul ocîrmuitor se încredință de neținerea făgăduințelor Porței; căci abia se suise pe tron și priimi silnice porunci de la vizirul
10 Baltagi Mehmet pentru plata darurilor obicinuite, osebît de alte cereri cu totul împrotivnice făgăduințelor date.

Astă purtare a turcilor cătră el și asprimea cu care ei tractau pre norodul moldav îi însuflără cugetul de a scapa țara de tirania Porței și a mîntui pre creștinii supușii săi de
15 giugul cel greu a păgînilor.

Venirea marelui Petru și propunerile ce acest stăpînitor îi făcu, se părură lui Cantemir un prilej ce i-l trimitea prevedința pentru împlinirea scopurilor sale. Încheind un
20 tractat cu Petru, nu-l putu aduce în săvîrșire din pricina nenorocitei campanii de la Prut din luna gemaziul-evel, care răsturnă toate proiectele sale. Silit a fugi în tabăra rusească se puse sub protecția lui Petru. Monarhul rus nu voia a ști aceste răstălmăciri urîte pe care politica le iscodește în
25 toate zilele împotriva împlinirii tractatelor. Așadar, cu toată poziția critică a oștelor sale și îndemnurile multor curtezani care-i ziceau că un singur om nu trebui să cumpănească interesul unei armii, nu priimi nicidecum a da turcilor pre prințul Moldaviei ce ședea ascuns în careta țarinei fără a-l ști nimeni
30 deși Poarta cerea aceasta ca cel întâi articol a tractatului ce se făcu între îmbe puterile. „Sînt mai bucuros a da turcilor, zise acest stăpînitor cu o marinimie adevărat împărătească, toată țara mea până la Kursk, căci dîndu-o îmi rămîne nădejdea să o pot iarăș relua; decît să mințesc cuvîntului meu, dînd pe un prinț ce și-a lăsat țara pentru dragostea mea.”

Dimitrie urmă pre marele Petru în Rusia. Acest monarh spre recunoștința slujbelor sale și despăgubire, îl numi
35 prinț rusesc atîrnat numai de persoana împăratului și-i dete drept de viață și moarte asupra a o mie de moldavi ce-l urmaseră în Rusia. Îi dănuî și un însemnător număr
40 de moșii și sate, cinstindu-l în toată viața cu încrederea sa și chemîndu-l la toate sfaturile sale, atît în vreme de război cît și de pace.

Antioh ce era atunci de doi ani, fu trimis mai întâi la Harkov în Ucraina, pe urmă la Moscva și la Petersburg ca să
5 fie crescut. Tatăl său fiind însul un om învățat și cunoscînd multă dispoziție spre învățături în fiul său, îl puse sub dascalii iscușiți. Cel întâi învățător ce-l dete lui Antioh fu un grec numit Condoidei, care mai apoi stătu și arhiereu în
10 Rusia. Dar prințul Dimitrie nu era din părinți d-acei carii se încred în vrednicia dascalilor și se socot descărcați de îndatorirea care natura și relegea le dau de a privighea însuș
15 educația copiilor lor; prin urmare, voind a-l avea pururea în ochii săi, îl și luă cu sine în călătoria ce făcu cu Petru la Derbent în anul 1722.

În călătoria aceasta, studiile junelui Antioh n-au fost curmate. Toate momentele în care era slobod le întrebuița
15 cu cetirea. Afară că sub povățuirea unui părinte învățat deosebitele țări pe unde trecea era ca o carte deschisă dinaintea ochilor săi ce îi da un nou fel de învățătură, la care tatăl luător-aminte deprindea de timpuriu pre fiul său: naravuri, relege, comerț, produse a pămîntului, nimic nu
20 lăsau necercetat. Cu prilejul acesta, Antioh rămase doi ani la Astrahan, în care vreme își urmă umanioarele.

La înturnarea sa din călătoria aceasta în anul 1723, prințul Dimitrie bolnăvindu-se foarte, făcu o diată deșănțată și vrednică de însămnat prin care roagă pre împăratul să
25 numească moștean averilor sale pre acela dintre fiii săi care prin aplicație la arte și științi se va face mai destoinic a sluji statului; adăogînd că, crezînd în mai micul său fiu mai multe dispoziții decît în cei mai mari, îl socotea și mai vrednic de a-l moșteni, dacă mai în urmă prin o purtare contrarie nu va amăgi bunele nădejdi ce avea de dînsul.
30

Prin testamentul acesta, Dimitrie da dovadă de stima ce făcea de mai micul său fiu și de simțimentele de recunoștință de care era pătruns pentru monarhul binefăcătorul său. În acelaș an muri la moșiile sale din Ucraina.

Înfocarea ce prințul Antioh arătase cătră învățătură nici-cum nu se potoli. Întemeierea Academiei împărătești de
35 Sant-Petersburg făcută de țarul la 1725, ațîțî emulația sa. Întreprinse în această Academie un curs de studii metodic și necurmat sub direcția a iscușiți profesori ce împăratul adunase de pretutindeni. Înaintirile sale fură răpede. Învăț
40 tă matimaticile sub vestitul Vernouilly, fizica sub Vilfinger, istoria sub Veyer, filozofia morală sub Gross, care îl aduse la învățarea belezor-literere și care, precum însul mărturisea,

fi dase gustul acel hotărît ce avu pururea mai apoi pentru literatură; însă mai mult decît oricare alte științi, prefera filozofia morală care, zicea, este știința omului ce îl învață a se cunoaște, a se povățui și a se face folositor societății.

5 Înțelegînd și de cîtă trebuință este pentru un creștin a ținea în drepte mărginiri iubirea cercetărilor curioaze și a speculațiilor metafizice, nu lăsa în uitare studia sfintei scripturi. Simfonia psalmilor în limba rusească, ce o tipări curînd după ce își săvîrși cursul academic, este un monument a respectului său pentru cărțile sfinte.

10 Academia, care admirase superioritatea și întinderea talentelor prințului Cantemir în cursul învățăturilor sale, îl alese curînd de mădular al său, în nădejde de a-l avea într-zi cap.

15 Întrînd în corpul cavalier-gardilor a căroră Petru II, atunci mare ducă a Rusiei, era comandant, acest june prinț ce iubea literile și stima pre cei care le cultivau, luă în multă prietenie pre Antioh și îi căpătă o leitenință în regimentul gardiei Preobrajenski, care îi dete rangul de colonel în armie.

20 Pe atunci prințul Cantemir se găsi încurcat în două profeșe pentru diata tatălui său. Trebile șicanei nu se învoiesc cu exercițiile unui ostaș, cu atît mai puțin cu studiile și viața filozofică. Vremea ce o perdu în judecăți era aceea pre care el o jălea mai mult.

25 Un profeș era cu prințesa de Hesa-Homburg născută cnegină Trubețkoi, maștiha sa ce se măritase de al doile cu prințul de Hesa-Homburg, pentru partea de moștenire ce ea cerea din averea prințului Dimitrie. Acest profeș fu judecat de înaltul sfat și cîștigat de familia Cantemirească. Celalalt era pentru moștenirea părintească, căci murind marele Petru pîn a nu se pune în lucrare testamentul lui Dimitrie Cantemir, fiul său Constantin puse stăpînire pe toate averile părintești sprijinit fiind de socrul său, cneazul Dimitrie Galițin, care în vremea minorității lui Petru II era atotputernic în sfat, amăgînd pre junele țar că prințul Dimitrie numise moștean pre mai marele său fiu. Prin aceasta, Antioh rămase mai fără nici o avere, pînă la suirea pe tron a împărătesei Annei.

40 Murind împăratul Petru II la 1730, prințesa Anna atunci ducă de Kurlandia fiica țarului Ivan ce împărățise împreună cu Petru I, mai micul său frate, fu declarată regentă imperiei de cătră înaltul sfat.

Cnezii Dolgoruci avuseseră multă putere la curte sub Petru II, care era să se-nsoare cu o fată din familia lor și avea încă multă în sfat. Ei mijlociră a se da corona Annei cu paguba Elisabetei, care deși nevrîstnică era chemată la tron atît după dreptul nașterii cît și după diata lui Petru I și a Ecaterinei părinților săi, socotînd că o prințescă care le va fi datoare cu tronul, va priimi mai lesne planul lor. Cneazul Vasile Luchici Dolgoruc alcătui articulele ce ea trebuia să jure și să iscălească pîn a nu lua stăpînirea. Prin această alcătuire toată puterea era în înaltul sfat și împărăteasa nu-și păstra decît titlul. Ea jură de a le păzi, dar mulți din cei mari prepuind că Dolgorucii priveau mai mult la partnicul lor interes decît la al patriei, înjhebară o partidă contrarie care avea de căpitenie pe cnezii Cercaskoi și Trubețkoi. Cantemir se uni cu ei asupra Dolgorucilor și, la sosirea împărătesei la Moscva, fu însărcinat de partizanii săi să alcătuiască memoriul ce i-au înfătoșat rugînd-o a nu se pleca scopului Dolgorucilor. Acest memoriu îi arăta că articulele ce ea jurase n-au fost făcute de toate mădulările sfatului ci numai de cneazul Vasile ș.c.l.

20 Împărăteasa se uni la propunerile aceste și, cerînd actul convenției pomenite, îl rupse, strică înaltul sfat și înființă sfatul de cabinet alcătuit mai ales din acei ce fuseseră făptuitorii acestei prefaceri.

25 Prințul Cantemir, care avusese însemnătoare parte în cauza aceasta, merita toată recunoștința astei prințese; el însă nu voi a priimi nici o răsplătire, care îi dete un nou merit cătră țarina.

30 Trebile casnice și ale statului în care Cantemir avusese parte în îmbe împregiurările pomenite, nu-l putură înturna de la ocupațiile literare. Vrînd a se face folositor Rusiei, pre care o privea ca o nouă patrie a sa, compuse cea întăi satiră neavînd încă douăzeci ani. Ura care cei mai mulți ruși arătau pentru așezămintele marelui Petru, îi dete ideea. 35 De mai multe ori fusesse martur cîrtirilor lor și socoti că cel mai sigur mijloc de a desrădăcina oarecare prejudețe era de a le arăta cît sînt ele de ridicole și că rușinea va isprăvi mai lesne aceea ce nu putea săvîrși dreapta judecată. Așadar împlu astă satiră de toate tînguirile grosiere ce se vād în ea și care erau din cuvînt în cuvînt chiar acele ce le auzise adeseori. Nu se amăgi. Oamenii de duh priimiră cu aplauze astă satiră fără a cunoaște pre autor și se grăbiră a împrăștia copii. Arhiepiscopul de Novogorod, unul din oamenii cei mai

lumiinați a Rusiei pe atunce, felicită pre autorul anonim prin versuri. Krolik, arhimandritul de Novospaski, făcu iarăși versuri latine în lauda sa. Laudele arhiepiscopului erau cu atât mai de însemnat, că în astă scriere a lui Cantemir erau multe loviri asupra ignoranței clerului și mai ales asupra episcopilor. Prințul Cantemir spre recunoștință îi adresă a treia satiră, căci după cea întâi, el mai publicase una care fu priimită nu cu mai puțină plăcere. Chipul cu care în ele ia în rîs abuzurile și prejudețele și bunele instrucții ce dă a făcut că multe versuri din ele trecură de proverburile în gura poporului până astăzi.

Cea întâi dovadă de recunoștință ce priimi Cantemir de la împărăteasa, fu un dar de o mie case de țărani. Frații și o soră a sa, carii avuseră puțină parte din moștenirea părintească, priimiră asemenea dar. Acest început de favor spăimîntă pre curtezani și mai ales pre cneazul Galițin, socrul lui Constantin, mai marele frate a lui Antioh, ce se temea ca nu cumva acesta prin creditul său să întoarcă moșiile părintelui său ce cu nedreptul i le luase. Înduplecă pre împărăteasa de a-l trimite în vreo curte străină în calitate de ministru. Asta prințesă se stînjinea pentru juneța prințului Cantemir, dar conte Biren sau Biron, duca de Kurlandia ce era atotputernic la curte, hotărî pre împărăteasa. „Nu te îngriji pentru vrîsta lui Cantemir, îi zise, eu îl cunosc și răspund de vrednicia sa.” În urmare, deși avea numai douăzeci și trei ani, fu numit ministru lîngă riga Marei Britanii, pentru a restatornici buna armonie care de cîțiva ani se curmase între îmbe puterile. Prințul Cantemir cunoscînd de cît folos îi putea fi o călătorie în țările străine spre a dobîndi nouă cunoștinți, priimi cu bucurie însărcinarea sa. El zicea la prilejul acesta, că se încredințase din cercare că pentru a trage cineva vreun folos din călătorii, trebuie a fi înzăstrat cu cunoștințele și principiile ce le dă studia și buna educație, fără care sînt vătămătoare pentru duh și pentru naravuri: că pentru aceasta atîți juni pre care-i trimit să călătorească, nu aduc în patria lor decît vițiurile altor țări.

Purcegînd de la Moscva la 1 ianuar. 1732, luă drumul prin țara nemțească și Olanda, unde făcu o alegere de bune cărți și însărcină pre un librar de la Haga ca să tipărească descrierea istorică și geografică a Moldovii, scriere manuscriptă a părintelui său. Sosind la Londra în luna lui april, se făcu îndată cunoscut ca un vrednic om de stat. Negociațiile sale izbutiră a aduce trebile

după dorința curților. În urmare, milord Forbes, mai apoi conte de Grenard, fu numit ministru plenipotent lîngă curtea Petersburgului și împărăteasa Rusiei dete asemenea titlu prințului Cantemir.

5 Vremea slobodă ce-i lăsau ocupațiile ministerului său o întrebuița cu literatura. Casa lui era locul întîlnirii învățaților pre care îi trăgeau reputația sa și buna priimire ce le făcea. Plăcîndu-i limba italiană, o învăță atît de bine încît da a se crede cînd vorbea sau scria că era chiar italian. 10 Începu a traduce în limba aceasta subt ochii d. Rolli Istoria otomană a părintelui său, iar alte ocupații nu-i deteră vreme a o sffrîși rămînd manuscriptă. Tot la Londra traduse și dialogurile d. Algarotti asupra luminei; și autorul lor îi mărturisii recunoștință în ediția ce a făcut cărții sale la 15 Neapoli în anul 1739.

Cantemir era de obștie stimat în Londra nu numai de orășeni ci și de curte și mai ales de regina Carolina care știa a deosebi meritul și după a căria cerere puse să traducă și să tipărească englezește istoria de care am pomenit.

20 Trebile politice și studiile serioase nu-l putură însă înturna de la marele obiect ce-și propusese cu satirile sale. Începu o a patra satiră în anul 1731 adresată muzei sale, după imitația famoasei satire a lui Boileau cătră duhul său, ce începe prin versul acesta:

25 C'est à vous, mon esprit, à qui je veux parler.

Sînt opt satire a lui. Începuse și o a noua în cel de pe urmă an a vieții sale, în care voia să arăte în ce stă duhul filozofic și mulți din acei ce se socot filozofi ar fi putut cunoaște cît sînt de departe de scopul cel adevărat: din nenorocire boala nu-l îngădui a o sffrîși. Nu vru a tipări pre celelalte opt; le trimise numai manuscripte împărătesei Elisabetei după suirea sa pe tron. Aice am putea vorbi de frumusețele și defectele acestor scrieri; dar publicîndu-le lăsăm pre cetitori a le judeca, arătînd că scopul autorului era de a desființa prejudețele unei nații abia în leagănul luminării sale, căci, zicea, nu este alt chip de a le îndrepta decît arătînd ridicolul lor. Înainte de el era în Rusia cîntece rimate, dar poezii mai însemnate nu fuseseră, pentru aceea el e socotit ca cel întâi fondator a Parnasului rusc. El mai întâi 35 întroduse versele albe sau nerimate în limba rusească, traducînd pre Anacreon și Epitrele lui Orație în care izbuti foarte bine.

Aplicația la învățăture îi adăogi o fluctie la ochi cu care rămăsese din vărsat. Întrebuință în zadar tot felul de medicamente. Reputația d. Gendron medicul regentului Franței, îl trase la Paris în 1736. Acest iscusit medic izbuti a aduce 5 ochii săi în mai bună stare și după doi ani când veni ca ambasador, îl vindecă desăvârșit.

Să ne înturnăm acum la ministerul lui Cantemir. Franța nu putea privi cu nepăsare alianța ce făcuse Rusia la 1734 cu împăratul nemțesc asupra Porței, și mai virtos izbîndele 10 armelor rusești sub comanda feldmarșalului Miunih. Se grăbi a intra mediatoare între împărați, după care se și închei tractatul de Belgrad atît de vătămător pentru creștinătate. Curtea Rusiei văzîndu-se părăsită de aliatul său, a căruia arme nu fuseseră norocite, întră și ea în negociații. 15 Neffiind atunci miniștri rusești la Paris, miniștrii Franței de la Londra, mai întâi d. de Bussy și apoi d. de Cambise, negocîiară cu prințul Cantemir, care mijloci la curtea Franței să trimită un ministru la Petersburg și a Rusiei la Paris pentru a restatornici buna înțălegere. În urmare, Cantemir fu rînduit 20 la 1738 a se duce la Franța în calitate de ministru plenipotent, la care prilej împărăteasa îl numi șambelan. Curtea de Versalia numi îndată pe d. marchez de Vaugrenant ambasador în Rusia, dar după nepriimirea acestuia se rîndui d. de la Chetardie și până la mergerea lui fu însărcinat 25 d. d'Aillon ce se afla atunci în Rusia.

Cantemir sosi la Paris în luna lui septemvrie 1738. Nu putu îndată avea audiință de la regele, pentru că caracterul de ministru plenipotent nu avea drept la aceasta. După 30 stăruința lui Cantemir, curtea schimbă eticheta întru aceasta și el avu mulțămirea a aduce la bun sfîrșit negociația păcei cu turcii în care Franța întră ca mediatoare. În vremea aceasta, împărăteasa Rusiei numi pre Cantemir ambasador extraordinar, după care priimi audiință pe la sfîrșitul lui dechemvrie, îndată ce marchezul de la Chetardie purcese pentru 35 ambasada Rusiei.

Murind țarina Anna la 1740, această moarte prin urmările ce avu, îl puse într-o situație critică pentru un ministru depărtat de curtea sa. Anna lăsase moștenitor pre nepotul său Ivan, ce era abia de cîteva luni, sub regința ducăi de 40 Kurlandia, dar revoluția ce urmă desființă testamentul Annei, și prințesa Elisabeta, care avea drepturi la tron, fu proclamată împărăteasă.

Elisabeta, cunoscînd meritul prințului Cantemir, îl numi sfetnic de taină și avea gînd a-l alege guvernor micului țarevici, fiului său; dar întîmplările îl scăpară de o însărcinare care oricît era de onorabilă, el o privea ca un mormînt 5 a libertății sale.

Pe la sfîrșitul anului 1742, perdu pre vechiul său prieten cneazul Cerkeskoî, mare caștelar, ce știuse prin iscusința sa a-și ținea locul, strecurîndu-se pîntre toate revoluțiile ce răsturnaseră atîți curtezani. Acest cneaz avea hotărîre a lua 10 ginere pre Cantemir. El deși avea multă înclinare pentru juna cnegină, dar rădicarea cneazului Cerkeskoî la vrednicia de mare caștelar, ce pre oricare altul l-ar fi grăbit a săvîrși această căsătorie, făcu pre Cantemir a se lăsa, zicînd: că o înrudire cu cel întăi ministru a împărăției nu putea fi 15 decît protivnică liniștei pre care el atît o dorea; că se temea de a se încurca în trebile statului, cînd mai virtos căuta a se depărta pentru ca să se hărăzească cu desăvîrșire științelor și literaturii. Nu mult după moartea cneazului Cerkeskoî, fiica sa se mărită după conte Șeremetev.

Până aici am vorbit numai de aceea ce privea ministerul 20 lui Cantemir în Franța: să ne înturnăm acum la viața sa literară. Sosînd la Paris, întăia lui îngrijire fu a face cunoștința învățaților din astă capitală. În mijlocul ocupațiilor ambasadei sale, păstră o așa mare liniștire a duhului, încît 25 fu totdeauna în stare a hărăzi o parte a vremei sale gustului ce avea pentru învățăture. Într-un oraș unde plăcerile se înfătoșează din toate părțile și în vrîsta strălucită de a le gusta, petrecea o viață filozofică și singuratecă. Societatea sa se mărgini multă vreme numai în un număr de prieteni, 30 pre carii încă nu-i vedea în toate zilele. Adeseori i se întîmpla a ședeia închis în cabinetul său o parte din săptămînă.

Învățătura la care mai mult se aplică după venirea sa în Franța, fu algebra. Compuse un tractat în limba rusească, care a rămas manuscript.

El avea mari simtimente de creștinism. Adese zicea că 35 în zadar cîștigă cineva lumini cînd ele sînt cu paguba relegii; că cu cît e omul mai pătruns de învățătura ei, cu atît mai mult cunoștințele omenești sînt spre folosul societății. „Filozofia, adăogea, face pre om virtuos numai în vorbe și 40 un creștin trebuie să fie și în fapte.“ Cetise cele mai bune cărți bisericești. Bossuet era eroul său. Adunase în biblio-

tica sa cea mai mare parte din scrierile acestui mare prelat, onorul Franței și una din cele mai mari lumini a bisericii galicane. Nu se putea sătura de a ceti și a admira cartea sa de politică sacră. Principiile unei politici trase din Sfânta Scriptură nu putea a nu plăcea unui ministru care se povățuia de filozofie și de interesele omenirii, iar nu de scrierile lui Machiavel sau de vicleniile cabinetului; căci — zicea — politica nu ar trebui să aibă alt obiect decât de a face pre oameni fericiți; titlul de părinte al popoarelor s-ar cădea să fie tălmăcirea a celui de stăpînitor; interesele domnului și a norodului să meargă pururea împreună; și dacă stăpînitorii pot a-și cumpăra siguranța și odihna cu prețul singelui supușilor lor, ei ar călca legile naturei, cînd i-ar privi ca pre niște unelte a ambiției lor. Aceste era maximele pe care prințul Cantemir întemeia politica sa.

El privea tractatele care stăpînitorii fac între ei ca pre niște monumente minciunoase în loc de a fi învoiele de prietenie și întru o zi, viind de la teatru unde văzuse cîțiva miniștri, nu mă pricep, zicea, cum pot merge liniștiți la teatru cînd au iscălit moartea a o sută mii de oameni. Se publicasă războiul.

În vremea aceasta, sănătatea sa mergea scăzînd. Deși mînca foarte puțin, nu putea mistui nimic. D. Gendron îi rîndui apele de Plombières unde se duse în 1741 și de care cunoscuse ușurare, precum și de medicina demoazelei Stefens pre care o lua după sfătuirea aceluia medic; dar în vara anului 1743, vrînd a se duce iarăș la apele pomenite, deși d. Gendron îl oprea, nu putu să le sufere și se înturnă la Paris mai bolnav. Văzînd că boala sa crește se dete pe mîna mai multor medici, care îl aduseră în stare pe la sfîrșitul anului de a nu mai putea ieși din casă. Păn atunce, boala sa era numai o mare slăbiciune de stomah, dureri de șele și nedormire; pe urmă veni o mică ferbinteală și apoi puțină tusă. Doctorii îl încredințară că n-are a se teme pentru pept, iar un prieten al său care se temea dimpotrivă, îl sfătui să facă o călătorie în Italia pentru schimbarea climatului. Cantemir ceru voie la curtea sa de a petrece vara la Neapoli. Vóia zăbovind, cînd veni, el nu mai era în stare a călători atît din pricina timpului cît și a boalei. Acum nu mai rămăsese îndoială că peptul său era atacat. D. du Moulin pre care l-a chemat în sfîrșit, începu a-l tracta pentru plămîni, dar nu

putu învinge răul care se înrădăcinase. Laptele de capră îl mai ușură puțin.

În tot cursul acestei boale ce ținu aproape de șese luni, Cantemir petrecea cu cetirea, urmîndu-și și datoria ministrului său păn în agiunul morții. În această vreme traduse moralul lui Epictet în limba rusească. Gustul învățătorei îl perdu numai cu cîteva zile înaintea morții.

Un prieten care nu-l părăsi în tot cursul boalei, văzîndu-l că se apropie de sfîrșit, într-o zi cînd îi cetea tractatul de prieteșug a lui Ciceron, luă prilej dintr-un loc unde se vorbește de datoriile respective care această virtute cere de la prieteni, pentru a-i spune primejdia în care îl vedea și a-i arăta că era vreme a-și pune la cale trebile casnice și a-și căuta de suflet.

Cantemir priimi astă sfătuire cu o supunere pilduitoare, zicînd prietenului său că prin aceasta i-a dat o dovadă adevărată de prieteșug și că se pleacă a face orice relegea cere de la el, ca un filozof creștin. Ceru cartea înălțării spre Dumnezeu a lui Bossuet dorînd să o cetească. Să urmăam adăogi, cetirea ce am început a cărții prieteșugului pentru ca să ne însuflăm de astă virtute mîngăitoare. În adevăr, plăcerea prieteniei, atît de rar cunoscută de cei mari, pentru că ei se iubesc numai pre sine, era aceea la care prințul Cantemir era mai simțitor, privindu-o ca cea mai dulce legătură a societății; și prin urmare zicea, că nimic nu-l mîngăie mai mult în lungile sale suferinți, precum de a vedea un mic număr de prieteni ce nu-l părăseau. Între prietenii săi nu trebuie a uita pe prințul Carol (Charles) mare comis de Franța și pe d-na ducesa d'Aiguillon, dintre cei mari, și pe d. de Maupertuis, dintre învățați, carii cît zăcu îl vizitau în toate zilele.

Cătră sfîrșit Cantemir dori să i se vorbească numai de relege, plecîndu-se cu totul la hotărîrile provedinței. „Ideea morții, zicea într-o zi, care mă spăimîntase întăi, mă mîngăie acum, văzînd că vine de la cel ce mi-a dat viață.“

În cele de pe urmă zile a sale, mărturisindu-se la duhovnicul său, în ziua de Paști și a doua zi ascultă liturgia în paraclisul său și se comunică; dar a treia zi, nemaifiind în stare, își făcu diata prin care dete dovezi de iubirea ce avea cătră sora sa cea mai mare pre care purure o stima, căci amîndurora le plăcea literatura și ea îi scria adese grecește, italienește sau franțozește. Ceru ca trupul său balsămîn-

du-se să fie dus în Rusia și depus în monastirea unde era tatăl său îngropat.

Nu-și perdu simțirea pân în cel de pre urmă moment.

5 La 11 april în sîmbăta săptămînii luminate pe la șese ceasuri de seară se săvîrși făcînd semnul crucei, în vîrstă de treizeci și patru ani și șapte luni. La deschiderea trupului se cunoscă că boala sa fusese o idropizie de pept precum d. du Moulin o judicase.

10 Prințul Antioh Cantemir avea un duh drept, împodobit și sănătos. Cetirea și meditația îi daseră o mare cunoștință de trebi. La întăia înfătoșare se părea de un caracter foarte rece, dar astă părută receală perea pe nesimțite cînd se afla în societatea persoanelor ce-i plăcea. Umorel său melancolic venea mai mult din pricina îndelungatelor sale suferinți
15 decît din înrîurirea climatului Rusiei. El era vesel cu prietenii săi pre care iubea a-i îndatori. Vorba sa era plăcută și temelnică fără trufie și îngîmfare. Iubea satira, însă satira aceea care face să ridă pre oamenii înțelepți și virtuoși. În trebile sale era foarte regulat și judica că datoriile nu sînt semne de
20 mărire.

De o complecție delicată deși nu era frumos, avea însă o fizionomie spirituoasă și plăcută. Grăia rusește, românește, latinește, franțozește și grecește; înțelegea limbele elenă, spaniolă, slavonă și engleză.

25 Scrierile sale în limba rusească sînt, afară de simfonia psalmilor tipărită în junia sa, o colecție de poezii manuscrite cuprinzînd satire, fabule, ode ș.a. dedicate împărătesei Elisabetei. Începuse și un poem eroic numit *Petreida* în lauda marelui Petru, care însă rămase neisprăvit. Un
30 tractat de algebră, reflexii asupra prozodiei, cîteva cîntece ce se cîntă și astăzi în Rusia și traducțiunile următoare:

I. Despre pluralitatea lumelor cu note. Tipărit la Petersburg.

2. Istoria lui Iustin.

35 3. Epitrele lui Orație, traduse în versuri nerimate.

4. Odele lui Anacreon, asemene.

5. Corneliu Nepos.

6. Tabloul lui Cebes.

7. Scrisori Persane.

40 8. Moralul lui Epictet.

9. Dialogurile italiene a d. Algarotti asupra luminei.

Se apucase de un dicționar rusec și francez. Aduna materialuri și pentru o istorie a Rusiei, dar nu-l îngădui moartea a le sfîrși.

Nu pomenim de acea scriere a sa, care dacă ar ieși la
5 lumină ar fi fără îndoială foarte prețuită, adecă de relațiile ce a trimis curței sale despre trebile și interesele celor întăi curți a Europei, care sînt toate bine scrise și cele mai multe chiar cap d-opere.

Lăsă o bibliotecă aleasă de cărți franțeze, italiene, engleze,
10 latinești și grecești.

SCRISOAREA AUTORULUI
CĂTRĂ UN PRIETEN

Domnul meu!

Cu câțiva ani mai înainte ai dorit a ști de mă mai ocupez
5 eu a scrie versuri și de am făcut ceva nou, să-ți trimit. În
adevăr, atunce eu ți-am răspuns că, pășind cătră o nouă
însărcinare, n-am avut vreme pentru asemenea lucru, cu care
numai în ceasuri slobode este cuiva iertat a se îndeletnici.
În urmă însă mi s-a prilejit a face trei nouă satire, câteva
10 cîntări, fabule și alte mărunte compuneri; dar părindu-mi
stilul lor îndestul de deosebit de cele de mai înainte alcătuirii
ale mele, care până a nu mă porni din patrie și fără voia mea
au ieșit în lume, m-am apucat să le îndreptez. Nu puțină
osteneală am avuț gășind în ele multe neîndepliniri și ne-
15 desăvîrșiri. Multe am schimbat, multe am adaos, iar mai
multe am scos și pot zice că din nou le-am prelucrat.

Așadar, domnul meu, fiindcă d-tale mai înainte ți-au
adus oarecare plăcere micile mele compuneri, ieu îndrăz-
neală pe lângă aceasta a-ți trimite atît pre cele corigiate cît
20 și pre cele nouă toate adunate într-o cărticică, nu atît spre
cețire cît spre îndreptare; și pentru ca să-ți fac cunoscută
întrebuințarea prisoselnicele mele ceasuri ș.c.l.

Paris, 1743, martia

DEDICAȚĂ CĂTRĂ ÎMPĂRĂTEASA
ELISABETA PETROVNA

“Odraslă prestrălucită a lui Petru cel slăvit,
Ce din inimă norodul bun părinte l-a numit,
Tu cea ce ești crescută de dumnezeiasca mînă,
Ca pe jumătate de lume să fii doamnă și stăpînă;
5 Să nu crezi că a mea liră numai singur-a rămas,
Nencordată, cînd a lumii răsuna întregul glas.
De tăceam din trîndăvire, de nu-ți aduceam cîntare,
Cînd te-ai înălțat pe scaun, n-ași fi vrednic de iertare.
De trei ori am întins mîna ș-a mea liră-am apucat
10 A ei coarde fiorînde de trei ori am încordat;
Și de trei ori blondul Febus socotința mea cum vede,
Precum fulgerul de iute dintre nouri se răpede,
Îmi ia lira și sfărîmînd-o, cu un glas îngrozitor:
„Ce voiești a face, zice, ticălos cutezător!
15 Au îți este iertat ție să rădici acea povoară,
Care alți mai vrednici oameni obosește și oboară?
Tu pre cea din sfîntă viță să-ndrăznești a lăuda,
Au nu simți ce greutate are sumeția ta?
P-Elisabeta ce este stea de bine făcătoare,
20 O slujesc cu bucurie zînele nemuritoare,
Fapta bună, n-țălepciunea, lângă ea împărățesc,
Subt a sa oblăduire noroade se fericesc.
Ea întrece-n frumusețe zîna ce-a ieșit din spume,
De la nord până l-amiază zboară falnicul ei nume.
25 A lui Petru celui Mare dulcea vreme a venit,
Pentru Rusia întregă sosi veacul aurit.
Las la alții mai destoinici lăudata-nsărcinare
Să slăvească pre augusta cu-a lor verse și cîntare;
Tu ce nu ești încă-n stare pe Elicon să te sui,
30 Te tîrăște cu răbdare smerit la poalele lui;
De simțești însă în tine cea nobilă dorință
Să arăți stăpînei tale umilit recunoștință,

Îi închină cârticica ce d-atița ani lucrezi
Și prin care cu chip vesel vițurile înfrunzezi.
35 Din aceasta vor cunoaște veacurile viitoare,
Că a fost Elisabeta a virtutei protectoare."
Zicînd, caili își sloboade și se naltă spre Parnas;
Eu înmărmurit de frică, am rămas fără de glas.
De nu mă-ndemna Apolon n-aș fi avut îndrăzneală,
40 Ignoranța mea cea mare să dau lumii în iveală.
Dar, temîndu-mă de dînsul, mă supun a-l asculta,
Ș-ale mele scrieri iată îndrăznesc a-ți închina.
Priimește deci, stăpînă, a mea mică hărăzire
Deși vrednică nu este de înalta ta privire
45 Și mă iartă cu blîndeță pentru că am cutezat
A te supăra, — poruncea lui Apolon am urmat.

PREFAȚA AUTORULUI

Satiră se poate numi acea compunere care prin un stil vesel, luînd în ris demoralizația, stăruiește a îndrepta naravurile omenești; pentru aceasta, ea în scopul său e potrivită cu orice altă alcătuire morală, dar stilul ei fiind mai simplu și vesel, se cetește cu plăcere, și dezvălirile ei sînt mai nimerite, pentru că de luarea în ris noi ne temem mai mult decît de orice pedeapsă.

Satira ș-a luat începutul său în priveliștile populare, unde, între actele tragediilor, se vîrea pentru înveselirea privitorilor reprezentații comice, în care fețele în chip de satiri, prin glume grosiere și cu totul populare, prihăneau naravurile și relele deprinderi a cetățenilor. Aceste înfățișări, romanii urmînd grecilor le întroduseră în priveliștile lor, iar apoi afară de priveliști, începură a face verse satirice. Un oarecare Luțilie deschise drumul lui Orație, Pers și Iuvenal, și aceștia satiricilor italieni, franțezi și de alenații.

Eu, în compunerile mele, am urmat mai ales pre Orație și pre franțezul Boileau, de la carii multe am împrumutat, însușindu-le cu obiceiurile noastre. Las pre cetitorii mei a judeca de izbutirea ce am făcut într-o asemenea nouă cercare pentru limba noastră. Noutatea întreprinderii poate că-mi va ierta greșalele stilului; iar cea ferită dezvălire a demoralizației în față nu o vor critica iubitorii de virtute.
25 De la demoralizați nu aștept nimic, căci și lauda și ocara, dragostea și ura lor, deopotrivă le desprețuiesc.

SATIRA I
CĂTRĂ MINTEA SA

O, minte crudă încă, a neștiinței rod.
Astîmpără-ți îndemnul ce-mi faci cătră condei !
Căci rapidele zile pot trece liniștite,
Și slava se câștigă și fără de a scrie;
5 Iar căi se află multe ce cătră ea ne duc,
Pe care-un picior vrednic nu poate poticni.
Acea mai neplăcută e calea blăstămată
De cele nouă fete, ce îmblă tot desculțe.
Perdură mulți puterea și-n capăt n-au ajuns !
10 În trudă și sudoare îți trebui să te scalzi,
Și care-i răsplătirea? Ocara și desprețul!
Acela ce la masă pe cărți se gîrbovește,
Țintind la slove ochii, nu locuiește-n curți,
Nu are grădini mîndre de marmuri strălucind,
15 Nici oile-nmulțește la turma părintească.
Dar adevărul este că muzele nădejde
Au mare în al nostru monarhul tinerel ¹,
De dînsul ignorantul s-ascunde rușinat;
În el Apolon află a slavei sale razem;
20 El foarte mult cinstește pre muzele fecioare,
Silind să îmmulțească poporul din Parnas,
Iar răul e acesta că mulți în domni fălesc,
Sfiindu-se, acele ce în supuși defaimă !
Eresul, dezbinarea sînt fiicele științei.
25 Mai mult mințește-acela ce e mai învățat,
Și care tot cetește curînd se face-ateu.
Criton trăgînd metanii oftează și cîrtește,
Rugîndu-și sfîntul suflet cu lacrimi umilite-
Să vadă cîte rele de la știință vin,
30 Cum oamenii printr-însa ades se rătăcesc.
Copiii noștri care erau mai înainte
Supuși și blînzi la toate, pe calea mîntuirii

Pășeau ca și strămoșii, cu frică ascultînd
Idei și lucruri care nicicum înțălegeau;
35 Acuma prin biserici scot scandal din Scriptură,
Răstălmăcesc și cată să afle începutul,
Pricina și sfîrșitul; puțină cinste dînd
La tagma preotească. Naravul acel bun
Cu totul îl perdură. Ei cfas nu vor să beie,
40 Și n-ar mînce pastramă macar orice le-ai face.
Ei nu mai știu ce-i postul, și luminări nu duc
La sfintele biserici, cum fac creștinii buni.
Socot că popii trebui să-și caute de slujbă,
Iar nu să se îndese în trebi politice;
45 Și zic cum că aceia ce lume-au părăsit
Nu trebuie să aibă orînde și moșii.
Silvan o altă vină găsește-nvățăturei;
Știința, zice, este a foametei pricină.
Noi am trăit în lume, latina neștiind,
50 În mai îmbilșugare decît trăim acum.
Mîncam mai multă pine în starea ignorantă,
Și hrana o perdurăm de cînd știm limbi străine.
Cuvîntul meu de n-are putere și temei
El însă nu jîgnește pre nobilii barbați.
55 Prostimea numai cere în toate rînduială,
Iar disputa-nvățată pre un boier nu prinde.
A nebunit acela ce îmblă ispitind
Puterea sufletească și marginile ei;
Și cel ce în sudoare petrece întregi zile,
60 Dorind să afle cursul ș-a lumii armonie,
A lucrurilor reguli din latul univers,
Nu face decît nuca azvîrle pe păreți.
Și oare prin aceasta o zi cătră viață,
Sau o para în pungă va mai spori la mine?
65 Pot să pricep mai bine cît fură într-un an
Vatavul și chelarul? Pute-voi să sporesc
Mai multe buți la velniți, mai multă apă-n iazuri?
Nu este mai cuminte și cel ce-și frige ochii,
Sufliînd cu nencetare cărbuni inflăcăriți,
70 Ca să priceapă soiul și firea de metal;
Căci noi cunoaștem bine ce-i buche și ce-i vede,
Și osebim argintul din aur, din aramă.
Știința pentru boale și cea de buruieni
Sînt iar minciuni. De pildă, te doare capul rău,
75 Un doctor îți ia mîna, te pipăie la vînă,

Și de-i vei da crezare pricina e din sînge.
 Dacă slăbim, ne zice că sîngele-a stătut;
 La ferbințele iarăși pe loc își dă răspuns;
 Cînd trup viu înăuntru nu a văzut nici unul.
 80 Și-n vreme ce ne spune povești d-aceste multe,
 Grăsimea pungii noastre se scurge într-a lui.
 Să nu dormim noi noaptea la stele căutînd,
 Ca să le aflăm cursul, să le găsim vro pată?
 Schimbîndu-ne odihna pe curiozitate,
 85 Să știm oare pămîntul se mișcă nencetat,
 Sau luminosul soare? Cînd noi dintr-un ceaslov
 Putem ști ziua lunei și ceasul cînd se pișcă!
 Noi n-avem vro nevoie d-a lui Euclid știință,
 Ca să-mpărțim pămîntul în firte și bucăți,
 90 Și știm făr de algebră cîți bani sînt într-un leu.
 Silvan iubește numai știința cea care
 Venitul înmulțește, și scade cheltuiala;
 De nu se-ngroașă punga nu vede vrun folos,
 Ci numai nebunie pentru societăți.
 95 La față roșu Luca, ce hojma rigîiește,
 Ne spune că știința prietenia curmă;
 Că noi sîntem pe lume creați de Dumnezeu,
 Cu darul cugetării obștește să trăim;
 Căci ce folos au alții, cînd eu închis în casă
 100 Pe morți schimb adunarea acelor vii prieteni?
 Cînd nu mai este alta societatea mea,
 Decît o calamare, hîrtie și condei?
 Viața este dată spre rîs și bucurie;
 De ce dar să o facem din cît e și mai scurtă?
 105 Să ne lăsăm plăcerea, și ochii să stricăm,
 Șezînd cu nencetare în cărți acufundați?
 Mai bine cu paharul să trecem nopți și zile;
 Căci rodul vișei este lăsat spre veselie,
 El vorba învioșează, pre oameni învoind,
 110 A gîndurilor grele împrăstie-orice nor;
 El mîngîie saracii, pre slabi îi întărește,
 Și inimile moaie gonind melancolia;
 Mai lesne amorezul prin mijlocirea lui,
 De la a sa iubită cîștigă orice favor.
 115 Cînd se vor trage brazde p-a cerului lățime,
 Și-n loc de flori prin iarba vor răsări tot stele,
 Cînd rîu-și va întoarce al său curs îndărăpt,
 Și vremile trecute din nou vor reveni,

Cînd va mîncă monahul în post numai scrumbie;
 120 Atunci lăsînd paharul m-oi apuca de carte.
 Medor se jăluiește hîrtia că stricăm
 Cu scrisul și tiparul ce nu sînt de folos,
 Încît îi este teamă că n-a să mai rămîie
 Cu ce să-și încrețească zulufii săi cei mîndri.
 125 El nu dă pe Seneca un funt de pudră bun,
 Virgil un ban nu face mai mult decît Egor²
 Și Rex³ e mai de treabă decît Ciceron foarte.
 D-acest fel de cuvinte urechile-mi sînt pline.
 Ascultă deci, o minte, cum eu te sfătuiesc;
 130 Fii mută ca un pește, și nu mai tot vui.
 Un scriitor se-ndeamnă prin laudă a scrie,
 Iar fără ea tînjește, cînd alt folos nu are.
 Și până cînd tot hulă drept laudă să răbd?
 Să sufăr ca bețivul ce n-are vin de-ajuns,
 135 Ca popa ce nu poate în praznice petrece,
 Ca tîrgovașul cărui lipsește buna bere?
 Eu știu că tu poți, minte, a-mi arăta curat,
 C-un desfrînat nu poate virtutea a slăvi,
 Că scumpul, ipocritul, acel crescut în mode,
 140 Și care altă grijă pe lume nu mai are,
 Nu pot să nu hulească știința; dar rău fac,
 Căci vorba lor n-ascultă barbații înțelepți.
 Frumos tu judici, minte, așa să fie trebui!
 În veacul nostru însă, a răilor povește
 145 Țin duhul în strînsoare, împedecînd știința
 Ce n-are atîta numai protivnici și vrăjmași,
 Cîți eu în scurt aice acum am arătat,
 Sau care puteam încă și mai fățiș să-i număr.
 Azi cumpăna-aurită a Temidei se află
 150 În mîinile acelor ce raiul îl deschid,
 Și care adevărul nu vor a-l auzi.
 De vrei să fii episcop, c-o mantie vîrgată
 Înfășură-ți trufia, îți pune-un lanț de aur,
 Sub mitră strălucită ascunde-ți capul sec,
 155 Și subt o barbă lungă stomahul îmbuibat.
 Diaconul să meargă cu cîrja înainte;
 Te-ntinde într-o caretă, și tot blagoslovește
 În dreapta și în stînga, cînd ești plin de venin.
 Din aste te-i cunoaște că ești arhipăstor,
 160 Și toți cu umilință ți-or zice presfințite.
 Ce iesă din știință, și ce folos aduce

Bisericei? Aceia care sermonuri fac
A sfintelor locașe averea nu sporesc.
Cînd numai din venituri mărirea lor se vede.
165 De vrei să te faci iarăș judecător dreptății
Îți pune o perucă, și nu îngădui
Pre cel cu mîna goală sărman jăluitor,
Nu crede-ale lui lacrimi, el e deprins a plînge.
Cînd îți cetesc docladuri, tu dormi pe jilt în tică.,
170 Și de-ți aduc aminte de vre un paragraf,
Din legile civile, din dreptul natural,
Nu-i asculta; le spune c-aceste toate-s fleacuri,
Și pentru cei în slujbă zadarnică povoaară
Diecilor se cade a răscoli hîrtii,
175 Judicătorul numai să știe întări.
La noi n-a sosit vremea, în care-nțălepciunea
Prezidiua în toate încununînd știința
Și meritul oricărui, cînd toți se sîrguiau
Cătră înaintare prin mijlocirea ei.
180 Departe sîntem încă de veacul cel de aur!
Trufia, lenea, banii opresc înțălepciunea;
Și ignoranța ține a-nvățăturei loc!
Ea-n haine aurite, sub mitră se fălește,
Ea judică norodul și oștile comandă:
185 Iar biata-nvățătură în stremțe îmbrăcată,
Din orice casă este gonită cu ocări;
De-a ei prietenie cu toții se feresc;
Ca cei care pre mare au suferit furtună
Și nu vor să mai intre în slujbă marinară.
190 Toți strigă: rod nu iesă de la adînci științi;
Deși-i de duh plin capul acelor învățați,
Dar punga le-i deșeartă și mînele lor goale.
Acela care știe a fluiera în flaut
Trei, patru cînticele și a dănța ușor,
195 Care cunoaște soiul de orice fel de vin,
Se-mbracă după modă și mestecă cărți bine,
De-i și cu dinți de lapte, oricare treaptă naltă
Îi pare foarte mică la vrednicia lui;
Nu pot să-l cumpănească nici șapte înțălepti.
200 La oameni nu-i dreptate! un cleric sec răcnește:
Eu încă nu-s episcop dar știu de rost ceaslovul,
Apostolul, psaltirea ca apa le cetesc,
Pre Hrisostom trec lesne, deși nu-l înțăleg. —
Oșteanul care poate abea numele a-și scrie

205 Pretinde ca să aibă a polcului comandă.
Copistul bănuiește că nu-i judicător.
Boierul se-nciudează că nu-i în slujbă pus,
Cînd șapte boieri are trecuți într-a lui spiță,
Și două mii de oameni hrănește pe moșie,
210 Macar deși nu știe nici scrie, nici ceti.
Asemene cuvinte și pilde auzind,
Astîmpără-te, minte, și nu fii supărată
Că ești necunoscută, căci pacinica viață
La cel care petrece în liniștit locaș,
215 Deși urită pare, dar n-are-nvăluiri.
Dacă înțălepciunea a vrut să te-nzăstreze
Cu darurile sale, te bucură în sine,
Și cugetă în tică la rodurile ei.
Nu te-ncerca zadarnic la oameni să arăți
220 Acele care lumea le suferă, le vede,
Și care-n loc de slavă, ocară-ți vor aduce.

SATIRA II
FILARET I EUGENIE

FILARET

Prietenul meu, spune-mi, de ce ești întristat?
Te văd la față galbăn iar ochii îți sînt roși,
Pare că noaptea-ntreagă nu ai dormit? Pe gînduri
5 Stai tocmai ca acela, ce vrînd a fi episcop
Își dăruie zadarnic a sale erghelii¹.
Tu poți ca să te primbli cu patru cai în șir,
Să porți bogate haine, și slugile să-ți fie
Înfășurate în aur. Au doar vinațe scumpe,
10 Sau cărți pe la dughene n-au mai rămas de joc?
Rudeniile, maica-ți se află sănătoși,
Norocul te adapă din cornu-mbilsugării,
Nimic nu te oprește d-a viețui-n odihnă.
De ce dar taci ca mușii și nu zici un cuvînt?
15 Nu știi cît prețuiește un sfat prietenesc,
Și cîtă mîngîiere ne-aduce-n măhnicie
Cînd neopriți de patimi păzim a lui urmare?
A! înțăleg pricina de ce ești supărat.
Damon în aste zile se-naintă în rang,
20 Trifon primi cordonul, și Tullie o moșie;
Iar falnicul tău nume și slava strămoșască,
Rîvnirea-ți acea multă spre binele obștească,
Oricare vrednicie, uitate au rămas;
Zavistnic nu ești însă ca popii la soboare.

EUGENIE

Ai cam gîcit în parte. Deși n-am gelozie,
Dar simt cîtă rușine, cît de cumplit afront
E pentru noi boierii, cînd văd un prost țaran
Ce poartă semnul muncii pe mînele-i asprite,
30 Cînd văd pre altul care mergea la tîrg cu sacul,
Sau cela ce dăunăzi vindea la luminări,
Ori plăcintarul care striga ieri: „La covrigi!”

Cum au ajuns să fie în cele mai mari trepte,
Iar vechea mea nobleță tînjește amărită,
35 Și nu pot s-aduc țării nici cel mai mic folos!
Din vremea Olgăi² încă avem strămoși magnați;
De atunce până astăzi ei fură tot în slujbe,
Țiind cele-ntăi posturi ale împărăției.
Vezi diplomele mele, urice, spițe lungi;
40 Mai jos decît namesnic³ nici un străbun nu am.
Erau isteți în pace și vrednici la războaie,
Cu armele și duhul odată strălucind.
Privește sala noastră și vezi-i pe păreți,
Țării, cetăți cum sfarmă, și pre vrăjmași alungă.
45 În judicăți ei iarăș cu mînele curate,
Ocrotitori dreptății, pe-asupritori goneau,
Și azi jăluitorii nu uită mila lor,
Iar vîrful tuturor a fost al meu părinte:
De cînd el nu mai este, rămase-mpărăția
50 Chiar fără mîna dreaptă. El cînd se arăta,
Oricare se da-n laturi, i se-nchina plecat,
Mulțime d-aleși oameni se tăvăleau pe urmă-i.
Cum se ivea de ziuă, la ușa lui grămadă
Sta cei pre care-acuma norodul îi cinstesc,
55 Ș-a căroră favoruri noi astăzi așteptăm!
Pre slugi rugau cu daruri mijlocitori să fie;
Iar dacă-al meu părinte cuvînt le adresa,
Uimiți de bucurie ce-or face nu știa;
În lacrimi tuturor spuneau de norocirea
60 Ce-avură să vorbească cu omul acel mare;
În casa lor atunce se bucurau cu toți,
Părea că vro comoară ascunsă au găsit.
Deci judică tu însuși cum trebuie să-mi pară,
Cînd sînt din așa neamuri slăvite și înalte,
65 Să văd c-am ajuns astăzi necăutat să fiu,
Și nebăgat în seamă ca cel mai nensemnat?

FILARET

A supărării tale am înțeles pricina.
Acuma să-mi dai voie să-ți spun a mea părere,
70 Vestindu-ți mai nainte că eu desprețuiesc
Minciuna, lingușirea, viclene însușiri,
Și gura mea rostește ce inima îmi spune.
Nobleța cum că este a slujbelor răsplată
Nu este îndoială; folosul ei cunosc.

75 Asemenea cinstire îndeamnă pre cei mulți
Spre fapte laudate; căci oamenii averea,
Plăcerile vieții și traiu-n desfătare,
În vremile de astăzi atîta nu doresc,
Ca numele deșerte ș-al slavei pustiu fum.

80 Dar în zadar sînt toate, cînd cel ce le pretinde
Nu se va face însuș la merite străbune
Destoinic cum se cade, prin osteneala sa.
Urice de vremi roase nu sînt mărturisiri
De vrednicia noastră; virtutea este numai

85 Dovadă de nobleța acea adevărată.
Spune-mi, lăsîndu-ți lenea, povoara de oștean
Purtat-ai vre o dată? Gonit-ai pre vrăjmași?
Asigurat-ai țara lăînd a ei putere?
La masa judicării uitat-ai părtinirea?

90 Norodul ușurat-ai de dări, de asupriri?
Sporit-ai cu-al tău merit al statului venit?
Cu pilda ta-ndemnat-ai pre oameni la virtute,
Stîrpind prin sfaturi bune naravurile rele?
Știi a-ți păstra curate și cugetul și mîna?

95 Nu-ți sînt supărătoare a celor săraci lacrimi?
De ești drept, nezavistnic, îndurător și blînd,
De crezi că e ca tine fieștecare om,
Atunci cu bună seamă poți zice că ești nobil,
Poți crede că cu Ector și cu Ahil ești rudă;

100 Cezar și Alexandru și toți bărbații mari
Că-ți sînt strămoși socoate-i de-ți plac și de-i voiești.
Dar nu te folosește de-ai fi chiar fiu de rege,
Cînd n-ai întru naravuri d-un cîne osebire.
Pe Neibuș⁴ îl întreabă și-ți va mărturisi

105 Că-i place berea foarte, iar drojdiile nu;
Cunoaște el prea bine că nu este în drojdii
Nici gustul, nici dulceața care era în bere.
E mare osebire din nobili să te tragi
Și însuși să fii nobil. În slobozi și în robi

110 Acelaș sînge curge; și toți au trup și oase.
Cuvinte înșirate pe lîng-un falnic nume
Nu pot să tînuiască a noastre răutăți.
Iar relele naravuri la cei înțelepți șterg
Aducerea-aminte de învechita slavă;

115 Și cioara laudată cu penele străine
Rămîne fără ele de jale și de rîs.
Nu este cu dreptate nici trebui a uita

Și slujba strămoșească la strănepot de merit;
Întunecat e însă al nostru duh atunce
120 Cînd toată temeliea pe spiță răzămăm.
Împovorați de vreme se darmă stîlpii vechi,
De nu le vom da sprijin cînd cere trebuința.
Strămoșii îți lăsară fîntîni de apă limpezi,
Dar ca să bei din ele îți trebui vas curat,
125 Și să te pleci, căci apa în gură-ți n-a veni.
Tu însuși zici că slavă au cîștigat străbuni
Prin fapte laudate și prin naravuri bune:
Întru războaie unul a tras nevoi și răni,
Pe mări s-a luptat altul cu valuri, cu vrăjmași.

130 Iar celalalt dreptatea a cumpănit-o bine,
Și toți deosebite au arătat talente.
De imitai acelor, cuvînt tu ai avea
Să strigi de ce ca alții nu ești recunoscut.
Ca aurul pre peatră, te cearcă tu pre sine,

135 Să-ți vezi a tînguirii ș-a sîngelui dreptate.
Pe cînd cucoșul cîntă la revărsat de zori,
Cînd soarele pe dealuri începe-a străluci,
Strămoșii tăi cu oastea ieșeau la cîmpul slavei,
Iar tu subt adamască cu sufletul, cu trupul,

140 Acufundat în pufuri, sălbatic horăiești,
Și tocmai dup-amiază deschizi îmflații ochi,
Tragi o căscare lungă, mai dormi înc-o bucată,
Te scoli, te-ntinzi, trei ciferturi; aștepți ca să-ți aducă
Cafeaua, ciocolada, sau ceaiul chinezesc.

145 Din așternut îndată drept la oglind-alergi;
Aici apoi e grija și truda cea mai mare.
Spinarea îți acoperi c-o haină femeiască,
Zulufii după reguli în rînduială-i pui,
Îi încrețești pe frunte, pe rumenii obrazi,

150 Ș-o parte după ceafă în săculteț s-ascunde.
De astă iscusință se miră cei ca tine,
Iar tu te-ncînți de sine precum un nou Narcis.
În strîmt pantof piciorul cu silă grămădînd,
De bătături durerea te face-olog să îmbli.

155 Ți-ai pus o haină care plătește o moșie,
Și slugile asudă până ce te gătesc.
Cînd statul lor romanii au vrut să-ntemeiază,
Atîta osteneală eu cred că n-au avut,
Cît cei ce au s-aleagă colorul hainei tale,

160 Caftanul cum să fie cu moda potrivit,

Cu vrîsta și cu locul, cu timpul ce va fi.
În tîrg nu suferi verde, nici vara catifeaua,
Nici iarna să lucească nu vrei mătăsăria,
Ci toate să-și păzească a sale legi și rînd,
165 Precum păzește popa a tocei ceas știut.
Călătoria-ți lungă prin țările străine,
Cu-atîte cheltuiiele și trudă nencetată,
Se-ncheie într-aceasta, că banii cheltuind,
Ai învățat cum straiul pentru a fi frumos
170 Trebui să aibă falduri și late și vîrtoase;
De buzunări, de mînici, știință ai deplină,
Și decît Rex mai bine tu știi să potrivești
Croiala după modă, colorul după timp.
Iubești acele mese sătule și bețive.
175 Unde o ceată mare de minciunoși prieteni,
Cu adimeniri viclene auzu-ți măgulesc;
Iar tu în îngîmfare, cu capul ametit,
Te îmfli ca beșica, crezînd că nici subt umăr
Nu-i vrednic să-ți agiungă oricare om pre lume.
180 Dar uită-te, o, viță d-atîța mari boieri!
Cum toți acești prieteni ce-n față te slăvesc,
Îndată ce-s afară, te rîd și te defaimă.
Curînd va sosi vremea să-și bată joc de tine
Și-n față, cînd tu banii din pungă vei sfîrși,
185 De buzele viclene și vorbe dulci mă tem!
Iar tu grăbești sosirea acestei vremi fatale,
Căci cărțile pestrițe nu-ți mai lipsesc din mîină.
Cu îmbe mîni împrăști un bine agonisit
Cu muncă și sudoare de vechii tăi strămoși.
190 Nu-i cea întăi moșie și cea întăi gireadă
Trecute de la tine la mîna econoamă,
Ce se hrănea-nainte cu foi și cu ciocan.
Înferbîntat de patimi, d-a lor dureri cuprins,
Adeseori obrazii puind pe brațe albe,
195 Petreci și zi și noapte în moală verșunie;
Și numele acelor ce stau pe-ai tăi păreți
În cadre aurite, abia le poți ceti.
Îți trebui înlesnire de ochi străini și mînt
Să poți numi tu șanțul acel de apărare,
200 Ce sapă la cetate ostașul iscusit,
Să poți cunoaște unde e zidul zdruncinat
De strașnica izbire a boambelor aprinse.
Și unde spart de mină s-a prăbușit pămîntul;

De ce aici o parte de oaste în carré
205 S-așează, iar dincolo se cere agiutor,
La cetele rărîte de plumburi ucigașe,
Și-n ce putere încă se bizuie vrăjmașul.
O mare iscusință și multe însușiri
Să aibă se cuvîne un vrednic comandir.
210 C-o singură ochire el trebui să străbată
A dușmanului planuri și cîmpul bătăliei.
(Un ceas de nengrijire e primejditor!)
Să-ntîmpine oricare viclene uneltiri;
Ostașii lui să fie întru îndestulare,
215 Și cătră el să aibă iubire, iar nu frică.
Pătruns d-a sa blîndeță, norodul mulțămit
Părinte să-l numească, de bine făcător;
De el să se-ngrozească ai țării numai dușmani.
Împodobit cu minte, știință, vitezie,
220 Să fie cu răbdare un lucru începînd
Pre care să-l sfîrșască cu grabă și curaj,
Precum din fulger cade înflăcărutul trăsnet.
Smerit în norocire, statornic în nevoie,
Nădejdea să nu-și peardă cînd soarta-l va lăsa.
225 Atîte științi nalte, atîte mari virtuți
A căroră nici nume n-ai auzit vrodată,
Socoți că-i greu să-ncapă în titvă muritoare,
Precum e greu vatavul să nu fie talhar,
Să nu mîințe bine un gros judicător.
230 Cum să-ți încredințeze corabie, cînd barcă
N-ai cîrmuit vrodată? Pe iezușor la țară
Abia te sui în luntre și te întorci la mal,
Căci apa lui cea lină te împle de fiori.
Acel ce-ntăia dată călători pe mare
235 Statornic avu suflet și inimă de-aramă!
Împregiurat de moarte de pretutindenii ești!
C-o scîndură subțire de dînsa osebit
Cînd sufletul tău cere mai mare despărțire;
Idea morții numai în tremur te aduce.
240 Iar marturi viteziei nu ai decît pre robi,
Ce nu-ți întorc cuvîntul și cred orice le spui.
Mai multe daruri trebui un bun cîrmaci să aibă,
Deprins din crudă vrîstă cu unda-nșălătoare,
Cu-atît mai mult se cade să fie îndrăzneț,
245 Cu cît talazul mării e mai primjedios.
Cînd creatorul vecinic a sa înțelepciune

Au însuflat-o lunei, și toate-n armonie
Au rînduit să fie, el cerul presără
Cu stele luminoase spre a călăuzi
250 Pre călători pe ape cu acul cel magnetic,
Prin care sigur calcă a mărilor adîncuri,
Luînd călăuzire din cerul înstelat.
Cînd spaima îngrozește pre prostul marinar,
Cîrmaciul vrednic știe de stînci să se ferească,
255 De țărnițele acele ce sînt primejdioase,
Și scapă de furtună în portul cel dorit.
A urmări pre dușman și vîntul a-i lua,
A se lupta cu dînsul la vreme priincioasă
E iarăș vrednicie a celui ce comandă
260 Corabia pe mare ca oastea pe uscat.
Tu n-ai visat în viață ocheană și compas,
Precum nu știi ce este atacul și asaltul.
A lui Adam urmașii să judece e vrednic
Acel ce are suflet și cugetul curat,
265 Ce nu se cîrmulește de mișav interes,
Și nu socoate banii dovezi neprihănite.
De frică sau nădejde el nu se stăpînește,
Nu face osebite între frumos și slut,
Bogatul și săracul, cel înțelept sau prost,
270 Țăranul și boierul la el sînt deopotrivă;
Dreptatea-i este numai iubită și aleasă.
Șicana veninoasă și bunul ei prieten
Diacul viclean, lacom, nu-l pot adimeni,
Deși ei cu amăgire orbesc pre orice om.
275 Judicătorul vrednic trebui să privigheze
Ca văduva săracă să nu se asuprească,
Nemernicul, orfanul să afle ajutor,
Iar cel ce-i împilează să fie pedepsit.
De legile naturii știință are bună,
280 Așazămintul țării desăvîrșit cunoaște;
Ucazele lui Petru care ne-au rennoit
Din mîna nu le lasă; drept pravăț îi slujesc.
Asemene plecare în tine nu se află:
Săracul varsă lacrimi, tu rîzi d-a lui durere,
285 Bați robul fără milă, cu suflet împetrit,
Pentru greșală mică: au nu-i ca tine om?
Au nu știi că cruzia la feare este dată?
Deși tu nu strîngi banii, dar cătră ei ești lacom;
Răsipitorul are iubire de argint,

290 Și chipuri legiuite după a lui păreri
Sînt care pot să-i împle cu aur seaca pungă;
El are trebuință de bani în toată vremea,
Căci fără ei degrabă plăcerile-i se sting;
Cuvintele drept, lege îi par arabicești.
295 Ei bine, zici, destoinic nu sînt d-acele locuti,
Dar nu pot purta oare ca Clit cheia de aur?
Ce merite el are? Ce slujbe a făcut?
Și dintre sfera noastră cu ce s-a osebit?
Pe Clit lumina zilei în așternut nu-l află;
300 El cască cu răbdare șezînd prin anticameri;
Spinarea nu își cruță făcînd închinăciuni
Chiar muștelor ce zboară la nasul celor mari.
Clit are isteție și vorbele-și măsoară;
Pre toți îi măgulește, pre nimene nu crede,
305 În trebi numai s-arată adevărul-i gînd.
El nu se tînguieste oricît de-ar osteni;
Neobosit, statornic, la țelul său aleargă.
Norocul îi ajută, ș-acesta-i singur merit,
Pre care el îl cere de la iubiții lui.
310 Clit însă are-n sine ceva de imitat,
Pentru acela care dorește să petreacă
Viața lui la curte, căci altfel lîngă foc,
Aripile de ceară în grabă se topesc.
O gură mai păzită, o față ce ușor
315 Se poate din tristeță schimba în bucurie,
Așa precum prilejul sau trebuința cere;
Prieteșug oricărui în față arătînd,
Smerenie, agerime, și duh pătrunzător,
Aceste-s atribute ce trebuie la curte.
320 Iar cea mai lăudată a celuiia e cale,
Ce fără de sfială vorbește adevăr,
Macar c-adesse trebui să-l ție mistuit,
Să nu-l îmbrace însă cu hainele minciunei.
Ferice cine ține măsura cea de mijloc!
325 Cu minte cumpătată, la vorba lui plăcut,
Purtare delicată d-a pururea avînd;
Nu sfătuiesc pre nime ca să se lingusească,
Dar mi-e urîță foarte deșearta fudulie.
La tine îns-aceste să cauți nu cutez,
330 Am bună-ncredințare că n-oi să le gădesc.
În scurt, zadarnic este a înșira mai multe
Cînd tu nu ai nici unul din darurile-aceste.

Îndreaptă-te, dragută, de vrei a fi știut,
 Iar pân atunce rabdă și nu te supăra.
 335 Defecturile tale subt strămoșeasca umbră,
 De-ai fi în orice treaptă, nu pot să se dosească.
 Curat trebui să fie acel ce s-a suit
 La locul unde lumea se uită nencetat.
 — Să zicem c-ale tale purtări și vrednicie
 340 Destoinic te arată de-naintări, de slavă;
 Deci carii cu nedreptul de ele te lipsesc
 Sînt de jălit că-n tine folosul nu pricep.
 Dar nu trebui să judeci, a lor greșală-i oare,
 Sau tu te crezi pre sine mai mult decît ai merit?
 345 Nu prinde gelozia pre un boier de neam,
 Precum nu prinde șeaua și frîl pre magar.
 Ar fi mai de iertare la unul ca acela
 Atunce să se plîngă cînd vede p-un nevrednic
 Tîmpit întru naravuri precum și întru neam,
 350 Ce n-are vrun alt merit decît un orb noroc,
 Ce nu-i iubit de nime, nici țării de vro treabă.
 Dar cînd din împrativă pre un barbat găsește
 Care prin fapte bune înalță neamul său,
 Atunci să-i pară bine de vrednicia lui.
 355 De ce dar să te superi cînd vezi înaintarea
 Lui Tulie, lui Trifon? De ce să te mîhnești?
 Ei prin purtări cinstite și prin credința lor,
 Știură să aducă la patrie folos.
 Strămoșii lor, ce-i dreptul, nu sînt din vremea Olgăi,
 360 Senatori și namesnici puternici nu stătură;
 A lor cu a ta nobleță nu pot asemăna.
 Dar asta nu-i nimică, căci ei și-au început
 Nobleța de la sine, precum în vremea veche
 Străbunii tăi, cînd rușii de greci se creștinară.
 365 Ei nu erau atunce cum mai apoi au fost;
 Și cel întăi dintr-înșii ce nobil s-a numit
 Avea mai mică slavă și nume decît Trifon.
 Adam boieri pre lume nu a născut nici unul;
 Doi fii avu, din care unul era păstor,
 370 Iar altul în sudoare cu sapa se hrănea;
 Și Noe cînd potopul a înecat pămîntul
 Scăpă plugari ca dînsul ce-aveau naravuri bune;
 Dintr-înșii toți ne tragem. Și unul mai curînd
 Lăsă cimpoiul, sapa, iar altul mai tîrziu.

SATIRA III

CĂTRĂ TEOFAN, ARHIEPISCOPUL NOVOGORODULUI

Arhipăstor slăvite! Tu, căruia puterea
 Înțalepciunei nalte a spus a sale taine,
 Și toate de pe lume pre larg ți-a arătat,
 O, Teofan! Tu care pricepi și înțalegi
 5 Oricîte-o minte-ntreagă a le cuprinde poate!
 Răspunde-mi: cînd natura a înzăstrat pre oameni
 Cu trup și judecată, tot ea le-a împărțit
 Și patimile care fi țin în jugul lor,
 Sau răului acestui un alt izvor se află?
 10 Tu la Hrisip aruncă acea întăi privire:
 De este zi sau noapte, de-i glodul la genuchi,
 El Moscva-n toată vremea colindă de trei ori,
 Și masa de cu seară mai grabnic o sfirșește,
 De cît în zi de praznic un popă liturghia;
 15 Nici somnul nici odihna nu-l prinde ca pre alți.
 Pe cînd cucoșul cîntă, el este-acum în tîrg,
 Chiar viața nu își cruță, unde ciștig privește,
 Ș-abia sosind din China în altă parte pleacă.
 El nu se îngrijește de vrîsta sa, de timp,
 20 De valurile mării nu-i pasă nicidecum.
 Cu părul alb și gîrbov, cu nici un dinte-n gură,
 La marfa lui gîndește, iar altă grijă n-are;
 Cînd cumpără se roagă, se-nchină pentr-un ban,
 Cînd vinde este ieftin numai la jurămînt.
 25 Să cauți toată Moscva nu afe alt ca dînsul
 Să știe cum să-mpartă un rup în patru grefuri,
 Un cifert din cot să fure și litrele din oci.
 Nu arde luminare, nu face iarna foc,
 El tremură mai bine decît să cheltuiască,
 30 Ș-adeseori în casă trăiește fără slugă.
 Cămeșa nu își schimbă cu săptă mîni întregi;
 Prostirile în patu-i de negre putrezesc;

Un singur caftan are rămas numai urzeala.
De vede la o masă trei feluri de bucate
35 Se miră zicînd: „Doamne! Ce cheltuielile mari!”
Gîndiți că Hrisip poate muncește într-atît
Pentru ca să adune cu ce să-și ție viața,
Și se strădănuiește ca-n urmă-i să nu lasă
Femeia lui săracă c-o casă de copii?
40 O, nu! De bani ticsite sînt sipetele lui,
Din care acum o parte rugina o mînîncă,
Și singura lui rudă e un nepot cu stare,
Zgîrcenia! nu altă muncește pre Hrisip;
El strînge și adună movilele de bani,
45 Avînd plăcere numai să-i vadă mulți grămadă;
Iar dacă mie-o sumă mai mică îmi agiunge,
Apoi la lăcomie de ce să fiu supus?
Îmi pare că se poate Hrisip asemana
Cu unul care merge la rîu să beie apă,
50 Deși e mai departe, pentru că este multă,
Iar nu la izvorășul ce curge lîngă el.
Dar oare atunci mulțimea cu ce-l va folosi,
Cînd unda săpînd malul de subt a lui picioare,
Va înghiți pre lacom în valurile sale?
55 Clearh desprețuiește iubirea de argint.
Din cap pînă în călcăie în aur strălucind,
Palate mîndre are în Moscva și afară,
Împodobite toate cu mare bogăție.
El ține masă-ntinsă; tacîmurile lui
60 Nu au vro osebire din cele-mpărătești.
Din casă pînă la scară stau slugile-nșirate
În haine aurite, lăsînd prin mijloc cale
Să treacă cărturarii și cei lingușitori,
Ce patimile-ațîță cu sfaturile lor.
65 Cu fete desfrîmate averea-și risipește;
D-apurure plăcerii deschide drumuri nouă.
Deși în lume pare ca Crezus de bogat,
A lui venituri însă pe-a mele nu întrec;
Căci el le cheltuiește în patru zile numai
70 Și toată a lui pompă e de împrumutare,
Făcută cu-njosite mijloace ș-amăgiri.
Sporește datoria, dobînzile sporesc,
Pînă ce Clearh al nostru închis se pomeneste,
Sărac ca vai de dînsul, lăsîndu-și creditorii
75 În desnădăjduire cu lacrimi pe obraz.

Pe doi, trei sărăcindu-i, pre alții mai mulți șireți,
Care-au pîndit prilejul i-a pus în bună stare.
Din zori de zi Menandru aleargă, urmărește,
Ascultă ce se face prin case și prin tîrg,
80 Și ce porunci ieșiră acum mai de curînd.
De orice schimbări nouă, de orice-naintare
El află mai nainte și tot ce se lucrează
Ca tatăl nostru știe. El e mai mulțămît
Trei zile să postească, decît a nu afla
85 Ce veste curierul din Persia aduse,
Ce fată se mărită, ce tînar se însoară,
Care cui face curte, cine s-a gîlcevit,
Cine în cărți aseară mai mult a cîștigat,
Cine-a venit, și care ieși din tîrg afară,
90 Cui se născu prunc, cine s-a dus în ceea lume?
O, cînd boierii noștri și-ar ști trebile lor
Cum știe el pe-a altor, nu i-ai vedea împlînd
C-o gloată numeroasă de creditorii pe urmă!
Nu i-ar fura vatajii și ar trăi mai bine!
95 Apoi cînd novitale destule a adunat,
Întocmai ca o bute împlută cu vin nou
Ce ferbe, sfîrîiește și dînd afară dopul
Spumosul vin cu vuiet pe vrană năbușește,
Asemene Menandru nu poate mistui
100 Nimic din cîte știe; și de-ai avut păcat
Să te-ntîlnești cu dînsul, îndată-ncepe a-ți spune
În taină la ureche o sută de vești nouă,
Ce zice că le știe din foarte sigur loc,
Și ți le spune numai pentru prieteșug.
105 El le alcătuieste după a lui părere,
Și rareori se-ntîmplă la doi să spuie una.
Minciuna lui o crede adese însul el,
Cînd la auz îi vine din casă de magnat.
Sfîrșind, din ochi-ți pere, precum judecătorul
110 De-mpricinat s-ascunde cînd știe că bani n-are;
Se duce să mai împle pre alții cu minciuni.
Longhin te ametește, deși nu știe vești,
Ferește-te de dînsul și nu-l pofti la masă
De n-ai făcut gustare, c-apoi cu bună seamă
115 Rămii pe toată ziua flămînd și nemîncat.
Întăi el îți înșiră solii de complimente
De la copii, nevastă, apoi îți bănuiește
Că n-ai fost pe la dînsul d-atîț amar de vreme,

Când știi că iese dinții copilei lui acum,
 120 C-a fost în ferbinteală ș-a plîns neîncetat.
 Pe fata cea mai mare e gafa s-o mărite;
 O dă după un tînăr frumos, bogat și nobil,
 C-un an mai mare numai decît copila lui.
 Izvodul îți cetește de zestrea care-i dă,
 125 Și toată garderoba pînă la un fir de ață.
 Nu-i mult de cînd băietul și-a pus la a z b u c o a v n ă
 Și-acum e de mirare cum poate sloveni.
 S-a apucat la țară să-și facă-un mare iaz
 A căruia plan iute din buzunar îl scoate;
 130 De l-a uitat acasă începe a ț-i-l face,
 Cuțite, furculițe pe masă înșirînd.
 Moșia ț-i-o descrie cu tot venitul ei,
 Productele anume în ce timp au fost strînse;
 Pre toți proprietarii de la potop ț-i spune
 135 Și cum acea moșie la el a încăput
 Curmîndu-se proșesul ce-avea c-un unchi al său.
 Vei fi ferice încă dacă pe lîng-aceste
 N-a vrea să-ți povestească de la Azof asaltul;
 Îți trebuie o zi-ntreagă bravurile s-ascuți,
 140 Mînuni de viteză ce el a arătat,
 Și cîtă iscusință de ager comandir
 A dezvălit acolo înfricoșînd pre dușmani.
 Aici apoi pe-ntregul croiește la minciuni,
 Și nu găsești pe urmă-i o umbră d-adevăr.
 145 Dar unde se pot toate descrie cu-amăruntul?
 Nu sînt atîte fire în snopuri de grăunțe,
 Nu jură precupățul mai multe ori pe an,
 Nu fură de la ocă mai dese un crîcimar
 Scăpînd de judicată și de globiri prin mită,
 150 Decît limbutul nostru înșiră la o masă.
 El nici se mai răsufală, asudă povestînd,
 Se teme să tușească și crede-n gîndul său
 Că limbă n-ai în gură, ești totul o ureche,
 Nu-ți lasă pic de vreme să zici și tu o vorbă.
 155 Acufundat în gînduri smeritul Varlaam,
 Când intră într-o casă, se-nchină pînă gios,
 Pre toți îi salutează și-ntr-un ungher se pune,
 Plecîndu-și în gios ochii, grăind din vîrfurile
 Metaniile trage, pășește-ncetinel.
 160 Înfricoșatul nume a Domnului Hristos
 La toată vorba-l pune. Plecare mult-arată

Să facă paraclise și luminări să ducă,
 Neîncetat fălește p-aleșii credincioși
 Ce-a sfintelor lăcașe mărire o lătesc,
 165 Și rădicînd biserici cu-averi le înzăstrează.
 Ferice d-a lor suflet! Cerească desfătare
 Pre dînșii îi așteaptă; lor raiul e deschis.
 Nu fiți la îndoială că vorbele-i privesc,
 Spre a spori — de poate — a clerului venituri;
 170 Acei ce la biserici au dănuit averea
 Din care el se-ngrașă, sînt foarte lăudați.
 Nimic alt nu place atît lui Dumnezeu,
 Și numai prin aceasta la rai deschidem cale.
 El carne nu ia-n gură la mesele străine,
 175 Nici vin nu vra să guste, dar nu e de mirat;
 Un gras clapon acasă întreg îl ospătă
 Spălîndu-l c-o butelcă de vin unguresc dulce.
 Pre cei supuși la poște trupești îi tînguiește,
 Deși el pe sub gene cu ochi scînteitori
 180 La sînul alb și gingaș se uită pe furîș;
 Eu îns-îmi spun păcatul, nu mi-ași lăsa nevasta
 C-un cuvios ca dînsul să facă cunoștință.
 El zice: de mînie să fugi, să te ferești,
 Să nu ții minte răul, dar singur este rău.
 185 P-al său vrăjmaș în sine ar vrea să-l prăpădească,
 Și cu neconținere de moarte-l prigonește.
 Gîndește ticălosul că poate înșela
 Pre cela ce cunoaște p-ai lumii răi și buni!
 Din faptul zilei Foca la cei mari prin antreturi
 190 Așteaptă cu prezenturi; ca cel mai de pre urmă
 Ciocoi se îngioșește spre a intra-n favor,
 Dorînd să zică lumea: vedeți, cum îl cinstesc
 Pre Foca toți boierii? Cum îl poftesc să șadă
 195 Șoptindu-i la ureche interesante lucruri?
 În tîrg zidi o casă, mari sume cheltuind,
 Prin care-o să-i rămîie copiii cerșitori,
 Dar numele-i cu slavă s-a pomeni în veacuri.
 Cu genealogiștii el are cunoștință,
 Și cu autorii căror le dă bani de agiuns
 200 Ca să-i lățească slava prin scrierile lor.
 Dăunăzi — cine știe? — ce-a dat pe o broșură
 Ca să se tipărească că e de dînsul scrisă.
 Văzînd că sînt la cinste cei în război răniți
 Răbdă să-i ciunte nasul și peptul își dăngă.

205 Aleargă ca besmetic în lume după slavă,
 Când slava o dau numai naravurile bune.
 Glicon la alții merit nu află nicidecum.
 De este oarecine plăcut și priimit,
 Un altul de petrece viață laudată,
 210 Ori cineva prin arte al său neam își mărește,
 Sau are bărbăție pe apă și în foc,
 Ori cel ce în războaie pre dușmani a învins,
 Ș-acela ce legi bune a introdus în țară,
 Toți n-au făcut nimică, Glicon din împrotivă,
 215 Pre el numai se crede de om desăvârșit.
 Rostirea-i o minune; purtarea-i un model,
 Ce poate să slujească de pildă tuturoră.
 De-și face o idee, din ea nu-l poți abate;
 Se miră cum de țarul nu a încredințat
 220 Până acuma țara la cîrmuirea lui,
 Și-n mintea lui nu-ncape cum după el n-oftează,
 Orice copilă simte amorului văpaie.
 Pre el se stimă numai, de dînsul este plin,
 Crezînd că neamul nostru d-atunci e fericit
 225 De cînd el ca luceafăr a răsărit pe lume;
 Gîndește că vederea, auzul sînt lăsate
 La oameni, ca să vadă, s-asculte ale lui
 Mărețe întreprinderi, căci spre acest sfîrșit,
 Aceste două simțuri avem de la natură.
 230 Clites desprețuiește deșertăciunea lumii,
 Mai mult decît monahul ce lumea a lăsat;
 Viața își petrece de-a pururea voios.
 Îmflat, la față buged, cu ochii roși și tulburi,
 În șese luni de zile bea tot pîn la cămeșă.
 235 Îi tremură tot trupul, picioarele și mîni,
 Cum tremură pe petre căruțul hîrbuit.
 Desprețuit de oameni, sărac ca vai de dînsul,
 O soartă mai ferice în lume nu dorește,
 Cînd are dinainte paharul plin de vin.
 240 Cu atîta e mai vesel, cu atît mai mulțămîit,
 Cu cît e mai aproape de starea animală.
 În adunări cînd intră Ircan cotește-mpinge,
 Ca barca pintre valuri prin toți își face loc
 Să treacă înainte, să fie cel întăi.
 245 La mese cînd se află tot schimbă, poruncește,
 S-aducă alte blide, să-i dea alt soi de vin;
 El mai întăi începe să-nchine sănătăți;

Toți trebui să atîrne de la a lui povețe.
 Cînd te închini la dînsul, sprinceana de ridică,
 250 Ș-abia din ochi de-ți face un semn mulțămîitor,
 Să știi că-n mare cinste atunci la dînsul ești,
 Căci foarte rar se-ntîmplă să zică și vro vorbă.
 Materia din care el a ieșit pe lume
 N-a fost precum a noastră ci mult mai de bun soi;
 255 A noastră-i lut de tină, a lui de porțelan.
 Sozim la el se uită c-o aprigă zîmbire
 Și-mi spune la ureche cu limbă veninoasă:
 „Ircan mai bine-ar face să nu uite-al său bun
 Ce sta pe la răs pinteni cu traista-în șold,
 260 Și pre a sa bunică ce-a fost spălătoriță;
 Să-și măsure purtarea precum i-a fost și neamul,
 Să-și mai închidă gura, c-atunci prin boiul său
 Tot ar putea să-nșele vrun nătărău, vrun prost,
 Și marea-i nerozie n-ar fi așa văzută.“
 265 Sozim are dreptate, ar fi mai bine însă
 Chiar lui Ircan să-i deie acest sfat priincios,
 Decît de el să ridă cu alții în zadar.
 (Acest fel hulitorii defaimă totdeauna;
 Nici cinstea, nici virtutea de gura lor nu scapă)
 270 Sozim cu-așa asprime îi judică pre toți:
 „C-o undiță de aur mult gingașul Silvan
 A prins pre virtuoasa vecina sa pre-lesne.
 La masa lui Procopi n-avu ce să mînînce,
 A Nastei frumuseță e-n șipuri și cutii,
 275 Albeața, rumineala o cumpără din tîrg.
 Clement judicătoriau nimic nu face singur,
 Numai prin ochilarii diacului cetește.“
 Nici vrîstă, nici prieten, nici rudele, nici rang,
 Înveninata-i limbă nu pot astîmpăra.
 280 Și eu ziua aceea numesc nenorocită,
 În care mi se-ntîmplă să mă-ntîlnesc cu dînsul,
 Căci știu că este gata a mă grăi de rău,
 Îndată ce din ochi-mi s-a face nevăzut.
 El este adevărată societății ciumă,
 285 Dar mult e mai de groază Trofim cu limba dulce,
 Căci vorba rea adese defectele hulind,
 Pe nesimțite-ndreaptă pre omul înțălept;
 Cu laudele însă Trofim nu face altă,
 Decît mai mult sporește pre nătărăi la număr.

- 290 Noi lauda a crede plecare mare-avem:
Ea-n inimă se viră și de găsește-n ea
Scînteie de virtute, o stinge și o seacă.
Tot omul p-astă lume e iubitor de sine,
Și o încredințare de laudă-i d-agiuns
- 295 Ca să ne rătăcească din drumul acel drept,
Cînd Tit deschide gura, Trofim se minunează
De vorba-i iscusită; ascultă și îndeamnă
Pre toți să iaie sama, să nu zică nimic;
Nici suflă, nici stărnută pînă nu sfîrșește Tit
- 300 O vorbă ce mă face să casc cu nencetare.
La masă de-l pofteste, el degetele-și linge,
Și zice că sînt toate bucatele cerești.
Atîta rînduială la nime n-a văzut,
Ș-atîta curăție ce e la Tit în casă,
- 305 Se pare o minune și seamănă cu raiul.
Păstorul Paris dacă ar fi avut noroc
Să aibă cunoștință cu nevăstuica lui,
Menelau trăia-n pace, și mîndra sa Elenă
Ar fi rămas acasă să toarcă și să țese.
- 310 Oricare-a lui Tit faptă o-naltă pînă la nori,
Chiar strîmbul nas își suflă mai bine decît alți;
Și nu numai p-acesta cu laudele-l mărește,
Fălește pre oricine; lui toate-i par minune,
Crezînd că dobîndește iubirea tuturilor;
- 315 Pînă și ce pute zice că are miros bun.
Desculț, numa-n cămeșă, de zece ori pe noapte
Din pat se scoală Nebus și cu luare-aminte
La uși și la ferestre el cearcă nencetat
Să vadă de-s închise, de sînt la locul lor
- 320 Lădița, portofoliul și sipetele toate.
De multe ori trimite pe taină ca să afle
La țară, de nu-l fură vataful în ceva;
Adese după stolnic se ia pe urmă-n tîrg.
Pe slugă lîngă dînsul nu suferă să fie
- 325 Ca nu cumva să-l vadă unde își pune banii.
S-a întîmplat vecinul să-l roage într-un rînd
Să-i dea-mprumut caldarea. El nu i-a refuzat,
Dar a intrat în grijă ca nu cumva trimisul
Să fugă cu caldarea și-îndată după dînsul
- 330 A răpezit o slugă; pe urmă-i veni-n gînd,
Că poate megieșul o va tăgădui;
Pe loc trimise altul caldarea să-i aducă.

- Dacă la oarecine nevasta lui se uită,
Socoate că e gata orice a-i împlini,
335 Și cu acea idee se năcăjește rău.
Prepune cum că mama copiii își învață
Să se-mprumute-n taină și-n datorii să cadă.
De vede pe doi oameni șoptindu-și între ei,
Gîndește că pe dînsul îl rîd și-l clevetesc.
- 340 Cînd are să răspundă își cumpănește vorba,
Căci crede că tot omul voiește să-l înșele.
Ca dînsul prepuielnic alt om în lume nu-i;
El vede pretutindeni tot curse ș-amăgiri,
Și-n astă neodihnă viața își mîmîncă.
- 345 Eu cu așa tocmală n-ași priimi nici tronul;
De-mpărătescul titlu curînd m-ași sătura.
O goală sărăcie cu-a ei ticăloșii
Ași prefera mai lesne în liniște și pace,
Decît o necurmată a minței vălmășire;
- 350 Nici slava nici averea n-ași vrea cu acest preț.
Mai bine în viață să fiu tot amăgit,
Decît să mă muncească ne-ncrederi și prepusuri.
Nu mai puțin pre sine Zoil se chinuiește;
Oricare lucru vede îi naște un nou gînd,
- 355 O nouă întristare ce somnul îi gonesc.
Dăunăzi aruncîndu-și zavistnica ochire,
Văzu că megieșul își face o căsuță,
Ce-abia o sută ruble se poate prețui;
Îngălbenit de pismă se bolnăvi cumplit,
- 360 De-o strașnică lîngoare de care ș-acum zace.
Pe-un biet soldat de-l știe că are-n sîn o rublă
Agonizată în slujba de douăzeci de ani,
Și de aceea încă tînjește amărit.
De-a căpăta vreunul un rang, o slujbă mică,
- 365 Vro laudă d-aude, cîrtește și se miră
Cum oamenii orbește un merit așa mic,
Atîta îl înalță și-atîta-l prețuiesc.
La alții fărătura îi pare pîne-ntreagă*;
La un sărac desagă, la un călugăr barbă
- 370 De vede... Dar nu-i vreme, o muză să sfîrșim?
Deși ne-i drag a scrie, ne-nvață bunul-simț,
Să punem mîrginire la limbuția noastră;
Căci vorba lungă este adese neplăcută.

* Proverb rusesc.

- Și trebui să ții minte cu cine vorbim noi.
 375 Socoți că altă treabă nu are Teofan
 Decît să ospăteze, să doarmă și s-asculte,
 Cu mâni încrucișate, a mele proaste versuri?
 Cuvîntătoarei turme păstor neadormit,
 De dînsa îngrijește sădind neîncetat
 380 Sămînța mîntuirii, prin fapte și cuvinte.
 Bisericei cei sfinte el cap fiind, aproape
 Se află de monarhul, și este-apărător
 Duhovniceștei slave, urmînd cereștii căi.
 Naravurile-ndreaptă în preoți încuibate,
 385 Întemeind într-înșii cucernică purtare
 Voința provedinței ne spune gura lui,
 Povățuind creștinii pe drumul acel drept;
 Ne-adapă din izvorul înțelepciunei nalte.
 Și multe sînt la număr a sale ostenele.
 390 Mai bine decît tine cunoaște în idei
 Și fapte felurite, plecările-omenești.
 De am cerca a scrie defecturile toate
 Și orice-n gînd ne vine, viața n-ar agiunge;
 Mulți oameni sînt pe lume și multe patimi au.
 395 Castor iubește caii, iar frate-său războiu,
 Diacul se silește pre gol să-l mai despoaie;
 Tot capul are gînduri și voi deosebite.
 A mea plecare este năravul prihănit
 Și graiurile rele prin versuri să-nfruntez;
 400 Iar cel ce și pre mine va vrea să mă-ndrepteze,
 Va merita cinstirea ș-a mea recunoștință.

SATIRA IV

CĂTRĂ MUZA SA

- O, muză, este vreme să-ți schimbi ghimposul stil,
 Să nu mai scrii tot satiri căci mulți nu te iubesc,
 Cîrtind că mă amestec tot unde nu am treabă,
 Și mă arăt în lume cu multă sumeție.
 5 Văzui eu mulți d-aceia ce nu au scris nimic
 Asupra nimăruia, ba înc-au măgulit,
 Nu căpătară însă vro soartă mai ferice;
 Dar mie ce-mi rămîne s-aștept de l-a ta milă;
 Naravurile rele tu nu îngăduiești,
 10 C-o mare cutezare le rîzi, le înfrunzezi,
 Nu vrei s-ascunzi nimică, zici lucruri prea pe față;
 A ta plăcere este pre vițioși să superi,
 Și pentru-a tale fapte osînda eu o trag.
 Nu vezi cum se gătește Condrat și cu ai săi,
 15 Cum furioși adună șireata diecime,
 Cum slimuiesc asupra-mi o jalobă întinsă
 Voind ca să mă tragă pe loc la tribunal,
 Căci ocărînd pre Clites am vrut să-mpuținez
 Bețivii și prin asta să scad venitul vămii?
 20 Iar Nikon ce iubește tot lucru cu dovadă
 O biblie întregă aud că a cetit,
 Din care trei tetrade a scos de mărturii,
 Zicînd că necuratul prin tine ocărăște
 Cucernicele barbe; că împotriva legii
 25 Noi mantie vărgată vestmîntul sfînt numim.
 Și toți judecătorii aceste rele pîri
 Le vor lua de bune, căci lor am scos o vorbă
 Că numai cînd iau mită obicinuiesc dreptate.
 În scurt cu orice cuget nevinovat și bun
 30 O satiră e scrisă, ea tot împunge-n ochi
 Pre cei carii într-însa se văd ca în oglindă,
 Ș-așa se știu pre sine precum în ea s-arată.

O muză, -a mea lumină! Al tău stil veninos
 Vătămător e foarte sărmanului poet!

35 E rău lovind pre altul să nimerești în sine,
 Căci versurile care în cetitori nasc râsul,
 Adese aduc lacrimi la bietul autor.
 Arăt eu adevărul, pre nime nu numesc,
 În versuri rîd și-n suflet plîng relele naravuri.

40 La oameni adevărul nu place totdeauna.
 Cine vrodinioară de el te-a întrebat?
 Spuindu-l chiar pe față pre mulți nemulțamești.
 Acel care dorește a fi cu lumea bine,
 Și a trăi în pace, lingușituri să scrie.

45 Cînd nu-i moral în oameni de ce să ne măhnim
 De-am merge tot cu dreptul curînd am sărăci;
 Căci relele deprinderi acum s-au făcut fire,
 Și nu se trec din lume ca moda de capele.
 Această-însărcinare păstorii sufletești

50 S-ar cuveni să aibă și datoria lor
 Neapărată este naravuri să-ndrepteze,
 Dar ei păzesc tăcere, nu vor să-și bată capul;
 De ce dar noi cu lumea să batem tot război?
 Cînd prin așa urmare nu poți a căpăta

55 Nici lemne de ars iarna, nici gheață-n timp de vară.
 De-i vrea să-mi arăți însă c-acei vestiți satirici
 Pers, juvenal, Orațiu, franțezul Boileau
 Nu numai nu avură din scrieri neplăceri,
 Ci cîștigară încă nemuritoare slavă:

60 Ș-asecene pre mine ce calc pe a lor urmă
 M-așteapt-aceeaș scartă, ți-oi spune că greșești;
 Căci însuș fiica Joei purta condeiul lor.
 Tu nu ești a lui fiică; pre tine Mnemosina
 Te-a zămislit în sinu-i, cu cine știe cine.

65 În ei plăcuta glumă cu mintea înfloresc,
 Iar versele curg limpezi ca rîul lin pe șes;
 Ș-acei ce-n a lor ziceri gălesc vro înfruntare,
 Nu pot să se atingă văzînd că-i bine zisă.
 Cînd singurul tău merit nu e decît să spui,

70 Că rasa și potcapul călugărul nu fac.
 Așa vorbesc acuma; așa trăiesc în lume?
 Pe buze poartă miere și fierea-n pept ascunde;
 Arată-te prieten la cel ce ești vrăjmaș,
 De vrei ca între oameni să însemnezi ceva.

75 O, muză! să începem a mai tîmpi condeiul,
 S-așternem pe hîrtie tot laude pompoase.
 Chiar Tulie, spre pildă, deși e un viclean,
 Isteț, la minte ager, putem să-l renumim;
 Și nespuind cum este, să ne silim a-l face

80 Așa precum în lume ar trebui să fie.
 La făitori fațarnici acest drum nu e nou;
 Ei laudă în față pe care-n sine-i rîd.
 Dar Tulie nu-ți place: pe altul poți alege.
 Silvan o zi întreagă nu zice nici o vorbă;

85 Deși știi că prostia îl face-a fi tăcut,
 Tu lumii dovedește că e barbat mintios,
 Și că înțălepciunea îi ține limba strînsă.
 Și Cvintie bun este. O carte cît de groasă
 Pre lesne poți să împli cu laudile lui.

90 Vezi ce priimire bună! Vezi cum e de plăcut!
 Cu toți vorbește dulce, desmeardă pre oricare;
 Voind să se arăte de făcător de bine.
 Pre Dumnezeu ia martur l-a lui făgăduinți.
 De ce el caracterul își schimbă acest fel?

95 Puțini o știu aceasta. Nici noi să nu mai spunem
 Că el s-arată astfel cu toții blînd și dulce,
 Căci nu este în stare să poată face rău.
 Ca să stricăm hîrtie ca dînsul mulți aflăm;
 Se pot ușor cunoaște deși n-au semn în frunte.

100 Iar dacă pentru tine nu sînt nici aste versuri,
 Apucă-te de cîntă plăcerea lui Titir
 În brațele-Amarilei, sau tristului Filen
 Amor cătră Irisa. Titir viața-i dulce
 Nu schimbă pe coronă și slavă-mpărâtească.

105 Filen cu fața tristă și desnădejduit,
 Cînd turma își adapă sau o păzește-n cîmp,
 Nemîngăiet se află; ai săi ochi lacrimi varsă,
 Păn ce Irisa vine și cu un gingaș zîmbet,
 Ea mîndră îi ațîță văpaia de amor.

110 De nu găsești plăcere în versuri d-acest fel,
 Aruncă o privire și vezi trecuta-mi viață.
 Deși întâi norocul mi-a fost mai cu priință
 Dar păn în sfîrșit aspru el tot m-a părăsit,
 Și încă nu-încetează de a mă prigoni¹.

115 Cu-acest nou soi de versuri ce nasc melancolie,
 Noi poate vom aduce la cetitori plăcere.
 Tristeța este dată la omul muritor,

Căci el pe tot minutul pășește spre mormînt!
 Să aibi numai plecare, materie destulă
 120 Găsești pentru a scrie. De ce dar să faci satiri,
 Și ura tuturoră să tragi asupra mea?
 Dar văd că tu, o, muză, te tulburi, te roșești,
 Nu îndrăznești să lauzi pre cei care sînt vrednici,
 Și nu vrei să-ți perzi vremea cu măguliri deșerte.
 125 Noi nu sîntem în stare a lăuda d-agiuns
 Pre oameii de merit; povoara este grea,
 Căci omul în viață adese se preface.
 Abia vrei s-arăți lumii o faptă lăudată.
 Cînd vezi c-acea virtute era numai un fum,
 130 Și cel ce ca omătul ne se părea de alb
 Cu totul ne s-arată pătat de mîrșăvii.
 Atunci a mea lucrare zadarnică rămîne,
 Și trebui altui idol s-aducem tămîiere,
 Sau de găesc schimbare în caracter, să tac
 135 Și să-mi cîștig prin asta rușine și despreț;
 Căci oamenii mai lesne vederea lor vor crede,
 Decît a unor versuri făloasa buiguire:
 Nu judecă virtutea după lingușituri.
 Poți rupe-acele versuri, va zice cineva,
 140 Și altele compune, prefă-le și le-ntoarce,
 Pare că nici o trudă nu dă acea lucrare;
 Dar cerce-se el singur de-i pare că-i ușor.
 Eu însă știu că dacă m-apuc de lăudat,
 Ș-al tău narav, o, muză, voiesc de a-l preface,
 145 Oricît mă lupt cu gîndul, asud, mă frec pe frunte,
 Abia scot două versuri, ș-acele încă sînt
 Neroase, șchiopătînde și aspre la auz,
 Asemene cu cele ce-a scris un oarecare,
 Pe sfinții toți puindu-i în șirul alfavitei?
 150 Al tău duh este trîndav, produce foarte greu;
 A scri ce nu simțește nu poate nicidecum!
 Iar cînd naravuri rele găesc spre înfruntare,
 Îndată te faci alta, te istețești la minte,
 Din pană versul curge mai iute, mai ușor,
 155 Eu însumi întru sine că sînt poet mă simt,
 Și nu fac cetitorii atît de mult să caște.
 Grăbesc voios și ager ca un viteaz la luptă,
 Sau ca un popă care cînd mortul și-a-ngropat,
 Aleargă să nu scape ospățul pregătît.

160 Cîntările-amoroase sînt numai pentru-acea
 Ce au o minte crudă și trupul slab din fire.
 Cînd văd pe rumeni buze un suflet scînteind,
 Cînd sînul alb îmi cere un dulce desmerdat,
 Și ochii cu vapaie privirea mea așteaptă,
 165 Nu pot a nu le-aduce și eu închinăciune.
 Destule cîntecele făcui eu mai demult
 Ce fetele le cîntă și junii cînd simțesc
 În tînărul lor suflet a dragostei săgeată.
 Acelor șăgi naive trecu frumoasa vreme,
 170 Și nu-mi rămase altă decît a mă căi
 Că zilele de aur acest fel le-am pierdut.
 Acei ce-n floarea vrîstei amorului slujiră
 Legați în a lui lanțe, căiască-se acuma,
 Căci singuri sînt unealta nenorocirei lor;
 175 Eu nu voi să mă ferec cu însăși mîna mea.
 Copilul orb tot poate plăcere să-mi aducă,
 Iar nu să mă mähnească, c-apoi fără zabavă
 D-a lui prietenie mă lepăd, mă despart;
 Și pot hărăzi ceasuri, dar rob nu vreu să-i fiu.
 180 Ce să cătăm aiure pricină de-ntristare,
 Au nu pe negîndite asupra-ne ea vine?
 Dacă în astă vrîstă nu am putut scăpa
 De cursa dușmăniei și dac-al meu noroc
 Mi-a fost puțin statornic, eu nu mai sînt o pildă?
 185 O lume-ntreagă cearcă a lui capriții grele.
 Atunci ar fi mirare cînd numai vasul meu
 Tot pe acele valuri în liniște-ar pluti;
 Iar astăzi cînd în pace plutesc p-a lumii unde,
 Atîta îmi agiunge și uit cele trecute,
 190 Ș-așa cum viitorul nu pot a-mi hotărî,
 Puțină îngrijire eu pentru dînsul am.
 Din mîna preînaltă a priimi sînt gata
 Oricare-mi va fi soarta ș-a anilor mei număr.
 Viețuind cu cinste și făr învâlui,
 195 Voi trece spre sfîrșitul acel neapărat;
 Pe poarta veciniciei eu voi intra acolo
 Unde dorita pace d-a purure domnește.
 În scurt, a scrie satiri sîntem numai deprinși,
 Nu izbutim în altă; iar după firea mea,
 200 Cu tine făr a scrie nu pot trăi în lene.
 Cîrtească cui nu place; cu mîna îndrăzneată
 Noi să-nfruntăm în față naravul prihănit.

- În adevăr greu este de a ne stăpîni,
 Cînd cel ce cu latina abia s-a uns pe buze
 205 Pretinde să ne-arăte învățatură multă,
 Cu mină rîzătoare vorbește nencetat
 Visînd că-nțalepciunea îndreaptă graiul său.
 Sau cînd văd plăcintarul în aur și-n caretă,
 Cînd îngîmfat diacul se leapădă de mumă
 210 Și numai cu boierii voiește a fi neam;
 Cînd un morar făina abia a scuturat
 Ș-acum din ochi închide, se supără, cîrtește
 Că muștele ce zboară rădică colb prin casă.
 Lor satira să placă nu poate nicidecum,
 215 Dar nouă ce ne pasă; iubirea lor nu vrem
 Și de a lor mînie am prea puțină grijă.
 La oamenii aceștii nimic nu am a cere
 Și a avea relații cu dînșii mă feresc;
 Fungina negrește cînd te atingi de ea.
 220 Nimic nu pot a-mi face căci sînt subt apărarea
 A unei patrii mume ce este foarte dreaptă.
 Iar cei ce mintea, duhul de sus au priimit
 Ca niște buni, ei bunul vor ști a prețui
 Și versurile noastre le vor ceti-n plăcere,
 225 Nădăjduind că poate stricatele naravuri
 Vor mai scădea la număr. O, cît atunci folos
 Și laudă slăvită cu drept vor dobîndi!

SATIRA V

SATIR I PERIERG

SATIR

- Orice-a vrea Pan să-mi facă, macar să mă omoare,
 Cu oamenii prin tîrguri nu-i chip de vețuire!
 Naravurile-n lume prea mult s-au felurit.
 5 Apoi și cu-a lor haine nu pot să mă-nvoiesc;
 Frumoși vrînd să s-arăte, cu aur se-nfășoară,
 Întocmai ca magarii cu scumpele harșele;
 De gît, de mîni, picioare în ele ferecați,
 Vrajmași odihnei, iarna ei tremură de frig,
 10 Iar vara de căldură nu pot să se scutească.
 Departe de la mine podoabe aurite
 Nerozilor plăcute! Și voi, peruci, lipsiți!
 Cu-a voastră amăgire destul m-ați năcăjit.

PERIERG

- 15 Bre, ce văd eu! Un satir cu scump caftan în spate,
 Cu pantaloni, ciubote ce-a lui picioare strîmbe
 Le-arată mai ciudate, iar coarne nu se văd!
 A, ce caricatură! Ce lucru minunat!
 De unde oare? Cine-i? Și unde se mai duce?
 20 — Dă-mi voie, frățioare, să te întreb ce cauți
 Pe locurile-aceste? Îmi pari a fi străin?
 De pot să-ți fac vro slujbă, mă rog să-mi poruncești.

SATIR

- Lipsește, pei din ochi-mi! Nu-mi trebui a ta slujbă.
 25 Ești om: destul atîta. Această amăgire
 La voi nu este nouă; sînteți obicinuiți
 A măguli cu vorbe și pe a limbei vîrf
 Purtînd prietenie, s-aveți venin în suflet.
 Deci lasă-mă, dă-mi pace.

Nu ai nici o dreptate

- Acest fel să mă judici, căci încă nu mă știi.
Cînd me-i cunoaște bine, cînd gîndu-mi vei afla,
Atunci nu vei mai zice că oamenii sînt una.
35 Al nostru neam de are defecte îndestule,
Eu însă sînt prieten cu buni și fug de răi.
La curiozitatea-mi fă bine să-mi răspunzi
Și vei vedea în faptă că nu-s vreun fațarnic.

SATIR

- 40 Nimic nu-mi trebuiește; mă-ntorc în codrii noștri,
Dar pot șede la vorbă pîn ce m-oi dezbrăca.
Un ceas din mila Modei la care vă-nchinați,
Abea îmi va ajunge să scap d-aceste fleacuri.
Cînd cineva ia seama cu ce nimicuri omul
45 Își perde a lui vreme, îi vine a gîndi,
Că viața omenească e fără de sfîrșit.
Voi toată dimineața ședeți la toaletă,
Pe urmă cu-mbrăcatul mai perdeți multă vreme,
Ședeți la masă ceasuri cînd e destul un șfert,
50 Ca să se împle bine un pîntece de om;
Iar rămășița zilei o treceți în vorbire
Sau în petreceri care voi le numiți plăcute,
Și cînd vă găsiți singuri în somn vă cufundați.
Să mă întorc acuma la întrebarea ta.
55 Că satir sînt îți spune a mea înfătoșare.
Pan, fiul Penelopei, ce codrii stăpînește
Și turmele-ocrotește subt adăpostul său,
Ce face fericite oricare însoțiri,
El pre păstori în fluier a învățat să cînte
60 Și toți noi îl cunoaștem de împărat al nostru.
Din fire fiind vesel acest șagalnic zeu,
El nu dorește altă decît pricini de rîs.
Viețuirea noastră fiind prin codri însă,
Nu poate să răspundă la ast a lui dorință.
65 Al nostru trai e simplu; nu căutăm mai mult
Decît acele care natura ne-a lăsat,
Făr a goni prisosuri și trebuinți deșerte.
Deci Pan obicinuieste la trei ani a trimite
Cîtiva din noi în lume prin tîrguri și prin țări
70 Ca să trăim cu oameni, ș-ăminte să luăm
L-a lor deprinderi, fapte, mișcări deosebite;

Și cînd la el ne-ntoarcem, spuindu-i ce văzurăm
Îl facem totdeauna de leșină de rîs.

- Doi ani acum trecură de cînd sînt eu la rînd,
75 Și împlinesc voința lui Pan, împărat mare.
Acest oraș în parte-mi căzu, dar chip nu este
Să mai petrec aice cel de pre urmă an.

PERIERG

Deprinderea te face a-ți fi de codri dor.

Ba nu; ci traiul vostru mă scoase din răbdare.

PERIERG

- Apoi putut-ai oare în vreme așa scurtă,
Să împlinești porunca ciudatului stăpîn?
85 Știi-ți d-agiuns cules-ai să-i spui, să-l veselești?
Căci mie mi se pare că sute de ani trebui
Să poți pre om cunoaște; atîte sînt de multe
Naravuri, caractere și patimile lui.

SATIR

- 90 Pre voi a vă pătrunde nici gînd nu am avut.
S-adun pricini de glumă mi-a fost însărcinare,
Ispravă pentru care ajunge și o lună;
Orice urmări a voastre, oriîncotro te uiți,
Nu vezi nimic altă decît sujet de rîs.
95 Eu știu că nu-ți dă mîna să te unești cu mine,
Căci cel ce pătimeste de boala gălbănărei,
Tot felul de colore lui galbene îi par.
Greșita-vă părere pe care o ați supt
Cu țita din născare și reaua nărvire
100 Vă-ntunecă cu totul cunoașterea de sine,
Cînd și făr de ocheană puteți a vă vedea.
Acel ce se ferește de sfezi, de gilceviri
Și la-ntîmplări d-aceste scaparea-i este fuga
Deși de-nțălepciune povățuit se pare,
105 La voi la oameni trece cu nume de fricos:
Iar altul ce e gata de sfadă-n orice ceas
Și pentru o ochire sau pentru o vorbă numai,
Adese nu își cruță chiar însăș a sa viață,

- Voind a face răul în cel mai mare grad,
 110 Deși-i nebun de frunte, viteaz îl socotiți.
 Stenon ce-n adunare înșiră cum îi vine
 Și vrute și nevrute ca moara cea stricată,
 Cu hohotele sale păreții zguduind;
 Ce râde singur numai d-a sale secături,
 115 Din mâni bălăbăiește întocmai ca din limbă,
 Și n-are nici rușine, nici chip de politeță,
 Cu mare bucurie de toți e priimit,
 De toți cu sîrguință chemat și-mbrătoșat.
 O zi dacă lipsește, oricine îl întreabă,
 120 Trimit de-l cercetează și zic că este vesel,
 Macar că e obraznic și pre nesuferit.
 Criton lucră o carte în douăzeci de ani
 Prin care dovedește că din vechie încă,
 Se dau pe gheață iarna cu hacuri la ciubote;
 125 Apoi legînd-o-n aur în toc de marochin
 A dedicat-o falnic nerodului Damet;
 Ce petrecînd-o-ndată din scoarță pîn în scoarță,
 Nimic n-a văzut altă decît a ei gravure,
 Plătind pre autorul c-un: „Foarte mulțămesc!”
 130 De toată osteneala și truda ce-a avut.
 Acest om ce-n ființă făcu nimica toată,
 Perzînd atîta vreme c-un lucru chiar netrebnic
 Și dînd de prost dovadă cu dedicața lui,
 La voi se socotește de foarte învățat;
 135 Iar pe Damet îl credeți știinților protector.
 Noi, frații satiri, altfel de lucrurile voastre
 Gîndim și înțelegem. Orice împregiurări
 De noi sînt însemnate, pătrunse-n adevăr.
 Prilej de rîs mai mare ne-aduce o pricină
 140 Spre care țintind ochii voi laude cu sacul
 Turnați și încă ziceți că nu sînt de agiuns.
 Eu numai pre aceia la care am slujit
 Cînd cu de amăruntul lui Pan îi voi descrie,
 Un an întreg l-oi face să aibă de ce râde.
 145 Îmblînd din casă-n casă în traiul meu la voi,
 Eu mai pe toată luna stăpînul îmi schimbam
 Și mai virtos la asta două-nsușiri a mele
 Au fost mai mult pricina; glumeața mea vorbire
 Și boiul meu ce-ți pare atîta de ciudat.
 150 La-ntăia întîlnire oricui eram plăcut

- Și prea cu mulțămire mă priimea de slugă:
 La voi în toată vremea au trecere bufonii.
 Eu însă ce minciuna nu pot a suferi,
 Nu sînt deprins să laud ce este de hulit;
 155 Nu știu să-mi prefac chipul și din pricina asta,
 Mult nu ședeam în slujbă la cei ce-mi aflau gîndul:
 Prieteni cu adevărul voi nu puteți a fi.

PERIERG

- De-ți sînt așa dragi codrii și traiul fără griji,
 160 Macar un ceas de vreme c-aș fi eu Pan socoate
 Și nu-i avea căință. Eu sînt poet, iubite!
 În cinstea-ți voi compune un cîntec minunat,
 Iar graiul tău ce-ndeamnă pre oameni la virtuți,
 S-a pomeni cu slavă în veacuri viitoare.

SATIR

- Păstrează-a tale versuri; eu voi s-aduc plăcere
 Și fără răsplătire. La voi numai e dat,
 Nimică să nu faceți fără de interes.
 Voi numai pentr-o vorbă, pentr-o căutătură
 170 Sau pentru o zîmbire, d-a purure pretindeți
 Închinăciuni, prezenturi, răsplăți și mulțămiri.
 Istoria mea toată n-am cînd a-ți povesti,
 Dar ce-oi putea dintr-însa din fugă îți voi spune.
 Cînd Pan cu îngrijire ne-a pregătit de cale,
 175 Cu haine felurite pre toți ne-a îmbrăcat;
 Ne-a dat la toți ciubote, sub buclii a ascuns
 A noastre mîndri coarne, precum la voi e moda.
 Cu ochii plini de lacrimi, cu inim-amărită
 Ieșind din codri noștri, plecâi pe munți, pe văi
 180 Și în orașul vostru degrabă am agiuns.
 Era o sărbătoare. Cînd am intrat pre poartă
 Văzui un mujic care culcat lîng-o sîneață
 Dormea ca-n somnul morței. Pe urmă am aflat
 Că el era acolo de strajă rînduit.
 185 De prînz aproape vreme și încă nu amează,
 Iar ulița ticsită de trupuri zăcătoare.
 Văzînd întăia dată aceasta am gîndit,
 Că vro epidemie domnește în oraș;
 Dar nu puțea a hoituri și nici ceilalți oameni
 190 Ce mai treceau pe uliți, nu se fereau de ele.

Pe urmă luăi seama că mulți din cei culcați,
 Mișcau câte o mână sau capul rădicau
 Îngreuiat cu totul de strașnica beție;
 Iar cât să stea-n picioare nici că era puțință.
 195 Într-un cuvînt ș-aceia ce mai puteau îmbla
 Și cei căzuți pe uliți cu toții erau beți.
 Unii amețiți numai se-mpedecă-n picioare,
 Mergînd fără să știe în care parte-aleargă;
 În danțuri desfrîinate alți spulberă gunoi.
 200 Pre trecători mînjindu-i în glod se tăvălesc.
 Uitînd rușinea toată și buna-cuviință.
 Se dezgolesc de haine și cu obrăznicie,
 Nu dau macar cinstire la sexul rușinos.
 Ici unul plin de drojdii pășește șovăind,
 205 Picioarele lui slabe nu pot să-l sprijinească,
 Cu capul se izbește d-un zid ce-i stă nainte,
 De sînge împle locul și toți de dînsul rîd.
 Iar dincolo un sfadnic se-ncaieră la pumni
 Cu cine se-ntîlnește; în luptă-și scuipe dinții
 210 Cu vinul de-mpreună, din gura-i puturoasă.
 Mulți plîng părinți și rude ce viața au perdut,
 D-a spirtului otravă și-n sfezi și gilceviri.
 Cîntările cu chiot, strigările și zgomot,
 Păn și pre surd îl face să-i țiuie urechea.
 215 În scurt, această larmă și vuiet în norod,
 Mă îndemna a crede că toți au nebunit.
 Cînd mă luptam cu gîndul să pot afla pricina
 Turbării tuturor, s-apropie de mine
 Un om cu barba albă, un pîntecos bătrîn,
 220 La față gras și rumen, cu ochii înfundați
 Și cu un glas molatec: „Ce stai pe gînd, îmi zice,
 Aice fără treabă? După îmbrăcăminte
 Și după-nfățișare îmi pai de muncă bun?
 De ai cumva plecare la mine să slujești
 225 Nu vei avea mult lucru; căci eu am trebuință
 D-o slugă credincioasă și cu purtări cinstite.
 Mă crede că de mine vei fi pre mulțămît;
 Să-mi spui însă de unde ș-anume cine ești?“
 „Eu, răspunsei, loc caut, deci, dacă-ți plac, sînt gata
 230 Cu inimă curată să fiu la tine slugă.
 Ca bunii săi și tata vindea în tîrg piper
 Și căpătase nume de neguțitor bogat,
 Fiînd plăcut oricărui și-n stima tuturor.

Ca dînsul poate astăzi și eu piper aș vinde,
 235 Din lăcomia altor și eu m-aș îngrășea,
 De nu-i intra în minte, vîndînd al meu noroc,
 Să-și peardă toată starea. La bătrînețe tocmai
 A vrut ca să mă facă cu-a lui avere nobil.
 Zădărnicia slavei să-mi lasă l-îndemnă
 240 Nobilitate seacă. Negoțul părăsind
 Se dete-n adunarea boierilor, cu care
 Își risipi averea în daruri și ospete,
 Încît pentru un abur friptura prăpădi*.
 Murînd în sărăcie, el mie a lăsat.
 245 Această moștenire în care mă vezi astăzi;
 Căci sînt silit cu munca să mă hrănesc pe lume,
 Să mă roșesc eu însumi de sărăcia mea!“
 Cum m-ascultă bătrînul, îmi zise să-i urmez
 Făgăduindu-mi milă și ușurare soartei.
 250 Mergînd acum spre casă făcui eu întrebare:
 „Ce-i pricina beției ce este în oraș?“
 Iar el oftînd cu lacrimi răspunse: „Fătul meu!
 Nu-ți pară de mirare așa nerînduială.
 Îmbătrînita lume pășind cătră sfîrșitu-i
 255 Începe să slăbească. Naravul acel rău
 Plecări firește bune din oameni a stîrpit
 Și lor le pare dulce, învinși fiind de patimi,
 Paharul dintru care s-adapă cu otravă.
 Dar nu le-agiunge numai a fi în faptă răi
 260 Ci vor s-ascundă răul subt a virtuții vâl,
 Slujindu-se de dînsa așa precum pascarii
 Undesc cu pînea peștii pentru ca să-i omoare.
 Cu-a lor purtări cinstite, cu traiul lor cel sfînt,
 Voind strămoșii noștri a ne povățui
 265 Pe calea mîntuirii, au pus așezămînturi
 Ca oarecare zile a anului să fie
 Spre lauda și slava acelu Preînalt;
 În care lăsînd grija și trebile lumești
 Ce-aproapelui și nouă nu sînt de folosință,
 270 Să ne ferim de rele, să fim într-o unire
 Și-n alte ocupații să nu petreacă-un om,
 Decît să-nalță numai cîntări lui Dumnezeu,
 Fără vro osebire de sex, de rang, de stare.
 Dar vezi la ce ajunse această sfîntă lege!
 275 Cu-adevărat o parte din ea o împlinesc;

* Proverb rusesc.

Căci din agiunul zilei vreunei sărbători
 Își părăsesc tot lucrul cu toții mic și mare
 Și chiar săracul cărui copiii mor de foame;
 Bisericele însă sînt pururea pustii,
 280 Se văd aceia numai ce vor a s-arăta,
 Sau care-și dau parolă să se-ntîlnească-acolo.
 Molitfele ce-un popă boscorodește iute,
 Fără a ști ce spune, nici că le mai aud;
 Pe urmă ziua toată petrec în desfătări.
 285 Șederea-n trîndăvire le născocește-n minte,
 Idei ce n-are omul cînd este îndeletnic
 Și care ca un pinten pre cal îl îmboldesc.
 Astăzi e zi d-acele, e Sfîntul Nicolai;
 De asta-i beat tot tîrgul din capăt pînă în capăt."
 290 În vreme ce bătrînul vorbea cu umilință,
 Îl ascultam și-n gîndu-mi pre zei îi mulțameam
 Întăi de norocirea ce-avui să întîlnesc
 Un om așa de treabă cum îmi părea acesta,
 Într-un oraș în care foiesc atîte rele;
 295 Ș-al doile c-aflasem ce nu-mi trecea prin gînd.
 Oricît îmi băteam capul și mintea-mi frămîntam,
 Nu mai gîndeam vrodată că vrînd să-ndestuleze
 Grețosele lui pofte, acest norod socoate
 Că-și face datoria cinstind pre Dumnezeu
 300 Cînd pîntecele-și împle de multe băuturi
 Și zace-n lenevire. De va veni-n auzul
 Lui Pan această veste, sînt sigur c-a să rîdă
 Afară de măsură; căci eu eram silit
 Să-mi suflu ades nasul și buzele să-mi mușc,
 305 Văzînd cum că bătrînul se cam posomorăște.
 Acest om bun la care întrasem eu în slujbă,
 Era crîcimă de breaslă și fiu de croitor,
 Crescut în casa unui judecător șiret.
 Din pilda părintească, din creștere și breaslă,
 310 Deplin se înzestraseră cu darul vicleniei.
 Însărcinarea-mi pusă și toată treaba mea
 Era ca să car apă și să o torn în vin.
 Îndată ce o bute scădea pe jumătate,
 Eu trebuia s-o împlu cu apă din fîntînă;
 315 Cu toate aceste însă bătrînul nu scăpa
 Nici u t r e n e, nici ceasuri, nici liturghia-n veci:
 Nu se-mbăta ca alții în zi de sărbătoare,
 Ce-n zilele de lucru la crîcimă vindea apa,

Pre care o turnase duminicile-n vin.
 320 Însărcinarea asta plinind de multe ori,
 Spinarea-mi gîrbovisem. Dar nu puteam pricepe
 De ce pricină oare toți cumpără la apă?
 „Ce prost ești tu, îmi zise, mai știe cineva
 Că pun eu în vin apă cînd capu-i amețit?
 325 Tot mușterea crede că dă pe vin parale;
 Plecarea animală îi trage la beție,
 Almintrele aice nici cîne n-ai vedea."
 Cînd auzii aceasta am și pufnit de rîs,
 Iar el cătîndu-mi aspru: „De ce rîzi?“ mă întrebă.
 330 Eu i-am răspuns atunce: „Au nu-ți aduci aminte
 Cum îmi spuneai cu lacrimi și cum te tînguiai,
 Că legea acea sfîntă e aplicată rău,
 Că relele naravuri menesc sfîrșitul lumei.
 Și ocărînd beția cum arătai că este
 335 Vătămătoare foarte pentru societăți,
 Cînd însuși tu în faptă acest rău îl sporești?
 Pe foc aruncînd lemne văpaia se ațîță:
 Căința, lăcrimarea pre om nu pot să-ndrepte;
 Energice mijloace nicicum ele nu sînt.
 340 La rău a sta-mprotivă, a nu-i lăsa prilej
 Să poată a se-ntinde e chipul cel mai sigur
 De a-l stîrpi cu totul; căci fără de aceasta
 Zadarnică e truda. Acela care vrea
 Să nu fie beție, nu vîndă băuturi;
 345 Tu însă vînzînd vinul îndatorești bețivii;
 Apoi în toată ziua adimenești norodul
 Ce crede al tău cuget și cumpără cu preț
 Chiar apa ce-o găsește oriunde fără bani;
 Și tu, bărbat cucernic în zi de sărbătoare,
 350 Te-nchini cu umilință plinind a legii formă!
 La cer sînt priimite acele numai rugi
 Ce vin din buzi curate; iar încă și mai mult
 Se cere fapta bună. Oricît de mult te-nchină,
 El viclenia-ți vede și îți va da răsplată."
 355 „Se vede-a zis bătrînul că duhul îți e prost
 Și nu te-ai ros în lume, de nu știi ce grăiești.
 Lăsînd că-i scumpă marfa, eu sînt silit a face
 Însemnătoare daruri la toți judecătorii,
 Diecii și copiștii, acei care îmi scriu
 360 Și-mi întăresc u c a z e. Cîte ciubote rup
 Eu până ce le capăt! Cît bea Ivan și Senca,

Vechilii mei în pricini, și slugile lor încă
 Ce beu și zi și noapte, fără a-mi plăti un ban!
 Au Dumnezeu voiește ca eu să păgubesc?"

365 Zicînd aceste-ndată m-a dat pe poart-afară,
 Făgăduind să deie o liturghie popei,
 Ca doar îmi va da cerul un duh mai sănătos
 Și-mi va scurta și limba macar de un palmac.
 Vecinul ce-avusesem slujea p-un boier mare;

370 La dîns întrăi îndată eu în acea zi slugă.
 Vatav era și-n suflet nu mai puțin viclean,
 Bătea metanii multe ca vechiul meu stăpîn.
 Boierul de neam mare vrînd pompa să păzească
 Și legile nobleții, în veci nu-și bătea capul

375 Să afle și să știe ce fac în casa lui;
 Viețuia-n petreceri el zile, luni și ani,
 Iar regularisirea de cheltuieli, venituri,
 Cu totul o lăsase pe seama vătăjească;
 Avînd robi mulți la număr, avînd d-ajuns moșii,

380 Cu droaie creditorii de dînsul se țineau.
 Întăi am rîs d-această prostie boierească,
 Dar dezvălii în slugă mai mare neghiobie.
 Nu numai că toți banii prin mînă-i se treceau
 Și chiar odoare scumpe fura adeseori;

385 (Nu-i treaba unui nobil a cerceta izvoade.)
 Nu numai că nevasta-i, copiii și nepoții
 Era-mbrăcați în stofe; c-avea o casă-n tîrg,
 Iar alta pentru vară afară din oraș
 Și amîndouă bune căci nu erau făcute

390 Pe credit ca acele ce-avea boierul; multă
 Strînsese-n lăzi avere. Provizii cumpărînd
 La masa stăpînească, el le lua sau scump,
 Sau tot pe datorie; și cea mai mare parte
 Le trimitea acasă, ducîndu-le d-acolo

395 Iar la acea dugheană de-unde le-a fost luat.
 El carnea de la kuhne și pînea din ambar
 Butelcile din pivniți le grămădea la dînsul;
 Întocmai ca un abur ce de pe mări se-nalță
 Și-n picături de ploaie se varsă pe pămînt.

400 La asta eu cu alții eram de ajutor;
 Tălharășugul însă în veci nu se ascunde.
 (Nu-ncungiură pedeapsa pre făcători de rele.)
 Fu prins în furțișaguri și tot i se luă
 Încît văzui copiii pe uliți calicînd;

405 Iar dintre slugi pre mine boierul mă alese,
 Căci eu fusei pricina de se vădi vatavul.
 N-avea copii, femeie, Hiron, stăpînul meu,
 Și curtea lui cea mare tot strîmtă îi părea.
 Deși cămări trei pline avea de haine scumpe,

410 Pe toată ziua însă croia la straiie nouă;
 Deși la a lui masă era obicinuit
 Treizeci de blide pline cu feluri de mîncări,
 Încît de la un popă cu dascalii și tot neamul
 Putea să mai rămîie, lui nu-i părea destule.

415 Știînd cîtă putere și trecere avea
 El la împărăție, norodul se ticsea
 Grămăzi în anticameri de cum se făcea ziuă
 Și greu până la dînsul pe rînd puteai străbate.
 Închinăciuni și jalobi ca Joe priimia

420 Și spre răspuns oricărui pleca abia din cap.
 Gîndind că prin aceasta puterea își arată,
 Iar mie mi se pare că nu știa ce-a zice,
 Căci îngîmfarea este a nerozicii rod.
 Ce-i drept, Hiron adese spunea la secături

425 Și nu putea să lege nici două vorbe bine;
 Lingușitorii însă, acei deprinși a smulge
 Din mînă-i bucăți grase, favoruri așteptînd,
 Cum deschidea el gura se arătau uimiți
 Cuprinși de admirare, pătrunși d-a sale graiuri,

430 Da laude pompoase deșertelor lui vorbe,
 Stînd gata ca să zică cum el ar fi voit
 Că lebăda e neagră și corbul este alb.*
 Deci, judecă tu însuți, n-aveam cuvînt a rîde
 De gazdă și de oaspeți? Iar mai ales stăpînul

435 Mi-a dat pricină multă de rîs nemărginit,
 Atunce cînd norocul de el se depărtă.
 Hiron care-și gonise vatavul căci îl fură
 Dorind a trăi-n slavă și necunoscînd chipul
 Să-și cumpănească starea, cu binele străin

440 Voia să-ndeplinească a sale cheltuieli.
 Din visteria țării cea lui încredințată
 Prăda plin de nădejde că nu-l pricepe nime,
 Că el cu duh e numai, iar toți ceilalți sînt proști
 Și nu-l pot înțălege sau se sfiesc de el.

* Proverb rusesc.

445 Un călător ce împlă prin locuri neștiute,
 De întâlnește în cale-i munți, râuri, stînci și codri,
 Din drumul său s-abate, scăpare căutînd,
 Pînă ce se rătăcește și pere în sfîrșit.
 Așa în cursul vieții, unde întîmpini multe
 450 Nenorociri și curse, se perde care iese
 Din calea ce anume virtutea-i a-nsemnat,
 Înlăturînd oricare primejdii și nevoi.
 Hiron, desprețuindu-l, grăbi a sa pedeapsă,
 Cu-averea împreună perdu și toată slava
 455 Și cum mai înainte desprețuia pre toți
 Așa cu îngiosire acum îmbrătoșa
 Picioarele acelor ce-ntăi nu-i băga seamă,
 Cerînd la dînșii milă cu defăimate chipuri.
 Cu greu un mic la suflet se poate cumpăni;
 460 Cînd e senină vremea el este îngîmfat.
 Iar dacă nourează pe loc mișel s-arată.
 Din toți ai săi prieteni iubea el pre Menandru,
 Nu doar că decît alții era mai înțelept
 Și sfaturi priincioase să-i deie-ar fi putut,
 465 Știa însă să poarte galante răvășele
 Ș-a noptilor pitrecheri frumos s-închipuiescă.
 El se trăgea din nobili, dar chiar nerușinat,
 Lua de la toți mită pentru a mijloci
 Cătră Hiron la care ei căutau favoruri.
 470 Așa se calcă cinstea, atunci cînd se-ncuibează
 În pepturi lăcomia iubirei de argint!
 Cu cît era de lacom, era și necinstit:
 Un rău narav nu poate să n-aibă și păreche.
 În vreme ce norocul slujea lui Hiron încă
 475 I s-arăta prietin, folosul său vîndînd,
 Iar cum s-întoarse roata, pe loc îl părăsi.
 Uitînd prieteșugul și facerea de bine,
 Fugea acum de dînsul ca d-un lovit de ciumă.
 Decît oricare altul mai mult el îl hulea
 480 Numindu-l prost și mîndru, zgîrcit cum nu era.
 Destăinuind în lume a lui secreturi toate,
 Ce i le-ncredințase ca unui bun prieten,
 Cu-aceasta îi aduse acel mai mare rău;
 Purtare mișelească și faptă de despreț!
 485 Nu-mpedică nimică isprava bunei fapte
 Precum nemulțămirea; căci necunosătorul
 E rău și pentru sine, e rău și pentru alți.

De-a face bine omul se satură curînd,
 Macar să și aștepte vro răsplătire mare;
 490 Dar încă cînd găsește un om precum Menandru,
 Ce seamănă cu vița pre care răsădînd,
 O vezi cum că produce în loc de struguri, spini.
 Acelui de bani lacom urechea e închisă,
 El nu aude plînsul săracului nemernic.
 495 Ca slugă la Menandru, să nu-i spun n-am putut,
 Cît rău poate s-aducă acea purtare-a lui.
 Desprețuindu-mi vorba: „Tu nu cunoști, îmi zise,
 Cararea care duce pre om la norocire.
 Nu e acuma vreme să laud pre Hiron,
 500 Pot da în supărare, sau trebui să mă stric,
 Să mă-nvrăjbesc cu-aceia ce astăzi îi țin locul.
 Seninele lui zile acum se-ntunecară,
 Nimică de la dînsul n-aveam de așteptat;
 Se leapăd-alămîia ce zama i s-a stors.“
 505 El judeca cu minte. Cu- asemenea purtare
 Și astfel de cuvinte, cu brațele deschise
 Fu priimit d-aceia ce lui Hiron urmă
 Și care da crezare acestor defăimări.
 Fără să socotească că poate cădea singur
 510 Și iarăș de Menandru va fi hulit atunce;
 Dar omul plecat este a se adimeni!
 Acest din nou prieten cu numele Xenon
 Ajunse în mărire, putere și rang mare
 În vrîsta acea jună ce trebuie strunită.
 515 Deci cînd zeița oarbă din frîu îl slobozi,
 Poți judeca tu însuși, cum ne-nfrînat sărea
 Prin rîpi și prin ponoare, lăsînd cararea dreaptă.
 Privind a sale fapte, ades mă lovea rîsul,
 Macar că el pre mine m-avea ca un bufon.
 520 Necumpătat la pofte, de sine încîntat,
 Nerod fără știință și rob deșertei slave,
 Crescut din crudă vrîstă cu-ogarii împreună,
 Neavînd nici o idee, el toate critica,
 Cu proastă îngîmfare și cu obraz sumeț.
 525 (Știința și puterea pot fi și despărțite.)
 A sale sfaturi numai el preferînd din toate,
 Cinstite căruntețe să tacă le făcea,
 Deși ispita cere cu truda și ani mulți.

PERIERG

530 Destul mi-ai spus de dînsul. Văd că era acela
Un nătărău de frunte; căci cine se socoate
Mai mult decît oricare, în capul său e sec.
Dar unde-ai slujit încă și ce ai mai văzut?

SATIR

535 De la Xenon ieșisem, cînd iată mă-ntîlnește
Un tîrgovăț cu stare, Milon, ce mă văzuse,
În vreme cînd eu vinul cu apă mestecam.
Mi se urîse-acuma să fiu tot la boieri;
La ei norocul este întemeiat pe paie
540 Și trebui să fii martur, să vezi ce asuprire,
Întîmpină pe omul oricît de virtuos;
Făr de minciuni și zgomot nu poți să fii un ceas.
D-aceea-mi părea bine ca la Milon să întru,
Căci toți spunea că este om sfînt și om de pace:
545 Căzui însă în cursă. Cinci săptămîni am fost
În casă singur slugă ș-o fată mai era
Ce le făcea bucate. Mă odihneam pe paie
Flămînd ca vai de mine; din ziuă pîn în noapte
Eu oboseam cu totul slujind la cinci stăpîni,
550 Dar toată osteneala aș fi nesocotit,
De-aș fi putut să sufăr naravul lor cel iute.
Copiii toți de-a rîndul, femeia și barbatul,
Un ceas fără gîlceavă petrece nu putea;
De s-ar fi sfădit încă oricît ei între ei
555 Și mie îmi da pace să-mi cat de lucrul meu,
Tot poate-aș fi mai dus-o; dar toată gîlcevirea,
Ca norii de furtună cădea-n sfîrșit pe mine;
Erau smeriți în lume și-n casă foarte răi,
O vorbă,-o bagatelă le da prilej de sfadă,
560 Încît d-a lor strigare se zguduiau păreții.
Părea că eu se cade să fiu răspunzător,
Și pentru a lor fapte pedepsile să trag.
Întrînd odată-n casă, familia văd strînsă
Și luminări aprinse, un popă în vestminte;
Atunci am zis în sine: Cu bună samă azi
565 Au gînd să se închine; de sfadă frică nu-i;
Cînd iată vrînd să treacă un copilaș prin casă
A dat gios de pe masă basmaua mumei sale.
Pe loc stîrni furtuna; și tatăl mai întăi
570 Iar mama după dînsul de tot s-au tulburat.

Uitînd metanii, cruce și orice rugăciune,
Își ocăreau copilul cu feluri de cuvinte.
D-o parte strigînd frații, de alta cel greșit,
Cu vorbe și cu vuiet gîlceava înteeșc.
575 Se face zgomot mare cît nu se mai aude
Nici popa ce cetește, nici dascalul ce cîntă.
Văzînd că nu-i de glumă și vrînd a-i liniști
Întră la mijloc popa; eu iarăș după el
Îi rog să contenească, căci nu-i vro vină mare.
580 Și mai ales aice la sfînta rugăciune,
O dragoste se cere, iar nu bătăi și sfezi.
Văd însă că deodată și cărți și luminări
Cad toate piste popă și barba i s-aprinde,
Din plete iese pară. Stingîndu-le el strigă
585 Și dă pe ușă busta cu pătrahilu-n gît;
Iar mie pentru sfaturi, stăpînu-mi răsplăti
Lovindu-mă din fugă cu a n a l o g u-n spate,
Cît până jos pe scară m-am dus d-a tăvălucul
Și nu mă pricep încă cum m-am sculat întreg.
590 Strîngînd din colb peruca și coarnele-nvălînd,
Plecăi în fuga mare pe uliță la vale.
Sosind la casa popei, întrăi la dînsul slugă...
Dar ce să-ți lungesc vorba? E foarte de prisos,
Să-ți spun cu de-amăruntul la cîți stăpîni am fost.
595 Destul că-n orice parte îmi aruncam privirea,
Găseam necontenite sujete de a rîde.
Acesta nebunește averea risipind
Ce tatăl său cu trudă strînsese pentru el,
Cînd vine-n sărăcie se vaietă și plînge;
600 Iar altul ce adună grămăzi de aur multe
Pe ele rabdă foame și moare în sfîrșit,
La toată bucățica ce-nghite puind preț.
Înamorat de slavă ca de o amoreză,
Desprețuiește unul și frica și odihna,
605 În lupte sîngeroase aleargă și-ndărăpt,
Se-ntoarce făr o mîină sau fără un picior.
Slutit și șchiop se mișcă abia pe-a morții cale
Cu inimă voioasă că este în gazete
Și are nemurire pe două sute ani.
610 De laudă-i acela ce datorია lui
Cu rîvnă-și împlinește și pentru a sa țară
Viața nu își cruță; numele lui e vrednic
În veacuri viitoare să fie neuitat.

Dar eu vorbesc de unul ce merge la război
 615 Împins de nebunie și de o slavă goală,
 Precum un cal când scapă pe câmp fără căpăstru.
 Bătrînul care este pleșuv și fără dinți,
 O fată-n floarea vrîstei plină de foc luînd,
 Pre care mai nainte vecinul o ochise,
 620 Dă pricină urîță de-a fi de rîs în lume,
 Căci au să-i zică tată niște copii străini.
 Un altul se ferește de-a însoțirii jug,
 Dar încurcat în lațul amorului suspină
 Și nopți întregi nu doarme, nici altă mai gîndește;
 625 Cînd întristat, cînd vesel, dup-a iubitei chip,
 Odihna lui atîrnă d-un zîmbet, d-un cuvînt;
 Căruntul păr văpsindu-și, se unge cu pomadă
 Și se împodobește cu feluri de cordele,
 Compune versuri, cîntă și danță grebănos,
 630 Făcînd prezente scumpe și cheltuind bani mulți.
 Irisa ca pre dînsul iubește pre o sută,
 Pre care-i măgulește cu zîmbete viclene
 Și tuturor aruncă cîte un semn din ochi.
 Toți fug de amăgirea-i, iar el rămîne prins
 635 Ca șoarecul de miță, în ghearele cochetei;
 Și însă se fălește și-i mulțămît de sine.
 Macrin la față galben, îmflat, idropicos,
 Petrece dimineața cu doctorii închis;
 Se-ndoapă toată ziua cu ierburi de tot soiul,
 640 De aer, de mîncare, de orice se păzește;
 Și-apoi în toată seara Macrin se culcă beat.
 Un tînăr ia o babă de patruzeci de ani
 Cu zestre însemnată — cînd singur are stare.
 Ea-n casă poruncește cu aspră tiranie
 645 Și-l face înainte-i să tacă tremurînd.
 Un fiu la părinți singur ce-așteaptă-a moșteni
 O mare avuție, odihna sa își lasă
 Aleargă, lingusește, cerșitorînd un titlu
 Dorînd ca să-l cinstească norodul acel prost;
 650 Dar numai cu nădejdea rămîne-adescoari!
 Un altul ce iubește a străluci în haine,
 Că aur se încarcă, crezînd că nătărăul
 În straie aurite nu este nătărău.
 Cu patru cai se primblă un tîrgovăț bogat
 655 Și poartă după dînsul un număr de slugi multe,
 Toți în livrea cusută cu armături luate

De pre în semnul care pe ușa lui vestea
 Ce fel de meserie avea el mai de mult
 Și unde mult mai bine s-ar cuveni să steie.
 660 Păreții casei sale acopere cu aur;
 Bani varsă ca să-și facă o spiță de neam vechi.
 Și povestește fapte de minciunoși străbuni.
 Ca broasca se tot îmflă, se îmflă până crapă.
 Macari pînă aseară era în ochii lumii
 665 Bun numai d-adus apă și lemne de tăiet;
 A lui nătărăie s-a fost făcut proverb;
 Purtarea lui cu negru se însemna de oameni.
 Dar iată lui Macari norocul se zîmbește
 Și astăzi e puternic, stă-n rînd cu cei cinștiți,
 670 Cu cei mai slăviți oameni, cu cei mai învățați.
 Toți laud-a lui minte și zic că-mpărăției
 Macari a s-aducă folosuri însemnate
 Și c-o căutătură să-ndrepte orice rău.
 Acel ce-n starea proastă era batgiocorit,
 675 De sus e trimis astăzi spre fericirea țării.
 Cu toate-aceste însă, zavistia muncește
 Pre cei ce rîvnind locu-i, voiesc a-l răsturna
 Din postul acel gîngăș ce nu e pentru el.
 Urechea domnitoare mireasă e dorită;
 680 Favorul ei toți mirii ca pre a Penelopei
 Cu suflet, cu viață, sînt gat-a-l cumpăra.
 Pe luciul politic Macari lunecă
 Și iar în întunec căzînd ca mai nainte,
 Se duse să-și petreacă viața cu samurii
 685 În stare defăimată și trai nenorocit,
 Deși această soartă așteaptă și pre alții
 Toți însă cătră dînsa se-mping și se îndeasă.
 Văzui un bătrîn care o sută ani trăise,
 Pe patul său cum zace de bătrînețe ros,
 690 Încît pe barbă scuipe și seamănă schelet
 Și însă el desină c-o mîna tremurîndă.
 Dar ce desină oare? Mormîntul ce-l așteaptă?
 Ba nu. — Palat de vară să-i fie de primblat.
 De coasa morței altul văzîndu-se-ngrozit,
 695 Și-abia zărînd hîrtia cu slaba lui vedere,
 În loc să se-ngrijească a-și căuta de suflet,
 Închipuiește pompa înmormîntării lui,
 Cîți preoți, clerici, dascalii și cîți arhierei.
 Cît număr de rudenii să meargă după raclă

700 Bocindu-l în glas mare, cîte făclii de ceară.
 Și cît de mari să fie și ce fel de secriu?
 Ce candelă să-i puie, de aur sau d-argint?
 Ce epitaf să-nscrie ca lumii să arăte
 Că praful din cea groapă a fost un boier mare?
 705 Din fașă pînă la groapă de patimi stăpîniți,
 Mîndriei, lăcomiei, zavistiei supuși,
 Vă mîină egoismul pe calea periciunei
 Și liberali în cuget, voi robi sînteți în faptă.
 Precum ușoara pană purtată de zefir,
 710 Așa de nestatornic e și al vostru gînd.
 Cînd cereți bogăția, cînd banii vă încurcă,
 Uriți singurătatea și-apoi v-e greu de oameni;
 Ce vreți adese însuși a spune n-ați putea.
 Azi lăudați un lucru, mîni altul și așa
 715 A voastră socotință din loc în loc se mută;
 Căci ce e de mirare, aveți dorinți contrarii.
 Furnica-n timpul verei asudă ostenind
 Și cîte un grăunte adună-n moșinoui;
 Iar cînd e tristă lumea de-a iernei vifor rece
 720 De-acasă nu se mișcă, se bucură în ticnă
 De rodurile care în vară-a adunat.
 Voi însă cu a minții lumină înzestrați
 Nemernicind ca orbii, vă osteniți zădarnic
 Nu-n lucruri de nevoie, la care sînteți leneși.
 725 Viața vă e scurtă, proiecturile lungi,
 Vrajmași sînteți odihnei și-n veci nemulțămîți.
 Un neșuitor ce are ambare și lăzi pline
 De toată bogăția și poate să trăiască
 Întru îmbelșugare, în pace, mulțămîit,
 730 Deodată îi abate a fi judecător.
 Pe loc îi pere somnul și-n cugetul său zice:
 „Cît e de bine-n lume să poruncești la alții!
 Toți cinste îți arată, prezenturi îți aduc,
 Soldat nu ții în casă și mult, puțin ce-aduni
 735 E numai pentru tine.“ Judecător se face,
 Dar punga-i se deșeartă; atunci se căiește
 Și ar dori să vie la starea cea de-ntăi.
 Aude-mpricinații la ușa lui oftînd
 Și trebui să se scoale, să lasă somnul dulce.
 740 „O, Doamne! jalnic strigă: De ce-mi părăsii breasla?
 La dracu să se ducă oricare cinste, rang,
 Ce-mi fac acum viața mai rea decît în iad!“

Țăranul mîind plugul sau numărînd a d e t u l
 Cu ochii plini de lacrimi, se tînguește-n sine:
 745 „De ce pre mine soarta nu m-a făcut soldat!
 Aș fi îmbrăcat bine, nu aș purta sucman
 Și grija mi-ar fi numai de caporal și pușcă.
 Iar nu tot în picioare pe lîngă car să îmblu.
 Purceii scroafei mele ar fi atunci ai mei,
 750 Și vaca mi-ar da lapte, găina oul său,
 Nu pentru a cneghinei și-a vătăjiței masă.
 Acum du tot la curte și tu tărîțe roade!“
 Conscriptia sosește, îl iau, îl fac oștean
 Și iată în gînd îi vine bordeiul afumat;
 755 Își blastămă viața în straiul său cel verde,
 După sucman oftează și toată ziua plînge.
 „O! cît trăiam de bine cînd mă aflam în sat!
 Adevărat atunce rău îmbrăcat eram,
 Dar vara la răcoare și iarna lîngă vatră
 760 Dormeam și-un pas din casă eu nu făceam pe ploaie.
 Iar dacă-mi plăteam birul și-adetul la stăpîn,
 Nu mai aveam pricină de a mă tîngui.
 C-o oală de borș numai mă mulțameam; și-n casă
 Eram stăpîn eu singur. Aveam pe un an pîne
 765 Și paie pentru vite. Cel mai departe drum
 Făceam la iarmaroace cînd sare-mi cumpăram
 Sau cînd mergeam la praznic în sat de bunăvoie.
 Viață îndrăcită! acum colindă lumea,
 Cămeșă poartă albă cînd n-ai cu ce-o spăla,
 770 Cu pușca te-nvrtește în niște strîmți nadragi,
 Și cînd în ochi vezi moartea, curajul să nu-ți peară.
 Nu-ți împlini-n veci somnul, rămîi flămînd adese
 Și-ți caută de toate, pe-o sută ascultînd!“
 Monahul ce dăunăzi atît de mult dorea
 775 Să poarte potcap, rasă, acuma alta cîntă;
 S-ar încuscri cu dracul numai mirean să fie.
 (Nu-i chip de a fi înger în trup neputincios.)
 De mult vorbesc și însă abia ți-am înșirat
 O parte foarte mică din patimile voastre,
 780 Voința împlinindu-ți; căci pentru a descrie
 Cît e de nerod omul și cît de deșănțat

Privit fără de mască, un an n-ar fi d-ajuns.

Mă crede că-ndestule am adunat sujete

Cu ce să fac să rîdă pre Pan ș-a lui urdie.

785 Dar soarele pe-ncetul s-ascunde după deal,
M-am dezbrăcat; de-acuma îți las un rămas bun.
Păstrează-a mele vorbe de crezi că-ți vor aduce
Vreun folos; iar altor zadarnic nu le spune.

Noi să-ndreptăm pre oameni în stare nu sîntem;

790 Mormîntul poate numai să-ndrepte pre gheboși.

SATIRA VI

Acela este numai ferice în viață,

Ce știe a petrece în liniște și pace

Și cu puțin ce are se află mulțămît.

De cugete deșerte ce tulbură pre mulți

5 Ferit în toată vremea, pășăște cu pas sigur

Pe calea faptei bune pînă la sfîrșitul vieții.

Să șed într-o căsuță la moșioara mea,

Din care să-mi pot scoate tot ce îmi trebuiește,

Să aibă o masă bună, prielnice zăbăvi;

10 Cu un cinstit prieten cu mine potrivit

Să depărtez uritul în prisoselnici ceasuri;

Să-mi pot petrece vremea, departe d-orice zgomot,

Cu grecii și latinii din timpurile vechi;

Să cercetez efectul lucrărilor; să-nvăț

15 A ști și a cunoaște din pildele străine,

Ce au urît în ele și ce au de plăcut,

În traiul meu pe lume eu nu doresc mai mult.

Averi, înalte ranguri ce strălucesc în ochii

Prostimei nencercate, aduc supărări multe

20 Și celor ce le cătă și celor ce le au.

Cine n-a rîde oare d-un om ce asudînd

Se cațără p-un munte stîncos, înalt și aprig

A cărui culme este atît de ascuțită,

Încît oricît voiește a se ținea pe ea,

25 Nu poate sta-n odihnă și vîntul cel mai mic

Îndată-l îmbrîncește în groznice prăpăstii?

Asemene acestui ambițiosul este.

Prea rareori norocul ridică pre un om

Pe aripile sale suindu-l la grad nalt;

30 Și dacă favorează mai mult pre oarecare,

Nu stă-ndelung statornic; curînd îl și azvîrle

Departă cu piciorul și-l sfărîmă de tot,

- Căci fără ajutoru-i silința-i un necaz,
O trudnică răbdare pentru un rod vremelnic.
- 35 Din zori de zi te scoală, îmbracă-te, pornește
La casă de la casă, spre a te curteni;
Așteaptă-n anticameri cu slugile vorbind
Și stă tot în picioare. Să nu tușești; nici pasul
Să nu cutezi să-ți sufle? Asemene viață
- 40 Urmează după-masă pân ce va însera.
Apoi în grijă noaptea petrece gândind unde
Se cade s-alergi iarăș cum s-a ivi de ziuă
Și înaintea cărui spinarea să-ți îndoii;
Ce dar să dai la slugă, ce oare la stăpîn?
- 45 Să spui minciuni adese, să crezi orice himeră,
Precum·acea că marea poți măsura c-o scoică.*
Trufia unui mare să suferi și să răbzi,
S-adeverești că neamu-i e vechi și cunoscut,
Începe c-un an numai încoace de Vladimir¹,
- 50 Deși-ți aduci aminte că tatăl său în viață
Purta o haină sură²; iar pre nevasta lui
Oricît de slută este Veneră s-o numești;
Copiii lui obraznici să zici c-au isteție;
Să nu caști cînd înșiră cuvinte nesărate,
- 55 Și să numești adese de binefăcător
Pre cela de la care vrun bine n-ai văzut.
Cu cușma-n mîină iarna să îmble după dînsul
Să faci că nu bagi seamă a slugilor ocară.
Pe lîng-aceste-ți trebui să poți a depărta
- 60 Zavistia și ura ce împotivă-ți stau.
Aceste trude-n urmă te lasă cu nădejdea,
Sau poate-ți vor aduce o slujbă nensemnată.
Atunce datorია te duce sau pe cîmp
Să fii rănit în lupte, să stai cu peptu-n foc;
- 65 Sau cu o pană-n mîină să suferi a șicanei
Necaze zgomotoase; dormind cu îngrijire
Să nu cumva scapi ceasul de slujbă hotărît.
De-a purure cu frică sentințele să-nchei,
Să nu jignești prin ele vre o persoană mare.
- 70 Ori stînd pe lîngă curte din ziuă pîn în seară,
Să ții balanțierul cu ochi neadormiți,
De frică să nu scapeți de pe frînghie gios.

* Proverb rusesc.

- Ambiția-n ureche atunce îți șoptește
Că cine cată slava nu trebui să s-oprească
- 75 Cînd a călcat odată pe treapta cea dentăi.
Așa îndoind trudă, treizeci de ani împlînd
Și petrecînd o viață săracă, ticăloasă,
Alți treizeci ani îți trebui să-ți poți agiunge scopul;
Cînd ești acum cu totul de vrîstă gîrbovit.
- 80 În cea mai naltă treaptă să zicem c-ai agiuns
Și numai țarul este mai mare decît tine;
Ca vermii la picioare-ți norodul se tîraște;
Cu o căutătură împrăstii întristări,
Cu alta fericire și bucurii reversi
- 85 Și toți ca pre un idol te roagă, te tîmîie,
Să tem precum se teme un corb d-o matahală.
Un gust ș-o iscusință palatul îți zidi,
În care se adună acele rarități
Ce pot produce China, Italia și Franța
- 90 Și care-aduc mirare la oricine le vede;
Tot trupu-ți e în aur și petre-înfășurat
Ce India le scoate și vin de la Peru,
Încît nu poate ochiul de lung să te privească.
Pe aur dormi, în aur mînînci bucate scumpe
- 95 Și slugile-ți în aur cu toții îmbrăcați.
Chiar însuș blondul Febus cînd te-ar putea vide
Ț-ar pismui suita, caleasca strălucită.
Dar ești liniștit oare? Niciicum. O casă mare
Îți ia odihna toată; nu gustă dulce somn
- 100 Acela ce se culcă în aurit crevat.
În inimă bogatul în veci repaos n-are;
Nici marea răscolită din ale sale-adîncuri
De cel mai strașnic vifor nu se izbește-atît.
Zavistia asupra-ți cîrtește nencetat,
- 105 Macar că nu cutează a s-arăta în față;
Deși ai vrednicie și merite înalte,
Ea tot te îmbrîncește, te-oboară în sfîrșit,
Fără să poți ști însuș de ce ești vinovat.
Ambiția în tine crescînd tot cu puterea,
- 110 Nu știi ce mîrginire să pui dorinței tale;
O dulce melodie nu bucură pre surd;
P-un bolnav de podagră băi nu îl folosesc;
Cinstirea și averea nu liniștesc p-acela
Ce se muncește vecinic de frică și nădejde.
- 115 Cînd două sau trei veacuri viața noastr-ar fi,

Nu ne-ar părea atîta oamenii de nerozi
 Văzîndu-i cum urmează nebunele lor pofte.
 O mică parte-a vremii vrînd să-întrebuînteze
 În lucru și în muncă, ar fi pre folosîți;
 120 Și zile îndestule atunci le-ar rămînea,
 În care să-și îndrepte purtarea cea trecută.
 Dar cum se naște omul, abia găsește vreme
 A se uita-mpregiuru-i și întră în mormînt!
 Și din acest trai încă scurtează de agiuns
 125 Copilăria, boale și triste bătrînețe,
 Iar timpul—care zboară în veci nu se întoarce!
 Deci pentr-o mică plată de ce atît necaz?
 De ce-așa scumpe zile să perdem în zadar?
 Să nu cercăm mai bine ca să stîrpicăm semința.
 130 Naravurilor rele din inimile noastre?
 S-îmblăm după zadarnici măriri și bogății,
 Ca cînele povestei ce carnea lepădă,
 Voind să se arunce dup-o deșertă umbră?
 A noastră cea mai mare podoabă e virtutea.
 135 Apoi o liniștire a duhului doresc,
 Dar însă libertatea o prețuiesc mai mult.
 Acela ce petrece în slavă și avere
 De aste trei mari bunuri lipsit purure este,
 Deși că le va perde el grijă n-ar avea.
 140 Noi încă din pruncie sîntem obicinuiți,
 A crede sărăcia ca răul cel mai mare;
 Aceasta ne îndeamnă a căuta avere,
 Lăsînd măsura dreaptă ce trebui să păzim.
 Dar orice trebuință își are-al său hotar:
 145 Greșeaște cine-l trece și cine nu-l agiunge.
 Și dascalul lui Neron ce-avere grămădise
 Trăind în sărăcie, fu numai un nebun;
 Și cel ce într-o bute viețuia flămînd
 Voind a-și da un nume de filozof cu fală,
 150 La șezeci ani tocmai era un prunc la minte
 Și trebuia să-l bată un pedagog cu vergi,
 De mișave deprinderi să-l poată dezbăra.
 Silven cînd vindea untul într-un paner pe piață
 Era mult mai ferice și se hrănea mai bine;
 155 De frica sărăciei nu se-ngrijea atît,
 Pre cît se îngrijește acum cînd adună
 Averi și stare mare, îmblînd din țară-n țară,
 Prin foc, prin ger, prin apă cu-atîte ostinele

Și-n vecinic neastîmpăr tot traiul petrecînd,
 160 Să strîng-atîta aur, comori și avuții
 De nu-ncap în palatul și sipetele sale.
 Se poate trăi bine și fără bogăție
 Și poți căpăta slavă într-un ungher smerit
 Îmbătrînind în pace, deși pe urma ta
 165 Nu tîrîi gloată multă, deși nu-și ia căciula
 Norodul înainte-ți și nu îmble-n călească
 Sau haine aurite ș-o slugă numai ai.
 Fireasca-nțălepciune ne-nvață a trăi
 Întru îndestulare și fără averi multe.
 170 Cînd însă lăcomia nu ne muncește gîndul.
 Greu nu e să-ți poți face un măsurat venit
 Cu starea ta, dar trebui atunci să te oprești,
 Să lepezi lăcomia, zavistia deoparte.
 Să nu te miri de ranguri, de titluri strălucite
 175 Și de averi înalte; trăiește liniștit,
 De pravăț avînd cinstea, sîlește ne-ncetat
 Să îndreptezi naravul din alții și din tine.
 Atunce a ta slavă va fi în veci neștearsă
 În oamenii de bine. Iar dacă vei muri
 180 Neavînd un nume mare și lumea te-a uita
 Căci n-ai putut învînce zavistia grețoasă,
 Răsplata muncii tale nu este prăpădită.
 Urmînd virtuței calea, lăsînd un nume bun,
 E ce-nțai răsplătire ce poate-un om dori.

SATIRA VII

CĂTRĂ CNEAZUL NIKITA IURIEVICI TRUBEŢKOI

- Cînd văd pre unul care ceaslovul nu mai lasă,
 Biserica păzeşte, se-nchină, ţine postul,
 Nu doarme cu nevasta şi duce luminări,
 Dar ia chiar şi cămeşa de pe un biet sarac,
 5 De-i zic: „Ascultă frate, te rătăceşti cu mîntea,
 Mergînd pe astă cale în rai nu poţi să între;
 Iar dacă ai dorinţă ca să te mîntuieşti,
 Dă înapoi aceea ce ai luat nedrept.“
 Atunce l-a mea rîvnă el mînios răspunde:
 10 Nu-i treaba ta, băiete, să dai bătrîne sfaturi!
 Şi bine zice omul; eu încă n-am ajuns
 A iernii înturnare să văd de treizeci ori
 Şi nici un păr din capu-mi nu ş-a schimbat colorul,
 Cum dar în așa vrîstă să-ndrept eu barbe albe
 15 Şi căzături cinstite ce poartă ochilari?
 Pre cei ce n-au în gură mai mult decît trei dinţi,
 Țin mîntea cîuma Moscvei şi spun ca de dăunăzi,
 Campania şi lupta la Cighirin urmată 1?
 Aş răguşa zadarnic vrînd să le dovedesc
 20 Că mîntea-n om nu creşte cu lunile şi ani,
 Cu toate că cercarea pre mîntea sprijineşte
 Şi se cîştigă numai cu anii; însă vremea
 Nu dă esperiinţă la cei ce nu pricep
 A lucrurilor reguli; iar omul silitor
 25 La ea s-ajungă poate şi-n vrîsta tinereţii;
 A mele vorbe însă vor fi despreţuite
 Şi mulţi nătîngi în lume vor crede ne-ncetat,
 Că un bătrîn cu mîntea întrece pe trei juni.
 Asemene opinii fără de judecată
 30 Şi altele mai rele s-au-nălînit în oameni;
 Unii se țin d-acele ce bune le socot,
 Le cred că-s legiuite şi nu ştiu că greşesc;

- Iar alţii cunosc răul dar nu au îndrăzneală
 Să se împrotivească plecării cei nătînge
 35 Ce-i trage cătră fapte lipsite de bun-simţ.
 De-i întreba pricina acestei rătăcirii,
 Obşteşcul glas răspunde: Că nouă din nascare
 Ne-a dat natura suflet plecat spre amăgire
 Şi stăpînit de patimi, iar astei legi fireşti
 40 Noi nu sîntem în stare a ne împrotivi.
 Acest adevăr însă de e ispitit bine,
 Nu ştiu, Nikito dragă, dar ştiu cu-ncredinţare,
 Că dacă eu din lene ogoru-mi voi lăsa
 Făr a-l lucra cum trebui, va răsări dudău;
 45 Iar îngrăşîndu-l bine, ş-arîndu-l cum se cade,
 Voi aduna o roadă ce-mi va răsplăti munca.
 Oricum ar fi plecarea ce firea ne-a lăsat
 Dar este, este-o vreme în care să putem
 A-i potoli iuţeala, de nu de tot s-o stingem
 50 Şi să-ntărim în bine pre cei cu plecări bune;
 Această vreme este cînd omul e copil.
 Atunci e ochiul ager, auzul simţitor,
 Căci nou fiind pe lume, pătrunde cu-nfocare,
 Ş-obiectele ce vede se înrădăcinează
 55 În inima-i setoasă de orice lucru nou.
 Deprinderea adesa se face fire-n om;
 Ea chiar şi pe frînghie a dăntui ne-nvaţă
 Şi multe din acele pre care noi le credem
 Că vin de la natură, mai bine cercetînd,
 60 Descoperim că-s numai a creşterii efect.
 Această a pătruns-o neobositul Petru,
 Monarhul şi părinte, cu-a lui înţelepciune.
 Cu multe ostenele, el şcoale a aşezat
 A căror îngrijire şi scop folositor
 65 Era ca să aducă pre juni la fapta bună.
 Odihna, pîn şi tronul a hotărît să-şi lase
 Şi să călătorească în depărtate ţări
 Ca patria prin pildă-i să poată învăţa
 De la străini acele naravuri, meşteşuguri
 70 La om trebuitoare şi neştiute-n Moscva.
 Cu slavă a lui trudă pre noi ne-a-ncoronat;
 Bărbaţi au ieşit vrednici în pace şi război,
 Pre care-n pomenire îi vor păstra urmaşii;
 Dar lucrurile bune rămîn despreţuite,
 75 Simţirea lăcomiei cînd nu ne măgulesc.

Să adunăm avere, palate să zidim,
 Să facem grădini, fabrici, să-mbunătățim codri,
 Ca să lăsăm copiii moșteni de averi multe,
 Cu astă îngrijire noi numai ne muncim;
 80 Cum însă se petrece copilăria lor,
 La doi sau trei în minte abia le trece poate;
 Și care pe nimicuri mari sume cheltuiește,
 Îi pare rău să deie un ban pentru-ai săi fii,
 Ca-nvățătură bună să poată dobîndi.
 85 Iar cînd copilu-n urmă se dă în desfrînare,
 Atunci măhnitul tată de el se rușinează
 Și în zadar arată că nu e vinovat.
 Ai adunat avere și nu te-ai îngrijit,
 În inimă să-i sameni naravurile bune;
 90 Bogat îți va fi fiul, dar va trăi în lume
 Urît și fără slavă, de toți desprețuit
 Și cine știe dacă prin relele purtări,
 Nu-și va sfîrși viața într-o spînzurătoare.
 Isprava bunei creșteri în asta se cuprinde,
 95 Ca patima din inimi de timpuriu stîrbind,
 În calea faptei bune pre tînar să îndrepti;
 Căci numai prin aceasta el poate să ajungă,
 A fi de folos țării și laudat de oameni.
 Iar pentru a produce un rod așa dorit,
 100 Științele și arte sînt numai ajutor;
 În judecați să aibă pătrundere-nțaleaptă
 Și ale-mpărăției venituri, cheltuiete,
 C-o singură ochire să poată lămuri.
 Pe valorile mării s-aleagă sigur drum.
 105 Pe cer să înțaleagă a stelelor rotire
 Ș-atracția ce trebui să aibă între ele.
 Efectul să cunoască a oricării făpturi.
 Aceste-i vor da nume de învățat barbat
 Și la-nsemnate ranguri pot încă să-l înalță;
 110 Mulțimea îl va crede un vrednic cap de oaste,
 Văzînd lătită țara și dușmanii învinși.
 De nu va putea însă pe sine-a fi stăpîn,
 De nu va ști a trage cu chip plăcut pre oameni
 Și nu se-nduioșează văzînd plîngînd saracul,
 115 De-o dreaptă judecată nu e povățuit;
 În scurt, dacă naravul îi este vițios,
 Se vor mira de dînsul fără să îl iubească,
 Și lauda silită le va ieși din gură,

Cînd numai interesul la asta-i va-ndemna,
 120 Stînd gata în tot ceasul din spate a-l zvîrli.
 A sa ușoară slavă s-a veștezi în grabă.
 Un om neplăcut lumii curînd se dă uitării.
 Cînd soarta-i se preface și zile negre vin,
 Uitat e de oricine ca și cînd n-ar fi fost.
 125 Virtutea poate numai a liniști pre cuget
 Și stavilă a pune l-a poftelor capriții;
 Ea numai ne deprinde în pace a privi
 Tot felul de prefaceri a orbului noroc
 Și fără nici o frică a aștepta sfîrșitul.
 130 Să ne silim deci trebui de a sădi virtutea
 În tinerile inimi pîn s-a-nrădăcina.
 Să le deprindem mintea cu-acele-nvățături,
 Ce lor sînt potrivite și pot să-i folosească;
 Atunci prin fiii noștri de orice treaptă vrednici,
 135 La patrie aducem un dar de mare preț.
 De-ar fi în a mea voie ca singur să aleg
 Din două miști pre una, atunci cu bună seamă
 Aș prefera îndată pre care-ar fi mai simplă,
 Decît pre cea isteată și ageră, dar rea.
 140 Oricare faptă bună aș crede bucuros,
 La cel ce nu se-ngrășă din binele altora.
 Deși pe răbuș numai el știe să însemne
 Tot însă nu se-ncrede unui risipitor
 Ce numărul cunoaște ca-n turnul Suharev ²
 145 Dar fără socoteală își cheltuiește starea.
 Copiii se dezgustă de asprele povețe;
 Nu trebui între oameni ades a-i dojăni,
 Căci stîngi pe nesimțite ambiția din ei.
 Le lasă de joc vreme; folos n-duce graba
 150 Și cînd cu ei ești singur atunci îi sfătuește.
 Pre un copil blîndeța îndreaptă într-un ceas,
 Mai mult decît asprimea și frica într-un an;
 Purtarea aspră seacă curajul de la tineri.
 Ferice de acela ce știe să deștepte
 155 A laudei dorință în gingașul copil!
 La asta buna pildă dă mare agiutor.
 Mai greu străbate-n inimi urechea decît ochiul,
 De-aceea prin exemple povața e mai bună;
 Ea face și pre vite s-urmeze pre părinți.
 160 Deprinde vulturelul să zboare în văzduh,
 Pre căpoieș s-alerge țahnind după găină,

- Pre țăpușori să-și cerce puterea lor în coarne,
Rățușca să înoate abia ieșind din ou.
Aceste nu se-nvață de cuget sau de sfat;
165 Nimică nu știu altă decît să imiteze.
Doi frați sînt într-o casă crescuți tot împreună
Și tot d-acelaș dascal certați și învățați,
Din ei alege unul al faptei bune drum
Din care nu-l abate nici frica nici nădejdea;
170 A sa îndatorire cu rîvnă împlinește;
Plăcut și cu blîndețe la vorbă măsurat,
Compătimizește însuș cînd vede pre sărac
Și mila împărțește cu inimă curată.
Iar altul crud și trufaș pre tatăl său ar vinde
175 Ca să-și îndestuleze iubirea de argint;
El pradă visteria și moare într-un ștreang
Așa precum se cade la făcători de rele.
Pre unul pilda bună îl întări-n virtute,
Pre altul la peire tot pilda l-a adus.
180 De-aș vrea să sting din vreme scumpetea-n fiul meu
I-aș dezvăli naravul în toat-a lui sluție
Și pre Ignat de pildă l-aș scoate înainte:
Privește-l, eu i-aș zice, cît este de sarac,
Avînd grămăzi de aur, e veșted și măhnit;
185 Un ceas odihnă n-are; apoi așa viață
Cu multă avuție, o socotești ferice?
Deși s-ar părea iarăș că e risipitor
I-aș face cunoscută viața lui Clearh,
Pre care creditorii îl țin la închisoare.
190 Cînd ar vădi plecare cătră trupeasca poftă,
I-aș arăta pre Melit de bube rele plin.
Slugi, mancă, guvernantă m-aș îngriji s-aleg
Tot oameni de ispravă și cu purtări cinstite.
Dar creșterea n-atîrnă de la aceia numai,
195 La care în pruncie am fost încredințați;
Căci patima găsește prin multe părți prilej
D-a se vîri în inimi; și tot ce pre un tînăr
Încungiură, formează a lui firești plecări.
Nu e d-ajuns sămînța s-aducă rodul bun
200 Îi trebuie și timpul să fie cald, statornic,
Pămîntul lucrat bine, udat cînd trebuiește;
Și gunoiat în vreme, căci altfel în zadar
Nădăjduiești în rodul pre care-ai semănat.
Bețiv s-alese Filip; el fu crescut de-o rudă

- 205 Supusă la beție. Mirtul curvar se face,
Căci a avut un mentor curvar și verigaș.
În veci din gura Savii nu iese adevăr,
Tot ce visează noaptea, ce-i vine-n minte spune;
Ne-aducem îns-aminte și de a lui bunică,
210 Ce cu neîncetare hodorozea minciuni.
Silvia-și dezvălește rotundul frumos sîn,
La toți zîmbește dulce, din ochi le face semne,
Își pune alunele și se suliminește.
De la Silvia lesne poți orice căpăta,
215 Căci nu vrea să jignească pre nime cu refuz.
Așa a fost și mă-sa pe cînd era ca dînsa.
Prunciei noastre floarea curînd se veștezește
Cînd e încredințată pe-a unii roabe mîni.
Copilul fur, tagadnic, de slugi e învățat;
220 Ei sînt adevărata nevrîstniciei ciumă,
Dar pilda părintească e mai vătămătoare.
De multe ori copiii ar fi mult mai cinstiți
Cînd tatăl lor și mama pre sine-ar fi stăpîni
Și frîu ș-ar pune limbii cînd fiii lor sînt față.
225 Adun avere multă și dreaptă și nedreaptă,
Mă sîrguiesc să capăt un rang însemnător,
În somn și în ospete viața îmi petrec
Și pîn în urechi întru în tina desfrînării.
Crezînd că fericirea stă numai în avere,
230 Acelor mari puterea în sine pismuiesc,
Dar caut cu tot chipul a lor prieteșug;
Privesc cu nepăsare și rîd de sărăcie.
Voiesc cu toate-aceste ca fiul meu în lume
Și cu puțin să știe a fi îndestulat,
235 Stăpîn pe-a sale poftes, smerit și înțelept;
Să aibă adunarea persoanelor cinstite
Și să imite numai a lor purtare bună.
Zadarnică mi-e truda! pe apă slove scriu*,
Căci casnicile pilde puternice rămîn
240 Și fiul meu va merge tot pe acea carare,
Pe care va cunoaște a tatălui său urmă!
Cu ce obraz pute-vei pre fiul tău să-nfrunți
Cînd tu prin buna pildă nu îl povățuiești?
Cînd el la tine vede de înfruntare fapte

* Proverb rusesc.

- 245 Și nu găsește-acele pre care i le lauzi?
 Un rac pre fiu difaimă că merge îndărăpt
 Iar el răspunde: „Tată! arată-mi cum să merg.“
 Nu poți fi bun cum trebui? dar nu-ți sminti copiii;
 Mai bine ar fi însă să te ferești de patimi,
- 250 Sau cel puțin de ochiul prunciei să le-ascunzi.
 Când te gătești de oaspeți, îndată poruncești
 La slugi ca să grijească, să măture prin casă,
 Să curățe ograda și vasele să spele;
 Tu însuți porți de grijă, în sus, în gios alergii,
- 255 Faci vuiet, pui la cale, te temi ca nu cumva
 Vrun oaspe să-nsemneze acea mai mică lipsă,
 Ori ochiul lor să vadă vre o necurăție.
 Aceste le faci toate, dar nu te sîrguiești,
 Să depărtezi vederea copilului de rău
- 260 Și să ascunzi de dînsul urîtele-ți defecte.
 Nu-ți este mai scump fiul decît oricare oaspe?
 Pare că văd p-un critic cum clatină din cap,
 Cum strînge din sprincene c-un zîmbet satanesc,
 Și-așa măreț vorbește: „Ien vezi băietul nostru
- 265 Cît de sămeț ne-nșiră povești din ceea lume!“
 Ne face perzînd vremea urîtul să simțim;
 Ca nuca pe părete povețele-i se prind.
 Ne-avînd ce spune altă, naravuri cercetează
 Și zice că plecarea e rodul educării,
- 270 Voiește să ne-nvețe a crește pre copii;
 În scurt, ne dă dovadă de crieri struncinați,
 Prietene Nikita! Aceste ziceri poate
 Vor fi plăcute-acelor ce zic că viața-i scurtă
 Și critică-o idee ce nu e ca a lor,
- 275 Nevrînd a da crezare nici chiar la adevăr.
 Eu nu voi să înduplec p-un soi așa de oameni
 Dar nu-i oricare slobod opinia să-și deie
 Când ea în sine poartă a legilor respect
 Și poate să aducă oricît de mic folos?
- 280 Tu însă-mi dă iertare căci rîndul nu păzesc,
 Dintr-una sar într-alta. Mi-e greu să mă supun
 La reguli ce adese pricinuesc urîtul.
 Când mintea este slabă, amestecul îi place;
 Căci dacă ni s-ar cere tot reguli să urmăm
- 285 Și dintr-o socotință să nu putem ieși
 Fără a-i da sfîrșitul, atunci ca să vorbească
 Abia într-o grămadă doi oameni poți să afle.

SATIRA VIII

- Ferice de acela ce stînd pe un picior
 Compune două sute de versuri într-un ceas,
 Mînjind o jumătate de conț pe toată ziua;
 Ce scrie cum îi vine, fără să-și bată capul
- 5 Să afle din ce parte afară suflă vînt.
 Pre mine însă soarta cumplit mă osîndi
 Să scriu cu îngrijire, cu trudă și cu număr.
 Când voi s-apuc condeiul, mă-ntreb întăi pre sine:
 De nu silit de patimi doresc a fi autor?
- 10 Nu oare fala slavei la care aș privi,
 Sau pisma ori mînia, dorința clevetirei,
 Îmi predominesc în minte? Căci oricît de cinstită
 O faptă e în sine, dar poate fi prea rea,
 Când scopul ei se trage din vițios izvor.
- 15 De văd că al meu cuget nimică nu-mi împută
 Atunci întorc privirea și cercetez naravuri,
 Mă sîrguiesc din rele s-aleg ce-i de folos;
 Eu laud ce e bine și rîd de ce e rău.
 Găsînd un sujet vrednic de mica mea putere
- 20 Slobod la scris condeiul, dar făr a-i lăsa frîul;
 Nu mă lenesc a șterge de scriu puțin sau mult,
 Nu mă aprind, ci caut să fie cu bun-simț
 Orice voiesc a zice, și versurile mele
 Să aibă o măsură, stînd unde se cuvine;
- 25 Să nu slăbesc ideea, nici de prisos să-nșir,
 În sunete deșerte, un grai neînțeleș.
 Iar mai vîrtos ieu seama să nu jignesc pre nime
 Cu vrun cuvînt obraznic ieșit din a mea pană,
 Ca nu, defăimînd aspru naravul acel rău,
- 30 Să dezvălesc că însuși sînt rău și pătimaș.
 Văzut-ați vreodată un bun hirurg cînd sînge
 Sloboadă unui bolnav? Cu ce luare-aminte

La mîna cea legată tot pipăie, cercînd
Să afle unde-i vîna; apoi lovește-ncet
35 Păzind cu scumpătate ca rana să nu fie
Mai mare decît trebui? Această îngrijire
Și eu cînd scriu la versuri întocma imitez;
Îmi pare că ieu sînge la demoralizați.
Cum am sfîrșit lucrarea, o strîng, o dau uitării;
40 Apoi o cioplesc iarăș ș-avînd mai multă trudă
Decît mai înainte pre sine nu mă cruț;
Dar versurile mele tot nu cîtez s-arăt.
Nencrederea de sine, rușinea, nendrăzneala
În mine sînt sădite sau d-a naturii mîină,
45 Sau din copilărie de sfatul părintesc;
Iar dreapta judecată, cînd vream a fi sumeț,
M-amenința îndată cu chinuri, ostenele:
D-atunce pînă astăzi urmez a ei povață.
Cred orișicînd că fața ce priimește-ades
50 Colorul rușinării, se face îndoit
Mai vie, mai frumoasă, dînd semne vederate
De nevinovăție; că limba cea ușoară,
Cînd slobodă aleargă, se-mpedecă curînd;
Că îndrăzneala este atunci de lăudat,
55 Cînd ne slujește-n lupta cu relele naravuri;
Cînd smulgem de la dușman cu dreptul biruința;
Cînd clevetiri urîte vădînd le înfruntăm,
Sau apărăm dreptatea unui nevinovat.
Cred iarăș că acela ce să socoate-n sine
60 Mai mult decît oricare, de laudă nu-i vrednic;
Văd însă cu-ntristare c-asmene plecări
Îmi sînt vătămatoare, dar nu pot să le las.
Și nu mă strică numai că-mi fac împedecare
Să scriu sumeț la versuri și singur să mă laud,
65 Ades prilejuri bune din mîină am scăpat,
Căci mi-a lipsit curajul d-a le putea ținea.
Ades și a minciunii am suferit urîtul;
M-am chinuit în sine și ca o cloșcă mută
N-am zis macar: iubite, mai cruță-al meu auz!
70 Cînd dimpotivă altul ce-a zeilor favor
I-a dat obraz d-aramă ca orice legi să calce,
Rușinea, simtimentul să le desprețuiască,
Să nu-și mai schimbe fața în galben sau în roș,
La toată ușa bate, se-nchină tuturor,
75 Spinarea își îndoiaie, și de refuz nu-i pasă;

Supărăcios, obraznic, din casă dat afară,
D-o sută de ori iarăș se-ntoarce înapoi,
Uitînd că și stăpînul și slugile-l urăsc.
Așa din treaptă-n treaptă norocul îl ridică,
80 Căci vrînd de el să scape îi împlinesc ce cere.
Cînd eu oftînd zadarnic perd vreme de cinci ani
Pe lîngă frumusele, un altul îndrăzneț
Întru o zi își vede nădejdea-ncununată;
Neam, minte, vrednicie din gură nu-i mai iese;
85 Isprăvile străine le dă de ale lui;
Defaimă orice lucru și vrea prin adunări
El numai să vorbească, iar ceilalți să tacă,
Făcîndu-i fără voie de dînsul să se mire.
Sînt rari aceia care știu cumpăni pre om
90 Din greutate vorbeii și bine înțeleg
Ce crieri pot produce cuvintele rostite.
Mulți mintea ne măsoară chiar dupre limbuție
Și cred că nerozia e dată la tăcuți.
Ades aud aceste: Arist e om cinstit,
95 E delicat și poate să fie bun prietin,
Dar într-un ceas o vorbă nu poți de la el scoate.
Cuvîntul de pe buzi se trage lîn și scurt;
Cu dînsul totdeauna îmi vine a căsca
Și iată ce mă face să cred că duh nu are.
100 Virtutea din vechie sta purure în mijloc
Între acele margini ce patimile nasc;
În vremea noastră însă aceasta s-a schimbat.
Și cine avînd oare venituri măsurate,
Nu se silește încă să-și mai mărească starea?
105 Cu dreptul sau cu strîmbul s-adune aur mult?
E leneș acel care se poate mîrgini;
E neplăcut acela ce-și cumpănește vorba
Și este mic de suflet acel ce-și chibzuiește
A sale interese cu cugetul curat.
110 Nerușinați, obraznici; noi slava alungăm
Pe-o cale unde-a slavei nu este nici o urmă
Și ne-amăgim pre sine cu măguliri deșerte.
Cînd oare ochii noștri se vor mai curăți
De pîcla rătăcirii în care ne aflăm?
115 Mai străluci-va oare de adevăr vro rază?
Zadarnică nădejde! Iubim a noastre viții
Ce numai defăimare ș-ocară ne aduc,
Deși a lor plăcere nu ține îndelung

120 Mustrarea conștiinții, urîtul, îngrijirea,
Pe urma lor urmează și chinul este mare!
De-a pune în mirare pre oameni, ce folos?
Cînd ei sînt nestatornici în socotința lor
Și ce-au lăudat astăzi, mîni iarăș ei defaimă?
Privind a noastre rele și necinstite fapte,
125 Ades se rușinează barbatul înțelept.
Într-un cuvînt, acela ce nu e virtuos
Nu poate sta aproape de tronul unde Anna,
Prietina virtuții ocîrmuiește astăzi.
Cu dînsa în unire ea știe osebi
130 Și răsplăti cum trebui p-ai binelui urmași;
Iar demoralizații și rău cugetătorii
Nu pot să-ngăduiască a ochilor ei raze,
Cum nu pot agarenii și schiții suferi
Înfricoșatul trăsnet de brațu-i răpezit.

ODA I

Plutind în întuneric pe cale rătăcită,
Căci nu vă-ntoarceți ochii spre cel ce este-n cer?
Atei fără de minte! Părerea amăgită
Lăsați și mînați vasul spre țarm de adevăr.

5 Pre Dumnezeu cunoașteți acel ce cîrmuiește
Făptura plăsmuită cu însaș mîna sa.
El cerurile-ntinsă în care strălucește
Înflăcărutul soare pre toți a lumina

10 Planetelor și lunii el zise să-mprumute
Lumina lor din soare; și el au poroncit
A se aprinde noaptea făclii de stele sute
În aer să lucească cînd soarele-au sfințit.

15 Cu naltă-nțelepciune a timpului măsură
Au cumpănit și toate păzesc regula lor,
El zice ca să cadă a rouăi picătură
Pămîntul să adape spre hrana tuturor.

20 Și toate sînt lăsate spre vecinica lui slavă
Și cerul și pămîntul pre dînsul îl măresc,
Cîmpia, șesul, floarea și vesela dumbravă,
Ici valea, colo dealul natura-mpodobesc.

Cînd marea se răscoală mugind cu-nfuriere,
Un slab năsip o ține în marginile ei.
El vînturilor zice să sufle cu putere,
Văzduhul să-nnoiască gonind nourii grei.

25 El este creatorul a orice vietate:

Jivina ce trăiește în ape, pe pământ,
Și paserea ce-n aer cu aripa străbate;
Tot ce viază-n lume a lui făptură sînt.

Apoi ca un puternic și milostiv părinte

30 Pre om cu înșasă mîna-i din lut au plăsmuit
L-au dăruit cu semnu-i, l-au înzestrat cu minte,
Cu dînsa dintre alte făpturi l-au osebit.

El nourul cel negru despică cu-al său tunet,
Săgeata arzătoare răzbate-n orice loc;

35 Se tulbură tot omul de-acel puternic sunet
Înfricoșat și iute ce poartă-n sine foc.

Pre cei smeriți înalță, pre cei înalți smerește;

De munți de se atinge ei fumegă-ngroziți,

De-a lui privire lumea se mișcă, se clătește.

40 Noroadelor și neamuri, cîntați-l și-l măriți!

ODA II

Vezi, dragul meu Nechita, cum neamul zburător
Nici seamănă, nici ară, nici seceră vrodată,
La vreme îi împarte o hrană-mbilșugată
Cu darnica sa mîna înaltul creator!

5 Privește pe cîmpie aceste mii de flori,
Acești crini nalți și mîndri, aceste vioarele,
Nici Solomon în slavă-i nu se-mbracă ca ele,
Deși întăi în minte el fu-ntre muritori.

Ascultă glasul legii ce Dumnezeu ți-au dat
10 Prin fiul său cel dulce, care pre toți ne-nvață
Să fim cu fapte bune urmînd a lui povață,
Ferindu-ne de rele, de mîrșavul păcat.

Nădejdea să o punem în Domnul Dumnezeu
Acela care-n nouri cu fulgerul trăsnește.
15 Ce suflă și furtuna îndată risipește,
Ce-ncinge orizontul cu mîndrul curcubeu.

Ce va să fie mîne nu te-ngriji a ști.
De ziua cea de astăzi îl binecuvintează
De traiul tău, de hrană el singur privighează;
20 Urmează a sa cale și nu te vei căi.

Stăpînitorul lumii îți știe de nevoi.
A fi de folos ție și altora gîndește,
A lui voință sfîntă smerit o împlinește
Și nu uita județul și ceasul de apoi!

ODA III

Nu credeți pre bărbatul cu fața zîmbitoare
Care pre cer vă jură al său prieteșug,
Fugiți de-a lui cuvinte căci sînt otrăvitoare,
Și vă menesc un jug.

5 Cînd inima năuntru i s-ar putea străbate
Atunce s-ar cunoaște ipocritismul său,
Deși s-arată în față avînd simțiri curate
Dar sufletu-i e rău.

El nu se cîrmuiește decît de a sa voie,
10 Cu orice-ndatorire nu-i între în favor.
Nu așteptați la dînsul vrun sprijin la nevoie,
Sau vre un ajutor.

De va vedea la altul un lucru ca să-i placă
Înferbîntat de pismă e-n stare a crăpa,
15 În vecinic neastîmpăr nu știe cum să facă,
Să-l poată căpăta.

Cînd poate rău să facă prilejul el pîndește
Și fără de pricină saracul asuprînd,
În grea ticăloșie pre oameni îmbrîncește,
20 Spre a-i vedea perînd.

Cucernici bătrînețe, nici cinstea cuvioasă,
Nici sexul acel gîngăș pre el nu mărginesc,
De-a limbei lui viclene iuțea veninoasă,
Cu toții pătinesc.

25 Acela numai care norocul îl păzește
De n-are cunoștința-i nu e ținut de reu;
Dumnezeiescul nume acel om nu hulește
Căci n-are Dumnezeu.

Cerescule părinte! Tu cîrmuiești zidire
30 Acea alcătuită cu însaș mîna ta;
De a ipocriziei vicleană plăsmuire
Grăbește-a ne scăpa!

Răpede dintre nouri săgeata acea iute
Ce este hotărîită pentru nelegiuți,
35 Și scapă omenirea de feare neplăcute
De răii ipocriți!

ODA IV

Abătuți cu totul din calea cea dreaptă
Și d-ale lor patimi oamenii orbiți,
Fără osebite de loc sau de treaptă,
Toți în întuneric îmblau rătăciți.
5 Picioarele multor au alunecat
În adânci prăpăstii și rari au scăpat.

La unii Norocul, brațul său puternic
Tinzînd spre scăpare, de munci i-a ferit.
I-a scos din ispite; dar omul nemernic
10 De adevăr încă nepovățuit,
Fără a lui sprijin, slab, neputincios,
Nu putea să afle drumul priincios.

Îns acela cărui firea se supune,
Primejdia noastră a înlăturat,
15 Trimițînd în lume pre înțelepciune
Ca d-a ei povață omul luminat,
De la fapte rele să fie retras,
Să-nfrunte-orice patimi, să-ndrepte-al său pas.

O! cît de plăcută și împodobită,
20 E fiica aceluia de sus împărat
În față-i blîndeța este zugrăvită
Cuvîntul ei dulce, lin și măsurat!
Virtutea și cinstea pre ea o slăvesc,
Căci fiii dreptății, dreptatea iubesc.

25 S-ascunde de dînsa urîta minciună,
Ce este izvorul relelor voinți,
Triumfă printr-însa numai fapta bună

Și-n minile sale poartă biruinți.
Așa cînd răsare soarele lucind,
30 Revarsă lumină pre noapte gonind.

Noroadele-acele a căror hotare
Spre răsărit mîndru departe se-ntind,
Vecine cu negrii și alte popoare
Care se-adapă din Ganghes și Ind,
35 Se cobor la glasul de pe elefanți
Și-ntăi indienii se văd luminați;

Apoi etiopii cu negrele fețe
Și Nilul ce varsă bogatul său har
Pe țarmuri slăvite, prin fapte mărețe
40 Prin legi înțelepte ce sînt al ei dar
Din a neștiinței noianuri scăpînd,
Se-nalță la ceruri cu agerul gînd.

A lui întuneric ș-a ei strălucire
Văzu Babilonul cel cu zidul lat,
45 Noroadele-acele fără cîrmuire
De ea îmblînzite, la ea s-au plecat.
Schiții cei sălbateci și traci cumpliti
Sînt puterii sale marturi neclintiți.

Dup-o îndelungă și grea preîmplare
50 La șapte prietini ai săi s-a oprit,
Grecia ferice cu-a sa vizitare,
În multă putere și slavă-a sporit.
Prin a ei povață romanii dau legi,
Ca stăpîni puternici a lumii întregi.

Dar cînd lenevirea, muma răutății,
55 De a ta lumină i-a înstrăinat,
Atunci spre pedeapsă urgia dreptății
P-ai nordului barbari la ei a chemat,
Ce sfărîmînd tronul întăi la apus,
60 Apoi ș-orientul curînd au supus.

Întîmplarea asta este norocită,
Căci cei slăviți doctori și vrednici barbați

Pre care Zeița acum urgisită,
Mai avea prietini ei adevărați
65 O nouă lumină Europei au dat
Și-n veci a lor nume va fi neuitat.

Din țară în țară purta-nțelepciune
Cu ea împreună p-ai săi următori,
În totul urmează schimbări de minune
70 Și cad ereticii ușor crezători.
Noi însă cu inimi și cuget curat,
Slujim unui singur ceresc împărat.

Iubim judecata acea cu dreptate,
Iar pira urită nu o suferim,
75 La războaie mergem în oști regulate;
Prin agere sfaturi mai mult biruim,
Păreți de aramă cu pumnul sfărâmam
Și după voință focul prelucrăm.

Mîinile lui Joe nu-s mai de minune
80 Decît ale noastre. Cu fulger de foc
Noi facem pre trăsnet grozav să răsune,
Să darme pămîntul și stîncele-n loc.
Furtune și vifor nu ne pot opri,
Pe undele mării sumeți a pluti.

85 Preste oceanuri aflăm lumi ascunse,
Planetele toate pe ceruri ochim,
Mișcarea lor, cursul, de noi sînt pătrunse
Ș-a soarelui raze în flori împărțim.
Făptura întreagă simte neîncetat,
90 A duhului nostru efect minunat.

EPISTOLA I

CĂTRĂ CNEAZUL NIKITA IURIEVICI TRUBEȚKOI*

Tu, care în cîmpul slavii pre Bellona ai văzut,
Cu fruntea încununată de laure sîngerate,
Eu credeam c-o nouă viață liniștită-ai început
Și culegi în pace rodul trudelor îndelungate;
5 Dar aud că Mumei noastre tu ești iar trebuitor.
Ea, dorind ca rînduiala și dreptatea să-nflorească
În a sa împărăție și pintre al său popor,
O nouă dregătorie a voit să-ți dăruiască,
Căci știe că prin aceasta saracul se liniștește
10 Și a văduvelor lacrimi nu vor cădea pe pămînt,
Știe că a judecății cumpănă nu se clătește
Și nu-i lăsa să s-ascundă adevărul acel sfînt.
Pentru cel iubit de slavă, a merge pe a ei cale
Îndemn foarte plăcut este. Caracterul tău firesc,
15 Conștiința ta curată și dulci virtuțile tale,
Cîtă ele mîngăiere l-asupriți făgăduiesc!
La acei ce de-a șicanei viclenii se împilează
Și pre carii oarba zeie îi scîrbește ne-ncetat!
Acum văd că iar răsare a adevărului rază
20 Și de hobotul minciunei văd că iarăș au scapat.
În obștescul bine însă și al meu în parte este,
Căci șezînd în capitală mai ades nădejduiesc
A priimi de la tine mult dorita mie veste,
Că te afle-n sănătate, știind cît te prețuiesc,
25 De mă crezi că tot sînt vrednic de a ta prietenie;
Pentru că fără de aceasta traiul meu e neplăcut,
Pătinesc precum un popă care la un praznic știe
Că n-are cu-ndestulare de mîncat și de băut.

* Cneazul Trubețkoi a slujit în campaniile Poloniei și a Turciei de la 1733 până la 1739 ca general-maior și general-Krîgs-Comisar. Încheindu-se pacea la 1740, fu rînduit guvernator Sibirului, dar împărăteasa Anna schimbînd hotărîre, îl numi sietnic de taină și general-procuror. La acest prilej, poetul i-a adresat această scrisoare cu dată din Paris, la 9 septembrie 1740.

EPISTOLA II
CĂTRĂ VERSURILE MELE

- Văd că vi s-a urfît, versuri, d-a mai sta în închisoare
Și în umbră de ani zece; văd că vrînd să vedeți soare
Slobozenie îmi cereți, înșelîndu-v-a gîndi
Că la cetitorii veseli priimire veți găsi,
5 C-aducîndu-le plăcere, folosință și zabavă,
Vouă vă va face cinste, mie laudă și slavă.
Deși știu că prin aceasta în idee ne-amăgim
Vă slobod în pace, mergeți; ați vrut să ne despărțim!
Cînd din mîină-n mîină-ți trece, veți videa c-aveam dreptate
10 Să vă țin în întuneric părăsite și uitate;
Veți vedea c-a noastre gînduri foarte lesne s-amăgesc;
Mulți pentru dorința slavei nasurile își julesc!
Încît floarea noutății veți păstra nevestezită,
Oamenii ce iubesc noul vor ceti cu mulțămîță,
15 Căci de-i și gol adevărul la-nțelepți tot e plăcut;
Iar îndată ce-acea floare vestezită a căzut,
Toți vor judeca că minte mi-a venit în rătăcire
Ș-ale mele bune sfaturi le vor numi clevetire.
Deși niște versuri care nărvirea prihănesc,
20 Cu grețoasa clevetire nicidecum nu se-nvoiesc,
Dobîtoc ce voi a-mpunge mă vor socoti pre mine;
Puțini se găsesc d-acea ce văd lucrurile bine!
Unii mă vor huli iarăș pentru că m-am ocupat
De un lucru ce la vrîsta și la postul meu nu-i dat,
25 Alții n-or vrea să mă cruțe, căci am avut îndrăzneală,
Defecturile străine să descopăr la iveală.
În zadar voi le veți spune că trebile mi-am cătat.
Și rodul anilor tineri nicidecum nu am știrbat;
Că a mea îndatorire am urmat cu sîrguință
30 Și că versul pentru oameni poate fi și de priință,
Vor răspunde că în viață nu sînt ceasuri de prisos
Și că din scris și din versuri nu iese nici un folos.

- Zavistia veninoasă va mai găsi pentru mine,
Că pe vechi și noi autorii am prădat fără rușine
35 Și că în limba rusească tot acele am bîrfit,
Ce latinii și franțezii mult mai bine le-au rostit,
Că a face două rînduri în armonie să sune,
Pre care le-am găsit gata n-a fost lucru de minune.
Aceste sînt pentru mine, iar pre voi vă vor uita,
40 Și cu Bova sau cu Erșa* la un loc vor arunca,
Unde-n pulbere zvîrlite veți sluji la cari de hrană,
Ori veți fi de învălitul icrelor din vro dugheană.
Dea cerul să nu să-nțimpele aste care vă prezic,
Tîrziu plînge dacă-n mreją a căzut bietul pitic!
45 La copiii fără minte slobozenia e dragă,
Dar greșesc cînd ei în seamă sfatul părintesc nu bagă.
Din aceste de pre urmă sfătuirii ce vă-nsemnez,
Voi puteți să înțelegeți ce iubire vă păstrez.

* Două netrebnice povești ce se vindea manuscrise pe podul Spaski de la Moscva.

FABULA I

FOCUL ȘI STATUIA DE CEARĂ

Un vărsător de ceară ca meșter iscusit
A nimerit odată un chip desăvârșit.
Delicateța, părul și zîmbitoarea față
Îi da înfătoșarei un aer de viață,
5 Dar din nenorocire el chipul a lăsat
Pe lîngă foc la care a fost și prelucrat.
Nu este de mirare că statuia de ceară
S-a risipit îndată aproape stînd de pară.
De ai făcut un lucru și vrei ca să-l păstrezi
10 Pentru viitorie, apoi să depărtezi
Tot răul de-nainte-i și orice-mpedecare,
Căci altfel este numai zadarnică lucrare.

FABULA II

ȘERPELE ȘI MATCA DE ALBINE

Otrăvitorul șerpe văzînd p-un teișor
O matcă de albine, ca un lingușitor
Începe să îi spuie: că este pre frumoasă,
Că are multe daruri, că-i lunei prețioasă,
5 Îi laudă puterea, așezămîntul blînd,
Cu care chibzuiește albinele la rînd;
Apoi folosul mare ce lunei se aduce
Prin grele ostenele din fagurul cel dulce,
Adăogînd a zice: „Tu foarte vrednicești
10 A ta împărăție să o învecinicești;
Dar îți lipsește arma acea de apărare,
Cu care să-ți ții slava la orice întîmplare.
Pre răi mai mult ațiță un bun decît un reu,
Deci roagă să-ți dea ghimpe pre bunul Dumnezeu;
15 Cruzia foarte prinde la fețe domnitoare.“
Albina la aceste cuvinte-nșelătoare,
Răspunde cu blîndețe cătră acel viclean:
„Nu-mi plac a tale sfaturi. Eu trebuință n-am
De veninosul ghimpe, căci sînt încredințată,
20 Că dușmani înăuntru nu pot avea vrodată;
De cei pe din afară copiii mă păzesc
Și eu pre mulțămită pre Dumnezeu slăvesc
Că-n chipul meu arată cum trebuie să fie
Un împărat pe lume: el răul să nu știe,
25 De sfătuiri vicleane să fugă nencetat,
Căci binele, nu răul lui Cel de sus i-a dat.“

FABULA III
CĂMILA ȘI VULPEA

- Cămila mult geloasă, văzînd un țap odată
Cu coarnele cum bate de cîni încungiurat,
A început în sine a blestema pre soartă,
Zicînd: „Ce ticăloasă eu parte am luat!
- 5 Un trup frumos și mare să fie fără coarne,
Să nu aib eu o armă ca slava să-mi lătesc,
Ca dușmanii mei lesne în praf să se răstoarne!“
(Geloșii felurite de pricini născocesc
Cînd vor să tot cîrtească.) Așa se tînguește
- 10 Cămila, mergînd tristă cu capu-n jos plecat,
Dar o vicleană vulpe ce-n drum o întîlnește,
Împărtășire multă la soartă-i a luat.
Cămila de-a mărunțul își spune scîrba toată.
„Cunosc, răspunde vulpea, că mare ai cuvînt,
- 15 Dar eu am mijloc sigur ca să te fac cornată.
Colo-n pădurea ceea un loc e în pămînt,
De drum nu prea departe; îl vei afla sub zare,
Se cheamă vizunie; la ea oricine-a mers
Și capul său plecîndu-și a stat păzînd răbdare,
- 20 Fără de prelungire, cu coarne s-a ales;
Precum berbecii, boii și țapii dau dovadă“.
Această sfătuire cămilei a plăcut;
Ea nici gîndea că leul în vizunii să șeadă,
Dar cine cată coarne la minte e cam scurt.
- 25 Cămila iute-aleargă, cu mare bucurie
Găsește acea bortă sub niște frasini vechi,
Și capul își afundă îndată-n vizunie,
Iar leul cu cruzie o prinde de urechi.
Ea trage, el nu lasă, pîn ce-n sffrșit scăpînd,
- 30 Acasă se întoarce, urechile lăsînd.
O, iubitori de slavă! Pre voi v-am arătat,
Ființa de cămilă spre laudă v-am dat.
Cunoașteți că acela ce fala tot gonește
Cu rîsul și ocară ades se pomenește.

FABULA IV
ULIUL, PĂUNUL ȘI CIOFUL

- Ne povestesc c-odată al păsărilor prinț
A fost perit. În locu-i trei păsări zburătoare
La împăratul vultur cerea locul deschis,
Păunul, uliul, cioful. Tustrei lămuritoare
- 5 Cuvinte de dreptate au fost înfătoșat.
Cu vitezia uliul fălindu-se, dă multe
Dovezi despre războaie în care s-a luptat,
Se laudă păunul cu penele-i plăcute,
Iar cioful giuruiește că noaptea fără somn
- 10 În veci o va petrece, făcînd și jurămînt.
Deci vulturul aleasă, pre care gîndiți domn?
Pre ciof! Și la aceasta așa își dă cuvînt;
Că uliul deși este viteaz ș-a fost oștean,
Nu are îndurare, e aprig și avan.
- 15 El nu a dat dovadă de vre o faptă bună
Nici pe viitorie la dînsul nu e har,
Căci dacă tinereța cu slavă nu răsună,
Apoi a vrîstei iarnă se trece în zadar.
Păunul este mîndru ca lungile lui pene,
- 20 Dar cioful este pacinic, nu caută pricini,
Se apără cum poate și noaptea fără lene
Nu doarme, privighează.
Stăpînitorii lini
Și trezi pe cînd supușii în pace dormitează
- 25 Mai multă fericire la ei asigurează.

FABULA V

ȘOARECUL DE ȚARĂ ȘI CEL DE ORAȘ

Un șoaric de la țară, pre altul târgovăț
Ca pre un vechi prieten, îl cheamă la ospăț.
În strîmta lui căsuță pe oaspe-l priimește,
Îi pune înainte tot ce mai bun avea,
5 Orz, mazăre și hrișcă; îl roagă, îl poștește,
Dar târgovățul mîndru nimic nu vra să ia
Ș-așa-n sfîrșit îi zice:
Eu mult mă mir, frățico! cum poți trăi aice
Într-o pustietate și cum nu ți-e urît?
10 În viața astă scurtă de ceasul hotărît
Nu poți scăpa oriunde
Ș-oricum te vei ascunde!
Mai bine murind vesel, să zici că ai trăit,
Decît mort în viață,
15 Să nu cunoști a lumii plăcere și dulceață.
Asemine cuvinte au fost pre de agiuns;
Căci șoaricul de țară de vorba lui pătruns,
Cu oaspele-mpreună, ieși din borticică
Și preste noapte merse cu pază și cu frică
20 În târg la un palat,
Tot în mătăsărie și aur îmbrăcat.
Din masa de cu seară sta coșnițele pline
Cu fărături gustoase de pre la țări străine;
Deci târgovețul falnic pre șoaricul țaran
25 Îndată îl cinstește cu niște parmezan,
Îl pune pe covoare... cînd, iată zgomot mare
La ușă se aude și preste așteptare
C-un om în casă întră un cîne medelean;
Iar șoaricii aleargă, s-ascund pe sub divan,
30 Nu suflă pîn în seară.
Atunci sârmanul șoaric, ce-n liniște la țară
Trăia fără de grijă, văzu că s-a-nșălat

Și cum a sosit noaptea, el drumu și-a luat
Zicînd cătră prieten: „viața-n ticnă are
35 La mine mai mult preț,
Decît o-mbelșugare
De griji amenințată a unui târgovăț“.

FABULA VI
STIGLEȚUL ȘI CANARUL

- O față schimbătoare ș-un grai meșteșugit
Sînt chipuri lesnicioase pre om de amăgit;
Dar prin așa mijloace
Nu-nșeli pre dobitoace
- 5 Ce nu știi vorbă dulce, nici zîmbet iscusit.
Cu un stigleț canarul, împlînd după mîncare,
Sosi-ntr-un loc, pe care
Sta lațuri coperite cu cînipă de-agiuns
Ș-un om pîndea-n ascuns.
- 10 Canarul de îndată,
Avînd ispita-n faptă,
Căci nu de mult scăpase din temnița vărgată,
A zis l-al său tovarăș: „noi trebui să fugim,
De ast loc unde lesne putem să ne robim;
- 15 Acea sămînță bună scop rău în sine are.
Nu este nici un om
Atît de galantom
Să lase pe cîmp roduri cu bună cugetare;
Haideți în altă parte!“...
- 20 „Așa! Îți vine bine să dai poveți deșarte;
Răspunse lui stiglețul. Cu gușa plină, vrei
Și hrana să mi-o iei!“
Zicînd aceste, zboară, la cînipă se lase
Ciupește două fire, le află prea gustoase;
- 25 Dar vai! îndată simte c-a lui picior e strins.
Pîndașul sosind iute din tufe l-a și prins,
Și pentru giucărie l-a dat unor băieți.
Din fabulă vedeți:
Că sfaturile bune ne sînt de trebuință
- 30 La relele ce-adesă ne vin pe neștiință.

EPIGRAME

I

LA UN EGOIST

- Critică și sfătuieste Kleandru p-oricine vede,
Unu-i leneș, altu-i grabnic, celalalt drept nu mai șede;
Cesta reguli nu păzește,
Cela nu se îngrijește
- 5 De nimic; ș-a lui purtare a să-l ducă la peire.
Dar cînd ar vrea să se vadă și el fără părtinire,
Ar vedea, cum vede lumea, că nu-i și el fără pată,
Ci egoismu-l îmbată.
- Pesemne în lumea asta așa e dat să fim noi;
5 Un orb cînd duce pre altul, cad în groapă amîndoi.

II

LA ICOANA S. PETRU

„Ce stai cu cheia, Petre?“ „În rai voi să slobod
Răsăriteana ceată“. „Dar celalalt norod,
Ce-n lațurile Papei s-au prins așa ușor?“
„Eu n-am cu dinșii treabă; ei au chelarul lor.“

III

LA BRUT

Că ești cu minte, Brute, toți oamenii gîndesc;
Că ești un nerod însă eu nu mă îndoiesc;
De-or întreba pricina, o pot spune de rost,
Cînd taci tu ești cu minte, iar cînd grăiești, un prost.

IV

LA LIDA

Pentru ce Druz ia pre Lida, o bătrână hîrcă, sură,
 Ce în gingini molfăiește ne-avînd nici un dinte-n gură?
 Pentru că plăcerea-i este să adune-anticități,
 Vrea să aibă și pre Lida pintre alte rarități.

V

LA ERAZDU

Prietine Erazde, ești pre caprițios,
 Privesc că nici o fată nu poate să-ți mai placă;
 Cu toate-ai fost în vorbă și fără vrun folos.
 Una nu e frumoasă, alta e pre săracă,
 5 Aceasta n-are zestre sau nu-i de măritat,
 Tot alegînd nevastă, ai rămas nensurat.

VII

LA CETITORII SATIRELOR

N-am voit cu-a mele satiri eu pre nime a jigni,
 Ci defecte uricioase m-am silit a prihăni;
 De aveți însă dorință a nu vă cunoaște-n ele,
 Vă-ndreptați, dacă se poate, de naravurile rele.

VIII

LA LEANDRU

Cinci ceasornici de părete și vro cincisprece de masă
 Și de buzunar Leandro are întru a sa casă;
 Toată ziua el nu face decît tot le regulează
 Înapoi sau înainte, le întoarce și le-așază.
 5 Din această osteneală ce folos poate să-i vie?
 Nici un om ca dînsul bine cîte ceasuri sînt nu știe.

IX

LA UN NOU BOIERIT

Între numărul cel mare de boieri ce-avem, Silvan
 Este cel mai plin de fumuri, mai nerod, mai gogoman
 Oare pentru ce la oameni nu voiește să se-nchine?
 De cînd vindea lapte-n piață, el încă n-a uitat bine;
 5 Cofăieșul de pe capu-i să-ngrijește-a nu scăpa.
 Pentru-aceea el la nime nu-ndrăznește-a se pleca.

SFÎRȘIT

NOTE

SATIRA I

- ¹ Petru II, născut la 12 octomvrie 1715.
- ² Vestit ciubotar pe atunce la Moscva.
- ³ Croitor neamț.

SATIRA II

- ¹ Toți cunosc pre fostul arhiepiscop R..., carele dorind a se face cap bisericii rusești, dăruia cai din ergheliile sale la toți acei ce puteau să-l ajute.
- ² Olga, soția lui Igor fiul lui Riurik, întâiul țar rusesc. Ea fu ce întâi care priimind credința creștinească se boteză sub nume de Elena. Începu a domni de la anul 950 d.h.
- ³ Namesnic, vițe-rigă. Acest titlu se da mai nainte guvernorilor de provincii.
- ⁴ General-maior Neibuș, prietin autorului, mare iubitor de bere.

SATIRA IV

- ¹ Vezi viața autorului.
- ² Un oarecare Maximovici a scris în versuri și a așezat dupre alfabita pre toți sfinții Pecerscăi. Această carte tipărită la Kiev nu are nimic mai de-nsemnat, decit numele sfinților.

SATIRA VI

- ¹ Vladimir începu a domni pe la anul 952 d.h.
- ² Adică era un prost locuitor.

SATIRA VII

- ¹ Cighirin, capitala cozacilor zaporojani, asediată de turci și scapată de oștile rusești la anul 1676.
- ² În turnul Suharev la Moscva se întemeiasă o școală de aritmetică, geometrie, și alte părți din matematică.

COMENTARIII ȘI VARIANTE

ZUMA SAU DISCOVERIRE SCORTIȘOARII TĂMĂDUITOAREI DE FRIGURI, ADECĂ A HINII

Cel dintîi care a semnalat acest manuscris al lui Negruzzi, aflat între f. 3^r — 30^r ale unui caiet intitulat *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Șărăușii, în raiaua Hotinului*, a fost Iacob Negruzzi care, în ședința din 8 mai 1909, a dăruit manuscrisul Academiei Române, prilej pentru o comunicare: *Începuturile literare ale lui Constantin Negruzzi*, extras din *Analele Academiei Române*, seria II, tom. XXXII, *Memoriile secțiunii literare*, București, Institutul de arte grafice „Carol Göbl”, 1909. Comunicarea reconstituie primii ani ai lui Constantin Negruzzi, perioada Eteriei, refugiul în Basarabia, descrie cuprinsul manuscrisului, urmînd apoi firul vieții scriitorului și încercînd o caracterizare de ansamblu.

Rezumatul din *Zuma* făcut de Iacob Negruzzi, cu unele greșeli de lecțiune a numelor proprii, a fost preluat de E. Lovinescu care a indicat și sursa traducerii: *Zuma ou la découverte du quinquina* a prolificiei scriitoare Mme de Genlis, pe numele întreg Madeleine-Félicité Ducrest de Saint-Aubin, comtesse de Genlis (1746—1830). Mme de Genlis era foarte citită în Franța și peste hotare, cum o atestă chiar mărturia care, în *Cum am învățat românește*, citează printre manuscrisele din biblioteca părintească: „*Cavalerii Lebedei* (romanț de Mme Genlis), *Încungiuurarea cetății Roșela* (romanț, idem)“.

Manuscrisul este, foarte probabil, o copie tîrzie. Particularitățile de limbă, dificultățile de exprimare probează că scriitorul nu a intervenit sau a intervenit foarte puțin în textul inițial. Neavînd la dispoziție originalul francez este greu de spus dacă traducerea s-a făcut după acesta sau după vreo altă traducere. Oricum, să semnalăm că o serie de termeni străini sînt de altă origine decît franceză (cf. și glosarul): *gubernător*, *procdtoh*, *graf*, *grafină*, *haractiv*, *metahiris*, *eoghenist*, *gvardie*, *dril* etc. Lovinescu, Haneș, alți cercetători ai limbii lui Negruzzi au făcut un paralelism între limba din *Zuma* și din celelalte texte incluse în *Zăbăvile mele* și cea de mai tîrziu cînd scriitorul, sub influența lui Heliade, caută să se subordoneze unei norme unice. Paralela nu e oportună întrucît, în textele din 1821, 1822, 1823, el transcrie limba pe care o auzea. Ideea unei limbi literare apare o dată cu anul 1835 cînd se hotărăște să-și publice traducerile și propriile producții.

La 1822, la vîrsta de 14 ani deci, Negruzzi nu era în premieră cu această traducere. Povestirea fusese tradusă și publicată (*Zuma, sau discoverire a scortîșoarei vindicătorii de friguri, adecă a hinei*) la p. 3—53 din *Crestomaticul ro-*

mănesc al lui Teodor Racoco, cu titlul complet *Crestomaticul românesc sau adunare a tot felului de istorii și alte făptorii scoase din autorii di pe osebite limbi. Pe anul 1820. Parte întâia. S-au tălmăcit de către Teodor Racoco, C. C. tălmăci a guvernii de Galiția. Cernăuț. S-au tipărit și să află la Petru Ecart tipograf craieului Bucovinei*. S-a afirmat că traducerea lui Racoco au fost „efectuate toate, se pare, numai prin mijlocirea limbii germane“ (*Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979, p. 719). Oricum, Zuma în varianta Racoco diferă de povestirea în varianta Negruzzi. Spre exemplificare, vom lua paragrafele de început și de sfârșit:

„La mijlocul a veacului șeptesprezece, rămăse minie a indianilor asupra șpaniolilor încă necontenti, în deplină putere, povestirile acele credincioase ascuseră între noroadele aceste asuprite ținere aminte cea înfricoșată despre cumplitetele fapte a biruitorilor săi. Ei era numai supuși, însă nu era cu tot biruiți. Șpaniolii au biruit numai pre robii, ei domne numai însuș prin strajnicie. La aceasta vreme, ave un namesnic crăiesc asupra indianilor minie și ura pe ascuns nemărginită și cu mult mai mare decît o ave namesnicii cei de mai înainte. Secretariul a lui, cumplit împlinatori a poroncilor sale date în putere a sa, era nestimpărat în lăcomie, pre acesta îl ura indianii mai tare decît pre stăpînul său. El au murit năprasnic și semnele acele strașnice care să arăta pe trupu a lui după moarte nu lăsa nice o îndoială cum că nu îl ar fi otrăvit indianii. Spre descoperire a făcătorilor s-au făcut cercetare, însă nu s-au putut afla nice un fel de urmă. Aceasta întîmplare au pricinuit mare spaimă și îngrijare fiindcă între indianii să afla mai de multe ori fapta re de acesta fel. Știut era cum că indianii cunoște otrava omoritoare, ei era dovedit de mai multe ori cum că au întrebuițat otravă pentru alții; dară taina aceasta nu să pută scoate de la dinșii nice priu mucenie, nice prin osîndire spre moarte“ (p. 3—4).

„Zuma cea suptil simțitoare și cu inimă bună nu fu sumeață pentru cinstea și norocul care l-au căpătat. Fiind iubită de către nemesniceasa din toată inima, au rămas totdeauna vrednică de slavă și de norocire care ș-au agonisit prin fapta bună“ (p. 53). La *suptil*, o notă explicativă: „cilibiu“.

Cum se vede, Negruzzi a mai scurtat, pe ici pe colo, din text. El folosește termenii *gubernător* pentru *namesnic* (de la Racoco), *graf* (ca și la Racoco), *grafină* pentru *grafonă* etc. Unele asemănări țin nu de influența lui Racoco, ci foarte probabil de formulările din original.

Despre titlul sub care sînt reunite manuscrisele acestui prim caiet, *Zăbăvile mele...* Al. Piru crede că „este împrumutat unei cărți de mare circulație la noi la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, *Zăbava fanțaziei*, traducere, prin intermediar grecesc, a operei lui Francesco Loredano, *De gli scherzi geniali*“ (C. Negruzzi, Editura Tineretului, București, 1966, p. 32).

Zăbăvile mele... se publică acum pentru prima dată.

Zuma sau descoperire scorțioșoarii tămăduitoare de friguri, adecă a hinii, în *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821,*

1822, 1823, la satul Șărăuții, în raiaua Hotinului. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 3558 [autograf] f. 3^r—30^r.

MORALICEȘTI HARACTIRURI

În ms. 3558 de la Biblioteca Acad. R.S.R., *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Șărăuții, în raiaua Hotinului* se găsește și un text intitulat *Moralicești haractiruri* (f. 32^r—46^v). El a fost semnalat de Iacob Negruzzi (în comunicarea deja amintită, *Începuturile literare ale lui Constantin Negruzzi*, *Analele Acad. Rom.*, seria II, secția literară, tom. 32, 1909—1910, p. 1—11) care și-a dat seama că e vorba de o traducere din limba greacă modernă și nu din *Caracterele* lui Teofrast. Clarificarea a făcut-o Nestor Camariano în *Primele încercări literare ale lui C. Negruzzi și prototipurile lor grecești*, Editura Cartea Românească, București, 1935, p. 6—10, arătînd că textul lui Negruzzi este o traducere prin abreviere din Dimitrie Darvari. Titlul manualului lui Darvari este în traducere românească: *Îndrumare sigură în cunoașterea oamenilor, adică Caracterele morale ale lui Teofrast, la care s-au adăugat și alte caractere mai noi împreună cu două cuvîntări foarte folositoare, după cum se vede în tabla de materie traduse în limba greacă modernă, pentru folosul tuturor, de Dimitrie Nicolae Darvari și publicate cu cheltuiala preacinstiului său frate Ioan Niculae Darvari. Viena, Austria, în tipografia lui Gheorghe Vendoti, în anul 1795*. În prima parte (p. 1—62), Darvari traduce în greaca modernă *Caracterele* lui Teofrast, adăugîndu-le (p. 65—124) niște „caractere mai noi“. Din aceste 31 de caractere, Negruzzi a tradus 14, simplificînd textul original. Demonstrația lui Nestor Camariano este edificatoare, urmărind și cuvintele grecești care au fost păstrate în versiunea românească.

Ca și la Zuma, scrisul lui Negruzzi, matur, ne conduce spre ideea unei copii tîrzii, dar care a păstrat particularitățile fonetice ale versiunii inițiale, abundînd în regionalisme moldovenești. Numeroase sînt și elementele neogrecești din lexic: *peripiisi, catafronisi, mihanie, podalgos, metahirisi, protimisi, efsevie, ilicrinie, asotie, disidemonie, adichisi, sevas* etc., etc.

Negruzzi a folosit același numeral, „al 8-le“, la două capitole diferite: *Pentru grăire de rău și Pentru lăudare ce multă*, continuînd cu numărătoarea normală de la *Cap. al 9-le. Pentru lingușire*. Nu am avut cum interveni în ordinea stabilită de traducător, chiar dacă e vorba de o greșeală.

N. Iorga a descoperit o variantă a acestor *Moralicești haractiruri* într-un „caiet de școală, cu titlul șters și îndreptat — care se află acum [1918, n.n.] în posesiunea d-lui locotenent-colonel Negruzzi din Iași“ („Revista istorică“ anul al IV-le, nr. 4—7, april-iulie 1918, p. 21). Iorga publică traducerea în p. 50—63 ale revistei. Textul prezintă diferențieri față de manuscrisul aflat la Academie, dar am apreciat că nu e cazul să-l mai reproducem (integral sau în cadrul variantelor) întrucît nu sîntem siguri de exactitatea transcrierii din „Re-

vista istorică". De altfel, Iorga pretinde că tălmăcirea „e făcută în spirit românesc, cu amănunte culese din societatea înconjurătoare” (p. 23), ceea ce studiiul lui Nestor Camariano infirmă.

Moralicești haractiruri, în *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Șărăuții, în raiaua Hotinului*. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 3558 [autograf], f. 32^r—46^v.

PENTRU BĂRBATUL CEL GREU CARI, LUÎND O FIMEI GURALIVĂ, SĂ DUCI SĂ CEI MOARTE LA GIUDECATĂ

Este cel de al treilea text inclus în *Zăbăvile mele*... El cuprinde lunga jelanie a unui bărbat care, înnebunit de „fliaria muierii”, se prezintă în fața judecătorilor, cerind să fie condamnat la moarte. Monologul este intersectat de două intervenții, probabil ale unui judecător, care stimulează tînguirile bărbatului exasperat. Ne aflăm, desigur, în fața unei traduceri, fiind greu de presupus că textul ar putea aparține unui copil de 13—15 ani. Abundența cuvintelor grecești ne îndreaptă către aceeași ipoteză. Spre deosebire însă de celelalte texte aparținînd aceluiași manuscris, *Pentru bărbatul cel greu* suferă de numeroase poticneli în expresie, improprietați care îl fac greu de urmărit. Traducerea are o anumite savoare vetustă în reconstituirea manifestărilor de logoree ale unei femei care face din orice — prilej de revărsare a unor torente („himarii”) de vorbe. Transcriind textul, pare-se, după grafie, la o vîrstă matură, Negruzzi a păstrat particularitățile primei elaborări și a făcut bine, convins fiind de valoarea ei documentară. Am trecut la subsol notele (autorului, traducătorului?) care se află pe marginea textului. Nota 1 de la p. 31, în transcriere exactă. τὸν τὰδε χαίρειν („pe cutare să-l bucure”) este echivalentul grecesc al textului aflat între semnele de egalitate de la rîndurile 2—3.

Pentru bărbatul cel greu cari, luînd o fimei guralivă, să duci să cei moarte la giudecată, în *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Șărăuții, în raiaua Hotinului*. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 3558 [autograf], f. 51^r—63^v.

CRISPIN, RIVAL STĂPÎNĂ-SĂU

Precocile manuscris *Zăbăvile mele*... se încheie cu traducerea cîtorva „perdele” din comedia într-un act, *Crispin, rival de son maître* a lui Alain René Lesage (1668—1747). Păcat că traducerea nu e terminată fiindcă, pentru momentul efectuării, ar fi putut însemna o contribuție la mișcarea teatrală de la noi. E. Lovinescu presupune un intermediar grecesc. Sint, e drept, trei cuvinte neogrecești în tălmăcirea lui Negruzzi, dar întîlnim și un lexic de clară proveniență franceză (*apropro, concert, parola, bancherută, și pour și contre*), ca și formulări care trimit

direct la textul lui Lesage: „Dar ce-ai făcut tu?” („Qu'avois-tu donc fait?”), „mititica fată” („la petite fille”), „te giur” („je t'en conjure”).

Crispin, rival stăpînă-său, comédie într-un act, în *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Șărăuții, în raiaua Hotinului*. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 3558 [autograf], f. 66^v—75^r.

MEMNON

Între traduceriile adolescenței figurează și *Memnon*, aflată în două manuscrise de la Biblioteca Acad. R.S.R.: ms. 2681, semnalat de Alex. Lăpedatu în „Sămănătorul”, II, no. 37, 14 septembrie 1903, p. 593 (*O lucrare necunoscută a lui Constantin Negruzzi*) și ms. 3076, autograf, publicat cu modernizări și cu un comentariu de E. Lovinescu (*Un poem inedit al lui Costache Negruzzi*) în „Convorbiri literare”, XLV, nr. 6, iunie 1911, p. 623—641. Cel dintîi provine din biblioteca lui Neculai Istrati care, probabil, l-a și copiat, după cum însuși notează, în martie 1833. Celălalt manuscris, *Memnon. Istorieoară alcătuită de Volter. Iar acum tălmăcită de pe limba grecească și alcătuită în stihuri de Costache Negruș, anul 1823, septembrie 25. În Iași, cu adaosul 16 ans e o copie mai tîrzie, cu certitudine autografă. Negruzzi a procedat la fel, copiindu-le peste ani, și cu primele sale încercări, *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Șărăuții, în raiaua Hotinului*. Acea însemnare, „16 ans”, coroborată cu indicația din titlu: „anul 1823”, ar putea conduce la ipoteza că scriitorul s-a născut în 1807. Argumentele cele mai serioase converg însă spre 1808 ca an al nașterii. De altfel, la sfîrșitul traducerii se află indicația „apr. 24” (= 1824) ceea ce ne îndreaptă spre același an 1808 pentru mult controvesata discuție privind anul nașterii scriitorului.*

Memnon aparține, cum ne previne și titlul traducerii, lui Voltaire (publicată în 1747), dar foarte junele Negruzzi a tradus, cum iarăși ne previne, după un text grecesc. Acest text a fost descoperit de Nestor Camariano („*Memnon*” al lui Negruzzi și originalul grecesc, în *Primele încercări literare ale lui C. Negruzzi și prototipurile lor grecești*, Editura Cartea Românească, București, 1935, p. 11—22): o traducere grecească în versuri editată de Evghenie Vulgaris. Titlul cărții sună astfel în românește: *Lupta Bosforului, adică cearta între Asia și Europa, la strîmtoarea Constantinopolului. Operă alcătuită în anul mîntuirii 1752 de răposatul, preaslăvitul și preanobilul domn senior Momars, întîiul dragoman al ministrului austriac din Constantinopol, dată acum la lumină cu încă două poeme mici morale. În Lipsca, Saxonia, în tipografia lui Breitkopf, în anul 1766* (Nestor Camariano, *op. cit.*, p. 14—15). Unul din cele două poeme menționate este tocmai *Memnon*. După același Nestor Camariano aflăm că o a doua ediție îngrijită de Chiricos Heretis apare la 1792. O altă versiune din *Memnon* se găsește într-o culegere de poezii publicată de Zisi Danti în 1818, dar Nestor Camariano dovedește,

cu textele grecești în față (la care dă și echivalentele românești), că Negruzzi a tradus după ediția Vulgaris și nu după Dauti.

Traducerea, marcată de o puternică apartenență regională, firească dacă ne gândim că Negruzzi nu avea încă o conștiință a normelor literare, transcriind limba pe care o auzea vorbită, abundă în elemente neogrecești: *fundasie, au catandisî, zalisî, colachefsăsc, filonichie, adichisînd, diafandepsăsc, prothimie, prochi-men* etc.

Traducerea, mai exact traducerea traducerii, nu e departe nici de originalul francez, urmărit fără a se omite vreun amănunt. Ea doar îl amplifică, pierzînd limpiditatea clasică a textului voltairean. Spre confruntare, cităm începutul din *Memnon ou la sagesse humaine*: „Memnon conçu un jour le projet insensé d'être parfaitement sage. Il n'y a guère d'hommes à qui cette folie n'ait quelquefois passé par la tête. Memnon se dit à lui-même: Pour être très sage, et par conséquent très heureux, il n'y a qu'à être sans passions; et rien n'est plus aisé, comme on sait. Premièrement, je n'aimerais jamais de femme; car, en voyant une beauté parfaite, je me dirai à moi-même: ces joues-là se rideront un jour; ces beaux yeux seront bordés de rouge; cette gorge ronde deviendra plate et pendante; cette belle tête deviendra chauve. Or je n'ai qu'à la voir à présent des mêmes yeux dont je la verrai alors, et assurément cette tête ne fera pas tourner la mienne“ (Voltaire, *Romans et contes*, Garnier-Flammarion, Paris, 1966, p. 111).

Traducerea lui Negruzzi a căpătat, cu trecerea timpului, un haz, involuntar desigur, rezultat din aerul ei vetust, din amestecul de regional și împrumut care nu s-a păstrat ulterior. Oricum e meritorie și definitivă, pentru un tânăr de 16 ani, încercarea, în 1823—1824, de a tălmăci un text voltairean. Ironia și scepticismul degajate din experiențele lui Memnon care încearcă zadarnic să devină înțelept, verificînd prin propria experiență discrepanța între proiectele ambițioase și o realitate mizeră, sînt însușiri care vor însoți pe scriitorul român în anii săi de maturitate.

Grigorie Pleșoianu va traduce, cîțiva ani mai tîrziu, *Memnon*, în proză, după originalul francez: *Deosebite istorii morale desfătătoare și pline de învățătură, traduse din franțuzește și grecește de G. Pleșoianul, profesor al școlărilor naționale din Craiova, în privilegiata tipografie din București*, 1831, p. 25—43.

Memnon. Istorioară alcătuită de Volter. Iar acum tălmăcită de pe limba grecească și alcătuită în stihuri de Costache Negruț, anul 1823, septembrie 25. În Iași, 16 ans. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 3076 [autograf], f. 1^r—16^r.

IDILIE

În caietul care cuprinde *Memnon*, putem citi și această *Idilie*, datată din 1824, și, după specificarea titlului, „alcătuită“ de adolescentul Negruzzi. E foarte probabil însă, așa cum presupune și E. Lovinescu care a publicat, transcriind

aproximativ manuscrisul, și modernizîndu-l („Flacăra“, I, no. 4, 12 noiembrie 1911, p. 27), să existe un model străin. Comparativ cu celelalte scrieri ale perioadei, textul dovedește o surprinzătoare maturitate în fluenta și încărcătura poetică a frazelor tipice unei bucolici. E de semnalat și absența neogrecismelor, atît de abundente în celelalte manuscrise, absență cu atît mai surprinzătoare cu cît poate fi vorba de o traducere din grecește. Cîntecul lui Pan, intonat de satir, trimite la schimbarea nimfei Syrinx în trestie, spre disperarea următorului ei. Istoria, complinită și cu episodul transformării nimfei în instrumentul muzical care poartă numele, se găsește în cartea I din *Metamorfozele* lui Ovidiu.

Idilie. Alcătuită de C. Negruț, 824. Satirii. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 3076 [autograf], f. 16^v—21^v.

[ANECDOTE]

Nicolae Iorga a descoperit „într-un caiet de școală, cu titlul șters și îndreptat“, aflat la Mihai Negruzzi, cîteva texte din perioada de început a scriitorului. El le publică în „Revista istorică“ din 1918. Cel dintîi, cu un titlu dat, probabil, de Nicolae Iorga, de vreme ce e trecut între paranteze drepte, cuprinde anecdote din viața unor personalități istorice ale antichității, dar și din vremurile mai apropiate (Pico della Mirandola, papa Leon al X-lea). Ele sînt, desigur, traduceri. Și aici se remarcă absența lexicului neogrecesc.

[A n e c d o t e]. „Revista istorică“, IV, nr. 4—7, aprilie-iulie 1918, p. 29—30.

PIROSTIA ELENEI

Tot în caietul de școală „cu titlul șters și îndreptat“, Iorga a descoperit și *Pirostia Eleniei* pe care o publică în „Revista istorică“ din 1918, traducere a unei povestiri de Marmontel: *Le trépied d'Hélène*. Este una din numeroasele *Contes moraux* ale neobositului scriitor din secolul al XVIII-lea (1723—1799), cu o atît de largă circulație în țările române (cf. Ariadna Camariano-Cioran, *Operele lui Marmontel în sud-estul european*, extras din culegerea „Studii de literatură universală“, X, București, 1967). Povestirea respiră un aer de ironie și scepticism, tipic secolului al XVIII-lea și ea ne edifică asupra stării de spirit a foarte tînărului și precocului Negruzzi care, cam în același timp, traduce *Moralicești haractiruri* după Darvari și *Memnon* de Voltaire. Ideea este că imperfecțiunile naturii omenești nu permit depistarea calităților care i se atribuie. Nici unul dintre înțelepții consultați pentru a primi trepiedul, aruncat cu 600 de ani înainte de către Elena, nu se recunoaște ca atare. Thales crede că *perierghia* („curiozitatea“) nu înseamnă și știință, Solon nu a mulțumit pe nimeni prin legile sale și, în plus,

e necăjt din pricina unei tinere și frumoase roabe; Bias, părăsit de toți; a pierdut și ciinele. Spartiatul Chilon participă cu prea mare pasiune la lupta de circ a fiului său, Fison se declară mizantrop și invidios, Cleobul din Lindos se jeluie că nu poate suporta nătărăii, Pitacus din Lesbos e amărît din cauza defăimărilor lui Alceu, convins că imaginea sa peste veacuri se va perpetua, falsă, așa cum i-o lasă poetul. Periandru din Corint, mai rezonabil, propune un simpozion la care, de comun acord, să se acorde trepiedul „adevărutului înțelept”. Cum nimeni nu întrunește toate calitățile cerute, Bias propune ca „pirostitia” să fie trimisă lui Apolon la Delfi. Cît despre Bias cu înțelepciunea pe care un om poate să o aibă, e mulțumit că și-a găsit ciinele.

Cum se poate vedea, traducerea abundă în cuvinte neogrecești; *afierosi*, *protimisis*, *perierghie*, *neoterismos* etc. Nestor Camariano (*Primele încercări literare ale lui Constantin Negruzzi și prototipurile lor grecești*, Editura Cartea Românească, București, 1935, p. 23—24) apreciază însă că tălmăcirea s-a făcut după originalul francez și nu după versiunea grecească a lui Baila, apărută la Moscova în 1812. În schimb, traducerea din 1838 a lui Mihail Mavrodi (*Tripodul Elenei*), deși ni se spune în titlu și în prefață că e făcută „de pe franțuzește”, este tributară intermediarului grecesc (idem, p. 25—26).

Pirostitia Elenei. „Revista istorică”, IV, nr. 4—7, april-iulie 1918, p. 31—49. (După final, o notă: „În Iași, 1824, mart. 7. Scrisă și tălmăcită de Costachi Negruți.”)

CUCOȘU ȘI PUICA

În „Convorbiri literare”, XLV, no. 3, martie 1911, E. Lovinescu publică sub titlul *Cîteva poezii inedite ale lui Costache Negruzzi* și patru fabule puse la dispoziție de Iacob Negruzzi. Fabulele sînt scrise pe foi extrase dintr-un caiet mai mare, probabil dispărut și, după caligrafie, seamănă, ne asigură Lovinescu, cu *Zăbăvile mele*... Aceasta, ca și „fonetismul atît de moldovenesc, caracteristic, mai ales, celei dintîi faze a activității literare a lui Negruzzi” (p. 241—242) îl fac pe Lovinescu să conchidă că traducerile ar putea data din timpul refugiului în Basarabia. Am văzut însă că manuscrisul *Zăbăvilor mele*... reprezintă, aproape cu siguranță, o copie tîrzie. Pe de altă parte, fonetisme moldovenesti nu prea există, cel puțin în transcrierea lui Lovinescu, care e posibil să le fi înlocuit cu formele literare corespunzătoare. Neavînd manuscrisul la dispoziție, acceptăm totuși că traducerile, după unele dificultăți prozodice, aparțin tinereței scriitorului.

La sfîrșitul traducerii este trecut numele autorului; Grécourt. Despre el aflăm în *Dictionnaire des littératures*, publicat în 1968 sub direcția lui Philippe van Tieghem, că a trăit între 1683—1743. Poet licențios (s-ar putea deduce și după *Cucoșu și puica*), a abandonat cariera eclesiastică pentru a se dedica unei vieți epicureice. Poemele i-au fost publicate postum în 1747.

„Cucoșu și puica. „Convorbiri literare”, XLV, no. 3, martie 1911, p. 243.

URSU ȘI OASPEȚII SĂI

Cea de a doua fabulă publicată de Lovinescu e tradusă din Pessellier, scriitor, despre care nu am reușit să descopăr un minimum de date documentare. Apartine, probabil, secolelor al XVII-lea sau al XVIII-lea. Deși *Ursu și oaspeții săi* pledează pentru buna dispoziție, poezia lui Pessellier e cam fără „chef”, ca să folosesc un cuvînt din tălmăcirea lui Negruzzi.

Ursu și oaspeții săi. „Convorbiri literare”, XLV, no. 3, martie 1911, p. 244.

POTÎRNICHEA ȘI RÎNDUNICA

Poezie de un pronunțat didacticism asupra relativității punctelor de vedere. Autorul, d'Erigny, trebuie căutat, ca și Pessellier, prin secolele al XVII-lea sau al XVIII-lea.

Potîrnichea și rîndunica. „Convorbiri literare”, XLV, no. 3, martie 1911, p. 244—245.

LUPU ȘI MIELU

E traducerea, destul de liberă, a unei cunoscute fabule de La Fontaine. Negruzzi se înscrie astfel în lungul șir al traducătorilor din poetul francez care începe cu Ioan Cantacuzino și continuă în contemporaneitate cu nume între care nu lipsește Tudor Arghezi. Dacă sînt adevărate deducțiile lui Lovinescu asupra manuscrisului, atunci traducerea lui Negruzzi se situează înainte de perioada pașoptistă care, cum a demonstrat Georgeta Loghin, a însemnat o efervescentă în receptarea poetului francez (cf. *La Fontaine în România*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 10).

Lupu și mielul. „Convorbiri literare”, XLV, no. 3, martie 1911, p. 245—246.

NOAPTE

Acest poem în proză trebuie situat, mai ales prin abundența fonetismelor regionale, printre primele texte ale scriitorului. Aluziile mitologice ne-ar îndrepta

spre o apartenență clasică a poemului. Tema, atmosfera recomandă însă mai degrabă lirismul de tip preromantic. Alexandrescu, Heliade, Cîrlova, Negruzzi însuși în *Melancolia* au celebrat noaptea atât de îndrăgită de preromantici, cadru al singurătății, visului, liniștii, speranței sau deznădejdiei. Am crezut, de aceea, că locul fragmentului este alături de traducerea *Întăia Noapte a lui Iung*.

Noaptea. Arhivele Statului, Iași, colecția „Documente“, P. 896/37, ms. [autograf]; Arhiva Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“, dosar nr. 2758, f. 55—56, ms. [autograf] fără titlu.

Cum există destule deosebiri fonetice și lexicale între cele două manuscrise, am preferat transcrierea integrală a textului din Arhiva Institutului „G. Călinescu“.

„Noapte tăcută, cu ce dulceață vie să mă cuprinzi la poalile aceștii stînci îmbrăcate cu mușchi! Am văzut încă pe Febus în menuntul ce să pierdă după treptile acestor dealuri. El și-au aruncat o de pe urmă zimbire printre picla ce ușoară cari, asămine unii gaze de aur, era întinsă pe podgorii, pe livezi și pe cîmpii. Toată fire, înflăcărată de dulce reverberație de purpur care strălucé pe briile nourilor, sârba purcedirea sa. Păsărelile fi cînta cîntare lor ce de pe urmă și căuta cu soțiile lor siguranția în cuiburi. Păstoriul, întovărășit de umbra sa ce să prelunge, cînta în buciumul său, întorcîndu-să la colibă, cîntecul său cel de sară, cînd, tras de o parte, am adormit cu dulceață.

Tu ești, filomeli, cari prin duioasile tale axenturi, m-ai dișteptat? Oare este vreun fon ce stă de pîndă? Sau îi vreo nimfă fricoasă cari umblă prin dumbrăvile celi tufoasă?

Ah! Cum tot primpregiurul meu esti frumos! Cum lăcuința aceasta dormitează liniștit! Ce dulce îmbătări să răvarsă în inima me ce săltătoare!

Cu un aer fricos, ochii miei să primblă prin posomoritul codru și să odihnesc cînd pe poienile pe care le luminează luna după ce pătrunde bolta ce îndesită a clătitoarelor frunză, cînd pe acest scaun acoperit cu mușchi, sau pe verdeața această undătoare, sau pe crengușile celi tremurătoare ce să întind în întunericime. Adesăori, loviți de închipuirile celi deșănțate a încujbatelor gîrnetă, sau a crengilor ce să clătesc în întunericime sau a negrilor umbre a nopții, privirea me să oprești de spaimă, adesăori iarăș să primblă pe valurile ce saltă ca niște lumini pe părăul cel negru a căruia unde să aruncă în prejma me. Pentru că Febi, șazănd în carul său tras de ciute ușoare sau de bălauri cu trupul solzos și rătund, să leagănă pe creștitul cel răsățat a copacilor.

Ce miroznă sănătoasă voi răsufiați, duioasă flori! Și tu, viorică drăgălașă, cari nu te dizvălești decît în vremea nopții ca să răversi balsamiceștile tali mirozne! Ah! ce miros dulce răsufiați într-această întunericime! Nevăzute și fără podoaba ce fudulă a strălucitoarelor vâpseli, voi sinteți vindute [sic] de disfătarea ce gust. Voi legănați în sinul vostru cel vesel pe zefirii adormiți cari obosîsă a să juca primpregiurul vostru în curgirea zilei și carii află la dișteptarea lor o adunătură de roaună păstrată în curatile pahară a frunzilor voastre.

Dar ce țipet ascuțit, ce cîntari răgușită să aude din sinul aceștii așazături băltoasă? Aceștia sînt broafeci mici de rug ce șad pe frunză cîntînd cîntecul lor cel adormitori întovărășit de glasurile mai îngroșete a broaștelor ce lăcuiesc în învecinatu iaz întru care eli să leagănă pe papură fluturătoare, să odihnesc în stuh și, rădicîndu-și capitile celi verzi din fundul bălților, cîntă frumuseștile lunii: vesăli în cîntarea lor ce răgușită ca și privighitoarea în melodioasile sale axenturi“.

ÎNTĂIA NOAPTE A LUI IUNG

În transcrierea lui Andrei Nestorescu, „Revista de istorie și teorie literară“ publică în nr. din 1974, p. 115—116, fragmentul acesta din ms. 670, semnalat deja în *Catalogul manuscrisurilor românești*, II, Biblioteca Academiei Române, București, 1913, p. 425—426, de Ioan Bianu și R. Caracaș. El se adaugă celorlalte tentative de traducere a *Noapților* lui Joung, pe larg discutate de Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, „Dacoromania“, III, 1922—1923, Cluj, 1924, p. 286—292, Iosif Perrain, *Edward Joung în România (1790—1830)*, în *Probleme de literatură comparată și sociologie literară*, Editura Academiei R.S.R., București, 1970, p. 175—179. *Noapțile* lui Joung au fost traduse de Lazăr Asachi (ms. 1771, Biblioteca Acad. R.S.R.), probabil la 1819; Simeon Marcovici (1831, reeditare în 1835) și Andrei Mureșanu (cîteva fragmente în „Foaie pentru minte, inimă și literatură“ din 1864).

Petre Grimm a atras atenția asupra traducerii franceze a lui Le Tourneur care a fost cu certitudine urmată de Marcovici, poate și de Asachi, cum s-a arătat, printr-un intermediar rusesc sau german. Tot un intermediar german ar fi de presupus și în cazul lui Andrei Mureșanu. Cît pentru scurtul fragment din primul cînt tradus de Negruzzi, Paul Cornea propune tot varianta franceză a lui Le Tourneur. Negruzzi, de altfel, nu cunoștea limba engleză, cum însuși a mărturisit, și a trebuit să apeleze la texte franceze atunci cînd a tradus din Byron sau Thomas Moore. Prea aproape nu este el nici de Le Tourneur, dar cauzele țin de dificultățile versificației în această etapă a poeziei românești. Versurile au o curgere greoaie, se poticnesc întocmai ca în poeziile fără lirism ale unui Beldiman. Ele nici nu consonă ca atmosferă cu toate celelalte producții ale adolescenței, dominate de ironie și scepticism. *Duchesa Milanului* care se află în același ms. miscelaneu, 670, de la Biblioteca Academiei are ca dată 1826. E posibil ca moartea tatălui să fi stimulat îndreptarea spre prolixele reverii ale lui Edward Joung (1683—1765), tipice pentru compunerile preromantismului. Nu a fost însă decît un scurt intermezzo melancolic, fiindcă *Întăia Noapte a lui Iung* se situează între *Pirostia Elenei* din 1824 și *Disfătare șlicului* din 1827.

Iată, pentru comparație, începutul traducerii semnate de Le Tourneur:

„Doux sommeil, toi dont le baume répare la nature épuisée... Hélas! il m'abandonne. Semblable au monde corrompu, il fuit les malheureux. Exact

à se rendre aux lieux où sourit la fortune, il évite d'un oeil rapide la demeure où il entend gémir, et va se reposer sur des yeux qui ne sont point trempés de larmes.

Après quelques moments d'un repos agité, et depuis longtemps je n'en connais de tranquille, je me réveille!... Heureux ceux qui ne se réveillent plus!...

Pourvu toutefois que les songes effrayans n'épouvantent pas les morts dans le fond des tombeaux" (*Les Nuits de Young*. Traduction de Le Tourneur, Paris, 1829, I, p. 1-2).

Întăia Noapte a lui Iung. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 670 [autograf], f. 41^r-42^v.

DUCHESA MILANULUI

Datat cu exactitate, martie 1826, textul pare a fi o copie mai târzie. De altfel ultimele două pagini sînt scrise de altă mină decît a lui Negruzzi. Foarte probabil că sîntem în fața unei traduceri din franceză, după lexic: *duc, duchi, Luiz, maneo-vra*, deși, pentru această fază precoce din activitatea scriitorului, nu lipsesc nici grecismele: *catandistsă, ipolipsis, megalie*. Acțiunea se petrece după bătălia de la Marignan (1515), protagonistul e un personaj istoric, amiralul de Bonnavet, favoritul lui Francisc I, îndrăgostit de frumoasa Clarisa, dar manuscriptul se întrerupe tocmai cînd se produce un mic incident care probează generozitatea amiralului față de „caicciul” (gondolierul, probabil), care îi admira iubita. Necunoscînd originalul, am lăsat toate numele proprii în transcrierea traducătorului, deși pe unele le puteam modifica: Sfors, Marinian. Ce puteam face însă cu Jan-Jac Trivuls?

Duchesa Milanului. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 670 [parțial autograf], datat 1826, mart., f. 62^r-64^v.

PARTE ÎNTĂI

Ms. 670 de la Biblioteca Academiei include sub acest titlu un fragment de proză tradus de Negruzzi. Ms. trebuie, probabil, datat ca și *Duchesa Milanului*, în jurul anului 1826. E. Lovinescu și-a dat seama că e o traducere din limba engleză. Avansarea numelui lui Walter Scott e pur și simplu fantezistă și dovedește că E. Lovinescu nu a citit manuscrisul. Lectura oferă surpriza de a descoperi un text licențios, singurul de acest fel din cariera de traducător și scriitor a lui Negruzzi. Plecînd de la numele personajului narator, Franțisca Hil și beneficiind de concursul lui Al. Călinescu, am reușit să descopăr originalul. Junele Negruzzi se amuza citind și traducînd o operă clasică a erosului, apărută în două volume, în noiembrie 1748, și februarie 1749, la Londra: *Memoirs of a woman*

of pleasure. Ea a fost scrisă de John Cleland (1709-1789) și a provocat scandal în epocă. Autorul a apărut în fața justiției dar a fost achitat și, în plus, i s-a acordat o pensie de 100 de lire sterline cu condiția să nu mai scrie opere indecente. John Cleland s-a ținut de cuvînt, a scris drame și romane corecte și fără succes de public, lucrări de filologie. Negruzzi a folosit, se pare, traducerea franceză abreviată din 1751, atribuită lui Lambert sau Fougeret de Montbron. Prima traducere franceză integrală (1887), aparține lui Isidore Liseux și a fost reprodusă în ediția apărută în *Livre de Poche* în 1976.

Confruntarea cu varianta românească probează corespondențe strînse uneori, alteori rezultă clar că Negruzzi s-a slujit de un text prescurtat. Iată cum apare în versiunea franceză integrală paragraful al doilea din tîlmăcirea lui Negruzzi:

„Vérité! vérité toute nue! voilà ma devise. Je ne prendrai même pas la peine de jeter sur elle un voile de gaze; je peindrai les situations telles que je les ai vues réellement, au naturel, sans m'inquiéter si je viole ces lois de la décence, qui n'ont jamais été faites pour des intimités comme la nôtre. Vous avez d'ailleurs trop de sens, vous connaissez trop bien les ORIGINAUX, pour vous effaroucher pudiquement et sottement de leur PEINTURE. Les hommes les plus distingués, les plus recommandables par leur bon goût, ne se font pas scrupule d'orner leurs cabinets de nudités, dont, par condescendance aux préjugés vulgaires, ils ne jugeraient cependant pas convenable de décorer leurs vestibules ou leurs salons.

Ceci posé une fois pour toutes, j'en viens à ma biographie. Mon nom de fille est Frances Hill. Je suis née dans un petit village près de Liverpool, dans le Lancashire, de parents extrêmement pauvres, et, je le crois pieusement, extrêmement honnêtes". (John Cleland, *Mémoires de Fanny Hill femme de plaisir*, Le Livre de Poche, 1976, p. 21-22).

Romanul, scris sub formă epistolară, cuprinde două lungi scrisori trimise de Fanny Hill unei prietene. Ca și în alte lucrări tipice pentru baroc, *Memoirs of a woman of pleasure* este un Bildungsroman. Eroina, orfană și săracă, intră în mediul viciat al Londrei, devenind o profesionistă a erosului. Ea își descrie cu sinceritate experiențele, reușind să se salveze prin reîntîlnirea primului amoretz, Charles. O căsătorie încununează surprinzător o istorie libertină, pigmentată cu numeroase detalii picante, în limitele unui eros sănătos totuși. Negruzzi nu a tradus decît o parte din prima scrisoare, pînă la inițierea eroinei alături de Charles. Grafia este a lui Negruzzi, intersectată însă și de alte grafii. Textul are savoare expresivității involuntare, limbajul arhaic și regional aplicat unei materii licențioase care cere expresia crudă, directă, produce astăzi efecte nescontate de precocele traducători. Nu am putut reproduce aici decît două fragmente mai „neutre”. Cel dintîi cuprinde datele biografice ale eroinei și momentele sosirii sale la Londra. Cel de al doilea e un scurt interludiu între cîteva scene de asistență și inițierea cu Charles.

Parte întăi. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 670 [parțial autograf], p. 66^r-88^v.

[EPIGRAME]

Sub acest titlu, E. Lovinescu publică în „Convorbiri literare”, XLV, martie 1911, p. 247, trei texte aflate în ms. 670 de la Biblioteca Academiei. Lovinescu menționează într-o notă: „În înțeles antic, desigur”, ceea ce înseamnă o explicație a titlului care, trebuie să o spunem, nu se găsește în manuscrisul lui Negruzzi. În primul caz avem o epigramă în sens de inscripție funerară, în celelalte două accepția e mai largă, privind condiția umană în general. În prima epigramă nici nu recunoaștem scrisul lui Negruzzi.

[Epigramă]. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 670 [parțial autograf], f. 93^v.

CHELESTINA

În comentariile la primul volum (p. 336—337), am arătat că Negruzzi cunoștea, nici nu se putea altfel, pe Florian (1754—1794), atât de citit la noi în prima jumătate a secolului al XIX-lea. El citează, ironic, în *O alergare de cai*, două fragmente, din pastoralele *Galatée* și *Estelle*, aceasta din urmă pomenită și de Kogălniceanu în *Tainele inimii*. Manuscrisele lui Negruzzi descoperă însă și o traducere, acum publicată pentru prima oară, din *Célestine, nouvelle espagnole*. Cum traducerea nu e datată, trebuie să o situăm, după limbă și stil, între textele din tinerețea scriitorului. Ea e făcută, fără nici un dubiu, direct din franceză, cum putem verifica confruntând-o cu primul alineat al originalului:

„Célestine, à dix-sept ans, était la beauté de Granade. Orpheline, et héritière d'une fortune immense, elle vivait sous la tutelle d'un vieux oncle dur et avare: cet oncle s'appelait Alonze. Il était occupé toute la journée à compter ses ducats, et toute la nuit à faire taire les sérénades que l'on venait à donner à Célestine. Le dessein d'Alonze était de marier cette riche héritière avec don Henrique son fils, qui étudiait depuis dix ans à l'Université de Salamanque, et commençait à expliquer Cornélius Népos assez passablement” (*Oeuvres de Florian*, tome troisième, à Paris, chez P. C. Briand, éditeur, 1824, p. 86—87).

Traducerea are destule elemente franceze în lexic: *parolă, rezon, zaluzie* (fr. *jalousie*, „zaluzea”), într-o serie de sintagme: *rezonul cel prost* („la simple raison”), *soldat de corabie* („soldat de vaisseau”), chiar și în sintaxă: *a privighie pe casa sa* („de veiller sur sa maison”). Apar însă, aproape la fel de numeroase ca în scrierile traduse din grecește, cuvinte de origine neogreacă: *scofos, enhirisî, prohorisi, parativisî* etc. Aceasta înseamnă că ele aparțineau, dacă nu vorbirii, limbii literare folosite de Negruzzi în acea perioadă a formării sale.

Traducerea nu e terminată, ea încheindu-se cu puțin înainte de sfârșitul nuvelei. Scrisul aparține, după toate probabilitățile, epocii de maturitate a prozatorului. Negruzzi și-a recopiat deci mai târziu aproape toate producțiile de început. La paginile 7 și 8 ale manuscrisului intervine alt scris, mai puțin ordonat, mai puțin clar.

Nuvela are toate calitățile și păcatele prozei lui Florian: lirism și eticism, aventuri neașteptate, dispariții, recunoașteri, travestiuri. Episodul pastoral aduce poezia cîntată de ciobanul de capre. Ea nu e altceva decît binecunoscuta *Plaisir d'amour* („Plaisir d'amour ne dure qu'un moment; / Chagrin d'amour dure toute la vie” etc.), al cărei prim traducător este Negruzzi! G. Călinescu găsește „sentiment geografic” în descrierea munților Alpuxari și explică prin psihologie socială preferința pentru o astfel de literatură: „Niște boieri, plictisiți de căsătoriile de convenție și de complicația vieții de curte, gustau cu deosebire visul de a renunța la protipendadă și a deveni alcazi în creștet de munte” (*Cavalerul de Florian*, în *Scriitori străini*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967, p. 422—423).

Biblioteca Academiei R.S.R. mai posedă două manuscrise cu traducerea *Célestinei*. Cel dintîi, *Cilistina*, se află între pag. 219—241 ale ms. 241, care poartă titlul: *În c. 1846. Romanse istorice, adunate și prescise de către medelnicerul Iana-cachi Ionașco, 1851. Celălalt, Selestina. Poveste ispaniolescă*, e cuprins între foile 330—348 ale ms. 452.

Chelestina. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 474 [autograf], 56 f.

DISȚĂRARE ȘLICULUI

Asupra acestui poem, probabil original, dintr-o condică datînd din anii 1827—1828, aflată la Arhivele Statului din Iași, a atras cel dintîi atenția N. Iorga care l-a și publicat în „Revista istorică”, IV, nr. 4—7, april-iulie 1918, p. 67—73. Ridiculizînd șlicul, această „mahină” — reminiscență a epocii fanariote, Negruzzi face figură de tînăr emancipat, prefigurînd tonul ironic al operei de mai târziu. Invocarea mitologiei e contaminată de un spirit burlesc de esență clasică. După propunerile venind de la Neptun, Vulcan și Marte, privind destinația bizarului obiect Junona sugerează, pare-se, o folosire intimă pentru nevoile nocturne.

Textul, greu lizibil, are multe ștersături și adăugiri. După ce a tăiat, autorul a uitat să mai facă toate modificările. De aici aparentele greșeli și dezacorduri. Nu am mai crezut că trebuie trecute la variante cuvintele înlocuite de Negruzzi. E vorba de un bruion, nu de versiuni din texte pregătite pentru publicare. Cuvintele trunchiate au fost completate între paranteze drepte.

Disțărare șlicului, în condică de intrare-ieșire a Vistieriei, intitulată *Lucrările urmate în marea sudeșilor, 19 martie 1827—1 octombrie 1828*. Arhivele Statului, Iași, „Manuscrise”, nr. 114 [autograf], f. 15^v—17^v.

URIAȘUL DACIEI

Este, cum se poate lesne vedea, o adaptare a celei de a V-a balade a lui Victor Hugo, *Le Géant*, pe care Negruzzi o va traduce ulterior, modificând substanțial această variantă. E de relevat că Alpii din textul hugolian au devenit Carpați; Galia s-a transformat în Dacia și s-a introdus o aluzie la virful Pionul, Ceahlăul adică. Mai apar Istrul și Tirasul, o localizare în plus, intrucit, cum mărturisește nota preliminară, un peisaj basarabean a declanșat poezia:

„În Basarabia, nu departe de Soroca, într-o cimpie lată să vede o movilă mare lungăreață numită de lăcuiitori: *Mormîntul uriașului*. Aceasta mi-a dat ideea acestor versuri ce sînt imitate din Victor Hugo“ („Gazeta Teatrului Național“, no. 10, 1836, p. 78).

Redacția încheie cu o notă elogioasă, anunțînd și iminenta apariție a *Mariei Tudor*:

„Traducătorul *Mariei Tudor* din Victor Hugo, d. C. Negruțți, a binevoit a ne adresa citeva din poeziile dumnealui și socotind că și cititorilor vor pricîni aceași plăcere și mulțumire ce am simțit cînd le-am citit, ne grăbim cu numărul acesta a da pe *Uriașul*, iar cu cel viitor a da pe *Dervișul*. A recomanda cineva publicului pe autor și versurile sale este de prisos cînd pana sa zice mai mult cititorului; cu prilejul acesta se face cunoscut că peste curînd va ieși și *Maria Tudor* ce se află subț tipar și din care d. Nigruți ca mîdular al Societății Filarmonice a binevoit a dărui Teatrului Național 250 exemplare“ (*idem*).

Uriașul Daciei. „Gazeta Teatrului Național“, no. 10, 1836, p. 78 (C. Nigruțți) [sic]; „Foaie pentru minte, inimă și literatură“, I, no. 17, 22 octombrie 1838, p. 129—130 (C. Negruțți).

DERVIȘUL

Negruzzi „își face mina“ pentru traducerea baladelor lui Victor Hugo. *Le Derviche* face parte din volumul *Les Orientales*. Traducerea e sigură, cu nimic inferioară versiunii baladelor. Negruzzi a adăugat doi termeni de origine turcă inexistenți în original: *topuz*, *devolet*. El a eliminat un moto din Panago Soutzo în care e vorba de amenințarea fatală a destinului, imposibil de evitat. În lumina acestei idei trebuie înțeleasă atitudinea vizirului care nu pedepsește pe blasfematorul derviș. De remarcat că și textul francez conține termenul *arnautes*.

Dervișul. „Curier de ambe sexele“, periodul I, no. 7 [octombrie 1837], p. 125—126 (V. Hugo, de Negruzzi).

CÎRJALIUL

Povestirea lui Pușkin, datată octombrie—noiembrie 1834, a fost publicată în *Библиотека для чтения* din 1 decembrie 1834. G. Bezviconi a furnizat date interesante despre sursele povestirii, evenimentele și personajele istorice care l-au inspirat pe Pușkin, în *Costache Negruzzi, scriitor basarabean*, „Cetatea Moldovei“, III, nr. 2—3, 1 martie 1942, p. 178—179. Aceste date trebuie însă corectate cu cercetări mai recente. Cu concursul tovarășei Livia Cotorcea, specialistă în literatură rusă am consultat notele ediției din 1964: A. С. Пушкин, *Полное собрание сочинений вдесяти томах*, Издательство „Наука“, Москва, 1964, том шестой, *Художественная проза*, p.775—776.

Povestirea este legată de sejurul basarabean al poetului, de interesul acordat Eteriei despre care a vrut să scrie și un poem. După cum aflăm de la Liprandi și Wiegel informațiile despre Cîrjaliul (Kirdjali) i-au fost furnizate de Mihail I. Leks, impiegatul (cinovnic) pomenit în narațiune. Leks a fost funcționar la cancelaria generalului Inzov, guvernatorul Basarabiei, dar s-a întreținut cu Pușkin despre haiduc (tilhar?) la Petersburg în 1834. Numele derivă de la un celebru conducător militar otoman din secolul al XIV-lea, Cîrja Ali. Cînd, în secolul al XVIII-lea, încep să apară cete de haiduci în zona Adrianopoleului, ei sînt botezați *kirdjali*. Sursele afirmă că, în timpul mișcărilor populare, luau partea țaranilor răsculați. De la Liprandi știm că versiunea Pușkin — Leks este mai mult anecdotică. Cei 600 de arnăuți refugiați în Basarabia după mișcarea eteristă au încercat o expediție în Moldova, dar ar fi fost trădați. Cîrjaliul, care n-a fost rănit în bătălia de la Sculeni, a reușit totuși să treacă Prutul în Moldova. Întors în Basarabia s-a cerut extrădarea lui dar ar fi scăpat prin fugă. După Bezviconi, pe la 1829, Cîrjaliul nu mai era în viață. Am văzut că Negruzzi, ironizînd imaginea romantică din textul lui Pușkin, afirmă că tilharul a murit spînzurat în 1824. Comentariile ediției rusești din 1964 menționează informațiile după care Cîrjaliul a fost spînzurat în 1834.

Traducerea degajată a lui Negruzzi apelează mai mult la cuvinte de origine turcă decît rusă pentru culoarea locală. Una din puținele corespondențe cu lexicul pușkinian este *stanță* pentru „stație de poștă“ (rus. станция). *Comandir*, cuvînt de origine rusă, traduce pe *предводитель*. Să menționăm că și numele unui tovarăș al Cîrjaliului, Contoguni, sună la Pușkin: Cantagoni.

Cîrjaliul. „Curier de ambe sexele“, periodul, I nr. 6 [septembrie 1837], p. 104—109 (C. Negruțți).

IMPRESII DE CĂLĂTORII

Seria de volume *Impressions de voyage*, elaborate între 1835—1859, cuprinde note de călătorie, dar și, cum se poate vedea, fragmente de curată literatură.

Autorul lor, prolificul, astăzi aproape ignoratul de istoricii literari, Al. Dumas (1802—1870), a fascinat pe contemporani și continuă să fascineze cititorii, mai ales pe cei tineri. Nu a creat personaje profunde, ci memorabile, a avut geniul epicului, al suitei, practic nesfârșite, de situații neprevăzute, încărcate de suspensie, în lupta și ea nesfârșită dintre principiul binelui și al răului, cel dintâi ieșind totdeauna victorios. Oriunde îi deschidem cărțile îl recunoaștem, repetându-se și fiind de fiecare dată nou. Fragmentul ales de Negruzzi evocă lupta de eliberare a cantoanelor elvețiene de sub tutela austriacă la începutul secolului al XIV-lea. Werner, Melhtal, Conrad, oameni simpli și viteji, se răscoală în numele lor, al familiilor și al libertății. Li se alătură Wilhelm Tell, indecis la început, salvându-l apoi pe Conrad de Baumgarten urmărit, împreună cu soția, de arcașii stăpînirii. Wilhelm se află în centrul narațiunii, cu cunoscutul episod al mărului, salvându-se el însuși, sub arest fiind, dintr-o barcă în timpul unei furtuni, încheindu-și generos existența tot printr-un act eroic.

E de presupus că Negruzzi s-a oprit la acest fragment și din rațiuni de conținut. Dacă arta lui Dumas, sobră, exactă în ciuda imaginației debordante a situațiilor, se apropia de propriul său crez literar, ideile de libertate națională erau și ale epocii, nu numai ale scriitorului român. Franțuzismele sînt destul de reduse la număr, în lexic: *adresă* („îndeminare“), *comprometa*, *debate* („zbate“), *resor* etc., sau în sintaxă: „ce mă vor ei“, „pămîntul de Șviț“.

Impresii de călătorii I Werner Stauffacher. „Curier de ambe sexele“, periodul I [1836—1838], no. 16, p. 259—265; II *Conrad de Baumgarten*, no. 17, p. 273—284; III *Wilhelm Tell*, no. 20, p. 313—320; IV *Guessler*, no. 21, p. 321—332; V *Împăratul Albert*, no. 21, p. 332—334 (traducere a d. Negruți).

VERGISS-MEIN-NICHT

După indicațiile lui Negruzzi, această legendă este inspirată din Alphonse Karr, scriitor francez astăzi uitat. El a avut vogă în timpul vieții (1808—1890), atît prin publicistica satirică (*Les Guêpes*), cît și prin romanele sale, din care se remarcă *Voyage autour de mon jardin* (1845). A fost, cum se vede din scrierile sale, un mare iubitor al florilor. Nu am putut consulta decît cîteva din cărțile sale, astfel că rămîne încă de descoperit sursa pentru *Vergiss-mein-nicht*. Oricum, în cele două frumoase volume, *Les fleurs animées* (nouvelle édition, Garnier Frères, Paris, 1867), de J. J. Grandville, cu texte de Alph. Karr, Taxile Delord, Le Cte Foelix, se află o romanță, *Le myosotis* (rol. II, p. 37). În *Introducerea* la primul volum, semnată de Alphonse Karr, sînt trecuți în revistă iubitorii dezinteresați ai florilor. Între ei, și cei cărora florile le trezesc amintiri: „certains souvenirs, — qui se sont cachés dans leur corolle comme les hamadryades sous l'écorche des chènes“ (p. 4). În enumerare apare și floarea care ne interesează cu numele ei

german: „Une autre fois, — ils avaient ensemble cueilli des *Vergiss-mein-nicht* sur le bord de l'étang“ (ibidem).

Să nu uităm că Negruzzi este și autorul *Florii române*.

Vergiss-mein-nicht. „Curier românesc“, X, no. 11, 23 ianuarie 1839, p. 43—44 (C. N., de la Alphonse Karr).

FABULĂ

Piesă fără pretenții, ilustrativă doar pentru umorul scriitorului.

F a b u l ă. „Albina românească“, X, nr. 37, 11 mai 1839, p. 149 (C. N-țți).

ENIGMĂ

„Enigma“ lui Negruzzi e, de fapt, o ghicitoare. Scriitorului îi plăceau, probabil, jocurile cifrate, cum se vede și din acel *Epilog*, pînă astăzi nedezlegat, din *Păcatele tineretelor*.

E n i g m ă. „Albina românească“, X, nr. 37, 11 mai 1839, p. 152 (C. Negruți).

MELODII IRLANDEZE

În „Convorbiri literare“, II, no. 17, 1 noiembrie 1868, apar nouă din *Melodiile irlandeze* ale lui Thomas Moore, precedate de o notă redacțională scrisă, probabil, de Iacob Negruzzi și care începe astfel:

„Între scrierile nepublicate încă ale răposatului Constantin Negruzzi se găsește traducerea mai multor poezii din așa numitele *Melodii irlandeze* de Thomas Moore“ (p. 269).

Urmează o scurtă biografie a lui Thomas Moore și o caracterizare a poeziei sale. Nota relevă faptul că traducerea este în proză, în timp ce *Melodiile* au fost compuse de Thomas Moore în versuri pentru a fi transpuse pe muzică. Este stabilită și o corespondență între cuprinsul *Melodiilor* și starea de spirit a lui Negruzzi, de unde deducția asupra datei cînd a fost făcută traducerea: „Ca poet, Thomas Moore are vioșie în expresiune și o limbă bogată în imagini poetice. Criticii săi găsesc că el are mai mult spirit decît fantazie, că poezia sa încîntă dar nu înalță sufletul și că, în materia amorului pe care l-a cîntat mult în juneța sa el n-ar fi aprofundat adîncimile sufletului omenesc. Din cele nouă *Melodii irlandeze* traduse de Constantin Negruzzi, cetitorii își vor putea da samă dacă această părere a criticilor lui Thomas Moore este întemeiată. Traducerea, deși în proză este într-o limbă frumoasă și poetică. Prin *Melodiile irlandeze* e țesută o profundă simțire melancolică. Amăgirile amorului, păreri de rău produse de căderea patriei

și amintiri duiioase a unui glorios trecut ascuns într-o nebuloasă departare formează mai cu samă obiectul acestor poezii. Constantin Negruzzi s-a ocupat cu această traducere, desigur în momente unde simțiri asemănate cuprindeau sufletul său. Deși în caietul unde se află aceste scrieri data nu este însemnată, totuși pe una din pagini sunt scrise câteva versuri, începutul unei poezii originale din care rezultă că această traducere a fost făcută în timp de singurătată și de exil:

Primavara vine,
Aducind cu sine
Un timp fericit
Dar nu bucurie,
Ci durere vie
Dă la surgunit...

Este de presupus că *Melodiile irlandeze* au fost traduse pe la sfârșitul iernei anului 1838 cînd, dacă nu ne înșălăm, Constantin Negruzzi a fost exilat pentru întia oară de Mihail Sturza pentru opozițiunea ce făcea guvernului acestui domn, ca deputat în Obșteasca Adunare a Moldovei. În asemenea momente de singurătată și amărire e ușor de înțeles că gîndul său se îndrepta cu durere spre starea nenorocită a patriei sale și spre gloriosul său trecut care strălucea ca raze melancolice prin negurile seculilor" (p. 269—270).

Celelalte *Melodii*, de la a X-a la a LX-a, se publică mai tîrziu, tot în „Convorbiri literare”, începînd cu nr. 2 din 1905, sub îngrijirea Eugeniei Carcalechi care face și o scurtă prezentare;

„Într-un volum de manuscrise din Biblioteca Academiei Române, catalogat sub titlul *Diverse* și purtînd no. 409, se găsește și un caiet cuprinzînd traducerea *Melodiilor irlandeze* ale lui Thomas Moore, traducere făcută de C. Negruzzi. Caietul — scris întreg de mîna tîlmăcitorului — are 54 pp. folio, poartă titlul: *Melodii irlandeze de Thomas Moore*, în litere latine, iar jos, în colțul drept, data — mai 8, 1839 — și a fost dăruit Academiei de dl. D. A. Sturza la 13/9 1885.

Traducerea e făcută din franțuzește, probabil după aceea a d-nei Louise Swinton-Belloc: *Les amours des anges et les melodies irlandaises*. Paris, Chassériau, 1823, în 8°. Caietul e scris cu slova cirilică, afară de 4 bucăți cu litere latine și cu ortografia lui Eliade, ortografie păstrată în transcriere.

Cum, în *Operele complete* ale lui C. Negruzzi n-au fost publicate decît nouă *melodii* — din 60 cite sînt cu toate — am crezut că ar fi interesant a le da la lumină și pe celelalte, întru nimic mai prejos celor din volum" („Convorbiri literare”, XXXIX, no. 2, februarie 1905, p. 176).

Într-un articol, *Note despre Costache Negruzzi și „Melodiile irlandeze” ale lui Thomas Moore* („Limbă și literatură”, XXI, 1969, p. 131—134), Mircea Anghelescu confirmă ipoteza Eugeniei Carcalechi privind traducerea prin intermediul variantei franceze, folosind o ediție mai tîrzie decît cea din 1823: *Chefs — d'oeuvres*

poétiques de Thomas Moore, traduits par Mme Louise Sw. Belloc [sic], Paris, 1841. El mai observă că textul primelor nouă *Melodii*, publicate în 1868, diferă de cel al manuscrisului 409, deducînd că trebuie să fie vorba de alt manuscris.

Cît privește datarea „sfîrșitul iernei anului 1838” propusă de Iacob Negruzzi în legătură cu exilul tatălui, am spus și cu alt prilej că e mai plauzibil să plasăm prima versiune la începutul anului 1838, cînd scriitorul a trebuit să părăsească Iașii în urma apariției articolului *Despre ruinele și ruinările Moldaviei*. Izolarea, nemulțumirea față de stările de lucruri din țară ar fi putut determina îndreptarea spre *Melodiile* care exaltau sentimentul național. Iată însă că manuscrisul 409 are înscrisă *propria manu*, data foarte precisă de „mai 8, 1839”. Anul fusese mai calm, știm din *Scrisoarea VIII (Pentru ce țiganii nu sînt români)*, avînd în subtitlu „iunie 1839”, că, pînă atunci, Negruzzi ca deputat se ocupase de lucrările catagrafiei și, după propria mărturisire, „venisem ca să mai răsflu câteva zile la moșioara mea, și să mă bucur de o mîncare mai bună, după o îmblare prin sate de cinci luni, vreme în care nu mă hrănisem decît cu borș de pui și de pui cu smîntînă”. Nu e cazul deci de a căuta obligatorii paralelisme între existența imediată și preferințele literare. Revenînd la ms. 409, trebuie să remarcăm scrisul foarte cursiv, cu introducerea, în subtitluri, a alfabetului latin, și cu transcrierea citorva *Melodii* (patru) în același alfabet. Să fie o copie mai tîrzie decît indică data, sau grafia ilustrează o imediată influență heliadistă în acel an, 1839, cum presupunea și E. Carcalechi? Că traducerea urmează pe Louise Swinton-Belloc se vede din cele câteva cuvinte franceze trecute în paranteză după echivalentele românești; *créé, révééré*, din expresiile de tipul „iubește a să opri”, „cit aș iubi a mă odihni”, din repetatele tăieri ale cuvîntului *rev*, înlocuit cu *vis*, pentru ca, totuși, termenul să pătrundă în titlul *Melodiei XLIV, Junele rev de amor*.

Prea mari afinități nu are Negruzzi cu romanticul irlandez Thomas Moore (1779—1852). *Melodiile* au și multe aluzii mai puțin accesibile cititorului român. De aceea, probabil, Negruzzi nu s-a hotărît să-și publice traducerea. De altfel, Thomas Moore a fost destul de puțin tradus în românește. Printre tîlmăcitorii, tot în proză, ai versurilor sale se numără și Bonifaciu Florescu.

Ca text de bază am ales manuscrisul 409. Pentru primele nouă *Melodii* am trecut la variantele textele apărute în „Convorbiri literare” din 1868.

Melodii irlandeze de Thomas Moore. Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 409, f. 108^r—133^v (C. Negruzzi, cu data „mai 8, 1839”) [A]; „Convorbiri literare”, II, no. 17, 1 noiembrie 1868, p. 270—274 [CL]; „Convorbiri literare”, XXXIX, no. 2, februarie 1905, p. 176—185; no. 3, martie 1905, p. 258—268; no. 7 și 8, iulie—august 1905, p. 732—745.

Variante

168 5 Îndreptarea A: Scuzul CL; 6 Oh A: O CL; 6—7 redurile unde negrijitoarea A: rediurile unde neingrijitoarea CL; 10 acum tinjește destinsă de lira sa A: acum slăbită tinjește pe lira sa CL; 12—13 nobilele însufliări inimii

iubitoare *A* : nobilile insuflări a unei inimi iubitoare *CL* ; 15 trebuia a se pleca *A* : trebuia să se plece *CL* ; 16 pe ascuns suspină jălind pustiirea ta *A* : într-ascuns suspină asupra pustierii tale *CL* ; 17 moarte *A* : moartea *CL* ; 17—18 Fiii tăi sînt desprețuiți dacă nu știi trada ; hărăziți întunecului *A* : îi desprețuiesc dacă nu știu trada ; îi hărăzesc întunecului *CL* ; 22 a desfătării rana ce nu o poate *A* : a desfătărei rana pe care nu o poate *CL* ; 22 Oh ! Dați-i nădejdea *A* : O ! Dați-i speranța *CL* ; 24 sa *A* : lui *CL* ; 25 pe care le a hrănit, toate bucuriile ce slăvea *A* : ce a hrănit, toate bunurile ce slăvea *CL* ; 26 înlățat *A* : împletit *CL* ; 27 asemenea *A* : asemenea *CL* ; 29—30 Dar, macar că slava este stinsă, macar că nădejdea pere, numele tău, Erin preiubită *A* : Dar, deși e stinsă slava ta, deși speranța pere, numele tău, Erin preiubit *CL* ; 31 Însuși în ceasul *A* : Nici în ceasul *CL* ; 31 să *A* : se *CL* ; 32 nu va perde nici suvenirul tău, nici acela a suferințelor *A* : nu va perde suvenirul tău și a suferințelor *CL* ; 33—34 Streinul va auzi tînguirile tale în cîmpiile sale, suspinurile arfei tale vor trece mările, și tiranii însui *A* : Străinul va auzi în cîmpiile lui tînguirile tale, suspinele arpei tale vor trece mările, și tiranii înși *CL*.

169 1 între *A* : întru *CL* ; 1 să *A* : se *CL* ; 8 A apus *A* : Apuse *CL* ; 8—9 a înundat cu razile sale cîmpul bătăii *A* : inundă cu razele sale cîmpul bătăliei *CL* ; 10 a ne călăuzi *A* : a ne pute călăuzi *CL* ; 11 Oh *A* : O *CL* ; 10 aceea *A* : aceea *CL* ; 12 dealurile *A* : măgurile *CL* ; 13 un tiran spre a le vestezi *A* : un tiran a le veștezi *CL* ; 14 lăsa *A* : lasa *CL* ; 15—16 a singera un veac întreg pe altarul tău *A* : a singera pe altarul tău un întreg veac *CL* ; 18 peirei *A* : perirei *CL* ; 18 în vreme ce mușchiul văii *A* : cînd mușchiul vanei *CL* ; 20 binecuvintează *A* : binecuvîntă *CL* ; 22 Oh ! Cînd el ne va lăsa *A* : O ! cînd va apune *CL* ; 23 că ei au căzut în zadar *A* : că le a fost căderea în zadar *CL* ; 27—28 pre degrabă au trecut aceli zile care pînă și în măhnicione avea *A* : pre curînd trecură acele zile care pînă și în măhnicione aveau *CL* ; 29 aripile rezezi *A* : aripele răpezi *CL* ; 29—30 vestezit-a el în inima ta simțimentul *A* : veștezit-a el din inima ta simțimentul *CL* ; 30 vieții *A* : vieței *CL* ; 30—31 dacă soartea ta fu astfel *A* : dacă astfel fu soartea ta *CL* ; 31 a *A* : al *CL* ; 33—34 monarc a Irlandei, care a fost ucis la războiul de Clontarf *A* : monarh al Irlandei, fu ucis la bătălia de la Clontarf *CL* ; 34 a biruit *A* : învinsă *CL* ; 34—35 25 de rînduri *A* : 25 rînduri *CL* ; 36 Munster *A* : Muenster *CL*.

170 1—4 sufletul acest atît de tînăr asemenea cu minele Lageniei a căroră suprafața schinteie de aur curat ; dar, cînd ademenit de strălucirea sa, vor a-l urma mai nainte *A* : acest suflet atît de tînăr asemenea minelor Lacieiei, a căroră suprafață scînteie de aur strălucitor ; iar cînd ademenit de lucirea sa, vor a-l urma mai adînc *CL* ; 6 nădejdea *A* : speranța *CL* ; 7 arbur în arbur *A* : arbor în arbor *CL* ; 8 adimenitoare *A* : ademenitoare *CL* ; 9 apoi să peară după un minut *A* : apoi îndată să peară *CL* ; 10 da *A* : dau *CL* ; 11 fel ; dacă nădejdea *A* : feli ; dacă speranța *CL* ; 12 care *A* : ce *CL* ; 12—13 este percută pentru de a pururea ;

dacă lumea nemilostivă a vestezit *A* : e pentru de a pururea percută ; dacă nemilostiva lume a vestejit *CL* ; 14 a *A* : al *CL* ; 18—19 frumoasele sale tovarășiți s-au vestezit pentru d-a pururea ; lingă ea nu se mai vede *A* : frumoasele ei tovarășițe s-au veștejit. Lingă ea nu să mai vede *CL* ; 20—21 spre a răsfrînge roșetele ei și spre a-i înturna suspinele ei *A* : spre a-i răsfrînge roșetele și a-i înturna suspinele *CL* ; 22—23 singuratecă ! De vreme ce *A* : singuratică ! Fiindcă *CL* ; 24 împrăștiu foile fiindu-mi milă de tine *A* : împrăștii foile, de milă *CL* ; 25 tovarășițile *A* : tovarășițele *CL* ; 27 astfel *A* : astfel *CL* ; 28 precum ele trec *A* : precum trec *CL* ; 29 vieții *A* : vieței *CL* ; 30 inimile credincioase nu mai saltă *A* : inimile credincioase nu mai palpită *CL* ; 31 oh ! cine ar mai vrea să lăcuiască *A* : ah ! cine ar mai vrea să locuiască *CL* ; 35 purcesă la război, el este în șirurile *A* : purcese la război. El se află în rangurile *CL* ; 36 armă mina sa, iar arpa sa *A* : înarmă mina sa, iar arpa lui *CL* ; 37 sălbatece, e spînzurată *A* : sălbatică, ștă spînzurată *CL*.

171 1 Pămînt *A* : Țară *CL* ; 1—2 toată lumea te trădă, încai un paloș va apăra drepturile tale *A* : lumea toată te trădează, macar un paloș îți va apăra drepturile *CL* ; 4 Menestrelul *A* : Menestrel *CL* ; 4 vrăjmașului *A* : vrajmașului *CL* ; 5 sa *A* : lui *CL* ; 5 n-a mai răsunit *A* : nu mai răsună *CL* ; 8 cîntăreață a amorului și a vitejeii *A* : cîntăreață amorului și vitejeii *CL* ; 9 slobode și curate ; nu vor răsuna niciodată *A* : libere și curate ; în veci nu vor răsuna *CL* ; 14 simțimentului *A* : simțimîntului *CL* ; 15 tinără *A* : fragidă *CL* ; 16 subt strălucindile sale valuri *A* : sub strălucindele sale unde *CL* ; 17 să *A* : se *CL* ; 18 frumșeța *A* : frumuseța *CL* ; 19 surfața *A* : suprafața *CL* ; 23 sătea pelegrinului *A* : arsura setei pelegrinului *CL* ; 23—24 învioșază *A* : învioșează *CL* ; 25 Povestesc *A* : Spun *CL* ; 26 origină cerească. El pusă pe una la ploaie *A* : origine cerească, Lăsa pe una în ploaia *CL* ; 28 ferbător *A* : ce ferbea *CL* ; 29 se vesteziră și muriră în vreme ce *A* : se veștejiră și periră, iar *CL* ; 30 le vâpsiseră, să deschiseră *A* : le-a fost vâpsit, s-au deschis *CL* ; 32 scump îngere *A* : scumpe înger *CL* ; 34 înfocarea pelegrinului *A* : arsura setei pelegrinului *CL* ; 34—35 învioșază *A* : învioșează *CL*.

172 4 dinaintea *A* : înaintea *CL* ; 6 lampa *A* : lamba *CL* ; 7 pelegrin. Intu nicile începuseră *A* : pelegrin. Intuneculele începuseră *CL* ; 11 dragostele *A* : dragostile *CL* ; 11—12 moartea, numai moartea ! Dar nu, necredincioasa fugisă *A* : moartea ! Dar nu ! necredincioasa fugise *CL* ; 13 spînzurată *A* : atîrnată *CL* ; 14 dureri ale mele *A* : ale mele dureri *CL* ; 14 deșteptasă *A* : deșteptase *CL* ; 15—16 arzătoare *A* : înfocate *CL* ; 17 mincinoasă *A* : minciunoasă *CL* ; 18 pintre *A* : printre *CL* ; 19 care *A* : ce *CL* ; 20 iar *A* : Dar *CL* ; 21 În curgere veacurilor de tiranie *A* : În toată vremea veacurilor de tiranie *CL* ; 23 blestemul să apasă asupra ei ; streinii *A* : blăstămul se apasă asupra ei ; străinii *CL* ; 27 să se împlinte *A* : să se scalde *CL* ; 28 crimul *A* : crima *CL* ; 30 De vei vrea a fi a mea visteriile aerului *A* : De ve voi a fi a mea, comorile cerului *CL* ; 31 să *A* : se *CL* ;

33 a nădăjdei făgăduiesc mai hrăpitor *A* : a speranței făgăduiesc mai răpitor *CL* ; 34 vrea *A* : voi *CL* ; 35 pe *A* : în *CL* ; 36—37 stelele ne *A* : stelele ni *CL* ; 37 lăcuite *A* : locuite *CL* ; 38 vrea *A* : voi *CL*.

173 1 Cugete *A* : Cugetări *CL* ; 1 este *A* : e *CL* ; 3 juneța în inimile noastre, de vei vrea *A* : juneța în inimile noastre, de vei voi *CL* ; 4 Astfel *A* : Astfeli *CL* ; 4—5 cîmpiiilor pe care le înrouează *A* : cîmpielor ce le rouează *CL* ; 7 dulce *A* : dulcele *CL* ; 9 lăcuiește *A* : locuiește *CL* ; 12 se grămădesc împrejurul ei *A* : se adună împrejurul ei *CL* ; 13 inima ei *A* : inima-i *CL* ; 14 ariele dulci și sălbaticie *A* : dulcile și sălbaticiele arii *CL* ; 16 hrănesc *A* : răpesc *CL* ; 16 sint *A* : sunt *CL* ; 17 amărăciune *A* : amărăciunea *CL* ; 18 El a trăit pentru cea pe care o iubeaș el a murit *A* : El trăi pentru ceea ce iubi și muri *CL* ; 19 ținea legat aici *A* : țineau legat aicea *CL* ; 20 seca *A* : săca *CL* ; 21 îndelungă vreme *A* : îndelung *CL* ; 23 razile *A* : razele *CL* ; 24 două *A* : dona *CL* ; 25 ei *A* : sale *CL* ; 26 tineretă *A* : infocare *CL*.

[INSCRIPTII]

Am grupat sub acest titlu mai întâi versurile care se pot citi pe frontispiciul bisericii din Trifești (astăzi Lunca Prutului). Biserica era terminată la 31 august 1839 de vreme ce la acea dată Negruzzi, spătar, cere mitropolitului Veniamin să însărcineze pe protoiereul Iașilor spre a o sfinți la 10 septembrie (*Documente*, ediție, note, glosar de Gh. Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac, Editura Minerva, București, 1973, p. 159). Aceste versuri bătrânești sînt scrise deci la 31 de ani!

Celelalte versuri figurează pe piatra de mormint. Ele includ probitatea unei conduite umane și scriitoricești prin intermediul unei strofe ușor modificate din poezia *La M****. Cum poezia datează tot din 1839, am avut un motiv în plus de a publica împreună cele două inscripții.

FLOAREA, FLORĂRIȚA ROMÂNCĂ

Poezie idilică, grațioasă, cu o ușoară tentă de sensualitate și o notă horatiană spre final. Ea este tradusă după foarte productivul poet austriac Heinrich Ritter v. Levitschnigg (1810—1862), care, din 1845, a fost redactor la *Pesther Zeitung*. Despre el vorbește Kogălniceanu în articolul *Literatură străină*, apărut în „Dacia literară”, unde salută interesul istoricilor, „a politicilor și a literaților” străini pentru țările române. Poetul austriac este pus într-o companie ilustră: „Si citi poezi mari și mici se îndeletnicesc cu noi? Lamartine adresa ode către tinerele modovence, Levitschnigg sârbează prin versuri dulci ca mierea frumusețelor Florei, florărița româncă” (p. 138). La *Telegraful „Daciei”* I. *Literatură* se publică în original poezia lui Levitschnigg, *Flora, das wallachische Blumen-*

mädchen, precedată de o notă explicativă: „D: Levicinigg (Levitschnigg), de care am vorbit la capitolul *Literatură străină*, au publicat în *Iris*, almanac pe anul 1840 din Pesta, următoarele versuri în limba nemțescă, ce le împărtășim acum în original, iar în viitorul număr, în o traducție românească” (p. 299). Probabil că îndemnul de a traduce poezia lui Levitschnigg i-a venit lui Negruzzi din partea lui Kogălniceanu. Traducerea apare tot în „Dacia literară” și tot precedată de o notă: „După făgăduința făcută în nr. 3 și 4 a «Daciei», dăm cetitorilor noștri traducția versurilor nemțești a d. Levicinigg făcută de d. C. Negruții” (p. 477).

Floarea, florărița româncă. „Dacia literară”, tom. I (ianuarie—iunie 1840), Iași, p. 477—478; „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, III, nr. 45, p. 359.

OSCAR D'ALVA

Apărut în primul volum al lui Byron, *Hours of Idleness* (1807), poemul *Oscar of Alva* se resimte, prin atmosferă, de o puternică influență a preromantismului. Cercetările mai recente (Francis M. Doherty, *Byron*, Evan Brothers Limited, London, 1968) insistă asupra legăturii cu Pope, Gray și alți poeți ai secolului al XVIII-lea. Pentru *Oscar of Alva* însă, sînt evidente modelul ossianesc și persistența literaturii fantastice, numite literatură „neagră” sau „frenetică”. După mărturisirea lui Byron însuși, sugestia poemului vine dintr-o scenă a celui de al III-lea act din *Macbeth* și din Schiller. Într-un amplu, și, pînă acum, imbatabil studiu, „*Oscar of Alva*” de Lord Byron. *Izvoare apusene și reflexe românești*, „Studii literare”, III, Tipografia „Cartea Românească din Cluj”, Sibiu, 1944, p. 1—79, Emil Turdeanu descoperă izvorul imediat într-un episod al romanului *Der Geisterseher* de Schiller, recunoscînd în poem motivul fraților învrăjbiți care traversează literaturile lumii din antichitate (Eschil, *Cei șapte contra Tebei*, Seneca, *Fenicienele*) la Shakespeare (*Hamlet*) sau Schiller (*Die Räuber*), mai aproape cronologic de Byron. *Oscar of Alva* a avut un larg ecou în literatura universală. Emil Turdeanu semnalează influențe în balada lui Heine, *Zwei Brüder* iar, pentru literatura română, în poeziile *Logodnicii morții* de Alexandru Sibleanu, *Mireasa strigoiului* de Mihail Zamfirescu, tragedia *Solii păcii* de Ștefan Petică. El găsește o corespondență și între poemul *Gemenii* de Mihail Eminescu și „motivul *Oscar of Alva*”. Alți cercetători au arătat că tema fratricidului din *Sarmis*, *Nunta lui Brig-Belu* sau *Gemenii*, poate proveni direct din Schiller care îl inspirase și pe Byron. O serioasă analiză a receptării lui Byron în secolul al XIX-lea în România întreprind Brândușa Popescu și Dumitru Dorobăț într-un studiu, din păcate, încă nepublicat.

Negruzzi nu se afla în premieră cu traducerea sa din 1841. Îl precedase Heiliade cu două versiuni în proză, una din 1834, alta italianizată din 1839, după traducerea franceză, tot în proză, a lui Amédée Fichot și E. de Salle din 1820—

1822 (cf. Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, „Daco-romania”, III, 1922—1923, Cluj, 1924, p. 301). Aceeași traducere franceză o folosește și Negruzzi care o publică, în paralel cu propria sa tălmăcire, sub titlul: *Oscar d'Alva, poème de Lord Byron (Traduction de M. Amédée Pichot)*. Nu are rost să mai comparăm versificația originalului cu a versiunii românești, de vreme ce Negruzzi a avut în față textul în proză al lui Amédée Pichot. E poate necesară citarea primelor două strofe ale lui Byron în traducerea lui Amédée Pichot, pentru a conchide că tălmăcirea românească, deși în versuri, le urmează cu destulă fidelitate:

„Le flambeau des nuits brille au milieu des cieux d'azur, et répand une douce lumière sur le rivage de Lora. Les vieilles tours d'Alva élèvent jusqu'aux nues leurs créneaux grisâtres. Le bruit des armes ne retentit plus dans le château solitaire.

Combien de fois les pâles rayons de la lune sont tombés sur les casques d'argent des guerriers d'Alva, lorsqu'au milieu de la lune silencieuse ils s'avançaient couverts d'une armure étincelante!”

În dosarul nr. 2758 de la Institutul de Teorie și Istorie Literară „G. Călinescu”, se află pe f. 53° o însemnare a lui Negruzzi, în spiritul precuvintărilor la *Trizeci ani și Maria Tudor*. Andrei Nestorescu presupune îndreptățit (*Din ineditele lui Costache Negruzzi*, „Revista de istorie și teorie literară”, XXXI, nr. 1, 1983, p. 86) — că textul avea rolul de a prefața traducerea care a apărut în „Spicuiorul moldo-român”. Însemnarea e scrisă cu litere latine în ortografie heliadistă și aparține perioadei de entuziasm în care Negruzzi a efectuat traducerea pentru afirmarea posibilităților expresive ale limbii române:

„Traductorul acestei traducții [poema] n-a avut nicidecum pretenția a arata pe Lord Byron românilor, el știe ce a zis Voltaire că poezii nu se traduc. Dacă ar fi știut englezește, poate ar fi cutezat a întreprinde o traducție a vreunui poem a lordului poet și neaparat atunci s-ar fi apucat nu de *Oscar d'Alva*, ci de *Ghiavurul*, de *Corsarul*, de *Lara*... cine știe, de nu cumva de *Don Juan*... Din norocire, nu știe englezește și românii scapă cu frica.

Nimic altă el n-a vrut decit s-arate streinilor [românilor] că limba românească e și ea o limbă ca toate limbile și, deși în pruncie, poate mai frumoasă decit multe altele, că se poate scrie cu literile strămoșești mult mai bine decit cu cele străine și că numai atunci românii vor putea avea o gramatică. În sfârșit, ortografia ce el a întrebuițat e cea socotită mai potrivită cu felul limbei de barbați literați care s-au gândit mult la ea.

Traductorul n-a păzit nici un metru sau cadință la versurile lui, căci n-avu scop a face poezie, ci a scri un ceva cu litere romane.

În sfârșit, el previne pe binevoitorul cetitor că el este un om foarte flegmatic, și nu se va supara, nici va răspunde la nici o critică ce va trage astă bagatelă. Timpul își urmează cursul; oamenii trebui să se țină de el. Românii au făcut oarecare înaintare în civilizație. N-ar trebui oare, cind am lepadat șlicul și barbele, să lepădăm și niște litere ce nu sînt ale noastre?”

Cum se vede, textul pare nedefinitivat, Negruzzi nu s-a hotărît, în unele cazuri, ce cuvinte să folosească (am transcris între paranteze drepte variantele pe care le notase). S-ar putea deci ca însuși traducătorul să fi renunțat la acest preambul.

Urmează, caligrafiat cu eleganță, titlul poemului: *Oscar d'Alva, poem de Lord Byron, tradus din traducția franțeză a d. A. Pichot, în versuri neregulate de Carlu Nervil*.

Poemul lui Byron a mai fost tradus în versuri de Ciru Oeconomu, *Oscar d'Alva*, „Revista contemporană”, III, nr. 4, 1875, p. 321—338.

Oscar d'Alva, Poem de Lordul Byron, (traducție). „Spicuiorul moldo-român”, april, mai, iunie, Iași, la Institutul Albinei, 1841, p. 49—63 (la „Tabla materiilor”, „poemă tradusă de spat. C. Negruții”); (pe paginile alăturate, 48—62, versiunea franceză a lui Amédée Pichot; o notă a traducătorului despre grafie, la p. 130).

CĂLĂTORIA ARABULUI PATRIARH MACARIE DE LA ALLEP LA MOSCVA

Negruzzi însuși a declarat că traducerea jurnalului ținut de Paul de Alep s-a făcut după versiunea în limba rusă a lui Saveliev, datînd din 1836. Cealaltă versiune, aparținînd lui F. C. Belfour, din 1836, Londra, era cunoscută scriitorului român care, în preambulul tălmăcirii, probează apetit de cărturar și bibliofil. Pentru a judeca exact alegerea lui Negruzzi, care a operat abrevieri și a rezumat fragmente întinse din varianta Saveliev, ar trebui cunoscut textul rusesc.

Jurnalul lui Paul de Alep oferă numeroase detalii despre „viața cotidiană” a țării române la mijlocul secolului al XVII-lea, utile, foarte probabil, istoricului. Valoarea literară e nulă. Autorul însemnărilor e limitat în concepție și înțelegere și nu are nici măcar ochiul frust care să fie izbit de impresiile acestei neobișnuite călătorii unde vede o lume neașteptată, e întîmpinat de o climă barbară și asistă la evenimente dramatice. Sinceritatea nu i se poate pune la îndoială, deși anume resentimente transpar privind cîteva din personalitățile cu care vine în contact și de care depinde însăși soarta călătoriei. Exagerările din notații, unele din ele comentate de Negruzzi cu exclamații, nu sînt, probabil, semnul unei rele intenții, ci al unei naivități, gata să accepte de adevărată orice enormitate. „E o călătorie în sensul medieval al cuvîntului” apreciază N. Iorga (*Istoria românilor prin călători*, I *Pină la jumătatea veacului al XVII-lea*, Tipografia Cultura Neamului Românesc, București, 1920, p. 270), care face un lung expozeu rezumativ al jurnalului. Comparată cu versiunea Belfour (în traducerea semnată de Emilia Cioran, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiochia în Țările române*, 1653—1658, București, Socec, 1900, după ce jurnalul primei călătorii fusese tradus de George T. Caliman în „Arhiva istorică a României”, editată de

B. P. Hasdeu, Tom. I, Partea I, București, 1865, p. 59—111), versiunea Saveliev — Negruzzi nu oferă decît mici diferențe de conținut. Informațiile sînt mai ales de natură religioasă, privitoare la slujbă, dar și la arhitectura bisericilor. la obiceiuri legate de nuntă, înmormîntare. Ceremoniile de primire, paradele militare, ospetele sînt consemnate pe scurt, mai mult cu gîndul unor notări pentru uz intern decît cu intenția unei viitoare publicări. Portretul entuziast al „beilui” Vasile (Vasile Lupu) trădează admirația pentru acțiunile politice și administrative și lucrările culturale. Aprecierea despre caracterul latin al limbii române („limba valahilor și a moldavilor”) nu se găsește în traducerea Emiliei Cioran, putînd fi întîlnită în „Arhiva istorică a României”: „Dar limba muntenilor și moldovenilor fiind acea română, ei citesc sîrbește fără a înțelege” (p. 67). În Moldova, impresiile nu sînt din cele mai avantajoase, poate și sub influența sfîrșitului nefericit al domniei lui Vasile Lupu. Negruzzi se miră (grafic!) atunci cînd Paul de Alep zice că moldovenii sînt „războinici sau tîlhari” (versiunea Belfour în tîlmăcirea Emiliei Cioran e și mai tare) și că Vasile Lupu a osîndit în 23 de ani de domnie 14 000 de vinovați (40 000 în versiunea Belfour — Cioran). Nu mai puțin de mirare este, pentru scriitorul român, numărul fecioarelor necinstite de nepotul lui Vasile (4000), al nemților uciși în luptă de Timofei (1300; în versiunea Belfour — Cioran e vorba de aproape 7000 de polonezi). Redus ca posibilități intelectuale, diaconul nu știe a se desprinde de necazul întîmplărilor personale. Dacă Iași rămîn, după plecarea lui Vasile, fără nici o autoritate legală, în prada hoților, înseamnă, după Paul de Alep, că toți locuitorii orașului „s-au făcut potlogari și talhari”. Negruzzi rezumă mult din relatările privind luptele lui Vasile, ajutat de ginerele său Timofei și tatăl acestuia, Hmelnițki, împotriva lui Gheorghe Ștefan, relevînd cruzimea cazacilor, soarta schimbătoare care, pînă la urmă, îl lovește pe domnul Moldovei. Diaconul îl jelește pe Vasile, interogîndu-se în spiritul Ecclesiastului. Cu toată aversiunea pentru întîmplările nefericite la care risca să devină mai mult decît un simplu martor, Paul de Alep consemnează și un anumit grad de confort al locuințelor, băilor, abundența meselor, varietatea fructelor în plină iarnă. Impresiile din Muntenia sînt net mai favorabile, diaconul nu asistă la răsturnări violente, în atmosferă de insecuritate ci numai la sfîrșitul, „de moarte bună”, al lui Matei, adversarul lui Vasile Lupu. Păcat că Negruzzi nu a tradus decît un paragraf, mulțumindu-se să repovestească, rezumînd, restul. Diaconul vede mai multă credință decît în Moldova, poate și dintr-o cauză mai terestră: „apoi ne luau la banchet, unde ni se recomandau” (p. 78, Cioran—Belfour), observă mai multă moralitate. Dacă femeile și fetele din Moldova i se par toate libere în moravuri, încît Vasile le-a tăiat nasurile, le-a pus la stîlp și a înecat mai multe mii, în Muntenia ele sînt „fără pată, curate și foarte cuviincioase în purtarea lor” (p. 97). Cum greșește una „e trimesă de bărbatul ei și izgonită la ocele de sare, de unde nu-i nici o scăpare” (ibidem). Cu siguranță că Negruzzi ar fi pus și aici un semn al mirării. Iarna îl izbește pe sirian cu șocul cîte unei imagini neașteptate: „Să fi văzut cum atirna de acoperișele caselor jur-împrejur niște bețe lungi de gheață cristalizată!” (p. 95). Climatul liniștit îl ajută să savureze cere-

moniile și petrecerile populare din ajunul Crăciunului și al Bobotezei, din noaptea Învierii, de la nunți. Ele îl impresionează prin decență și măsură, expresii ale unui grad de civilizație. Întreaga organizare a Țării Românești contrazice opiniile despre așa-zisul ei primitivism, izvorite din ignoranță: „Prin urmare nu e adevărat ceea ce se zice la noi că creștinii de aici nu știu să se cîrmuiască și că nu au poliție regulată” (p. 83).

E de adăugat că patriarhul Macarie însuși a fructificat călătoria despre care scrie secretarul, folosînd, în al său *Sbornic dulce*, un *Letopiseț al Țării Românești* pentru anii 1292—1664 (cf. Virgil Cîndea, *Letopisețul Țării Românești (1292—1664) în versiunea arabă a lui Macarie Zaim*, „Studii”, 1970, nr. 4, p. 673—692).

Călătoria arabului patriarh Macarie de la Alep la Moscova. „Foaie științifică și literară” („Propășirea”), I, 1844, no. 34, 3 septembrie, p. 265—269; no. 35, 10 septembrie, p. 278—280; no. 36, 17 septembrie, p. 281—286 (C. Negruții); „Arhiva românească”, tom. II, Iași, La cantora Foaiei sătești, 1845, p. 187—221.

[EPITAFUL VORNICULUI ALEXANDRU DIMITRIE STURZA]

Valoarea literară a epitafului e cea care se vede și care ține de înseși convențiile speciei. Pe acest Alexandru Dimitrie Sturza îl aflăm în arborele genealogic publicat la sfîrșitul volumului lui Alexandre A. C. Sturza, *Règne de Michel Sturza*, Paris, 1907. Acolo citim că „Alexandre de Miclăușeni, grand vornik”, era fiul lui „Démètre, grand logothète”. Între copiii săi e trecut și „Démètre, homme politique, né en 1833”, viitorul șef liberal (Mitiță Sturza). La p. 266 a volumului îi găsim semnătura, alături de a lui Negruzzi, sub răspunsul *Obșnutei Obșteștii Adunări* la mesajul domnului din 1843. Negruzzi fusese coleg cu Alexandru Dimitrie Sturza în Comisia pentru Reorganizarea Școlilor. Ei semnează o convocare a membrilor comisiei din 4 martie 1847, Negruzzi, ca agă, Alecu Sturza ca vornic (cf. *Documente*, ediție, note, glosar de Gh. Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac, Editura Minerva, București, 1973, p. 164). În *Scrisoarea IV (Un poet necunoscut)*, Negruzzi ne asigură că Daniil Scavinschi și-a lăsat manuscrisele într-un pachet, cu mențiunea: „să se deie la d. aga A. Sturza Miclăușeanul, ca să facă ce va voi cu ele”.

[Epitaful vornicului Alexandru Dimitrie Sturza.]
Biblioteca Acad. R.S.R., ms. 21, f. 121^r. La sfîrșit, o notă: „Acest epitafion s-au făcut de dumnealui vornicul Costachi Negruți, la 1848, iulie”.

STROFE DEDICATE D-NEI SMARANDA DOCAN

Poezia, datată 24 iulie 1856, denotă o tot mai subliniată distanțare a scriitorului de efervescența vieții politice premergătoare marelui act al Unirii. Desigur că prin „patrioți” scriitorul înțelege pe demagogi, pe patriotarzi. Oricum,

Negruzzi a abandonat atitudinea activă din precedentele două decenii. Publicînd poezia în „Convorbiri literare“, I. N. (= Iacob Negruzzi) o însoțește de o notă:

„Pentru înțelegerea acestei poezii trebuie să amintim că în Iași, pe la 1856, tineritul progresist își da epitetul de *patrioți*. Pe lângă aceste versuri poetul alăturase portretele lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Poezia ne-a fost comunicată de V. Alecsandri“ (p. 32).

Strofe dedicate d-nei Smaranda Docan. „Convorbiri literare“, XXV, no. 11 și 12, 1 martie 1892, p. 32–33 (Constantin Negruzzi).

FLORA ROMÂNĂ

Este ultima proză publicată de Negruzzi, bolnav dar, pare-se, mai mult obosit, agasat de literatura vremii, cum reiese și dintr-o observație a Angelicăi Florineasca. Epistolară, ironică și idilică, *Flora română* denotă o veritabilă erudiție botanică. Infuzia de umor și ironie face suportabile numeroasele enumerări de flori autohtone și străine, numirile lor științifice. Personajele înseși au nume florale, Onisim Cerențel și Angelica Florineasca, locul idilei este grădina din Brustureni. Disputa amabilă dintre preferințele Angelicăi și ale lui Cerențel e un mod delicat de apropiere afectivă. Onisim Cerențel are voluptăți rafinate, își permite luxul „de faire jouer les eaux“, citează pe Metastasio și invită la lectura *Lăcrimioarelor* lui Alecsandri. Lipsit de spirit practic, el demisionează din postul de subprefect pentru a duce o viață tihnită, departe de „pulberea și noroiul“ orașelor.

Singura notă mai gravă e adusă de legenda florii nu-mă-uita, prelucrată și amplificată după *O samă de cuvinte*:

„XX Avînd Radul-vodă o față din trupul lui, să fie fugit cu o slugă, ieșind pre o fereastră din curțile domnești din cetatea Hirăului. Și s-au ascunsu în codru. Și au făcut Radul-vodă năvod de oameni și au găsit-o la mijlocul codrului, la o fintină ce să cheamă Fintina Cerbului, lângă podul de lut. Deci pre slugă l-au omorît, i-au tăiat capul, iar pre dînsa au dat-o la călugărie, de-au călugărit-o“ (Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei* și *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan, ed. a II-a revăzută, 1959, ESPLA, p. 16).

După cum se vede, Onisim (= Negruzzi) a „innobilat“ sluga și i-a dat un nume, Dragomir. Despreuciderea lui Dragomir se pomenește și în *Cîntec vechi*, unde aflăm că a pingărit „cu plebea lui singele patrician“. În *Contribuțiunile la influența franceză în opera lui Costache Negruzzi (Flora română)*, Emilia Turdeanu crede că istoria Mandei și a lui Dragomir a fost „prefăcută“ sub înfrurirea unei cărți a lui Alphonse Karr, *Voyage autour de mon jardin* („Revista istorică română“, MCMXL, volumul X, p. 368).

Într-o scrisoare către Iacob Negruzzi din 2 septembrie 1867, Alecsandri lauda *Flora română*: „Puținele numere care au ieșit până acum la lumină cuprind articole bune și bine scrise (mai cu seamă *Flora română* a venerabilului meu amic C. Negruzzi)“ și, în post-scriptum, făcea din nou aluzie la proza lui Negruzzi: „Trimit frățeștile mele îmbrățișări vechiului meu amic care s-a dat în dragoste cu doamna Florineasca și îl îndemn să nu se facă a uita că mi-au promis de-a veni să petreacă câteva zile cu mine în raial de la Mircești“ (V. Alecsandri, *Scrisori I*, publicație îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi, București, Socec, 1904, p. 27, 28). După cum reiese dintr-o scrisoare din 1863 a lui Negruzzi, Alecsandri este cel care îl îndeamnă și de astă dată să lucreze, oferindu-i un caiet în care, pentru început, autorul *Păcatelor tinerețelor* întocmește un catalog de plante. Publicînd scrisoarea și un extract din catalog, revista „Convorbiri literare“ le însoțește de o introducere explicativă:

„În toate timpurile, barbații cari au lucrat împreună la un scop spiritual comun au fost în legăminte personale intime, căci mai sigură și mai durabilă este amicia, cînd este întemeiată pe un tărîm spiritual, decît cînd se bazează numai pe calități personale supuse influenței timpului și a fluctuațiunii evenimentelor. Amicia între Constantin Negruzzi și Vasilie Alecsandri a ținut neîntreruptă pînă la moartea celui întâi. Ei adesa lucrau împreună, își comunicau scrierile lor asupra cărora își dedeau mutual părerea și mănțineau astfel un interes reciproc totdeauna viu. În ultima jumătate a vieții sale, Constantin Negruzzi, trecînd prin dureroase încercări și supus la multe suferinți fizice, nu mai lucra ca odinioară. Iluziunile tinereței sale se perduse, nu numai asupra viitorului patriei, ci și asupra influenței lucrărilor lor literare, văzînd direcțiunea greșită și nefericită ce apucase scriitorii ce-i urmau imediat. De mulți ani el nu mai scrisese nimic, cu toate îndemnările lui Alecsandri care, mai tînăr de vîrstă, păstrase încrederea în viitorul literaturii naționale. Cu toate aceste îndemnări, Negruzzi tăcea. Atunci Alecsandri veni într-o zi la dînsul cu un caiet liniat și îl depuse pe masă, zicînd că nu-l va lua înapoi pîn ce nu va fi umplut de la un capăt la altul. Negruzzi, care era mare amator de flori, scrise atunci numirile române a multor plînte, cari numiri mai că se uitase chiar între români și le adună în o listă alfabetică, de prin hîrtii vechi ce fusese destinate a deveni începutul unui dicționar de flori și rămăsese lasat uitării. În postscriptul scrisorii către Alecsandri, Negruzzi promite a completa lucrarea, dar proiectul său rămase nerealizat.

Caietul ce ne-a fost comunicat oferă interes din mai multe puncte de vedere și publicăm aici atît scrisoarea, cît și parte din lista florilor“ („Convorbiri literare“, III, no. 6, 15 mai 1869, p. 97).

Scrisoarea lui Negruzzi atestă că scriitorul nu-și pierduse simțul umorului:

„Iubite!

Bătrînul Brănișteanu avea obicei cînd zărea pe cineva înfrînd în sămeșie, știînd că nu vine de flori de cuc, ci pentru să-i ceară [sic] parale, a s-apuca să-și umple ciubucul și, luînd un aer de turc mînios, să se facă că nu-l vede. În zadar

pațientul tușea, își sufla nasul cu vuiet, cumplitul casier nu videa, n-auzea! Mai la urmă, omul meu *de guerre lasse* începea cu un «Plecăciune, cucoane Iordache!» întinzându-i o hirtie.

— Sluga! — Ce-i aceea?

— O adresă pentru...

— Bani? N-am nici un ban.

— Apoi, dar voi veni mine... Și omul ieșea ca să vie a doua zi cind se repeta aceeaș scenă până... nu știu cind îl găsea în toane bune.

Aceasta făcu pe oameni să se gîndească. Se puseră să studieze pe bătrînul casier și nu se lasară până nu-i aflară slăbăciune (*la corde sensible*).

Care era acea slăbăciune? Era că, dacă îți spunea că n-are bani, să-i lași hirtia și să ieși fuga pe ușă.

Brănișteanu se uita cu groază la hirtia rămasă. Ea îi crispa nervele, îi lua toată liniștea. Îndată trei, patru slujitori alergau să te găsească acasă, la vizite, pe uliță și să te tirească cu de-a sila la Vistierie unde pe loc îți plăte.

Așa ai făcut tu cu mine. Mi-ai dat caietul acesta, pretinzîndu-mi să-l umplu. Bine, bine! gîndeam, zîmbind de simplitatea prieteșugului tău, culcă-te pe acea ureche, dragul meu; și am pus caietul pe masă. Dar, vai! am pățit ca Brănișteanu! De cite ori îl zăream, m-apuca niște flori. Începusem a perde pofta de mîncare, și a visa noaptea feluri de bazaconii. În sfîrșit, mi-am zis, trebui numaidecît să scap de caietul acest nazdravan. El — acel el ești tu — mi-a dat beleaua, știe că nu-i pot refuza nimic, și... Dar ce să scriu? Politicalele nu ne plac la amîndoi. Vro poveste? Dar în Iași nu mai sînt nici povesti; au rămas numai pavele stricate și judani; nu mai are nici poezie, nici flori. Ei ș-apoi? Dacă nu-s flori în tîrg de ce să nu fie pe hirtie? Alecsandri e poet; el iubește florile nu numai pe cimp, nu numai la fruntea și la sinul fecioarelor române (sic!) [paranteza lui Negruzzi] dar oriunde le găsește. Să-i fac dar o *Floră română*.

Îndată m-am apucat de treabă. Am răsfoiet feluri de izvoade lepadate într-un saltar și am scos vro patru sute de plante pe care le-am scris în caietul tău, așezîndu-le ca într-un erbier (herbier).

Cel puțin, de n-au alt merit, au pe acela de a aminti dragostei tale pe al tău

C. Negruțți

P.S. Mă îndatoresc a completa această lucrare. Iași, 12 iunie 1863" (Citat după ms. 2253 de la Biblioteca Academiei R.S.R., f. 117" — 118").

În „Convorbiri literare” urmează o selecție din lista de plante amintită de Negruzzi. După cum se vede, plantelor li se dă și numirea științifică iar, uneori, și numele francez;

„Afin, Vaccinium, Myrtille..

Albiță, Alyssum, Corbeille d'or.

Anghelică, Aegelică.

Ananas, Bromelia ananas.

Anghinar, Cynara, Artichaut.

Ai, Usturoi, Allium, ail.

Astre, v. Mărgărite.

Amăreleuță, Exacum.

Agrîș, Ribes, Groseillier.

Ațmațui, Scandix, Cerfeuil.

Arin, Alnus, Aune.

Agud, Morus, Murier.

Brîndușă, Galanthus nivalis, Perce-neige.

Brebenei, Bimias.

Brăncuță, Sisymbrium.

Brustur, Arctium, Bardane.

Boz, Hyèble.

Busuioc, Ocymum, Basilie.

Bujor, Paeonia, Pivoine.

Balsamina, Impatiens b. Balsamine.

Bungeag, Phaseum.

Brîncea Ursului, Heracleum.

Bulbucei, Caltha, Populage du marais.

Buruniță, Euphrasia.

Baraboi, Bunium.

Brad, Pinus, Pin.

Beșicoasa, Colutea, Baguenaudier.

Buzișoara, Cymbidium.

Barba împăratului, Sempervivum, Zoubarbe.

Ciorovană, Lycopodium.

Cleiță, Phymelaea.

Cinci degite, Tormentilla.

Cerențel, Dryas.

Căldărușă, Aquilegia vulg., Gant de notre-Dame.

Cucoșelu, Adonis.

Cimbru, Satureja, Sarriette.

Cimbrisor, Rhymus, Thym.

Cătușă, Ballota.

Cardaman, Isatis, Pastel.

Ciucuşor, Adyseton.

Colțişor, Dentaria.

Chin, Abies.

Culbeceasă, Medicago.

Crăpușnic, Onicus.

Cruciliță, Senecio.

Cătușnic, Nepeta Cataria.

Corobatică, ...

Cicoare, Chicorée.

Calapăr . . . . .

Corn, Cornus, Cornouiller.

Cucută, Conium, Cigue.

Condurul doamnei, Capucine.

Clopoșel, Campanula.

Cedru, Cèdre.

Creasta cucoșului, Celosia Cristala, Crête de Coq.

Caprifoaie, Lonicera, Chèvrefeuille.

Chîparos, Cupressus, Cyprès.

Ciulină, Trapa-natans, Macre.

Cătină, Hippophae, Argousier.

Cioboșica cucului, Primula, Primevère.

Ciuma fetei, Datura.

Cumuniță, Vinca, Pervenche.

Coșîțel, Sium, Chervis.

Crin, Lilium, Lis.

Coadă șoaricelului, Achillea.

Chir, Agropyron.

Calmos, Acorus.

Coadă mișei, Sphagnum.

Căpușă, Ricia, Riciu.

Ciupercă, Agaricus, Champignon.

Calin, v. Tinus, Opulus.

Dediță, Pulsatilla.

Dumbeț, Teucrium, Germandrée.

Dobronică, Melittis.

Dracilă, Berberis, Epine-Vinette.

Degetar, Digitalis, Digitale.

Drimoz, Viburnum.

Drele, Tremella.

Driză, Ulva.

Earbă grasă, Sedum.

Earbă dulce, Glycyrriza, Réglișse.

Earbă mare, Inula, Aunée.

Earba lui Tatin . . . . .

Earba ferului, Aconitum.

Fluierătoare, Tamus.
Frasin, Fraxinus, Frêne.
Frăsinel, Dictamus, Fraxinele.
Frate și sor . . . . .
Fetică, Festuca.
Floare de gheață, Mesembryanthemum
Crystallinum Glaciale.
Feciorice, Herniaria.
Fumătoare, v. *Saftirea*.
Feliușa, Aspidium.
Fere pământului, v. *Potroacă*.

Gura leului, Antirchinum majus, Gue-
ule de lion.
Gălbinele, Lysimachia, Éphémère.
Gușa porumbului, Cucubalus.
Gulăie, Cydonia, Coignassier.
Garofă, Dianthus, Oeillet.
Gîscarița, Arubis.
Ghîmpoasă, Lapago.
Georgină, Georgina, Dahlia.
Gârbița, Limodorum.

Hristofoare, Actaea.
Hulteneală, Hicracium, Eperviêre.
Hemei, Humulus, Houblon.
Hilimică, Calendula, Souci.
Hrean, Cochlearia, Raifort.

Ismă, Clinopodium.
Indivioară, Arnoseris.
In, Limus, Lin.
Iuniper, Iuniperus, Genévrier.
Iovă, Yeuse.
Iasomie, Jasminum, Jasmin.
Jugastru, Acer, Erable.
Jale, Stachys.

Lalea, Tulipa.
Lăcrămioară, Convalluria, Muguet.
Luminița nopții, Oenothera.
Luminoasă, Clematis.
Lopățică, Lunaria, Monnaie du pape.

Lemnul Domnului, Hyssopus offici-
nalis.
Limbricăriță . . . . .
Liliac, Syringa, Lilas.
Lintiță, Lemna.
Lilie, Iris.
Lăcrimiță, Majanthemum.
Luminărică, Verbascum Thaspus, Bou-
illon blanc.
Lobodă, Atriplex.
Leuștean, Ligustium.
Lăptucă, Lactuca, Laitue.
Lunariță, Eriophorum, Botrychium.
Limba vecinei, v. *Potbal*.
Levant, Lavandula, Lavande.

Merinană, Mochingica.
Moscușor, Adoxa.
Mure, Rubus.
Mac, Papaver, Pavôt.
Mutătoare, Bryonia.
Mușețel, Matricaria.
Marar, Anethum, Fenouil.
Macriș, Rumex, Oseille.
Micșunea, Cheiranthus, Giroflée.
Maioran, Origanum, Marjolaine.
Melisă, Melissa.
Mintă, Mentha.
Matacină, Dracocephalum Moldavi-
cum.
Mătriță, Zaunichella.
Maliniță, Ligustrum, Troène.
Milostivă, Gratiola.
Mama pădurei, Asperula.
Masalar, Hyoscyamus, Jusquiame.
Mătrăgună, Atropa, Belladone.
Mazeriche, Orobus.
Margaritar, Laranthus.
Margaritărel, v. *Lacrimioară*.
Mamoriță, Chaenomeles.
Mei, Milium, Millet.
Mărgică, Melica.
Malai, Panicum.

Mucoasă, Cheilantes.
Mușchi, Lichen, Mousse.
Marole, v. *Lăptucă*.
Mărgărite, Astre, Reine-Marguerite.
Mierea ursului, Pulmonaria.
Mesteacăn, Betula, Bouleau.
Muștar, Sinapis, Moutarde.
Mohor, Pannisetum.

Neghină, Lelium, Ivraie.
Nufăr, Nymphaea, Nénufar.
Negruscă, Nigella, Patte d'araignée.
Naprasnică, Atragene.
Nalbă, Althea, Guimauve.
Notătoare, Potamogeton.
Năvalnică, Pteris.
Nu-mă-uita, Myosotis.

Opalițel, Lychnis.
Omag, Aconitum, v. *Earba ferului*.
Ochinchele, Gentiana cruciata.
Odolean, Valeriana.
Ochișor, Centunculus.
Ochiul-boului, v. *Margarite*.
Ochiul-soarelui, Heliotropium.
Otroțel, Onosma.
Otaniciu, Honttuynia.

Pomită, Scholera.
Ploș, Populus, Peuplier.
Păduchermiță, Tribulus.
Popivnic, Asarum.
Paparună, Glaucium.
Prisnel, Myriophyllum.
Punga-popei, Capsella.
Palamidă, Serratula.
Pelin, Absyntium.
Peliniță, Artemisia.
Plevaiță, Xeranthemum.
Păpădie, Taraxacum, Pissenlit.
Pojărniță, Hypericum.
Potbal, Tussilago, Héliotrope d'hiver.
Potroacă, Erythrina.

Pallagică, Solanum M., Melongène.
Păstîrnac, Pastinaca, Panais.
Petrinjel, Apium petraselinum, Per-
sil.
Pimprinelă, Poterium sanguisorba,
Pimprenelle.
Praj, Allium, Poireau.
Pailagină, Plantago, Corne de cerf.
Păretarie, Parietaria.
Plămănărică, v. *Mierea-ursului*.
Pipăruș, Capsicum, Piment.
Paingăriță, Arachnites.
Pănușiță, Stipa.
Păpură, Typha.
Pipirig, Scirpus.
Păducel, Crataegus.

Răscoage, Epilobium.
Rujă, Rhodiola.
Ruginare, Andromeda.
Rînduniță, Asclepias.
Rocotel, Stellaria.
Rosetă, Réséda.
Rostopască, Chelidonium.
Rug, Ilex, Houx.
Romăniță, Anthemis, Camomile.
Rosmarin, Rosmarinus.
Rută, Ruta.
Rapiță.
Rude, Rubia, Garance.
Răchită, v. *Salcie*.
Răchișică, Elecagnus, Olivier de Bo-
hême.
Rocoină, Anagalis, Mouron.
Rochița rîndunelei, Convallaria, Lis
des vallées.
Rușinea-fetei, Cancalis.
Rogoz, Carex.
Rumbușor, Schoenus.

Stirigoaie, Veratrum, Hellebore blanc.
Sugătoare, Monotropa.
Săponare, Saponaria.

Sincerită, Scleranthus.
 Scoruș, Mespilus, Néflier.
 Sorb, Sorbus, Cochêne.
 Scrintitoare, Potentilla.
 Spînz, Helleborus.
 Sporic, Verbena, Verveine.
 Solovirviță, Phlomis.
 Sunătoare, Crepis.
 Susai, Sonchus, Laitron.
 Singer, Hypochaeris.
 Scai, Carduus, Chardon.
 Șopîrlaiță, Prunella.
 Șerpariță, Polygala.
 Slăbănog, Impatiens.
 Sălvie, Salvia, Sauge.
 Sovîru.
 Sînge de nouă frați.
 Sîminoc, Gnaphalium, Immortelle.
 Soc, Sambucus, Sureau.
 Stegie, Atractantia.
 Saftirea, Fumaria.
 Sora-soarelui, Helianthus, Soleil.
 Sparangă, Asparagus, Asperge.
 Spânac, Spinacia, Epinard.
 Salcîm, Acacia, Robinier.
 Salce, Salix, Saule.
 Șafran, Crocus, Safran.
 Săbiuță, Gladiolus, Glăieul.
 Sînzîieni, Galega.
 Salbă-moale, Evonymus, Fusain.
 Stânjinel.
 Scumpie, Rhus, Arbre à perruque.
 Știr, Amaranthus.
 Sulcină, Melilotus.
 Stuh, Calamagrostis.
 Sbirciog, Phallus.

Tulichină, Daphne, Bois gentil.
 Trepădătoare, Mercurialis.

Flora română, „Convorbiri literare”, I, no. 7, 1 iunie 1867, p. 92—96; no. 8, 15 iunie 1867, p. 106—109 (Constantin Negruzzi) [CL]; cu titlul *Scrisori*

Trandafir, v. Roză.
 Tirtan, Crambă maritime.
 Tisă, Taxus.
 Thirichie, Trincia.
 Toporaș, v. Viorică.
 Talapan.
 Teișor, v. Frâsinel.
 Turiță, Agrimonia.
 Tarhon, Artem Dracunculus, Estragon.
 Trifoi, Trifolium, Trêfle.
 Troscoteț, Polygonum.
 Tămîioară, Libanotis.
 Tremurătoare, Brașa.
 Trișă, Endocarpon.
 Tremurici, Gyromium.
 Tubă, Conferva.
 Tabac, Nicotiana, Tabac.
 Trierei, Hepatica, Herbe de la trinité.
 Talpa-gîștei, Leonotis leonurus, Queue du lion.

Urechelniță, Sempervivum.
 Urzică, Urtica, Ortie.
 Ulm, Ulmus, Orme.
 Ureche tătărească, Buplevrum.

Veronică, Marrubium.
 Vîzdoagă.
 Vetrică, Tanacetum, Tanaisie.
 Vișelă, Anthoxanthum.
 Viorică, Viola, Violette.
 Vîsc, Viscum, Gui.
 Verișel, Orobanche.

Zambilă, Hyacinthus.
 Zarzar, Armeniaca, Abriocotier.

despre Flora română, Arhiva Institutului de Teorie și Istorie Literară „G. Călinescu”, dosar nr. 2758, f. 23^v—f. 41^v (Cost. Negruzzi) [A].

Variante

233 1 Flora română CL: Scrisori despre Flora română A; 2 Onisim Cerențel, d-nei Florineasca CL: Onisim Cerențel, cătră doamna Angelica Florineasca A; 3 Iași, 4 mai CL: Iași, 10/22 mai A; 4 petrecerei CL: petrecerii A; 6 vieței CL: vieții A; 7 desperat CL: disperat A; 8 d-voastră? CL: d-voastre! A; 11 d-voastră CL: d-voastre A; 13 vedeți CL: vedeți A; 18 Ei bine CL: E bine A; 23 încunjurată CL: încunjiurată A.

234 2 visita CL, A; 12 zece mii CL: 10 mii A; 13 cumpăra CL: cumpara A; 21 lăcrimioară CL: lăcrimioara A; 22 ilusiunile CL, A; 24 revedem CL: revidem A; 26 vedeți CL: vedeți A; 31 săbiuță CL: sabiuță A; 32 rosmarin, cimbru CL: rosmarin, lilie iris, cimbru A; 37 Peste CL: Piste A; 37 trâmite CL: trimite A.

235 4 dară CL: dar A; 9 desper CL: disper A; 15 a vedea CL: a vidé A; 19 busuioc CL: bosuioc A; 26 e CL: este A; 28 29 mai CL: 31/29 mai A; 29 d-nei CL: doamnei A; 30 ușoară CL: ușure A; 35 visita CL: vizita A; 38 vestejească CL: vestezească A; 39 reflectiuni CL: reflecșiuni A.

236 1—2 împiedicat CL: împedecat A; 2 datoram oaspeților CL: datoream oaspețelor A; 5 musică CL, A; 14 cătră CL: către A; 18 stînjinelul CL: stînjinelul A; 19 gelosia CL, A; 19—20 Le-aș vedea CL: Le-ași vidé A; 27 ce-mi place CL: ce îmi place A; 35 ea era acea CL: e acea A; 43 a cărei CL: a căria A.

237 2 iară CL: iar A; 5 nește CL: niște A; 30 acesti CL, A; 40 rosaceelor CL: rozaceelor A.

238 6 lasate CL: lăsate A; 9 împrăștiete CL: împrăștiate A; 14 a numit-o CL: au numit-o A; 17 d-lui CL: domnului A; 28 vizitează CL, A; 30 curajul CL: curagiul A; 36 se auzea CL: să auzea A.

239 1 sălcii CL: salcii A; 10 alții CL: alți A; 15 nerăbdare CL: nerabdare A; 17 5 iunie CL: iuni 5 A; 18 d-nei Florineasca CL: doamnei A. Florineasca A; 37 înghietată CL, A.

240 2 a ține CL: a ținea A; 12 present CL: prezent A; 17 curții CL: curței A; 17 vedere CL: videre A; 24 curtesanii CL: curtisanii A; 26—27 burungiu CL: burungic A; 27 stativelor CL: stativilor A; 30 fiu CL: fiu A; 35 cătră

CL : către A ; 36 rugămințile CL : rugămintile A ; 37 decisiunea CL, A ; 37 ordona CL ; ordonă A ; 38 nunței CL : nuntei A ; 38 împrejurimile CL : împregiurimile A ; 42 musicile CL, A ; 42 stinseră CL : stînsură A.

241 4—5 seamă însași CL : seama însăși A ; 18 sub CL : subt A ; 20 le CL : li A ; 21 împrejurase CL : împregiurase A ; 24 se repezi CL : se răpezi A ; 25 păreunțului CL : păriușului A ; 33 curiozitatea CL, A ; 41 cătră CL : către A ; 42 visita CL, A.

242 1 Chiemară CL : Chiamară A ; 3 dacă CL : daca A ; 7 a careia CL : a căria A ; 12 de CL : pentru A ; 13 musica CL, A ; 15 visitau CL, A ; 17 peste CL : piste A ; 24 visite CL, A ; 26 Permiteți-ni CL : Permiteți-mi A ; 26 d-lui CL : domnia lui A ; 33—34 peste duoi CL : piste doi A ; 35 intră CL : întră A ; 38 vizită CL, A ; 41 nostrî CL, A ; 43 musică CL, A.

243 2 visita CL, A ; 3 invitare CL : învitare A ; 5 Visitele CL, A ; 8 visitele CL : visitile A ; 23 curentei CL : curentii A.

BALADE DE VICTOR HUGO

Îndreptîndu-se spre baladele lui Hugo, Negruzzi dovedea îndrăzneală, dacă ne gîdim la stadiul poeziei românești (prima variantă apare în „Albina românească” din 1839), la însăși înzestrarea sa ca poet. Publicîndu-le, redacția „Albinei” le însoțește de o scurtă notă explicativă care poate fi a lui Asachi:

„Balada este o lirică compunere, care ni înfățișază o întîmplare prin tradiție; cînd întîmplarea este istorică, atunci balada să face cîntec național, precum în Moldova balada despre Stefan-Vodă.

D. deputatul C. Negruțî, traducînd în versuri baladele lui Victor Hugo, au binevoit a ni le împărtăși. Noi credem că vom face plăcere cetitorilor noștri tipărindu-le în acest feileton. Cu tot numărul vom da cite una. De toate sînt cinci-sprezece” („Albina românească”, X, no. 13, 12 februarie 1839, p. 49).

Definiția baladei, simplificată și exactă, subliniază caracterul istoric și național. Victor Hugo însuși încerca o definiție în prefața la volumul *Odes et Ballades* din 1826;

„Les pièces qu'il intitule *Ballades* ont un caractère différent; ce sont des esquisses d'un genre capricieux, tableaux, rêves, scènes, récits, légendes superstitieuses, traditions populaires. L'auteur, en les composant, a essayé de donner quelque idée de ce que pouvaient être les poèmes des premiers troubadours du moyen âge, de ces rapsodes chrétiens qui n'avaient au monde que leur épée et leur guitare, et s'en allaient de château en château, payant l'hospitalité avec des chants” (*Oeuvre poétique de Victor Hugo*, I, Paris, 1880, p. 8).

Hugo face o profesie de credință romantică și anticlasică, refuzînd delimitarea speciilor, acceptînd ordinea interioară a operei de artă, dar nu regularitatea. El este împotriva imitației, pentru natură ca model, și adevăr ca îndreptar: „Admirens les grands maîtres, ne les imitons pas” (idem, p. 9), „Le poète ne doit avoir qu'un modèle, la nature; qu'un guide, la vérité” (ibidem). Cît despre poeziile incluse în volum, el crede a fi pus mai mult suflet în ode și mai multă imaginație în balade. Istoria literară este astăzi mai puțin entuziasmată de balade, cărora le recunoaște doar rolul de expresie a sensibilității romantice în inspirație și virtuozitate tehnică. Ele sînt încadrate operei minore a poetului, cu toată verba ritmică, abundența rimelor și apelul la „imagerie”. Obiecția esențială trimite la impresia de artificiu, de exercițiu pe teme date.

Reunind baladele în volum, după apariția lor în „Albina, românească” din 1839: *Balade* de Victor Hugo. Traduse de C. Negruzzi, Iași, La Cantora Foaiei sătești, 1845 [*Balade I*], Victor Hugo, *Balade*. Traduse de Cost. Negruzzi, Iasi, Tipografia Bermann-Pileski, 1863 [*Balade II*], Negruzzi le-a însoțit de două epigrafe extrase din scriitorii francezi. Cel dintîi aparține mai puțin cunoscutului A. De Latour și trimite la modestia și devotamentul traducătorului, obligat să se supună unui ilustru model;

„Ce qu'il faut pour traduire un poète, c'est du dévouement plutôt que du talent. Traduire, c'est se dépouiller de sa vie pour vivre la vie d'un autre. Et quand on est devenu cet autre, il faut, de peur de se laisser préoccuper par ses habitudes d'écrivain, ne donner au travail de la forme, que cette attention matérielle du sculpteur qui modèle sur le visage d'un mort illustre, le plâtre qui doit reproduire ses traits”.

Cel de al doilea este din *Namouna, conte oriental*, de Alfred de Musset (strofa a II-a din cîntul al II-lea), și exprimă admirația pentru poezie, limbă a zeilor, neînțeleasă de vulg;

„J'aime surtout les vers—cette langue immortelle,
C'est peut-être un blasphème, et je le dis tout bas;
Mais je l'aime à la rage. Elle a cela pour elle,
Que les sots d'aucun temps n'ont pu faire cas,
Qu'elle nous vient de Dieu, qu'elle est limpide et belle,
Que le monde l'entend, et ne la parle pas.”

Ediția întîia a *Baladelor* are pe copertă o viniată litografiată, o liră în jurul căreia sînt scrise numele a șapte poeți români: Heliade, Boiliac, Donici, Asachi, Negri, Alexandrescu, Alecsandri. Dedesubt, un epigraf ce aparține, probabil lui Negruzzi;

„Pleiadă ce-nconună a României frunte
Ca razele-aurorii sprinceana unui munte”.

Vinieta și dedicația au tulburat puțin apele literare ale epocii. Consemnînd apariția volumului, „Albina românească” observă că Pleiada cuprinde numai șase stele, așa încît un nume e de prisos. Unul dintre poeți trebuie, așadar, să-și dea

demisia. „Soarta“ urmează a cădea peste cel mai „antic“, conchide „Albina“, Asachi adică. E de văzut aici supărarea lui Asachi întrucît, după cum remarcă articolul din „Albina românească“, „deasupra lirei lucește numele I. Eliad.“ Reproducînd comentariul în „Curierul românesc“ din același an 1845, Heliade corectează concluzia lui Asachi, considerîndu-se cel care trebuie să demisioneze. În „Foaie pentru minte, inimă și literatură“, VIII, nr. 30, 1845, p. 238—239, Negruzzi publică un articol, *Mărturisenie*, unde vrea să facă pace. El se justifică prin aceea că nu a intenționat să propună clasamente, lira din vinieta „e un cerc ce n-are nici cap nici coadă“, așa că nici unuia dintre poeți nu i se acordă un loc prioritar. Detaliile controversei vor putea fi citite în comentariile la *Mărturisenie* din volumul ultim al acestei ediții.

BALADA I O ZÎNĂ

Poezie a alegorizării „harului“, pentru a folosi un termen arghezian, *Une fée*, artă poetică a tinereții hugoliene, evocă trecutul medieval cu personajele sale specifice și resuscită viața secretă a lucrurilor: „Dans le désert qui me réclame, Cachée en tout ce que je vois, / C'est elle qui fait, pour mon âme, / De chaque rayon une flamme, / Et de chaque bruit une voix“ (strofa a IV-a, Victor Hugo, *Odes et Ballades. Les Orientales*, Chronologie et introduction par Jean Gaudon, Garnier. Flammarion, 1968, p. 235). Negruzzi a făcut o meritorie operație de adaptare, eliminînd nume ca Urgèle sau Morgane care nu spun nimic cititorului român, renunțînd la paladini, truveri, cavaleri. Traducerea, mulată strîns pe original, are un ton mai pronunțat confesiv, fără a putea reconstitui sau echivala aura lirică hugoliană.

Paralela prozodică pune în lumină efortul considerabil depus de Negruzzi în acea epocă, de început încă, a poeziei românești moderne. N. I. Apostolescu (*L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, Paris, Champion, 1909, p. 161—169) a vorbit de adaptarea poeziei hugoliene la un alt tip de prozodie, specific poeziei românești, și a încercat cîteva exemplificări. Am reluat și corectat argumentarea, aplicînd-o tuturor baladelor, folosind sugestiile lui Mihai Bordeianu din *Versificația românească*, Editura Junimea, Iași, 1974. Autorul studiului propune o nouă interpretare a versului românesc prin descoperirea, în interiorul său, a unor ritmuri mai complicate decît i s-au atribuit și i se atribuie de obicei. E util de enumerat aici ritmurile care vor fi utilizate în schemele metrice ale traducerilor din Victor Hugo sau Antioh Cantemir:

1. Ritmuri pure sau descendente: troheu $\underline{\quad}\underline{\quad}$; dactil $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$.
2. Ritmuri impure sau ascendente: iamb $\underline{\quad}\underline{\quad}$; anapest $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$.
3. Ritmuri combinate: coriamb $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$; amfibrah $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$; peon, cu variantele sale: peon I $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$; peon II $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$; peon III $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$; peon IV $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$; mesomacru, cu accentul, de obicei, pe silaba a patra $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$ hipermesomacru, de șase silabe; cretic $\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$.

Cu concursul competent al lui Iulian Popescu am descifrat versul francez și am putut stabili deosebirea față de versiunea românească. Prima strofă a originalului din *Balada I O zîină* are versuri de 8 silabe, în timp ce versiunea românească apelează la alternanțe de 10 și de 9 silabe (în paranteze am notat cu *f* — rimele feminine și cu *m* — rimele masculine):

Original	Traducere
8 a (f)	10 a (f)
8 b (m)	9 b (m)
8 a (f)	10 a (f)
8 a (f)	10 a (f)
8 b (m)	9 b (m)

Schema metrică a primelor două strofe din traducere ne edifică asupra meritelor lui Negruzzi care a folosit o remarcabilă și fluentă varietate ritmică;

$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$	$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$
$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$	$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$
$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$	$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$
$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$	$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$
$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$	$\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}\underline{\quad}$

Trebuie reamintit că, în cadrul variantelor, am trecut numai textele apărute sub supravegherea scriitorului, nu și reproducerile pe care ziarele și revistele vremii le făceau conform uzanțelor și în spiritul existenței unei literaturi naționale unice pentru toți românii.

Balada I O zîină. „Albina românească“, X, no. 13, 12 februarie 1839, p. 49—50 (C. Negruțți) [A]; „Curier românesc“, X, no. 36, 3 martie 1839, p. 146—147; *Balade I*, p. 3—5 [B]; „Foaie pentru minte, inimă și literatură“, VIII, no. 30, 23 iulie 1845, p. 244 (C. Negruțți); XIV, nr. 46, 15 noiembrie 1851, p. 360 (C. Negruțți); *Balade II*, p. 3—5 [C].

Variante

1 Dragu-mi e visul C, B: Îmi place visul A; 3—5 și cu dulceață / C-o diafană și blîndă față, / Își pleacă C: ce dă viață / Cu-a ei miroase și blîndă față, / De-și pleacă B, A; 6 acordează C: incordează B, A; 7 Și imi rezice C: Îmi povestește B, A; 7 c-un glas C, B: cu glas A; 8 Povestiri multe ce-nmînează C: Istorii care înfiorează B: Istorii care înspăimîntează A; 9 Bravilor care nu mai viază C: Bravilor celor ce nu viază B, A; 10 Ce zac în ticnă C: Ci zac în ticnă B: Ce gustodihnă A; 11 cătră C, B: către A; 12 Îmi ordonează C: Îmi poruncește B, A; 13 de-nfiore C, A: de-nspăimîntare B; 15 vi le spun C, B: ve le spun A; 18—19 Cu a sa rază înflăcarată / Le luminează, mi le arată C: Cu a sale raze strălucitoare / Ea dă la toate vie coloare B: Cu a ei rază înflăcarată / Le luminează, mi le arată A; 22 prejma-i C: prijma-i B: prejma-i A; 23 plăcerea vie C, B:

plăcere mie *A*; 24 cucurul *C*: cucuara *B, A*; 25 Ca *C*: Și *B, A*; 26 ades se pune *C*: viind se pune *B*: viind să pune *A*; 27 se ivi *C, B*: să ivi *A*; 28 Povesti *C*: Po-vești *B, A*; 31 îmblu *C, B*: umblu *A*; 32 suveniri *C*: pomeniri *B, A*; 36 păre-chie *C*: păreche *B, A*; 38 urechie *C*: ureche *B, A*; 39 atuncea *C, B*: atunci-*A*; 39 vechie *C*: veche *B, A*; 40 Și-n depărtare s-aude un corn! *C*: Și se aude un glas de corn *B*: Și să aude un glas de corn! *A*; 41 Dragu-mi e visul *C, B*: Îmi place visul *A*; 43—45 și cu dulceață / C-o diafană și blindă față, / Își pleacă *C*: ce dă viață / Cu-a ei miroase și blindă față / De-și pleacă *B, A*.

BALADA II SILFUL

Transpunerea grațiosului miniatural și a fantasticului nocturn a pus destule probleme traducătorului care s-a descurcat mai mult decât onorabil și prin amplificarea alexandrinului, versurile sale avînd 15 și 16 silabe. Dacă, la fel ca și în prima baladă, Negruzzi a operat cîteva adaptări (*châtelaine = frumusețe, damoiselle = tinevico*), în schimb a trebuit să păstreze, uneori în forme care nu s-au menținut, nume de făpturi mitologice: *silf, silfidă, undin, gnomuri. Le follet fantastique* de la Hugo a devenit *zburătorul nebunatic*.

Ca număr de silabe, rimă și schemă ritmică, prima strofă se înfățișează astfel:

Original	Traducere
12 a (f)	16 a (f)
12 a (f)	16 a (f)
12 b (m)	15 b (m)
12 a (f)	16 a (f)
12 b (m)	15 b (m)

~ ~ || ~ ~ | ~ ~ | ~ ~ || ~ ~ ~ ~ | ~ ~ ~
 ~ ~ | ~ ~ | ~ ~ ~ ~ | ~ ~ ~ ~ | ~ ~ ~
 ~ ~ | ~ ~ || ~ ~ | ~ ~ || ~ ~ | ~ ~ | ~ ~ ~
 ~ ~ | ~ ~ ~ ~ | ~ ~ || ~ ~ || ~ ~ ~ ~
 ~ ~ ~ ~ | ~ ~ ~ || ~ ~ ~ | ~ ~ | ~ ~

Balada II Silful. „Albina românească“, X, no. 15, 19 februarie 1839, p. 57—60 [A]; „Curier românesc“, X, no. 36, 3 martie 1839, p. 147—148 (C. Negruzzi); *Balade I*, p. 7—13 [B]; *Balade II*, p. 7—13 [C].

Variante

Moto 2 Pre *C, B*: Pe *A*; 3 sunt *C, B*: sint *A*. 1 cele *C, B*: aste *A*; 5 să le-aud *C, B*: cici le auz *A*; 6 sunt *C, B*: sint *A*; 6 de-aceia *C*: d-aceia *B, A*; 7 îmblă *C, B*: umblă *A*; 8 pre *C, B*: pe *A*; 9 pîn în *C*: pîn în *B, A*; 10 a se-nturna *C*: a s-arăta *B, A*; 12 N-am metanii umilite *C*: Nici metanii umelite *B, A*; 13 ca

oșteanul cel viteaz *C*: ca războinicul viteaz *B, A*; 15 Că și eu *C*: Căci și eu *B*: Cici și eu *A*; 15 sunt *C, B*: sint *A*; 16—17 Sunt o lină adiere, un atom al at-
mosferii, / Dulce vis al dimineții, fiu inbit al primaverii *C*: Sunt un fiu a pri-
măverii, a văzduhului ființă / Mai puțin și decît visul dimineții cu prință [sic] *B*:
Sint un fiu a primăverii, a văzduhului ființă / Mai puțin și decît visul dimineții
cu priință *A*; 18 iernei *C, B*: iernii *A*; 19 sunt *C, B*: sint *A*; 19 îl culege în mie-
zul verii *C*: îl culege cu duință [sic] *B, A*; 20 al meu plăcutul loc *C*: al meu mai
plăcut loc *B, A*; 21 părechie *C*: păreche *B, A*; 23 că lingă dînșii un moment
C: căci lingă dînșii un minut *B*: cici lingă dînșii un minut *A*; 24 atuncea ei au
prins-o-n sărutare *C*: atuncea ei au prins-o în sărutare *B, A*; 25 noaptea *C, A*:
noapte *B*; 26 întru-n *C*: intru-n *B, A*; 28 Nu-mi pot afla locuința *C, B*: Nu
îmi poci afla lăcașul *A*; 28 rozei *C*: rozii *B, A*; 29 s-aibă-n patul tău culcare *C, B*:
să aibă-n patu-ți culcare *A*; 31 raza luminei *C, B*: lumina zilei *A*; 34 singur *C*:
singur *B, A*; 34 singur *C*: singur *B, A*; 34 Nu văz *C, A*: Nu văd *B*; 36 întindă
C, B: întinză *A*; 37 piste *C*: peste *B, A*; 37 prindă *C, B*: prinză *A*; 39 cuprindă
C, B: cuprinză *A*; 40 bufnile, *C*: buvnile *B, A*; 40 ori corbii *C, B*: sau corbii
A; 44 peatra *C, B*: piatra *A*; 45 pre *C*: pe *B, A*; 46 hide *C*: slute *B, A*; 47
mare *C*: groznic *B, A*; 47 se gătesc *C, B*: să gătesc *A*; 48 nebunatic *C*: nebu-
natec *B, A*; 48 aud *C, B*: auz *A*; 49 se unește *C, B*: să unește *A*; 50 îmblă *C, B*:
umblă *A*; 51 mă-nchidă *C, B*: mă-nchiză *A*; 51 urnă *C*: gurnă *B, A*; 52 Între
mucedele-i oase *C, B*: Între oasele lui mucezi *A*; 53 fărmeceătoare *C*: fermecă-
toare *B, A*; 53 pe-ntuneric *C, A*: pe-ntunerece *B*; 53 imblind *C, B*: umblind
A; 55 să fug-apoi *C*: să fugă apoi *B, A*; 60 Ce șoptește *C*: Ce le spune *B, A*;
61 sunt *C, B*: sint *A*; 62 Aripile-mi diafane *C*: Ale mele aripi limpezi *B, A*; 62
sunt *C, B*: sint *A*; 63 nostri *C*: noștri *B, A*; 63 se sfădesc *C, B*: să sfădesc *A*;
65 că ea-i face de apururea-nfloresc *C*: căci ea-i face de pururea înfloresc *B*: cici
ea-i face de pururea înfloresc *A*; 67 suvenire *C*: pomenire *B, A*; 68 Colibrisii-s
urîți foarte și chiar fluturii sunt grei *C*: Colibricii sunt sluți foarte, fluturi-s urîți
și grei *B*: Colibricii sunt sluți foarte, fluturi-s urîți și grei *A*; 70 pre *C*: pe *B, A*;
71 noaptea *C, B*: umbra *A*; 72 ți-ași da *C, B*: ți-aș da *A*; 72 locuință *C, B*:
lăcuință *A*; 74 e deșeart-a mea dorință *C*: e-n zadar a mea dorință *B, A*; 81
Dar în darn *C, B*: În zadar *A*; 81 sticlă *C*: sticla *B, A*; 82 ași fi *C*: aș fi *B, A*;
83 sunt *C, B*: sint *A*; 84 se zărește *C, B*: să zărește *A*; 85 Numai eu care sunt
singur și mă tem de umbra mea *C, B*: Numai eu care m-aș teme și de umbră-mi
d-aș avea *A*; 87 Se aude *C, B*: Să aude *A*; 87 se suie *C, B*: să suie *A*; 89 se
descuie *C, B*: să descuie *A*; 90 înăuntru a intrat *C*: innăuntru a intrat *B*: înlă-
untru a intrat *A*.

BALADA III BUNICA

Remarcabilă prin cursivitate, traducerea depășește cu cite o silabă sau două alexandrinul lui Hugo. Tot strofa întii ne edifică:

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
12 a (f)	14 a (f)
12 b (m)	13 b (m)
12 a (f)	14 a (f)
12 a (f)	13 b (m)
12 b (m)	

◡ ◡ | ◡ ◡ | ◡ ◡ || ◡ ◡ ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ | ◡ ◡ | ◡ ◡ || ◡ ◡ ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡ || ◡ ◡ | ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡ ◡ || ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡

Se poate observa că Negruzzi a redus la patru numărul versurilor dintr-o strofă amplificând însă, de la nouă la douăsprezece, numărul strofelor.

Balada III Bunică. „Albina românească”, X, no. 16, 23 februarie 1839, p. 61–63 [A]; „Curier românesc”, X, no. 37, 5 martie 1839, p. 151–152; *Balade I*, p. 15–19 [B]; *Balade II*, p. 15–19 [C].

Variante

2 se mișca C, B: să mișca A; 3 pre Domnul C, B: pe Domnul A; 3 azi C: az B, A; 8 Oare acum, bunică, tu nu ne mai iubești? C: Apoi acum, bunică, de ce nu ne iubești? B, A; 9 vestedă C: veștedă B, A; 9 peatră C, B: piatră A; 11 iaca C: iată B, A; 11 se mintuie C, B: să mintuie A; 12 Candela se sfirșește C, B: Candila să sfirșește A; 13 o să ne afle C, B: ai să ne afle A; 14 Și nime-atunci pe lume C: Ș-atunci nime pe lume B: Ș-atunci nimeni pe lume A; 16 a ne reinvia C: iarăși a ne-nvia B: iarăș a ne-nvia A; 17 mîni C, B: miini A; 17 mîni C, B: miini A; 19 De-acei C: D-acei B, A; 19 pre C, B: pe A; 19 serveau C: slujea B, A; 20 Și pentru-amor în viața și glorie se lupta C: Și pentru-amor și slavă în viață se lupta B: Și pentru-amor și slavă în viață să lupta A; 21 Spune-ne acel cîntec C: Ne spune acel cîntec B, A; 21 simțire C: iubire B, A; 22 pre C, B: pe A; 22 il cînt-adesiori C: cînta adeseori B, A; 23 Cînd imblă singur noaptea cîntînd o găzduire C: Cînd singur imbla noaptea cîntînd sălășluire B: Cînd singur umbra noaptea cîntînd sălășluire A; 24 pin la C: pîn la B, A; 26 Care ermiți văzură C, B: Ermiții ce văzură A; 26 pre C: pe B, A; 27 a regelui C: a righilui B, A; 28 Ce-n întuneric pare ca steaua luminînd C: Ce-n întunec pare că e stea strălucînd B: Care-n întunec pare că e stea strălucînd A; 30 Pre C: Pe B, A; 31 sintă C: sfîntă B, A; 32 și pace de a-i da C: și pace-n viața sa B, A; 34 Iesus C: Iisus B, A; 35 Ce ca o sintă jertfă C: Ce ca o sfîntă jertfă B: Care ca sfînta jertfă A; 36 cei de sus C, B: acel de sus A; 37 Suntem C, B: Sîntem A; 37 candela C, B: candila A; 38 meziul nopței C: mezu-nopții B, A; 39 Dar taci, dar tu ești rece C: Dar tu taci, tu ești rece B, A; 40 N-auzi

C, B: Nu auzi A; 42 brațele C, B: brațile A; 47 Suna sîntitul C: Sună sîntitul B, A; 50 sintă ședeau ingenucheați C: sfîntă ședeau ingenucheați B: sfîntă șidea ingenucheați A.

BALADA IV LA TRILBY, ZBURĂTORUL D'ARGAIL

Versul mai scurt, trimiterile mitologice au pus probleme traducătorului care nu a putut urma cu prea multă fidelitate originalul. El a fost obligat să „prelucreze” strofele a IV-a, a V-a și a VI-a, unde sint sintagme greu de aproximat, ca „lutiner mes Fantômes”. În rest, Negruzzi a folosit „zburător” pentru „lutin”, „undine” pentru „Ondines”, „nani” — „Nains”, „naiade” — „Naiades”, „sătiri” — „Satyres”, „silvani” — „Sylvains”, ca și mai puțin obișnuitul „Juntrășiță” pentru „batelière”. Ca număr de silabe, el e foarte apropiat de Hugo, cum se vede din prima strofă;

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
7 a (f)	8 — fără rimă
7 b (m)	6 a (m)
7 a (f)	8 — fără rimă
7 b (m)	6 a (m)
7 a (f)	6 b (m)
7 a (f)	8 — fără rimă
7 b (m)	6 b (m)

◡ ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ | ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ | ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ | ◡ ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ | ◡ ◡

Balada IV La Trilby, zburătorul d'Argail. „Albina românească”, X, no. 17, 26 februarie 1839, p. 65–67, cu titlul *Către Trilbi zburătorul d'Argail* [A]; „Curier românesc”, X, no. 40, 11 martie 1839, p. 159–160; cu același titlu; *Balade I*, p. 23–27 [B]; *Balade II*, p. 23–27 [C].

Variante

5 corp C: trup B, A; 7 Sunt C, B: sint A; 7 ca și cîntărele C: precum cîntările B, A; 9 jalnică C: singură B, A; 13 În locuința-mi singură C: În locuința-mi pusnică B: În lăcuința-mi pusnică A; 14 nu-i afla C, B: n-ai afla A; 16 S-o poți îmbrătoșa C, B: Ca s-o poți săruța A; 17 vizită C: vizită B, A; 24 dulce vis.

C, B : un dulce vis A ; 26 Cu stuh ce se-ncunun C : Ce cu stuh se-ncunun B : Ce cu stuh să-ncunun A ; 28 povesti C : povești B, A ; 31 Se duseră C, B : Să duseră A ; 32 trista casa mea C : tristă casa mea B, A ; 35 Nelucile C : Nălucele B, A ; 36 Cumplit le-au sugrumat C : Pe toate le-au necat B : Pe toate le-au nnecat A ; 37 Sermanii C : Sărmanii B : Sîrmanii A ; 38 Chiamare C : Chiemare B : Chemare A ; 39—40 pentru că-i sparie / Răcniul lor cel crud C : căci tot îi sparie / Glasul lor slut și crud B : cici tot îi sparie / Glasul lor slut și crud A ; 43 singuratecă C : singuratecă B, A ; 45 Nime C, B : Nimeni A ; 46 Că C : Căci B : Cici A ; 49 sermane C : sărmane B : sîrmane A ; 50 strigătele C : răcnetele B : tunetele A ; 51 tunetul C, B : vuietul A ; 53 stîncile C : stîncele B, A ; 54 Bătute C : Lovite B, A ; 55—56 Unde se primblă falnicul / Fantom a lui Fingal C, B : Unde ades pre-umbă-să / Fantomul lui Fingal A ; 59 tovaroșă C, B : tovarășă A ; 60 Speranța o avu C : Nădejdea o avu B : Nădejdea o luă A ; 62 îl văzu C, B : l-a văzut A ; 64 că pitrecu C, B : c-a pitrecut A ; 69 Mirosul dulce a florilor C, B : Mirosul dulce al florilor A ; 70 Cometele C : Cometele B, A ; 73 selbatice C, B, A ; 74 Călcînd C : Calcă B, A ; 75 Și inima lui liberă C : Căci inima lui slobodă B : Cici inima lui slobodă A ; 77 Popoarelor C : Noroadelor B, A ; 78 luminoasa C, B : luminoasă A ; 79 Pre C, B : Pe A ; 80 Tiranii n-or putea C, B : Tirani nu vor putea A ; 82 Nodier C : Nodie B, A ; 83 Te du de-i spune rapide C : Te du de-i spune răpede B : Du-te de-i spune repede A ; 87 A-l privighea C, B : A-l preveghea A ; 89 Nu îmbla C, B : Nu umbla A ; 91—92 Să nu dai piste muncile / Ce a tras biet silful meu C, B : Să pătîmești muncile / Care a tras silful meu A ; 94 Că-ndată haina ta C, B : Cici apoi haina ta A ; 95 negreală C, B : cerneală A ; 96 pata C : păta B, A ; 97 fericîndu-ți mînilor C : fericîndu-ți mînilor B : fericîndu-ți mîinele A ; 98 Să șezi C, B : Să șazi A ; 102 Hidoși C : Greșoși B, A ; 103 sunt C, B : sint A ; 104 duouă C : două B, A.

BĂLADA V URIAȘUL

Cu o superioară dezinvoltură în prelucrarea și redistribuirea strofelor, traducerea comunică grandiosul sălbatic, opoziția forță naturală — fragilă construcție omenească, chiar dacă îi lipsește suflul epic al originalului. Alexandrinul a fost, și de astă dată, amplificat la 13 și 14 silabe, cum se vede din primele două strofe;

Original	Traducere
12 a (f)	14 a (f)
12 b (m)	13 b (m)
12 a (f)	14 a (f)
12 a (f)	13 b (m)
12 b (m)	14 c (f)
	13 d (m)
	14 c (f)
	6 d (m)

12 a (f)
12 b (m)
12 a (f)
12 a (f)
8 b (m)

14 a (f)
13 b (m)
14 a (f)
13 b (m)
14 c (f)
13 d (m)
14 c (f)
6 d (m)

Balada V Uriașul. „Albina românească“, X, no. 19, 5 mart 1839, p. 73—75 [A]; „Curier românesc“, X, no. 44, 18 martie 1839, p. 175—176; *Balade I*, p. 31—33 [B]; *Balade II*, p. 31—33 [C].

Variante

Moto 2 să tem C : se tem B, A.

1 viața C : viață B, A ; 2 Colo C, B : Acolo A ; 2 locuia C, B : lăcuia A ; 3 sunt C, B : sint A ; 3 a lor oase C, B : al lor oase A ; 4 naltele mormînte C, B : naltile mormînte A ; 5 Colo eu raza zilei văzui întîia dată C : Acolo raza zilei văzui întîia dată B : Acolo raza zilei văzui întîia dată A ; 7 brațele-i C, B : brațile-i A ; 7 înghietată C, B, A ; 8 scaldat C : scăldat B, A ; 9 Căci tatul meu pe-atunce era voinic C : Căci tatăl meu atunce era virtos B : Cici tatăl meu atuncea era virtos A ; 10 de cînd C : de tot B, A ; 13 țiu C, A : țin B ; 13 Eu port C : Eu am B, A ; 18 drumul C : drumuri B, A ; 19 carare C : cărare B, A ; 20 și-n atmosferă C : și-n depărtare B, A ; 20 fulgerile stîngeam C, B : fulgerele stîngeam A ; 22 nădușit C, B : înădușit A ; 23—24 Să prind din fugă cerbii, ciute și căprioare / Era plăcerea mea C : Prindeam din fugă cerbii, ciutele, căprioare, / Asta mă mulțămă B, A ; 26 a mării C : a mării B, A ; 27 Calare C : Călare B, A ; 28 pîn în C, A : pîn în B ; 29 Dar azi aceste jocuri nu îmi mai sunt iubite C : Dar az aceste jocuri nu-mi sunt mai mult iubite B : Dar az aceste jocuri nu-mi sint mai mult iubite A ; 31 vitezi C : viteji B, A ; 34 se taie C, B : să taie A ; 35 Atunce C, B : Atuncea A ; 37 secerătorul C : săcerătorul B, A ; 37 spicele C, B : spicile A ; 38 trosnetul C : trăsnetul B, A ; 38 năpustesc C : năvălesc B, A ; 39 A lor scuturi și arme C : Ș-a lor pavezi și arme B : Ș-al lor pavezi și arme A ; 39 a lor zale C, B : al lor zale A ; 41 Gol îmblu totdeauna C : De-a pururea gol îmblu B : De-a pu-

turea gol umblu *A*; 42 vostri *C*, *B*: voștri *A*; 43 fraseni *C*, *A*: frasini *B*; 45 Nu-mi poate opri calea tărie sau cetate *C*: Nu-mi poate sta-mproтивă orice tare cetate *B*, *A*; 46 Ieu *C*, *B*: Iau *A*; 46 dobor *C*: obor *B*, *A*; 47 astfel *C*: astfel *B*, *A*; 49 Dar timpul fuge, zboară *C*: Dar vremea zboară iute *B*, *A*; 50 pre *C*: pe *B*, *A*; 53 Atunce voi c-onoare trupu-mi în groapă puneți *C*: Atunce voi cu cinste trupu-mi în groapă-ți pune *B*: Atuncea voi cu cinste trupu-mi în groapă-ți pune *A*; 54 pre călăuzul seu *C*: văzînd acel pămînt *B*, *A*; 55—56 Gîndind la mine spuneți / Că e mormîntul meu! *C*: Gîndind la mine-ți spune / Că e al meu mormînt! *B*, *A*.

BALADA VI DOMNULUI I. F. LOGODNICA TRUMBITAȘULUI

Ritmul mai alert, în absența profunzimii lirice, a convenit lui Negruzzi care a avut câteva probleme de adaptare pentru uzul cititorului român. Astfel, „săinte Brigitte“ a fost înlocuită cu „Dumnezeu“, „Notre Dame de Lorette“ cu „sînta Născătoare“, iar „L'Egyptienne sacrilège“ cu „Vrăjitoarea blăstemată“.

Numărul de silabe e foarte apropiat de al lui Hugo.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
8 a (f)	8 a (f)
8 b (m)	7 b (m)
8 a (f)	8 a (f)
8 a (f)	7 b(m)
8 b (m)	
8 a (f)	8 a (f)
8 b (m)	7 b (m)
8 a (f)	8 a (f)
8 a (f)	7 b (m)
8 b (m)	

Balada VI Domnului I. F. Logodnica trumbitașului. „Albina românească“, X, no. 21, 12 mart. 1839, p. 81—82, cu titlul *Balada VI Domnului I. F. Logodnica trumbitașului* [A]; „Curier românesc“, X, 1 aprilie 1839, p. 199—200; „Foaie pentru minte, inimă și literatură“ no. 31, 30 iulie 1845, p. 251—252 (C. Negruțți); *Balade I*, p. 37—41 [B]; *Balade II*, p. 37—41 [C].

Variante

1 duce *C*: duca *B*, *A*; 2 Aduna *C*: Adună *B*, *A*; 4 Vasalii *C*: Supușii *B*, *A*; 6 Ce șed în mîndre *C*: Ce șad în mîndre *B*: Cari au mîndre *A*; 7 Toți oșteni frun-

tași ce-n larme *C*: Ostași vrednici ce în larme *B*, *A*; 10 Cu care m-am logodî C: Care-i logodnicul meu *B*, *A*; 11 vitezi *C*: viteji *A*; 12 Și de toți este iubit *C*: Și foarte îl iubesc eu *B*, *A*; 13 înfirate *C*: prea-bogate *B*: pre-bogate *A*; 14 simplu trumbitaș *C*: numai trumbitaș *B*: numai trîmbitaș *A*; 19 Sîntul *C*: Sfin-tul *B*, *A*; 20 Pre *C*, *B*: Pe *A*; 21 Pre *C*, *B*: Pe *A*; 25 sînta *C*: sfînta *B*, *A*; 27 Cu lacrimi și cu ardoare *C*: Cu adîncă suspinare *B*, *A*; 29 La grumaz sînte *C*: La grumazi sfînte *B*, *A*; 30 pîn va *C*: pîn va *B*: Pînă va *A*; 31 Să citesc *C*: Să cetesc *B*, *A*; 32 sînților *C*: sfinților *B*, *A*; 33 Ah, sunt pre nerăbdătoare *C*: Ah! am mare nerăbdare *B*, *A*; versurile 37—40 lipsesc în *B*, *A*; 42 oștenii nostri *C*: ostașii nostri *B*: ostașii noștri *A*; 43 a să fie *C*: a să vie *B*, *A*; 44 Pe lîng al nostru stăpîn *C*: Și cu al nostru stăpîn *B*, *A*; 45 duce *C*: ducăi *B*, *A*; 46 său-ducă *C*: vitezesc *B*: vitelesc *A*; 47—48 Priviți cum toți pe poartă / Întră ca un mare val *C*: Alergați curînd la poartă / Să-i vedeți cum năvălesc *B*, *A*; 54 Vă grăbiți a vă găti *C*: Mai curînd vă-mpodobiți *B*, *A*; 55 Trumbeța-i *C*: Trumbi-ța-i *B*: Trîmbița-i *A*; 56 De voiți a auzi *C*: Alergați să auziți *B*, *A*; 57 să-l vedeți *C*: să-l vedeți *B*, *A*; 58 Sub *C*, *B*: Subt *A*; 59 cusută *C*: țesută *B*, *A*; 60 Ne-greșit va fi pe el *C*: O să o vedeți pe el *B*, *A*; 61 blăstemată *C*: blestemată *B*, *A*; 63 trumbacilor *C*, *B*: trîmbacilor *A*; 64 zise *C*: zisă *B*, *A*; 67 Sînții *C*: Sfinții *B*, *A*; 68 Pre *C*, *B*: Pe *A*; 69 Insă *C*, *B*: Dar *A*; 70 Țintirimu-mi *C*: Ținterimu-mi *B*, *A*; 72 Aste ea *C*: Aceste *B*: Acestea *A*; 74—75 De mă crezi, copila mea; / Că-n deșert îți va fi plînsul *C*: Dacă mă crezi, fata mea, / Căci în darn îți este plînsul *B*: Dacă mă crezi, fata mea, / În zadar îți este plînsul *A*; 76 Mîni *C*, *B*: Mîini *A*; 76 vedea *C*: vîdea *B*, *A*; 77 Dar ce gîndesc la-ntristare *C*, *B*: Dar las gin-dul de-ntristare *A*; 78 vuind *C*: bătînd *B*, *A*; 79 întră calare *C*: intră călare *B*, *A*; 80 Se văd *C*, *B*: Să văd *A*; 80 filfiind *C*: fluturînd *B*, *A*; 81 Întăi clerul nain-tează *C*: Întăi merg moaștele sfînte *B*: Întăi merg moaștele sfînte *A*; 82 Și cu *C*: Apoi *B*, *A*; 83 Apoi baronii urmează, / Îmbracați în catifea *C*: Baronii vin înainte, / Îmbrăcați cu catifea *B*: Baronii vin înainte, / Toți cu haini de catifea *A*; 86 Purtînd paveze *C*: Paveze purtînd *B*, *A*; 89 Văd *C*, *B*: Văz *A*; 91 zalele aurite *C*: zalele oțelite *B*: zălile oțelite *A*; 92 Se cunosc *C*, *B*: Să cunosc *A*; 94 Toți cu peptare de bou *C*, *B*: Îmbrăcați cu pei de bou *A*; 95 se întrece *C*, *B*: să întrece *A*; 96 A s-arata un erou *C*: A s-arăta un erou *B*: A să arăta erou *A*; 97 Ducele n-a să-ntîrzie *C*: Duca n-a să întîrzie *B*, *A*; 98 Văd *C*, *B*: Văz *A*; 100 Și ceata de trumbitași *C*: Și corpul de trumbitași *B*: Și corpul de trîmbițași *A*; 102 Să vedeți *C*: Să vedeți *B*, *A*; 103 Insă-l *C*, *B*: Dar îl *A*; 104 Trumbițașii *C*, *B*: Trîmbițașii *A*; 105—106 Ca să-l vadă să rădică, / Pintre gloată-l căuta *C*, *B*: Ca să-l vază să rîdică, / Prin trîmbițași îl căta *A*.

BALADA VII VĂLMĂȘEALA

Alternanța de strofe descriptive și strofe exortative, cu versuri mai scurte, a fost benefică pentru scriitorul român, încît regretăm că nu a tradus baladele lui Hugo înainte de a elabora *Aprodul Purice*. Negruzzi a avut receptivitate la

primitivismul sîngeros și sălbatic din *La Mêleé* și a dat o variantă mai mult decît onorabilă, obligat fiind, în același timp, să păstreze aluziile istorice ale originalului: „Ronan, prince de Galles“ a devenit „Ronan, prințul de Galii“, „Herbert, baron normand“ — „baronul Normandiei“, „Les Normands“ — „normandezii“, „la trompe saxone“ — „toba saxonă“, „le clairon normand“ — „buciumul normandez“ etc.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
12 a (f)	14 a (f)
12 a (f)	14 a (f)
12 b (m)	14 b (f)
12 c (f)	13 c (m)
12 c (f)	14 b (f)
12 b (m)	13 c (m)
8 a (m)	8 a (f)
8 b (m)	7 b (m)
8 a (m)	8 a (f)
8 b (m)	7 b (m)
8 c (f)	8 c (f)
8 c (f)	8 c (f)
8 d (m)	7 d (m)
8 e (f)	8 e (f)
8 e (f)	8 e (f)
8 d (m)	7 d (m)

u / u / u / u / u // u / u / u / u / u
 u / u / u / u // u / u / u / u / u
 u / u / u / u // u / u / u / u / u
 u / u / u / u // u / u / u / u / u
 u / u / u / u // u / u / u / u / u
 u / u / u / u // u / u / u / u / u

u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u
 u / u / u / u / u

Balada VII Vălmășeala. „Albina românească“, X, no. 23, 19 mart 1839, p. 89—92, cu titlul *Războiul* [A]; „Curier românesc“, X, no. 52, 4 aprilie, 1839, p. 207—208, cu același titlu; *Balade I*, p. 45—48, cu același titlu [B]; *Balade II*, p. 45—48 [C].

Variante

Moto: izbirea C, B: lovirea A; sunt C, B: sint A.

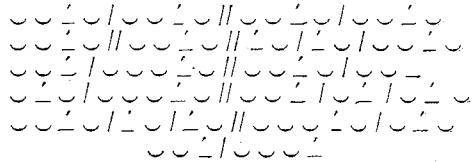
2 Privești tu C, B: Privește A; 2 mulți C: și B, A; 3 pilcurile C: șirurile B, A; 3 lance C, B: sulți A; 4 să s-arunce C: să năvale B, A; 5 plaile C: plaiete B, A; 6 a C: al B, A; 11 Vrajașul C: Vrajașul B, A; 14 Peară C, B: Piară A; 16 văietări C: vaitări B, A; 18 Aice vror să-și cerce C: Aicea o să-și cerce B: Aicea or să-și cerce A; 19 sunt C, B: sint A; 20 sunt C, B: sint A; 25 mini C, B: miini A; 25 spala C: spăla B, A; 27 Rangurile C: Șirurile B, A; 28 vrajaș C: vrăjaș B, A; 29 perdem C, B: pierdem A; 29 pe C, B: pre A; 30—32 Brazdele arse de soare, / Ce le calcă în picioare / Să le fie un mormint C: Să n-aibă loc de scăpare, / Să cadă fieștecare / În gătitul lor mormint B, A; 33 semnul bătăiei C: semnul bătăii B: sămnuț bătăii A; 34 trosnetul C: trăsnetul B, A; 34 a lor C, B: al lor A; 35 sunt C, B: sint A; 36 care se luptă-n C: luptîndu-se prin B, A; 37 două C, B: două A; 38 a lor C, B: al lor A; 39 Mergeți C, B: Mergiți A; 45 zali C, A: zale B; 47 peptele C, B: peptile A; 49 se vede C, B: să vede A; 50 spaimă C: groază B, A; 50 întinse C: întinsă B, A; 51 roșatic C: roșatec B, A; 52 se învâli C: s-a învâlit B, A; 53 crunte C: amare B, A; 54 se deschise C, B: să deschisă A; 54 el gîndi C: a gîndit B, A; 55 se prelungește C, B: să prelungește A; 58 Pulberea se-nalță-n nori C, B: Colb să-nalță pîn la nori A; 60 Pre C: Pe B, A; 61 doborit C: oborit B, A; 67 Desprețuind a lancei impungeri ucigașe C, B: Defaimă ei a lancei lovirile ucigașe A; 68 Pe-ai C: P-ai B, A; 68 vror C: vor B, A; 69 a lor C, B: al lor A; 72 Lancele C, B: Lancile A; 74 mini C, B: miini A; 76 or să cadă C, A: o să cadă A; 77 sub C, B: subt A; 79 mini C, B: miini A; 80 Cu a sabiei C, B: Inc-a sabiei A; 81 Apuse C, B: Apusă A; 85 acesti C, B: acești A; 86 Mini C, B: Miini A; 86 învingători C: biruitori B, A.

BALADA VIII DOMNULUI L. BOULANGER. AMÎNDOII ARCAȘII

Cursivitatea traducerii nu poate acoperi naivitatea baladei, redusă la o demonstrativă lecție anti-blasfematorie. Hugo a conturat totuși în prima parte o atmosferă misterioasă pe care versurile sprintăre ale lui Negruzzi au pierdut-o. Iluzionarea celor doi arcași aminteste de fantășmele copilului din *Erlkönig* (Ștefan Aug. Doinaș va relua procedeul în admirabila *Mistreful cu colți de argint*), numai că la Hugo semnele sînt schimbate. Fantasticul este realitatea pe care interpretarea terestră a păcătoșilor o ascunde, ducîndu-i la pieire.

Alexandrinul francez a fost extins la 15 și 16 silabe, cum se vede din prima strofă.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
12 a (f)	16 a (f)
12 a (f)	16 a (f)
12 b (m)	15 b (m)
12 c (f)	16 c (f)
12 c (f)	16 c (f)
8 b (m)	7 b (m)

Balada VIII Domnului L. Boulanger. Amîndoi arcașii. „Aîbina românească“, X, no. 24, 23 mart. 1839, p. 93–96 [A]; „Curier românesc“, X, no. 59, 15 aprilie 1839, p. 235–236; *Balade I*, p. 51-55 [B]; *Balade II*, p. 51–55 [C].

Variante

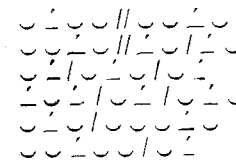
1 Era oara cea fatală C : Era ceasul acel strașnic B, A ; 3 călătorul spăimîntat C : călătorul-nspăimîntat B : spăriatul călător A ; 4 sînte C : sfinte B, A ; 6 Ș-a scapa nevinovat C : Ceas de noapte-nfricoșat B : Ceas de noapte-ngrozitor A ; 8 jos C, A : gios B ; 9 Ce pe cînd C, B : Care cînd A ; 9 se ducea C, B : să ducea A ; 10 spuneau C : spunea B, A ; 10 nostri C, B : noștri A ; 11 sînt sehastru C : sfînt sihastru B, A ; 12 crucii C : crucei B, A ; 13 acea poiană lată C : poiana cea pustie B, A ; 14 s-au și pus jos îndată C : s-au pus cu veselie B, A ; 15 sînt de peatră C : sfînt de peatră B : sfînt de piatră A ; 16 Ținînd mînele-nrucite cu-n aer de umilire C : Țiînd mînele-nrucite, cu un aer de smerire B : Țiînd mîinile-nrucite, cu un aer de smerire A ; 18 se ruga C, B : să ruga A ; 21 părăseau culcușul C : părăsea culcușul B : părăsea lacașul A ; 22 borte C, B : borți A ; 23 Cu ale lor negre aripi clăteau C : Cu ale lor negre aripi clătea B : Cu al lor aripi înegrite clătea A ; 24 țipau C : țipa B, A ; 25 zise cătră C : zisă cătră B : zisă către A ; 27 Celalalt lui îi răspunse C : Celalalt atunci răspunde B : Celalant atunci răspunde A ; 28 multe C : alte B, A ; 29 Prelungindu-se C, B : Prelungindu-să A ; 29 iar cei doi arcași gîndiră C : iar arcașii socotiră B, A ; 30 echo C : cho B, A ; 31–32 Le păru atunci că iesă lingă dinșii o vilvoare, / Care-ncepe-n brazde albastre să se-nalțe cu fu-roare C : Le păru atunci că parcă o lucire tîrtoare / Incepu în brazde albastre să se-nalțe-ngrozitoare B, A ; 33 Iar C : Și B, A ; 35 cele C : acele B, A ; 38 tot creștinul s-își facă aice C : cetitorul să își facă aicea B, A ; 39 se vede C, B : să vede A ; 40 visuri ni s-arată C : Vise ni s-arată B : vise ne s-arată A ; 41 greșeale C : greșale B, A ; 43 ce-auzise C : ce-auzisë B, A ; 46 c-ale voastre oare vă sunt nume-

rate C : căci a voastre ceasuri vă sînt numărate B : căci a voastre ceasuri vă sînt însemnate A ; 47 n-o să poată C, B : n-or să poată A ; 47 blăstemate C : blăstămate B : blestemate A ; 49 Cînd se luminează C : Deci cînd se ivi B : Deci cînd să ivi A ; 49 stînsă C : stînsă B, A ; 50 se văzu C, B : să văzu A ; 51 pe-acel C : p-acel B, A ; 51 îmble C, B : umble A ; 51 îndrăzneza C : cuteza B, A ; 52 fusesse C, B : fusesă A ; 52 înoptase C : înoptasă B : innoptasă A ; 53 O vapaie albăstrie C : O vâpaie albăstruie B, A ; 53 s-aratasă C : s-aratasă B : s-arătasă A ; 54 Ce pe jos se tîrîia C : Ce spre cer nu se urca B, A ; 55 vapaie C : vâpaie B, A ; 56 departare C : depărtare B, A ; 57 rămînea încremenit C : înlemnea înspăimîntat B, A ; 58 videă C, B : vedea A ; 59 ci C : și B, A ; 60 urgisit C : blăstămat B : blestemat A ; 62 felurite C : felurite B, A ; 63 părăseau culcușul C : părăsea culcușul B : părăsea lacașul A ; 64 borte C, B : borți A ; 65 Cu ale lor negre aripi clăteau C : Cu ale lor negre aripi clătea B : Cu al lor aripi înegrite clătea A ; 66 țipau C : țipa B, A ; 67 până C, B : pînă A ; 67 revărsa C : răvărsa B, A ; 68 stîngea C, A : stîngea B ; 68 de-a C, B : d-a A ; 69 Vijilia se stîrnea C : vijilia se stîrnea B : vijilia să stîrnea A ; 70 atuncea C : atuncea B, A ; 71 șerpe C, B : șarpe A ; 72 Pîn la ceruri se suia C : Pîn la ceruri se suia B : Pîn la ceruri să suia A ; 74 Se scoală a sîntului C : Se scoală a sfîntului B : Să scoală a sfîntului A ; 75 întinse C : întinde B, A ; 76 crucii C : crucei B, A ; 77 pre C, B : pe A ; 78 Să peară C, B : Să piară A ; 80 groznică C, B : groznică A ; 81 poporul C : norodul B, A ; 82 Într-o groapă-i astrucară C : Împreună-n groapă-i pusă B, A ; 85 se vede C, B : să vede A ; 86 trebui numai C : se cuvîne B : să cuvîne A ; 88 deșertăciune C : zădărnice B, A ; 89 Relegea-i desprețuită C : Religia se difaimă B : Religia să defaimă A.

BALADA IX MĂRTURISIREA CASTELANULUI

Mai luminoasă decît alte balade, dobîndind în final turnură de pastorală, *L'aven du châtelain* a pus, prin scurtimea versului, dificultăți învinse de poetul Negruzzi. Grația, delicatețea au trecut în traducerea care, prin jocul diminutivelor, îl anunță pe Alecsandri; „Tinerică mindră zîină“, „Fîlîind din aripioară“.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
7 a (f)	8 a (f)
7 a (f)	8 a (f)
7 b (m)	7 b (m)
7 c (f)	8 c (f)
7 c (f)	8 c (f)
7 b (m)	7 b (m)

Balada IX Mărturisirea castelanului. „Albina românească”, X, no. 25, 30 mart 1829, p. 99—100, cu titlul *Ascultă-mă, Magdalina!* [A]; „Curier românesc”, X, no. 60, 15 aprilie 1839, p. 239—240, cu același titlu; *Balade I*, p. 59—61 [B]; *Balade II*, p. 59—61 [C].

Variante

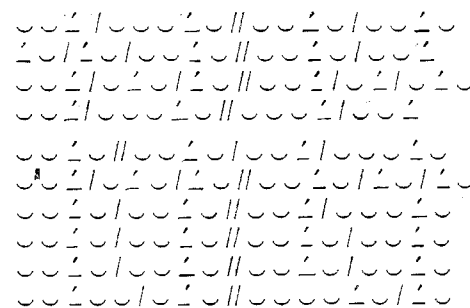
3 Ascult-a mele oftări C: Ascultă a mele oftări B: Ascultă a mele ohtări A; 4 Iat-in C: Iată-n B, A; 5 Se duce C, B: Să duce A; 6 chiemări C, B, A; 7 Vin, o dragă C: Vino dragă B, A; 8 Primaveara C: Primăvara B, A; 13 ași fi C, B: aș fi A; 15 O descurcă C: Se descurcă-n B: Să descurcă-n A; 16 De-ași fi C, B: De aș fi A; 17 fălăind C, B: filfiind A; 18 Cînd voiești C, B: Cînd tu vrei A; 18 chiema C, B, A; 19 ași fi C, B: aș fi A; 22 îți place C, B: voiești A; 25 De-ași avea C, B: De-aș avea A; 27 Falenului C: Fluturului B: Fluturelui A; 29 culcată în C: tu și singură-n B, A; 30 mîngîitor C, B: încîntător A; 32 Cu o deli-cată C: Cu a ta gîngășă B: C-o gîngășă iute A; 36 Corpului C: Trupului B, A; 37 Cînd vrea C, B: De ai vrea A; 38 Locuința-ți C, B: Lăcuința-ți A; 39—42 De pagi, vasali, ș-ai avea / Oratoriul tău în casă / Îmbrăcat tot în matasă / În aur și catifea C: De pagi, de supuși, de slugi; / Oratoriu-ți cu mărîre / Ar fi-n multă strălucire, / Ca s-aduni cerului rugî B: De pagi, de supuși, de slugi, / Oratoriul cu mărîre / Și multă împodobire / Ca s-aduci cerului rugî A; 43 Cînd ai vrea C, B: De ai vrea A; 44 În loc de floarea ce-anină C: În locul floarei ce-anină B, A; 48 mîrgăritar C: margaritar B, A; 49 Cînd ai vrea C, B: De ai vrea A; 51 de C: din B, A.

BALADA X LA UN TRECĂTOR

Poezia, sugerînd o taină amenințătoare, pregătește cititorul pentru cea de a XIV-a baladă, *La ronde du Sabbat*. Alexandrinul a fost din nou amplificat din necesitățile de versificație ale limbii române.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
12 a (f)	16 a (f)
12 b (m)	15 b (m)
12 a (f)	16 a (f)
12 b (m)	15 b (m)
12 a (f)	16 a (f)
12 a (f)	16 a (f)
12 b (m)	16 b (f)

12 c (f)	16 c (f)
12 c (f)	16 c (f)
12 b (m)	16 b (m)

Balada X L'a un trecător. „Albina românească”, X no. 26, 2 april 1839, p. 103—104, cu titlul *Către un trecător* [A]; „Curier românesc”, X, no. 62, 19 aprilie 1839, p. 248, cu titlul *Către un căldtor*; *Balade I*, p. 65—66 [B]; *Balade II*, p. 65—66 [C].

Variante

Moto: 7 Marea-nșelătoare C: Marea-nșălătoare B, A; 10 se mai vede C, B: să mai vede A; 12 vrun C, B: vreun A; 13 se gătește C, B: să gătește A; 17 pre C: prea B, A; 18 pre C, B: pe A; 20 Și-a C: Ș-a B, A; 24 danțiu C: danț B, A.

3 căldura C: zăduhul B, A; 4 seara C: noaptea B, A; 4 ostenit C: obosit B, A; 5 frică de tâlhari C: grijă de tâlhar B, A; 7 imblă strejuind pe la C: imblă străjuind lingă B: umblă străjuind lingă A; 9 pin la C, A: pîn la B; 10 De copitele-nferite și de ascuțitii pinteni C, B: De-a lor hacuri ascuțite și de-a oamenilor pinteni A; 11—13 rătăcind sub tine drumul / Va-ncurca a tale pasuri, ș-apoi va peri ca fumul; / Sau mergînd tot înainte-ți C: în aceste negre ceasuri, / Prelungînd sub tine calea va-ncurca a tale pasuri, / Sau ieșin-du-ți înainte B, A; 15 repaos C: răpaos B, A; 17 sabaatul C: sabașul B, A; 19 blăstamate de satana pingărite C: biăstămate de satan sălășluite B: bles-temate de satan sălășluite A; 20 fărnică C: fermecată B, A; 23 atită C: atita B, A; 25 căldura C: zăduhul B, A.

BALADA XI VÎNĂTOAREA BURGRAFULUI

Poezia interesează mai mult ca îndrăzneală de versificație. Negruzzi nu a încercat să reediteze performanța lui Hugo, care a acordat versului al doilea și al patrulea din fiecare strofă, două și, respectiv, o silabă și, în plus, le-a introdus

în rimă; „Daigne protéger notre chasse, / Châsse / De monseigneur saint — Goderoi, / Roi! / Si tu fais ce que je désire, / Sire, / Nous t'édifions un tombeau, / Beau“. O poezie după acest model a propus în *Au mai pătit-o și alții*, atribuind-o, cu intenții ironice, uneia din soțiile laudate: „Cuprinsă de un trist necaz / Az, Priveam amurgu-ntunecat, / Cat / Și văd că dintr-un nour des / Es, / Multime de draci fioroși, / Roși“. Aici el s-a mulțumit cu alternanța versurilor de cinci și patru silabe, presupunând concentrarea expresiei, cu unele sacrificări ale gramaticii: „Tu protegează / Nostru vinat“, „Burgraf Alexi“.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
8 a (f)	5 Negruzzi a renunțat la rimă
1 a (f)	4
8 b (m)	5
1 b (m)	4
8 a (f)	5
1 a (f)	4
8 b (m)	5
1 b (m)	4

/ / / / /
 / / / / /
 / / / / /
 / / / / /
 / / / / /
 / / / / /
 / / / / /
 / / / / /
 / / / / /
 / / / / /

Balada XI Vinătoarea burgrafului. „Albina românească“, X, no. 29, 13 april 1839, p. 115—117, cu titlul *Lui Paul. Vinătoarea bulgrafului* [A]; „Curier românesc, X, no. 63, 20 aprilie 1839, p. 250—252, cu titlul *Vinătoarea bulgravului*; *Balade I*, p. 69—75 [B]; *Balade II*, p. 69—75 [C].

Variante

2 Sinte C: Sfinte B, A; 3 protegează C: protecează B, A; 5 Că C: Căci B, A; 7 falnic C, B: mindru A; 8 înalța C: rădica B, A; 11 nouă C, B: nouă A; 14 zece C, A: Zece-ți B; 15 genuche C, A: genunche B; 17—20 Noi ce ne tragem / Din mindru soi, / Și suntem nobil / Bun gentilom C: Noi care suntem / Bun gentilom B; Noi care sintem / Bun gentilom A; 22 Burgraf C, B: Burgrav A; 23 zise C: zisă B, A; 25 Burgraf C, B: Bulgrav A; 30 Să mi-l C: Să-mi îl B, A; 32 inviți C: poștești B, A; 33 spune-i C: spune B, A; 34 Că-l așteptăm C, B: Că ne am gătit A; 36—38 Vă curățiți / Cornele voastre / Foarte frumos C: Foarte

frumos / Coarnele voastre / Vă curățiți B, A; 43 prietini C: prieteni B, A; 44—46 Să alergăm / La astă goană / De urși și cerbi C: Eu vă invit / La astă goană / S-ucidem cerbi B, A; 53 Iată C, B: Iată-i A; 56 Se duc C, B: Să duc A; 57—58 Dar ei în armă / Mai mult rămîn C: Dar ei sărmanii / Merg tot încet B: Dar ei sirmanii / Merg tot încet A; 61 Curieri C: Coroieri B, A; 65 Însuși C: Însul B, A; 69 Burgraf C, B: Bulgrav A; 74 răpezit C, B: repezit A; 77 De mi-l veți prinde C, B: De-mi îl veți prinde A; 78 voi da C: v-oi da B, A; 79—81 Dau și castelul / Pe leșul lui! / Doamna pădurei C: Pân și castelul / Dau pe a lui trup! / Doamnă a pădurei B: Pin și castelul / Dau pe al lui trup! / Doamnă a pădurei A; 84 Speranță am C: Nădăjduiesc B, A; 85 maica C, A: maică B; 95 acela C: acesta B, A; 96 fugind C, B: fugind A; 97 Burgraful C, B: Bulgravul A; 98 lui C: săi B, A; 99 navală C: năvală B, A; 103 harnici C, B: vrednici A; 105 rădiuri C: rediuri B, A; 110 zberind C, B: zbierind A; 111 Pină C, A: Până B; 114 capăi C: copăi B: copoi A; 115 ieu C, B: iau A; 118 sileșc C, B: silesc A; 119 Cu tăioși pinteni C: Și cu a lor pinteni B: Și cu ai lor pinten [sic] A; 122 Dar ce folos? C: Dar în zadar B, A; 123 iar sună C: s-aude B, A; 127 se bagă C, B: să bagă A; 130 Sermene C: Sărmane B: Sirmene A; 139 intră C: intră B, A; 141 Iese C: Iasă B, A; 147—148 Și simte moartea / Ce-i pregătesc C: Și vede moartea ce-i pregătesc B: Și el privește / Cum îl ucid A; 150 Sermene C: Sărmane B: Sirmene A; 154 Neaparat C: Neapărat B, A; 155 Or să te puie C, A: O să te puie B; 156 În C: Prin B, A; 158 Te-a răzbutat C: Ți-a răzbutat B: Ț-a răzbutat A; 161 Se-ntoarce C, B: Vine A; 167 Neveast-acasă C: Nevast-acasă B, A; 169 Și în loc C: Și-n loc B, A.

BALADA XII PASUL DE ARME A REGELUI IOAN

Avem de a face cu o falsă baladă, o parodie a ingimfării și fanfaronadei feudale. Scurtimea versului hugolian i-a făcut greutate traductorului care a amplificat cele trei silabe la patru și, de două ori, șapte silabe pentru o strofă a originalului. Din aceleași motive de concizie a lăsat o serie de cuvinte, fără a căuta echivalente românești; „pas“, „vidam“, la care trebuie să adăugăm și „prevot“ din epigraf. Cu toate că a tradus „Pont-Neuf“ cu „Podul-nou“, Negruzzi a conturat o imagine în spirit hugolian a Parisului, uneori cu amplificarea originalului; „Catedrală / Colosală, / Notre-Dame, cit aș dori“, pentru „Notre-Dame — / Que c'est beau!“ Unei strofe de opt versuri îi corespund, în traducere, două strofe de câte trei versuri.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
3 a (f)	4 a (f)
3 b (m)	4 a (f)
3 a (f)	7 b (m)
3 b (m)	

3 c (f)
3 c (f)
3 c (f)
3 b (m)

4 c (f)
4 c (f)
7 b (m)

‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘

Balada XII Pasul de arme a regelui Ioan. „Albina românească”, X, no. 52, 23 april 1839, p. 127–130, cu titlul *Pasul de arme a lui riga Ioan* [A]; *Balade I*, p. 79–88 [B]; *Balade II*, p. 79–88 [C].

Variante

Moto: 1 șese C, B: șase A; 2 gios C, B: jos A; 5 ci C, B: ce A; 6 pe C: pre B, A; 7 Saudiu C: Șandiu B, A; 9 Sant-Aubin C, B: Sent-Aubin A; 11 Cronica C: Hronica B, A.

7 silește C: sălește B: silește A; 13 șadă C: șadă B, A; 15 regelui C: rigăului B: righilui A; 16–18 Ce străbate / Pin în spate / Cu a sa lance pre dușman C: Ce străbate / Pin în spate / Cu a lui lance pe dușman B: Care bate / Și răzbate / Pe protivnic și dușman A; 19 Daca C: Dacă B, A; 22 Dacă o C: Dac-o B, A; 23–24 Nu înceată / Zi și noapte a se-nchina C: Nu înceată / Ziua, noaptea a se-nchina B: Ziua toată / Nu înceată a să-nchina A; 25–26 Oare vine, / Se curvine C: Nu se cade / Nici se șade B: Nu să cade / Nici să șade A; 27 suntem C, B: sintem A; 31–33 Cea cetate / Ce-așa late / Porțile și le-a deschis C, B: Cea cetate / Care toate / Porțile sale a deschis A; 37–42 Catedrală / Colosală, Notre-Dame, cit aș dori, / Subt a tale / Mindre șale, / Oasele a-mi odihni C: Mönastire / Cu mărire / Notră-Dam [sic] tu vei vedea / C-o să întru / Înăuntru / Cu vitează suita mea B: Mönastire / Cu slăvire / Notră-Dam [sic] tu vei vedea / C-o să întru / Înăuntru / Cu vitează suita mea A; 45 se vād C, B: să vād A; 46 strigare C: cintare B, A; 51 chiar C: prost B, A; 54 Răsună C, B: S-aude A; 56 Șede-n C: Șade-n B, A; 65 Lănci în C, A: Lance-n B; 67–68 Iată toată / Astă gloată C: Tot norodul / Trece podul B, A; 69 Într-în cîmp, ca un șiroi C: Intră-n cîmp, ca un șiroi B: Intră-n cîmpul cel deschis A; versurile 70–72 lipsesc în A; 76–77 Ca să creadă / Și să vadă C: Ca să crează / Și să vază B, A; 78 sunt C, B: sint A; 85 se-ndeasă C, B: să-ndeasă A; 87 Fontraille și cu Chabot C: Fontrail și cu Chabot B, A; 91 Serge C: Serj B, A; 94 Vreamea C: Vreme B, A; 95 Pin C, A: Păn B; 96 sintul C: sfîntul B, A; 97–99 De s-ar duce / Cel biet duce / Căruia îi zic Lothaire C: Să se ducă / Cel biet ducă / Ce are nume Loter B, A; 100–102 Și să vie / Ca să fie / Cu noi numai Sauvettere C: Și să vie / Ca să fie / Cu noi numai Savuter B: Să rămîie / Aici să fie / Cu noi numai Savuter A; 103–105 Bată-l vina! / Ce-i pricina / Că vidamul de Conflans C: Bată-l vina! / Ce-i pricina / Că vidamul de Conflan B: Tot bag samă / După

o damă / Îmblă domnul de Conflan A; 106–108 Tot pîndește, / Ș-urmărește, / Pe-o copilă cu colan? C: Tot pîndește, / Urmărește, / Pe-o copilă cu colan? B: Cici s-asculte / Vād cam multe / De acele ce port colan. A; 109 Iseult C: Izo B, A; 123 chinul ce trag C: cit pătimesc B, A; 126 Pentru cel ce-mi este drag C: Pentru cela ce-l iubesc B, A; 128 navală C: năvală B, A; 132 de bravi C: groznici B, A; 133–135 Parcă-s paie / Așa se taie, / Se înjunghe, se omor C, B: Cum să taie / Ca pe paie / Să înjunghe, să omor A; 137 seamă C: samă B, A; 138 Sîntul George C: Sfîntul Gheorghe B: Sfîntul Gheorghie A; 140 Rumpînd C: Rupînd B, A; 141 șesele C: șesile B, A; 142–144 Așa mare / Adunare, / De mult timp nu s-a văzut! C: Așa gloată / Lumea toată / De cînd e nu s-a văzut! B, A; 147 pre C, B: pe A; 151–152 De-oi învinge, / Și-oi înfrînge C: D-oi învinge, / Ș-oi înfrînge B, A; 153 Cei cavaleri C, B: Cavalerii A; 155 Traista C: Traistă B, A; 158–159 C-o oftare / Căzu pagiuł tinerel C, B: Ca o floare / A căzut cel pagi frumos A; 161–162 Ca o floare, / Sufletul ieși din el! C, B: Luminare / Cere cu glas dureros A; 168 fiul C, A: fiul B; 172 sărmana C, B: sîrmana A; 176 se sapă C, B: să sapă A; 177 Pe-amîndoi i-au așezat C: P-amîndoi i-au așazăt B, A; 179 Haide-acasă C: Hai la masă B, A; 180 a fost C, B: au fost A; 189 Latinește pre curat C, A: Latenește prea curat B; 192 La cetit și la mîncat C: Spre cetit și spre mîncat B, A; 193–194 El descrie / Pe hirtie C, B: El așază, / Insemnează A; 195 vitezii C: vitejii B, A; 203 D-iscălește C, B: Cînd’scălește A.

BALADA XIII D-LUI L. BOULANGER. CAZANIA CĂLUGĂRIȚEI

Apar deja la Victor Hugo repetarea, ușurința versificării în locul imaginației, al invenției epice. Negruzzi a tradus onorabil istoria donei Padilla del Flor și a brigandului, pedepsiți să revină ca fantome (iar fantome!) pentru păcatul lor.

Original	Traducere
8 a (f)	9 a (f)
8 b (m)	8 b (m)
8 a (f)	9 a (f)
8 b (m)	8 b (m)
8 c (f)	9 c (f)
8 d (m)	8 d (m)
8 c (f)	9 c (f)
8 d (m)	8 d (m)

‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘
‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘ / ‘

Balada XIII D-lui L. Boulanger. Cazană a călugăriței. „Albina românească“, X, no. 53, 6 iulie 1839, p. 217–220, cu titlul *Domnului Louis Boulanger. Cazană a călugăriței* [A]; *Balade I*, p. 91–100 [B]; *Balade II*, p. 91–99 [C].

Variante

Moto: 3 Muștrări C: Dojeni B, A.

1 ce trăiți în C, B: care sinteți A; 2 De tinerețe C, B: În tinerețe A; 8 că C: căci B, A; 9 Sunt C, B: Sint A; 9 Granadă C: Grenadă B, A; 10 la Sevilla se găesc C, B: în Sevilla să găesc A; 11–12 Pre care ades c-o serenadă, / Amorezații le-amăgesc; C: Pre care cu o serenadă / Amorezații le amăgesc; B: Pre carele c-o serenadă / Amanții lesne le amăgesc A; 16 că C: căci B, A; 17–18 Dar ce să tot înșir cuvinte? / Destul că Padilla del Flor C: Dar ce să-nșir multe cuvinte? / Destul că Padilla del Flor B: Dar însă toți lua aminte / Că mîndra Padilla del Flor A; 20 Era corona tuturor C: Ca o coronă a tuturor B, A; 24 că C: căci B, A; 25 Ea niciodată vrea s-asculte C, B: Ea nicidecum nu vrea s-asculte A; 27 Ce suspinînd îi spunea multe C: Care ofta spuindu-i multe B: Care ohta spuindu-i multe A; 29 Le răspundea C, B: Și răspundea A; 32 că C: căci B, A; 33 se și duse C: se și dusă B: să și dusă A; 34 ofta C, B: ohta A; 35 își puse C: își pusă B, A; 36 Otărînd C: Hotărînd B, A; 40 că C: căci B, A; 45 Îngerii ne sunt aparare C, B: Îngerii ne sînt apărare A; 48 că C: căci B, A; 49 abia C, B: abie A; 50 se văzu C, B: să văzu A; 53 un foc mare C: o înfocare B, A; 56 că C: căci B, A; 57–60 Un hoț vestit se prepășise / Nemernicind pe lingă schit, / El multe fete ademenise / Deși era foarte urit. C: Un slut tilhar atunci venisă / În locul acel cuvios, / El multe fete adimenisă / Deși era prea fioros. B: Un slut tilhar atunci venisă / În locul acei cuvios, / El multe fete ademenisă / Deși era pre fioros A; 64 că C: căci B, A; 65 a întra C: a intra B, A; 66 Adese hoțul se-mbraca C: Ades tilharul se-mbrăca B, A; 68 se-nchina C, B: să-nchina A; 70 C-un aer C, B: Cu aer A; 72 că C: căci B, A; 74 blăstemat C, A: blăstămat B; 76 amăgitor C: înșelător B, A; 78 Să fac-un lucru C: A face un lucru B, A; 80 că C: căci B, A; 83 monastire C, B: mănăstire A; 84 al său C, B: al ei A; 88 că C: căci B, A; 91 Cheamă C: Strigă B, A; 96 că C: căci B, A; 97 De-atunci C: D-atunci B, A; 99 se oprește C, B: să oprește A; 100 ce e acum C, B: ce a rămas A; 101 dar-mare C: dărmare B, A; 104 că C: căci B, A; 105 vechea monastire C, B: venea în mănăstire A; 107 sunt C, B: sînt A; 109 departare C: depărtare B, A; 112 că C: căci B, A; 113 se zărește C, B: să zărește A; 115 Pe lingă C: Și pe lingă B: Și pe subt A; 116 În mină o candelă țîind C: Candela-n mîna sa țîind B: Candela-n mîna ei țîind A; 117 atuncea C: atuncea B, A; 120 că C: căci B, A; 121 groznică C: grozniecă B, A; 122 înfiorați C: înfricoșați B, A; 123 sub C, B: subt A; 124 sunt C, B: sînt A; 128 că C: căci B, A; 129 Candela C, B: Can-

dila A; 132 urme-nchipuind C: umbre-nchipuind B: umbri inchipuind A; 133 Negre năluci spăimîntătoare C: Negri năluci cu-nfiorare B, A; 136 că C: căci B, A; 138 tirînd C, B: trăgînd A; 139 Se C, B: Să A; 140 Preste mormînte șovăind C: Preste mormînte șovăind B: Preste mormînte lunecînd A; 144 că C: căci B, A; 145 pe-acea C: p-acea B, A; 146 sub C, B: subt A; 147 Se strig, se chem cu multă jale C: Chiemîndu-se cu multă jale B: Chiemîndu-să cu multă jale A; 148 Cu glas duios C, B: Cu un glas trist A; 149 Se caută C, B: Să caută A; 152 că C: căci B, A; 153 se suie C, B: să suie A; 154 sunt C, B: sînt A; 155 În darn aleargă și s-alungă C: Și în zadar se tot alungă B: Zadarnic ele să alungă A; 157 carare C: cărare B, A; 160 că C: căci B, A; 164 groaznec C: grozniec B, A; 165 Greșeala C: Greșala B, A; 168 că C: căci B, A; 169 Atuncea C: Atuncea B, A; 170 Preste C, A: Peste B; 171 boltele C, B: bolțile A; 176 că C: căci B, A; 177 Dar vai! că iadul nu se-ndură C, B: Dar iadul nu să-ndură A; 179–180 Focul ce arde-ntr-a lui gură / Este etern, este nestins; C: Focul ce arde-n a lui gură / Este și vecinic și nestins B, A; 184 că C: căci B, A; 185 Dacă auzind C: Dac-auzînd B, A; 187–188 Roagă pre îngeri să-i arate, / Pre cine oare miniat C: Roagă pe îngeri să-i arăte / Pe cine oare s-a miniat B, A; 190 Intr-acest C: Și-ntr-acest B, A; 192 că C: căci B, A; 193–195 I se arată-nflăcărare / Pe-ai monastirei stîlpii groși, / Cu pară vinăt însemnate C: Atunci se văd înflăcărare / P-ai monastirei stîlpii groși / Cu slove de foc însemnate B: Atunci să văd înflăcărare / P-ai mănăstirei stîlpi groși / Cu slove de foc însemnate A; 196 acelor C, B: celor A; 200 că C: căci B, A; 202 Sint C: Sfînt B, A; 206 monastiri C, B: mănăstiri A; 208 că C: căci B, A.

BALADA XIV D-LUI CHARLES N. HORA SABATULUI

Desfășurat pe amplexarea versurilor de 15 și 16 silabe, Negruzzi a reușit să țină pasul la suflul hugolian în pregătirea misterioasă a spectacolului nocturn, în enumerarea fabuloasă a făpturilor infernale. Strofele scurte l-au obligat să respecte mai fidel cuvintele textului francez și astfel întîlnim: „nani“, „guli“, „psile“, „aspioli“ (ultimele două cuvinte în versiunea integrală, din „Albina românească“ și din 1845, a traducerii). Primele opt versuri ne edifică asupra trecerii de la alexandrin la versurile de 15 și 16 silabe, cu respectarea dispoziției rimelor.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
12 a (f)	16 a (f)
12 a (f)	16 a (f)
12 b (m)	15 b (m)
12 b (m)	15 b (m)
12 c (f)	16 c (f)

12 c (f)   16 c (f)
 12 d (m)   15 d (m)
 12 d (m)   15 d (m)

◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡

Păstrind dispoziția rimelor și la strofele scurte, traducătorul a făcut și aici modificări, folosind 7 și 8 silabe în locul celor 5 silabe din original;

Original	Traducere
5 a (m)	7 a (m)
5 b (f)	8 b (f)
5 b (f)	8 b (f)
5 b (f)	8 b (f)
5 a (m)	7 a (m)
5 c (f)	8 c (f)
5 c (f)	8 c (f)
5 c (f)	8 c (f)
5 a (m)	7 a (m)

◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡

Balada XIV D-lui Charles N. Hora sabațului. „Albina românească”, X, no. 74, 17 septembrie, 1839, p. 303—306, cu titlul *La d. Carlu N. Hora vbașului* [A]; *Balade I*, p. 103—109, cu titlul *D-lui Charles N. Hora sabașului* [B]; *Balade II*, p. 103—107 [C].

Variante

1 Preste C, A : Peste B ; 1 monastirei C, B : mănăstirei A ; 2 Luna fața-și învălește C, B : Vezi cum luna se-nvălește A ; 2 pentr-o C : pentru o B, A ; 4

dousprezece C : douăsprezece B, A ; 4 clopot lovi C, B : spijă izbi A ; 5 și străbăte C, B : când răzbăte A ; 6 pe culmele-nvecinate C : preste culmi învecinate B, A ; 8 se aude C, B : să aude A ; 8 nou C, B : nouă A ; 9 ferestre sfărâmate C, B : ferestrele stricate A ; 10 sunt C, B : sint A ; 10 de rețele înfocate C : de niște pinzi înfocate B, A ; 11—12 Iar sințita apă ferbe clocotind în vasul său!... / Îngeri, păzitorii noștri! Scapați-ne de acest rău! C : Iar sfințita apă ferbe clocotind în al său vas!... / Sfinților păzitori îngeri! Scăpați-ne d-acest ceas! B, A ; 13 razele, C, B : razile A ; 14 Cu chiote, cu suspine, cu urlete, cu lătrare C : Cu urlete, cu suspine, cu chiote, cu strigare B : Cu urlete și suspine, cu chiote și strigare A ; 16 Se adun-acum aice căscind spurcatele guri C : S-adunără acum aicea căscind groznicele guri B : S-adunără acum aicea cu grozavé căutători A ; 17 Vampiri, stafii și balauri, strigoi, larve, negri gnomuri C : Vampiri, stahii și balauri, strigoi, larve, negri gnomuri B : Stahii slute și balauri, strigoi răi și negri gnomuri A ; 19 scapată C : scăpată B, A ; 20 Se urcă-n C : Se suie-n B : Se sui-n A ; 21 portu-n C : poartă-n B, A ; 22 vapaie C : vâpaie B, A ; 24 Vin curgînd de pretutindeni C : Vin curgînd de pretutindini B : Vin cu grabă curgînd groznec A ; 25 stricate C, B : sfărmate A ; 25 coperișele C : coperișile B, A ; 27 Intră-n C : Intr-în B, A ; 27 monastire C, B : mănăstire A ; 27 domn C : prinț B, A ; 31 cînt'n [sic] locul cel sințit C : cîntă-n locul cel sfințit B, A ; 32 privighează C, B : preveghează A ; 33 Minele C : Mîmile B, A ; 33 Hora mîrșavă C, B : Și iață hora A ; 34 unui vifor C, B : vijiliei A ; 35 pe-ntuneric C : pe-ntunerec B : în întunec A ; 36 morței strălucește C : morții se privește B, A ; 37 se țin C : să țin B, A ; 38 și-ndreptează C : și îndreaptă B, A ; 40 pre C : pe B, A ; 40 sub C, B : subt A ; 40 petrele C : petrile B, A ; 42 gramadă C : grămadă B, A ; 43 șeadă C : șadă B, A ; 45 Cum sabațul noi serbăm C : Sabașul noi cum serbăm B, A ; 51 pre C : pe B, A ; 51 sub C, B : subt A ; 51 petrele C : petrile B, A ; 54 departate C : depărtate B, A ; 55 blăstemate C, A : blăstămate B ; 62 pre C : pe B, A ; 62 sub C, B : subt A ; 65 buze C : buzi B, A ; 67 singe-nchegat C : singe-nchiegat B, A ; 69—71 Cu gura plină de bale, / Nu vă-mpedecați în cale, / Deschideți aceste porți! C : Cu buze pline de bale, / Nu vă-mpedecați pe cale, / Deschideți aceste porți! B : Nu vă-mpedecați pe cale, / Alergați curînd rivale, / De căscați aceste porți! A ; 73 pre C : pe B, A ; 73 sub C, B : subt A. În B, după v. 73 urmează;

„ « Jidovi de cer blăstămați,
 Țigani, boemi, ș-alte ghinte
 Plini de spurcate cuvinte,
 Duhuri rele, fără minte
 5 Ce numai noaptea scăpați,
 Și sunteți vineți ca huma,
 Viriți-v-aici acuma,
 Cădeți precum cade bruma,
 Tîriți-vă sau zburăți! »

- 10 Ş-ai lor paşi zguduind straşnic cele bolte colosale,
Turbură pe morţii care dorm sub petritele acei sale.

- « Veniţi tapi de prin pustii,
Psile cu trupul subţire,
Aspioli slabe din fire
15 Alergaţi cu mulţămire
Şi năvăliţi pe cîmpii.
Lărgiţi danţul ce răsună.
Cîntaţi toţi cu voce bună
Pîn nu este în cer lună,
20 Să tremure toţi cei vii! »

- Ş-ai lor paşi zguduind straşnic cele bolte colosale,
Turbură pe morţii care dorm sub petritele acei sale.

- « În acest minut frumos
Clerii cu mintea vrăjită
25 Să ardă cu mulţămită
A lor barbă înroşită
De un singe pre greţos.
Nime-n [sic] în ticnă să nu şadă
Focului să deie pradă
30 Şi-n dinţi cu toţii să roadă
Cîte un afurisit os! »

- Ş-ai lor paşi zguduind straşnic cele bolte colosale,
Turbură pe morţii care dorm sub petritele acei sale.¹

74–77 Hohotind în locul sint, / Satana cu sumeţie / Intonează o psalmodie, /
Şi se-ntinde cu trufie C: Hohotind în locul sfînt / C-un glas plin de îndrăzneală /
Satan cîntă cu iuţeală / Păunindu-se cu fală B, A; 78 Pe-a C: P-a B, A; 79
sinta C: sfînta B, A; 79 locuinţă C, B: lăcuinţă A; 80–82 Un demon cu sir-
guintă / Arată cu iscusinţă / Ce-a mai făcut pe pămînt! C: Un demon cu sirguintă /
Arat-a sa iscusinţă / Şi ce a făcut pe pămînt! B: Un demon cu iscusinţă / Arat-a
sa sirguintă / Şi ce a făcut pre pămînt! A; 84 pre C: pe B, A; 84 sub C, B: subt
A; 86 Lepadatul C: Lepadatul B, A; 87 sa C: lui B, A; 89 Aducîndu-i C: Şi-î
aduce B, A; 92 Şi-n calendare C: Şi în sfeşnice B, A; 95 pre C: pe B, A; 95
sub C, B: subt A; 96 se va bucura C, B: să va bucura A; 98 hidoase C: gre-
ţoase B, A; 99 Preste C, A: Peste B; 103–104 Spînzuraţi c-o grea duhoare, /
Prin alcovuri pe Smarra! C: Spînzuraţi cu îngîmfare / Peste paturi pe Smara?
B: Spînzuraţi cu îngîmfare / Preste paturi pe Smara! A; 106 pre C: pe B, A;

¹ Diferenţele faţă de versiunea din „Albina românească”: 1 blăstămaţi B:
blăstemaţi A; 6 sunteţi B: sinteţi A; 11 sub B: subt A; 19 Pîn B: Pîn A;
22 sub B: subt A; 30 Şi-n dinţi cu toţii să roadă B: Şi în gura lor să roadă A;
33 sub B: subt A.

106 sub C, B: subt A; 107 Iaca C: Iată B, A; 107 se dă C, B: să dă A; 109
Să ne grăbim a da seamă C: Haidem iute să dăm samă B: Haideam iute să dăm
samă A; 112–113 Toate sufletele mute / Ia tartar să se strămute C: De acum
sufletele mute / Toate-n tartar să se mute B, A; 115 Nu mai pot scăpa de-acum
C: Nu vor mai scăpa nicicum B, A; 116 înalbeşte C: înălbeşte B, A; 117 pere
C, B: piere A; 118 sub C, B: subt A; 119 Pe-ale C: P-ale B, A; 119 căpătaie
C, B: căpătie A; 119 frunţile-nghieţate C: frunţile-nghetate B, A.

BALADA XV ZÎNA ŞI PERI

Traducere onorabilă, cu un lăudabil efort de a urma sugestia versului hu-
golian. Cele două fapte ademenesc cu chemările lor amăgitoare sufletele celor
ce urcă la ceruri. Una reprezintă Orientul mirific, cealaltă Occidentul brumos,
feudal, nu mai puţin fascinant. Abundenţa unor termeni specifici a făcut ca ei
să treacă cu respectivele adaptări fonetice şi încadrări morfologice în româneşte;
„nacru”, „palanchin”, „nani”, „bengali”, chiar „figi” (= smochini) pentru „fi-
guiers”. „Sufletele” şi „dragalaşă sultană” trimit iarăşi la Alecsandri.

Alexandrinii din prima parte a poeziei s-au transformat în versuri de 13
silabe, cu schimbarea sistemului de rimă.

<i>Original</i>	<i>Traducere</i>
12 a (m)	13 a (m)
12 b (f)	13 a (m)
12 a (m)	13 b (m)
12 b (f)	13 b (m)

○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○ // ○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○ // ○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○ // ○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○ // ○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○

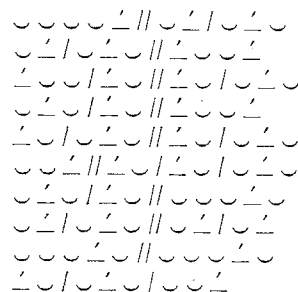
Versurile 20–25 (prima intervenţie Peri) au rămas aproape ca în original.
E de semnalat că Negruzzi a adăugat încă un vers strofei din original.

8 a (f)	8 a (f)
8 b (m)	7 b (m)
8 a (f)	8 a (f)
8 a (f)	7 b (m)
8 b (m)	8 a (f)
	7 b (m)

○ ○ ○ ○ ○ // ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ // ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ ○ / ○ ○ ○ ○ ○

Versurile 50—60 (prima intervenție Zina) sînt ceva mai lungi, 9 și 10 silabe, față de cele 8 silabe ale textului francez.

8 a (m)	10 a (f)
8 b (m)	9 b (m)
8 a (m)	10 a (f)
8 b (m)	9 b (m)
8 c (f)	10 c (f)
8 c (f)	10 c (f)
8 d (m)	10 d (f)
8 e (f)	9 e (m)
8 e (f)	10 d (f)
8 d (m)	9 c (m)

Balada XV Zina și Peri. „Albina românească”, XII, no. 27, 6 april 1841, p. 103—106; no. 28, 10 april 1841, p. 107 [A]; *Balade I*, p. 113—122 [B]; *Balade II*, p. 111—119 [C].

Variante

Moto: 2 sau C: ori B, A; 3 ușoare C: ușure B, A; 5 plăpînd C: gingaș B, A; 6 Ți-a mîngîia C: Ț-a mîngîia B: Să-ți mîngîie A.

1 va sosi momentul C: va veni momentul B: va veni minutul A; 4 Voind cu dulci cuvinte C: Vrînd cu feluri de vorbe B, A; 5 Iaca C: Iată B, A; 6 I-a iadului C, A: I-a iadului B; 7 Pe revoltații C: Pre răzvrățiții B, A; 9 cel din tartar de cer sunt osîndiți C: vecinicii de cer sunt osîndiți B: vecinicii Domnului osîndi A; 10 Prin foc, pămînt, prin aer, prin ape mistuiți C, B: Siliți prin foc, prin aer, prin ape a trăi A; 11 Christos C: Hristos B, A; 12 In ziua judecătoi C: In ziua judecătii B: Ca să îi mintuiască A; 13 Cit seamănă chiar îngeri C: Încît gîndești că-s îngeri B, A; 14 să înșeale C: să înșale B, A; 15 să nu vă amăgiți C: d-a nu vă amăgi B, A; 16 Ca nu cumva-mpreună cu ei să pătimiți C: Căci și voi dimpreună cu ei veți pătimi B, A; 18 nostri C, B: noștri A; 22 curțeile C: curțile B, A; 25 O să te perzi C: Te vei perde B, A; 26 aice C, B: aicea A;

29 Nouă C, B: Nnouă A; 21 va arata C: va arăta B, A; 31 Purure C, B: Pururea A; 36—37 Ca o floare ce dar are, / De amantii o iubesc C, B: Ca cea mai frumoasă floare / Din cite în lume cresc A; 38 matasă C: mătasă B, A; 39 Cu rubine C, B: De rubine A; 40 Iar C: Și B, A; 44 Corpul C: Trupul B, A; 45—47 Ca luceafăr minunat, / Și cînd el se dezvălește / Ca un vâl fin și curat C: Precum vâlul cel curat, / Cînd frumos se dezvălește / Ca luceafăr minunat B: Precum vâlul cel curat, / Cînd frumos se dezvălește / Ca luceafăr luminat A; 51 gingaș C: dragă B, A; 53 Șed C, A: Șad B; 55 care trăiește C, B: ce locuiește A; 56 mie-mi servește C: mie-mi slujește B: mă proslăvește A; 63—64 Iar dintre ele ies luminoase / Raze întinse și azurii C: Iar preste ele plutesc frumoase, / Raze mult mîndre și argintii B, A; 65 mea C: îmi B, A; 66 boare C: dulce B, A; 71 Grote C: Peșteri B, A; 71 pe C, B: pre A; 73 leganată de a mării C: legănată d-a mării B, A; 74 leganată C: legănată B, A; 78 iese C: este B, A; 78 vei vedea C: vei vedea B, A; 79 Tu C, B: Și A; 80 Paserii C: Păsării B, A; 83 al lumii C, A: a lumii B; 83 mărețul C: frumosul B, A; 84 pe-un C: p-un B, A; 86 pre C, A: pe B, A; 92 Stele multe s-aibă cerul, strălucite flori cîmpia C: Stele multe s-aibă cerul, mai frumoase flori cîmpia B: Steli mai multe s-aibă cerul, mai frumoase flori cîmpia A; 95 pînă C, A: până B; 96 un popor C: mult norod B, A; 98 ca și cînd e dat să fie C: și o lasă ca să fie B, A; 99 safirul C: zamfirul B, A; 101 răzbelic, poporosul C: războinic, preaslăvitul B, A; 102 se ascunde C: se-nvălește B, A; 104 Ca undele-n ocean C, B: Ca valul în ocean A; 105 al ei C: a ei B, A; 107 pîn C: pîn B, A; 109—110 subt a lancilor umbrire, / Pe ai săi locuitori C: subt a ei adăpostire, / P-ai săi sfinți locuitori B: subt a ei adăpostire, / P-ai săi sfinți lăcuiitori A; 111 înc-în C: încă-n B, A; 112 departate C: depărtate B, A; 115 intră pe-a sale C: intră p-a sale B, A; 117 atite C: atitea B, A; 118 Coperișele C, A: Coperișile B; 120 Vino de privește danțul tinerilor baiadere C, B: Vin de vezi dragălaș danțul tinerelor baiadere A; 123 sub C, B: subt A; 123—124 pintre figi cu frunza lată, / Se zărește minareaua de costor cu-aur suflată C: subt a figilor răcoare / Este minareaua naltă de costor strălucitoare B, A; 127 argintie C: albăstrie B, A; 130 pe dragalașa C: pe dragălașa B: pre mult gingașa A; 132 Pe fecioara ce așteaptă s-auză cu nerabdare C: Pre fecioara ce așteaptă să asculte cu-ncîntare B, A; 133 său C: ei B, A; 136 eternă primavară C: vecinică primăvară B, A; 139 alta C: altă B, A; 140 Eu C, B: Căci A; 142 frumoasă C, B: iubită A; 143 forma cea vapoasă C, B: a sa formă aburită A; 146 scumpă C: dulce B, A; 147 C-o lină duiosie C: C-o dulce-nduioșare B, A; 150 locaș C: lăcaș B, A; 151 speranței C: nădejdei B, A; 153 Și-aduce C: Ș-aduce B, A; 156 Echo C: Eho B, A; 157 dumbravei C: dumbrăvei B, A; 160 pîn în sfîrșit nu place C: pîn în sfîrșit nu place B: la urmă nu mai place A; 161 cea C, B: ce A; 163 mare C: dulce B, A; 164 încîntate C: minunate B, A; 164 departare C: depărtare B, A; 166—168 Crivățul pentru mine furtunile stîrmește, / Și din a mării unde virteje-alcătuește, / Dar viforu-ș-oprește, de cînt. zborul fatal C: Crivățul pentru mine furtunile stîrmește, / Și din a mării und

virteje-alcătuiește; / Dar viforu-și-oprește, de cînt, zborul fatal *B*: Crivățul pentru mine pe mările muginde, / Văzduhul învirtește și apa în trombi trăsînde / Furtuna își oprește, de cînd, zborul fatal *A*; 170 formînd *C*, *B*: făcînd *A*; 173 coloni *C*: coloani *B*, *A*; 182 lucioase, înflacarate *C*: lucioase-nflăcărare *B*, *A*; 184 inimă plăpîndă *C*: suflete mult gîngăș *B*, *A*; 186 să te preîmbli *C*: ca să te primble *B*, *A*; 187 Plecați l-a tale ordini *C*: Supuși l-a ta poruncă *B*, *A*; 188 pe-a *C*: p-a *B*, *A*; 189 sălbatici *C*: sălbateci *B*, *A*; 189 înverzit *C*, *B*: înnegrit *A*; 192 sîntul *C*: sfîntul *B*, *A*; 193 castelul cu zidurile groase *C*: castelul cu a sale ziduri groase *B*: cetatea cu a ei zidiri frumoase *A*; 195 Pentru-un junel ce pleacă la al bătaiei foc *C*: Pentru-un junel ce merge la al bătaii foc *B*: Pentru-un paj ce se duce în al bătaii foc *A*; 196 Noi templele deschidem *C*: Noi vechi căpești deschidem *B*, *A*; 199 cîntice *C*: cîntece *B*, *A*; 200 hore misterioase *C*: hore prea fioroase *B*: horuri prea fioroase *A*; 202 are măreață încîntare *C*, *B*: este o vecinic încîntare *A*; 203 și aripa ta n-are *C*: Aripa ta nu are *B*, *A*; 204 s-ajungă pîn *C*: s-agiungă pîn *B*, *A*; 205 farmec adapată *C*: farmăc adăpată *B*: farmec adăpată *A*; 206 frumuseți nouă *C*, *B*: frumusețe nouă *A*; 207 pitrece *C*: petrece *B*, *A*; 280 pe gînduri *C*: în gînduri *B*, *A*; 209 chemare *C*: chiemare *B*, *A*; 210 pre *C*: pe *B*, *A*; 210 lasat *C*: lăsat *B*, *A*.

SATIRE ȘI ALTE POETICE COMPUNERI DE PRINȚUL ANTOIHO CANTEMIR

„Foaie științifică și literară“ („Propășirea“) publica în no. 4, anul I, 1844, la p. 30—32, *Satiră către mintea sa de prințul Antioh Cantimir*, cu o notă din partea redacției; „D. d. A. Donici și C. Negruți au tradus toate operele fiului lui Dimitrie Cantimir și le au și pus în tipar la Cantora Foiei sâtești. Ca o probă a traducerii, noi dăm cetitorilor noștri cea întâi satiră“¹.

Tot în „Foaie științifică și literară“ citim prima consemnare a volumului de traduceri. În no. 23, din 18 iunie 1844, V. A. (= Vasile Alecsandri) salută apariția (*Critică*, p. 180—183), în termeni favorabili, de un sincer entuziasm; „În sfîrșit, iată o carte bine alcătuită, bine tradusă și bine tipărită! O carte ce mulțamește mintea prin tablourile satirice și prin duhul filosofic care cuprinde; o carte ce încîntă auzul prin armonia versurilor și prin bogăția stilului adevărat românesc, o carte ce desfătează vederea prin frumuseța formatului și a tiparului“ (p. 180).

Alecsandri nu uită originea română a lui Antioh Cantemir și crede că satirele au o mare actualitate pentru societatea secolului al XIX-lea. Urmează o prezentare a fiecărei satire, cu problematica și tipologia ei, ilustrate prin copioase

citare. În interiorul citatelor ca și al comentariului critic rămîn destule puncte de suspensie, semna că cenzura a intervenit cu strășnicie. Alecsandri vede și folosul educativ al satirelor;

„Dea Domnul ca aceste maxime sfinte să se tipărească în mințile românilor și ca boierii noștri să le învețe copiilor lor, odată cu Crezul și cu Tatăl nostru“ (p. 181).

Comentariul e general, „versuri bine întocmite“ (p. 182), „portreturi vii“, „maxime înțelepte“ (p. 183), cu cite o metaforă fericită: „idei ghimpoase“.

Aprecierile asupra întregului volum se consumă în aceleași valuri de epitet vagi:

„Acum ne rămîne a vorbi de traducție! Ea este foarte bine nemerită în toate privirile, stilul e limpede, bogat și înțales; versurile sint bine întocmite, armonioase și vădesc că au fost lucrate de doi poeți“ (p. 183).

Alecsandri justifică, pentru traducerea satirelor, folosirea versului alb (nevoia de a nu se depărta de original) și vede în apariția volumului încă o dovadă că „limba românească este o limbă bogată, sonoră și plină de frumuseți originale“ (p. 183).

Cu promptitudine se pronunță și „Albina românească“ (XVI, no. 58, 23 iulie 1844, p. 243—244). Articolul, nesemnlat, aparținînd probabil lui Asachi, subliniază că volumul *Satire și alte poetice compuneri* e mai mult decît o simplă traducere, autorul fiind „distărat din patria sa“ (p. 244). Salutînd apariția, autorul pare destul de reținut cînd e să facă aprecieri la obiect:

„Întru aceea ce se atinge de limba, de versificația și de ortografia acestor traduceri, literatura română trăind și reproducîndu-să încă fără a fi povățuită de legi scrise, ci numai dupre obiceiul pămîntului, după care fiecine își urzește după plac sisteme și stiluri, noi le lăsăm în dreapta giudecată a criticei viitoare, cînd aceasta, răzămata pe regule statornicite, cu nepărtinire și cu autoritate va putea rosti decretule sale ce vor osindi la moarte sau la nemurire productele condeiului de astăzi“ (p. 244).

„Curierul românesc“ (XVI, no. 98, 24 iulie 1844, p. 231, articolul *Antioh Cantimir*, neiscălit, de atribuit, probabil, lui Heliade) e mai generos. După ce trimite la apartenența românească a lui Antioh Cantemir, autorul articolului, declinîndu-și cunoașterea limbii ruse, are cuvinte superelocioase despre traducători. Articolul are un caracter tipic de semnalare, succesiune de elogii, fără osteneala argumentației;

„Atît e de bine traducția, încît este de dorit a fi și originalul astfel. Despre versificație nu s-au văzut în Moldavia versuri mai regulate, mai cadențate, împlinite și strînse, versuri din care fiecare mai adesea să coprinză o sentință întreagă și împlinită. Limba, ortografia, toate s-au îngrijit încît și celui mai aspru critic nu lasă a critica sau a dori multe.“

În continuare, la p. 232 se publică un fragment din *Satira I*, redacția anunțînd și alte reproduceri în numerele viitoare.

¹ Fiind vorba, cum spune nota redacției, de o „probă a traducerii“, adică de textul care se și afla deja sub tipar, nu am crezut de cuviință că mai trebuie trecut la variante.

„Foaie pentru minte, inimă și literatură” reproduce substanțial din volumul recent apărut: *Viața prințului Antioh Cantemir* (no. 37, 11 septembrie 1844, p. 289—292; no. 38, 18 septembrie 1844, p. 297—301; no. 39, 25 septembrie 1844, p. 305—307), *Satira IV* (fragmente, no. 44, 30 octombrie 1844, p. 351—352), *Satira III* (fragment, no. 45, 6 noiembrie 1844, p. 359—360).

Tot în „Foaie pentru minte” întâlnim o trimitere la traducerea *Satirelor*, cu ocazia polemicii dintre Andrei Mureșeanu și Vincențiu Babeș. Andrei Mureșeanu pledează pentru traducerea clasicilor în versuri albe, citind un scurt fragment din *Satira VIII* (finalul articolului intitulat *Duplică*, no. 47, 20 noiembrie 1844, p. 368). Scurtul comentariu însoțitor trimite la valoarea, nu numai literară, a lui Negruzzi:

„Acestea sînt versurile cele albe cu care am zis eu să se traducă clasicii latini. Dacă școlariul Babeș pe acestea le numește schidoală [sic] de versuri, tragă-și socoteala cu acești dd. poeți, adevă cu d. C. Negruțți, deputat Adunării Generale din Moldavia, care împreună cu d. A. Donici între altele traduse satirele lui Antioh Cantemir în versuri albe, cu d. Ioan Eliad” etc. (ibidem).

Un ecou tirziu al polemicii este consemnat în scrisoarea adresată redactorului „Foi pentru minte”, publicată în no. 20 din 14 mai 1845, p. 164 și semnată C.N.:

„Domnul meu! În mai multe locuri, dar mai ales în Foaia, nr. 14, 15 și 16, am văzut că dv. vă siliți a da poeziei noastre rimoase o direcție, decît care nici cantitățile în poeziile cele regulate latine nu este mai grea; însă fiindcă îndreptarea rimoaselor și a versurilor albe pentru tonul din ele care și la urechi este bine plăcut, o văd și eu de *folositoare* și bună; și la aceea mă învoiesc că rimele de la vocala accentuată să se învoiască; iar că și consunătoarele din naintea acei vocale ar trebui să fie tot așa, nu văd a fi de trebuință, pentru aceea pot fi și bune rimele: *ghețoasă, buroasă, verdeți, vedeți, umbroasă, măestreoasă*. Domnilor, din ce veți pune mai multe reguli și greutăți la poeți și versificatori, dintr-aceea va fi mai grea propășirea.”

Scrisoarea, adnotată în subsol de redacție, nu e atribuibilă, nici prin „idei”, nici prin limbă, lui Negruzzi. Ea a scăpat și lui George Em. Marica, în, altfel, excelenta și mult cuprinzătoare sa bibliografie analitică a „Foi pentru minte, inimă și literatură”, Editura pentru Literatură, 1969.

Prima ediție din *Satire și alte poetice compuneri* este însoțită de o prefață a traducătorilor, unde se face aluzie la anterioara tentativă a lui Negruzzi de a tălmăci opera lui Dimitrie și Antioh Cantemir împreună cu Mihail Kogălniceanu. Proiectul, căzut din cauza absenței susținătorilor, dată de șase, nu de trei ani, publicat de „Albina românească” în decembrie 1838. Tot în prefață se exprimă grațitudinea pentru Alexandru Sturza (Miclăușeanul) care a sprijinit material publicarea traducerii: „Trei ani vor fi de cînd unul din traducătorii acestor poezii împreună cu un alt june român s-a ocupat și se ocupă mult de literatura națională au fost întreprins a publica toate scrierile Cantemireștilor, tatăl și fiul (P. P. Di-

mitrie și Antioh). Această operă, unică în felul său, fără îndoială era de cinstea unei nații ce ar fi putut arăta atunci străinilor răuvoitori ceva mai bun decît schiopătînde traducții și imitații nenimerite de care avem atite.

Toate foile românești, laudînd o asemenea întreprindere, tipăriră acea programă. Din nenorocire, nici un glas nu răspunse la chemarea lor, și planul lor muri abia născut.

Descurajați chiar până a nu începe, părăsiră o lucrare care videea că nu interesează pe nime, lăsîndu-o să zacă în întuneric și în umbra nopții, până cineștie cînd!

Deși rari, însă tot se mai găsesc inimi bine născute în care vilviie dragostea naționalității și dacă satirele prințului Antioh se fac astăzi cunoscute românilor, sunt datoare numai d. vornic ALEXANDRU STURZA (Miclăușeanul) care binevoi a le tipări cu cheltuiala sa.

Iunie 1844”.

O scurtă notă, repetînd apartenența românească a lui Antioh Cantemir, precede ediția a doua:

„Satirile prințului Antioh Cantemir au fost tipărite la anul 1844, cu cheltuiala răpausatului vornic A. Sturza (Miclăușeanul), însă acea ediție ajunsese a fi atît de rară, încît abia se mai găsea.

Publicînd o a două ediție a scrierilor acestui prinț român, socotim a îndatori pe iubitorii literaturii române, care știu a deosebi frumosul folositor din urîtul pretențios.

Ianuar 1858”.

Ode, epistole, fabule și epigrame din traducerea lui Negruzzi și Donici au fost cuprinse într-un volum apărut în tipografia Neamul Românesc de la Vălenii de Munte (1910), alături de versuri ale lui C. Stamati și I. Sirbu.

Critica și istoriografia literară românească au păstrat un interes constant vieții și operei lui Antioh Cantemir. De noi traduceri nu s-a simțit nevoie după versiunea atît de matură și de fidelă originalului datorată lui Negruzzi și Donici. În 1954, G. Călinescu publică în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, anul III, *Notă despre Antioh Cantemir* (p. 39—46), un studiu ilustrat de traduceri proprii. Trîndațul Evghenie din *Satira II* (Eugenie, la Negruzzi—Donici) apare într-o variantă plastică mai caricaturizată, cu îndrăzneli de limbaj specific călimnesciene:

„Cocoșul cutcurigă și soarele răsare
De dincolo de munți. Acum la drumul mare
Strămoșii tăi cu oastea ieșeau; tu-n mățăsoase
Brocarturi înfășat tragi strașnic aghioase;
Dospind în perne, trece din zi o jumătate.
Atunci sătul de somn, cu pleoapele-ncărcate
Un ceas întreg te-ntinzi și caști pînă ce ai

Cacao indiană sau chinezescul ceai.
Din așternut spre-oglină faci iute săritură
Șezind pieziș începi a ta pieptănătură
Pe umăr cu tulpan de damă cu migală
Tu părul fir cu fir îl pui în rînduială“.

(Art. cit., p. 44)

G. Călinescu găsește „o suprinzătoare asemănare“ între tabloul lui Antioh Cantemir și acela din *Il mattino* de Giuseppe Parini.

În 1957, editura Cartea Rusă publică o broșură, Antioh Cantemir, *Despre munca literară*, pare-se traducerea unei antologii apărute la Moscova, oricum selecția textelor fiind deja făcută în *Russkie pisateli o literaturnom trude*, tom. I, Leningrad, 1954. Prefața, de L. Kulakova, e de asemenea tradusă din rusește. Lipsind o notă asupra ediției, nu se pot ști câteva lucruri elementare. Important pentru noi este că, pentru versiunea românească, s-a apelat la traducerea lui Negruzzi și Donici. Textele neincluse în volumul din 1858 au fost tălmăcite de T. Cristu.

Un moment semnificativ în receptarea pe teren românesc a operei lui Antioh Cantemir îl constituie apariția volumului *Stihuri*, Editura pentru Literatură Universală, 1966. Tălmăcirea, însoțită de un excelent studiu introductiv al lui Paul Cornea și de notele lui Paul Popa, aparține lui Virgil Teodorescu. (O a doua ediție, fără introducere și note a apărut la Junimea, Iași, în 1977). Din păcate, volumul nu beneficiază de câteva minime explicații. De exemplu, nu se știe cui aparțin acele *Lămuriri* de la sfârșitul satirelor și al celorlalte producții, cititorul putînd doar deduce că ele ar putea fi scrise de însuși Antioh Cantemir. De altfel, o cercetare specială ar merita întreprinsă cu privire la tălmăcirea Negruzzi-Donici. Paul Cornea afirmă, în introducerea amintită, că Negruzzi și Donici au folosit ediția rusă din 1762, publicată de I. S. Barkov, dar cunoșteau și ediția franceză din 1749, datorată lui Guasco. *Viața prințului Antioh Cantemir* este tradusă chiar după Guasco. Cu concursul binevoitor al Sorinei Bălănescu și al lui D. Trocin, specialiști în literatura rusă, am urmărit, prin sondaje, câteva aspecte ale traducerii din 1844. Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu“ din Iași nu are toate volumele care să permită tragerea ultimelor concluzii. Pentru confruntare, am apelat la ediția rusă din 1867, îngrijită de P. A. Efremov, cu note de V. I. Stoiunin. Această ediție folosește „copia academică“ descoperită de A. A. Kunik și renunță la varianta lui I. S. Barkov care, citim în prefața lui P. A. Efremov asupra ediției, a „corectat“ multe versuri și a transformat notele. Tot aici aflăm că, în 1836, contele D. Tolstoi și alții au alcătuit ediții din clasici ruși, oprindu-se și la Antioh Cantemir, păstrînd vechile note. Nu este exclus ca Negruzzi și Donici să fi avut sub ochi volumul din 1836. Nici ediția rusă din 1867 nu e impecabilă sub raport științific, cititorul fiind obligat să facă deducții. După toate probabilitățile, notele lui A. Cantemir sînt la sfârșitul fiecărei poezii, iar ale editorului în subsolul paginii. Un lucru rezultă cu claritate din parcurgerea

paralelă a textelor. Negruzzi și Donici au urmat versiunea rusă și nu pe cea franceză, străduindu-se, cit este artisticește posibil, să nu depășească prea mult numărul de versuri al originalului. Traducerea lor rămîne pînă astăzi un model de fidelitate, dar și de adaptare în spiritul limbii române a ideilor și imaginilor lui Antioh Cantemir.

Negruzzi și Donici au, la sfârșitul volumului, un corp redus de note, în exclusivitate pentru *Satire*. Acestea sînt extrase și abreviate din numeroasele note de la sfârșitul fiecărei producții și care am presupus că aparțin lui Antioh Cantemir. Verificarea am făcut-o după ediția rusă din 1867. Traducătorii au adăugat și cite o notă în subsolul paginilor 365, 376, 385, după numerotarea din prezenta ediție. Aceste note le aparțin, ele arată cititorului român că expresiile respective sînt împrumutate din proverbele rusești. Primele două din ele, cele de la p. 365 și 376, figurau, în edițiile din 1844 și 1858 ale traducerii, și la sfîrșit. Le-am eliminat din notele finale, pentru a nu crea confuzie. Am introdus la p. 361 nota care în edițiile românești din 1844 și 1858 figura numai la sfîrșit și care aparține, de asemenea, traducătorilor. Rămîn deci, pentru *Satire*, marcate cu cifre, citeva din notele finale prescurtate, traduse după Antioh Cantemir. Notele din subsolul paginilor, patru la număr pentru *Satire*, însemnate cu asterisc, sînt ale traducătorilor.

Cît despre notele din subsol de la *Epistola I* și *Epistola II* (p. 399 și 401), ele sînt traduse din Antioh Cantemir. Le-am lăsat acolo unde le-au pus tălmăcitorii, pentru a nu complica lucrurile și așa greu de deslușit.

Înainte ciclului de *Satire* se află un citat din *Arta poetică* a lui Boileau: „L'ardeur de se montrer et non pas de médire/Arma la vérité du vers de la satire.“

Satire și alte poetice compuneri de prințul Antioh Cantemir, traduse din rusește de A. Donici și C. Negruțți, Iași, la Cantora Foiei satești, 1844 [A]; *Satire și alte poetice compuneri de prințul Antioh Cantemir*, traduse din rusește de A. Donici și C. Negruțți, ediția a doua Jassi, Tipografia lui A. Bermann, Podul-vechi, 1858 [B].

VIAȚA PRINȚULUI ANTIOH CANTEMIR

Acest text, cuprinzînd biografia lui Antioh Cantemir, situat înainte traducerilor, lasă impresia că ar aparține lui Negruzzi și Donici. În realitate, ne aflăm și aici tot în fața unei traduceri. Plecînd de la un articol al lui Grégoire Lozinskij, *Le prince Antioche Cantemir, poète français* („Revue des études slaves“, tome cinquième, 1925, p. 238—243), Const. A. Stoide a consultat traducerea franceză a satirelor (*Note literare. Istoria imperiului otoman a lui Dimitrie Cantemir în traducere italiană și franceză. Traducerea românească a Satirelor lui Antioh Cantemir*, „Revista critică“, VII, april 1933 septembrie, no. 2—3, p. 91—93). Ele se află în volumul *Satyres du prince Cantemir, traduites du russe en français; avec*

D'histoire de sa vie, à Londres, chez Jean Nourse, 1750. Grégorie Lozinskij amăneste și o primă ediție din 1749. În *Note la Stihuri* de Antioh Cantemir, în românește de Virgil Teodorescu, studiu introductiv de Paul Cornea, Editura pentru Literatură Universală, București, 1966, Paul Popa afirmă că ambele ediții au apărut în Olanda. Traducătorul ar fi abatele Octavian de Guasco, conte de Clavières care a trăit în anturajul parizian al lui Antioh Cantemir. După Const. A. Stoide, Negruzzi și Donici „au cunoscut și utilizat, fără să mărturisească, traducerea franceză a lui Guasco“ (art. cit., p. 92). Afirmatie doar parțial adevărată, întrucât, vom vedea, traducătorii au apelat la original pentru satire, fabule și epigrame. Numai *Viața prințului Antioh Cantemir* este tradusă după *Vie du prince Antiochus Cantemir*, situată în preambulul tălmăcirii franceze. Negruzzi și Donici au urmat foarte strâns textul francez, cum se vede și din fragmentul care corespunde paragrafului al patrulea din versiunea românească:

„Les services importants qu'il avoit rendu à la Porte dans les différens emplois qu'il eut, et l'habileté avec laquelle il s'en acquitta, déterminèrent Achmet III en 1710 à lui donner une principauté, qui avoit appartenu à deux princes de la famille. Démétrius ne se laissa pas éblouir par l'éclat de la souveraineté: livré aux charmes de l'étude et d'une vie philosophique, et connoissant d'ailleurs, par l'exemple de ses prédécesseurs, le peu de fond qu'il y avoit à faire sur les promesses de la Porte, il fit beaucoup de difficultés sur l'offre qu'on lui faisoit.

La Cour Otomane, connoissoit trop de quel avantage lui pouvoit être un homme de tête et de mérite, tel que Démétrius, dans les circonstances où elle se trouvoit, pour se prêter à ses raisons; aussi ne négligea-t-elle rien pour vaincre sa répugnance; on lui insinua d'abord qu'il étoit le seul chrétien qui fut en état de veiller aux intérêts de cette principauté, pendant l'invasion dont elle étoit menacée par la Russie. On lui promit qu'il ne payeroit point au grand-visir, ni aux autres officiers de la cour, les grosses sommes qu'il avoit coutume d'exiger“ (op. cit., p. 4-6).

Cel mai adesea, traducătorii au operat masive reducățiuni, în intenția de a comunica esențialul despre viața, opera, personalitatea lui Antioh Cantemir. Caracterizarea omului Cantemir este astfel mult mai succintă, îndreptată spre trăsăturile relevante în versiunea Negruzzi-Donici, în comparație cu amănunțele lui Guasco:

„En général le prince Cantemir avoit l'esprit juste, orné, poli. Une lecture assidue, beaucoup de méditation, et une grande connoissance des choses du monde l'avoient élevé à un tel point de sagacité qu'il prévoyoit le succès d'une entreprise, aussitôt qu'il en savoit le plan. L'événement répondit presque toujours à ses conjectures. Je pourrais en apporter plus d'un exemple; mais je m'en aperçois qu'ils seroient hors de saison. Dans le maniement des affaires il portoit la bonne foi jusqu'à la naïveté, et croyant la finesse au-dessous de son esprit, il alloit droit au but, sans manquer cependant de la prudence nécessaire dans les occasions.

Les premiers abords l'annonçoient d'un caractère froid; mais cette froideur, qui n'étoit qu'extérieure, disparoissoit insensiblement, lorsqu'il se trouvoit avec des personnes qui lui convenoient. Son humeur mélancolique étoit encore plus un effet de ses longues incommodités, qu'une influence du climat de sa patrie: mais il avoit de la gaieté avec ses amis; il leur étoit fort attaché, et se faisoit un plaisir de leur rendre service. « Rien n'est si flatteur, disoit-il souvent, que d'employer le crédit qu'on peut avoir, à se rendre utile aux intérêts d'autrui ». Dans ses discours il paroissoit plus de solidité que de feu; cependant il savoit les assaisonner par des saillies, lorsque l'occasion les faisoit naître. La conversation étoit agréable et instructive, sans faste ni orgueil. La politesse n'étoit ni recherchée, ni forcée; elle partoît du sentiment, et il détestoit celle ou il voyoit de l'affectation. Il aimoit la satire; mais cette satire qui fait rire les sages et les vertueux. Il étoit philosophe; mais il savoit que le risque est égal, ou d'exclure la raison, ou de n'admettre que la raison. Il aimoit l'ordre dans sa maison, et il ne pensoit pas que les dettes fussent des marques de grandeur. Il étoit d'une complexion délicate; et quoiqu'il n'eût aucun trait de beauté, il avoit cependant une physionomie spirituelle et prévenante.

Il parloit le Russien, le Moldave, le Latin, l'Italien, le François et le Grec moderne; il entendoit l'ancien Grec, l'Esclavon, l'Espagnol et l'Anglois“ (p. 121-125).

Să se remarce că din primul paragraf au rămas doar două propoziții de început, cea de a doua și ea abreviată. Negruzzi și Donici, buni cunoscători, au înlocuit, în spiritul adevărului, „le Moldave“, cu „românește“.

Viața prințului Antioh Cantemir, A, p. XI-XXIX; B, p. IX-XXIII.

Variante

307 16 vede B: vedé A; 16 pe cind el era B: pe cind era A; 27-28 filosofice B, A.

308 3 obicinuiam B: obicinuia A; 12 cătră B: către A; 12-13 ei tractau B: ei tracta A; 22 rusească B: rusască A; 22 sub B: subț A; 26 ziceau B: zicea A; 30 Sint B: Sunt A; 33 relua B: lua îndărăpt A.

309 4 dispoziție B, A; 4 sub B: subț A; 9 relegea B: religia A; 15 sub B: subț A; 19 relege B: religie A; 20 lăsau B: lăsa A; 35 cătră B: către A; 39 sub B: subț A; 41 sub B: subț A; 42 sub B: subț A; 42 filosofia B, A.

310 3 filosofia B, A; 8 rusească B: rusască A; 15 Întrind B: Intrind A; 17 cultivau B: cultiva A; 24 filosofică B, A; 43 cătră B: către A.

311 1 sub *B*: sub^t *A*; 4 chemată *B, A*; 12 priveau *B*: privea *A*; 26 cauza *B*: pricina *A*; 28 cătră *B*: către *A*; 34 arătau *B*: arăta *A*; 37 sint *B*: sunt *A*; 40 erau *B*: era *A*.

312 1 feliicită *B*: fericită *A*; 4 erau *B*: era *A*; 5 erau *B*: era *A*; 10 a făcut *B*: au făcut *A*; 14 avuseră *B*: avuseseră *A*; 34 sint *B*: sunt *A*; 40—41 Moldovii *B*: Moldaviei *A*.

313 5 lăsau *B*: lăsa *A*; 7 trăgeau *B*: trăgea *A*; 9 da a se crede *B*: da a crede *A*; 11 iar *B*: dar *A*; 13 dialogurile d. Algarotti *B*: dialogurile italiene a d. Algarotti *A*; 16 de obștie *B*: de obște *A*; 23 cătră *B*: către *A*; 26 Sint *B*: Sunt *A*; 28 filosofic *B, A*; 28 filosofi *B, A*; 29 sint *B*: sunt *A*.

314 9 Porței *B*: Porții *A*; 10 sub *B*: sub^t *A*; 14 intră *B*: intră *A*; 15 ministri *B, A*; 15 ministrii *B, A*; 17 Franției *B*: Franței *A*; 23 acestuia *B*: acestui *A*; 27 regele *B*: riga *A*; 31 intră *B*: intră *A*; 39 sub *B*: sub^t *A*.

315 4 onorabilă *B*: cinstitoare *A*; 28 filosofică *B, A*; 29 un număr *B*: un mic număr *A*; 36—37 sint cu paguba relegii *B*: sunt cu paguba religiei *A*; 38 sint *B*: sunt *A*; 39 Filosofia *B, A*.

316 2 onorul *B*: cinstea *A*; 6 filosofie *B, A*; 18 ministri *B, A*; 35 îl sfătui să facă *B*: îl sfătui a face *A*; 41 chemat *B, A*.

317 7 înaintea *B*: înainte *A*; 17 relegea *B*: religia *A*; 18 filosof *B, A*; 27 părăseau *B*: părăsea *A*; 30 vizitau *B*: vizita *A*; 33 relege *B*: religie *A*; 36 pre *B*: pre *A*.

318 7 idropisie *B, A*; 19 sint *B*: sunt *A*; 22 fisionomie *B, A*; 25 sint *B*: sunt *A*; 30 prosodie *B, A*.

319 7 sint *B*: sunt *A*; 9 italiene *B*: italiene *A*.

SCRISOAREA AUTORULUI CĂTRĂ UN PRIETEN

„Prietenul“ este M. L. Voronțov, rugat să prezinte manuscrisul împărătesei Elisabeta Petrovna, pentru a-i capta bunăvoința în vederea publicării. În *Note* la tălmăcirea lui Virgil Teodorescu, *Stihuri*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1966, Paul Popa menționează că „În eventualitatea unui refuz, autorul venea cu rugămintea ca lucrarea să fie predată lui N. I. Trubețkoi (cărui a fi dedicase *Satira a VII-a*), urmînd ca acesta să scoată o copie, pe care să o depună spre păstrare la biblioteca imperială“ (p. 275).

Scrisoarea autorului cătră un prieten. *A*, p. XLI—XLII; *B*, p. XXV—XXVI.

Variante

320 12 ale mele *B*: a mele *A*.

DEDICAȚĂ CĂTRĂ ÎMPĂRĂTEASA ELISABETA PETROVNA

Dacă nu-l onorează, versurile îl justifică pe autor în dorința sa de a-și vedea culegerea tipărită. El nu-și atribuie nici măcar intenția de a se adresa împărătesei, lăsînd pe seama blondului Febus, cu alt nume Apolo, îndrăzneala sugestiei.

Dedicață cătră împărăteasa Elisabeta Petrovna. *A*, p. XLV—XLVI; *B*, p. XXXIX—XL.

Variante

4 jumătate *B*: jumătat' *A*.

PREFAȚA AUTORULUI

Prefața interesează prin mărturisirea onestă a poetului despre modelele sale. Vom vedea că, în afară de Horațiu și Boileau, mai pot fi invocați și alți satirici, chiar dintre cei citați de Cantemir. Definiția, istoricul satirei cuprind lucruri deja știute și au în vedere pregătirea lectorului neavizat.

Prefața autorului. *A*, p. LI—LII; *B*, p. XLIII—XLIV.

Variante

323 3 demoralisația *B, A*; 6 sint *B*: sunt *A*; 12 pri hăneau *B*: prihănea *A*; 17 acestia *B, A*; 24 demoralisației *B, A*; 25 demoralisați *B, A*.

SATIRA I CĂTRĂ MINTEA SA

Nu numai prin titlu, satira suportă analogia cu *Satiră. Duhului meu* a lui Grigore Alexandrescu. Ea începe în același mod, fals autoironic, al criticii propriului spirit, inadecvat unei epoci vulgar materialiste, fără acces la cultură. Antioh Cantemir nu poate păstra acest ton, trecînd repede, prin intermediul portretisticii, la denunțarea ignoranței agresive, primejdioase. Sint veritabile „fiziologii“, congenere cu cele din *Păcatele tinerețelor*. Bigotul Criton vede relele științei în creșterea unui tineret care se depărtează de biserică și își permite să critice clerul, rudimentarul Silvan deplînge incapacitatea științei de a aduce imediate profituri materiale, rumenul Luca e un „bon viveur“, iubitor al păhărelului, Medor e ele-

gantul ce preferă, lux al secolului al XVIII-lea, a folosi hîrtia nu la scris, ci pentru zulfii. Tipologia aparține clasicismului, așa cum a fost el înțeles de un La Bruyère. Adresarea directă către minte, spre final, aduce o notă moralizatoare, cu predilecție pentru portretul generic: episcopul îmbuibat, amator de pompă (Arghezi în *Cîntare omului* va privi la fel pe clerici, mandatarii ipocriți ai Domnului pe pămînt), judecătorul supus față de mărini, insensibil la suferință. Tabloul arivismului general, al ignorantului aspirînd la înalte slujbe conduce spre reflexiile amare, cu îndemnurile la resemnare, care încheie satira.

Cît despre traducere, nu trebuie să ne gîndim la versiunea franceză a lui Guasco pentru a-i descoperi modelul. Negruzzi și Donici au plecat, neîndoios de la textul rusesc. Că așa stau lucrurile ne convinge traducerea literală a primelor 22 de versuri, după ediția rusă din 1867:

ASUPRA HULITORILOR ÎNVĂȚĂTURII

- O, minte, rod necopt al unei științe de prea scurtă durată,
Astîmpără-te, nu îndemna mîinile mele să ia penița!
Și fără a scrie poți să-ți petreci zilele zburătoare ale vieții
Și glorie să dobîndești, chiar fără faimă de creator.
- 5 Spre ea (știință) duc în vremea noastră multe căi ușoare,
Pe care picioarele curajoase nu se poticnesc.
Cea mai neplăcută e calea pe care desculții au răpus
Pe cele nouă surori (muze). Mulți, pe această cale și-au irosit
forța,
Fără să ajungă la capăt; pe această cale trebuie să asuzi și să
te istovești
- 10 Și, în acele trude, oricine se ferește de tine ca de molină,
Ride, te disprețuiește. Cine asupra mesei (de lucru) se apleacă,
Țintindu-și ochii pe carte, nu va dobîndi mari
Castele, nici grădină împodobită cu marmore;
Și nici o oaie nu va adăuga la turma părintească.
- 15 Adevărat, (întrupată) în tînărul nostru monarh,
O mare speranță se înalță spre muze; cu rușine ignorantul
Îl alungă. Apolo în el (în monarh) simți o mare apărare (un mare
scut)
A slavei sale, văzîndu-l cum (muzele) îi venerează
suita și cum se străduiește din răsputeri
- 20 Să sporească din abundență locuitorii Parnasului:
Dar nenorocirea e că mulți laudă în persoana țarului,
Peste măsură, ceea ce la supus condamnă cu trufie.
Dacă mai persistă vreo îndoială, să cităm și pasajul corespun-
zător din traducerea franceză a lui Guasco:

„Tranquillise-toi, mon Esprit, ne me force point à prendre la plume. Attends que tu te sois fortifié par de plus longues études. Ne peut-on sans écrire passer des jours qui s'envolent? Et faut-il nécessairement être auteur pour acquérir la gloire? Que de chemins dans ce siècle conduisent à l'honneur! les piés hardis y marcheront sans broncher. Celui que les neuf Soeurs ont ouvert est le plus glissant. Plusieurs y ont consommé leurs forces avant que d'atteindre le but. Quand tu te seras épuisé par le travail, on te fuira, ou l'on te tournera en ridicule.

Un savant toujours courbé sur les livres n'acquerra jamais de somptueux et superbes palais, ni de vastes jardins ornés de marbre. Que dis-je? Il n'augmentera pas même d'une seule brebis le troupeau que son père lui a laissé. Notre jeune monarque, il est vrai, donne aux muses de grandes espérances. L'ignorant, honteux de l'être, n'ose paroître en sa présence. Apollon trouve en lui un défenseur; il l'a vu honorer lui-même sa cour, et s'appliquer à multiplier les habitans du Parnasse, en leur procurant généreusement les commodités de la vie. Mais, hélas! les hommes louent par crainte dans les souverains ce qu'ils blâment avec hardiesse dans les particuliers“ (ed. cit., p. 1-3).

Merite mari au traducătorii și în probleme de versificație, mai ales că originalul rusesc nu le putea fi de ajutor. Cantemir folosise versul silabic, preluat de la Simeon Polotki, din secolul al XVII-lea (cf. V. E. Holșevnikov, *Osnovî stihovedeniâ. Russkoe stihoslojenie*. Izdatelstvo Leningradskogo Universiteta, 1972). Acest vers eroic, solemn, contrar spiritului limbii ruse, a fost împrumutat din poezia polonă. Așa cum apare la Antioh Cantemir, are 13 silabe, cezură la silaba a 7-a, rimă feminină a a b b. Negruzzi și Donici au transpus satira în versuri de 13 și 14 silabe, alternînd deci terminațiile masculine cu cele feminine, fără rimă. Versul acesta poliritmnic, respectînd, în genere, accentele din limba română e folosit cu imaginea alexandrinului francez în față. E posibil ca experiența lui Negruzzi de traducător al *Baladelor* lui V. Hugo, apărute deja în „Albina românească“, să-și fi spus cuvîntul. Schema primelor 6 versuri ale satirei ne convinge de bogăția și varietatea ritmurilor, cu total remarcabile pentru acel timp:

$\begin{array}{cccccccccccc} \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup \\ \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup \\ \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup \\ \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup \\ \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup \\ \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup & \cup \end{array}$

Satira I Cătră mintea sa. A, p. 3-10; B, p. 5-12.

Variante

2 cătră B: către A; 15 oile-nmulțește B: oile-mulțește A; 16 muzele B, A; 20 muzele B, A; 24 sint B: sunt A; 31 nostri B, A; 31 erau B: era A; 33 Pășeau B: Pășea A; 34 înțălegeau B: înțălegea A; 56 pre B: pe A; 63 cătră

B: către A; 74 Sint B: Sunt A; 79 înăuntru B: înlăuntru A; 80 povesti B, A; 90 sint B: sunt A; 92 înmulțește B: immulțește A; 97 sintem B: suntem A; 114 ciștișă orice B: ciștiș-orice A; 122 sint B: sunt A; 128 sint B: sunt A; 134 de-ajuns B: d-ajuns A; 148 puteam B: putem A; 154 Sub B: Subt A; 163 locașe B: lacașe A; 178 se sîrguia B: se sîrguia A; 179 Cătră B: Către A; 180 sintem B: suntem A; 183 sub B: subt A; 212 și nu fii B: să nu fii A; 214 locaș B: lăcaș A.

SATIRA II FILARET I EUGENIE

Scrisă sub forma unui dialog, *Satira II* prilejuiește lungi digresii asupra nobleței care trebuie să se bazeze pe virtute, nu pe o ascendență reală sau închipuită. Ideile sînt trase din Horațiu și Juvenal, localizate la societatea rusă a vremii. Le expune Filaret, voce a adevărului, în dispută cu Eugenie, supărat că nu a fost avansat. Nobleței trîndave i se opune o categorie mai activă, ilustrată de Clit, deși minată de servilism. Partea demonstrativă a satirei e destul de searbădă, oricum sub valoarea tablourilor vii, pitorești din prima parte. Imaginea somnului leneș de dimineață, a trezitului, ritualul îmbrăcatului conturează o adevărată „fiziologie“, așa cum Negruzzi cultivase și în propria operă.

Satira II Filaret i Eugenie. A, p. 13–25; B, p. 15–27.

Variante

3 sint B: sunt A; 13 d-a vieții B: d-a veții A; 39 urice B: hriscave A; 41 Erau B: Era A; 46 goneau B: gonea A; 48 tuturora B: tutulora A; 48 a fost B: au fost A; 52 se tăvăleau B: se tăvălea A; 56 Pre B: Pe A; 56 rugau B: ruga A; 59 tuturora spuneau B: tutulora spunea A; 61 se bucurau B: se bucura A; 64 sint B: sunt A; 65 c-am ajuns B: că am ajuns A; 68 am înțeles B: am înțales A; 80 sint B: sunt A; 83 Urice B: Hrisoave A; 83 sint B: sunt A; 95 sint B: sunt A; 100 bărbații B: barbații A; 101 sint B: sunt A; 103 rege B: rigă A; 112 Nu pot să tînuiască B: Nu pot ca să ascundă A; 113 înțelepți B: întălepți A; 123 limpezi B: limpizi A; 138 ieșeau B: ieșea A; 146 Aici B: Aice A; 175 minciunoși B: mincinoși A; 181 acești B, A; 215 cătră B: către A; 255 sint B: sunt A; 270 sint B: sunt A; 288 cătră B: către A; 291 Sint B: Sunt A; 295 sint B: sunt A; 330 bună-ncredințare B: buna-ncredințare A; 340 de-naintări B: de-naintiri A; 342 Sint B: Sunt A; 359 sint B: sunt A; 364 rusii B, A; 365 erau B: era A; 372 ce-aveau B: ce-avea A.

SATIRA III CĂTRĂ TEOFAN, ARHIEPISCOPUL NOVOGORODULUI

Clasicismul lui Antioh Cantemir se învederează în suita de portrete în stil La Bruyère, succesiune caleidoscopică, suculentă și colorată, a unor tipuri care

poartă amprenta generalului, dar și a apartenenței la societate rusească a timpului. „Caracterele“ sînt scrise cu vervă, moralistul apare abia în final, lăsînd cîmp liber observatorului, artistului. Tabloul are ceva de panopticum, fiecare personaj își joacă partitura, cedînd locul altuia cu nimic mai breaz. Aglomerarea nu afectează individualizarea: Hrisip, șarlatanul avar, în mizerie fizică și morală, Clearh, desfrînatul risipitor care trăiește cu o pompă de împrumut, Menandru, colportorul mitoman, avid de cancanuri, Varlaam, un Tartuffe pravoslavnic, Foca, alternînd slugărnicia cu făloșenia, narcisiacul Glicon, Trofim, servilul unsuros și toți ceilalți.

Versurile 130–131: „De l-a uitat acasă începe a și-l face, / Cuțite, furculițe pe masă înșirînd“ ar putea fi la originea caracterizării din *Epigonii*: „*Cantemir* croind la planuri din cuțite și pahară“. Fără a relua amănuntele unor exegeze care au făcut să curgă destulă cerneală tipografică, amintim, simplificînd lucrurile, că D. Murărașu trimite la Dimitrie Cantemir. El invocă pasajul din *Cronica* lui Nicolae Costin, pe care Eminescu putea s-o cunoască din volumul al treilea al *Lepturariului* lui Aron Pumnul (p. 149 și urm.), unde se narează întîlnirea lui Dimitrie Cantemir cu Petru cel Mare la Iași. La banchetul din 28 iunie 1711, țarul a acceptat planurile domnului român de a întemeia o dinastie ereditară. (Cf. D. Murărașu, *Comentarii eminesciene 1866–1874*, în volumul M. Eminescu, *Poezii I*, Editura Minerva, București, 1970, p. 356–357). La opiniile lui D. Murărașu, emise încă în 1936, aderă D. Popovici și Perpessiciu. Pe de altă parte însă, nu se poate face abstracție de faptul că ipoteza se bazează pe o deducție logică și nu pe corespondența frapantă a textelor, cum se întîmplă cu versurile din *Satira III* și *Epigonii*. De aceea, mai plauzibilă pare opinia avansată de Zoe Dumitrescu-Buşulenga („*Analele Universității din București*“, secția Științe sociale — Filologie, XI, 1962, p. 559–561), privind această similitudine, chiar dacă Antioh Cantemir nu a scris în românește. El făcea parte însă, în gîndirea lui Eminescu, dintr-o familie de spirite, iar integrarea lui în *Epigonii*, fie și printr-o licență mai mult decît poetică, nu ar trebui să surprindă.

Operînd prin sondaj, am ales primele 20 de versuri din această satiră în traducere literală, pentru a mai aduce o dovadă că Negruzzi și Donici s-au orientat după textul rusesc.

CĂTRE ARHIEPISCOPUL NOVOGORODULUI (DESPRE DEOSEBIREA PĂTIMILOR OMENEȘTI)

- O, tu, ciudat preainalt, căruia puterea
Celei mai mari înțelepciuni toate ale sale taine și le-a dezvăluit,
Și toate fapăturile ce lumea aceasta din veac o umplu
Le-a arătat, lămurind de unde vin (se trag)!
5 Teofan, căruia toate cele i-a fost dat să știe
Ce mintea omului sănătos poate să înțeleagă!
Spune-mi, căci tu poți, tuturor felurișilor

- Oameni, dându-le trup și, în el spirit, natura,
Ea oare i-a îmbrăcat (încărcat) și cu diferitele patimi
- 10 Pe care nu mai sînt în stare să și le înlăture,
Sau o altă cheie trebuie căutată acestui izvor;
De arunci prima privire spre Crisip vei fi mîhnit (revoltat);
Crisip, chiar de-i noroi pînă la urechi, chiar de cerul strălucеște
De fulgere și curg riurile, înconjură Moscova
- 15 De trei ori pe zi, de la un capăt la altul; de la tîrg pleacă ultimul;
Deseori cina o sfîrșește mai repede
Decît în ziua de sărbătoare preotul își cîntă rugăciunea.
Somnul, cea mai mare bucurie a oricărei făpturi, lui nu-i trebuie,
În fiecare dimineată, grăbit, nu numai din așternut,
Dar și din curte iese, înainte de a cînta cocoșii.

Traducînd metric primele 5 versuri, rezultă o imagine de o remarcabilă di versitate:

◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡
 ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡ // ◡ ◡ ◡ ◡ / ◡ ◡ ◡ ◡

Satira III Către Teofan, arhiepiscopul Novogorodului. *A*, p. 29–42; *Satira III Cătră Teofan, arhiepiscopul Novogorodului*. *B*, p. 31–44.

Variante

40 sînt *B*: sunt *A*; 71 cu-njosite *B*: cu-ngiosite *A*; 76 alții *B*: alți *A*; 91 nostri *B*, *A*; 102 vesti *B*, *A*; 112 vesti *B*, *A*; 114 seamă *B*: samă *A*; 117 nevastă *B*: neveastă *A*; 134 Pre *B*: Pe *A*; 146 sînt *B*: sunt *A*; 171 sînt *B*: sunt *A*; 179 sub *B*: subt *A*; 181 nevasta *B*: neveasta *A*; 198 genealogistii *B*, *A*; 203 sînt *B*: sunt *A*; 226 sînt *B*: sunt *A*; 286 la defectele o notă în *A*: cusururile, cuvînt turcesc. 303 sînt *B*: sunt *A*; 319 sînt *B*: sunt *A*; 328 a intrat *B*: a intrat *A*; 335 năcăjește *B*: necăjește *A*; 352 Decît *B*: Iar nu *A*; 389 sînt *B*: sunt *A*; 394 sînt *B*: sunt *A*.

SATIRA IV CĂTRĂ MUZA SA

Mai palidă, prin discursivitate, decît satirele precedente, satira cuprinde o lungă adresare către propria-i muză, altfel spus o justificare a vocației imposibil de reprimat. Neplăcerile nu-l fac pe poet să abdice, convins de noblețea misiunii

sale. Ironiile la adresa unei literaturi idilice, convenționale nu-l cruță nici pe Vergiliu cu ale sale *Buclice*, de unde sînt extrase personaje ca Titir și Amarila (v. 100–103).

Satira IV Către muza sa. *A*, p. 45–52; *Satira IV Cătră muza sa*. *B*, p. 47–54.

Variante

7 soartă *B*: soarte *A*; 40 totdeauna *B*: totdauna *A*; 49 Această însărcinare *B*: Această-nsărcinare *A*; 61 soartă *B*: soarte *A*; 65 cu mintea *B*: cu minte *A*; 69 Cînd *B*: Iar *A*; 89 laudile *B*: laudele *A*; 100 sînt *B*: sunt *A*; 103 cătră *B*: către *A*; 105 desnădejduit *B*: desnădăjduit *A*; 121 tuturorora *B*: tutulora *A*; 125 sîntem *B*: suntem *A*; 146 sînt *B*: sunt *A*; 155 sînt *B*: sunt *A*; 160 sînt *B*: sunt *A*; 174 sînt *B*: sunt *A*; 177 zabavă *B*: zăbavă *A*; 184 sînt *B*: sunt *A*; 192 sînt *B*: sunt *A*; 198 sîntem *B*: suntem *A*; 217 acestii *B*, *A*; 220 sînt *B*: sunt *A*.

SATIRA V SATIR I PERIERG

Începută ca un dialog, satira se transformă într-un lung monolog debitat în fața lui Perierg, adică „cel curios”. Satirul, descins pe pămînt la ordinul lui Pan, pentru a recolta materie de amuzament, nu mai rezistă și pleacă înainte de termen. Narațiunea sa dobîndește un caracter picaresc în avatarurile ca slujnic la tot felul de indivizi care îl alungă din cauza pasiunii sale pentru adevăr. Ideea satirei este că oamenii se deformează prin abatere de la natură. Urmează obișnuita alternanță între galeria de tipuri și tablourile pitorești, compuse cu o pastă îngroșată: spectacolul de stradă al oamenilor beți, între ei „un pîntecos bătrîn, / La față gras și rûmen” (v. 220–221), o prefigurare a imaginii eminesciene din *Viața*, bătaia grotescă în timpul rugăciunii, urmată de fuga preotului cu odăjdiile aprinse etc. Indivizii, caricaturizați, se definesc prin discrepanța între esență și aparență, parcurgînd drumul de la fala deșartă la inevitabila decădere. Satirul schimbă stăpîni, descoperind o suită neconținută de vicii. Crișmarul pios pune apă în vin, vătăful îl escrochează pe boier, acesta, la rîndul său, fură din avutul țării, Menandru lingușește pe cei în slujbe, lovindu-i cînd nu mai sînt demnitari. Acest tablou viu, intens colorat, e întrerupt pentru a face loc reflecției discursive, în care tipologia, doar enunțată, ilustrează vanitățile omenești, dorințele nemotivate, mereu schimbătoare. De la versul 728 încolo, textul se inspiră foarte direct din *Satira I, Cartea I* de Horațiu; „O, fortunati mercatores” etc. Cantemir, altădată încrezător în acțiunea artei sale, transmite acum, prin satir, o atitudine sceptică, relele există, dar nu-și face iluzii de îndreptare a lor.

Satira V Satir i Perierg. *A*, p. 55–80; *B*, p. 57–82.

Variante

19 se mai duce *B*: să mai duce *A*; 26 sînteți *B*: sunteți *A*; 34 sînt *B*: sunt *A*; 36 sînt *B*: sunt *A*; 38 nu-s vreun fațarnic *B*: nu sunt un fațarnic *A*; 40 nostri *B*, *A*; 55 sînt *B*: sunt *A*; 74 sînt *B*: sunt *A*; 87 sînt *B*: sunt *A*; 108 însuș *B*: însuș *A*; 118 chemat *B*, *A*; 138 sînt *B*: sunt *A*; 141 sînt *B*: sunt *A*; 154 sînt *B*: sunt *A*; 156 aflau *B*: afla *A*; 159 sînt *B*: sunt *A*; 161 sînt *B*: sunt *A*; 169 pentru o vorbă, pentru o căutătură *B*: pentru o vorbă, pentru o căutătură *A*; 179 nostri *B*, *A*; 190 treceau *B*: trecea *A*; 190 fereau *B*: ferea *A*; 192 mișcau *B*: mișca *A*; 192 rădicau *B*: rădica *A*; 195 puteau *B*: putea *A*; 196 erau *B*: era *A*; 202 desgolesc *B*, *A*; 218 tuturora *B*: tuturora *A*; 229 sînt *B*: sunt *A*; 233 tuturora *B*: tuturora *A*; 246 sînt *B*: sunt *A*; 254 cătră *B*: către *A*; 264 nostri *B*, *A*; 269 sînt *B*: sunt *A*; 279 sînt *B*: sunt *A*; 302 sînt *B*: sunt *A*; 339 sînt *B*: sunt *A*; 351 sînt *B*: sunt *A*; 357 sînt *B*: sunt *A*; 359 copistii *B*, *A*; 370 întrăi *B*: întrăi *A*; 380 se țineau *B*: se ținea *A*; 383 se treceau *B*: se trecea *A*; 389 erau *B*: era *A*; 392 masa *B*: casa *A*; 396 carnea *B*: carne *A*; 396 pinea *B*: pine *A*; 428 se arătau *B*: se arăta *A*; 443 sînt *B*: sunt *A*; 466 frumos *B*: bine *A*; 469 căutau *B*: căuta *A*; 473 să n-aibă și păreche *B*: să nu aibă păreche *A*; 476 s-întoarse *B*: întoarse *A*; 503 n-aveam *B*: n-avem *A*; 509 poate cădea *B*: poate cădea *A*; 543 să întru *B*: să întru *A*; 546 ș-o fată *B*: și o fată *A*.

În ediția din 1844 versurile 554–560 sînt în următoarea ordine, care nu coincide cu cea din ediția a doua:

Era smeriți în lume, și-n casă foarte răi / O vorbă, o bagatelă le da prilej de sfadă, / Încît d-a lor strigare se zguduia păreții. / De s-ar fi sfădit încă ori cît ei între ei / Și mie îmi da pace să-mi cat de lucrul meu, / Tot poate aș fi mai dus-o; dar toată gilcevia / Ca norii de furtună cădea-nsfîrșit pe mine; 572 Își ocăreau *B*: Își ocărea *A*; 578 Întră *B*: Întră *A*; 592 întrăi *B*: întrăi *A*; 633 tuturor *B*: tuturor *A*; 681 sînt *B*: sunt *A*; 708 sînteți *B*: sunteți *A*; 719 lumea *B*: lume *A*; 724 sînteți *B*: sunteți *A*; 726 sînteți *B*: sunteți *A*; 729 îmbelșugare *B*: îmbelșugare *A*; 754 iată în gînd *B*: iată-n gînd *A*; 789 sîntem *B*: suntem *A*.

SATIRA VI

Este cea mai horatiană dintre horatienele satire ale lui Antioch Cantemir. Tentația tipologică se resimte mai puțin, poetul se transformă într-un filozof și un moralist care observă și dă sfaturi. Din privirea deșartelor ambiții, a neliniștilor celor mari, asaltați de invidii și răutăți, rezultă o atitudine înțeleaptă, recomandarea izolării, moderației, într-o viață efemeră. Chiar termenii („măsura dreaptă” din v. 143 ș.a.) ne conduc la formulele lui Horațiu: „est modus in rebus”, „quod satis est” etc. Versul, de obicei colorat, are o curgere liniștită, egală, impregnat de ideile care, în gîndirea poetului, trebuie să devină principii active.

Satira VI. *A*, p. 83–89; *B*, p. 85–91.

Variante

24 ținea *B*: ținea *A*; 43 înaintea *B*: înainte *A*; 46 Precum acea că marea poți măsura c-o scoică *B*: Precum acea c-o scoică că poți să măsoari marea *A*; 51 neveasta *B*: nevasta *A*; 123 întră *B*: întră *A*; 140 sîntem *B*: suntem *A*; 149 filosof *B*, *A*.

SATIRA VII CĂTRĂ CNEAZUL NIKITA IURIEVICI TRUBEȚKOI

Cu limpezi ecouri din Horațiu și Juvenal, satira se depărtează tot mai mult de poezie, transformîndu-se într-o prelegere versificată. Prințul, acum în postură de pedagog, disertează asupra raportului dintre natura umană și influențele exercitate asupra ei, propunînd, în locul teoriilor, exemple concrete. El preferă inteligenței onestitatea care poate face adevărata educație a copiilor de la cea mai fragedă vîrstă. Repetarea aceluiași lucruri devine fastidioasă, Antioch Cantemir e probant în galeria tipologică de apartenență clasică, nu în repetarea locurilor comune ale pedagogiei.

Satira VII Către cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi. *A*, p. 93–102; *Satira VII Cătră cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi*, *B*, p. 95–104.

Variante

6 între *B*: între *A*; 21 cercarea *B*: cercare *A*; 40 sîntem *B*: suntem *A*; 63 scoale *B*, *A*; 100 sînt *B*: sunt *A*; 121 vestezi *B*, *A*; 133 sînt *B*: sunt *A*; 134 nostri *B*, *A*; 161 căpoieș *B*: copoieș *A*; 163 să încate *B*: să înnoate *A*; 166 sînt *B*: sunt *A*; 217 vestezește *B*, *A*; 220 sînt *B*: sunt *A*; 224 sînt *B*: sunt *A*; 228 întru *B*: intru *A*; 265 povesti *B*, *A*.

SATIRA VIII

Autoscopică și confesivă pînă la cruzime asupra chinurilor scrisului, în termeni care amintesc pe Grigore Alexandrescu, satira devine, pe parcurs, obișnuitul tablou al viciilor sociale cu tipologia pe care o generează. Amărăciunea e mai pronunțată decît în alte texte, scepticul a ajuns aproape la disperare. Viciile nu sînt numai practicate, ele sînt iubite, aceasta e concluzia dezabuzată a celui care privește inconstanța omenească. Finalul, conjunctural pînă la flaterie, vine în contrast cu tonul și noblețea atitudinii unei conștiințe de artist și de cetățean.

Satira VIII. *A*, p. 105–109; *B*, p. 107–111.

Varianțe

30 sint *B*: sunt *A*; 38 demoralizați *B, A*; 44 sint *B*: sunt *A*; 62 sint *B*: sunt *A*; 66 ținea *B*: ține *A*; 83 își *B*: își *A*; 89 sint *B*: sunt *A*; 113 nostri *B, A*; 122 sint *B*: sunt *A*; 131 demoralizați *B, A*.

ODA I

Poezia, în care s-au descoperit ecouri din odele lui Horațiu, nu pare a dezvălui, cel puțin după traducerea românească, o înzestrare pentru desfășurarea imnică. Desprins parțial de direcția generală a secolului al XVIII-lea, Antioh Cantemir se manifestă aici ca un fervent deist. A se remarca în traducere, spre deosebire de satire, folosirea rimei.

Oda I. *A*, p. 113—114; *B*, p. 115—116.

Varianțe

17 sint *B*: sunt *A*.

ODA II

Adresată lui Nikita Iurievici Trubețkoi, oda alternează ecourile horațiene cu inspirația direct biblică.

Oda II. *A*, p. 115—116; *B*, p. 117—118.

Varianțe

6 acesti *B, A*; 9 ți-au dat *B*: ți-au dat *A*.

ODA III

Cu excepția finalului și a tonului sfătos-cucernic, oda e mai aproape de „fiziologiile” din satire în portretizarea ipocritului.

Oda III. *A*, p. 117—118; *B*, p. 119—120.

Varianțe

5 inima năuntru *B*: inima-nlăuntru *A*; 31 ipocrisiei *B, A*.

ODA IV

Oda este închinată înțelepciunii (v. 15), în viziunea lui Antioh Cantemir, fiică a divinității, trimisă pe pământ pentru a aduce binefaceri omenirii. După unii comentatori, oda laudă, în ultimă instanță, luminile aduse de dezvoltarea științelor. Notele lui Cantemir trimit, ca sursă, la unul din dialogurile lui Lucian, *Fugarii*, unde stau de vorbă Apolo, Jupiter și Dragostea de înțelepciune.

Oda IV. *A*, p. 119—122; *B*, p. 121—124.

Varianțe

4 îmblau *B*: îmbla *A*; 6 au scăpat *B*: au scapat *A*; 8 scăpare *B*: scapare *A*; 40 sint *B*: sunt *A*; 58 chemat *B, A*; 87 sint *B*: sunt *A*; 89 neîncetat *B*: nencetat *A*.

EPISTOLA I CĂTRĂ CNEAZUL NIKITA IURIEVICI TRUBEȚKOI

Poezie ocazională, scrisă la avansarea celui cărui îi este dedicată.

Traducătorii au avut o scăpare în fraza finală a notei. Antioh Cantemir datează scrisoarea: „9 octombrie 1740”, nu „9 septembrie 1740”, cum, din greșeală, a apărut în versiunea românească.

Epistola I Către cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi *A*, p. 125—126; *Epistola I Cătră cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi. B*, p. 127—128.

Varianțe

22 nădejduiesc *B*: nădăjduiesc *A*; 25 sint *B*: sunt *A*.

EPISTOLA II CĂTRĂ VERSURILE MELE

Avînd ca punct de plecare *Epistola a XX-a* de Horațiu, poezia lui Antioh Cantemir trădează amărăciunea resemnată a celui care, hotărîndu-se să-și publice versurile, nu-și face nici o iluzie în privința audienței lor la un public rudimentar și viciat.

Epistola II Către versurile mele. *A*, p. 127—128; *Epistola II Cătră versurile mele. B*, p. 129—130.

Varianțe

31 sint *B*: sunt *A*; 39 sint *B*: sunt *A*.

FABULA I FOCUL ȘI STATUIA DE CEARĂ

Autorul însuși mărturisește că fabulele sînt inspirate din Esop. Comentatorii presupun că Antioh Cantemir s-ar fi gîndit și la susținerea puterii absolute, restabilite odată cu înscăunarea împărătesei Anna Ivannovna.

Fabula I Focul și statuia de ceară. *A*, p. 131; *Fabula I Focul și statuia de ceară*. *B*, p. 133.

Variante

2 a nimerit *B*: au nimerit *A*; 5 a lăsat *B*: au lăsat *A*; 6 a fost *B*: au fost *A*; 8 s-a risipit *B*: s-au risipit *A*.

FABULA II ȘERPELE ȘI MATCA DE ALBINE

Cu adresă mai clară la conduita conducătorului de popoare, fabula ar fi avut-o în vedere, la început, pe Anna Ivannovna pentru ca, în varianta definitivă, să se refere la Elisabeta Petrovna.

Fabula II Șerpele și matca de albine. *A*, p. 132—133; *Fabula II Șerpele și matca de albine*. *B*, p. 134—135.

Variante

17 cătră *B*: către *A*; 19 sînt *B*: sînt *A*; 20 înăuntru *B*: înlăuntru *A*; 26 i-a dat *B*: i-au dat *A*.

FABULA III CĂMILA ȘI VULPEA

Și această fabulă adresată ambițioșilor fără măsură ar avea o trimitere istorică; după moartea lui Petru al II-lea, Consiliul secret, condus de Dolgoruki, voia să ia puterea.

Fabula III Cămila și vulpea. *A*, p. 134—135; *Fabula III Cămila și vulpea*. *B*, p. 136—137.

Variante

3 A început *B*: Au început *A*; 12 a luat *B*: au luat *A*; 17 sub *B*: subt *A*; 18 a mers *B*: au mers *A*; 19 a stat *B*: au stat *A*; 20 s-a ales *B*: s-au ales *A*; 22 a plăcut *B*: au plăcut *A*; 26 sub *B*: subt *A*; 31 Pre *B*: Pe *A*.

FABULA IV ULIUL, PĂUNUL ȘI CIOFUL

Și această fabulă, preconizînd o conducere pașnică, în folosul securității supușilor, pare a fi legată de un eveniment istoric, începutul domniei Annei Ivanovna.

Fabula IV Uliul, păunul și cioful. *A*, p. 136; *Fabula IV Uliul, păunul și cioful*. *B*, p. 138.

Variante

2 a fost perit *B*: au fost perit *A*; 7 s-a luptat *B*: s-au luptat *A*; 13 ș-a fost *B*: ș-au fost *A*; 15 nu a dat *B*: nu au dat *A*.

FABULA V ȘOARECUL DE ȚARĂ ȘI CEL DE ORAȘ

După precizările din notele autorului, sursa fabulei trebuie căutată în *Satira a VI-a* din *Cartea a II-a* de Horațiu care, la rîndul său, s-a inspirat din Esop. Versurile amintesc însă foarte bine și o cunoscută fabulă a lui La Fontaine.

Fabula V Șoarecul de țară și cel de oraș. *A*, p. 137—138; *Fabula V Șoarecul de țară și cel de oraș*. *B*, p. 139—140. La tabla de materie a ambelor ediții, titlul e *Guzganul de cîmp și cel de oraș*.

Variante

2 pre *B*: pe *A*; 29 sub *B*: subt *A*; 37 tirgovăț *B*: tirgoveț *A*.

FABULA VI STIGLEȚUL ȘI CANARUL

Cu o morală explicită, tipică pentru Antioh Cantemir, fabula preconizează ascultarea glasului experienței, împotriva ignoranței îngîmfate.

Fabula VI Stiglețul și canarul. *A*, p. 139—140; *Fabula VI Stiglețul și canarul*. *B*, p. 141—142.

Variante

2 sînt *B*: sînt *A*; 29 sînt *B*: sînt *A*.

EPIGRAME

Productii care relevă pe moralistul din satire și fabule (I, VII) sau pe poetul iubitor al vorbei de duh (II). Cele două direcții apar îmbinate în epigramele IV și IX.

Epigrama VI are o situație specială. Din explicațiile lui Antioh Cantemir aflăm că a fost concepută ca un *cronostih*. Prin adunarea literelor din primul vers rezultă anul 1728, înscăunarea împăratului Petru al II-lea (în slava veche, lite rele notau și cifrele). În prima ediție a traducerii, Negruzzi și Donici au transcris textul rusec.

În ediția a doua au renunțat la epigramă.
 Interesant că Virgil Teodorescu a încercat transpunerea în traducere cu litere latine a cronostihului:

„Petru Do Mn Cu Vază Veni-Va, VajnIcă Vigoare.
 Doamne, dă-i tu sprijin la înscăunare!“

(Trad. cit., p. 244)

Epigrame. I *La un egoist*. A, p. 143; B, p. 145. II *La icoana s. Petru*. A, p. 143; B, p. 145. III *La Brut*. A, p. 143; B, p. 145. IV *La Lida*. A, p. 144; B, p. 146. V *La Erazdu*. A, p. 144; B, p. 146. VII *La cetitorii satirelor*. A, p. 144; B, p. 146. VIII *La Leandru*. A, p. 145; B, p. 147. IX *La un nou boierit*. A, p. 145; B, p. 147.

Variante

VII

1 nime B: nimeni A.

VIII

6 sînt B: sunt A.

NOTE

Așa cum am arătat în comentariul introductiv la *Satire și alte poetice compuneri*, este vorba doar de câteva din numeroasele note în care Antioh Cantemir și-a explicat versurile. Traducindu-le, Negruzzi și Donici, au redus textul rus.

Am eliminat de aici notele de la *Satirele III și V* (care figurau și la sfârșit în edițiile din 1844 și 1858), întrucât aparțin traducătorilor și le-am lăsat numai în subsolul p. 347 și p. 365.

Note. A, p. 147; B, p. 148.

VERSURI ÎN LAUDA PRINȚULUI CANTEMIR

Cele două ediții ale traducerii reproduc și trei poezii, una în latinește, alta în rusă, alta în italiană, dedicate lui Antioh Cantemir, reunite sub titlul *Versuri în lauda prințului Cantemir*. Am crezut că nu e lipsit de interes ca aceste poezii să figureze, împreună cu traducerea lor în românește, în cadrul comentariilor. Menționez că Negruzzi și Donici le-au publicat cu titlurile traduse în românește.

I VERSURI A LUI TEOFIL KROLIK, arhimandritul de Novospaskii

Ars est celebris stultitiae genus
 Pernosse, naevos carmine pungere
 Cornuto, ut expungas, nocens si
 Fors animis dominetur error.

Non parva virtus stigmata turpium
 Est nosse morum, versibus utile
 Et miscere dulci sic voluntas
 Ut faciat meliora sponte.

Utrumque praestas indole principis
 Dignus latenti nomine quisquis es;
 Vitabis at si, quae reprehendis,
 Omne ferēs, Venerande, punctum.

Quas tibi condignas referet Sapia laudes,
 Indole quam pulchra, scriptor acute, colis!
 Si, quam dentato reprehendis carmine salsus,
 Laudat et ingenium stultitia ipsa tuum.

Quaecontra doctos jactat convitia stultus
 Numinis ignarus, vel Curium simulans;
 Scommata vel mollis quae picta veste superbis
 In studia assiduo parta labore jacit;
 Dives et obtretrat congesto pauper in auro,
 Ebrius in doctos, quae mala probra vomit;
 Haec tu cornuto ventitas carmine Scriptor,
 Et quae sint studiis commoda digna, doces.
 Castalides, quid ni, te docta fronte revinctum
 Dicant praesidium dulce decusque Deae!

Si te pungo, tace; quia te non nomino, clamas:
 Proditor es vitii (non ego culpa) tui.

După cum se vede, latina era încă la înălțime, potrivit uzanțelor secolului.
 Autorul versiunii românești, Traian Diaconescu, a grupat altfel, în funcție de legătura între idei, strofele finale:

I

Este o artă celebră să cunoști bine felul prostiei
 să împungi prin versuri tăioase viciile, să le stîrpești, dacă
 eroarea vătămătoare stăpînește întîmplător sufletele.

II

Nu mică este virtutea de a cunoaște stigmatul moravurilor
rușinoase, de a împreuna în versuri utilul cu plăcutul astfel încât
voiața să facă lucruri mai bune de la sine.

III

Tu faci și una și alta prin firea care te conduce, demn de
numele ascuns, oricine ești tu; dar dacă vei ocoli ceea ce tu
respingi, vei suporta orice critică, tu, venerabile.

IV

Cu ce frumos talent, scriitorule ager, cultivi laudele meritate
pe care ți le va aduce Înțelepciunea! Dacă tu, spiritual, critici
în vers atît de mușcător, chiar prostia însăși laudă talentul tău.

V

Prostul zvîrle injurii împotriva învățaților, ignorînd puterea
divină (a inspirației), imitînd pe Curius; sau, mîndru de
haina sa pictată, aruncă zeflemele, molatic, împotriva studiilor
dobîndite prin trudă asiduă.

VI

Și cel bogat, sărac între grămezi de aur, îi ponegrește, iar
bețivul varsă asupra celor învățați toate laudele rușinoase.
Pe acestea, tu, scriitorule, le ataci mereu în versul tăios
și ne înveți care sînt foloasele demne de studii.

VII

Zeițele Castalide (de ce nu?), să te numească pe tine încununat pe
fruntea învățată, dulce sprijin și podoabă! Dacă te
împung, taci; fiindcă nu te numesc, strigi; tu îți dai pe față
viciul, eu nu-s de vină.

Versuri a lui Teofil Krolik, arhimandritul de Novo-
spaskii. A, p. XXIII-XXIV; B, p. XXVII-XXVIII.

II STANȚE A LUI TEOFAN, ARHIMANDRITUL DE NOVOGOROD

[Феофан, Архиепископ Новгородский к сочинителю сатир]

I

Не знаю, кто ты, пророче рогатый;
Знаю, колико достоин ты славы:
Да почто ж было имя укрывати?
Знать, тебе страшны сильных глупцов нравы.
Плюнь на их грозы, ты блажен трикраты.
Благо, что дал Бог ум тебе столь здравый;
Пусть весь мир будет на тебя гневливый,
Ты и без счастья довольно счастливый.

II

Объемлет тебя Аполлон великий,
Любит всяк, кто есть таинств его зритель;
О тебе поют парнасские лики,
Всем честным сладка твоя добродетель,
И будет сладка в будущие веки;
А я и ныне сущий твой любитель:
Но сие верх славы твоей буди,
Что тебя злые ненавидят люди.

III

А ты начал течи путь преславный,
Коим книжные текли исполины;
И пером смелым мещи порок явный
На нелюбящих ученой дружины,
И разрушай всяк обычай злонравный,
Желая доброй в людях перемены,
Кой плод учений не един искусит,
А дураков злость язык свой прикусит.

Negruzzi și Donici au inclus, tot fără să le traducă, și aceste „stanțe“, al
căror titlu exact sună: *Teofan, arhiepiscop al Novgorodului, către autorul satirelor*.
Versurile, convenționale, de apartenență clasică, elogiază pe Antioh Cantemir,
invitîndu-l să nu-și ascundă numele, în ciuda pericolelor care-l pindesc pe un au-
tor de satire.

I

Nu știi cine ești tu, prooroc cu coarne;
Știi însă ce glorie ți se cuvîne;
Dar de ce să-ți ascunzi numele?

Inseamnă că ți-e frică de năraurile proștilor puternici.
Scuipă amenințarea lor, tu ești de trei ori fericit.
Ferice că ți-a dat Domnul o minte atât de sănătoasă;
Chiar dacă lumea întreagă ți-ar purta minie,
Tu, și fără fericire, ești destul de fericit.

II

Te îmbrățișează marele Apolo,
El iubește pe cei care-i privesc misterele,
Te cîntă întreaga suflare a Parnasului,
Tuturor celor cinstiți le este dulce fapta ta bună,
Și va fi dulce în vremurile ce vin;
Iar eu și acum îți sint admirator;
Gloria ta va fi cu atât mai mare
Cu cît cei răi te disprețuiesc.

III

Dar tu ți-ai croit drumul spre slavă,
Presărîndu-l cu giganții cărturari;
Și cu pana ta neînfricată țintești viciul vizibil
Al celor ce urăsc pe slujitorii științei,
Și nimicești orice obicei de rele moravuri,
Dorind în oameni schimbare în bine
Al cărei înțelept rod îl va gusta nu unul,
Iar proștii cei răi pe limba lor vor pieri.

Stante a lui Teofan, arhimandritul de Novogorod
A, p. XXXV; B, p. XXIX.

CINTEC PINDARIC

În lauda prințului Cantemir

O cara al sommo Giove,
O de le Muse Madre,
Mnemosine pudica,
Di cui la virtù move
L'alter idee leggiadre,
Che in sè la mente implica
Deh cortese, ed amica
Tua aita a me si presti,
Che la sopita impria
Gelata fantasia
Tutta riscaldi, e desti,

Poi le rammenti i modi
De le sincere lodi,
Onde nascano carmi
Da vincer bronsi e marmi.

Vopo sin ora eguale
Di tuo soccorso, o Diva,
Non ebbe mai Poeta;
Chè un argomento tale
Qual fia da me si scriva,
Nessum fè à versi meta.
La varia ed inquieta
Sorte del saggio Ulisse
E l'aspra ire d'Achille
Ond'Ilio andò in faville,
Il sommo Greco scrisse.
Scrisse il maggior Latino
D'Enea 'l duro cammino;
La pugna, ù Turno giacque
Di che poi Roma nacque.

Ma non l'Itaco solo,
Non solo fu il Trojano
Del mar scherno, e de'venti.
Altre cittadi al suolo
Il rapido Vulcano
Trasse; da fondamenti
Nido d'elette genti,
Altre guerre, altri Eroi
Furon, di chi fra noi
Il nome pur s'onora.
Ma'l mio soggetto chiaro
Solo nel mundo è raro.

Doncque odi mia preghiera,
E ogni tua casta figlia
Fa omai che meco vegna,
Condurle vò l'altera
U'nacque maraviglia,
Che nel mio canto regna.
Ove l'Oceano sdegna
Bagnar le pigre ruote,

E invan l'innato gela,
Che il lega al freddo cielo,
Scuoter desia Boote
Che fia che ami la bella
Italica favella,
E'l crine si cirondi
De le Toscane frondi?

Si quivi, o sante Musè,
Spuntò per rara sorte
Fra Sarmati un Ingegno,
Il qual la via si schiuse
Con le Toscane scorte
A l'Appolineo Regno.
Quest' è quel chiaro e degno
Signor che al gran Rè Franco
Vicino i giorni mena,
Nuncio di lei che affrena
Con senno invito, e Franco
Valor l'Artico Impero,
E'l pregio accoglie intero
Che Scitia in quelle vide,
Le quai sol vince Alcide.

Oh! qual saper riluce
Ne l'inclito intelletto,
D'ogni scienza albergo!
Quel, che al suo oprare è dulce,
Giudicio almo perfetto,
Assai per me non ergo
Egli rivolge il tergo
A quanto ogni altro appressa,
Che a lui non sia simile.
Dolce costume umile
Ripien di gentilezza,
Oh! quanta cresci stima
A lui, che già la cima
De l'onor vero aggiunge
Onde il superbo è lunge!

Oh! come ad udir sono
In tante varie lingue
Grate sue voci vive!

Il proprio accento, e'l suono,
Oh! come ben distingue
O se ragiona, o scrive!
Voi d'Arno amene rive,
Se mai l'udiste un giorno
Sareste in dubbio forse,
Se presso a voi s'attorse
Suo vital starne adorno;
Tanto egli al sermon vostro
Amico ognor s'è mostro.

Quando al natio paese
Torni ei dal bel terreno
Cui Sena irriga e parte,
Fien vostri lodi intese
E'l nome d'onor pieno
In sì remota parte.
Le ornate vostre carte
In pregio ivi saranno,
E i Sarmati feroci
Discernere sapranno,
E fia leggano i Geti
I Toschi almi Poeti,
Per tale amor felice
Chiamando e Laura, e Bice.
Ma non perciò di guerra
Meno ameranno il pregio
Che illustri si gli rende.
Oh! fortunato in terra
Cui l'uno e l'altro fregio
Di doppio lume accende!
Cesare tanto splende
Perchè gran cose feo,
E seppe insiem memoria
Lasciarne in dotta storia;
E'l giovine Pelleo
Quand' era in campo armato
Teneasi Omero à lato,
Temprando i suoi sudori
Con gl'Ipocreni umori.

Deh! se vivea costui
Che ne'miei versi estollo

Premier de l'Orse onore
 Quand' esule era lui,
 Che avea si amico Apollo,
 Che avea si amico Amore;
 In pianto i giorni, e l'ore
 Quei non traca, dolente
 Che il Tebro avea discosto.
 Ma che non fosse posto
 Più presso al Polo argente
 Il loco a lui prescritto,
 L'avria dolor trafitto.

Qui voluptatibus dediti, quasi in diem vivunt, vivendi causas quotidie fi-
 niunt; qui vero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt, his nulla
 mors non repentina est, ut quae semper inchoatum aliquid abrumpat.

Plin., Lib. V. Epit. V.

În edițiile ruse pe care le-am avut la dispoziție (din 1847, 1867 și 1892) lip-
 sește acest *Cintec pindaric*. În schimb, el se găsește în traducerea franceză a lui
 Guasco, apărută la Londra în 1750, sub titlul *Canson pindarica in lode del Principe
 Cantemir*. Cum în text este pomenit frumosul pământ traversat de Sena, aluzia
 la stagiul parizian al lui Antioh, nu este exclus ca autorul *Cintecului pindaric* să
 fie chiar abatele Guasco. De altfel, poetul se adresează și malurilor line ale Arnului
 ca unui element familiar de peisaj. Pentru versiunea românească am apelat la
 concursul autorizat al lui D. Irimia:

O, tu, scumpă înaltului Joe,
 O, tu, a muzelor mamă,
 Pudică Mnemozine,
 A cărei virtute mișcă
 Mîndre ideile înalte
 Ce mintea-n adîncu-i le-ascunde,
 O, tu, gentilă și prietenă,
 Ajutorul tău spre mine indreaptă-se,
 Astfel ca fanteziei mele, ațipite,
 Vane și reci,
 Căldură să-i dai, trezind-o cu totul
 Și-aminte apoi să-i aduci
 Felul curatelor laude
 Din care să ia naștere cînturi
 În stare să-nfrîngă bronzul și marmura.

Ajutorul tău cu priință,
 O, zec,

Nu își află, egal, pînă acum
 La nici un poet.
 Căci un astfel de subiect
 Cum ar fi acesta al meu,
 Nimeni nu l-a luat
 Țintă stihurilor sale.
 Schimbătoarea și fără odihnă
 Soartă a iscusitului Ulise
 Și-aprinsa mînie a lui Ahile
 De care Iliionul
 În flăcări sîrși,
 Le scrise marele grec.
 Despre drumul cel greu
 Al lui Eneas:
 Bătălia în care Turnus căzu
 Ca Roma temelie să-și pună,
 Scrise cel mai mare latin.

Dar nu numai itacul,
 Și nici singur troianul nu fu
 Pradă furtunilor mării.
 Alte cetăți la pămînt
 Doborîte căzură
 De Vulcan cel năprasnic,
 Cuiburi de neamuri, alese
 Fundară, prin alte războaie,
 Alți eroi și numele lor
 Între noi slăvite-s de-a pururi.
 Dar subiectul meu
 Renumit, arar se-ntilnește în lume.
 Ascultă-mi, așadar, rugămîntea,
 Și fiecă castă fiică a ta
 Trimite-o la mine
 Să le conduc eu acolo
 Unde s-a născut, mîndră, minunea
 Ce domnește în cîntecul meu.
 Unde Okeanos refuză
 Leneșe roțile să și le ude
 Și geniul îngheață-n zadar
 Căci rămîne legat de cerul cel rece.
 Dorește să-l zdruncine Boote¹
 Ca să-l facă a iubi

Frumoasa italică limbă
Și pletele să-i încunună
Cu toscanele ramuri?

Astfel acolo, o, sfinte muze,
Răsări prin rară vrerea destinului,
Între sarmați un geniu
Carele drum își deschise
Cu călăuze toscane,
În imperiul lui Apolo.
Acesta e vestitul și nobilul
Domn care zilele-și duce
Aproape de marele rege, cel liber,
Sol al celui care cîrmuiește
Cu ne-ntrecută gândire și stăpîină.
Valoare Imperiul lui Arcos²
Și stima o primește toată,
Căci Scitia în aceea văzut-a
Ce doar Hercule poate învinge.
O! Și cită strălucire
În mintea cea vestită,
Pentru orice știință lăcaș!
Acea, lucrării lui plăcută,
Judecată fertilă perfectă
Îndeașuns eu nu pot s-o înalț,
El spatele-ntoarce
La tot ce pentru alți-i de preț
Care lui să nu-i fie la fel.
Atît de modest
Și-atîta delicatețe,
O, cit de mult
Crește prețuirea pentru el,
Aflat deja în virful
Adevăratei cinstiri,
De care cel mîndru-i departe!

O! Cum poate fi ascultată,
În atitea limbi diferite,
Plăcuta lui voce!
Propriul accent, și sunetul,
O! Ce bine le știe distinge
Fie că vorbește, fie că scrie!
Voi, line ale Arnului maluri,

Dacă-nt-o zi l-ați putea auzi,
Ați sta, poate, la-ndoială,
Dacă lingă voi s-a oprit
Cu viața lui cea plină de podoabe;
Atît de prieten el totdeauna
Graului vostru s-a arătat.

Cînd în țara natală
Va fi să se-ntoarcă
De pe frumosul pămînt
Pe care Sena îl udă și-mparte,
Fi-vor înțelese laudele voastre
Și numele plin de cinstire
În ținuturi atît de-ndeparte.
Scrierile voastre împodobite
Cinstite fi-vor acolo,
Și cruzii sarmați
Vor ști să discearnă
Și geții să citească
Pe vechii poeți ai Toscanei
Pentru-o astfel de fericită iubire,
Invocînd pe Laura și pe Beatrice,
Dar nu vor iubi mai puțin,
Pentru-aceasta, renumele
Care-n război îi face atît de vestiți,
O! Fericit pe pămînt acela
Pe care amîndouă podoabele
Cu dublă flacără îl luminează!
Cezar strălucește atît
Pentru că săvîrșit-a fapte mărețe
Și-a știut totodată — amintire să lase
De ele-n istoria dată;
Și tînărul Pelean,
Pe cîmpul de luptă fiind,
Pe Homer alături de sine-l ținea,
Temperîndu-și sudorile
Cu hipocrenice sucuri.

O! De-ar fi fost să trăiască acesta
Pe care-n versurile mele-l înalț,
Onoarea întîia a Urselor,
Pe cînd se afla în surghiun,

Cel care atît de prieten pe-Apolo-l avea
 Și-atît de prieten pe Amor,
 Cu zile și orele-n plîns,
 Acel netrac ce-ndurerat
 Se-ndepărtase de Tibru,
 Dar care, mai departe,
 Dacă pus ar fi fost de polu-nghetat,
 Locul fixat pentru el,
 Durerea l-ar fi străpuns.

Acei care, dedați voluptăților, trăiesc ca și zilnic, își sfîrșesc în fiecare zi cauza
 traiului lor; însă cei care se gîndesc la posteritate și prelungesc acțiunea faptelor
 lor, acestora nici o moarte nu le vine pe neașteptate încît să-nterupă ceva încă
 meinceput.

Cîntec pindaric în lauda prințului Cantemir. *A*,
 p. XXXVI—XL; *B*, p. XXX—XXXIV.

Notă

La volumul I al ediției s-au strecurat câteva greșeli de tipărire:

p. 24, rîndul 15: Un car; p. 215, rîndul 8: ai
 venit; p. 220, rîndul 2: noastre; p. 222, rîndul 40—
 41: îndoindu-se; p. 265, rîndul 8: episcop; p. 265,
 rîndul 27: Să-ți fac; p. 271, rîndul 43: boierii dau
 bani ca să oboare pre domni; p. 274, rîndul 22—23:
 pîn atunci; p. 296, rîndul 18: cînd din toate; p. 304,
 rîndul 28: ca una; p. 310, rîndul 28: că se pregă-
 tise; p. 310, rîndul 41: că poate

¹ Constelație situată lângă Ursa mare.

² Numele grecesc al celor două constelații: Ursa mare și Ursa mică.

CUPRINS

<i>Introducere la volumul al II-lea</i>	V
PROZĂ, POEZIE	
ZĂBĂVILE MELE DIN BASARABIA ÎN ANII 1821, 1822, 1823, LA SATUL ȘĂRĂUȚII, ÎN RAIUAU HOTINU	
Zuma sau descoperire scorțisoarii tămăduitoare de friguri, adecă a hinii	3
Moralicești haractiruri	19
Pentru bărbatul cel greu cari, luînd o fimei guralivă, să duci să cei moarte la giudecată	29
Crispin, rival stăpină-său	39
Memnon	47
Idilie	57
[Anecdote]	60
Pirosia Elenei	62
Cucoșu și puica	78
Ursu și oaspeții săi	79
Potîrnichea și rîndunica	80
Lupu și mielul	81
Noapte	82
Întăia Noapte a lui Iung	84
Duchesa Milanului	86
Parte întăi	89
[Epigrame]	97
Chelestina	98
Distărare șlicului	110
Uriașul Daciei	114
Dervișul	116
Cirjaliul	118
IMPRESII DE CĂLĂTORII	
Werner Stauffacher	124
Conrad de Baumgarten	131
Wilhelm Tell	142

Guessler	150
Împăratul Albert	160
Vergiss-mein-nicht	164
Fabulă	166
Enigmă	167
Melodii irlandeze	168
[Inscripții]	202
Floarea, florărița româncă	203
Oscar d'Alva	205
Călătoria arabilui patriarh Macarie de la Allep la Moscva	215
[Epitaful vornicului Alexandru Dimitrie Sturza]	231
Strofe dedicate d-nei Smaranda Docan	232
Flora română	233
BALADE DE VICTOR HUGO	245
Balada I O zină	247
Balada II Silful	249
Balada III Bunica	252
Balada IV La Trilby, zburătorul d'Argail	254
Balada V Uriașul	258
Balada VI Logodnica trumbitașului	260
Balada VII Vălmășeala	264
Balada VIII Amîndoi arcașii	267
Balada IX Mărturisirea castelanului	270
Balada X La un trecător	272
Balada XI Vinătoarea burgrafului	274
Balada XII Pasul de arme a regelui Ioan	279
Balada XIII Cazania călugăriței	287
Balada XIV Hora sabațului	293
Balada XV Zina și Peri	297
SATIRE ȘI ALTE POETICE COMPUNERI DE PRINȚUL ANTIOH CANTEMIR	305
Viața prințului Antioh Cantemir	307
Scrisoarea autorului către un prieten	320
Dedicată către împărăteasa Elisabeta Petrovna	321
Prefața autorului	323
Satira I Cătră mintea sa	324
Satira II Filaret i Eugenie	330
Satira III Cătră Teofan, arhiepiscopul Novogorodului	339
Satira IV Cătră muza sa	349
Satira V Satir i Perierg	355
Satira VI	375
Satira VII Cătră cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi	380

Satira VIII	387
Oda I	391
Oda II	393
Oda III	394
Oda IV	396
Epistola I Cătră cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi	399
Epistola II Cătră versurile mele	400
Fabula I Focul și statuia de ceară	402
Fabula II Șerpele și matca de albine	403
Fabula III Cămila și vulpea	404
Fabula IV Uhiul, păunul și cioful	405
Fabula V Șoarecul de țară și cel de oraș	406
Fabula VI Stiglețul și canarul	408
Epigrame	409
Note	412

COMENTARIILE ȘI VARIANTE

Zuma sau descoperire scortîșoarii tîmăduitoare de friguri, adecă a hinii	415
Moralicești haractiruri	417
Pentru bărbatul cel greu cari, luînd o fimei guralivă, să duci să cei moarte la giudecată	418
Crispin, rival stăpină-său	418
Memnon	419
Idilie	420
[Anecdote]	421
Pirostia Elenei	421
Cucoșu și puica	422
Ursu și oaspeții săi	423
Potîrnichea și rîndunica	423
Lupu și mielul	423
Noapte	423
Întăia Noapte a lui Iung	425
Duchesa Milanului	426
Parte întăi	426
[Epigrame]	428
Chelestina	428
Distărare șlicului	429
Uriașul Daciei	430
Dervișul	430
Cirjaliul	431
Impresii de călătorii	431

Vergiss-mein-nicht	432
Fabulă	433
Enigmă	433
Melodii irlandeze	433
[Inscripții]	438
Floarea, florărița româncă.....	438
Oscar d'Alva.....	439
Călătoria arabului Patriarh Macarie de la Allep la Moscva.....	441
[Epitaful vornicului Alexandru Dimitrie Sturza]	443
Strofe dedicate d-nei Smaranda Docan	443
Flora română.....	444
Balade de Victor Hugo.....	452
Balada I O zină.....	454
Balada II Silful.....	456
Balada III Bunica.....	457
Balada IV La Trilby, zburătorul d'Argail.....	459
Balada V Uriașul.....	460
Balada VI Logodnica trumbițașului	462
Balada VII Vălmășeala.....	463
Balada VIII Amîndoi arcașii.....	465
Balada IX Mărturisirea castelanului.....	467
Balada X La un trecător.....	468
Balada XI Vinătoarea burgrafului.....	469
Balada XII Pasul de arme a regelui Ioan.....	471
Balada XIII Cazania călugăriței.....	473
Balada XIV Hora sabațului.....	475
Balada XV Zina și Peri.....	479
Satire și alte poetice compuneri de prințul Antioh Cantemir.....	482
Viața prințului Antioh Cantemir.....	487
Scrisoarea autorului către un prieten.....	490
Dedicată către împărăteasa Elisabeta Petrovna.....	491
Prefața autorului.....	491
Satira I Cătră mintea sa.....	491
Satira II Filaret i Eugenie.....	494
Satira III Cătră Teofan, arhiepiscopul Novogorodului.....	494
Satira IV Cătră muza sa.....	496
Satira V Satir i Perierg.....	497
Satira VI.....	498
Satira VII Cătră cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi.....	499
Satira VIII.....	499
Oda I.....	500
Oda II.....	500

Oda III	500
Oda IV	501
Epistola I Cătră cneazul Nikita Iurievici Trubețkoi.....	501
Epistola II Cătră versurile mele.....	501
Fabula I Focul și statuia de ceară	502
Fabula II Șerpele și matca de albine.....	502
Fabula III Cămila și vulpea.....	502
Fabula IV Uliul, păunul și cioful.....	503
Fabula V Șoarecul de țară și cel de oraș.....	503
Fabula VI Stiglețul și canarul.....	503
Epigrame	504
Note	504
Versuri în lauda prințului Cantemir.....	504